THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
LIBRARY

X35414
14092

This "O-P Book" Is an Authorized Reprint of the Original Edition, Produced by Microfilm-Xerography by University Microfilms, Inc., Ann Arbor, Michigan, 1963

THE LIBRARY OF CONGRESS
PHOTODUPLICATION SERVICE
WASHINGTON 25, D. C.

MARIU SAGA.

LEGENDER OM JOMFRU MARIA OG HENDES JERTEGN.

EFTER GAMLE HAANDSKRIFTER

UDGIVNE

AF

C. R. UNGER.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS BRÖGGER & CHRISTIE.

1871.

MARIU SAGA.

EGENDER OM JOMFRU MARIA OG HENDES JERTEGN.

EFTER GAMLE HAANDSKRIFTER

UDGIVNE

AF

C. R. UNGER.

Første Afdeling.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS BRÖGGER & CHRISTIE.

1871.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
AUG 12 1963
LIBRARY
24413

117774
'08.

PT 7302
.U5

Forord.

Jomfru Marias Saga og Legendesamlingen om hendes Jertegn grunder sig paa latinske Originaler. Om hendes Levnet har der formodentlig paa Latin existeret en fuldstændig Bog, som i det væsentlige har udgjort Grundlaget for vor Saga, og som man har tilskrevet Kirkefaderen Hieronymus (Jeronimus). Af denne latinske Original er der rimeligvis nu kun tilbage den første Afdeling om Jomfru Marias Födsel (Evangelium de Nativitate Mariæ, udgivet af Fabricius: Codex Apocryphus Novi Testamenti, Hamburgi 1719 og senere af Thilo og Tischendorff), hvilken svarer til de første 12 Capitler i Sagaen, og altsaa slutter med Marias og Josephs Trolovelse; men at den ogsaa har omfattet det øvrige, synes at fremgaa deraf, at Hieronymus ogsaa senere paaberaabes som Hjemmelsmand (jvf. S. 50,[14] 57[13]). Den der paa Island, rimeligvis ved Slutningen af det 12te Aarhundrede, har oversat eller bearbeidet Sagaen, har imidlertid andensteds fra betydelig forøget sit Stof (saaledes ved Tillægget om Mødet mellem Maria og Elisabet, Cap. 10, efter Lucas Evangelium), skjønt hans Kilde[1] ikke altid med Bestemthed lader sig paavise, som ved Fortællingen Cap. 4 og 5 om de femten Trin, der førte op til Templet, om deres symbolske Betydning og de dertil svarende Davids Psalmer (119—133 Cantica Graduum). De benyttede Evangelier ere Lucas og Matheus, hvortil ogsaa kommer Josephus. En senere Afskriver af Sagaen har ogsaa indflettet noget af den saakaldte Jesu Barndomshistorie

[1] *Meget finder man i den store encyklopædiske Haandbog Speculum Historiale af Vincent fra Beauvais og i Aurea Legenda af Jacobus de Voragine.*

(Liber Infantiæ, se Noten S. 39), hvilken synes at have været ubekjendt for den oprindelige Bearbeider, der vistnok heller ikke har kjendt det saakaldte Protevangelium Jacobi eller Pseudo-Mathæi Evangelium.

Jomfru Marias Jertegn, der udgjore den betydeligste Del af nærværende Bog, kunne henfores til 2 Klasser, en ældre Samling, indbefattende et mindre Antal Legender, hvis Optegnelse maa være samtidig med selve Sagaens Bearbeidelse, og en yngre Samling, der har indeholdt et langt storre Antal. Hertil kunde man foie en 3die Klasse, der har bestaaet af et vilkaarligt Udvalg af den anden Samlings Legender. Fuldstændige Repræsentanter for den første Klasse ere Haandskrifterne A, B og C, for den anden E og D, for den tredie St.

Den ældre Samling af Legenderne (No. 1—51, S. 65—152) synes at være oversat efter en latinsk Original af samme Indhold, da Haandskrifterne, baade hvad Legendernes Antal angaar og deres Redaction, stemme temmelig godt overens, skjont de undertiden have dem i noget forskjellig Orden. En saadan latinsk Original er trykt som Anhang til en af Bernhard Petz Aar 1731 udgiven Bog: Venerabilis Agnetis Blannbekin Vita et Revelationes Viennæ 8°. Men da nogle af disse Agnes Blannbekins, den osterrigske Birgittas, Aabenbarelser vakte Forargelse, blev hele Oplaget strax efter Udgivelsen paa Keiserens Befaling beslaglagt, og Bogen horer saaledes til de store litterære Sjeldenheder[1]. Titelen paa den der som Anhang S. 303—456 trykte Legendesamling er „Liber de miraculis Sanctæ Dei Genitricis Mariæ," og den tilskrives som Forfatter Potho (eller Botho), der var „Presbyter et Monachus monasterii Prunveningensis, nunc Priflingensis prope Ratisbonam," og som levede i det 12te Aarhundrede. I det Kongelige Bibliothek i Kjobenhavn findes to Pergamentshaandskrifter i den Thottske Samling No. 26 Octavo, formodentlig fra 12te Aarhundrede, hvor Legenderne tillægges Gregor af Tours: „Relatio Gregorii Turonen-

[1] Den findes dog i Kjobenhavn baade paa det Kongelige Bibliothek og Universitetsbiblioteket samt i Professor Stephens's rige Bogsamling, hvorfra denne Bogs Udgiver i Vinter havde den til Laans.

PT 7302 .U5

sis de miraculis Sanctæ Mariæ, og No. 128 Folio, vel fra 13de Aarhundrede, den righoldigste Samling, hvor intet Forfatterskab nævnes. Disse to Codices synes at være skrevne i Frankrig. Mange af Legenderne findes i alle disse tre Samlinger, dog har No. 26, 8vo de færreste, No. 128 Folio har optaget i sig hele denne Samling, den trykte Botho har flere som ikke findes i 128 Folio, men saa har igjen denne sidste mange, som mangle hos Botho. Det mærkeligste ved disse tre Samlinger er, at Fortalen er enslydende i dem alle, hvilket hentyder paa en fælles Kilde. Denne latinske Fortale anføres her til Jævnførelse med den tilsvarende foran Legenderne i denne Bog, hvor det væsentlige Indhold stemmer, skjønt den der er vidtløftigere.

Prologus in miracula sanctæ dei Genitricis semperque virginis Mariæ.[1]

Ad omnipotentis Dei laudem cum sæpe recitentur sanctorum miracula, quæ per eos egit divina potentia, multo magis Sanctæ Dei Genitricis Mariæ debent referri præconia, quæ sunt omni melle dulciora. Ergo ad roborandas in eius amorem mentes fidelium, et exercitanda[2] corda pigritantium ea, quæ fideliter narrari audivimus, largiente Domino recitare studeamus.[3]

Som Prøve paa Sproget i disse latinske Legender aftrykkes her den 33te hos Botho (den 27de i Ordenen i 128 Folio) til Jævnførelse med den tilsvarende i nærværende Bog No. 15 S. 87—92.

De Judæo et Christiano.

Fuit quidam religiosus archidiaconus ecclesiæ Leodicensis, qui orationis studio sanctorumque locorum visendorum gratia multa peragrans loca Byzanteam tandem de-

[1] *Saaledes Botho. Incipit prefacio de miraculis beate Marie virginis 128.*

[2] excitanda *128.*

[3] *128 tilf. Explicit prefacio; derpaa i ny Linie: Incipiunt miracula gloriose dei genitricis et perpetue virginis Marie. De veste quam ipsa attulit Hildefonso archiepiscopo.*

venit urbem. Ubi cum ecclesiam intraret quandam, vota inibi precum domino redditurus, tanto eam tripudiantium et exultantium strepitu atque plausu tangentium tympana et citharas, omnisque generis musicorum instrumentorum sonitu resultantem invenit, ut non tam studiose orantium, quam domus esse iculariter videretur ludentium. Miratur ergo rei novitatem, Græcorum quendam linguam latinam minus intelligentem latine alloquitur: novitatis huius causam curiose sciscitatur. At ille inquit: Testimonium. Archidiaconus vero, quid diceret, non intelligens, alium quendam celerius adit rei eiusdem causas requirit. Ille autem linguam plene latinam intelligens hanc stupenti narrationem evolvere cœpit.

Fuit enim civium quidam, qui nominis sui famam volens extendere, largas quas habebat opes largos in sumptus expendere cœpit. Verum postremo magnitudine sumptuum magnitudinem superans opum, largiendo defecit opibus, cum ei dandi non deficeret animus. Sumpto ergo ab amicis mutuo ære alieno magnum nomen, quod sibi fecerat propria largiendo, retinere conatur aliena expendendo. Sed cum omnino, quod mutuo acceperat, iam et ipsum ei deficeret, nec iam amicum, a quo mutuaretur, immo Christianum invenire valeret, Judæum quendam prædivitem adiit, et, ut ei aliquid mutuo daret, obnixe oravit. At ille: faciam, inquit, quod petis, si mihi vadem condignum attuleris. Vadem, inquit, certe condignum non habeo, sed quidquid mihi præstiteris, me tibi redditurum die constituto verissime spondeo. At ille: sine vade, inquit, nihil omnino tibi præstare volo, quia a te falli timeo. Ille autem: quia vadem alium invenire nequeo, vellesne dominum meum Jesum Christum, quem colo, pro vade accipere? At ille: Jesum, ait, Christum deum esse non credo, sed quia eum hominem iustum et prophetam fuisse non dubito, hunc, si mihi pro vade dederis, indubitanter accipio. Ille ergo: Eamus igitur ad ecclesiam in honorem Sanctæ Dei Genitricis constructam, et quia Jesum Christum præsentem tibi pro vade tradere nequeo, ipsius

imaginem vice illius, immo ipsum per imaginem suam tibi vadem et pro me fidejussorem tribuo. Quod si diem a te constitutum præteriero, servus tuus certe in posterum ero: nihilo minus tamen tibi pecuniam tuam post terminum reddam. At Judæus: fiat, inquit, ut dicis, præcede, sequor te, quo vadis.

Ambo ergo, amborumque amici pariter cum eis, ad hanc venientes ecclesiam, astiterunt sanctæ Dei Genitricis venerandæ imagini, filium suum in gremio tenenti. Manum vero ipsius imaginis Christianus tenens et ipsam pariter tenendam Judæo illi tradens, vadem pro pecunia dedit, ac deinde genu coram imagine humiliter flexo cunctis audientibus ait: Domine Jesu Christe, cujus imaginem pro pecunia ista tradidi vadem, quem pro me quoque huic Judæo fidejussorem tradidi, te suppliciter oro et exoro, ut, si casu præpeditus fuero et pecuniam istam die statuto reddere huic ipse nequivero, tibique illam tradidero, tu eam pro me redde, quo modo vel quo ordine tibi placuerit. Tanto itaque vade tantoque fidejussore dato et accepto, Judæus cum Christiano a templo discedit, domum vadit, pecuniæ quantum postulat Christiano tradit, diem reddendæ illi constituit. Quid plura? Christianus accepta pecunia varia mercimonia comparat, navim parat, merce multiplici onerat, paratam ascendit, vela ventis committit, varia per æquora fertur, ad barbaras usque nationes prospero cursu longe a Byzantea effertur. Venditis ergo suis ibi mercimoniis ditatur mercibus novis, naves multiplicat, mercibus peregrinis onustat. Dies transeunt plurimi, dies per singulos negotia meditatur, dies reddendæ pecuniæ a memoria elabitur.

Verum cum jam non nisi unus dies superesset, repente in memoriam venit, quia postera lux dies esset termini a Judæo constituti. Nec mora, stupore perculsus terræ collabitur, exanimis fere, pro eo quod acciderat, redditur. Concurrunt famuli, consternuntur cuncti, causas doloris requirunt, responsum nullum accipiunt. Tandem vero velut a

morte resurgens sensum recipit, meditatur, quid agat, fit incertus, quid faciat. Videt diem reddendi debiti prope instare, videt locum ejusdem reddendi valde longe distare. Ad se tandem reversus ait: Quid meditaris inania? Nonne Dominum tuum Jesum Christum et ejus Genitricem pro te fidejussorem dedisti? Ipsis ergo pecuniam trade, et ut eam tuo creditori, quomodo velint, restituant committe.

Confestim ergo scrinium fieri fecit, pecuniam Judæo debitam justo pondere appensam includit, mari et ei, qui mare et aridam fecit, gubernandum committit. Mirum dictu, sed Deo nihil difficile. Nocte enim sub una per multa æquoris spatia scrinium Byzanteæ urbi allabitur, Judæi super mare habitantis mane astitit domui. Ex qua videlicet domo mane mancipium fortuito egressum, mare attendit, scrinium inter undas natare conspicit, manu attingere nititur, sed ejus manui scrinium se ipsum subtrahere sibi videtur. Mancipium vero domum recurrit, domino narrat intus, quid foris viderit. Adest statim et ipse Judæus, littoreis inhiat fluctibus, scrinium conspectum manu extenta arripit, delatum secum domum aperit, vacuatumque pecunia lecto suo subponit.

Post aliquantulum vero temporis Christianus peracto negotio Byzanteam revertitur ad urbem, eique ab amicis civibusque magna cum exultatione occurritur. Audiens vero Judæus, quia is, cui suam præstiterat pecuniam, regressus fuerat, et quia Deo favente peregrinis eam mercibus admodum multiplicaverat, moræ impatiens ad eum accessit, et præmissis aliquibus gratulabundis verbis hæc improperando subintulit dicens: O, inquit, Christiani, o veraces Christiani! At Christianus ait: cur ista prosequeris? Quia, ille inquit, pecuniam mutuo a me accepisti, et eam mihi minime reddidisti. Tunc ille ait: Certe quod mihi præstiteris, jam die constituto reddidi, nec quicquam jam debeo tibi. At ille: habeo, inquit ille, ego testes multos præstitæ pecuniæ, tu vero nullum redditæ. Ille autem: ipsum habeo testem, quem et fidejussorem dedi, cujus tu ipse testimonium agnoscere

poteris, quia præstitum omne jam tibi reddidi. Mecum ergo veni, et ejus ipse testimonium audi. Ambo itaque ecclesiam adeunt, imagini nostri Salvatoris cum multis assistunt. Christianus ergo: Domine, inquit, Jesu Christe, servum tuum nunc exaudi, et sicut Dei et hominis verus es filius, testimonium perhibe veritati, utrum huic Judæo reddiderim, quidquid mihi præstiterat. His illi peroratis, voce clara audientibus cunctis, mirabile dictu! imago respondit: Testimonium perhibeo tibi, quia præstitum omne illi reddidisti die constituto, his indiciis, quia scrinium, quo pecunia fuerat clausa, ipsius jacet sub lecto.

Audiens hæc Judæus stupet, signa recognoscit et horret. Quid plura? Judaicum errorem agnoscit, et fidei Christianæ cum omni domo sua colla submittit. Propter testimonium ergo Salvatoris, Christiano attestantis, martyrium, id est, testimonium, vocatur tam ecclesia quam hujus diei solemnitas. Et hæc est maxima hujus tantæ lætitiæ causa. Tanto itaque miraculo Græci illius narratione archidiaconus agnito in laudem prorupit ejus, qui nullum in se sperantem deserit, et omnibus suam Genitricem vere colentibus in omnibus angustiis subvenit.

Legenden om Romaldus (No. 51) findes ikke i nogen af de latinske, Fortællingen om Theophilus, som haves i 26 Octavo og 128 Folio, svarer til den Recension af samme, der findes i Codex D, og som her i Udgaven er trykt S. 1090—1104. De fleste af Legenderne om vor Frue i Soissons, nærværende Bog S. 658[18] —681[24], findes i 128 Folio, og her har man ogsaa fuldstændig den Legende, hvis Begyndelse paa Grund af en Lacune i D mangler i nærværende Bog S. 675[4], derimod findes den næstforegaaende S. 674 om Kvinden, som fik sit Syn igjen, ikke i 128 Folio, da de to næstsidste Blade i denne Codex ere udskaarne, hvor denne Legende rimeligvis har staaet. Den latinske Legende, der udfylder Begyndelse af vor S. 675[4], meddeles her fuldstændig efter 128 Folio.

X

De duobus scutiferis de captione liberatis.

Duo pueri scutiferi de pago Laudunensi capti et abducti ultra silvam, que Tereschia dicitur, ad castrum, quod Aduessue vocatur, et uterque in cippo coniecti fuerant. Dum itaque ibi asseverantur, alter eorum, ille qui maior natu fuerat, recordatus est, quod ad constructionem ecclesie beate virginis Marie Suessione inter alia, quibus opus erat, quidam etiam clavos ferreos deferebant et offerebant. Vovit ergo centum clavos illuc se delaturum, si beata et gloriosa dei genitrix opem illi ferret et de capcione eum liberaret. Statim igitur videntibus oculis eius discludi mordacia ligna, pedem suum extraxit, adhuc autem aliquid diei supererat, sedensque ibidem noctem, que aptior fuge erat, prestolari cepit. Tunc ait socio suo: „Ego quidem per graciam dei et opem sancte dei genitricis Marie liber sum, et possem abire, si non id quod super est diei prepediret. Vovi enim beate virgini centum clavos ferreos me delaturum ad ecclesiam suam edificandam, et ecce me liberum vides. Si tu iddem faceres, ex quo in ea fidem haberes, ipsa te liberaret.„ „Certe, inquid ille minor natu, non solum centum sed et millenarium clavorum illuc defferrem, si pietatem haberet de me, ut liberarer.“ Eadem nocte qui prior iam solutus fuerat, transivit claustra et custodias, et nullo obsistente ad salvacionem suam evasit. Is ergo qui relictus fuerat, ubi experimento didicit, quantum et quale esset bonum fidei, socio destitutus et evidenti beneficio ad meliora provocatus, tunc vero ex corde anxio cepit appellare dominam nostram sanctam Mariam, ut eciam sibi peccatori ferret auxilium. Paulo post ille, qui tenebat eum in capcione, pavore permotus, verens ne ibidem ei eriperetur, proposuit eum ad tuciorem custodiam transferre. Quod dum facit, captivus ille per graciam dei sanus et incolumis evasit. Erat autem nepos Milonis de Asceiaco. Ex quo igitur potuit, nudis pedibus ad ecclesiam liberatricis sue venit, non

ingratus tanti beneficii, et omnia, quo ordine gesta fuerant, letus et alacer edixit.

De til denne Bog benyttede Haandskrifter findes med Undtagelse af E, F, St og et Fragment i det norske Rigsarkiv, i den Arnamagnæanske Samling i det Kjøbenhavnske Universitetsbiblothek, og ere alle skrevne paa Pergament undtagen C og D.

A, 234 Folio, skreven omtrent Aar 1325[1]*, er en tospaltet Foliant, hvor Maríu Saga med tilhørende Jertegn optager 27 Blade. Efter dette Haandskrift er Sagaen meddelt S. 339—401. A indeholder den ældre Optegnelse af Jertegnene eller Legenderne, og den Orden, hvori disse findes i dette Haandskrift er bleven fulgt i Udgaven, dog er Texten i B lagt til Grund for de Legender, der ogsaa findes i dette (B) nl. No. 1—51 (S. 65—152), de sidste No. 52—56 findes kun i A. Grunden hertil var, at Udgiveren havde bestemt til Lettelse for Læserne, at normalisere Vokalerne i den første Del af Bogen, og at Texten i B havde mindre udprægede orthographiske Eiendommeligheder end den i A. Med Hensyn til den som No. CXCV S. 1022—23 efter A meddelte Legende, da er Grunden hvorfor den først her meddeles, at den i Codex er adskilt fra de øvrige og stillet som et Afsnit for sig selv imellem Slutningen af Apostelen Paulus's Saga og Begyndelsen af Jomfru Marias.*

Hvad A's Skrivemaade angaar, kan man mærke, at den gjerne skyr Sammendragning af Bogstaver, saaledes altid av *ikke* a', *ynder i Almindelighed ikke sterke Forkortninger, fordobler ofte ved Sammenstød af to Consonanter den sidste, saaledes* mæltti *(der dog baade skrives* mællti, mælti *og* mæltti, *det sidste hyppigst), navnlig er Forbindelsen* rnn *almindelig som i* barnn, fornn *o. lign., hvilket synes at stemme med den paa Island fra Prækestolen brugelige Udtale* bardn *for den sædvanlige* badn. *Uagtet Opløsningen af Forkortninger ellers ikke frembyder nogen Vanskelighed i dette Haandskrift, er der dog eet Punkt, som er noget*

[1] *Om dette Haandskrifts Alder, Udseende og Indhold se Guðbr. Vigfusson Biskupa Sögur I. S. XXXV.*

*tvivlsomt, nemlig Tegnet f*ⁱ*, som her er bleven opløst* firir, *da det saaledes et Sted skrives fuldt ud i Fragmenterne af Thomas Erkebiskops Saga i denne Codex, i Mariu Saga er det overalt forkortet. I Apostelen Paulus Saga forekommer det derimod nogle Gange oplost* fyr *og saaledes ogsaa i Sammensætninger:* fyrgefning, fyrdæming; *rigtigst havde det maaske været at opløse det saaledes overalt i Mariu Saga, skjont Forkortningen* fⁱ *nærmest synes ut tale for den oprindeligste Form af Præpositioneu* fyri (*gammel tydsk furi*).

B, 232 Folio, vel omtrent af samme Alder som foregaaende, en tospaltet Foliant. Mariu Saga med Legenderne, der kun udgjør en Del af dette Haandskrift, indtager 29 Blade. hvoraf de første 21 (Bl. 55—75) ere med samme Haand, 22de (Bl. 76) er med en anden, og de sidste syv (Bl. 77—83) atter med en forskjellig Haand. Den anden Haand (Bl. 76) begynder med Ordene En su hin dyra *S. 107*[26]*, den tredie Haand begynder (Bl. 77)* En er gyðinga: *S. 113*[29]. *Den der har skrevet de sidste 7 Blade, har ikke været opmærksom paa, at Legenderne No. 33 og 48 allerede vare skrevne af den første Haand, og saaledes kommet til at gjentage dem, Afvigelserne ved denne ny Optegnelse af den sidste Legende ere meddelte som B2. Den første Afskriver har gjort sig skyldig i mange Skrivfeil, som Prøve paa hans Skrivemaade anføres her Begyndelsen af Sagaen:*

Her hefr upp saugo varrar fru sancte marie.

Sva seger ieronimus prestr at sęl ok dyrleg męr Maria uęri komen af kononglere(!)[1] ętt ok tok hann þat af frason(!) matheus guðspiallamanz fⁱ þat er hann tok i vphafi sins gvðspiallz at telia ętt drottens ih'u xpi fra davið konunge[2] ok abraham hofuðfeðr. ok nefner þi Metheus fyrr davið k'g[3] at k'gdomen(!) merker eilipt rike ok eilifan' gvððom allzvalldanða gvðs. ok þvi abraham siðar þo at hann vęri fyrr

[1] k o n o n g *skrevet fuldt ud.* [2] k o n u n g e *fuldt ud.* [3] k o n u n g *forkortet.*

at gvð hett honvm at taka a sig mandom ok lata beraz or hans ętt ok fra hans ętt mavnnom i þenna heim. ok var þvi Maria drotneg(!) bęðe k'ga kyns ok kennemanna at hon fędðe þan son er beðe er k'r ok kennemaðr. k'r i gvððoms vellde enn kennemaðr i pisl sinne. þa er hann fęrðe sig i forn gvðe feðr a krossenum helga. Maria var boren i borg þeire er nazareth heiter en fędd (i) iorsala borg ok lęrð i gvðs mustare. Ok þegar hon kvnne greiner goðs ok illz þa lagðe hon þegar alla ast agvð sva at hon var avallat(!) i gvðs þionustu annat hvart a bęnvm eða las spamanna bękr. eða var inokkorv gvðo(!) verke. Ok þęr meyiar er at name voro með henne elskoðo hana sva at þer kolloðo hana drǫtning sina fi þa savk at hon hlavt þat iafnan at gera er ollvm þotti virðulegaz ok allar þęr villðv hellzt gert hafa.

C, 633 qv., er, efter en Paategning med Arne Magnussons Haand foran i Bogen, skreven af Magnus Einarsson efter en Membran i liden Qvart, der var med samme Haand som Knytlinga Saga. Afskriften er særdeles god, og Haandskriftet, der noiagtig skjelner mellem æ *og* œ, *og betegner det sidste* ø, *har hort til samme Klasse af Haandskrifter som A og B. Legenden om Romaldus, der ellers staar sidst, er den forste i dette Haandskrift, og det ender med No. 10 S. 80. For ovrigt staa Legenderne i samme Orden som i A, men folgende en og tyve ere ikke medtagne: No. 3, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 23, 25, 26, 27, 28, 36, 38, 39, 46, 47, 48.*

D, 634 qv., og D2, 635 qv., hore sammen, ihvorvel skrevne i to forskjellige Bind, da 635 er en Fortsættelse af 634, og Afskriveren af den tabte Membran har fundet det bekvemmere, for at undgaa en uforholdsmæssig Tykkelse af Bindet, at fordele det i to med særskilt Paginering. Afskriften synes at være udfort med megen Omhu og Noiagtighed og skriver sig vel fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Legendesamlingen i dette Haandskrift er meget righoldig, og flere af dem findes kun i dette Haandskrift;

dette er f. Ex. Tilfælde med dem, der ere trykte S. 1023—1058, af hvilke kun No. CCIII ogsaa findes i St i en anden Recension, og med hele Tillægget til Jertegnene i Soissons S. 663—679, der vel blot ved Uagtsomhed er oversprunget i E. Mange af dem, som ellers haves andensteds, findes her i forskjellig Bearbeidelse. I Pergamentsbogen har der paa 7 Steder været Lacuner, nemlig i selve Sagaen mellem heilug guðspiöll *(S. 22*[14]*) og* siðan dyrlig *(S. 51*[26]*), hvor der har manglet flere Blade; D2 (P. 179) mellem* þa enga von *S. 947*[17] *og* Petrum. Liggr *S. 1158*[20]*; D2 (P. 277) mellem* fellandi morg *S. 1029*[6] *og* [ko]rinn ok hofu *S. 1175*[28]*; D2 (P. 330) mellem* hræddr af þessi *S. 1035*[23] *og* oss med prestinum *S. 989*[33]*; D2 (P. 345) mellem* þionustu i he *S. 1038*[2] *og* uid hans eyru *S. 641*[17]*; D2 (P. 426) mellem* tekr *S. 675*[2] *og* hialp heilagrar *S. 675*[4]*; D2 (P. 454) mellem* lifandi manna *S. 594*[25] *og* suefni ok longum *S. 1042*[26]*. Naar det her i Udgaven S. 949 Note 5 heder „Her begynder atter D“, saa er ikke Meningen, at en Lacune paa dette Sted ophører, da Legenden om Ebbo i dette Haandskrift følger umiddelbart efter den om Petrus (1157—1160) og altsaa ligger udenfor den Lacune, der indfalder P. 179 i D (eller rettere D2), men at D (eller D2) her atter lægges til Grund, fordi dennes Text er fuldstændigere og bedre end E's. Membranen har sandsynligvis været noget ældre end E, fra Slutningen af det 14de Aarhundrede, det sidste Aarstal, der angives for noget Jertegn, er 1330 (S. 1045*[7]*).*

E, Pergamentscodex No. 1 qv. i det kongelige Bibliothek i Stockholm, bestaaende af 178 tospaltede Blade. Denne Codex er efter al Sandsynlighed skreven i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede. Haandskriftet er fordelt i to Afdelinger, hver med Register eller Indholdsfortegnelse. Første Afdeling begynder med den vidtløftige Prolog S. 332—339, derpaa følger Mariu Saga S. 339—401 (hvor A er lagt til Grund, da denne Codex indeholder en langt bedre og fuldstændigere Text end E, og man ved at jævnføre Noterne vil faa en fuldkommen Forestilling om dette sidste Haandskrifts forkortede Redaction), dernæst kommer Legenderne I—LXII

S. 401—686 og det tilhørende Register S. 687—89. Den anden Afdeling indeholder Legenderne LXIII—CXCIV S. 690—1016 med tilhørende Register S. 1016—1022. Disse Registre kunne ikke være forfattede af Afskriveren af E, men maa have ledsaget det ældre Haandskrift, han har afskrevet, thi der findes anført Legender, som han i sin Afskrift har sprunget over, saaledes No. CXLIX (Reg. S. 1020[28]), der her er optaget efter a og D (S. 913—915), og No. CLXXXIV (Reg. S. 1022[6]) efter D2 (S. 981).

Förste Afdeling af E indeslutter samtlige Legender, der ere optagne i St, hvis Skriver kun har gjort et Udvalg af den større Samling, men leveret de saaledes udsøgte Legender i en bedre og fuldstændigere Text. Hvis dette Forhold fra først af havde staaet klarere for Udgiveren, vilde han ikke have aftrykt St's Legender særskilt (som nu er skeet S. 157—331), men indskudt Texten af St isteden for E's overalt, hvor denne bedre Text havdes, nu er dette bleven udført paa de Steder, hvor Fragmenterne i Fascikel 240 Folio eller 655[32] qv. gribe ind i E's Text. Af de Legender, der før vare trykte efter St med Varianter af E, og af hvilke der ikke fandtes bedre Texter i de forskjellige Membranfragmenter, eller hvis Gjentagelse af andre Hensyn ikke var fornøden, ere Overskrifterne anførte og Nummerne angivne efter den Plads de indtage i E med Henvisning til de Steder, hvor de før ere trykte, S. 534, 554, 555, 566, 577, 594, 599, 608, 622, 623, 635, 639.

I Fascikel Arn. Magn. 667 qv. findes to Blade i liden Qvart, der indeholde Fragmenter af Legenden No. CXCIII (S. 1003—1012), som ellers kun findes i E; disse Blade tilhøre utvivlsomt første Halvdel af det 14de Aarhundrede og anvise altsaa denne Legende en høiere Alder end i Noten S. 1003 er antaget. Begge Blade aftrykkes her; med a jevnføre man S. 1005[9]—1006[15] og med b 1009[8]—1010[19].

a.

biorgin sundr brustu i þinni pining. Ok þu engla konungr hneigiandi hofði gaft þa þinn anda vt firir varar sakir. Ek biðr þig hin sætazta drotning fyrir þa sorg er þu hafðer.

oc þann davða er þa saatt þu aa. oc þann harm er þa hafðer þu. at þu téér mer syndugvm manni þa pinv er þu þolþer i hans pining. at ec mætti þvi framarr hafa mer i hvg þinn harm oc hans pinu. Eptir þvilika bæn gerva með afli astarinnar birtiz vaar frv sancta Maria fyrr greindum gvðs manni með micilli dyrð oc liosi. sva til hans segiandi. Augustine vinr sonar mins oc minn. Friðr se þer oc þinni godfysi. En þat efni er þu girniz af mér. er hardla grætiligt oc viðrkenniligt oc hit hormuligsta. Enn með þvi at ec em nv vppnvmin af minum sæta seyni til himinrikis. þannig sem engi er hryggleikr. þa ma ec eigi grata. Enn þu skrifa með sorgfullum hvg oc taarvm þat er ec þolþi i sialfrar minnar hiarta. Augustinus heilagr byskup svaraði með miklum otta. Hó hó min sæta frú. Ek elskar giarna at gráta. þviat eigi er(!) tilheyrinligt. Enn ec hefi eitt griotligt hiarta. þar firir er ec hræddr at ec mega eigi sva viðrkvæmiliga þinn harm gráta eða tala sem ec skyllda. Nv hin sætazta drotning moðer hins elskuligsta várs lavsnara Jesu Cristz. Gef mer þat er þu byðr oc veit mer þat er ec elskar. þviat þinn þionustumaðr heyrer hvat er þu talar. Seg mer ef þu vart i Hierusalem þann tima er fanginn var þinn eingetinn sonr oc var bvndinn leiddr firir Annam byskup. Guðs moðer lykr þa vpp sinn hinn blezaða mvnn til frasagnar oc hefr vpp a þenna hátt.

Ek kom gratandi til mins herra oc hins sæta sonar þann tima er hann var aðr fanginn. Ok sem ec sá hann sleginn með hnefvm oc svivirðan með pustrum. spyttan oc hræktan i andlitit. hvðstrokinn með suipum. krunaðan með þyrniss coronam. Ok af aullum gyðingum sua spottaðan. hæddan oc halldinn sem annarra manna haðung maa mest vera oc brigzli. þa hrodduz ǫll min iðr. oc mitt hiarta fyrir gecc mer. oc allr lifs andinn minkadiz sva at hvarki hafða ec með mér vit né kenning. þar voro oc þa i hia mér minar kiærozto systr miog grátandi. millum hverra er var Maria Magdalena. su er sáraz grét næst sialfri mér. Eptir

þetta byðr Pilatus iarl firir kall kriarans. at fenginn væri krossinn hanum sialfum at bera ser til haðs oc svivirðo fram i krossfestingar staðinn. Oc ec sialf lypta sialf vpp meðr hanum sem ec mátta. dragandi með hanum hans sigrmerki. Oc eptir þetta varð samkvama folksins oc allz lyðsins. er hanum fylgdu fram or þeim stað er þa var hann i staddr. Svmer spottoðu at hanum. Svmer traaðu oc stigu hæla hans oc fotr. Svmer slógv hann. Svmer steyptu ohreinindi yfer havfut hanum. Guð virdi mitt hiarta þar sem ec var staudd viðr

b.

hvern harm er mit mundim þa bera. Oc her næst mællti minn sæti son Jesus: þyrstir mic. En ivdar gafo hánum edik við galli blandit. Enn hann villdi eigi drecca. Oc siþan mællti hann. Fyllt er nv. Oc þvi næst gaf hann mikla rǫdd oc sagði sva. Faðir i hendr þinar fel ec anda minn. Oc þa hneigði hann hǫfðino. oc þa andaðiz hann. Ho ho mik er ec fæddumz i verolldina hin avmligzta cona. Ek kende iorðina pipra vndir fotum mer. enn solina felandi sig. Tialldit rifnaði i mvsterino. Biorgin brvsto i sundr. Margir davdra manna likamir risu vpp oc kendoz við sinn skapara. Ok avll havfutskepnan styrlaðiz(!). Heyr hinn kristni maðr. Hvgsa meðr þer hvilikan harm eitt meylikt briost mundi þa bera er dǫðligar skepnor voro slikt eigi þolandi. Engin tunga maa þar i naakvæmð fra segia oc engin hvgr hyggia. hvat mitt hiarta þolþi þá. nema sá einn er mik skapaði. Eptir þetta þagnaðe ec. Oc stoð ec þa vpp. halldin af minvm systrum sem davðr maðr. Oc sem hiartat mitt noccot viðr kendiz eða keyktiz af nátturligum hita bloðsins. toc ec til orðz sva mælandi. Ay. mik. ay mic er ek verð sva. Faait mer nv likama sonar mins dǫðan. Ok slavkkvit sua sorg mina. at ec mætta nu halsspenna hann davðan. er ec fædde til dǫðans. Sv være mer nv hvggan hellz. at ec mætte nv kyssa hann davðan. er ec til dǫðans bar. Siðan er ek maa eigi halsspenna hann lifanda.

Ok þa lypta ec havndonvm vpp til krossins. En firir meginleysit fellu þær þegar nidr aa briostit mer. En sva sem ec matta til naa kyste ec fotrna oc allt þat er næst mer var. Varð ec þa þar af mioc bloðog i dreyra mins sæta sonar. Þar af megit þer kristnir hugsa. hvern harm er ec bar þa firir yðrar sakir. þviat yðvart lifs verð tekit var af minvm innyflum. Siðan kom einn somiligr maðr af Arimathia Joseph at nafni. hverr er var einn af lærisveinvm mins herra Jesu Kristz. helldr leyniliga oc gecc þo diarfliga inn firir Pilatum iarl. biðiandi at faa til graptar likama Jesv. Enn at fengnv orlofi kvaddi hann með ser Nichodemum. oc foro þeir baðer til þess staðar sem minn sæti sonr var krossfestr. berandi með ser mirram við oleo oc aðrar likar vrtir hinar rikaztu. þar með hreinan oc hvitan lindvk. Oc sem þeir toco hann af krossinum. kyste ec sva hvern liminn sem ec matte naa. Oc þann tima sem ofan leið havfuðit oc briostit. þa fellu hendrnar hans niðr vm herðar mer sva sem hann halsspenti mic. Enn ec hrygg oc harms full kysta fegin með allri astinni hvern liminn sva sem ec matte naa oc hans blezaðar varrar. Oc þa minntomz ec a þann fagnat. er ec hafðe margan dag haft af hans samvistu. einkannliga hversu hann var min briost svgandi oc mig sialfr sætliga klappandi. Ok sua var mer þa sem min sorg endr nyiaðiz i annan tima. oc talaðe ec enn. aay mik. aay mik. son minn sæti. hvi krossfestu þig hinir grimmozto iudar.

Efter en Bemærkning foran Registeret til anden Afdeling i E (Udg. S. 1016 [18]) skulde Kong Haakon (Magnusson den Ældre) have ladet oversætte disse Legender; dette vilde da atter være et Værk af denne Art, man skyldte denne Konge foruden Stjorn og Heilagra Manna Blomstr, hvis denne sidste ikke er identisk med Marialegenderne.

F, Pergamentscodex No. 1 octavo i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, er kun et Fragment, bestaaende af 24 Blade i langagtigt Nodeformat, med 14 Linier paa Siden, indeholdende 6 Le-

gender, hvoraf den første (Udg. S. 1112—16) er defekt i Begyndelsen og den sidste (Udg. S. 1145—47) i Enden, de øvrige 4 ere trykte S. 1121—26, 1133—39, 1139—41, 1161—62.

St, Pergamentscodex No. 11 qv. i det Kongelige Bibliothek i Stockholm, bestaar af 99 Blade med 2 Spalter paa Siden. Bogen er skreven af to forskjellige Hænder, den første, der vel kan være fra det 14de Aarhundredes første Fjerdedel, ophører Linie 29 første Spalte Blad 85, og her begynder den anden Haand, der rimeligvis er en halvhundrede Aar yngre, og som har skrevet det øvrige af Bogen. Denne sidste Haand er i Udgaven betegnet St^2, og denne Afskriver har benyttet en anden Kilde end den foregaaende, dog saaledes at han har undladt at optage andre Legender end dem, der vare forbigaaede af den første.

Den mest iøinefaldende Egenhed ved Retskrivningen i St er den hyppige Brug af ø, ꝍ og ǫ for ö, æ og œ; oftest synes dog Tegnet ø at betegne ö, og ꝍ derimod æ og œ, men de bruges dog ofte om hinanden. Forøvrigt kan man mærke, at v næsten altid bruges for u, at Formerne hon og hvn vexle, ligesaa oc og ok, at Forkortningen e^{i} er at opløse eigi ikke ecki, 3die Person Conj. af eiga skrives ogsaa et Par Gange saaledes, byskvp skrives saaledes en Gang fuldt ud ellers forkortet b'p, fyrir skrives saaledes mange Gange, ikke firir, k'gr opløses to Gange kongr, og burde derfor maaske været skrevet saaledes overalt, man har dog foretrukket den ældre usammendragne Form konvngr.

Dette Haandskrift er meddelt i sin Helhed, og det ligger ogsaa til Grund for den egentlige Maríu Saga, som meddeles først i denne Bog. Dog maa med Hensyn til Gjengivelsen af Sagaen efter St bemærkes, at man til Lettelse for Læserne i Begyndelsen af Bogen har tilføiet Accenter og fjernet den vilkaarlige Brug af œ, ꝍ og ø og i det hele normaliseret Vokalerne, ligeledes er stadig brugt hon, ok, dyrligr, ikke hun, oc, dyrðligr, for øvrigt er Consonanterne blevne uantastede. Og da St's Text var noget afvigende fra den Recension af Sagaen, der fandtes i de øvrige Haandskrifter, troede man, at Læseren vilde være bedre

tjent med at faa denne almindelige Recension (Vulgata) op i Texten, og at Særegenhederne i St vilde falde mere i Øinene, naar de henvistes til Noterne. Prologen til Jertegnene S. 63—65 er dernæst meddelt efter St. Det øvrige af St, Legenderne No. 57—92 (S. 157—331), er gjengivet muligst nøiagtigt efter Codex.

Ved de sidste 15 Blade i Codex (St²) er at mærke med Hensyn til Retskrivningen, at Afskiveren undgaar den sædvanlige Fordobling af d *og* t *foran* l, *skriver altsaa* mælti, alt, skylda, halda, *sjelden* aavallt; *som Særegenheder maa bemærkes* þena, þenosta = þiona, þionosta. *Legendernes Orden i St² er følgende: 1, Theophilus (S. 1080—90), 2, Frelserens Billede (S. 724), 3, Brødrene Stephanus og Pedrus (S. 942—45). 4, den havesyge Landmand (S. 1070), 5, Broder Giraldus (S. 869—70), 6, Munken i Køln (S. 1062—64), 7, Heremannus (S. 1077—79), 8, Klerken i Chartres (S. 763—64), 9, Tyven Ebbo (S. 950—51) 10, Presten som sang Gaude dei genitrix (. 1192—93), 11, Abbeden i Havsnød (S. 788—89), 12, den lamme Jarlsdatter (S. 1060—62), 13, Jødebarnet (S. 989), 14, Kvinden med Hostien (S. 1058—59), 15, den hjulpne Husmoder (S. 1070—71), 16, det stjaalne Kjødstykke (S. 1079), 17, Klerken som lærte Natsangen (S. 770), 18, Presten som sang Salve sancta parens (S. 748—49), 19, den helbredede Nonne (S. 1073), 20, Munken som lærte Bønnen O intemerata (S. 1060), 21, Anselmus som spilder Vin (S. 872), 22, Hugbertus (S. 801—802), 23, Klerken Jeronimus (S. 711), 24, den syge Mand (S. 1072—72), 25, Murieldis (S. 1071—72), 26, Elsinus Abbed (S. 1031—32). Af disse forekommer No. 14 og 20 kun i St², de øvrige findes ogsaa andensteds, men i forskjellig Bearbeidelse.*

Fragment af et Blad i det norske Rigsarkiv af en udmærket smukt skreven Pergamentscodex i liden Folio; de to øverste Linier ere bortskaarne, ligesaa er Bladet skaaret midt over, hvorved en Linie er gaaet tabt, det fuldstændige Linietal har været 33. Bladet begynder med Ordene i Sagaens Slutning (S. 62⁴) ver eigom mesta þorf til at þiggia *og ender med Ordene i Legenden om*

Theophilus morgum oðrom miskunnar dæmom (*S.* 68[14]). *Som Prøve paa Sprog og Retskrivning aftrykkes Prologen foran Jertegnene.*

Þa er sagþar erv iarteinir heilagra manna til lofs almatkom guði þôr er hann gerir fyri[1] arnaðarorð þeira. þa er skylldogt þeim er til lyða at veita lof guði þar imoti. oc þeim helgom monnom einvirðis þa i stað er ver heyrom fra sagt. Fyrir þvi at rettlatra manna hiorto oc hvgscot mego þaðan af taka margfallda hvggan ok astriki. oc miok ôxlazt. er þeir sia eþa heyra sagt ifra. hverso allzvalldandi gvð lavnar sinom astvinom þat er þiona honom her i heimi. Oc til þess at ver halldimz i ast gvðs oc savnno litillæti. þa er oss þat til kent. at þa er ver heyrvm sagt fra lifi heilagra manna. þa skolom ver at hyggia hvat ver hofvm til iafnaþar. ok hvat oss skortir. Oc fyr þvi at mikit skorti oc megim ver eigi fyllaz þess ofmetnaðar at þyckiaz iafnan betr gera enn iamkristinn maðr oss. hofom ver oc miok gert i moti gvði. þa er oll navðsyn til þa er sagðar erv iarteinir gvðs vina. at hvgsa hvert travst oc formêli þeir megv oss við gvð veita i sino arnaþarorþi. Ok hve scyllt vllom er þa at dyrka [með gvði er þvilikar astgiafvar þiggia af gvði drottni monnvm til hialpar sem þaa erv vppsagðar. þott þat beri[2] langt vm fram allt annat er ver heyrvm lof sêllar gvðs moðvr Marie. er ollvm helgvm er helgari. bêði englvm oc monnom. dyrligri oc haleitari oc miscvnnsamari i sinom krapti oc milldi. þvi at þat vitnar þessi boc at þeir erv allir holpnir er hennar arnaðar fa. enn hon er bvin firi ollom at biðia þeim er a hana calla með hreino hvgscoti.

De første 6 Linier paa Bladet ere delte i to Spalter, saa at første Spalte omfatter Slutningen af Sagaen, den anden Spaltes 5 øverste Linier indeholde en latinsk Bøn til Jomfru Maria, den 6te Linie med Rødt Prologus firi mariv iarteinir. *Den latinske Bøn meddeles her ordret:*

[1] *Denne Præpositionen skrives her afvexlende* firi, fyri, fyrir, fyr.

[2] *Den fra* [*manglende Linie er tagen af* A.

O Maria flos uirginum ora pro me ad dominum.
Sum peccator pre omnibus idcirco nunc sublimius
Assis mihi supplicanti et peccata confitenti
Viuifica tuum seruum in peccatis premortuum.
Dignos quosque eripere et paradiso reddere.

---

233 Folio, Fragment af en stor tospaltet Foliant med 47 Linier paa Siden, hvoraf nu kun 29 Blade ere tilbage. Bogen begynder med Johannes den Døbers Saga paa førsste Blads Bagside, de derpaa følgende 3 Blade ere Fragmenter af samme Saga, hvilken slutter midt paa 5te Blads første Spalte. Her begynder Marias Saga i samme Recension som St men naar kun til Ordene engillinn merkia *S. 7*[12], *da alt det øvrige mangler paa Grund af en stor Lacune mellem 5te og 6te Blad. Bladene 6 til 12 indeholde Marias Jertegn fortløbende, uden at der mellem disse Blade indfalder nogen Lacune, den første Legende er den her under B S. 521—27 meddelte, den sidste er den under IV S. 444 trykt, der ender med Ordene* i grimmligu *S. 449*[14]. *De øvrige her forekommende Legender ere trykte: S. 243—49, S. 266—68, S. 275—76, 291—9[illegible], S. 302—306, S. 306—14 (som Variant til St), S. 314—17 (som Variant), S. 325—31 (som Variant), S. 533—34, 554—55, 598—99. Herefter følger Bladstumperne 13 og 14, der ere skrevne med en anden Haand end de foregaaende 12 Blade, men med samme Haand som de 3 Bladfragmenter i 240 Folio (se nedenfor P. XXVII), hvilke alle ere Levninger af den store Lacune, der indfalder i 233 efter 12te Blad. Bladstumpen*[1] *13 begynder* trulyndum er Radulphus *S. 676*[20] *og ender* Heyr hinn *S. 677*[14]. *Bladstumpen 14 begynder* or minni falla *S. 678*[17] *og slutter* hans modur Marie nu ok at eilifu Amen *S. 679*[11, 12]. *Legendesamlingen synes, hvad Righoldighed angaar, da den var fuldstændig, at have kunnet hamle op med D.*

De øvrige Blade i 233 indeholde andre Helgensagaer og vedkomme os ikke her.

[1] *Som de vigtigste Varianter kan mærkes:* þornadi *for* þrutnadi *S. 676*[28] versti *for* vesli *S. 677*[2], avexti *for* auuoxt *S. 677*[3].

Fascikel 240 Folio indeholdende Fragmenter af flere Pergaments-Codices. Til Betegnelsen af de forskjellige Haandskrifter er smaa latinske Bogstaver blevne benyttede: a, b, c, d, o. s. v.

a.

Her har man Levninger af en tospaltet Foliant fra Midten af 14de Aarhundrede, med 50 Linier paa Siden, den har for det meste stemt med E og havt Legenderne i samme Recension og Orden som dette Haandskrift, dog for det meste i en fuldstændigere Form; den er derfor lagt til Grund, hvor den indtræder, naar intet bedre Fragment havdes. Første Fragment (17^a) a^1 *S.* 332—339^{11}; *andet Fragm.* (15) a^2 *S.* 417^{23}—424^{25}; *tredie Fragm.* (20) a^3 *S.* 432^{22}—439^{22}; *fjerde Fragm.* (17^b, 21) a^4 *S.* 462^{23}—477^{31}; *femte Fragm.* (18^b) a^5 *S.* 482^{34}—490^9; *sjette Fragm.* (18^a) a^6 *S.* 501^{20}—508^{24}; *syvende Fragm.* (33) a^7 *S.* 796—805^{28}; *ottende Fragm.* (34) a^8 *S.* 861^{23}—871^{27}; *niende Fragm.* (19) a^9 *S.* 890^5—896^{27}, *desuden indeholder dette Fragm. Slutningen af den Recension af Leg. XXXII, som er trykt S. 1180 (S.* 1182^{11}—1185^{15}); *tiende Fragm.* (23) a^{10} *S.* 913^6—921^{24}.

b.

En tospaltet Foliant, 32 Linier paa Siden, omtrent fra Aar 1400. Første Fragm. (26^1, 27) *b S.* 343^9—351^4; *andet Fragm.* (26^2) b^2 *S.* 362^{28}—367^{24}.

c.

Liden Qvart fra Slutningen af 14de Aarhundrede, med 26 Linier paa Siden, to sammenhængende Blade (1) S. 360^{27}—366^{20}.

d.

Fire Blade af en liden Qvart (Slutningen af 13de Aarhundrede). Første Blad (29) er af selve Sagaen og er benyttet S. 377^{25}—380^{20}. *Andet og tredie (sammenhængende og sammenhørende, 30) indeholder Slutningen af Legenden No. 15 fra Ordene* sva mikils *S.* 90^1, *hele No. 16 og Begyndelsen af No. 17 indtil* þessi orð *S.* 95^{12}. *Ved det sidste Jertegn maa mærkes,*

at Indledningen S. 94[7-13] *mangler. Det fjerde Blad (32) indeholder Slutningen af Romaldus fra S. 152*[13]*:* ræddr oc fell til fota byskvpi oc mællti. Ek iate synð mina oc fell(!) ek allt mitt rað a þitt valld. þa leiddi byskvp Romalldvm til kirkio. oc bað hann iata af nyio oc iðraz allra synða sinna. Ok er hann hafðe þetta gort skrydde byskvp hann mvnkaklæðom oc song byskvp þa messo yfer hinom nyia kalek. oc gaf þionosto Romalldo hertoga er þa var mvnkr orðenn. oc a þeim sama kalek var þat ritað at Romalldvs gafz gvðe oc sæl(l)i Marie. Hinn sæli Barbatvs byskvp þionaðe gvðe oc sælli Marie moðor hans meðan hann lifðe. Romalldvs lifðe nokkora vetr i mvnklife vel oc skynsamlega oc efter andlat þeira voro þeir baðer laðaðer til himneskra fagnaða firir miskvnn drotins Ihv Xpi. Hin sæla Maria moðer drotens vars arne oss eilifrar hialpar af almattkom gvðe syni sinom. þeim er lifer oc riker einn gvð i þrenningo vm odavðlegar allder allda. AMEN.

d[2].

Et Blad-Fragment, 38, af en Codex in qvarto omtrent fra Aar 1300. Begynder Udg. at goðir menn *S. 393*[7], *ender* manna þa er *396*[14]. *Dette Fragment er i Udgaven feilagtigt betegnet d, da det er forskjelligt fra det foregaaende.*

e.

Fragmenter af en Codex fra Slutningen af 13de Aarhundrede, tospaltet Foliant med 40 Linier paa Siden. Det første Blad (2), der er helt, begynder ok allt þat *S. 393*[18] *og ender* at allum skær[leik] *S. 398*[18]. *Af det andet Blad (6) betegnet e*[2], *er en Remse til Høire bortskaaren, hvorved Forsidens anden og Bagsidens første Spalte er bleven defekt, desuden er Bagsidens anden Spalte ved Slid vanskelig at læse. Bladet begynder* flytia hana *S. 633*[16] *og er lagt til Grund for Texten, saa langt det er helt og læseligt, nemlig til* Ferr hin *S. 634*[21]*; det har indeholdt Legende LVI til Ende, derpaa Leg. LVII om Hermannus, derpaa Legenden LVIII, der afbrydes med Ordene* nu sua þar til sem firir verðr eitt gil, er framan liggr i halsinum *636*[19].

Det tredie Blad har tilbage Forsidens anden og Bagsidens første Spalte slidt og vanskeligt at læse. Indholdet er vor Frues Mirakler i Laudunum, lignende dem der fortælles S. 641—642. Denne Codex synes i sin Helhed at have indeholdt Jomfru Marias Jertegn i samme Omfang som E, men i en bedre og fuldkomnere Form.

f.

Sex mere og mindre fuldstændige Blade af en Codex i Qvarto med 50 Linier paa Siden. Første Blad (28) mangler de 18 nederste Linier, der ere bortskaarne. Bladets Forside begynder f^1 þuiat þau S. 409^{12} og ender þuilikom lutom S. 411^3. Bagsiden f^2 beg. fyrri lifdaga S. 411^{23} og ender huerr S. 412^{28}. De fire næste Blade (9, 10) udgjøre Yderbladene i et Læg eller Hefte, hvor de fire inderste mangle, de 2 første sammenhørende af disse, betegnede f^3 og f^4, det sidste beklippet (jvf. Udg. S. 451 Note), begynde [varð]veita friðar hæð S. 446^6 og ende var frændi ben S. 453^{35}; de to sidste sammenhørende af disse Blade, betegnede f^5, begynde med greiniliga S. 472^6 og ende flotta sua til S. 482^{32}. Det sjette Blad (8), her i Udgaven betegnet f^6, begynder en hefir engan S. 502^{21} og ender sua standi S. 508^{28}.

Den Codex, omtrent fra 1300, hvoraf vi her have Levninger, maa have indeholdt de samme Legender som E, og havt disse i samme Orden som dette Haandskrift men i en fuldstændigere og oprindeligere Form. Disse Fragmenter ere derfor lagte til Grund for Texten, saavidt de naa og ere læselige, fra det Sted hvor 655 standser S. 450^{25}.

g.

Fragmenter af en tospaltet Codex i Folio, 40 Linier paa Siden, skreven med samme Hænder som Cod. Arn. Magn. 227 Folio af Stjorn, nummererede 12, 5, 4. Det første Blad (12) er fuldstændigt, det er i Udgaven betegnet g^2 og begynder mer min huggan S. 916^2 og ender þrættan aar S. 920^{27}, og er der lagt til Grund for Texten. Det andet Blad (5) er beklippet nedentil, hvorved omtrent de 8 nederste Linier i hver Spalte mangle, dette Blad er kaldet g^3 og benyttet i Udgaven S.

1107[17]*—1112*[5]. *Det tredie Blad* (4) *har lidt samme Skjæbne som det andet, Nederdelen er bortklippet, det er betegnet g*[1] *i Udgaven; første Spalte begynder S. 946*[8] *med Ordene* hann suikia, *paa anden Spalte har man Slutningen af Legenden CLIII og Begyndelsen af CLIV, der slutter paa tredie Spalte, hvor den anden Recension af Legenden XIV S. 1157* I Burgundia *begynder; fjerde Spalte, der har Fortsættelsen af denne Legende, er trykt ovenfor 509, da Recensionen i g her stemte med den paa dette Sted trykte.*

Det Haandskrift, fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, hvoraf vi her have Levninger, maa have stemt med D baade i Behandlingen og Ordenen af Legenderne.

h.

Fragmenter af en tospaltet Codex i Folio, 50 Linier paa Siden, to mutilerede Blade, nummererede 16 og 14. Af første Blad (16) er største Del af første Spalte bortskaaren, denne Spalte begynder nærveru dirfandiz *S. 1028*[1], *indeholder saaledes Slutningen af Legenden CC og Begyndelsen af Leg. CCI; anden Spalte har sluttet denne Legende, men er for det meste ulæselig, saa at altsaa Lacunen i D S. 1029*[6] *ikke herefter kan udfyldes, og har tillige indeholdt Leg. CXC S. 994, som altsaa paa Grund af Lacunen har manglet i D; tredie Spalte har tjent til at udfylde Resten af Lacunen i D, nemlig Begyndelsen af Legenden XXIX (den anden Recension) S. 1174, der ophører i D med Ordene* [ko]rinn ok hofu *S. 1175*[28]*; fjerde Spalte indeholder Slutningen af nysnævnte Legende og Begyndelsen af CXCI S. 996. Af andet Blad findes kun Midtpartiet; det begynder* [kirkiun]ne meirr *S. 1201*[1], *slutter denne Legende, og herefter følger den Cyklus af Legender (LXII), der begynder med* Til lofs ok dyrdar *S. 654*[13], *og Bladstumpen ender med Ordene* at tendraz *S. 662*[2].

Haandskriftet er skrevet ved Midten af 14de Aarhundrede og har sandsynligvis hørt til samme Klasse som D og havt Legenderne i samme Orden som dette.

i.

Tre mutilerede Blade, 22, 13 og 3, der sikkert have hørt til 233 Folio, og falde ind i de store Lacuner i denne Codex. Det første Blads (22) første Spalte begynder omtrent med Ordene Enn eigi berr *S. 864^{6} indtil* miok vndarl *S. 865^{24}, hvor Resten af Spalten er udraderet; anden Spalte begynder* ek elskada *S. 866^{13}, men er skaaren helt over, saa at kun de første Ord i hver Linie ere tilbage; Bagsidens første Spalte har naturligvis delt Skjebne med Forsidens anden Spalte, og har kun de sidste Ord i hver Linie; efter Legenden CXXVII har fulgt paa samme Spalte Legenden CXXVIII, som mangler i E, derefter Leg. CXXIX, som har staaet paa den følgende Spalte. Andet Blad (13) begynder* ollum þiodum *S. 881^{15}, fortsætter med denne Legende CXXXIII, har derpaa CXXXV, og CXXXVI, og derefter Legenden XXXI i den anden Recension S. 1177, og ender med* iafnan hvern *S. 1178^{3}. Tredie Blad (3) har mistet den nederste Halvdel; første Spalte* (i²) *begynder med* [fa]heyrdan hlut *S. 998^{20} indtil S. 1000^{5}, anden Spalte fra S. 1001^{2} til* m ok c. xl. ok tuo aar *S. 1002^{5}; Bagsiden* (i³) *begynder* þeirar blezadrar iungfru *S. 1030^{1}, har dette Jertegn til Ende, derpaa LX i den S. 1201—04 trykte Recension, og dernæst Begyndelsen af CCIII S. 1030 og ender* byskupar hans eptir *S. 1030^{11}.*

k.

To i Ryggen sammenhængende Blade, nummereret 31, har hørt til en smukt skreven Codex (fra omtrent 1300) in Qvarto. Første Blad begynder med Slutningen af Legenden No. 34 S. 125^{15}, og da den er afvigende fra Texten i B og A, meddeles den her:
bað þa einn prest sinn taka af henni skikciv sina ok þreifa vm hana vandliga. Prestr gerði sva sem byskvp bað. Siðan bar hann skyrt vitni ok satt ok sagði hana heila vera ok solv biartari i ægliti. Þa sneri skiott firir byskvpi, ok bað hann af ser reiði ok sagðiz hafa miok misgort er hann hafði sva harðliga til hennar talat. En hann qvez harðliga hefna skylldv þeim envm vigðvm konvm er hana hofðv rægða

ok logit a dyrliga moðvr sina miclv lyti. þa fell hon abbadis a͛ll til iarðar ok tok molld ok ios yfir hǫfvð ser ok mællti. Ek bið þik andligr faðir. geyr þv af minv raði slikt er þv vill. en þær skaltv ekci saka. þviat þær hafa satt eina a mik sagt. Meiri er synd min enn fra megi segia. En þo sneri brvðr miskvnnarinnar heilog Maria sina asionv fra minvm glæp. ok i dag varð ek lettari at minv barni. Við þvi env sama barni tok dyrð englanna drotning allra lvta sæl Maria ok bað engla .ij. færa hann i eyðimork einsetvmanni einvm at hann skylldi skira. Byskvp varð storliga feginn ok gerði gvði þakcir ok sælli Mariv firir þessa hina miclv miskvnn er hon hafði lyst við þessa abbadisi. Byskvp sendi menn eptir sveininvm ok fæddi hann vpp ok lærði vel. ok varð sa sveinn siðan dyrligr kennimaðr ok agetr byskvp.

Derefter kommer Legenden om Hermannus trykt S. 107⁶, derpaa Begyndelsen af en Legende, som ellers ikke haves og som derfor aftrykkes her.

Sa var enn einn mvnkr i nǫkkvrv mvnklifi er drotningin himins ok iarðar syndi vera sinn enn kerazta vin. Þessi þionaði astsamliga heilagri Mariv gvðs moðvr sem enn hefir verit fra fleirvm sagt. En heilog Maria syndi hversv henni likaði hans þionvsta. ok vitraðiz honvm sialf a einni nott ok mællti sva. Vel þionar þv mer ok rækiliga. ok firir þat skaltv a mik kalla i þinvm na͛ðsynivm ok mvn ek þer miskvnna. Eptir þat hvarf hon i brot. enn hann vaknaði ok varð storliga feginn hennar firirheiti ok fystiz at vegsama hana at meirr. Hann reðz or kla͛strinv . . . . . .

Andet Blad indeholder Slutningen af Legenden 28 fra þv hefir þat þegit *S. 112*[30], *derpaa Leg. 29, ikke betydelig afvigende fra den trykte Text, og dernæst Leg. 30 indtil* mær ein fogr *S. 116*[6].

l.

Fire Blade (35, 36, 37), Levninger af en Codex i liden Qvarto fra 15de Aarhundrede (circa 1400). Her findes Begyn-

delsen af Sagaen stemmende med Recensionen S. 339 – 401. I Jertegnenes Orden har dette Haandskrift stemt med B. Som særeget for dette Haandskrift kan mærkes, at den Fortale, der i andre Haandskrifter gaar foran Legenderne, her er stillet foran selve Sagaen. Da den er noget kortere redigeret end andensteds og forsaavidt mere stemmende med den latinske (s. ovenfor P. V), anføres den her, og kan da tillige tjene som Prøve paa Haandskriftets Orthographi.

Þa er sagdar eru saugur heilagra manna eda iarteinir til lofs almattkum gudi, þær er gudligr mattr giorde fyrir þaa i þessum heime, þa er skyllt þeim, er til heyra (eda) hlyda, at weita i hugnum þeckiligt lof gudi ok helgum maunnum, þeim allra hellz, er þa er fra sagt, ok þa framazt ok forkunnligazt, þa er stormerki sællar drottningar Mariu eru saugd. þui skulum wær truliga flytia ok segia hennar takn at gudi weitanda, at þadan af megi vakna hyggiur retlatra manna til nockurs athuga ok styrkiazt i ast hennar. þuiat gudleg millde retter þeckeliga haund sins almattar fyrir hennar verdleika til hialpar ok uppreistar maurgum manni i þessum heime, ok risa þui marger vpp vr diupe lastanna, er heyra mikilleik hennar stortakna.

m.

Et Blad af en tospaltet Foliant eller stor Qvart (11), 30 Linier paa Siden, næsten ordret stemmende med E, dog noget ældre. Bladet begynder song a *S. 504*[23] *og ender* sua salugr *S. 509*[1].

---

655 qv. Denne rige Samling Brudstykker af mange Haandskrifter er beskreven af Gislason i Frump. islenzkrar tungu LXVII—LXXXV. De Nummere af denne Fascikel, som vedkomme os, ere XXXII, XIX, og II.

Det første af disse er benyttet her i Udgaven og betegnet 655. Codex, vel fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, har indeholdt de samme Legender som E, og havt dem i samme Orden som dette Haandskrift men i en meget fuldstændigere og bedre Form, dets Text er derfor, hvor den er i Behold. optagen her i

Udgaven. 1ste Blad (pagineret 5—6) og 2det (pagineret 7—8) ere i Ryggen sammenhængende, men mellem dem fattes 2 Blade, det første (bet. a) begynder morðingi S. 430[20] og slutter milldi hefir S. 436[6], det andet (b) beg. siðan S. 445[14] og ender Sem S. 450[25]; 3die (pag. 3—4) og 4de (pag. 23—24) ere to sammenhørende Blade (betegnede her i Udgaven c), beg. Petri S. 457[21] og ende vndarligt S. 468[25]; 5te (pag. 21—22) og 6te (pag. 1—2) ere to sammenhørende (betegnede d), beg. hann firirlætr S. 487[22] og ende abotanvm S. 499[0]; 7de Blad (pag. 17—18) beg. (betegnet e) min sal S. 572[4] og ender hefir halldit 577[10]; 8de Blad (pag. 19—20) beg. (betegnet f) at firir S. 577[17] og ender hinn þriðia S. 583[18]; 9de Blad (pag. 9—10) (betegnet g) beg. falldrar tolv S. 254[27] o. s. v. til denne Legendes Slutning, derpaa I fyrr nefndri borg S. 599[25] og ender læsleika hvg S. 604[34]; 10de Blad (pag. 25—26) er skaaret over efter Høiden, saa at kun Halvdelen af Linierne er tilbage paa hver Side, det er derfor ikke medtaget i Udgaven, det begynder vm fagna þv S. 261[19] og ender endir allra goð S. 207[8] (jvf. disse Legenders Ordenfølge i E S. 608); 11te Blad (pag. 11—12) og 12te (pag. 13—14), betegnede h her i Udgaven, ere sammenhængende og sammenhørende, dog er 11te saaledes beklippet, at kun nogle faa Ord ere tilbage i hver Linie, det danner Fortsættelse af foregaaende Blad: ra heita lifand . . . S. 207[8] Meðr þvi at ver S. 609[33], de sidste Ord ere þvi vna S. 614[7], og det 12te begynder med sakir vndirbrotz S. 614[7] og ender haf iafnan S. 619[21]; af 13de Blad er der kun tilbage 4 Smaaremser, men af de faa tilbageblevne Ord kan skjønnes, at dette Blad er en Fortsættelse af det foregaaende; 10de, 11te, 12te og 13de Blad have udgjort de indre 4 Blade af et Læg; 14de Blad (pag. 15—16), her betegnet i, beg. hann aptr S. 623[19] og ender fianda[ligri] S. 629[8]. Dette Haandskrift har en særdeles god og constant Orthographi, som Særegenhed kan mærkes, at der stadig forekommer kort s.

655[x:x] 2 Blade af en Codex in octavo fra det 13de Aarhundrede, de udgjøre Fragmenter af Legenden om Theophilus og meddeles her; i Haandskriftet findes næsten ingen Forkortninger.

1ste Blad.

(*Jvf. S.* 406^{31}—408^{25}, 1092^{9}—1092^{35}, 1082^{11}—1083^{4}).

ebrescr maþr fiolkunnigr oc fiannda arr. A necquerri nott. for Theophilus leyniliga til funndar uiþ hann. oc var hvrþ aftr. er hann com þar. hann knvþi dyrr oc beiddi inn gongo. oc varo dyrr upp locnar. oc hann inn leiddr. oc þa sa enn ebręski maþr a honom mickla vgleþi oc melte. fyrir hueria sǫk com tu hingat. Theophilus fell til fota honom oc męlte. Byscup hęfir tekit af mer allt uelldi oc virþing þa er ec hafþa af enom fyrra byscupi. oc cann ec þvi illa er ec scal nu ǫngua uirþing hafa. ec ueit at þu ert margs kunnandi. oc uil ec þic biþia ef þu męttir raþ i sia at ec fęnga enn slika uirþing sem fyrr. Þa suarar enn ebręski. Com þu til min aþra nott. oc mvn ec þic þa leiþa til drottins mins. oc mvn hann þat veita er þu uill. ef þu bizc honom a hondom. Theophilus for heim þa fyrst oc fagnaþi þvi er honom uar heitit oc for aþra nott til fundar viþ gyþinginn. oc uar hann a fotom er hann com þar. oc til ferþar buinn. Þa toc gyþingr i hǫnd honom oc leiddi hann eftir ser oc melte uiþ hann. huatki er þu eþa heyrir eþa sęr. þa scalltu eigi hręþazc. oc eigi cross marc scall tu geyra i þessi fǫr. Hann quazc sua gera myndo. Þa þottizc hann sia mikinn flocc oc þotti honom sem þar veri einn hǫfþingi i þui liþi. oc þionaþi allir þeim. Hann sat i miþiom flocki a uirþiligum stoli. enn aþrir varo umbhuerfiss. oc baro log fyrir honom at þui er honom syndizc. oc varo allir hvitom clęþom scryddir. Þat var diofull reyndar. oc þionar hans. gyþingr hellt i hǫnd Theophilo. oc leiddi hann a þat þing. Þa melti diofull viþ hann. Til hvers leiddir þv þenna mann hingat til var. Gyþingr sagþi. hann er ręntr af byscupi ueralldar uęg oc uęttir hann af þer

2det Blad.

(*Jfr. S.* 413^{16}—414^{28}, 1095^{30}—1996^{32}, 1086^{3}—1087^{4}).

þa skal ec alldręgi ǫruilnaz guþs miscunnar. hęlldr scal ec biþia helga oc dyrliga guþs moþor Mario[1] mer miskunnar

[1] *Først skrevet* maria, *men* o *skrevet over* a.

af avllo hiarta oc ǫllom allhuga. oc fara til hęnnar kirkio. oc vęra þar a bęnom. oc fasta oc uaca vnz hon miskunnar męr. Oc enn melti hann. Hui myna ec þora at biþia hana miskunnar meþ þeim enom savmom uǫrrom oc þerri tungo er ec hęfi aþr guþi neitt meþ oc henni oc ef ec gǫri þetta diarfliga þa uggi ec at elldr comi af himni oc brenne mic. oc megi heimrinn eigi bera þa ena illo hluti er ec gerþa. Vei þer uęsol ǫnd quaþ hann ris up þu af myrcrum þeim er þic gripo. far oc biþ þer miscunnar ena miscunnsaumosto guþs moþor er ǫllom uill hialpa. Siþan toc hann travst oc ǫroggleik oc for til musteris ennar sęlo guþs moþor Mario oc uar þar a bęnom oc uokom oc fastaþi .xl. daga oc natta samfast oc gręt i sifęllo oc baþ sęr guþ miskunnar. oc ena helgosto mey Mario arnaþar orþs dag oc nott. oc iþraþiz sarliga sins glęps. Enn er hann hafþi þar fastaþ oc gratiþ .xl. daga oc natta i Mario kirkio. þa uitraþizc honom en sęlsta Maria moþir drottins uars. allra fullting oc buin scyling uacandi til hennar. sciol cristinna manna til hennar rennandi. gata uiltra. lavsn hertękin(n)a. myrcra lios. huggun qvalþra. drotning var. oc melti viþ hann. hęlldr reþuliga. hey(r) maþr huat dirfþi þic a oss at calla þer til hialpar. er neittir syni minom grǫðþara hems oc mer. enn gafzc fiannda. Vist licna ec synþgom cristnom mǫnnom þeim er hallda ręttri tru. Enn huarki biþ ec fyr heiþnom monnom ne uill-omonnom. oc eigi fyr þeim er Cristi neit(a). hui myna ec treystast at standa fyrir ogorligom domstoli Cristz sonar mins. oc biþia fyrir

655^II er fire Blade af en Codex i liden 4to, Haandskriftet er meget gammelt og sikkert fra Begyndelsen af det 13de Aarhundrede. Indholdet er af Legenden om Romaldus, og stemmer for en Del med Recensionen af denne Legende i E (S. 729). Disse Blade meddeles her, saavidt det har været muligt at læse dem, thi paa mange Steder er Skriften saa slidt, at den næsten er ulæselig. Hvad der er tvivlsomt er sat i Klammer.

herr gek i borg eina ogrynne liþs oc soto vmb borgina enn Romalldvs varþi borgina oc hafþi litit liþ hia þvi sem hinir

hofþo oc [vette] at enn mvndi sva fara sem avalt fvrr at hann mvndi sigr hafa þot hann hefþi litit liþ oc trevstisc sinne hamingio oc gek vr borg meþ þat liþ er hann hafþi oc barþisc viþ herinn oc fell honom þvngt oc fell liþ hans mioc oc floþi hann vndan i borgina meþ þa menn er up stoþo. Enn herrinn sat of borgina oc þottisc Romalldvs sia at þer mvndo up gefnir af stvndo. oc stefnir hann þing i borginni oc talar a þingino oc melir sva. Hevriþ er oc sciliþ allir er her standiþ alldregi hefi ec haft slican osigr sem nv. Nv scolom ver a morgon ganga ut or borginni oc beriasc kallmannliga scolom nu annat huart fa sigr eþa bana latom þat spyriasc at hrꝿstlig verþi vor efiloc þars ver hofom sigr fengit af ollom þioþom allt hingat til. Enn hofoðprestr er nefndr Barbatus sa er varþvetti hofoðcirkio heilagrar Marie avalt meviar enn dyrligsti kenni ꝧ oc enn mesti gvþs vinr oc heilagrar Marie. Hann svarar hertoganom oc melti. Hvat vndrast þv þat þot þu fair osigr glępafvllr er levnir synþom þinom oc biþr þin mikil guþs reiþi oc ogorlig hefnd nema þv iatir svnþom þinom oc gorir iþron þvi at eki er hvlit þat eigi mvni svnasc oc eki levnt þat er eigi mvni vitað verþa. Nv mon þv oc lata lif þit i þessom bardaga oc fara til eilifs dꝿþa nema þv endr botisc þvi at gvþ vill nv lata enda verþa a þessi villo. Oc er Romaldus hevrþi þessi orþ. þa scꝿt hretslo i hiarta honom er hann vissi at hann var samnv sagþr. oc svarar þo ꝿrogliga prestinvm. Hvat mon þv vita mega atferþ mina. Hvener gorþa ec þer kvnn verk min eþa iatac þer svnþir minar. Prestr svarar. Alldregi iattir þu mer svnþir þinar. andi gvþs sa er veit alla levnda hluti. let mik vita verk þꝿ en illo er þu gorþir. Romalldus melti. Segþv nu þa nacqvat af minom verkom þem er levnd ero at ek mega revna hvart þv segir satt eþa logit. Prestr svarar. Ef þu scammasc eigi at hevra þa em ec bvinn at segia sva at allir hevri. I hvert sinn aþr þv forir til bardaga i gegn þinom ovinom. þa fortv i scog þann er ner var borg þinne meþ þioni þinom þem er þv trvþir oc breddir

þar niþr bloþga nætshvþ oc settisc þar niþr oc gorþir nio reta alla vega fra vt meþ sverþi þino meþ diofoligo lioþi siþan com sialfr diofoll svniliga til þinn oc melti viþ þic. oc segir þer þa hlute er þu vill vita oc hetr þer sigri i bardogom oc af þvi hevir þv sigr i hveriom bardaga oc ert lofaþr af ollom. Þa com hręzla drottins i briost honom oc svaraþi hann. Jati ec at sva er sem þu segir. en ec biþ þic at þv gefir mer helso roþ at ec mega hialpasc oc bera nv sigr af andscotom minom oc em ec nu bvinn at hlvþa þino raþi. Prestr melti viþ hann. Forom vit þa til kircio gvþs oc leddi prestr hann i hvs nacqvart oc bæþ honom at iata svnþir sinar oc taca script fvrir oc iþrasc ef hann villdi til gvþs snvasc. Hann letzc þat giarna vilia oc gorþi svá at hann gek til scripta viþ hann. þa bæþ prestr honom at hann scvldi rita a blaþi at hann villdi þa alogliga neita diofli oc bloti oc ollom hans verkom en iata gvþi af ollo hiarta oc ollom hans logom. Sva gorþi Romalldus at hann scrifaþi þessi orð a blaþi. siþan festi þat blaþ prestr a hals honom oc melti viþ hann. Ris up þv nv oc fylg mer: hann gorþi sva. Þa gengv þer til borgarhliþs oc ut or borginni oc of miþiar herbvþir hermanna oc vrþo þer eki varir viþ oc sva i morc a bræt unz þer como i eit rioþr. þar vitraþisc þem helog gvþs moþir Maria meþ miclo liosi. oc tver meviar meþ henne Agatha oc Tecla. Gvþs ψ fell litillatliga til fota þem oc qvaddi þęr. þa spvrþi gvþs moþir [B. prest] oc melti sva. Til hvers leiddir þv þenna mann hingat hvat vill hann mer. Prestr svarar. Sia ψ hefir nv iat svnþir sinar fvr mer oc vill nu iþrasc af ollom hvg oc vfir bǫta oc ret hann nv bl[aþ til] þess . . . . sannaþi at hann vill alhvgliga iata gvþi oc til hans snuasc af ollo hiarta en nita nv diofli oc diofoligo blote oc allre hans gofgon . . . . er . . . . Fyr . . . . at þu biþir fyr manni þessom viþ son þinn drottin

varn Jesum Crist . . . . at eigi stigi nv ovinir hans vfir hann helldr bere hann sigr af þem. Þa fello þer baþir til iarþar fvrir sęla gvþs moðor oc greto lengi oc baþo hana miscvnnar. Oc eptir eina stvnd eþa .ii. eþa .iii. melti helog gvþs modir viþ prest. Ris upp þv oc hverf aptr enn ec mon geta þat at sǫni minom er þv batt. Þa er þar hofþo þessa hlvti viþ melsc þa stę hon til himins meþ sinom meviom. en þer hvrfo aptr. Oc er þer nalgoþosc borgina. þa hreddisc allr herrinn oc flǫþi or herbvþom oc leto eptir fe sin ǫll oc svndisc þem sva sem Romalldus kǫmi at þem meþ her miklom. Fek hertoginn þa enn mesta sigr oc lof oc veg af ollom lvþ oc virþiligar giafar. for þa siþan til sinnar borgar meþ dvrþ oc sigre. Þar tiþindi gorþosc i borginni at bvscop andaþisc oc moto allir viþ Romalldvm bvscops[kosning] . . . . Þa sendir iallinn menn meþ ritom til Barbatvm prest oc bað hann til at hann scvlldi bvscop [vera] i hans borg. Barbatvs las rit. Enn eptir qveldsong þa la hann a knebeð hia altare oc baþ gvþ oc hans moþor at þar scylldi vitra hvart þat vere þerra vili at hann vere bvscop. Þa vitraþisc honom sciot gvþs moþir oc qvaddi hann sva. þat licar mer oc Cristi sǫni minom at þv takir bvscopdom yfir þeire borg er iall vinr þinn ręþr fvrir. en verþa metti at þvi ef þv vissir enn glǫgt atferþ hans at þv verir honom eigi iafn mikill vinr sem þv ert nv. At morni sendi Barbatvs þar orþ meþ sendimonnom ef þat vere vili ialsins oc lerþra manna oc alls lyþs at hann vere bvscop at hann mvndi þa eigi vndan þvi męlasc. Hertoginn varþ þvi feginn oc allr lyþr oc var Barbatvs þa til bvscops vigþr sva sem gvþi licaþi oc monnom, oc styrþi hann gvþs lyþs(!) meþ micille gotzsco oc milldi oc var en mesta vinatta meþ hertoganom oc bvscope oc baþ hvarr oþrom avalt meþ ser til fagnaþar. Þvi var iall vanr a milli annarra sinna merkiligra verca a hverio are of langafosto at fara of þat allt riki oc setta alla hofþingia þa er missattir voro oc

kom aptr fyrir paska i enne ofsto viko langafosto v^{ta} dag eþa fostodag eþa þvatdag eþa sialfan paskadag fyrir messo sem þa matte verþa til sinnar . . . . at hann com eigi aptr þvatdaginn . . . .
þi songit messo oc tiþir . . . .
le þa ferr hann til . . . .
settisc vndir borð en kona . . . .
oc þionaþi bvscope. Oc er hann hafþi mat signat þa baþ hann klercom sinom at þer toki til [veslo en] hann ste vndan borði oc toc i hand kono iallsins oc gengo þar ut or hollinni oc til nacqvars hvs þess er leyniliga var komit oc gek . . . .
. . . . tialdat . . . . stol gofvglig . . . . vp dvkinom . . . . .
a stolinom ormr gorr af golle. Bvscop toc hann up undir hond ser ena vinstri [oc he]fer yfir utan mottol sin oc melti viþ conona. Til þess ledda ec þic hingat at ec svnda þer at þv vissir þat eigi ein helldr vissa ec oc þot þit villdit leyna þenna orm hevir iall lengi blotat til sigrs ser oc m[etnaþa]r. Siþan foro þar aptr oc settisc bvscop vndir borþ hia klercom sinom oc mataþisc. Enn er lokit var nottorþ[inom] spvrþi bvscop konona hvart hon villdi honom fylgia eþa eptir vera. Hon qvazc honom fylgia vilia oc foro þar til kircio. Þa hemti bvscop til sin .iiii. ena hogosto gollsmiþa oc baþ þem at smiþa kalec pasca nottina or gollormi þem er iallinn blotaþi sem þer kvnni bazt. Oc . . . . smiþarnir oc varþ þat abburþar . . . . .
. . . . vigþi bvscop kalec. Pascadagenn . . . . . .
. . . . . . gans at messo oc let bvscop bvrgia oll borgarhliþ nema þat er nest var hofoþcirkionni . . . . aptr oc hafþi þa sett alla er missattir voro. hann for fyrst til þess borgarhliþs er nest var hvsom hans oc var þat byrgt. Hann vndraþisc þat oc for þa til annars hliþs oc var þat oc byrgt oc for til ens þriþia. hann comr siþarst til þess borgarhliþs er nest var hofoþkircio oc var þat opit oc gek hann inn

i borgina meþ [farona͛ti sit]. Þa gengr [bvscop a mot] honom meþ processio scrydr bvscopsscrvþi oc allir lerþir menn hans oc ero bornir fvr þem crossar oc helgir domar oc mikill gollkalecr oc svngit hatiþliga lof gvþi. Byscop ba͛ð Romalldo at fara þa til kircio meþ ser. hann qvasc verþa at [fara] hem littaþ oc qvasc þa þegar mvndo coma til kircio alengr. Bvscop baþ hann tvsvar eþa [.iii.] at hann scvldi til kircio fara. en hann qvasc hem verþa at fara. Fyr hvi vil[do] eigi [fara] til kircio meþ mer. hvat hevir þu hema betra i hvsi þino eþa na͛þsynligra en fara til kircio fvrst oc hevra þar orþ gvþs oc verþa hluttakandi hęlagrar þionosto eþa hvat hevir þv i hvsi þino. hvgg at þv vandliga þessom hlutom er ver berom þer a mot meþ hotiþligri dvrð. Oc bervm þer a mot crossa oc helga doma. oc þer er a mot borinn gollkalecr oc hvggþo at ef þv havir set fvrr þenna kalek. Jallinn svarar. Eigi hefi ec hann fvrr set eþa hve nęr var hann smiþaþr. A þessi not qvaþ bvscop var hann smiþaþr or gollorme þem er þv blotaþir levniliga en kona þin ein vissi meþ þer oc smiþoþo hann .iiii. enir hogosto gollsmiþar en ec vigþac hann siþan oc scal ec vfir þessom kalec messo svngᵃ i dag oc scalttv oc allr lvþr taca þaþan af holld oc bloð drottins vars. Oc er Romalldus hevrþi þetta þa hreddisc hann gvþs reiþi. Þa toc til orða en kęrste riþari hans oc melti viþ hann. Nv mattv sia herra hve otrv kona þin er þer oc hve hon hevir þic teldan oc vere þat maclict at hon tvndi lifi fvrir þenna glop. Fyr þvi at eigi metti bvscop þetta vita ef hon hefþi eigi honom sagt. Þa melti Barbatvs bvscop reiþvliga viþ þenna ridera. Hevrþo ψ fvllr velar . . . . ofmetnaþar oc owndar fvsare illra h[luta. nv] melti fiandi fvr mvnn þinn at hann stevpþi ialli [til] gla͛tonar . . . . þv hann . . . . af allre . . . . at þv takir bratt ogorliga . . . . . . af fianda at a͛nd þin hialpesc a domsdegi oc nacqvarr taki avalt þvilican d[a͛þa] i þino kyni. En er hann hafþi þetta melt. þa grep fiandi

hann oc devddi hann sarliga fvr ollom lvð oc varþ monnom ogn mikil af þessom atbvrþ. Þa varþ Romalldus hredr oc fell til fota bvscope oc iþraþisc sinna synða oc mełti sva. Jate ec svnð mina oc biþ ec þik gvþs ꝕ at þv licnir mer þot ec sia overþr oc biþir mer miscvnnar viþ gvþ oc allt mitt raþ vil ec nv vndir þic leggia. Þa leiddi bvscop hann til kircio oc baþ honom til scriptar ganga oc iþron at gora oc qvaþ hann þa mvndo en hialpasc. Enn er Romalldvs hafþi þat gort þa scrvddi bvscop hann mvnka cleþom oc vigþi hann til mvncs. En siþan song bvscop messo oc gaf Romalldo hold oc bloþ drottins vars af þem [sialfom] kalec er ver sogþom fvrr fra oc sva ollom lvþ. Helagr Barbatus bvscop þionaþi helagliga gvþi oc selli Marie hans moþor i sinom bvscopdomi. Oc Romalldus lifþi avalt siþan helagliga i mvncs atferþ oc botti þat er hann hafþi misgort aþr hann scilþisc viþ þenna hem. oc foro baþir eptir andlat sitt til

---

656 qvarto. Denne Codex, der har indeholdt Mariu Saga og Postola Sögur, er bleven sonderlemmet og indbunden i forskjellige Dele, og mange Blade ere bortkomne. Den egentlige Mariu Saga har nu No. 656[a1], hertil kommer Blad XXV i Fasc. 240 Folio, der horer til denne Codex og begynder midt i Legenden om Romaldus (S. 149[6]: minum þat sem þit hafit beðit) *og fortsætter til nederst forste Side i No. 656[c], hvor denne Legende og Mariu Saga ender, og hvor paa samme Bluds Bagside Apostelen Peters Saga begynder. Dette Haandskrift er ikke benyttet ved Udgaven.*

Begyndelsen lyder som i St (Udg. S. 1) paa det nær, at i anden Linie mangler Ordene herbergi heilags anda, *for ovrigt stemmer Sagaen i dette Haandskrift for det meste med den Text, der er trykt her S. 339—401. Flere Blade mangle i dette Haandskrift, saaledes Slutningen af den egentlige Saga, og efter denne Lacune kommer et Blad, hvor Prologen til Jertegnene findes; den forste af disse er her Legenden om Hildefonsus, i Udg. No. 9 S. 78, hvorefter kommer No. 8 S. 75, der begynder saaledes:* þat er sagt i einhverio munklifi, at munkr e[inn haf]ði þat

embætti, at hann þionaði kirkiu oc hringð(i) til tl . . . . *Herefter mangler alt ligetil midt i Fortællingen om Romaldus, hvormed Sagaen har sluttet. Dette Haandskrift har deri stemt med den latinske Legendesamling, at det har begyndt med de samme Legender som denne*

Ved Enden af Codex 656[a1] er indheftet et Blad (pagineret 37), hvilket har tilhørt en anden Codex af Mariu Saga, der efter en vedheftet Notits af Arne Magnusson er kommen i dennes Hænder fra Nordlandet paa Island. Da denne Codex har været gammel og god (vel fra Midten af 13de Aarhundrede), meddeles det levnede Blad her (Indholdet er No. 15 S. 89[16]—91[10]).

em staddr ef ec ma eigi til koma. Enn eptir þetta foro þeir til husa gyðings oc toc þessi maðr fe af honom oc uarði til kaupeyris oc key(p)tti skip til ferðar. oc er þat uar buit þa sigldi hann þui or Miclagarði oc aflaði ser fleiri skipa oc felaga oc setti sua auðgan at hann uissi eigi aura sinna tal oc sua uar hann kafðr i ahygiom kaupskapar sins at honum leið or minni sculld su er hann atti at gialda oc sa dagr er aqueðinn uar til stefnu uið gyðing. Oc einom degi fyrr en gialdit skyldi fram fara þa com þessum manni i hug at hann atti skuld at gialda. oc þa mynndi eigi lengra til eindaga en um morguninn eptir mynndi uera. Enn er hann sa at þat matti eigi enndazc er hann uar i bunndinn. þa fecc honom sua mikils at hann fell niðr a iorð oc la i onguiti lengi. Þa stoðo yfir honom þionustumenn hans. oc spurði einnhuerr þeirra huat til henndi um hans mein. en eingi fenguzc suor i moti. Nocquoro siðarr toc hann uit sitt oc com a hugsun oc þottizc eigi uita huert rað taka skylldi þar sem hann uar i fiarlęgium lonndum Miclagarz. enn hafði heitizc i þręldom ef eigi kømi fram gialdit um morgoninn eptir. Oc er hann hafði þetta hugar ualat um hriðar sakar þa męlltizc hann uið einn saman. Fyrir hueria soc scal ec þetta hugsa. taka scal ec fe þuilict sem ec a at lycta. Oc toc hann þa oc giorði ser orð eptir þui sem annarr maðr legði rað til eða hugrinn męlti uið

heyrnina. Huat er. huart settir þu drottin þinn Jesum Crist uǫrzlumann fyrir þic. fa honom feit oc lat hann gialda með þeim hętti sem hann uill af henndi giallda þeim sem taka a. Oc af þessu hugboði let sia maðr hola innan stocc einn oc giǫra uaxinn sem skrinkisto oc let þar i fe þat allt er hann atti gyðingi at giallda. Siðan lucþi hann stockinn sem bezt oc gecc til siauar oc kastaði a siainn oc bað þann styra stockinum huart sem hann uęri a sia eða lanndi er scapat hafði iǫrð oc sia. Siðan geck hann til herbergis sins. Her uarð unndarligr atburðr eptir frasogns(!). en guði er þo at ifalausu engi hlutr of megn at giǫra þann er hann uill. Vm morguninn þa uar þessi stoccr cominn til Miclagarz oc hafði farit mǫrg hǫf oc stor a einni nott oc flaut við lannd þar sem herbergi gyðings stoðu a baccanum yfir uppi. oc of morguninn er þiǫnn gyðings com til siauar er gyðingr hafði sent þa þecþi hann at tre flaut i lanni oc uildi taka oc er nęst bar honom oc hann þottizc taka myndu þa uar sem þui uęri unndan uikit sua at hann matti eigi taka. Eptir þat for hann heim oc sagði buannda huat hann sa. Þa gecc gyðingr til siauar oc sa stockinn huar flaut oc oð til oc uildi taka. oc er hann retti hond til þa uar sem ytt ueri at honom oc toc hann þa þenna stocc oc lauc upp oc toc feit or oc setti stockinn unndir rekkio sina. Oc er noc

---

Tager man nu i Betragtning det forholdsvis store Antal Haandskrifter af nærværende Saga, 6 fuldstændige samt større og mindre Brudstykker af 20 andre, da maa man slutte, at disse Legender her som andensteds have havt en temmelig talrig Læserkreds; og som Følge heraf turde man vel ogsaa endnu finde Spor af enkelte af dem i vore Folkeeventyr og Folkesagn.

Hvad den Form angaar, hvori Bogen er udgiven, da vilde denne være bleven noget anderledes, dersom Udgiveren havde havt det hele Material samlet, før Udgivelsen paabegyndtes; en Del

Gjentagelser vilde derved været sparet. Navnlig blev Forholdet mellem Legendesamlingen i E og St Udgiveren ikke rigtig klart, før han gjorde Bekjendtskab med de mange Arnamagnæanske Fragmenter, hvoraf det blev indlysende, at Legenderne i E udgjorde en stor Samling, som allerede ved Begyndelsen af det 14de Aarhundrede i sin Helhed væsentlig havde været til, og som af senere Afskrivere paa sine Steder var bleven betydelig sammendragen og forkortet, indtil den antog den Skikkelse, hvori den nu foreligger i E. I 655[XXXII] *har man sandsynligvis Levninger af Legenderne i den fuldstændige Form, under hvilken Kong Haakon Magnusson har ladet dem samle eller oversætte, saafremt Notitsen ved Registret i E (S. 1016*[18]*) medfører Sandhed, noget som man vel ikke behøver at have saa stor Betænkelighed ved at antage. St indeholder kun et vilkaarligt Udvalg af den første Samling i E (S. 402—686), men har de valgte Legender i en oprindeligere og bedre Form. Undertiden har Afskriveren i St af sin Original ladet indflyde Henvisninger til andre af ham ikke medtagne Legender, hvilke Henvisninger her staa ørkesløse, f. Ex. S. 281*[25] greinda guðs moþvr kirkiv i Tvren; *da Kirken i Turenne ikke før omtales i St, passer Udtrykket* greinda *ikke i St, men vel i E.*

Hvis Udgiveren før havde opdaget dette Forhold mellem de to Haandskrifter, vilde han ikke selvstændig have aftrykt Legenderne efter St (S. 157—331), men under Trykningen af E (S. 402—639) ladet de Legender, der fandtes i St, hver paa sin Plads, indtræde i Steden for den tilsvarende Recension i E, paa samme Maade som E er bleven erstattet af 655, f, a, o. s. v., hvor disse Fragmenter gribe ind. Denne Vidtløftighed, som under gunstigere Omstændigheder kunde have været undgaaet, er en Feil ved denne Bog, som vistnok med Føie har vakt Misnøie hos mange Medlemmer af vort Oldskriftselskab; Udgiveren faar imidlertid trøste sig med, at denne Feil fra andre Hoid er bleven regnet Bogen til Fortjeneste, da det, navnlig for de Læsere der benytte den for Sprogets Skyld, hvilke rimeligvis ere de fleste, ikke vil være uden Interesse at jævnføre de forskjellige Afskriveres orthographiske Egenheder. Uagtet al paa Correcturen anvendt Flid have dog

adskillige Feil indsneget sig, de væsentligste af disse ville forhaabentlig findes paa Trykfeilslisten, som den velvillige Læser bedes at være opmærksom paa. De Bogen ledsagende alphabetiske Registre skyldes Hr. Studios. Philologiæ Amund Larsen, som ogsaa havde udarbeidet et Sagregister, hvilket dog efter nærmere Overveielse ikke blev medtaget, da det end mere vilde have forøget Arketallet paa den allerede for temmelig omfangsrige Bog.

Det er Udgiveren en kjær Pligt ved Enden af disse Forord at bevidne Hr. Bibliothekar Gundorph sin Erkjendtlighed for den udmærkede Velvillie, hvormed han ogsaa denne Gang som ved andre Leiligheder har lettet Udgiveren Adgangen til de under hans Værn staaende Arnamagnæanske Haandskrifter.

Christiania i Juli 1871.

C. R. Unger.

Sammenstillende Indholdsliste over de forskjellige Bearbeidelser af Legenderne.

1. Theophilus eller Pakten med Djævelen (4 Bearbeidelser) 65-69. 402-21. 1080-90. 1090-1104.
2. Jarlsdatterens Drøm eller Krøblingens Helbredelse (2 Bearb.) 69-70. 1060-62.
3. Abbedens (Abbedissens) Raad eller vor Frue frelser fra Skibbrud (3 Bearb.) . . . . 70-71. 786-88. 788-89.
4. Vor Frues Kaabe eller Jødedrengen i den glødende Ovn (3 Bearb. og Fragment af en 4de) . . . . 71-72. 987-88. 989-90.
5. Den hellige Merkurius ombringer Keiser Julian (2 Bearb.) 72-73. 699-702.
6. Gaude dei genetrix eller den daglige Hymne (4 Bearb.) 73-74. 260-63 (608). 1191-92. 1192-93.
7. Rosen som voxede op fra den dræbte Klerks Tunge (3 Bearb.) 74-75. 762-63. 763-64.
8. Den druknede Munk kaldes til Live og gjør Bod og Bedring (2 Bearb.) . . . . 75-78. 835-36.
9. Erkebiskop Hildefonsus eller Messeserken og Stolen (4 Bearb.) 78-80. 704-6. 706-7. 707-8.
10. Vor Frue lærer en Klerk sin Natsang (3 Bearb.) 80-81. 769-70. 770.
11. Den fattige og goddædige Mands Sjæl bringes af Englene til Paradis . . . . 81.
12. Tyven Ebbo frelses fra Galgen (3 Bearb.) 81-82. 949-50. 950-51.
13. Forbønnen eller den slette Munk i Köln kaldes atter til Live for at omvende sig (3 Bearb.) . . . . . . 82-85. 860-62. 1062-64.
14. Pilgrimmen til St. Jago Giraldus lemlæster sig selv (3 Bearb.) 85-87. 863-69. 869-70.
15. Laanet af Jøden eller Frelseren som Cautionist (2 Bearb.) 87-92. 1064-67.

16. Kong Muselin eller Miklegards Beleiring . . . . 92-94.
17. Klerken Stephanus's Skibbrud og vidunderlige Redning (2 Bearb.) 94-97. 1067-70.
18. En Mand frelses fra Skibbrud ved Jomfru Marias Kaabe (2 Bearb.) 97-99. 714-16.
19. Den omvendte Synder eller Jomfru Marias specielle Ottesang (2 Bearb.) . . . . 99-101. 758-61.
20. Den onde Erkedegn Petrus fordømmes, men Dommeren Stephanus frelses (3 Bearb.) . . . . 102-4. 940-42. 942-45.
21. Den havesyge Bonde frelses (3 Bearb.) . . . 104-5. 951. 1070
22. Prioren i Pavia eller Broder Hugbertus's Drømmesyn (3 Bearb.) 105-6. 800-1. 801-2.
23. De tre Riddere, der myrdede Borgeren foran Alteret, frelses. 106-7.
24. Nonnen Eulalia anbefales altid at sige Dominus tecum efter Ave Maria (2 Bearb.). . . . . 108. 911-12.
25. Kongen ved Gjæstebudet eller den aldrig manglende Mjød (3 B.) 108-9. 994-95. 995-96.
26. Konen Murieldis faar atter sin Forstand (2 Bearb.) 109-10. 1071-72.
27. Jøden spotter og korsfæster vor Herres Billede (3 Bearb.) 110-11. 722-24. 724.
28. Den intrigante Munk Leuricus frelses (2 Bearb.) . 111-13. 802-5.
29. Jødernes frugtesløse Attentat paa Apostlernes Kirke i Libia (2 Bearb.) . . . . 113-15. 690-91.
30. Den berusede Munk, der frelses fra en Tyr, Hund og Løve (2 B). 215-17. 842-44.
31. Ridderen beskyttes mod sine Fiender af Jomfru Marias Ærme 117-18.
32. Klerken forskyder sin Fæstemø for Jomfru Marias Skyld (2 Bearb.) 118-20. 770-75.
33. Den døde Kvindes Advarsel til den levende . . . . . 120-21.
34. Den faldne Abbedisse frelses (2 Bearb.) . . . . . 121-26. 900-4.
35. Den tilbagekaldte Afsættelse eller Præsten, som ikkun kjendte Marias Messe Salve sancta parens (3 Bearb.) 126-27. 747-48. 748-49.
36. Klerken Jeronimus kaldes til Biskop (3 Bearb.) 127. 710-11. 711.
37. Den hellige Jomfrus Billede bliver uskadt i Klosterbranden (3 B.) 128. 259-60 (603-04). 1072.
38. Messeklædet, hvorpaa Rødvin spildes, bliver atter hvidt (3 Bearb.) 128-29. 871-72. 872.
39. Korsbroderen i Pisa drager sig tilbage fra Verden, ingen ved hvorhen (2 Bearb.) . . . . 129-30. 756-57.
40. Manden faar sin afhuggede Fod tilbage . . . . 130-31.
41. Pigen Musas Drøm (2 Bearb.) . . . . 131. 910-11.

42. Jomfru Maria trøster den Døende (2 Bearb.) . . 132. 1072-73.
43. Jøden besudlede den hellige Jomfrus Billede (2 Bearb.) 132-33. 255-56 (599-601).
44. Nonnen med den sønderslagne Hovedskal kommer til Live (2 B.) 133-34. 1073.
45. Den af Djævelen i Kvindeskikkelse forlokkede Eneboer frelses 134-36.
46. Underet med Jomfru Marias Billede i Mariakirken i Miklegard (2 Bearb.) . . . . 136-37. 1073-76.
47. Hvorledes man daglig er kommen til at læse Jomfru Marias Tider 137-40.
48. Det tyrkiske Hoved (2 Bearb.). . . . . 140-43. 990-93.
49. Den lærde Hermannus forfører Nonnerne i et Kloster (3 Bearb.) 143-44. 1076-77. 1077-79.
50. Lilien i Klerkens Mund, der trods sin Ryggesløshed daglig havde læst Ave Maria . . . . 145-46.
51. Romaldus (3 Bearb.) . . . . 146-52. 728-36. 736-39.
52. Edderkoppen faldende i Kalken sluges af Præsten og kommer ud af hans Lillefinger . . . . 153.
53. Den uretfærdige Anklage eller det talende Kjødstykke (2 Bearb.) 154. 1079.
54. Arnbjørg paa Kalfafell helbredes . . . . 154-55.
55. Ljodey paa Svinafell helbredes . . . . 155-56.
56. Thurid i Kirkjubø helbredes . . . . 156-57.
57-92. *s. nedenfor* . . . . 157-331.
I. *s. ovenfor No. 1* . . . . 402-21.
II. Det myrdede Barn og den Uskyldige anklaget eller Fruen, som vaagnede med Kniven i Haand (3 Bearb.) 421-38. 1104-12. 1112-16.
III. Johannes Damascenus og hans afhuggede Haand (3 Bearb.) 438-44. 1116-21. 1121-26.
IV. Kvinden som dræbte sit i Blodskam avlede Barn (3 Bearb.) 157-69 (444-53). 1126-33. 1133-39.
V. Pave Gregor den Yngres retfærdige Strenghed eller Kirkedørene, som sprang op af sig selv (2 Bearb.) . . . 453-65. 1139-41.
VI. Kongens og Jarlens Had og Jomfru Marias Billede (2 Bearb.) 170-74 (466-68). 1141-42.
VII. Anselmus saa Djævelen i Abeskikkelse skrive (3 Bearb.) 174-80 (468-73). 1142-45. 1145-47.
VIII. Abbed Hugo og Djævelen, som søgte at komme ind i Klosteret (2 Bearb.). . . . . 180-93 (473-83). 1147-51.
IX. Abbed Hugos Syn, og hvorledes han raadede tre fristede Novicer (2 Bearb.) . . . . 483-88. 1151-52.

X. Jomfruen giver St. Bernard Die . . . . . 193-98 (489-93).

XI. Petrus monoculus, Abbed af Clairvaux, hans Syn og hellige Levnet (2 Bearb.) . . . . 493-99. 1152-54.

XII. Legenden om St. Stephanus, Stifteren af Grammontenser-Ordenen (2 Bearb.) . . . . 499-505. 1154-56.

XIII. Broder Kristian og hans Syn (2 Bearb.) . 505-07. 1156-57.

XIV. Eremiten Peter og den krænkede Helligdag. Hans Seier over Djævelen i en nøgen Kvindes Skikkelse (2 Bearb.) 507-14. 1157-60.

XV. Den bodfærdige Nonne, i hvis Sted Jomfru Maria havde tjent i Klosteret . . . . 514-21 (521-27).

XVI. Den angerfulde Tyv, eller Abbeden frelser Peter, der havde stjaalet fra Kongen. . . . . 527-33.

XVII. Den uvidende Klerk oplyses af Jomfru Maria 223-24 (533-34).

XVIII. Legende om Thomas a Becket (3 Bearb.) 198-203 (534). 1160-61. 1161-62.

XIX. Gundelinus og hans Syn (2 Bearb.) . . 534-41. 1162-68.

XX. Klædningen skjænket af vor Frue til Biskop Bonus (2 Bearb.) 541-49. 1168-71.

XXI. Jomfru Marias Fødselsdag aabenbares for en Eneboer, Dagens Høitideligholdelse skyldes Biskop Philibertus (2 Bearb.) 549-54. 1171.

XXII. Indførelse af det ugentlige Officium for Jomfru Maria og dets Forsømmelse af Munkene i St. Vincent (2 Bearb.) 211-14 (554). 1171-72.

XXIII. Jomfru Marias Aabenbaring for en gudfrygtig Præst, hans Sygdom og Helbredelse . . . . 214-219 (554).

XXIV. Løverdags Fasten, eller Jomfru Marias Aabenbaring for den fattige forkrøblede Kvinde . . . . 219-21 (554).

XXV. Den gamle Munk og den vidunderlige Blomst med Ave Maria paa hvert Blad . . . . 221-23 (554-55).

XXVI. Jomfruen befrier Rom fra Pest paa St. Gregors Bøn (2 B.) 224-25 (555). 1172-73.

XXVII. Maleren trues af Djævelen, men frelses af Jomfruen (2 B.) 555-66. 1173-74.

XXVIII. Konen og Konkubinen eller vor Frues Dom 274-75 (275-76).

XXIX. (63). Fruens vidunderlige Drøm eller det delte Voxlys (2 B) 207-11 (566). 1174-76.

XXX. (70). Nonnen rede til Fald eller vor Frues Klosterbesøg 226-30 (566).

XXXI. (92). Jomfruen frelser den af sin Moder til Djævelen givne Søn (2 Bearb.). . . . . 325-31 (566-71). 1177-80.

XXXII. (71). Vor Frue lærer Kieldermesteren sine fem Hilsener, frelser ham fra Røverne i Skoven og trøster ham ved hans Endeligt (3 Bearb.) . . 230-43 (572-77). 243-49. 1180-85.

XXXIII. (72). De tre Munke i Skoven og Djævleklosteret som forsvandt . . . . 249-52 (577).

XXXIV. (87). Vor Frue indtager den Kvindes Plads, som af sin Mand var solgt til Djævelen (2 Bearb.) 282-91 (291-97, 577-78). 1185-87.

XXXV. (91). Nonnen, som brød Klosterløftet, vender angrende tilbage 317-24 (579-88).

XXXVI. (89). Den begravne Nonne føder et levende Barn 306-14 (588-94).

XXXVII. (90). Enken tager Jesusbarnets Billede i Pant for sin Søn 314-17 (594).

XXXVIII. (88). Vor Frues Vidnesbyrd mod den ubestandige Elsker 298-302 (302-06).

XXXIX. Gregor af Tour fortæller: 1) hvorledes vor Frue frelser Klosteret i Jerusalem fra Hungersnød (3 Bearb.) 595-96. 598-99. 1187-88.
2) hvorledes Guldkorset med vor Frues Helligdom standser Ild; 3) hvorledes Røveren forgjæves søger at brænde vor Frues Helligdom, som Pilegrimen Johannes medtog fra Jerusalem . . . . 596-98.

XL. (73). Manden som slog Haanden af Jesusbarnets Billede (2 Bearb.) . . . . 252-54 (599). 1188-90.

XLI. (74). Jøden som overskar Struben paa Jesusbarnets Billede 254 (599).

XLII. (74). *s. ovenfor No. 43* . . . . 599-601.

XLIII. (76). Maleriet af vor Frue, hvis Bryster dryppede Melk 256-59 (601-3).

XLIV. (77). Klosterets Brand, men vor Frues Billede uskadt. (2 B.) 259-60 (603-04). 1190-91.

XLV. Den Druknede reddes fra Djævelen ved Jomfru Marias Mellemkomst og vender tilbage til Livet . . . . . 604-08.

XLVI. (78) *s. ovenfor No. 6.*

XLVII. (62). Præsten, som sang „Gaude Maria“, bortføres af en Jøde og befries af vor Frue . . . . 203-07 (608).

XLVIII. To Riddersønner, forhen Røvere, bedre sig; den ældste gaar i Kloster, den yngste i Kongens Tjeneste; begge Brødre udaande i samme Time . . . . 608-22.

XLIX. (79). Jomfruen kalder til Live den angerfulde Røver, som Djævelen havde ombragt . . . . 263-66 (266-68).

L. (80). Vor Frue frelser Baaden fra Undergang paa Floden Rhone (2 Bearb.) . . . . 268-70 (622). 1193-94.

LI. (81). Vor Frue frelser et Skib fra Skibbrud (2 Bearb.) 270-72 (623). 1194-95.

LII. Ridderen straffedes, som mistroede vor Frues Undergjerninger (2 Bearb.) . . . . 623-24. 1195-96.

LIII. (85). Vor Frue forløser Kvinden, som havde gaaet svanger 30 Maaneder (2 Bearb.) . . . . . . 279-80 (625-26). 1196.

LIV. Den unge Mand med den overskaarne Hals helbredes af Jomfru Maria (2 Bearb.) . . . . 626-29. 1196-98.

LV. Djævelens Gave eller Tyvens magiske Guldring . . 629-31.

LVI. En Kvinde Stephana mishandles af Ulve (2 Bearb.) 631-35. 1198-1200.

LVII. (82). Hermannus frelses fra Jordskjælv (2 Bearb.) 273-74 (635). 1200-01.

LVIII. Klosterbroderen, der kommer under den nedstyrtende Sten, reddes af vor Frue . . . . 635-37.

LIX. (86). Smedens Søn, der slugte Jernstykket 280-82 (637-39).

LX. (84). Kvinden, som lod sin Svigersøn dræbe, reddes af Jomfru Maria (2 Bearb.) . . . . . . 277-79 (639). 1201-04.

LXI. Kannikerne i Laudunum (Laon) drage om med Jomfru Marias Skrin for at samle Bidrag til hendes afbrændte Kirke, og mange Jertegn udføres ved dette . . . . 639-54.

LXII. Jertegn af vor Frue i Soissons . . . . 654-681.

LXIII. *s. ovenfor No 29* . . . . 690-91.

LXIV. Jomfru Marias Billede malet af Evangelisten Lucas 691-94.

LXV. Pave Leo faar sin Haand tilbage, som han formedelst Forargelse havde afhugget . . . . 694-95.

LXVI. Jomfru Maria skjænker den blinde Mand Synet, som havde talt de Kristnes Sag imod Jøderne . . . . 695-98.

LXVII. Kirkedørene aabne sig for Biskop Eusebius paa hans Bøn til Jomfru Maria . . . . 698-99.

LXVIII. *s. ovenfor No. 5*. . . . . 699-702.

LXIX. Jomfru Maria aabenbarer sig i Søvne for Johannes Patriarch i Alexandria . . . . 702-04.

LXX. *s. ovenfor No. 9* . . . . 704-08.

LXXI. Præsten, som ved Djævelens Hjælp erhvervede Biskopværdighed, angrer sin Brøde og beholder Bispestolen ved Jomfru Marias Hjælp . . . . 708-10.

LXXII. *s. ovenfor No. 36* . . . . 710-11.

LXXIII. Klerken Nikolaus forkynder efter Jomfru Marias Bud sin Biskop hans Død og bliver hans Efterfølger . . . 711-14.

LXXIV. *s. ovenfor No. 18* . . . . 714-16.
LXXV. Om den hellige Dunstan. . . . . 716-22.
LXXVI. *s. ovenfor No. 27* . . . . 722-24.
LXXVII. Biskop Fulbertus helbredes ved vor Frues Melk 724-25.
LXXVIII. En Eneboerske trøstes over Thomas Erkebiskops Død af Jomfru Maria ved en latinsk Tiltale . . . . . 725.
LXXIX. Om den hellige Edmund . . . . 725-28.
LXXX. *s. ovenfor No. 51* . . . . 728-39.
LXXXI. Jomfruen løste den Bandsatte . . . . 740-47.
LXXXII. *s. ovenfor No. 35* . . . . 747-49.
LXXXIII. Præsten, som ingen anden Messe kunde end Vultum tuum domine . . . . 749-50.
LXXXIV. En Præst indvier et Kapel til Jomfru Maria, fordi en Dreng sang Responsoriet: Veni electa mea . . 750-51.
LXXXV. Den syndige Præst erholder ved Jomfru Marias Mellemkomst Frist at bedres og frelses fra Dommen . 751-53.
LXXXVI. En Kirke, der var bleven besudlet af dens Præst, styrter ned, saa at den maa opbygges og indvies paany, Præstens Brøde bliver derved skjult for Jomfru Marias Fortjenestes Skyld . . . . 753-56.
LXXXVII. *s. No. 39 ovenfor* . . . . 756-57.
LXXXVIII. En Biskop irettesættes af Jomfru Maria, fordi han havde begravet den ildesindede Degn mellem Lægmænd 757-58.
LXXXIX. *s. No. 19 ovenfor* . . . . 758-61.
XC. *s. No. 7 ovenfor* . . . . 762-64.
XCI. En Mand, Jomfru Maria hengiven, lader sig af sine Forældre overtale til at trolove sig, men paa Bryllupsdagen tyr han atter til Jomfru Maria, tages til Naade og gaar i Kloster . . . . 764-67.
XCII. En Klerk, som i sin Sygdom havde sønderbidt sin Tunge og Læber, helbredes ved Jomfru Marias Melk . 767-69.
XCIII. *s. No. 10 ovenfor* . . . . 769-70.
XCIV. *s. No. 32 ovenfor* 770-75
XCV. En Biskop irettesættes af Jomfru Maria, fordi han havde jordet en gjenstridig Klerk mellem Lægmænd . 776-78.
XCVI. I en Munks Mund fandtes ved hans Død et Brev med Guldbogstaver, hvorpaa stode Ordene Gaude dei genitrix, som han stadig havde fremsagt til Jomfru Marias Pris : 778.
XCVII. Klerken, der døde med onde Forsætter, frelses af Jomfru Maria . . . . 778-79.
XCVIII. Klerken som sang Erubescet infelix iudeus efter at være ombragt af Jøderne . . . . 779-80.

XCIX.	En Klerk led Kulde og Hede i den anden Verden, fordi han havde været for sparsom mod de Fattige	780-81.
C.	Jomfru Maria afvender Guds Vrede fra de Kristne, saa at de beseire Hedningerne	782-83.
CI.	Om den hellige Odilo, Abbed af Cluny	783-86.
CII.	*s. No. 3 ovenfor*	786-89.
CIII.	Om Walter, Abbed i Tavistock	789-800.
CIV.	*s. No. 22 ovenfor*	800-02.
CV.	*s. No. 28 ovenfor*	802-05.
CVI.	Prioren Gaufredus, hvis Sjæl i hans Dødsstund grebes af Djævlene, frelses	805-06.
CVII.	Jesus og Maria vise sig ved den hellige Priors Dødsleie og byde ham til sig	807-08.
CVIII.	Om Broder Geirardus i Cluny	808-11.
CIX.	Den hellige Dominicus's Syn	811-12.
CX.	Den syge Decan Reginaldus helbredes af Jomfru Maria og bliver Prædikebroder	813-15.
CXI.	Den hellige Dominicus's Død	815-16.
CXII.	Den fordømte Sakristan frelses af Jomfru Maria	816-32.
CXIII.	Jomfru Maria helbreder Klosterbroderen ved at dryppe sin Melk paa hans Ansigt	832-34.
CXIV.	*s. No. 8 ovenfor*	835-36.
CXV.	Jomfru Maria aabenbarer sig for en Munk i Søvne og viser ham Propheten Esaias Bog med Guldskrift	836-39.
CXVI.	En Munk, som altid pleiede at dyrke Jomfru Maria, faldt i Synd, men hun forbarmede sig over ham	835-42.
CXVII.	*s. No. 30 ovenfor*	842-44.
CXVIII.	Den druknede Munk kommer til Live, fortæller hvorledes Djævle og Engle strede om hans Sjæl, indtil de første flygtede ved Jomfru Marias Komme	845-48.
CXIX.	En ung Munk helbredes af Sygdom ved Jomfru Maria	848.
CXX.	Den om sin Salighed mistvivlende Munk trøstes af Jomfru Maria ved et Syn	849-51.
CXXI.	En Abbed irettesættes af Jomfru Maria, fordi han havde nægtet den i Synd døde Munk kristelig Begravelse	851-52.
CXXII.	Broderen, der flygtede fra Klosteret, befries fra Helvede paa Marias Forbøn	852-53.
CXXIII.	Den af Klosteret jagede Munk eftersøges paa Jomfru Marias Befaling, findes død og jordfæstes med stor Høitidelighed	853-55.
CXXIV.	En Klosterbroder paa forbudne Veie falder ned af en Bro og drukner; da Brødrene lade hans Legeme ligge i San-	

	den, overfaldes Klosteret af Pest	855-57.
CXXV.	De fire onde Ting, som Mennesket især have at kjæmpe med her i Verden, og Munken, som nær var bukket under for Fristelsen	857-60.
CXXVI.	Den løsagtige Munk i St. Peters Kloster i Köln frelses ved Jomfru Marias Forbøn	860-62.
CXXVII.	*s. No. 14 ovenfor*	863-70.
CXXVIII.	*s. No. 38 ovenfor*	871-72.
CXXXIX.	Den pludselig bortkaldte Broder i Burgundien løser ved sin Aabenbaring Munkene fra deres Uvidenhed om hans Begravelsesmaade	872-75.
CXXX.	Munken revses, der hovmoder sig af sine gode Gjerninger	875-77.
CXXXI.	Munken som fristedes af Djævelen til Selvmord	877-79.
CXXXII.	Broder Kristian plages af Djævle i forskjellige Dyrs Skikkelse	879-80.
CXXXIII.	Ridderen som paa sin gamle Alder gik i Kloster	880-82.
CXXXIV.	Jomfru Maria irettesætter Munken, der hovmoder sig af sin Lægedomskundskab	882-84.
CXXXV.	Vor Frue helbreder den af Rosen plagede Munk	884-87.
CXXXVI.	Broderen som saa Djævleflokken i Vildsvins Skikkelse	887-88.
CXXXVII.	Fem Roser voxe op af en død Munks Ansigt .	888-89.
CXXXVIII.	Paa en Munks Grav voxer en Lilie, hvis Blade alle havde med Guldbogstaver indskrevet „Ave Maria“	889-90.
CXXXIX.	Jomfru Maria aabenbarer for en gammel Klosterbroder sine Smerter ved Jesu Død.	890-93.
CXXXX.	Jomfru Maria udfrier af Skjærsilden Abbeden, der havde skjænket af Klosterets Gods til sine Slægtninge	893-94.
CXXXXI.	Præsten Carpus lærer i en Aabenbaring af Kristi Exempel Forbarmelse over Syndere	894-95.
CXXXXII.	Legenden om Maria fra Ægypten	895-900.
CXXXXIII.	*s. No. 34 ovenfor*	900-04.
CXXXXIV.	Jomfru Maria frelser den angrende Nonne, der havde forladt Klosteret og trolovet sig	904-07.
CXXXXV.	Den faldne Nonne frelses af Jomfru Maria . .	907-10.
CXXXXVI.	*s. No. 41 ovenfor*	910-11.
CXXXXVII.	*s. No. 28 vvenfor*	911-12.
CXXXXVIII.	Jomfru Maria tilretteviser Abbedissen, der paa en ugrundet Klage havde jaget Nonnen fra Klosteret	912-13.
CXXXXIX.	Nonnen, der overtalt af en Mand vil forlade Klosteret, standses af Jomfru Maria	913-15.
CL.	Om Jomfru Marias Himmelfart	915-17.

CLI.	Om Maria de Oegenis	917-20.
CLII.	Sibilla aabenbarer Keiser Octavianus Kristi Fødsel	921-22
CLIII.	Tre Skoledrenge reise Pilarerne til Marias Kirke .	922.
CLIV.	Det af Gangerolf beleirede Chartres (Carnotum) reddes af vor Frues Serk	922-24.
CLV.	Jomfru Maria breder Alterdugen over Ridderen i den brændende Kirke og frelser ham	924-25.
CLVI.	Paa Ridderens Grav, der havde sparet Pigen Maria for hendes Navns Skyld, voxer en Rose op, der har sin Rod i hans Hjerte	925-28.
CLVII.	Djævelen der havde taget Tjeneste hos Ridderen for at hindre ham i at bede Ave Maria.	928-30.
CLVIII.	Ridderen var ved Messen, og Jomfru Maria i hans Sted ved Turneringen	930.
CLIX.	Ridderen som ved sin Død hindredes fra at bygge Kloster	930-34.
CLX.	Den unge Mand, som fornægtede Kristus men ikke vilde fornægte Maria	934-38.
CLXI.	Jomfru Maria frelser de tre Riddere, der havde dræbt Manden for Alteret	938-40.
CLXII.	*s. No. 20 ovenfor*	940-45.
CLXIII.	Manden, som frelstes ved Bønnen O intemerata fra Djævelens Efterstræbelser, der havde paataget sig et Tyendes Skikkelse	945-47.
CLXIV.	Manden frelses fra den haarde Anklage ved at iføre sig Haarklæde, gaa barfodet til Kirken og faa Præsten til at synge Messe til Jomfru Marias Ære	947-49.
CLXV.	*s. No. 12 ovenfor*	949-51.
CLXVI.	*s. No. 21 ovenfor*	951.
CLXVII.	Den fattige Mand, der havde hædret Jomfru Maria, føres af Englene til Paradis	952.
CLXVIII.	Borgeren i Strasburg gav i Haab om hundredfold Gjengjeld sin eneste Penning til vor Frue Kirke, kommer siden uventet til stor Rigdom og opbygger Kirken fra nyt og udstyrer den prægtigt	952-54.
CLXIX.	En Karl, som gav sin Ko til Maria Kirke, kjøbte for et Guldbæger, der faldt fra Himmelen paa hans Klædning, hundrede Kjør	955-56.
CLXX.	Vor Frue læger den syge Mands Fod	956-58.
CLXXI.	Den fattige Valterus, der ved i Hidsighed at nævne Djævelens Navn havde paadraget sig en forfærdelig Sygdom, læges af Jomfru Maria	958-63.

CLXXII. Jøden Jacobus befries fra Røvernes Lænker af Jomfru Maria; da denne viser ham Helvede og Paradis, lader han sig døbe og faar Navnet Johannes . . . . 963-65.

CLXXIII. Den tydske Krøbling helbredes af Jomfru Maria 966-67.

CLXXIV. Trælen frelses fra den haarde Tugtelse ved Jomfru Maria 967-68.

CLXXV. En Klerk, der efter sin Død led Pinsler, viser sig for sin Kammerat og beder ham istedenfor at græde at læse Bønner for ham . . . . 968-69.

CLXXVI. Djævelen söger at forlede et Par Ægtefolk til at tage sig af Dage ved Hængning . . . . 969-71.

CLXXVII. Den syge Mand, der er ængstelig for sin Sjæl, styrkes af Jomfru Maria . . . . 971-72.

CLXXVIII. Den syndige Mand frelses derved, at Jomfru Maria med sin Haand tynger ned den Side af Vægten, hvor hans gode Gjerninger ere lagte . . . . 972-75.

CLXXIX. Den unge Mand straffes, som under Terningspillet bandede Kristus og hans Moder . . . . 975.

CLXXX. Jomfru Maria frelser den svangre Kvinde fra den voldsomme Bølgegang . . . . 975-77.

CLXXXI. Vor Frue gjengiver en Moder sin døde Søn . . 977-79.

CLXXXII. Jomfru Maria befrier den fattige Pige fra Traaden, som havde fæstet sig fast i hendes Læber, da hun spandt paa Mariæ Bebudelsesdag . . . . 979-80.

CLXXXIII. Jomfru Maria hjælper Jødekvinden i Barnsnød . 980-81.

CLXXXIV. Jomfru Maria forbarmer sig over Pigen, der dør i Barnsnød 981.

CLXXXV. Jomfru Maria staar ved den fattige Enkes Dødsleie, men Djævelen ved den rige Mands . . . . 982-86.

CLXXXVI. Slottet der forsvaredes af vor Frues Billede . . 986-87.

CLXXXVII. *s. No. 4 ovenfor* . . . . 987-90.

CLXXXVIII. *s. No. 48 ovenfor* . . . . 990-93.

CLXXXIX. Barnet, som rakte Kristusbarnets Billede Brød . 993-94.

CXC. *s. No. 25 ovenfor* . . . . 994-96.

CXCI. Pigen i Arras helbredes af Jomfru Maria . . 996-1002.

CXCIII. Jomfru Marias Graad eller Klage . . . . . 1003-12.

CXCIV. Om Kardinal Manfredus . . . . 1012-16.

CXCV. En Konge faar sit Syn igjen ved Jomfru Marias Fødsel 1022-23.

CXCVI. Munkene der frelstes fra Forulempelse af Djævelen ved at nævne Marias Navn . . . . 1023-24.

CXCVII. Ugjerningsmændene omvende sig ved at se Abbed Hugos Standhaftighed . . . . 1024.

CXCVIII. Abbed Gigo var uagtet sit hellige Levnet hengiven til forfængelig Tale; den ham derfor efter Døden overgangne Straf hæver Biskop Hugo ved Brødrenes Forbønner og syv Dages Taushed . . . . 1025.

CXCIX. I Klosteret Petra Pertusa sang man i 3 Aar efter de Brødrene paabudte Tider altid Jomfru Marias Tider, indtil dette hindredes af Munken Gazo til stor Skade for Klosteret. Længe efter, Aar 1095, bestemte Pave Urban ved Synoden i Clairmont, at hver Løverdag skulde hendes Messe synges . . . . 1026.

CC. Horkonen viger frivillig Pladsen for Ægtehustruen paa Grund af Jomfru Marias Overbærenhed . . . 1027-28.

CCI. Kvinden som tilstod alle Synder undtagen een 1028-29.

CCII. En Ridders Hustru faar sin tabte Forstand igjen ved en af Grækerne i en stor Skov opført Mariæ Kirke 1029-30.

CCIII. Abbed Elphinus (Elsinus) overfaldes paa Reisen fra Danmark til England af Uveir; da han anraaber Gud om Bistand, skrider en Mand i Biskopskrud hen over Havet og paalægger ham som Betingelse for hans Frelse at høitideligholde Jomfru Marias Fødselsdag (2 Bearb.) 1030-31. 1031-32.

CCIV. I Dalen Getsemane findes et Billede af Maria med Jesusbarnet paa en Pilar, voxet ud af selve Stenen . . 1032.

CCV. Et Sted nær Damascus findes i en Kirke et Billede af Jomfru Maria, hvoraf der flyder en Olie, der helbreder Syge . . . . 1032-33.

CCVI. Et Billede af Jomfru Maria, paa Græsk kaldet odiguria (d. e. odigitria ὁδηγήτρια), befrier Miklegardsmændene fra Saracenerne . . . . 1033-34.

CCVII. En Klerk trolover sig med Jomfru Maria ved at drage sin Ring paa hendes Finger . . . . 1034-35.

CCVIII. Saracenerne ødelægge alle Helgenernes Billeder i Mariæ Kirke, men hendes kunne de ikke tilføie Skade 1035-36.

CCIX. En Sacristan straffes med Døden, fordi han for at spare paa Olien ikke tændte Lamperne ved Marias Billede Hellig Torsdag og Pintse . . . . 1036-38.

CCX. Jomfru Maria skjænker en ung Mand den fornødne Lærdom, da han bliver valgt til Biskop, uagtet han for verdslig Tant havde forsømt Skolen . . . . 1038-41.

CCXI. Den begravne Kvinde føder et Pigebarn . . . 1041-42.
CCXII. Vor Frue lader en Kirke indvie af 7 levende Biskoper og en ottende ubekjendt (opvakt fra de Døde?) . 1042-45.
CCXIII. Præsten der i det brændende Kapel har taget Monstrantsen fra Høialteret, taber denne i sin Forskrækkelse, men finder den siden igjen paa Brandtomten ved Jomfru Marias Hjælp . . . . 1045-47.
CCXIV. Da en Konge af England med sin Dronning og Søn vilde ride ind i Marias Kapel i Valsigham, bleve de samtlige med Hestene ubevægelige som Marmor og kunde ei flytte sig af Stedet, før Kongen havde lovet at skjænke til Kirken en Statue af sig og Hesten i Sølv . . . 1047-48.
CCXV. En Frue i Rom, som en Aften er tilstede ved Completorium i Prædikebrødrenes Kirke, falder i en Døs og ser under denne, hvorledes Marias Billede, medens Brødrene synge Antiphonen Salve regina, stiger ned med Kristusbarnet paa Armen, ser sig om og rækker Sønnen frem. 1048-49.
CCXVI. Karlen, som gav Jomfru Maria en Ko, faar hundrede igjen 1049-54.
CCXVII. Jomfru Maria frelser Munken fra Jætten . . 1054-58.
CCXVIII. Jøderne mishandle Hostien; paa de Steder, som de med deres Knive gjennemstikke, strømmer Blod ud; i sin Forfærdelse herover, grave de den ned i Jorden. Hostien blev siden funden og en Stenkirke reist til Erindring paa samme Sted . . . . 1058-59.
CCXIX. En Klerk lod sig bevæge af en Munk til at lære og daglig synge Bønnen O intemerata; faa Dage efter dør han og bliver af Jomfru Maria udfriet af Djævlenes Hænder 1059.

MARIU SAGA.

Prologus.

Drótning himins ok iarðar, sæl ok dýrlig mær María, móðir dróttins Jesu Kristz, blómi hreinlífis, herbergi heilags anda, öllum helgum mönnum œðri, helgari ok háleitari, er komin at kynferði af konungligri ætt, eptir því sem segir enn göfgi kennimaðr ok enn dýrligi prestr Jeronimus[1], ok tók hann þat af frásögn Matheus guðspiallamannz, fyrir því at hann tók í upphafi síns guðspiallz at telia ætt dróttins Jesu Kristz frá David konungi ok Abraham höfutfeðr. Ok nefnir Matheus því fyrr Davið konung, at konungdómrinn merkir eilíft ríki ok eilífan guðdóm allzvalldanda guðs, ok því Abraham síðarr, þó at hann væri fyrr í heimi, at guð hét honum at taka á sik manndóm ok láta beraz or hans ætt [ok frá hans ættmönnum[2] í þenna heim. Ok var því María drótning bæði konunga kyns ok kennimanna kyns, at hon fœddi þann son, er bæði er konungr ok kennimaðr, konungr í guðdóms velldi ok kennimaðr í písl sinni, þá er hann fœrði sik siálfan í fórn guði feðr á krossinum helga.

María var borin í borg þeiri, er Nazareth heitir, ok fœdd upp í Jórsalaborg ok lærð í guðs musteri. Ok þegar er hon kunni grein góðs ok illz, þá lagði hon alla ást á guð, svá at hon var ávallt í guðs[3] þiónostu, annathvárt

[1] *Fra Begyndelsen hertil have C og D:* Svá segir Jeronimus prestr, at heilug María væri komin af konungligri ætt. [2] [*mgl. St.* [3] musteri ok á hans *tilf. St.*

at hon var á bœnum, eða hon hugði at spámanna bókum eða var í nökkuru góðu verki. Ok þær meyiar er at námi vóro með henni, þá kölluðu þær hana drótning sína, fyrir þá sök at hon laut iafnan þat at göra, er öllum þótti virðuligaz ok allar þær villdu gert hafa.

Hér hefr upp sögu Marío drótningar.

1. Joachim hét faðir Marie, en Anna móðir. Föðurkyn Anne var af Galilea heraði ok or Nazareth, en móðurkyn af Bethléém. Þau vóro bæði fálynd ok réttlát, [milld ok mikilsverð[1], var ok líf þeira heilagt fyrir guði, ok svá fyrir mönnum. Þau áttu mikinn auð fiár, en þau skiptu öllu fénu í þriá staði, því at þau kostgæfðu meirr, at þau hefði mikit kraptalán af guði þar fyrir, en því minna auralán af heimi þaðan ífrá. Einn lut fiárins gáfu þau til musteris dróttins, bæði því til prýði ok þeim mönnum til atvinnu, er þar þiónuðu. Annan lut gáfu þau útlendum mönnum fátœkium, þeim er öngva [frændr eða[2] dugnaðarmenn áttu. Þau höfðu siálf hinn þriðia lut fiárins, sér til atvinnu ok sínu liði. Nú var þetta réttlæti dýrligt fyrir guði ok mönnum, ok auðsæ var milldi þeira. Þeim þótti sér þess eins vant, er þau áttu[3] öngan erfingia. Þau höfðu þá saman verit .xx. vetr; þá hétu þau á guð, til þess at hann gæfi þeim erfingia, ok ef þat veittizt, þá skylldi þat barn þióna drótni í hans musteri. Þau báðu guð af öllum hug, at hann skylldi heyra heit[4] þeira. Fóru þau ok at hverri hátíð, er þá var halldin, til musteris dróttins með fórnum ok báðu guð þessar ástgiafar, ok þágu seint. Fiórar höfuðhátíðir vóro halldnar í Moyses lögum aðrar en þváttdagar: páskar, ok enn fimtugandi dagr frá páschadegi, á þeim degi hafði Moyses þegit lög af guði, ok kirkjudagr, sá er vígt var ok helgat Salomons musteri, ok tialldbúða helgi, í minning þess er Moises helgaði guði [á eyðimörk[2] tialld þat, er hann hafði

[1] miskunnsöm *C;* [ok milld *øvr.* [2] [*tilf. øvr.* [3] gátu *St.*
[4] bœn *C.*

göra látit. Þau Joachim ok Anna væntu at hverri hátíð, at [eigi væri´ örvænt[1] nær[2] guð mundi þau at þessu hugga.

Guðs engill vitraðiz Joachim ok Anne.

2. Þat gerðiz á nöckurri mikilli hátíð musteris, at Joachim fór til templum domini með mörgum frændum sínum ok vinum. En Jsachar hét byskup sá, er þá var í Jórsalaborg, ok veitti hann tíðir á þeim degi í musterinu, ok tók við fórnum þeim, er þangat vóru færðar, svá sem þá var boðit í Moyses lögum, at á enum stærstum hátíðum skylldu allir qvángaðir menn fœra fórn guði fyrir sér ok börnum sínum, ok selia í hönd byskupi. Þa leit Ysachar byskup Joachim, ok sá at hann ætlaði fórn at fœra sem aðrir [kvángaðir menn ok barneigendr[3]. Hann fyrirleit enn sæla Joachim ok órœkti fórn hans, ok spurði, hví hann þyrði[4] at ganga svá diarfliga í guðs musteri með fórnum milli annarra manna, eða fyrir hverium hann fœrði fórnir sínar, kvað hann eigi eiga fyrir börnum at fœra sem aðra: „ok máttu ecki guði fórnir fœra, því at honum eru eigi þægiligar fórnir þínar, því at hann dœmir þic ómakligan barn at eiga. Eptir því sem spámaðrinn segir, at hverr sem einn væri bölvaðr í gyðinga kyni, er barnlauss væri. Nú skalltu fyrst þiggia þat af guði, at hann taki af þér þetta brigzli ok gefi þér gott elði. En ef þetta veitir guð þér, þá kom higat í auglit dróttins með [fórnir þínar[5].“ En fyrir því þótti mest brigzli ok svívirðing at barnleysi í Moyses lögum, at þat var vitat, at eigi mundi guþs sonr frá þeim manni koma, er barnlauss væri.

Þá géck þegar enn dýrligi Joachim á brott or kirkiu einn saman, ok skammaðiz miök ok þóttiz vera svívirðr ákafliga. Hann villdi eigi heim fara til hús[6] sins ok konu, helldr fór hann einn saman í eyðimörk til féhirða sinna,

[1] hversu *tilf. A.* [2] [*mgl. B, C, D.* [3] [nágrannar hans *øvr.* [4] þeyrði *St.* [5] [fórnum *St.* [6] bús *de fleste.*

er þar giættu fiár hans. Þat kom mest til, er hann kom eigi heim, at hann hugði [1], at þessu mundo margir menn honum síðan bregða, sem kennimaðrinn hafði honum áðr brugðit. Ok þá er Joachim hafði þar verit .xxx. daga, vitraðiz honum guðs engill, þá er Joachim var einn saman; honum varð at því ógn mikil. Engillinn mællti við hann: „Eigi skalltu hræðaz, Joachim! þó attu siáir mik, því at ek em engill guðs, sendr af honum til þín, þat at segia þér, at bœnir þínar ero heyrþar í augliti dróttins. Hann sér grandveri þína ok hann heyrði brigzli, þat er þér var brugðit ok eigi at réttu þér á hendr fœrt, því at guþ hefnir syndar en eigi eðlis [2]. Ok til þess lýkr hann stundum kvið kvenna, at þaðan af lúkiz hann upp í annat sinn, ok getz eigi með lostasemi helldr af guðligri fyrirætlon. Var eigi áttrœð ok óbyria en œzta kona Sara, er átti Abraham? ok gat hon þó í elli sinni Jsaac, ok var því heitit föþur hans, at í hans kyni skylldu [3] allar þioðir blezaz, ok er þessi kona Sara móðir þióðar yðvarrar. Rachel var dýrlig fyrir guði ok miök elskut af Jacob bónda sínum, ok var hon lengi úbyria, ok síþan gat hon Joseph ok Beniamin. Joseph var eigi at eins dróttinn allz Egiptalandz, helldr var hann kallaðr grœðari heims, því at margar þióðir leysti hann [frá hungri [4] af ráðspeki sinni. Eða hverr var í dómanda kyni styrkri en Samson, eþa hverr vitrari spámanna en Samuel? ok höfðu óbyrior kallaþar verit mœðr hvárstveggja. Nú hygðu at þessum dœmum, ok þó at þú trúir eigi orðum mínum fyrir skynsemi, þá trúi þú fyrir dœmi þessi, ok lít svá á, at guð vill iafnan láta vera dásamlig [5] börn þeira kvenna, er áðr ero lengi óbyrior [6]. Fyrir því mun ok Anna kona þín þér dóttur fœða, ok skal sú en helga mær María heita; hon mun vera drótni helguð allt frá bernsku, svá sem þit hétuð, ok hon mun fylld vera af helgum anda í móþur kviði; mun hon ok ekki saurugt eta

[1] ugði *St.* [2] eyðlis *St.* [3] skylldi *C.* [4] [af sullti *St.* [5] dásamligri *C.* [6] obyria *C.*

né drecka í heiminum, því at hennar bríóst mun af öngum lut saurgaz, sem byriar, ok hana skal engis rangs fýsa; hon mun alldri karlmannz kenna, ok eigi mun hon reika um daga ráðlausliga með alþýðu manna, því at heilagr andi geislar hana utan ok innan; hon mun vera at vist í musteri dróttins, til þess at engi megi né eitt vita né mæla of ráð hennar, þat er henni sé brigzli né svívirðing; hon mun ok svá agiætliga lifa, sem hon er agiætliga getin, þar til er hon mun geta son guðs, sá [1] mun Jesus kallaðr vera, því at eptir nafni sínu mun hann vera hiálpari allra þióða. Nú þegar skaltu huggaz ok heim fara, ok er [2] þú kemr til Jórsalaborgar at því hliði, er Aurea heitir, þá mun þar koma í móti þér Anna kona þín; hon hefir verit áhyggiufull of brotför þína, en nú mun hon fagna, er hon finnr [3] þic.“ Þa hvarf engillinn at sýn frá Joachim.

En litlu síðarr sýndiz enn sami engill Anne [4] konu Joachims ok mællti svá: „Hræz eigi þú, Anna! er þú sér guðs engil, ok ætla eigi mik ógurlict skrimsl vera, því at ek em einn guðdóms kraptr af ótalligum guðs þiónum, er at stöndum lofi guðs nótt ok dag í hans augliti. Ek fœri bœnir yðrar í auglit dróttins. En nú em ek sendr af honum til yðvar at segia þér fögnut þinn, því at þit Joachim munut dóttur eiga, ok skal María heita. Hon mun framarr verða blezut af guði en allar konur aðrar. Þegar mun hon vera fylld af gipt ens helga anda, er hon er borin, ok skal vera fœrð til musteris dróttins, þá er hon er þrevetr at alldri; þar mun hon upp vaxa til mikilla góðra luta, þar mun hon þióna guði bæði nætr ok daga í föstum ok bœnum. Ok mun hon varna við allri saurgun, hon mun [alldregi karlmannz kenna, hon mun [5] ein lifa framarr dœmum annarra [6] kvenna. Siá hin agiæta mær mun son geta án fleck ok hryggvingu, án karlmannz samblandi, sá mun kallaz sonr ens hæsta [7] ok er hiálpari allz heims. Því rístu nú

[1] ok *St.* [2] ef *St.* [3] fiðr *St.* [4] Önnu *C.* [5] [*mgl. St.* [6] allra *St.* [7] guðs *tilf. C.*

upp ok far fagnandi til Jórsalaborgar, ok þar mœtir þú glöðum Joachim bónda þínum hiá borgarhliði því, sem Aurea heitir. Nú máttu at helldr trúa því, sem eptir ferr of yðvart ráð, at þetta verði nú þegar, sem ek segi." Síðan hvarf engillinn á brott at sýn frá henni. En hon géck þegar þangat, sem hann hafði ákveþit. En Joachim [í öðrum stað[1] skyndi sinni ferð, ok funduz þau hiá hliðinu Aurea, ok sagði hvárt öðru frá því, er engillinn hafði vitrat þeim.

Frá Önnu.

3. Þau bæði [hión tóku þegar at fagna myklu framarr[2] en frá megi segia því enu dýrliga elði, er guð hafði þeim fyrir heitit. Myklu var þeim tíðara til at þacka drótni milldi sína, en þau villdi áðr heim fara, ok tóku þau þá þegar til í sama stað, þar sem þau vóru, guð at lofa ok honum þackir at göra, sem siðvenia er til lítillátra[3] manna ok góðra. En eptir þat fóru þau heim ok áttu hiúskaparfar saman, ok af [[því munuðlífi[4] gátu þau barn. Ok var þat barn getit með hinni gömlu synd sem hvert annat, þat er af karlmanni ok konu gezt. Ok er þat fyrirboþit at hallda getnaðartíð ennar helgu Maríu ok hins helga Johannes baptista, fyrir því at þau vóro bæði með munuð getin. En af gipt ens helga anda var María hreinsut af enni gömlu synd í móþur kviði, fyrr en hon væri fœdd; ok ef menn vissi, á hverri tíð þat hefði verit, er hon var hreinsut af enni gömlu synd ok getin til fagnaðar, svá sem nú er barnit getit til fagnaðar, þá er þat er hreinsat í skírnarbrunninum frá enni gömlu synd, þá mætti þessa getnaðartíð hallda henni til dýrðar, ef í þessa minning væri gert, ok vitat í hvern tíma hallda skylldi.

Eptir þat gat Anna dóttur, ok eptir boði engils var

[1] [fór þegar ok í stað ok *A*, *C*, *D*. [2] [*saal. A*, *C*, *D*; hiu fognuðu fognu (*d. e.* framarr) *St.* [3] *saal. St. A*, *D*; réttlátra *B*, *C*. [4] [þeim hiúskap C.

mærin Mari.. köllut. María þýðiz sævar stiarna, en þat köllum vér leiðarstiörnu. En því var þessi meyiu þat nafn gefit, at hon lýsir öllum eilífa braut, hversu ganga skal til eilífs fagnaðar, er sinna synda vilia iðraz, sem leiðarstiarnan[1] kennir faröndum mönnum [rétta leið til góðrar hafnar[2].

Þess bað einsetumaðr einn, at guð skylldi þat sýna honum, hví þessir fimm stafir væri í nafni Marie guðs móður, sem ero, ok hvat hvergi þeira merkti. Ok þá er hann hafði þessa bœn eitthvert sinn fyrir sér, þá kom rödd af himni ok söng þetta: M mater, A alma, R regis, J Jesu, A angelorum. Þessir stafir er ero í nafni Marío, segir engillinn, merkia þessi orð: Mater alma regis Jesu angelorum, þetta þýðiz svá: Móðir heilug Jesu engla konungs. Nú ero þessi rök til, hví guð villdi at hans móðir héti María.

María[3] var heima uppfœdd, þar til er hon var þrevetr, en þá var hon fœrð til musteris dróttins. En þá er Joachim ok Anna kómo at musteri dróttins, þá settu þau niðr Mariam dóttur sína hiá sér á enn neðsta pall, er upp var at ganga til musterisduranna. En allz vóro upp at ganga .xv. pallar. En þá er þau höfðu um búiz ok ætluðu meyna upp at taka, þá var hon komin at kirkiudurum ok hafði gengit án manna fullting[4] .xv. palla.

Um palla lofsöngva.

4. Musterit merkir himinríki ok eilífa sælu með almátkum guði. En .xv. pallar vóro upp at ganga til musterisduranna, ok mátti eigi annan veg koma í musterit en of pallana at ganga, ok skylldi eigi skiótara fara en syngia[5] salm a hverium palli. Ok ero þeir salmar síðan kallaðir canticum graduum, þat þýðizt palla lofsöngr[6].

Enn neðsti pallr merkir[7] heims höfnun. Ok þá er

[1] stiarnan *St.* [2] [til góðrar hafnar ok réttra leiðar loka *A, B, D.* [3] Hon *St.* [4] fulltingi *A, B, C.* [5] *saal. A, B;* syngva *C;* syng *St.* [6] lofsöngvar *St, D.* [7] het *St.*

maðrinn steig á pallinn upp, þá skylldi hann hefia upp salminn[1] Ad dominum dum tribularer, ok biðia þess, at guð veitti honum þat at hafna þessum heimi ok hans blíðu en elska himneska dýrð framarr öllum veralldar fagnaði.

Annarr pallr merkir guðlict skiól. Á þeim palli skylldi syngia salm þenna Levavi oculos meos, ok biðia at guð skýldi manninum við rangri fýsi.

Hinn þriði pallr merkir fagnat himneskan, ok skylldi á þeim pallinum syngia Letatus sum, ok biðia þess, at maðr mætti þann fagnat öðlaz sem í salminum er frá sagt.

Fiórði pallr merkir guðlict traust. Á þeim palli var sunginn Ad te levavi, ok sýnt, at ecki er annat trútt traust nema af guði.

Fimti pallr merkir þacklæti. Ok var á þeim palli sunginn Nisi quia dominus, því at á þeim palli skylldi þacka[1] guði lausn þá, er gyðingar vóro leystir or Babiloni, ok þeim var gefit frelsi at fara til óðalsiarðar sinnar.

Sétti pallr merkir jafnlyndi til góðra luta. Ok var á þeim palli sunginn Qui confidunt in domino, ok beðinn þess guð, at maðr hneigðiz eigi til lausungar frá staðfesti, þó at hann siái vánda menn í mikilli veralldar sælu, en góða menn þola marga gagnstaðliga hluti.

Siaundi pallrinn merkir huggan. Ok var a honum sunginn In convertendo dominus, ok scylldi þar þacka guði huggun, þá er hann hafði huggat gyðinga fólk eptir herleiðingina miklu.

Enn átti pallr merkir fagnat, þann er þeir höfðu af uppreist ok endrbœting Jórsalaborgar. Ok sungu þeir á þeim palli þenna salm Nisi dominus edificaverit, ok þöckuðu guði þann fagnat, er þeir lifðu þar í tign ok frelsi.

Níundi pallr merkir hræðzlu dróttins. Ok var á þeim palli sunginn Beati omnes, ok þess beðit, at allt þat er þeir gerþi í guðs þiónostu skylldi með guðligri hræzlu framit verða.

[1] *mgl. St.*

Tíundi pallr merkir þolinmœði. Ok var a þeim palli sunginn Sæpe expugnaverunt, ok beþinn guð þess, at hann styrkti þá, svá at þeir bæri þolinmóðliga sín meinlæti.

Enn ellifti pallr merkir miúklæti[1]. Ok var þar sunginn De profundis, ok þess beþit, at guð fyrirgæfi þeim þat allt, er þeir géngu um[2] :x. laga boðorð, ok var því sannrar iðranar beðit á þeim palli.

Enn tólfti pallr merkir lítillæti. Ok var sagðr salmr Deus non est, ok beðit þess guð, at hann léti þá halldaz í sönnu lítillæti fyrir guði ok mönnum.

Þrettándi pallr merkir þat, at hann var til þess settr, at á honum skylldi syngia Memento domine David, í minning þess er guð hafði þá upp látit reisa musterit sér til dýrðar í eptirlíking þess er Salomon hafði gera látit.

Fiórtándi pallr merkir samðykki. Ok var á þeim palli sunginn Ecce quam bonum, ok beþit, at friðr ok samðycki skylldi at eilífu halldaz í guðs musteri.

Fimtándi pallr merkir eilífa ást. Ok var á þeim sunginn Ecce nunc benedicite, ok var sa hæstr pallr ok þaþan gengit í musterit, fyrir því at engi má í himnaríki koma, nema hann standi áðr á ástarpalli ok þióni þaðan til eilífs fagnaðar, er musterit merkir.

Vm lögsalm.

5. En enir fyrstu ok hinir fremstu[3] .v. pallar merkia .v. heimsalldra, því at í þeim öllum hafa guðs ástvinir með þessum mannkostum þiónat drótni, sem pallarnir merkia.

Enok hafnaði heimi ok fyrirlét konu sína ok börn fyrir guðs sakir, ok fyrir því var hann settr í paradisum ok numinn frá mönnum í fyrsta heimsalldri.

Nóe stóð á vánarpalli, þá er almáttigr guð dróttinn skýldi honum ok varðveitti hann ok .vii. menn aðra með honum í þeim siávargangi, er undirdiúps brunnar opnuðuz ok

[1] sannrar iðranar eptir framdar [misger]þir *tilf. St.* [2] umfram *C.* [3] siðuztu *St.*

fyrstu[1] í verolldena[2], en ofan himinraufarnar, ok fóroz allir menninir, þeir er vóro í heiminum, fyrir utan þá menn .vii. er með Nóa vóro.

Abraham stóð á fagnaðarpalli, þá er guð hét honum at láta or hans ætt beraz i þenna heim, ok merkir því enn þriði pallr himneskan fögnut. Moyses stóð á þeim sama palli, þá er hann þá lög af guði, þau er alla leiddu[3] til himnesks fagnaðar, þá er hallda eptir guðs boði.

David konungr stóð á fiórða palli, þeim er merkir traust ok trúleik almáttigs guðs, þá er hann barðiz við Goliam risa án manna tœnaði[4] ok trausti, ok reyndi hann eptir, sem iafnan birtiz, at ecki er annat trútt traust nema þat er af guði er. Á þeim enum sama palli stóð Manases konungr dótturson Ysayas spámannz, [er drepa lét[5] Ysayam ok síðan blótaði skurðgoðum[6]. Ok þá er hann var hertekinn af Babilonis mönnum, eptir sögn gyðinga, ok dœmðr til dauða með þeima hætti, at gerr var oxi or eiri ok settr Manases þar í ofan, ok lokit aptr uxanum, en síðan gört bál undir ok slegit elldi í. Manases tók at blóta ok at heita á skurðgoð sín, ok þá er þat týði[7] ecki ok oxinn hitnaði, þá sneriz hann til iðrunar ok hét á himna guð, ok sýndi guð honum trúlyndi ok traust síns fyrirheitz, at á hverigri tíð er syndugr maðr iðraz glœpa sinna ok snýz til guðs, þá mun guð honum miskunn veita. Þá kom engill guðs ok tók Manasen á brott or uxanum luktum, ok setti hann niðr a gyðingaland, ok tók hann síðan ríki sitt ok brázt eigi guði.

Á fimta palli stóð Jesus kennimaðr ok þackaði guði lausn, þá er hann hafði leystr verit or Babilon, er hneykingarstaðr þýðizt ok helvíti merkir. Ok því var á fimta stigi þetta frelsi þackat, at allir góðir menn ero með .v. sárum dróttins leystir frá helvítis píslum ok hneyxlum ok diöfla drótnun.

[1] þustu *St.* [2] beriolldena *St.* [3] leiðir *St.* [4] fulltingi *C.* [5] *saal. C, D;* ok drepa lét *A, St;* þá er hann lét drepa *B.* [6] skurðgoð sín *C.* [7] tiáði *B, C, D;* tióaði *A.*

Enn sétti pallr merkir enn sétta heimsalldr, fyrir því at á enum sétta heimsalldri birti guð fyrir Israel folki .vi. miskunnar verk, þau er hann hét oss himinríki fyrir, ef með sannri ást væri gör. En þat er at herbergia þurftuga, gefa þeim fœzlo, dryck ok klæði, koma til siúkra manna [ok geyma þeira[1], ok vitia þeira, er í myrkvastofum sitia eþa í höptum; ok var því enn sétti iafnlyndis pallr kallaðr, at þessi öll verk skal iafnt[2] gera við vini sem við óvini fyrir guðs sakir, at því sem nauðsyn beiðir.

Siaundi pallr merkir enn siaunda heimsalldr, þann sem helgir menn hafa ok vánarmenn til ens efsta dóms annars heims. Ok var á siaunda palli þackat drótni sú huggun, er gyðingar vóro huggaðir eptir útlegð sína. Svá þacka ok óþrotnanliga guði hans ástvinir á siaunda palli, þat er á siaunda heimsalldri, er þeir ero leystir or ánauð ok vesöld þessar veralldar.

Enn átti pallr merkir enn átta heimsalldr ok annars heims eilífa sælo, ok var á þeim palli þöckut uppreist ok endrbœting Jórsalaborgar, því at á áttanda heimsalldri, þat er eptir enn efsta dóm, þacka helgir menn ok öll himnesk hirð guði endrbœting ok fylling himneskrar hirðar, fyrir því at þá er fyllt þat skarð, er á hafði vorþit a .ix. engla fylkium, ok því framarr at sögu ens helga Gregorius páva, at eigi skulu færi menn [koma til himinríkis eptir dómsdag en englarnir ero fyrir[3]. Ok skal þó áðr fylla engla fylkin[4] af þeim mönnum, er hreinlífi hafa halldit alla sína daga.

Eptir þackaða uppreist Jórsalaborgar á áttanda palli gerva, var næst beþinn dróttinn, at hann giæfi þeim a .ix. palli sína hræzlu, fyrir því at engi má í sveit englanna koma án guðliga hræzlu né forðaz helvítis kvalar, þær sem Augustinus segir öllum þeim búnar, er eigi hræðaz guð, þat er elldr eilífr ok frost endalaust, myrkr óþrotnanda, vamms allz minning, þess er maðr gerþi í mót guði bótlaust,

[1] [*tilf. ovr.* [2] glíkt *St.* [3] [eptir dómsdag en þar ero áðr englarnir fyrir koma til himinríkis hirðar *St.* [4] fylking *A, D.*

skömm eilif, ódaunan, ok fýla bótlaus, ógurlig ok grimlig písla sión ok diöfla, eilífr hræzlo uggr ok sýting grátsamlig ok örvilnon.

Á tíunda palli ero merkð .x. laga boðorð, er guð bauð þeim þolinmœði, því at þess er hverr maðr skylldr at þola öðrum lög ok fyrirgefa, hvat sem manni er misboþit, svá at sá[1] gialldi eigi annars heims. En þat er algör þolinmœði, sem segir enn sæli Gregorius pávi, at þola lýðnum mótgerðir með svá mikilli hógværi ok hóglyndi, at hann sé í öngum meira óþocka við þann, er honum misbýðr, en hinn er honum gerir ecki í móti.

En með hræzlu ok þolinmœði þá má engi án vera miúklæti sannrar iðranar, er beðit er á ellipta palli. En þat segir hinn helgi Gregorius pávi sanna iðran, at gráta gerva luti, þá er í móti guði ero framdir, ok gera eigi síðan. En með iðran synda þarf skylldliga lítillæti, svá at maðr drambi eigi af yfirbót sinni. En svá skyllt sem er at fyllaz eigi ofmetnaðar af góðum verkum, myklu herfiligra er at þyckiaz vaxa mikit ok miklaz af höfuðglœpum eða mótgerðum við almátkan guð ok vini dróttins.

Af því er á tólfta palli þessa mannkostar guð beþinn, at engi ma til fagnaþar koma, nema hann fari með lítillæti sönnu þann veg, sem Adam fór of ofmetnaðar götu á brott or paradíso. Satt lítillæti er þat, segir Augustinus, at bióða öngum rangt ok þola fyrir guðs sakir þat er siálfum er misboðit. Ok eptir hvert gott verk þá skal hann þickiaz mikill ónytiaþræll ok gera [ecki eptir því[2] sem hann væri skylldr fyrir guði. Ok er lítillæti sannr grundvöllr undir öllum mannkostum. Ok var því a .xii.ta palli þess beðit, at .xii. postular ero grundvellir undir réttri trú, er allir mannkostir fylgia.

Eptir gróðrsetta ok grundvallaða mannkosti ok samanlímða með sönnu lítillæti, er lím kallaz annarra mannkosta, fyrir þvi at ecki verk mezt til mannkostar nema með lítillæti sé gört, þá er skyllt at þacka guði uppreist ok

[1] *saal. A, C, D;* hann *B;* hinn *St.* [2] [*mgl. St.*

endrbœting eða leiðrétting guðs húss, þat er leiðrétting hvers mannz sálu, er guðs skírn hefir tekit; því at svá segir Páll postuli ok mælir svá til guðs vina: Þér eroð heilact musteri dróttins. Ok er þessa musteris helgun ok uppreist guði skyllt at þacka á þrettánda palli, því at af trú heilagrar þrenningar. er at kirkiuvígslunni[1] var játat, þá er maðrinn var skírðr í nafni föður ok sonar ok heilags anda, ok síðan af halldi .x. laga boðorða, stendr dýrliga prýtt þetta guðs musteri, þeim til hiálpar ok miskunnar ok eilífs fagnaðar, er svá varðveitir eptir.

Á fiórtánda palli var samþyckis beðit, því at með .x. laga boðorðum ok fiórum guðspiöllum býðr dróttinn samþycki til allra góðra luta, ok segia vitrir menn, at undir þeim orðum feliz samþycki, sannliga mælltum ok síðan réttliga þolðum, mitt ok þitt.

Enn fimtándi pallr var ástar pallr samtengdr musterinu, því at hverr ann öðrum, er til himinríkis kemr, ok svá er öfund ok ofmetnaðr fyrirdœmðr í himinríki, at engi skal þar koma, nema hann fagni iafnvel annars sælu sem siálfs síns. Fiórar ero greinir góðrar[2] ástar ok heilagrar, ok allar skylldar at hallda. Fyrsta er at elska guð um alla luti fram; þar næst önd sína, ok gera fyrir enskis mannz sakir ok enskis lutar þat, er dauði sé andarinnar, fyrir því at guð er líf andar, sem öndin er líkamans, en guð ok höfuðsyndir megu eigi ásamt vera. Næst sálu siálfs síns á maðr at elska önd annars mannz, svá at leggia líkama sinn í háska, til þess at hinn fariz eigi í höfuðsynda lífi. Í fiorða stað á maðr at gæta líkama síns siálfs. Nú var af því á fimtánda palli guðligrar ástar beðit, at hon hefir alla mannkosto undir sér, sem boðnir vóru í Moyses lögum ok fiórum guðspiöllum, ok getz[3] af .vii. giptum heilags anda, ok flytr ok fœrir manninn til átta[4] fagnaða, þeira er góðum mönnum ero búnir í himinríki eptir enn epzta dóm.

En fyrir því géck en helga mær María án manna

[1] þessi kirkiu *St.* [2] guðrar *St.* [3] getaz *St.* [4] allra *St.*

fulltingi upp um þessa .xv. palla, at hon hefir framarr í sínu lífi en hverr maðr annarr frá karlmanni ok konu borinn alla mannkosto, þá sem pallarnir merkia, yfirfarit ok með meiri dýrð til eilífs fagnaðar komit en mannlict eðli megi skilia. Ok var þessi hennar musterisferð forynia þeirar dýrðar, er eptir ferr of hennar ráð.

Frá Marío.

6. Nú selldu þau Joachim ok Anna dóttur sína Mariam byskupi til fóstrs ok fœrðu honum fórnir, þær er boðit var í lögum, at fœra skylldi fyrir meyiu hverri, er byskup fóstraði. Síþan fóro þau heim til sinna heimkynna. En mær dróttins óx þar upp með öðrum meyium fósystrum sínum. Hon var prýdd mörgum[1] mannkostum, ok þótt faðir ok móðir léti hana af hendi, sem David sagði, þá tók dróttinn hana upp at hefia dag frá degi í dýrligu lífi, ok [hvern daganda dag[2] þiónoðu henni fósystr hennar. Fyst allra kvenna í heiminum hét hon guði því heiti at hallda hreinlífi, ok nam þat eigi af annarra manna dœmum né kenningum kennimanna, fyrir því at þá er hon hafði lesit spámanna bœkr ok heyrþar allar kenningar ok hugsat alla mannkosto, fanz henni svá, at hennar forellrismenn[3] hefði alla mannkosto haft aðra en hreinlífi, þat hafði engi áðr halldit í eptirglíking heilagra guðs engla. En fyrir því at hon vissi þann helgaztan mannkost vera mundo ok œztan, er englar guðs helldo, þeir er himinríki prýddo, þá hét hon því guði at glíkia þar eptir ok lifa eptir því hreinliga á iörðu sem englar á himnum.

Hvern dag[4] kómu englar guðs [hana at finna[5] ok fœrðu henni himneska fœzlu. En þá alla vist gaf hon fátœkium mönnum [er biskup gaf henni[6]. Hafa megu góðir menn hreinlífi því-

[1] öllum *St.* [2] [*saal. A, D;* hvern dag *C*; hversdagliga *B; mgl. St.* [3] margir hverir *tilf. St.* [4] þaðan í frá er hon var .vii. vetra gömul *tilf. St.* [5] [af himni *St.* [6] [henni var fœrð, ok villdi svá hallda olmusu boðorð guðs *St.*

líkt sem María hafði áðr, hon gat son guðs, fyrir utan þat at meiri dýrð er at gera fyrstum góð dœmi en eptir at glíkia.

Frá því at byskup villdi gipta Maríó.

7. En þá er María var á enn fiórtánda vetr, þá villdi byskup leita fyrir ráði hennar ok gipta hana, sem aðrar fósystr hennar, þær er henni vóro iafngamlar. Ok þa er aðrar iáttu, at byskup réði fyrir þeirra ráði, sem lög buþu, þá sagði sæl María. at hon villdi eigi giptaz, ok létz guði heitið hava at hallda hreinlífi alla sína lífdaga með meydómi. En þá er byskup heyrði þetta, þá varð hann [ókvæði við, ok vissi eigi hveriu hann skyldi svara[1], fyrir því at lögin buðu svá, at hveria mey fiórtán vetra gamla skyllđi gipta, þá er þar hafði upp vaxit í siðlæti með byskupi ok góðrar ættar væri. En hann vissi þó[2] í öðro lagi, at David konungr [í lögunum[3] mællti svá: heit þau sem þer hétuð dróttni yðrum skulu þér enda. Í þriþia stað vissi byskup, hverso dýrlict var líf Marie ok af hverri staðfesti hon mællti þetta. Þá tók byskup þat ráð, at á enum næsta hátíðardegi, er kvæmi, fœri allr lýðr til Jórsalaborgar í musteri dróttins, ok villdi hann þar leita fyrir ráði hennar, eptir því sem vitrum mönnum sýndiz. En þat þótti öllum til liggia at biðia guð almátkan, at hann vitraði á nackvarn veg, hverso hann villdi at væri. Ok þá lágu allir á bœnum, en byskup stóð fyrir alltari í musterinu, ok fœrði guði fórnir. Þá var heyrð rödd í lopt upp yfir altari ok mællti þetta: Leitið í[4] bók Ysayas spámannz, hverium manni þessi mær skal giptaz ok á hendi felaz; [svá mun sagt hafa spámaðrinn[5]: Upp mun renna vöndr af rót Jesse[6] ok blómgaz, ok yfir þeim blóma mun hvílaz andi dróttins, andi spectar, andi skilningar, andi ráðs ok styrktar, andi fróðleiks ok milldi, ok mun hann fylla andi hræzlu dróttins.

[1] [ógladr ok þóttiz eigi víst vita, hvárt hann skylldi leyfa í gegn lögum *St.* [2] ok *St.* [3] [*mgl. B, C.* [4] á *St.* [5] [Ok þetta mun ritat vera *St.* [6] Jessa *St.*

Frá ráðagerð byskups.

8. Þat sýndiz byskupi ráð ok öllum lýð, þeim er heyrt höfðu þessa spásögu, at allir ókvángaðir[1] menn or kyni Daviðs sonar Jesse, þeir er þar vóro komnir, géngi til alltaris ok hefði hverr þeira vönd í hendi, en þeim væri mær dróttins föstnut, er vöndrinn blómgaðiz í hendi, ok qvæmi svá yfir limit andi dróttins í dúfu líki. Þá géngu framm allir, þeir er þar vóro komnir or Davids kyni, en engi kom sá, er blómgaðan vönd bæri. Þá þótti byskupi undarlict, er eigi skylldi framm koma guðlict fyrirheit. Enn tók byskup í annat sinn á guð at kalla, ok enn mællti guðlig rödd[2] biartliga, ok sagði einn eptir vera, þann er vöndinn skylldi bera, ok mun sá Joseph heita, er mærin skal föstnuð vera. Eptir þat var at leitat, ef þeir væri nackvarir þar við, er eigi hefði til gengit ok væri af Daviðs ætt. En þá fannzt einn maðr nackvat við alldr, sá hét Joseph, hann hafði hreinliga guði þiónat alla sína æfi, ok ætlaðiz ecki at kvángaz. En fyrir því at hann var af Davids ætt, þá bauð byskup, at hann bæri ok vönd til alltaris, ok var sá vöndr þegar [fagr af blóma[3], ok skiótt kom dúfa ór lopti yfir lim vanndarins. Þá tóko allir, þeir er við vóro, at lofa guð almátkan fyrir þessa dýrðar iartein. Ok síðan var María föstnut Joseph at landz lögum. Eptir þat fór Joseph til Bethleem, fyrir því at hann var þar fœðingi.

Ok vóro þau Anna móðir Marío ok Joseph bæði frá David komin, ok er [þat þaðan af, er í ættartölu dróttins er Joseph nefndr, festarmaðr móður dróttins várs Jesu Kristz, at[4] þau María ok Joseph voro iafnlangt frá systkinum komin. En þó ero karla nöfnin meirr sett í ættartalit en kvenna eptir sið gyðinga. Áðr þeir Cleophas ok Joseph brœðrnir skilðiz, þá fal Joseph festarmey sína Maríam

[1] ókvendir *C.* [2] brátt ok *tilf. de fleste.* [3] [með blóma fögrum *St.* [4] [þaðan ein ættartala dróttins. Ok er Joseplr nefndr festarmaðr móður dróttins várs Jesu Kristz. En *St.*

á hendi þeim Anne ok Cleophas bróður sínum, er hennar hafði þá fengit [eptir andlát Joachims[1]. Cleophas fastnaði Mariam stiúpdóttur sína bróður sínum Joseph[2]. Síþan fór María heim í Nazareth til föþurfrænda sinna, því at móðir hennar var þar.

En því villdi almáttigr guð, at María væri manni fest, at Joseph væri vitnismaðr hennar hreinlífis, ok sæi um, at hon hefði þá luti alla, er hon þurfti til líkamligrar atvinnu, ok sonr hennar. Þat héllt ok til annarr lutr, at guð villdi, at fiándinn væri dulðr hans holldgunar ok mætti engar vælar finna til sakargiptar við Mariam. Fyrir því at þat er í Moyses bók Deutronomio sagt, at þá skylldi dœma meyiar til grýtingar, ef at yrði um ráð þeira, áðr þær væri giptar, sem manna konur, ef þær tœki óheimila menn undir bœndr sína. En [þá er at guðs lögum, bæði í enu fyrra lögmáli ok enu nýia, hver kona manni gipt, er hon er föstnuð[3]. Ok var fiándinn því í meira ifa um hingatburð guþs, en hann mundi, ef hann hefði frá þeiri meyiu látit beraz, er[4] hon væri eigi manni fest; fyrir því at hann vissi, at guþs sonr mundi frá meyiu borinn vera, en þess var hann óvitandi, at sú mundi manni fest. En þat er eigi víst vitat, at allar meyiar hafi grýttar verit í Moyses lögum, þó at launbörn ætti, en þar sem frá segir í Deutronomio, þá vóro þær af kennimanna kyni, ok svá

[1] [*mgl. St.* [2] Fyrst eptir andlát Joachims var Anna gipt Salome, ok vóro þau eigi lengi ásamt áðr þau gátu dóttur, ok hét sú ok María. Seá María var gipt Zebedeo, þeira synir vóru þeir Jacobus enn meiri ok Johannes ewangelista. Ok síðan andaðiz Salome bónde Önnu, ok eptir þat var hon gipt et þriðia sinn Cleophas bróður Josephs, ok var þeira dóttir María móðir Jacobs, er kallaz frater domini, ok Simonar ok Judas ok Josephs, þess er var í hlutfalli við Mathiam postula. En þeira faðir hét Alpheus, er átti þessa Maríu. María hét ok systir Önnu, hun er móðir Elisabeth móður Johannes baptista *tilf. St.* [3] [þat er at guðs lögum bæði í fyrra lögmáli ok enu nýia, at hver kona væri manni gipt, er hon var .xiiii. vetra gömul *St.* [4] ef *St.*

er lesit, at María var[1] af kennimanna kyni. En ef hon hefði eigi föstnut verit, þá hefði andskotinn allz mannkyns vælarefni til sakargiptar haft, at hon væri grýtt.

Hin helga María merkir ok helga kristni almenniliga, því at hon [bæði er ok kallaz[2] festarmær ok konungs kona. Festarmær guðs var heilög kristni framan til holldgunar dróttins, en brúðkaup þeira var gört fyrir brjósti sællar Marie, er [samtengðiz manndómrinn guðdóminum[3]. Svá skýra ok sumar ritningar, at kristni almennilig sé festarmær guþs allt til dómsdags, en í eilífum fagnaði sé þeirra samgangr görr, ok er sá sæll, er til þess brúðkaups er boðit á dómsdegi.

Gabriel sendr til Maríu.

9. Þá er en dýrliga mær María var heim komin í Nazareth, þá sendi almáttigr guþ Gabrielem yfirengil af himnum til Mário festarmeyiar Josephs at boða henni dróttinligan getnat. Ok þá er engillinn geck í hús þat, er María var inni á bœn sinni, þá kvaddi engillinn hana með þessum orðum: Ave, Maria! gratia plena, dominus tecum. benedicta tu in mulieribus. Þat þýðiz svá: Heil ok sæl, María! full af miskunn, dróttinn er með þer, [þú ert blezuð framarr öllum konum[4]. En en helga mær María, þá er hon heyrði kveðiu engilsins, þá hræddiz hon, því at í öngum spámanna bókum eða lögbókum hafði hon lesit þvílíka kveðiu til né eins mannz mællta fyrr iafndýrliga, sem hon var kvödd af guþs englj.

Ok þá er engillinn sá, at hon óaðiz, þá mællti hann: „Eigi skaltu hræðaz, María! því at þú fant miskunn ok gipt fyrir drótni. Séé, þú munt son geta ok fœða, ok muntu kalla nafn hans Jesus. Þessi sveinn mun vera mikill ok kallaz sonr ens hæsta, ok mun guð dróttinn gefa honum sæti[5]

[1] sé *St.* [2] [er sannliga bæði *St.* [3] [þá samtengðizt manndómr hennar guðdóminum ok öll kristnin guðdómi guþs *St.* [4] [blezut sér þú framarr öllum kvennmönnum *St.* [5] sess *St.*

Davids föþur hans, ok mun hann ríkia í húsi Jacobs at eilífu, ok eigi mun verða endir hans ríkis." Þá spurði en helga mær María engilinn: „Hversu má þetta vera, sagði hon, at ek geta son, [þar er[1] ek hefi alldregi við karlmann átt." Eigi spurði en sæla María þessa, fyrir því at hon [trýði eigi[2] sögn engilsins, helldr af því at hon villdi giörla vita [hátt guðligs getnaðar.[3]

Engillinn svaraði: Enn helgi andi mun koma yfir þik, ok kraptr hins hæsta mun [skyggva þér eða skýla, svá at þú kennir alldregi[4] né eins lostahita né mannligrar óstyrktar, ok þat hit helga elði, er af þér mun getaz, mun kallaz sonr guðs. Sé, Elisabeth frændkona þín mun son geta í elli sinni, ok er siá enn sétti mánuðr frá því er hann var getinn, ok er guði engi hlutr [um megn[5]." Þá mællti sæl María: „Séé hér ambátt dróttins, verði mér eptir orðum þínum."

Um getnat.

10. En þá er hon hafði þetta mællt, þá hafði lítit hold skiliz frá öðrum[6] líkama hennar, ok var fyrir hennar brjósti, at samvinnanda helgum anda, án dvöl algerliga samtengðr manndómr guðdómi með önd ok líkama svá framarliga, at manndómrinn hafði alla liðu[7] ok önd ok allt vit. Ok vóro þau önd ok líkami eigi fyrr samt en guðdómr, öll kómu þau samt til þessa sambandz, er langt er umfram manna vit eþa eðli, skilning eþa ætlon. Svá sem mællti Johannes baptista, at hann létz eigi verðr at leysa skóþveng dróttins. Þetta mællti Johannes til holldgunar dróttins, ok kallaði hann skóklæði dróttins manndóm hans, en guðdóminn sagði hann merkia fótinn, er skóklæðit hylr, en þvenginn[8] í skónum sagði hann merkia samband guðdómsins ok manndómsins. Ok létz Johannes [því eigi

[1] því at *St.* [2] [mistrúaði *St.* [3] [hvat setning guðligs getnaðar væri *St.* [4] [geisla þik, ok muntu skyggva son guðs þíno holldi, ok þú munt alldri síðan kenna *St.* [5] [ómegin *St.* [6] *mgl. St.* [7] heila limo *St.* [8] þvengina *St.*

verðr at leysa skóþveng dróttins, at hann vissi[1] hverso dýrlict ok langt umfram væri holldgun dróttins um manna vit eþa eðli. Ok því er fyrirboþit hverium manni at hugsa framarr of leynda luti allzvalldanda guðs en ritningar heilagra manna standa til. Ok segir enn helgi Jeronimus prestr, at þat skal hverr kennandi varaz at [sveigia eigi[2] ritningar eptir sínum vilia, helldr sinn vilia til ritninga.

Þat skýra ok helgar ritningar, fyrir hveria sök Gabriel hafði helldr þetta orð Ave í upphafe sinnar kveðiu til sællar Maríe, en annat þat er iöfn þýðing fylgir. En þat helldr til at þessir stafir ero í nafni Evo. Ok svá sem Eva leiddi bölvon yfir allt mannkyn í óhlýþni sinni í boðorða broti, svá leiddi María allan lýð til blezunar. Ok [var því snúit stöfum í nafni Eva, ok hafðr sá fyrstr í hiálparkveðiunni, er síðastr var í[3] nafni Eva, ok allir stafir ero öfgaðir þess nafns ok gört af Ave, at þá er öll sú bölvon niðr brotin, er af Evo hafði hlotiz, ok bakferlut, er almáttigr guð tók manndóm á sic til hiálpar öllu mannkyni.

Eptir þat er dróttinn var holldgaðr með Marío móþur sinni, þá var allt líf hennar helgara, en menn megi eptir líkia eða frá segia. Ok þat segia sumir helgir menn, at meðan hon fór með Jesum Cristum, at geislar stœði af augum hennar, svá sem af augum Moyses, síþan er hann hafði þegit lög á fiallinu Sinay af guþi. Ok segia af því ritningar Moysen með hornóttu andliti verit hafa, at geislar stóðu af augum hans.

En af því at María tócz meira á hendr guþi at þióna, en boðorð væri til eða dœmi, þá lét guð hana af því ná framarr góð verk at göra en [aðra helga[4] menn; því at öll góð verk, þau er aðrir góðir menn göra við limo dróttins, þau gerði sæl María við dróttin seálfan. Aðrir menn gefa fœzlu dryck ok[5] klæði þurftugum, en María drótning fœddi várn drottin á briósti sér ok af sínu

[1] [þess eigi verðr at vita *øvr*. [2] [segia *St*. [3] [því sneri engillinn stöfum í *St*. [4] [aðrir helgir *St*. [5] *fá tilf.* *St*.

erfiði, ok skrýddi hann fyrst síno holldi ok síðan[1] klæðum, hon fylgði honum á Egiptaland. Ok [skiótt yfir at fara eptir ritninga greinum, hvat skilr þær ástgiafar lífs ok manndýrða, er guð dróttinn[2] himins ok iarðar ok allrar skepnu skapari veitti móður sinni frú sancte Maríe eða öllum öðrum helgum mönnum sínum, þá skilr eigi minna, at tilteknum dœmum, en ilming ok berging ens sœtazta grass eða viðar, ok sá er ilminn kennir með nösunum, þá hefir hann alla þá sœtu, sem nasavitit má fá, en hinn er bergir ok etr af, þá fyllir eigi at eins ilmr ok sœtleikr nasarnar, helldr allan líkama mannzins.

Svá fylldiz frú sancta María af miskunn guþs, þá er miskunnar brunnrinn[3] spratt upp fyrir brióstí hennar, at ecki var rúmit inn at ganga syndinni, ok mátti af því en sæla frú Maria alldri misgöra, síðan er dróttinn kom með henni at vera, hvárki enar stœrri né enar smæri afgerðir.

Um fund þeira Marie ok Elisabeth.

11. Á sama degi eptir þessa guþliga tilkvámu segia guþspiöll, at en sæla Maria fór til fundar við Elisabeth systrungu sína, dóttur Esmerie, systur Önnu. Ok er en sæla María kom inn í hús þat. er Elisabeth var fyrir[4], þá kvaddi hon blíðliga frændkonu sína. Þá svaraði Elisabeth fagnandi ok mællti svá: „Heil ok sæl, eilíf mær Maria! full af helgum anda; þú ert blezut af guþi á meðal allra kvenna, ok blezaðr er ávöxtr kviðar þíns. En hvaðan kemr mér þessi miskunn ok farsæla[5], at móðir dróttins míns komi til mín, því at nú leyniz eigi fyrir mér fagnaðr eilífrar dýrþar, sá er þér fylgir. Sveinninn[6] fagnar í

[1] sínum *St.* [2] [er skiótt yfir at fara eptir ritninga greinum, hvat þær skilr ástgiafarnar allar, er guþ dróttinn hefir miðlat hingat í heim, ok oss gefr æ eilíft líf fyrir, ef vér lofum guð fyrir sína milldi dróttin almátkan guþ skapara *St.* [3] bruðrinn *St.* [4] *saal. St.*; inni *A*, *D*; *mgl. B*, *C.* [5] fullsæla *St.* [6] Burþrinn *St.*

kviði mínum,[1] siþan er ek heyrða rödd þína, ok lýtr hann, drótning mín! syni þínum. Ok sæl ertu, er þú trúðir orðum þeim öllum, er engill guþs sagði þér, því at svá mun dróttinn allt göra, sem hann hét þér."

Eptir þessa sögn Elisabeth segir guþspiallit, at María hóf upp ok orti lofsöng þann, er [Lucas guþspiallamaðr[2] setti siþan í bók sína ok nú ero guþspiallz orð köllut, sem þau ero, fyrir því at þar standa í: Magnificat anima mea dominum. Ok er því skyllduct at standa upp, er Benedictus ok Magnificat ok Nunc dimittis ero sungnir í heilagri kirkiu, at þetta ero guðspialla orð. En þat er skyllt heilum mönnum at standa upp um guðspiall, af því at staða merkir í heilagri kirkiu staðfesti. En allir eigu staðfastir at vera í réttri trú, er heilug guðspiöll[3] kenna. Ok því er staðit um Quicumque vult sem um Credo in unum[4] deum, at þá er rétt trúa greind, er þetta er sungit. Um Miserere mei deus í efra óttusöng sitia eigi skynsamir menn, því at hann er iðranarsálmr, en iðran á með staðfesti framm at hafa. En í fyrsta versi í Magnificat þá mællti María dróttning svá: [Miclar önd mín dróttin. Þetta atkvæði eða orðtak guðs móður Marie er af mörgum minnr íhugat, en snilld ritningarinnar skylldar framburðarmanninn til at skýra, fyrir því at svá skýra margir[5]: miclar dróttinn önd mína. En siá skýring stendr meirr til auðvelldis frásagnar en eptir réttu latínumáli. En hversu mátti önd Marie eða vili mikla dróttin, þann er svá er mikill, at eigi má vaxa, ok öllu er meiri ok hæri, ok svá eilífr, at eigi má þverra eða minncaz. Þýðing orða sællar Marie sýndi Salomon konungr fyrir, þá er hann var í ríki sínu, fyrir því at eigi spáðu spámenn eða höfuðfeðr[6] siðr með athöfn sinni en orðum óorðna luti fyrir. Salomon konungr lét gera sér hásætisstól[7] af filsbeini, ok settiz hann þar í þat hásæti, ok

[1] ok lýtr þínum burþ ok þér *tilf. St.* [2] [guðspiallamaðrinn *øvr.* [3] *Her mangle flere Blade i D.* [4] eða credó in *tilf. øvr.* [5] [*mgl. St.* [6] yfirfeðr *St.* [7] hásætisstöpul *St.*

bar hann þá yfir allan lýð, þann er hiá var. En áðr höfðu konungar iafnhátt setit sem annat fólk. Salomon þýðiz friðsamr ok merkir dróttin várn Jesum Cristum, er frið gerði milli guþs ok manna. Stóll or fílsbeini görr merkir meydóm sællar Marie, fyrir því at fílstönnin er biört sem miólk ok svá kalldrar náttúru, meðan hon er með fílnum, at þótt lérept þurt ok smátt sé lagit á tönn fílsins, ok glóð á léreptit, þá brenn eigi léreptit fyrir kulða tannarinnar. En svá var skírr ok hreinn meydómr heilagrar Maríe ok kalldr frá öllum hita líkamligs losta, at náttúran[1] gat eigi kveykt[2] eða tendrat syndar fnióskinn[3] með henni, en þat er hýring[4] enna smæstu synda. En áðr en sæla María héti[5] guði at hallda meydómi, þá hafði óbúit verit þat hásæti með manndóminum, er allzvalldandi guð villdi í[6] setiaz, ok miklaði svá önd hennar eða vili dróttin[7], at hon bió honum þat hásæti hreinlífis, er áðr hafði eigi dœmi til fundizt. Ok svá sem stóllinn berr upp konung eða þann er á sitr, [án allri œxlingu eða þurði þess er á sitr,[8] í augsýn öllum hiávertöndum, svá miklaði María [dróttin, ok[9] bar þann son í heiminn, er bæði er guð ok maðr, ok menn sá hér[10] líkams augum. Ok mællti hon til þessar miklunar í upphafi lofsöngs síns, þá er hon hóf upp Magnificat.

I næsta versi sagði hon svá: Gladdiz [andi minn[11] í guði, þrifgiafara[12] mínum, því at hann leit lítillæti ambáttar sinnar, ok munu héðan af allar þióðir mik sæla kalla, því at mikla luti görði dróttinn mér, ok er hans nafn heilact. Hans miskunn [er yfir öllum mönnum, er hann hræðaz;[13] máttug hönd hans mun niðr brióta mátka; dreifði hann dramblátum af fyrirhyggiu síns hiarta. Alla mun hann

[1] hennar *tilf. St.* [2] kveikt *A.* [3] hnioskinn *C*, nioskinn *A.* [4] *saal. A, C*: ýring *St.*; þýðing *B.* [5] *saal. St. B*; hét *A, C.* [6] *tilf. øvr.* [7] *saal. A, B*; dróttins *St. C.* [8] [*tilf. øvr.* [9] [drótning krist. þá er hon *St.* [10] hann *St.* [11] [önd mín *A.* [12] þrifgiafa *C*; hiálpara *B.* [13] [gengr or ætt í ætt þeim mönnum er hann óttaz *St.*

lægia, þá er sic vilia siálfir upp hefia, ok hann hóf upp lítilláta. Hungrendr til góðs fylldi hann af góðum lutum [frá hégómligri atferð, ok tómir [1] munu verða þeir er treystaz sínum auðræðum. Tók dróttinn Israel þiónostomann sinn [til sín [2] ok endrminntiz miskunnar sinnar, svá sem hann sagði feðrum várum Abraham ok öllum kynsmönnum hans at eilífu.

Þar var en sæla María þriá mánuðr með Elisabeth, ok tók hon við enum sæla Johanni baptista, er hann var fœddr, ok hóf hann af iörðu ok vann honum nýfœddum.

Joseph búiz við brúðkaupi síno.

12. At liðnum .iii. mánuðum þá hafði Joseph búit til brúðkaups síns, ok ætlaði þá at fá Mariam festarmeyiar sinnar, þat var á fiórða mánaði frá því er hon varð hafandi at guþs syni [3], ok fór María þá heim með Joseph. Ok litlu síðarr fann Joseph, at qviðr hennar þróaðiz, ok spurði hann hana, hvárt hon væri heil kona eða eigi. En hon sagðiz eigi einsaman fara [4], ok sagði hon allar ferðir of sitt ráð, hversu engill guþs hafði vitraz henni. Þá [5] féck Joseph áhyggiu mikillar, ok þóttiz [eigi allvíst vita, hversu hann skylldi með fara. Hann vissi, at guð mundi frá meyiu láta beraz, en þat þóttiz [6] hann eigi vita, [hvárt hann [7] mundi frá þessi enni sömu meyiu láta beraz [eða annarri [8]. [Ok ef svá væri, at hon væri guðs móðir, þá [9] þóttiz hann eigi verðr at fá hennar, [ok ugði hann sér guþs reiði fyrir þat [10]. En með því at hon hefði eigi son getið af helgum anda, sem hon sagði, helldr eptir líkams eðli ok munuð, þá villde hann ok fyrir öngan mun [byggia ásamt við hana [11], at eigi virðiz hann af guði samþyckr við glœp hennar af laun liótz hórdóms.

En þat er guþspiallarinn segir, at Joseph villdi eigi fá hennar, fyrir því er hann var réttlátr, [þarnaz eigi skyn-

[1] [ok hégómligir *ovr.* [2] [*tilf. ovr.* [3] seyni *St.* [4] vera *St.* [5] þat *C.* [6] [*tilf. ovr.* [7] [at guþs sonr *St.* [8] [*tilf. ovr.* [9] [Af þeim sama atburð er hon hafði sagt *St.* [10] [*mgl. ovr.* [11] [fá hennar til þess *St.*

samligri grein[1]: hann villdi eigi fá hennar eða taka hana til sín, at eigi [bæriz svá at[2], ef þau væri ásamt ok hefði hon son getit af helgum anda, at hann fremði munoðlífi við hana, þat er honum væri höfutsynd í, [eða ef öðruvís væri um hennar ráð en hans samvizka hugði[3], þá villdi hann eigi misgöra[4] höfutsynd með laun hennar misverka[5]. Ok nú af því at hann var réttlátr, þá géck hann fyrir því hinn réttazta veg fram á milli þessara tveggia greina, ok villdi hann hana láta fara heim til frænda sinna ok fresta brúðkaupi, ok láta fara leyniliga fyrir hveria sök hon væri[6] með frændum sínum.

Ok funduz í þessi meðferð Josephs þrír mannkostir ok dýrligir lutir, þat er[7] réttlæti, milldi ok vitzka. Réttlæti sýndi hann í því, er hann villdi varaz höfuðsynd at gera, sem áðr var greint. Milldi sína sýndi hann í því, er hann villdi eigi láta bert verða, ef leynaz mætti honum syndalaust[8], at Maria hefði barn getit við óheimilum manni, ok væri hon fyrir þat grýtt, ef upp kvæmi. Vitzka hans sýndiz í meðferð[9] ráðagerðar hans.

En er Joseph hafði þetta [ráð staðfest með[10] sér, þá kom engill dróttins ok vitraðiz honum í svefni[11] ok mællti svá: „Heyrðu, Joseph son Daviðs! hirð eigi þú at hræðaz at [taka Mariam konu þína til þín[12], ok varaz þú at ætla [eða hræðaz þat, at hon hafi saurlífi framit[13], ok sakaðu hana um engan lut, hvárki í hug né í orðum, því at hon [mun son fœða, ok skal sá Jesus heita, því at hann siálfr mun

[1] [þar er þessi skynsamlig grein í, at *St.* [2] [bæri svá í mót *A*, *B*; bæri svá til *C.* [3] [en ef hon hefði launbarn getit, ok væri þær ferðir á *St.* [4] göra með henni þá *St.* [5] Nú kom þetta et sama til þess, er Joseph villdi láta hana eina, ok ætlaði þó at leyna með henni sem guþspiallit segir *tilf. St.* [6] var *St.* [7] ráðvendi eða *tilf. St.* [8] syndalausn *St.* [9] meðferðum *St.* [10] [staðfastliga ráðit fyrir *St.* [11] draumi *St.* [12] [eiga Mariam festarmey þína *St.* [13] [henni syndir eða saurlífi *St.*

hólpinn gera[1] lýð sinn frá syndum þeira. Eptir þat tók Joseph at boði engils Maríam til sín festarmey sina, ok varðveitti [hana ok sik með guðs fyrirhyggiu reinliga frá allri munuð líkamligri.[2] En eigi vill röksamlig[3] skilning segia, at Joseph hafi gört brúðlaup til sællar Maríe, en hitt er ritað, at þau unnuz af öllu hiarta.

Frá Augusto keisara.

13. [Í þenna tíma heimstöðu réð Augustus keisari fyrir Rómaborgar ríki[4], ok var undir hann allr heimr skattgilldr. Ok þá er hann hafði keisari[5] verit tvá vetr ens fimta tigar, þá bauð hann frið um allan heim, [ok bauð, at á hveriu landi skylldi skrá, hversu margir menn væri, ok villdi svá vita manntal um allan heim, ok var boðit[6], at til þess staðar eða höfuðborgar skylldi hverr maðr koma, ok þar ritaz, sem enn göfgasti maðr, sá er hann var frákominn, hefði lengstum verit eþa ágætaztan stað reisa látit. Ok þá er þetta boð kom á Jórsalaland, þá áttu þau María ok Joseph sem allir aðrir, þeir er frá David vóru komnir, at fara í Bethleem at láta þar rita sín nöfn[7]. Nú var ok

[1] [gat son án munoð ok án allri saurgun af helgum anda, ok þann mun hon bera i heim, er leysir alla frá svikum ok syndum, ok kallaz nafn hans Jesus, því at hann mun svá vera hiálpari allra þióða, því at hann görir hólpinn allan *St.* [2] [ráð hennar fagrliga ok siálfan sik með guðs fyrirhyggiu frá allri munuðligri girnd líkams, því at guðs milldi lét hand enskis rangs fýsaz *St.* [3] ranksamliga *St.* [4] [Augustus keisari réð fyrir Rómaborgar ríki á þeiri tíð *St.* [5] konungr *St.* [6] [Í þenna tíma heimstöðunnar var mikil spectar eptirleitun göfugra manna. Augustus keisari bauð, at skrá skylldi nöfn allra manna, þeira er í heiminum vóru; skylldi hverr konungr láta rita á sínu landi at manntali alla þióð, bæði konur ok karla, unga ok gamla. Augustus görði þetta yfirboð til þess, at hann villdi vita manntal um allan heim. Hann bauð *St.* [7] [En þenna mann Augustum keisara féck almáttigr guð til þessa velldisboðs fyrir sína hönd. Ok fyrir þetta verk hans veitti guð honum mikit miskunnarverk, þat er hann gaf or iörðu viðsmiörs upp-

á kveðit, hvern tíma missera þar skylldi koma. Ok þá er þau vóro þar stödd hina fyrstu nótt, þá [ól hin sæla María at miðri nótt son sinn[1], sem guðspiöll segia. Ok batt siálf María hann í reifum, ok lagði hann í etu fyrir oxa ok asna, þá ena sömu eyki sem þau höfðu þangat haft. [En sæla mær María fœddi[2] son sinn Jesum Crist án allri sótt ok siúkleik með fullum fagnaði án gráti ok allri sút. [Fyrir því at eigi er lesit, at dróttinn hafi optarr grátið eða tár fellt en þrysvar. Einu sinni er hann kom til Jórsalaborgar ok sagði fyrir auðn borgarinnar ok niðrbrot; annat sinn grét hann at leiði Lazarus; þriðia sinn í pínsl sinni. En án gráti var dróttinn fœddr, fyrir því at þat var eigi efnit til með honum at gráta, sem allir menn aðrir hafa, þeir er í verölldina koma; hann var getinn af helgum anda, en allir aðrir með munuð ok hinni gömlu synd[3]; ok grætr þá

sprettubrunn í Rómaborg á hans dögum, til fœzlo ok lækningar margri þióð. Því at þessi ritning gerðiz af guðligri fyriætlon, þeiri er allir rituðuz þá til himinríkis, er á þeiri lífsbók er varðveitt, er í himnum er, þá er guðs sonr lét beraz í þenna heim *tilf. St.*

[1] [vóro fylldir dagar Maríe, at hon bæri burð sinn, ok hon fœddi þar son sinn frumgetinn á miðri nótt ok myrkri *St.* [2] [Þessi burðr gerðiz með því meira fagnaði ok sællífi sancte Maríe, en svá sem öllum öðrum konum ok mœðrum, sem fagrligarr framðiz getnaðrinn þessi en allr annarr áðr né síðan. Af því fœddi en sæla María *St.* [3] [sem þá er liós kveykviz af liósi, lux de luce apparuisti Criste. Sóttlaust fœddi sú móðir sinn son, er syndlaust gat. Mær ok móðir bar með fagnaði son án gráti, sem ecki er fœtt annat. Því at svá segia heilög guþspiöll, at Jesus dróttinn hafi þrysvar allz út selld tár í hérvist sinni af augum sínum. Eitt sinn þá er hann nálgaðiz et fyrsta sinn Jórsalaborg ok harmaði skaða þann ok auðn, er hann sá borgina, er hann sá fyrir at verða munde ok sagði niðrbrotning borgarinnar. Í annat sinn sýndiz hann táraðr fyrir leiði Lazarus, þá er mönnum sýndiz hann biðea með tárum til himins lítande, at líf giæfiz Lazaro dauðum. Ok þeir hrædduz, er sá drauginn út ganga stagaðan náböndum eptir graptarsiþ gyðinga. Í þriðia sinni runnu tár drótni várum í písl sinni. En án gráti var dróttinn fœddr frá móður

synd hverr maðr, þá er í heiminn kemr, er á lagðiz á allt mannkyn ok ættrif þeira Adams ok Evo af þeira óhlýðni við guð. Ok svá skýra helgar ritningar, at sveinbarn hvert hafi a fyrst í hlióði síns grátz eða raust, ok merkir sá stafr synd Adáms; en meybarn hvert hefr sinn grát með e, er fyrstr stafr er í nafni Evu, ok merkir þat hlióð hennar glœp. En þessa báða stafi hefir barnit í sínum grát a ok e, hvárr sem fyrri fylgir raustinni, ok merkir þat í því, at barnit grætr þá syndina, er bæði fyrirfersc[1] önd ok líkami, ef eigi hreinsaz frá enni gömlu synd[2]. En svá sem dróttinn kom[3] at vera með móþur sinni at luktum kviði ok óbrugðnum liðum, svá [skilðiz hann ok við hana eptir þeim líkindum at manndóms eðli tilteknu[4], þó at allt sé lágt hiá guþligum mætti, ok ecki megi þann veg til iafnaz, sem þá er hugr [liðr or brióstí mannz[5] at saman-höllduum ok luktum munni ok óbrugðnum vörrum, eða sólar geisli skínn[6] í gegnum rauflaust gler. En þó var um getnaþarlið[7] dróttinn alinn sem önnur börn, ok með öllum fagnaði óumrœðiligrar miskunnar.

Frá féhirðum.

14. Þat görðiz ok til tíþinda um[8] þá sömu nótt, at þar sem féhirðar þess heraðs hélldu hiörð skamt frá Bethleem, ok þeir vöcþu yfir fénu, at guðs engill kom til þeira með [miklu liósi. Ok er þeir sá engilinn, þá hræddvz þeir. Þá mællti engillinn: „Hirðit eigi þér at hræðaz, ek boða yðr mikinn fagnað ok öllum lýð, því at í dag er borinn í

með spectarþögn, því at eigi var þat efnit til með honum grátsakarinnar, sem allir menn aðrir hafa, þeir er í veröllldina koma. Hann var getinn af helgum anda, sem engi maðr annarr, því at allir ero með munut ok enni gömlu synd getnir *St.*

[1] er týnd *A*; er týnt *B*, *C*. [2] fyrir skírnarbrunn *tilf. St.* [3] með henni *tilf. St.* [4] [barz hann ok frá henni eptir þeim líkindum tilteknum at manndóms eðli *St.* [5] [mannz ferr *St.* [6] *mgl. St.* [7] getnaðarlim *C.* [8] *saal. A*, *B*; of *St*; *mgl. C.*

verölld öllum oss til fagnaðar græðari heimsins í borg Davids, ok fari þér til borgarinnar, ok munu þér þar finna nýfæddan svein í reifum vafðan, ok mun hvíla í etu fyrir uxa ok asna.“ Ok þá er engillinn hafði þetta sagt, þá kom fiölði engla himneskrar herferðar ok lofuðu guð[1], ok sungu Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bone voluntatis. Þetta þýðiz: Dýrð í enum hæstum lutum sé guði, ok á iörðu verði friðr mönnum, þeim sem með góðum vilia ero. Þetta heyrðu þeir sungit bæði í lopti ok á iörðu.

Þrefalldr er góðra manna friðr, sá er þriú Agnus dei ero í minning sungin í hverri messo. En fyrsta friðargrein heitir [bríóstfriðr eða hiartafriðr[2]. Þann enn sama frið hafði sæl María eða guðs postular, því at alldri vóro þeim þær mótgerðir veittar, at þau hataði sína mótgerðarmenn þar fyrir, [helldr elskuðu þau menn fyrir guðs sakir[3], en hötuðu löstu þeira, sem vitni beraz til. Því at postular sögðu, hvern glœp Caiphas ok Anna höfðu gert í atkalli[4] ok ráðum píslar dróttins, en þeygi kölluðu [þeir þá[5] diöfla eða óvini, helldr ena hæstu kennimenn; ok sýndiz í því hatrleysi ok friðr. sá er þeim bió innan brióstz. Önnur friðargrein heitir sálna[6] friðr, sá er góþra manna andir hafa til dómsdags. ok er af því svá sungit Agnus dei fyrir þeim í sálumessum.

[1] [mikilli birti. Ok umhverfis þá skein, ok fyllduz þeir himneskum ilm, upp lyptendr (!) af iörðu. Þeir urðu felms fullir ok hræzlu. Þá heyrðu þeir rödd engilsins, ok sagði þeim: „Jér skoloð eigi hræðaz, því at ek boða yðr fögnut en eigi ógn. Nú í dag er oss ok yðr borinn í veröld til eilífs fagnaðar Cristr dróttinn, lausnari heims, í Bethleem borg Davids. Farit þér nú aptr til borgarinnar, ok muno þér finna sveinbarn nýfætt í reifum vafit, ok mun upp hneigt fyrir oxa ok asna.“ Ok þá er engillinn hafði svá mællt, þá vitraðiz þeim engiligr herr himneskrar riddaraferðar, margar elldligar sveitir samlofendr enn hæsta guð í öllum lutum *St.* [2] [bríóst mannz ok hiarta *St.* [3] [Elskuðu þau mennina ok unnu þeim af guði *St.* [4] áeggiun *St.* [5] [þau *St.* [6] andar *St.*

at þeim er hvílldar beðit. En þriðia friðargrein heitir eilífðar[1] friðr, ok merkir eilífan frið eptir dómsdag, þann er góþir menn hafa með önd ok líkama í himinríki. En þessar friðargreinir[2] fær engi, nema hann sé með góðum vilia, sem guðs englar sungu.

Eptir þessa vitran, þá er guðs englar [höfðu brott horfit at sýn, þá rœddu[3] féhirðar, at þeir skylldu fara til Bethleem ok [siá þessi tíðindi, er dróttinn sýndi oss. Ok eptir þat fóru þeir skyndiliga til Bethleem, ok[4] þeir fundu Maríam ok Joseph, ok þar sveinbarn í etu hiá þeim, eptir því sem þeim var sagt. Ok síðan sögðu féhirðarnir Marío ok nöckurum mönnum öðrum þat, sem englar höfðu þeim sagt, ok allir þeir er heyrðu orð féhirðanna, þá lofuðu guð. Ok en sæla María varðveitti öll þessi orð[5] í hiarta sínu ok lagði í minni. En síþan fóru féhirðarnir til hiarðar sinnar ok lofuðu guð fyrir þá hluti, er þeir höfðo sét ok heyrt.

Frá ferð austrvegskonunga.

15. Þat vilia röksamligar[6] ritningar segia, eptir páv-aligri skilningo ok samðykð[7] enna beztu klerka [á stórþingum[8] tekna, at þessa luti hafi dróttinn á sunnudegi gert[9]: skapaðan heiminn, sent Moysi himnamiöl á eyðimörk, þá er áðr vóro gyþingar með sullti; María fœddi dróttin várn svá at tíma dœgra, at sonr hennar, er bæði er guð ok maðr, var dróttinsdag fyrstan í veröllldo, ok á dróttinsdegi var hans upprisotíð, ok á þeim degi sendi hann helgan anda postulum sínum, ok á dróttinsdegi skal vera almennilig upprisa á dómsdegi.

En á þeim degi, er dróttinn var borinn í heim, þá sá þrír austrvegskonungar stiörnu biarta myklo nærr iörðu en önnur himintungl. En þeir vóro stiörnubókarmenn miklir

[1] lífs *St.* [2] *saal. A*; friðargiptir *B, C*: *mgl. St.* [3] [liðu til himins af iörðu, þá rœdduz við guðs *St.* [4] [*mgl St.* [5] setiandi *tilf. St.* [6] röksamar *B, C.* [7] samðycki *St.* [8] [af alldrþingum *St.* [9] giörva *A.*

ok skilðo himintungla gang, ok sá þeir, at þetta var himnakonungs tákn, visso ok, at þá mundi sá borinn vera, er bæði er guð ok konungr ok dauðligr maðr. [Síðan tók hverr þeira þrennar fórnir[1], gull ok reykelsi ok mirru[2], ok fóru nætr ok daga, þar til er þeir kómu til Jórsala ok á fund Herodes konungs, ok spurðu hann, hvar borinn mundi vera[3] konungr gyðinga í hans ríki. En hann varð hryggr ok áhyggiufullr við þessi tíðindi, ok allr lýðr Jórsalaborgar. En síðan lét hann kalla saman alla vísindamenn ok fræðimenn, ok þá er bezt kunnu spámanna bœkr, ok spurði siálfr, hvar Kristr mundi beraz láta. En þeir kómu ásamt með sér, ok sögðu svá spámenn sagt hafa, at hann mundi í Bethleem borinn vera. Síðan vísaði Herodes þessom .iii. konungum til Bethleem ok mællti svá við konungana, at þeir skylldi[4] hann finna, þá er þeir fœri aptr, ok sagðiz hann ok þeim sveini fórnir vilia fœra[5]. Þat er ok ritit, at þá at eins sá þeir eigi stiörnuna[6], er þeir vóro með Herodi konungi í Jórsalaborg, en þegar er þeir kómu or borginni, þá sá þeir hana ok urðu henni fegnir harðla.

Nú fór hon ávallt fyrir þeim til borgarinnar Bethleem, þar til er hon stóð kyrr yfir húsinu, því er dróttinn Jesus var inni með Maríu móþur sinni. En þá er þeir sá, at stiarnan nam staðar, þá urðu þeir fegnir miclum fagnaði, ok géngu inn í húsit ok luku upp féhirðzlum sínum. Ok fœrði hverr þeira þrennar fórnir drótni, gull, reykelsi ok mirro, ok féllu á kné með miklu ok sönnu lítillæti, ok fœrði hverr þeira Jesu þriá luti: [gull ok reykelsi ok mirru[7]. Ok merkðu þeir trú sína með fórnum sínum, sem segir heilagr Gregorius pávi: Gull er konungs eign. Ok fœrðu

[1] [Af því tók hverr þeira at velia honum macligar fórnir ok skynsamligar; af því þriár, at þeir vissu þessa þriggia hluta grein vera mundo með honum, sem áðr var sagt. Síðan tók hverr þeira fórnir sínar í féhirðzlor dýrðligar *St.* [2] mirram *St.* [3] *mgl. St.* [4] skylldu *St.* [5] Hann tók við hestum þeira meðan *tilf. St.* [6] merkistiörnuna *St.* [7] [*mgl. St.*

þeir honum af því gull, at þeir trúðu hann konung allra konunga ok dróttinn drótna í öllum stöðum ok yfir öllum lutum ríki hafa. Reykelsi er til guðs þiónostu haft, ok sýndu þeir austrvegskonungar með reykelsisfórn, at þeir trúðu hann sannan guð vera. Mirra er höfð við þiónostu andaðra [1] manna ok riðit á líkami[2] þeira, ok var hon af því drótni fœrð af konungum, at þeir trúðu hann[3] sannan mann ok dauðligan[4]. En þessa þrenna[5] grein réttrar trú, er fórnir austrvegskonunga merkia, er hverr kristinn maðr skylldr guði at fœra, at trúa hann allzvalldanda konung ok ríkianda yfir öllum lutum, guð sannan ok sannan mann, þann sama er dó á krossinum helga ok reis upp af dauða á þriðia degi eptir písl sína.

En þá er konungar höfðu dýrkaðan[6] dróttin með fórnum sínum ok margfalldligri dýrð ok lofi, þá fóru þeir heimleiðis til sinna landa ok ætluðu at finna Herodem, sem þeir hétu honum. En um nóttina áðr þá kom engill dróttins til þeira í svefni, ok mællti, at þeir skylldi[7] ecki koma á fund Herodes konungs, helldr skylldi[8] þeir fara aðra leið aptr til sinna heraða. Ok eptir þessa vitrun þá sneru þeir ferð sinni til Tharsis[9] borgar, ok féngu þeir sér þar skip ok öllu föruneyti sínu, ok fóru þaðan til sinna heraða. En er Herodi þickia seinir austrvegskonungar til fundar við sic, þá ætlaði hann í fyrstu, at þeir mundu[10] villtz hafa í stiörnugang ok fundit öngvan svein, eptir því sem þeir sögðu, ok þótt svívirðing at sögn sinni, ok vilia fyrir því eigi koma á hans[11] fund.

Af kirkiugöngu Marie.

16. Ok þá er dróttinn var svá gamall [at náttatali[12], sem Moyses lög buðu, at hann skylldi til musteris dróttins

[1] dauðra *St.* [2] líkam *St.* [3] ok *tilf. St.* [4] ódauðligan *St.* [5] þrenningar *St.* [6] tignaðan *St.* [7] *saal. B, C*; skylldu *A, St.* [8] skylldu *St.* [9] Tharsum *ovr.* [10] mundi *A.* [11] sinn *St.* [12] [*mgl St.*

fœra með fórnum, en þat var á fertuganda degi, er móðir sveinbarnsins skylldi í kirkiu ganga — ok var svá boþit, at .vii. daga frá því er konan fœddi sveinbarn, þá skylldi hon í sömo reckio hvíla, ok á áttanda degi þá skylldi sveinbarnit taka umskurðarskírn ok móður fœra af því rúmi, sem hon hafði áðr haft, en þó skylldi hon eigi koma fyrr í sama sæng bónda sínum, en liðnir væri .xl. daga ok hon hefði í kirkiu gengit — þá fóro þau María ok Joseph með dróttin várn[1] til Jórsalaborgar ok fœrðo hann með fórnum til Salomons musteris, er þá var kallat templum domini; svá sem boþit var þeim konum [í Moyses lögum, er sveinbörn œli, at[2] á enum fertuganda degi þaðan frá, er hon varð léttari, þá skylldi ok fórnir fœra guði bæði fyrir konunni ok svá barninu. Auðgir menn skylldo fœra lamb ok .v. skillinga ok gamla dúfu, at sumra manna sögn, en fátœkir[3] menn .ii. dúfo unga eða turtura unga. En eigi fœrði en sæla María fórnir fyrir sér eða syni sínum af því, at þau skylldi[4] lög til, af því at lögin buðu svá, at sú kona er sveinbarn gæti af líkamligri synd eða munuð, skylldi hreinsa sik með fórnum; en sæl María hafði son getit af helgum anda, ok í þeim getnaði var hon svá hreinsoð frá öllum syndum, at siþan mátti hon alldregi misgera, ok var hon af því friáls frá þesso lögboði; en hon villdi þó fórnir fœra fyrir sér ok syni sínum, fyrir því at dróttinn kom hingat í heim til þess at fylla lög en eigi niðr at brióta. Þar var ok til annarr hlutr, er hon fœrði fórnir, at þat er boðit hverium manni at firra[5] náunga[6] sína[7] höfutsyndum, ok gefa þeim eigi efni til ósannrar umrœðu. Sem segir enn helgi Jeronimus prestr ok mælir til hvers góðz mannz, ok biðr hann hreinsa sik, eigi at eins frá öllum syndum helldr ok frá öllu efninu rangrar umrœðu ok grun rangrar meðferþar, ok segir þann veg: Varaztu, bróðir! með öllu

[1] til musteris *tilf. St.* [2] [er í Moyses lögum œli sveinbarn. Ok *St.* [3] félausir *St.* [4] *saal St., C;* skylldaði *A;* skyllduðu *B.* [5] forða *A.* [6] nánga *C.* [7] við *tilf. A, C.*

kostgæfi, at né eitt megi með[1] líkindum illa til þín ræða. Ok svá segir Páll postoli: Varni þér við öllo yfirbragði illo. Augustinus segir svá: Grimr er sá ok illgiarn, er hann [gleymir eða[2] órœkir siálfs síns frægð[3], ok þickir ecki undir hvat til hans er mællt. En þessar kenningar þriggia guðs ástvina byrgia úti ok skilia frá góðum mönnum heimskra manna orðtak, þeir[4] er grunsamliga meðferð vilia með orðum veria ok segia svá: „Hvat er mér[5] undir, hverso til mín er mællt? Ek veit at mín samvizka er syndalaus of[6] þenna lut." Vissi en dýra drótning María sína samvizko hreina af gipt heilags anda, ok öngan lut þann vera i sínu fari, at hon mætti gruna þat, at hon þyrpti hreinson fyrir at taka, en [þó mætti[7] sannliga gera logna sakargipt við hana [um lögbrot[2], ef hon fœrði eigi fórnir fyrir sér, ok kalla hana lögbrotzmann. Fyrir því at öllum var lióst[8] vorþit, at hon hafði son fœddan, en þat var í[9] fára manna viti, at hann væri af helgum anda getinn. En þeir er eigi visso, máttu nöckurn grun á hafa um ráð Mario, at hon mundi son getit hafa af líkamligri munut ok vera af þvi lögskylld[10] til þessa fórna. Ok at siá lygigrunr hefði öngva uppreist, ok þeir hefði ecki efni til at misgera með lyginni, er eigi vissu[11] hit sanna um hennar getnað, þá[12] fœrði hon dúfo unga ok turtura unga, ok sýndi hon þat með dœmum sinnar meðferþar, er Páll postoli ok Augustinus ok Jeronimus buðu i sínum kenningum síþan.

En er drótning sæl María kom til templum domini, þá var þar fyrir gamall maðr ok réttlátr, sá er Simeon hét. Hann hafði beþit dróttin, at hann skylldi siá guðs son borinn í þenna heim, ok rödd hafði svarat honum, at hann mundi eigi vera fyrr af heiminum kvaddr[13], en hann hefði sét son guðs borinn i musteri dróttins. Ok þá er

[1] at *St.* [2] [*mgl. St.* [3] vilia *St.* [4] þeim *A, C.* [5] *saal. St*; mik *de øvr.* [6] um *øvr.* [7] [þá mátti *St.* [8] auglióst *A.* [9] á *St.* [10] skylld *St.* [11] vissi *St.* [12] því *St.* [13] kallaðr *A, B.*

María gék í kirkiu, þá tók Simeon fagnandi dróttin Jesum Krist í faðm sér ok bar hann í musterit með miclum söng, ok orti þá Nunc dimittis, ok sagði frú sancte Maríe, at svá mundi henni sár písl sonar síns, sem hon siálf væri sverði lögð í gegnum. [Þar var ok kona sú [1], er Anna hét, ok var þá svá gömol, at hon hafði fióra vetr ens níunda tigar. Hon lofaði dróttin fyrir sína tilkvámu í musterit, ok var hon spákona. En eptir þat fóru þau María ok Joseph til heimkynna sinna með Jesum.

Frá ferð Herodes til keisara.

17. Þá er Herodes hafði heyrt [frá spám [2] þeira Simeonis ok Anne, ok hann skildi, at sá mundi allr einn [vera sveinninn [3], er austrvegskonungar sögðu [stiörnuna sér til vísa [4], at væri konungr gyðinga, ok þau höfðu lofspár yfir sungit í guðs musteri, þá fylldiz hann upp reiði í móti drótni, ok ætlaði at ráða [honum dauða [5]. Ok þóttiz hann vera svikinn af austrvegskonungum, ok hugsaði at láta drepa öll sveinbörn í Bethleem vetrgömul [6] ok yngri í hefnd þessa, eptir sögn Johannes gullmunnz. En Josephus sagnamaðr segir söcina, hver til var, er frestaðiz þau misseri, at Herodes var rægðr við Augustum keisara af sonum sínum [7] siálfs, er vóro með Augusto keisara í Rómaborg til náms um allar .vii. höfutíþróttir, er þá þótti skyllt ríkra manna sonum at kunna, ok Rúmveriar hélldu skóla af. Ok hét annarr þeira brœðra Alexander, en annarr Aristobolus, sona [8] Herodes konungs.

Herodes konungr átti marga sono við mörgum konum. Hann hafði fengit konungborinnar kono af gyþinga ætt [9], ok tekit siálfr umskurþarskírn ok fœrt fórnir sem [Moyses lög buðu [10], til þess at þá þœtti [11] hann ok hans ætt síðan

[1] [Þá var ok kona sú er þar var *St.* [2] [spá *St.* [3] [*mgl. St.* [4] [sér til vísat *St.* [5] [hann *B*, *C*; hann af *A*. [6] tvævetr *St.* [7] hans *St.* [8] synir *St.* [9] er hét Mariagnes *tilf. C.* [10] [í Moyses lögum bauð *St.* [11] þótti *St.*

at lögum til ríkis kominn yfir gyðingum. En er þau áttu miök marga sono, ok vóro þeir Alexander ok Aristobolus gyðinga ættar í móþurkyn, þá lét Herodes þessa konu eina, ok tók ótigna konu at burðum til sín[1], þá sem hann hafði fyrr haft við hönd sér, ok átti þann son, er Antipater hét, með henni. Honum unni hann svá mikit, at hann lét drepa nökkura sono sína skilgetna[2], fyrir því at hann villdi eptir sögn Josephus, at Antipater tœki ríki eptir hann. Ok fyrir þá arfræning, er hann vildi gera við [Alexandrum ok Aristobolum[3], þá var hann rœgðr við Augustum keisara. Ok stefndi keisarinn honum á sinn fund, ok varð hann af því seinni til þessa illvirkis. Ok er Herodes kom til Rómaborgar, þá svaraði hann öllum þeim sökum, er honum vóro gefnar, ok fór við svá micla virðing heim, at Augustus keisari hafði sætta sono hans við hann, ok skylldi Herodes konungr ráða, hverr sona hans skylldi ríki taka eptir hann. Ok segia sumir menn, at Herodes konungr hefði þá sakvörn við sono sína, at þeir hefði föður sínum gefit dauðasök, [fyrir því at þeir[4] villdo taka þat ríki, er hann héllt af Augusto keisara, ok sannaði Herodes þat lög vera, at þeir hefði í þessum illvilia fyrirgert erfð sinni. Ok fór Herodes hina mestu sœmdarferð ok virþingar fyrir vitro sakir ok snilldar til Rómaborgar á fund Augusti keisara.

Ok þá er Herodes fór heim [styrkðr í[5] ríki ok virþingu af keisara, þá kom hann í Tharsum[6], ok spurði þar, at austrvegskonungar höfðu þaðan skip haft, ok þau skip lét hann brenna. Ok kom [þá fram spá Daviðs konungs, sú er hann sagði[7], at meidd mundo verða skip [í Tharsis[8]. En er Herodes konungr kom heim til ríkis síns, þá lýsti hann [fyrir gyðingum þeiri sœmð, er hann hafði þegit af Augusto[9]

[1] er hét Dosidem *tilf. C.* [2] skírgetna *St.* [3] [þá brœðrna *St.* [4] [í því er þeir höfðu rœgðan hann ok *St.* [5] [studdr *St.* [6] Tharsisborg *St.* [7] [þat þá framm sem David konungr hafði sagt *St.* [8] [Tharsismanna *St.* [9] [því fyrir gyðingum, hveria sœmðarför hann hafði farit til Augustus *St.*

keisara, ok þá sendi hann riddara sína með miclum styrk til Bethleemborgar, ok lét drepa alla tvevetra ok yngri sveina i Bethleem ok í þeim heroðum, er þangat lágo undir. Ok var svá giörla [eptir farit[1], at drepnir vóro einnar nætr gamlir sveinar. Ok þar um rœða margir klerkar, fyrir hveria sök Herodes konungr lét tvevetra sveina drepa, en dróttinn Jesus var eigi ellri en tólf mánaða gamall ok fiögurra daga. En hér ero fleiri orlausnir heilagra manna ok kennifeðra en ein. Ok er saga Jóns gullmunnz sú, at austrvegskonungar sæi .xii. mánuðum fyrr stiörnuna á himin koma, en Jesus væri fœddr, ok þickir þat at líkindum fyrir leiðar sakir, þeirar er á millum er Gyðingalandz ok Kalldealandz, at[2] austrvegskonungar hefði þurft .xii. mánuðr til ferðar ok búnaþar. Ok segir Johannes gullmuðr, at konungar kvæmi á fund dróttins, þá er .xii. mánoðr ok .xiii. dagar vóro liðnir frá því, er þeir sá stiörnuna.

En fyrir því at Herodes hafði vandliga spurn[3] haft af austrvegskonungum, á hverium tíma þeir höfðo fyrst stiörnuna sét, þá segir Johannes crisostomus, at konungrinn Herodes ætlaði, at dróttinn væri þá vetrgamall, er konungar kómu til Jórsalaborgar ok hann sendi þá til Bethleem, ok höfðo þá liðit aðrir .xii. mánoðr, þeir er hann hafði verit á fund Augustus keisara. Ok lét Herodes því at sögn Johannes crisostomus tvevetra sveina drepa. En allir aðrir kennifeðr þá segia, at austrvegskonungar sæi eigi fyrr stiörnuna, en dróttinn Jesus væri fœddr, ok fóru[4] þeir á .xii. dögum, ok kómu á enum .xiii. á fund dróttins ok frú sancte Marie með fórnum, sem fyrr var sagt. Ok segia helgir feðr, at þessi ferð hafi miclu skiótari orðit, en menn komi skilning á, at verða mætti nema með [stórum iartegnum[5]. Ok segia menn, at þeir hefði þá fararskióta, er dromedarii heita, ok ero þeir hestar svá skiótir, at þeir fara meira á einum degi, en aðrir eykir[6] tvá daga. En

[1] [at farit *A*; eptir gengit *B*, *C*. [2] ok *St.* [3] *tilf. E; mgl. ovr.* [4] fœri *St.* [5] [stóriartegnum væri *St.* [6] *saal. B*, *C*; hestar *A*; *mgl. St.*

þeir segia, at Herodes hugsaði, at sá sveinn, er stiarna fylgði ok margar spár vóro til rakþær, at konungr væri gyðinga. Þá ætlaði Herodes, at hann [mundi sýnaz mega tvevetr ok einnar nætr, en eigi mundi hann stœrrum hefia eða fœra sinn alldr. Ok þat er Herodes lét drepa ellri sveina ok yngri, en svá sem hann vissi, at dróttinn var gamall[1], þá segia þat ritningar, at hann sýndi í því grimmleik sinn, er hann setti svá mikinn mun fyrir um hans alldr. En þar sem á þickir greina í frásögnum heilagra feðra[2], þá er sá háttr tekinn af vitrum mönnum at segia hváratveggiu frásögn, en dœma hvárki ómætt, en þó þickir þat biartaz ok óerfiðaz, at hafa fleiri manna vitni til máls sönnunar. En þær greinir, er til boðorða eþa mannkosta eða til réttrar trúar koma, þá ero eigi rétt skilþar, nema á samt komi, ok þarf at vita, hver sök til hefir verit, ef annarr hefir þat bannat, er [annarr hefir lofat[3], ok má nauðsyn verða lögum ríkri.

Guðs engill vitraðiz Joseph.

18. En meðan Herodes var til Rómaborgar á þeim misserum, þá vitraðiz guðs engill í svefni Joseph ok mællti til hans, at hann skylldi upp rísa, ok taka sveininn Jesum með sér ok Mariam móþur hans, ok fylgia þeim á Egiptaland, því at Herodes konungr ætlar at ráða[4] sveininum bana ok drepa hann, ef hann verðr fundinn. Eptir þat fóru þau á Egiptaland með [drótni várum[5]. Ok er þat sagt, at í einhverium stað við götu þeira þá stóð eitt fíctré mikit ok fornt, svá at af vóro fúnar[6] allar limarnar, ok tréit laut allt til iarðar í móti drótni ok sancte Maríe. Ok þá er þau nálguðuz þetta tré, þá reistiz þat upp, [ok vóro grœnar allar limarnar, ok[7] héngu umhverfis á limunum stór sœt epli. Ok þat tré stendr ávallt síðan til

[1] [væri vetrgamall, ok drap af því ellri sveina ok yngri, en svá sem dróttinn var *St.* [2] manna *St.* [3] [í öðrum stað hefir þolat verit *A*, *B*, *C*. [4] láta *St.* [5] [domino nostro *St.* [6] fúnaðar *A*, *B*. [7] [með öllum blóma, svá at þá *St.*

vitnis með blómi síno, ok fá menn heilsu af alldini því, er[1] af eta.

Þat görðiz ok til tíðinda í þessarri ferð at sumra manna sögn, þá er en helga mær María fór með son sinn á Egiptaland, at kona ein kom í ferð þeira, ok hafði sú kona son sinn með sér ungan, svá at hann drak brióst. Ok á einum degi þá er þau fóro fram hiá borg einni, ok þótti Joseph þar mál at æia fararskiótum sínum utan borgar, ok meþan þau dvölduz þar, þá ferr Joseph í borgina at kaupa þeim vistir, ok með honum kona sú, er í förina hafði komit með þeim Marío. En María gætti sonar hennar, ok hét sá sveinn Dismas. Ok er móðirin var frá farin, þá tók Dismas at grata, ok lét en sæla María hann drecka brióst sitt ok huggaði hann. En er þau kómu á Egiptaland, þá skilðiz sú kona frá þeira föroneyti. Ok er Dismas sonr hennar var fulltíða at alldri, þá gerðiz hann útilegumaðr ok illvirki á Gyðingalandi. Ok þá er dróttinn Jesus var krossfestr, ok .ii. illvirkiar með honum á sína hönd hvárr, ok hét Dismas sá er til hœgri handar var, ok hyggia menn. at sá sé allr einn, er drak brióst sællar Maríu, ok sá er leiðréttiz, þá er annarr illvirki, sá er dróttni var til vinstri handar, guðlastaði Jesum Crist ok fyrirfórst, ok hét sá Gesmas[2].

[1] ef *B, C.* [2] *Den Stockholmske Codex No. 1 qv. af Maríu Saga (E) har her folgende Tillæg:* Enn er svá lesit í einne bók af barndóme vors herra, þá er hann fór til Egiptalandz. Ok einn tíma, er þau dvölduzt aa leidinne í einshverium stad, þá lagdi vor frú sancta María sveininn Jesum nidr hiá sier undir einu óávaxtarsamligu tré. En heilug mær María, sem hun þoldi hungr ok erfide, þá angrmæddizt hun miök ok mællti med gráti: „Af því at ek trúe, at þú ert guds sonr, svá sem þú létz berazt af mínu holldi ok blódi, eptir þvi sem guds eingill bodade mier, þá biod þú at þetta palmtré beri ávöxt mier til sadningar ok til iarteigna guddóms þíns.“ Ok sem hun hafdi þetta mællt, þá beygdizt palmtréid bodi sveinsins med nógum ávexti allt til iardar. Enn svá sem vor frú hafdi saman tekit ávöxt af limum þess, þaa réttizt þat upp aptr, eptir því sem þat hafde ok ádr

En er dróttinn kom á Egiptaland, þá gerðuz þau tíðindi, at ena fyrstu nótt, er hann var þar, þá féllu skurðgoð af stöllum sínum, svá at í hveriu húsi, þar sem skurðgoð vóro inni, þá lá eitthvert á gólfi ok í sundr brotið. Ok af dróttins tilkvámu á Egiptaland, þá tókz af þeim Egiptalandzmönnum þat áfelli, er áðr hafði nöckura hrið á legit á því fólki, síþan er Moises fór þaðan, at hver kona fœddi dautt et fyrsta barn, er hon ól, ok öll berkvikvendi[1] fœddu ok dauðan frumgetnat[2] sinn. En er dróttinn Jesus ok en helgazta drótning María kom á Egiptaland, þá tókz af þetta dauða álag, fyrir því at sá var þar þá kominn, er alla leysti frá eilífum dauða til eilífs lífs. En þeir [taka þá lausn, er til[3] þióna.

Um flótta greinir.

19. En fyrir hveria sök flýði Jesus Cristr undan ófriði Herodes konungs, þar sem hann kom þess eyrendis í heiminn, at láta pínaz til hiálpar öllu mannkyni? Fimm ero flóttagreinir. En fyrsta flóttagrein er varúðar[4] flótti, þá er maðr flýr undan ok varaz at taka mein af óvinum sínum, ok forðar sér svá við grandi ok öðrum við synd. Ok fyrir þessa sök flýði dróttinn undan ófriði Herodes konungs. Annarr heitir lítillætis flótti, ok hafa þenna höfðingiar, þeir er fyrir lítillætis sakir láta þat valld ok ríki, er þeir eigu, ok lægia sic fyrir guðs sakir ok gefa sic í annars

fyrr stadit. Á einum tíma í þessi sömu ferd þolde Joseph ógrligan þorsta af erfide ok hita. Þá leiddi þurr iörd af sier kelldu eptir bode sveinsins Jesu. Svá er enn lesit, at í þessum sama veg í nockurum hellisskúta, er þau höfdu tekit sier herbergi, þá gengu út af þeim helli tveir hræddiligir drekar, ok er þau María ok Joseph litu þessa hræddiligu sýn, hrædduzt þau miök. Sídan eptir bode sveinsins Jesu flýdu þessir drekar brott frá þeim ok aa eydimerkr med allri hógværi ok hneigdum höfdum. Hier med vard enn sá atburdr, at einn leo kom til þeira af skógi, er þau vóru aa þeim sama veg, ok var hann þeim þiónustufullr allt til þess, er þau kuomu aa Egiptaland.

[1] kvikvendi *St.* [2] frumburð *A.* [3] [allir taka lausn, er til hans *St.*
[4] varygðar *A*, *B.*

valld, ok ganga í klaustr[1] ok flýia heiminn ok alla hans blíðu. Enn þriði heitir miskunnar flótti eþa millde flótti, ok hafa þann góðir menn í eptirglíking [dróttinligra dœma[2], er hann flýði á Egiptaland ok gaf sinum mönnum þau dœmi, at þeir vægði[3] um stundar sakir undan ófriði óvina sinna, til þess at síðan mætti þeir með sinni[4] guþligri ok sannligri kenningu meira góðu á leið koma [til fulltings við guðs kristni. Sem Páll postuli gerði, þá er hann flýði or Damasko, eigi fyrir hræzlo sakir, helldr fyrir því at hann mætti þar síðarr meira góðu á leið koma eða í bráð annars staðar[5]. Þá er enn fiórði flótti, sá er raun er mörgum ólygnuzt, hvílícr er, ok heitir sá hræzlu flótti, er[6] maðr flýr fyrir hræzlu sakir, sem dróttinn segir frá í guðspialli, at leigumaðr [sá hafi, er[7] flýr þegar frá hiörðinni, er vargrinn kemr. Enn fimti er kallaðr ofmetnaðar flótti, ok hefir sá maðr raun ok vitorð af[8] þeim flótta, er hann þickiz[9] betri en aðrir menn, ok því fyrirlítr hann aðra menn, ok þickia allir aðrir syndugir hiá sér ok eigi makligir at vera ásamt við sik, ok flýr fyrir því samvistu annarra manna. Ok er þessa flótta getið í guþspialli. Þar er sagt frá yfirgyþingi einum, at hann váttaði, at hann væri framarr [at sér[10] en aðrir menn, ok þótti [sá maðr, er bersyndugr var ok svá bað fyrir sér, at guð skylldi líkna honum, eigi[11] verðr at vera ásamt við sik[12]. Ok af iðrun [ens bersynduga manns[13] þá sagði guð, at hann var hólpinn fyrir guði, en sá er góðr þóttiz, varð berr at höfuðsynd[14].

Engill vitraðiz Joseph.

20. Þat er sagt, at dróttinn Jesus var .vii. vetr á

[1] klaustra *St.* [2] [dróttins *St.* [3] vægi *C.* [4] *mgl. St.* [5] [þar enn í öðrum stöðum *St.* [6] *saal. B, C*; ef *A*; ok *St.* [7] [sé sá er hann *St.* [8] á *A, B.* [9] þóttiz *St.* [10] [*mgl. St.* [11] em ek *tilf. B.* [12] þik *B;* [honum sá maðr, er bersyndugr var, lágr hiá sér, ok svá bað sá fyrir sér, at guþ skylldi líkna honum óverðum. En hinum þótti hann eigi verðr at vera ásamt við sik *St.* [13] [sinni *de øvr.* [14] höfutsynda lífi *St.*

Egiptalandi. Ok þá er hann var þar, varð sá atburðr, at guðs engill kom ok vitraðiz Joseph[1] ok sagði svá[2]: „Tak þú sveininn ok móþur hans, ok far með hann aptr á Gyðingaland, fyrir því at nú ero þeir andaðir, er hann villdu hafa at dauðamanni. Eptir þetta fór Joseph at boði engilsins heim á Jórsalaland.

Ok hafði nöckurum vetrum áðr dáit Herodes herfiligum dauða, svá at holld hans bólgnaði, ok sprungu sár á, ok féllu maðkar or sárunum. Ok þá er hann sótti þetta mein, þá fór hann þangat, sem heit vötn spruttu or iörðu, ok ætlaði sér þar nöckura fró af, ok þar spurði hann, at gyðingar fögnuðu miök[3], ef hann dœi. Ok þá bauð hann til sín sonum enna ríkuztu manna, ok létz vilia þeim sœmð bióða ok virðing[4]. Ok er þeir kómo, lét hann þá setia í myrqvastofu[5]. Ok er at honum leið, þá bað hann Saloma drótningu[6] systur sína, at hon léti drepa þá ena ungu menn alla, til þess, ef hann dœi, at þat væri yfirbragð á, at gyþingar gréti hans dauða. En þat illviliaboð hans var eigi haft[7], ok þá er hann var dauðr, þá gaf Saloma þeim öllum frelsi ok grið, ok fóro þeir heim til feðra sinna.

En er Joseph kom heim á Gyðingaland, þá spurði hann, at Archelaus son Herodes konungs hafði ríki um Jórsalaborg ok helming allz ríkis föður síns, er hann hafði haft, ok ef hann villdi vera ógrimmari maðr en faðir hans, þá var honum vænt[8] af Augusto keisara öllu Gyðingalandi. Ok fyrir því at Archelaus var grimmr maðr, þá þorði hann Joseph eigi þangat at fara í hans ríki, ok fór hann þá í Galilea herað til Nazareth. Ok var þar dróttinn Jesus uppfœddr, ok fyrir þá sök var hann kallaðr Jesus enn naddverski.

[1] í svefni *tilf. St.* [2] Accipe puerum et matrem eius *tilf. St.* [3] dauða hans *tilf. St.* [4] ef þeir qvæmi til hans *tilf. St.* [5] ok þóttiz svá makliga hryggva gyðinga frá fagnaði píslar hans ok dauða *tilf. St.* [6] *mgl. ovr.* [7] gort *St.* [8] *saal. St, A, B*; heitið *C.*

Frá Maríó.

21. En meþan dróttinn várr var þessa heims, þá fylgði en sæla María móþir hans honum ávallt, hvar sem hann fór, ok nam at honum alla speki ok gœzku, svá sem framarst má nema ok muna, ok miklu framarr en hverr annarra heilagra manna. En þó at guþ veitti henni þessa luti[1], þá mat hon sik eigi mikils, helldr [var hon[2] þess at lítillátari ávallt í sinni atferð allri, sem guð veitti henni meiri dýrð. Guðs píningarváttar, þeir er taka píningar af vándum mönnum fyrir guðs sakir, þá taka þeir óumrœðiliga dýrð fyrir af guði. En þó hefir María þessa dýrð framarr [en aðrir helgir menn, því at aðrir helgir menn[3] tóku píning á líkam sínum, en [önd þeira ok hugr fagnaði píslum, en[4] önd sancte Maríe var pínd, þá er hon sá augum sínum á, er sonr hennar várr dróttinn var [píndr ok[5] krossfestr. En þat má at líkindum marka[6], hversu sár henni mundi sú sýn vera, at siá einga[7] son sinn píndan, þann er hon hafði getinn af helgum anda, ok hon vissi hann hafa allan guþdóm með þeim líkam, er hann tók af hennar holldi, er öðrum mönnum fellr nær, þó at lítit sé í mein gert barni þeira, því er af syndum er getið, ok siálfr hefir lítils kosti. En þeim mun unni sæl María sínum syni meiri ást ok helgari, sem hann hafði verit nálægri henni en öðrum mönnum. En eigi er sagt, at hon görði iartegnir í lífi sínu líkamligar[8], því at líf hennar allt var iartegnum œðra, af því at vándir menn göra iartegnir stundum sem góþir menn. En ecki var þess í lífi Maríe, er vándir menn of[9] hafi,

[1] umfram alla menn aðra, er hon náði framarr andligum ástgiöfum guðs en aðrir, því at henni var skemtun ok fagnaðr at öllum góðum lutum. En (hon) mátti af því ecki misgera, at hiartat hennar var svá orðit hreint, síðan er hon gat son guðs, at hugrinn kom á ecki saurugt né ólofat ok girntiz enskis nema góðs. En þó at guð veitti henni þessa luti *tilf.* *St.* [2] [*mgl.* *St.* [3] [píningarváttum, því at allir píningarváttar *St.* [4] [*mgl.* *øvr.* [5] [*mgl.* *St.* [6] ráða *St.* [7] *saal.* *B;* enga *St*; einka *A*, *C*. [8] líkamliga *St.* [9] *tilf.* *A*, *B*.

en mart helgara en góþir menn [of nái[1]. En þó er ein iartein hennar helgari ok æðri en allar aðrar heilagra manna iartegnir, sú er hon bar [dróttin várn[2], þann er allar iartegnir ok alla miskunn veitir öllum helgum mönnum. Ok þat alt gott[3], er guð hefir veitt til miskunnar í hingatkvámu sonar síns, þá höfum vér af henne hlotið, því at guþ kaus hana af öllum meyium ok konum sér til móþur. Eða hvat of iafni öðrum mönnum við hana, þar er hon hefir svá myklu meiri návistu hafða við guþdóminn siálfan en aðrir menn, er þeir náðu framazt[4], er sá Jesum Crist, er bæði er guð ok maðr, eða heyrðu orð hans eða vóro ásamt í herbergi[5] með honum, ok áttu mat við hann ok svefn. En María náði því framarr, at hon hafði hann .ix. mánuðr sér í qviði, ok tók hann af hennar holldi allt líkamlict eðli. Ok svá sem allir lutir urðu at helgum dómum, þeir [er drótni várum urðu nálægir, sem etan, er hann var í lagðr, þá er hann var barn, eða klæði hans eða margir lutir aðrir, þeir[6] sem hann villdi, at menn tœki iartegnir af, þá má af slíku marka, hversu heilög mær guðs móþir er, er alla æfi hafði guði þiónat, ok líkari var guðs englum en mönnum í atferð sinni þegar, áðr hon bæri[7] dróttin, ok náði svá mikilli samvistu við guð, at hon hafði hann sér fyrir brióstí skrýddan sínum líkama.

Þá er skipt var ríki með sonum Herodes.

22. Þá er Archelaus hafði ríki eptir Herodem föður sinn, hálft Gyðingaland, þá hafði Herodes bróþir hans Galilea herað, ok er þat fiórðungr Gyþingalandz. Ituream ok Traconitidem hafði Philippus bróþir þeira, ok er þat annarr fiórþungr ríkisins. Þrír hafa verit konungar á Jórsalalandi með Herodes nafni. Fyrst var Herodes enn gamli, er kallaðr var Askalonita, hann lét drepa sveina í Bethleem,

[1] [*saal.* *A*, *B*; nai *C*; hafi *St.* [2] [mær son dróttin váru guð ok mann í þenna heim *St* [3] *mgl.* *St.* [4] hér í heimi *tilf.* *St.* [5] hans herbergium *St.* [6] [*mgl.* *St.* [7] bar *St.*

ok var einn yfir öllu Gyþingalandi. Annarr Herodes var son ens gamla Herodes, sá var kallaðr Antipas, hann hafði Galileam, sem áðr var sagt, hann lét drepa Jón baptista ok samþycðiz Pilato um písl dróttins. Þriði Herodes var kallaðr Agrippa, hann var sonr Aristoboli, sonar Herodes ens gamla. Herodes Agrippa lét höggva[1] Jacobum postula bróður Johannes ok setia Petrum í myrqvastofu, áðr[2] guðs engill kom ok leysti hann þaðan. En er Archelaus hafði haft ríki .ix. vetr, þá var fyrir sakir grimmleiks hans tekit af honum ríkit, ok skipaði Augustus keisari þá [fióra höfðingia[3] yfir allt Gyðingaland, ok hafði þá sinn fiórþung hverr þeira. Höfðu þeir Herodes Antipas ok Philippus bróþir hans þat af ríki, sem áðr var sagt, en Pilatus iarl hafði þann fiórþung landz, er Jórsalaborg stendr á, en Lisanias hafði einn fiorðung. Ok hélldu þessir allir höfðingiar ríki af Tiberio keisara, þá er Johannes baptista var við ána Jordan, ok var þat á fimtánda ári ríkis Tiberius keisara, er Johannes tóc at boða vazskírn. Ok hefir Jón baptista þá skort varla tvá vetr á þrítugan, fyrir því at dróttinn Jesus Cristr var .vi. mánuðum yngri en Jón baptista. En síðan er dróttinn var fœddr, þá lifði ok réð fyrir Rómaborgar ríki Augustus keisari .xiiii. vetr, ok tók Tiberius eptir hann ríki, ok var þetta á fimtánda ári hans ríkis.

Frá skírn dróttins.

23. En er dróttinn Jesus Cristr hafði .ix. vetr ok .xx. ok þrettán dögum meir, þá var hann skírðr af Johanne baptista í Jórdan þrettánda dag ióla. Ok þá er .xii. mánuðr vóro þaðan[4] liðnir ok annan þrettánda dag ióla þá görði dróttinn vín or vatni litlu fyrir páska. Þat vár eptir þá lét Herodes Antipas setia Johan baptista í myrkvastofo. Ok liðu þá .xii. mánoðr svá, at Johan var í varðveizlu konungsins, en nær páskum annat várit þá var hann högg-

[1] drepa *A.* [2] *saal. C, St;* þá er *A, B.* [3] [þrimr höfðingium *C.* [4] *mgl. St.*

vinn í myrkvastofunni. Ok at liðnum .xii. mánuðum frá písl Johannes baptista, þá var dróttinn Jesus Cristr píndr at páskum. Ok eptir[1] þessi tölu þá verðr alldr dróttins Jesu Cristz frá fyrsta ióladegi, ok bar hann þá á dróttinsdag, [þess er hann var fœddr á[2], .xxx. vetra ok .ii. vetr ok þat ens þriðia árs, er varð[3] frá ióladegi til páska. En Johan gullmuðr segir, at dróttinn hafi lifat hér í heimi þriá vetr hins fiórða tigar, ok þat af enum fiórða, er þá var frá ióladegi til páska. En þessa áratölu hefr Johan eigi á ióladegi fyrsta, sem aðrir menn þeir er sagt hafa alldr dróttins. hann hefr þessa áratölu Maríu messu, þá er Gabriel engill boðaði frú sancte Maríe holdgun guðs sonar, ok telr Johan þá níu mánuðr, er Jesus, sannr guð ok sannr maðr, var í móður kviði, ok kallar hann þann einn vetr, fyrir því at [þat er meiri hlutr missera[4], ok verðr með þessi tölu ok atferð Johan gullmuðr samðyckr við aðra [menn um[5] áratölu dróttins. Ok er siá áratala af enum œztum ok enum skynsömuztum kennifeðrum halldin of alldr dróttins várs, at frá því er hann holldgaðiz in annunciatione sancte Maríe hafi hann lifat .xxx. ára ok .iii. vetr fulla, ok hefiaz þá öll ár á þeim dýrðardegi, er Gabriel var sendr til ennar sælu Maríu. Ok þaðan ífrá at liðnum þrimr vetrum ens fiórða tigar, þá var dróttinn á þeim sama degi krossfestr til hiálpar ok lausnar öllu mannkyni. Nú hafa þessa tölu ok trú of alldr dróttinligrar hérvistar hverr pávi ritat eptir annan ok halldit, ok allir Rómveriar [þeim samþyckir á þat[6] verit, þó at nöckurir fróðir menn segi annan veg [písl hans[7] verit hafa. Ok á þeim kennimanna fundi, er Innoncencius pávi var á, ok .ii. patriarchar með honum, annarr af Jórsölum en annarr af Miklagarði, ok með þeim erchibyskupar .ii. [ens átta tigar ok[8] lýðbyskupar .ii. ok .xx.

[1] at *St.* [2] [Ok verþa þæss á milli er hann var fœddr *St.* [3] verðr *St.* [4] [þá er meiri hlutr missara eptir en af er *St.* [5] [of *St.* [6] [samþyckir *St.* [7] [*mgl. St.* [8] [ok .xx. *St.*

ens fimta hundraðs, ok[1] ábótar með priorum á níunda hundraði, en ótal annarra meistara ok klerka, er um allan heim höfðu til Rómaborgar farit at sœkia þenna fund at boði Innocentius páva, er enn þriði var með því nafni í postola[2] sæti, þá var þessi áratala dróttinligs alldrs höfð[3], ok þaðan af talit, hversu margir vetr liðit höfðu frá holldgun dróttins, þá er þessi kennimanna fundr var í Latrán. Ok var þá þúsund vetra ok .cc. ok .xv. vetr liðnir frá holldgun dróttins.

Frá píning dróttins.

24. Þat váttar enn sæli Johannes postoli, at en sæla mær María var við stödd, er dróttinn var krossfestr. Ok má þat hverr maðr siá, er nöckura ætlun kann ok hugsun, hversu myclu helldr hon mundi vilia taka [siálf allar[4] píningar á sinn[5] líkama, helldr en siá son sinn píndan, þann er hon unni myclu meira en siálfri sér. Nú er af því hennar píning myclu meiri ok helgari en annarra manna, at önd hennar var myclu sárari við dauða dróttins sonar sins, en engi maðr megi kenna á sínum líkama. Ok má svá miúkhiartaðr maðr ok hugvitr [næst um[6] komaz at ætla um hennar sárleik, þá er hann sér á píslarmerki[7] síns lausnara, at varla mun hann mega vatni hallda, ef hann hugleiþir vandliga mikilleika guþs píningar, ok er þat[8] vitnisburðr at eins, hversu mikil[8] raun var sællar Marie at siá öll meinlæti, þau er guð bar á sínum píslardegi, ok siá þat blóð, er dundi or sárum dróttins, þá er hann var krossfestr[9].

Ok segia ritningar, at drótni hafi .v. sinnum blóð runnit. Fyrst er hann var skírðr umskurðarskírn; ok um nóttina áðr hann væri handtekinn, þá sveittiz hann blóði á bœn sinni; et þriðia sinn, þá er hann var bundinn við

[1] traðz einu undir ok dó. En fimtán *tilf. St.* [2] þeira *St.* [3] sett *St.* [4] [*mgl. St.* [5] sic ok á sínum *St.* [6] [*saal. St, A*; næst of *B*; næst *C.* [7] píslarmark *A.* [8] *mgl. St.* [9] *saal. A, B*; píndr ok krossfestr *C;* píndr *St.*

stólpa ok barðr; fiórða sinn, þá er hann var krossfestr, ok hendr hans ok fœtr vóro negldir[1] á krossinn; it fimta sinn, er Longinus lagði spióti á síðu honum[2], ok rann or sárinu blóð ok vatn.

Svá segir enn helgi Johannes postuli, at þá er allir aðrir guðs ástvinir höfðu flýit fyrir hræzlu sakir, þá stóð en helga mær María guðs getara hiá krossinum til hœgri handar syni sínum, þar sem hann héck á trénu[3], en Jón postuli systurson hennar til annarrar handar guði[4]. Ok áðr en dróttinn léti líf sitt, svá at öndin skilðiz við líkamann, þá mællti hann til móþur sinnar ok til Johannes postula frænda síns, ok bauð[5], at María skylldi vera Johanni í móþur stað, en Johannes henni í sonar stað. Eptir þat dó Jesus Cristr dróttinn várr líkams dauða á krossinum helga, ok [hafði þá María móðir hans .vii. vetr ens fimta tigar[6], ok lifði síþan .ix. vetr at flestra manna sögn.

En laugardaginn eptir er dróttinn hafði áðr píndr verit friádaginn, þá vóro allir guðs ástvinir með ifa um hans upprisu ok trúðu eigi til fullz, nema en helgazta [mær María móþir dróttins várs[7], hon ifaði alldri um dróttins upprisu ok almátt, ok var hon ein þann laugardag af öllum þeim mönnum, er þá vóro í heiminum, með réttri trú. Ok er þat þaðan af tekit, [er henni er[8] laugardagr mest halldinn

[1] negldar *St.* [2] hans *St.* [3] krossinum helga *St.* [4] *E. tilf. her:* Svá stendr ok ritad, at sá Dismas, er fyrr var getid ok sér bad myskunnar aa daudastundu sinne, sem hann var sampíndr vorum herra Jesu Cristo til hægri handar, féck svá mikla myskunn, at hann kom fyrstr manna í paradiso, sídan Adam var brott rekinn, ok hyggia menn, at hann hafe þess miök at notid, at gud mætti eigi fyrir myskunn sína þat vita, at sá týndizt, sem hans mötunautr hafde meir en at matbordi verit, þat er af siálfu módurbrióstinu. [5] bað *A.* [6] [var þá María móðir hans hálffimtug at alldri *ovr.* [7] [ok hin sælazta, hin dýrdligazta ok hin mætazta ok hin sætazta eilífliga blezut mær ok módir iungfrú sancta María *E.* [8] [med ödrum skynsamligum greinum, sem sídar segir ok finnazt megu í iar-

í hverri viku, ef eigi er einvirðis önnur tíðagerð þá til sett. En á fyrsta páschadegi, þá er dróttinn reis upp af dauða, í þann tíma dœgra sem ritningar vísa til, þá vitraðiz hann sínum ástvinum, ok hyggia menn þat, at hann hafi vitraz einvirðis[1] Marie móþur sinni, þó at guþspiöll greini eigi atburði um þat í sinni frásögn. Ok má svá hug eptir renna, at þeim mun sárari sem henni var písl sonar síns en öllum öðrum hans ástvinum. þeim mun meiri fagnaðr varð henni ok at hans upprisu [en öllum öðrum hans ástvinum[2]. Eptir písl dróttins várs ok upprisu þá fylgði María drótning postolom guðs, ok varðveitti mest ráð hennar Jón postoli[3], svá sem dróttinn hafði boþit honum, at hann skylldi henni þióna sem sinni móþur.

Meþan María dróttning var í þessum heimi, þá var hon í þeim stöðum, er Cristr var borinn eða píndr eþa hann steig upp til himna, eþa fór þar í milli, til þess at henni skylldi alldregi fyrnaz stórmerki dróttins várs. Ok má þaðan af siá hita ástar þeirar, er hon hafði, er henni þótti hverr staðrinn unaðsamligr. sá er dróttinn Jesus Cristr hafði til komit ok nöckut til stórmerkia orþit í hans þarkvámu. En er María hafði .ix. vetr lifat eptir píning dróttins Jesu Cristz, at flestra manna sögn, ok var þá orðin vetri minnr[4] en hálfsextug, þá kom siálfr dróttinn Jesus Cristr ok bauð henni til eilífs fagnaðar í himinríkis dýrð.

Um framför Marie.

25. Á þeim degi er en dýra drótning himins ok iarðar en sæla mær María andaðiz. þá vóro þar við staddir allir postolar guðs Ok segia svá fróþir kennifeðr. at hvar sem hverr þeira var áðr staddr postolanna, þá var hann þaðan uppnuminn með engiligu fulltingi ok settr þar niðr, sem en sæla María andaðiz. Eptir þeiri líkingu sem guþs

teignum vorrar frú sancte Marie, þar sem ritad er af laugardegi, at henne sie E

[1] *mgl. St.* [2] [*mgl. St.* [3] ok guðspiallamaðr *tilf. A.* [4] meirr *St.*

engill gerði við Abbacuc spámann, þá er hann fœrði verkmönnum sínum vist. Þá com guþs engill sendr af guði, ok tóc hann Abbacuc upp ok bar hann eptir lopti margar dagleiðir á lítilli stundu, ok setti hann á dýragröf þá niðr í Babilon enni miclu, sem Daniel spámaðr var í settr. Ok bauð engillinn, at hann skylldi fá Daniel þá vist til dögurðar, sem hann hafðe áðr ætlat verkmönnum sínum. Ok þá er Daniel var mettr, þá bar engillinn hann aptr ok setti hann niðr á Gyðingaland[1]. Sumir fróðir menn segia, at guþ hafi [þat áðr vitrað[2] postolum sínum, at þeir skyllde[3] allir á þeim degi, er en sæla ok en dýrliga mær María andaðiz, vera komnir í þann dal, er heitir Vallis Josaphat, ok hefir þá þeira ferð verit eptir manndóms[4] eðli. Ok ero margar frásagnir, sem segir enn helgi Jeronimus prestr, um þenna atburð. En flestir þocka, at þeira ferð hafi með meira flýti ok iartegnum verit en minnum.

En þat er allra manna sögn, at þeir vóru þar við staddir, sem en sæla María andaðiz, fyrir því at hon andaðiz fyrri en þeir skiptiz[5] til landa, fyrir þvi at þat var .xii. vetrum eptir písl dróttins várs. Ok á hverium .xii. mánuðum höfðu þeir fund sín á millum, þann er þeir kómo til Jórsalaborgar, ok fóro á en[6] næstu lönd ok heruð, þau er liggia[7] við Jórsalaland, ok er þó ecki kallat, at þeir skilðiz[8] til landa, meþan þeir höfðu þessa stefnu. Ok á síðarsta fundi þá réðu þeir skilnað sinn ok brottferð til fiarlægra landa, ok þá ortu þeir Credo in deum, til þess at allir kendi þeir einn veg at trúa á guþ, ok skylldi við þessi trú orð engi síðan við leggia né af taka, ok þeir lutir, er þar vóru boðnir, skylldu[9] eigi breytaz, svá sem þat, er nú er á stórþingum upp tekit eða prestastefnum, er öllum skyllt at hallda, þar sem enir vitruztu menn hvers landz eða ríkis finnaz at. En .iii. vetrum áðr hafðe en

[1] *saal. St, C*; Gyðingalandi *A, B*. [2] [áðr vitraz *St*. [3] skylldu *A*. [4] Manases *St*. [5] skiptuz *A*. [6] enu *St*. [7] í nánd *tilf. A*. [8] skiptiz *A*. [9] skylldi *St*.

dýra drótning María andaz at hiá verðndum öllum postolum guðs. En Jacobus postoli Johannes bróþir var fyrr kallaðr af heimi, en en sæla María andaðiz, ok com hann með almátkum lausnara drótni várum Jesu Cristo í móti önd sællar Marie guðs móþur ok siálfs síns móþursystur.

Þat finz opt í sögum heilagra manna, at guþs englar koma ok vitraz í andláti þeira með miclum ilm ok liósi, ok þeir er hiá standa, kenna himneskan ilm eþa heyra fagran söng, eþa siá biart liós. En ef dróttinn Jesus Cristr veitir opt micla dýrð í andláti þræla sinna eða þióna, þá megum vér at líkindum ráða[1] þaðan af, hversu mikla dýrð hann munde veita í andláti móþur sinnar, er drótning er allra heilagra manna, eða elligar hefði hann eigi halldit lög sín siálfr, þau er hann setti, fyrir því at hann bauð hverium manni at vegsama föþur sinn ok móþur. Af því skulom vér trúa, at sá, er com lögin at fylla en eigi at eyða þeim, [dróttinn siálfr[2] Jesus Cristr, fór í mót önd móþur sinnar með allri himna dýrð ok óumrœðiligum ilm, ok var af þeim mönnum, er við andlát guðs móður vóro staddir, at sumra manna frásögn [þeira er hiá vóru[3], en allra manna trú[4], sén ok heyrð ok kend öll sú dýrð himneskra fagnaða, er menn megu bera eða standaz at siá eða heyra líkamliga. En önd hennar var upphafin yfir öll engla fylki, ok lúta allir englar henni, ok allir helgir menn á himni. En líkami sællar Marie var iarðaðr í dal þeim, er heitir Vallis Josaphat. Þar var síðan[5] dýrlig kirkia gör henni til dýrðar. En nú er gröf hennar tóm fundin.

(*Um dal Josaphat.*)

26. Staðr sá, er en helga mær María andaðiz í, heitir, sem áðr var sagt, Vallis Josaphat. Hann liggr á milli fialla[6] þeira, er annat heitir Oliveti en annat Sion.

[1] ætla *A*; marka *B*, *C*. [2] [dominus noster *St.* [3] [*mgl. øvr.* [4] trúan. Ok væri *St.* [5] *Her begynder atter D.* [6] tveggia *tilf. A.*

En öðrum megin Sion stendr Jórsalaborg, ok iafnt í fiallzhlíþinni. Ok hafði Davið konungr látið gera turn háfan i borginni, sá er yfir bar at hæð alla turna, þá er í borginni vóru, ok tóc sá turn nafn af fiallinu því, er borgin stóð i, ok hét Sion. Ok er af því Jórsalaborg opt í bócum kölluð Sion. En af því fialli Oliveti steig dróttinn Jesus til himna.

Þat er sögn heilagra ritninga, at dómr enn efzti, sá er dróttinn skal dœma um allt mannkyn, skal þar vera í loptinu uppi yfir dalinum Josaphat, ok horfir[1] en vinstri hönd dróttins til iarðar, en hœgri til himins. Ok skal þó ecki skact né hallt vera, fyrir því at [iafnhœgt er hugnum at renna[2] til himins sem til iarðar, austr sem vestr, norðr sem suðr, ok hvergi ferr hann hallr, hvert sem hann rennir[3]. En þá er öndin hefir tekit líkama í öðru lífi, þann enn sama sem hann bar hér í heimi, þá skulo likamir góþra manna taka ferfallda[4] prýðe, því at hverr maðr er skapaðr af fiórum höfutskepnum, elldi ok lopti, vatni ok iörðu. Ok ero þessi efni saman fœrð til allra líkamligra luta af guði, en önd er af öngu efni sköput. En líkami sá er guði hefir þiónat þessa heims, þá tekr hann þessi laun[5] á dómsdegi, at hann verðr svá léttfœrr ok skiótr sem hugr mannz; svá gagnfœrr ok smugull[6], at [hann ferr í gegnum allt þat er hann vill sem englar[7], þó at it styrkazta fiall væri fyrir, þá ferr hann þegar í gegnum ok þröngvir þó öngvan stað eða minkar[8] ecki rúm, þó at hann sé í[9]. Hann skal vera .vii. lutum biartari en sól, lifa [þaðan frá[7] án siúkleika ok [án allri meinsemi, hrumaz hann alldregi né hrörnar, öngu sýtir hann né kvíðir, því at allt hefir hann, eptir því sem hann beiþir. En hann sér augum sínum alla góða luti ok óumrœðiligar dróttins dýrþir, ok er hann yfir settr alla

[1] horfi *A*. [2] [*saal. St*, *D*; iafnerfitt (iafnt *C*) er at renna huginum *A*, *B*, *C*. [3] reiðir *St*. [4] þrefallda *St*. [5] síns erfiðis *tilf. St*. [6] smásmugall *ovr.* [7] [*mgl. ovr.* [8] miclar *St*. [9] sem hugr mannz *tilf. St*.

þessa luti, því at hann er inngenginn í fögnut dróttins síns, ok skal hann lifa at eilífu ok[1] ríkia með guði almátkum ok fagna án enda. En hverr mætti[2] þessu trúa, at sá enn sami líkami, er nú má eigi einn faðm lypta sér af iörðu, [svá at hann falli eigi aptr til hennar, muni[3] svá greiðfœrr[4] verþa sem hugr ok iafnt mega eptir lopti fara sem iörðu, ok þessa alla nattúru ok eðli[5] taka, sem áðr var sagt[6], nema dróttinn Jesus Cristr, er bæði er guð ok maðr[7], hefði allt þetta[8] sýnt [með dœmum[9] í hérvist sinni.

Fyrir písl sína sýnde hann léttfœri lícama várra, er vér skolum hafa eptir upprisu, þá er hann géck þurrum fótum um siá, ok gaf þat ok Petro postola, at hans líkami géck á vatni sem á landi, meðan hann trúðe ifalaust at hlýða mundi, [en hann seig niðr, þegar er hann hræddiz ógn siávarins, en gleymde þá meirr þeim fagnaði, er hann varþ feginn af sýn dróttins. Þessi líkami var getinn af mannligri óstyrkt[10]. En sá [hinn sami líkami[11], er getinn var af Maríu meyiu án synd, þurfti eigi rúm, því at þá er hann lét beraz frá henni at óbrugðnum meydómi hennar, sem fyrr var sagt, þá sýnde hann, hvert eðli líkamir manna skolu[12] hafa eptir upprisu, þeir er í fagnaði lifa með guðe, ok þar kemr engi, nema áðr sé hann hreinsaðr frá öllum syndum.

Eptir upprisu dróttins com hann siálfr til lærisveina sinna at luctum durum, ok sýnde þeim þann sama líkama, er krossfestr var, ok bað Thomas postola taka hendi sinni á örrunum, þar sem naglarnir höfðu í gegnum staðit, ok

[1] [*mgl. øvr.* [2] megi *St.* [3] [En ef honum verðr af nöckurum umbúningi lypt, þá dettr hann þegar niðr til hennar, því at hann þyngiz af eðli iarþarinnar, er hann var or skapaðr. En hverr megi þessu trúa, at hann megi *St.* [4] glaðfœrr *C.* [5] at *tilf. St.* [6] bæði um biartleik ok unað, en nú er engi svá sæll, at eigi verði nöckut honum í móti vilia; hann veit sic sárliga deyia skulo, því at hann var girndargetnaðe getinn sem hverr annarr *tilf. St.* [7] nema hann *tilf. St.* [8] eðli ok nattúru *tilf. St.* [9] [*mgl. St.* [10] [*mgl. øvr.* [11] *tilf. øvr.* [12] skylldu *St.*

svá á síðusárit[1]. Svá er ok lesit, at Thomas kom til Dionisius ok brúðar hans at luctum durum ok byrgðu húsi, því er þau hvílldu í.

En þat er sagt, at lícamir manna skuli vera biartir sem sól, en hon er þá .vii. lutum biartari en nú. Þat sýnde dróttinn á fiallinu, þá er hann bauð, at Petrus postoli ok Johannes ok Jacobus skylldu ganga upp á fiallit með honum [frá öðrum mönnum[2]. Ok þá er þeir kómo upp á Tabor[3], þá sýnde dróttinn Jesus Cristr þeim sinn líkama biartan sem sól, ok klæði sín hvít sem snió[4], ok var þá þeim Petro sýnd sú fegrð, er góðra manna lícamir skulo hafa eptir enn efzta dóm. Ifalaust er, at öllum rétttrúoðum mönnum gefz líf eilift ok endalauss fagnaðr með almátkum guðe, þar sem öllum góðum ok réttlátum er til boðit á dómsdegi. Ok þat it sama líf sýnde dróttinn eptir upprisu sína, ok sagði frá at góþir menn skylldu hafa.

Nú ero þessar .iiii. ástgiafar veittar líkömum góðra manna í andligu lífi. En öndin tekr þrefallda prýði af guði, því at hon er með þrennu afli sköpuð, henni er gefin skynsemi, fýsi ok bræði. En maþrinn allr saman er skapaðr eptir lícneskio heilagrar þrenningar ok glikingu guðs. En hvat er þat at segia, at maðr beri lícneskiu guþs, þar sem guð er í öllum stöðum senn[5], ok eptir guðdóms eðli má honum eigi limo ætla. [Hvat skal þá heita hans líkneskia, þat er maðrinn berr? Giafar þær eru kallaðar líkneski guðs, er nattúrugiafar heita, ok sameiginligar eru góðum mönnum ok vándum[6]. Þat er afl, vit ok fríðleikr, ok allt þat er hafa má góðr maðr, svá at eigi minnkiz verðleikr hans [við fyrir guði[7], ok vándr maðr slíkt it sama, svá at

[1] Örrin vóro há á at taka, þau er bœtt höfðu of druknar syndir várar *tilf. St.* [2] [*mgl. St.* [3] ok Hermon *tilf. St.* [4] *saal. A, B, D;* sniór *C;* sniár *St.* [5] *mgl. øvr.* [6] [Hvat megi maðr þá heita líkneski guðs? Ef þetta, sem vér höfum af guði þegit, heita nattúrugiafar, ok ero sameiginligar með góðum mönnum ok illum *St.* [7] [*saal. St, D;* við guð *C;* við til guðs *A, B.*

eigi œxliz[1] hans verþleikr [við fyrir guði[2]. Nú er þetta kallað guðs líkneski, fyrir því at guð er svá sterkr, at hann verðr til enskis aflvani, því at hann er almáttigr, hann er kallaðr spekin siálf, fríðari ok fegri en allt annat, ok svá langt umfram í öllum lutum, at öngri má samvirðingu til koma ok öngva má ætlun á hafa. Ok er maþrinn með þeima hætti guðs líkneskia, at öngum er allz varnat af þessum giöfum líkamligs eðlis.

En hvat skilr lícneskiu guðs ok líking[3]? Líking guðs ero kallaðar andligar giafar hans, þær er öngvir megu hafa nema góðir menn, ok eigi eru sameiginligar með vándum mönnum, þat er [styrkð við freistni fiandans[4], þolinmœði við motgörðarmenn sína, réttlæti um alla luti, [hóf ok stilling[5] við allt, [fyrir því at[6] svá segir heilog ritning, at ecki er verk heilact, nema stilling[7] fylgi. Nú berr maðrinn þá líking guðs, þá er hann var til skapaðr, ef hann hefir[8] andliga mannkosti, en þá [týnir maðr[9] þessi líking, er hann misbýðr guði ok lifir[10] höfuðsyndalífi. En með iðran sannri skal hana aptr kaupa ok upp taca. En eigi má týna líkneskiu guðs, fyrir því at hon er sameiginlig góðum mönnum ok vándum. En sú önd er berr guðs líking á sér, svá at mannkostu hefir á enni efztu stund sinnar hérvistar, þá tekr þá dýrð ok öruggleik guðs ástríkis, at alldregi má misgöra fyrir þeim ástarhita, er hon ann guðe. Þá veit hon ok allt, þat er hon má bera af sínum verðleik, ok henni er undir, at hon viti, ok iafnvel annars vilia sem siálfs síns, ok þá skal hverr kenna annan. Ok er þaðan af vitat, at þá er dróttinn sýnde þeim Petro, Jacobo, Johanni sinn

[1] aukiz *C*; eflizt *D*. [2] [*saal.* *A*, *B*, *D*; fyrir guði *C*; til guðs *St*. [3] guðs *tilf. ovr.* [4] [einn lutr styrkr við freistni fiandans ok allri freistni, at láta eigi eptir röngum teygingum, andligum eða lícamligum. Annarr lutr er *St*. [5] [hófstilling *de ovr.* [6] [Þessa luti megu öngvir hafa nema góðir menn, ok kallaz þetta líking guðs, því at sá líkiz guði, er þessa luti hefir *St*. [7] hófstilling *St*. [8] helldr *St*. [9] [unir hann eigi *St*. [10] í *tilf. A*.

líkama á Tabor[1] biartan sem sól, þá kómu til dróttins þannig þeir Moyses ok Helias, ok kendi Petrus þá báða, ok hafði hann hvárngan[2] sénn[3] áðr, ok [gaf þá dróttinn[4] Petro þat vit kennispekinnar, sem góðir menn skulo hafa í eilífum fagnaði. Ok er hér leyst or [margs mannz[5] spurning, hvárt hann skal kenna ástmenn sína í [öðru lífi[6]. Þá er enn þriði lutr endalauss fagnaðr, er öndin fagnar eigi miðr annars sælu en siálfs síns.

En þessar .vii. giptir er maðrinn tekr í upprisu sinni, þá hefir guð sýnt ávital[7] til með sólarinnar nattúru. Sól hefir .vii. nattúrur. Geisli hennar, hann ferr ígegnum gler, þar sem þat er heillt, ok þarf ecki rúm. Sólin er biört í sinni nattúru. Á einu augabragði lýsir hon[8] allan heim, svá er hon skiótfœr. Alldregi þverr hon eða[9] vex, ok merkir hon í því óþrotnanda líf ok stöðulict eptir dómsdag. Sólin heitir ok flóar alla veröldina, ok merkir hennar hiti eilífan ástarhita, þann er góðir menn hafa til guðs[10] ok sín í millum annars heims. Sólin [lýsir ok[11] allan heim, ok merkir hennar liós þat, at hverium manni er iafnlióss annars vili í eilífum fagnaði sem sinn siálfs. Sólin blíþir ok gleðr alla þá, er heiminn byggva, því at af henni taka himintunglin öll liósit, ok verölld, lopt[12] ok iörð. Af hennar hita renn upp ok grœr viðr ok gras með þeiri vöku, er guð vill[13] tempra sólarhitann, at eigi verði ofheitr[14], fyrir því at ecki frævaz iarþar eðli, nema ásamt komi hiti ok vökva. Ok gleðr þann veg ok görir fagnað sólar nattúran allri veröllдinni. Ok merkir siá veralldar fagnaðr þann fagnat, er öndin fagnar annars heims í himinríki ok gleðz iafnvel af annars gleði ok sælu sem [siálfs síns[15].

[1] hvítan sem snió ok *tilf* C. [2] *saal.* St., C, D; hvárgan B; hvár(n)gi A. [3] sét *ovr.* [4] [gafz þá *ovr.* [5] [margra manna St. [6] [öðrum lifnaði St. [7] *saal.* A, B, D; ávísan St.; merki C. [8] um *tilf.* St. [9] né A, D. [10] hans St. [11] [birtir um A. [12] *mgl.* St. [13] upp *tilf.* St. [14] ofheitt St. [15] [*saal.* St., C, D; siálfrar sín A; siálfra sín B.

Svá [segir ok[1], at góðir menn líði í lopt upp, frá því er dróttinn sitr ok dœmir, ok merkir þat í því, at þeir allir, er guði verða til hœgri handar á alþýðu upprisudegi, elskuðu meir himneska luti en iarðliga. En þeir, er guði ero til vinstri handar, þá ero niðri á iörðu ok megu eigi komaz í lopt upp, fyrir því at þeir elskuðu iarðliga luti, en höfnuðu himneskum.

Um uppnumning Marie.

27. En fyrir því at gröf ennar sælu drótningar Marie er tóm ok líkami hennar finnz eigi, þá hyggia menn, at hon hafi af dauða risit, ok siti nú í hásæti með syni sínum yfir öllum engla fylkium með önd ok líkama. En þar qveðr Jeronimus prestr skýrt á, at hon andaðiz ok var iörðut, en hann segir eigi víst[2], hvárt var helldr, at hon tók upprisu líkama[3] síns litlu eptir andlát sitt, eþa væri fólginn líkami hennar, til þess at syndugir menn [næði eigi at[4] siá né höndla.

Uppnumning sællar Marie ok mótferð dróttins ok himneskrar hirþar með honum sagði fyrir Salomon enn spaki, er hann hafði þetta orðtak, sem ástvinir ero vanir at hafa til sinna kunnra[5] manna, þá er þeim kemr til handa sú tign ok höfutgæfa af höfðingium þeim gefin ok veitt, sem engi hefir þvílíca fengit hans ættmanna, ok hans kunningiar[6] siá hann tignaðan um alla menn fram, þá spyria þeir, svá sem þeir kenni manninn eigi, hverr sá sé. Eptir þessu orðtaki til lofs guðs móður Marie ok heilagri kristni mællti Salomon á þessa leið: Que est ista que ascendit sicut aurora consurgens, pulcra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Þessi orð þýþaz svá: Hver er þessi svá myklu dýrligri en aðrar, er upp stígr svá sem

[1] [er ritat *St* [2] *mgl. St.* [3] líkamans *St.* [4] [megi eigi *St.*
[5] ókunnra *St.* [6] kunnir menn *A*, *B*, *D*; kynsmenn *C*.

rísande[1] dagsbrún, fögr sem tungl, valit[2] sem sól, ógurlig sem skiput fylking hermanna.

En til þess at siá spásaga megi liós verða, þá verðr at hugleiða nattúru þessa luta, er enn vitrazti maðr hefir dœmi af tekit til lofs frú sancte Marie. Fyrir því at þat var háttr spámanna, at þeir mælltu myrkt ok rœddu til ymissa hluta, ok sögðu, hverr máttr þeim[3] var gefinn, eða mælltu til skynlausrar guðs skepnu, ok sögðu hana mæla eþa mundo lofa guð. En þá hugðu þeir at þýðingu nafna þeira, er þeir settu i bœkr sínar, eþa at nattúro þeira hluta, er þeir sögðu frá, ok settu hvat fyrir annat, þat er líking á samt. Ok at guðs fyrirhyggiu þá skýrðu þar eptir helgir menn spámanna orþin. Ok fyrir því at hinn sami lutr hefir fleiri nattúrur en eina, þá er hans nafn stundum sett fyrir góða merking eptir góðri nattúro, sem hit óarga dýr, er merkir dróttin várn guð föður, fyrir þá nattúro er þat lífgar sono sína á þriðia degi; þetta hit sama dýr merkir ok fiandann eptir nattúro grimleiks síns. En fyrir sakir myrkleiks spásagna[5] þá giætir sá varligar síns vitz ok snilldar, er tekr skýringar heilagra feðra til frásagnar, hvat þeir lutir merkia, er spámenn hafa fyrir spáð, helldr en hinn er tekr af siálfum sér, ok á þá[6] at hafa svör fyrir[7] við guð ok menn.

En fyrir hveria sök er dagsbrún iafnat til uppnumningar Marie? eþa enn sannara[8] orðtak, at Maríо er iafnat til dagsbrúnar, þá skýra svá[9] ritningar, at hér skal marka í upphafi, hvat dagsbrún er. Dagsbrún er kallat liós þat, er verðr at dœgramóti, þá er himinn hefir bæði samt liós ok myrkr, fyrir því at nóttin er eigi afliðin til lykta, enda er[10] dagrinn eigi fulliga kominn. En hverso má siá líking dagsbrúnar eþa nattúra koma til sællar Marie, nema með þessi atför, at þá er María var hreinsoð frá enni gömlu synd, ok hon þiónaði almátkum guði svá dýrliga, at hon

[1] upprísandi *B*, *D*; upprennandi *A*. [2] valin *C*. [3] því *St*. [4] þess *St*. [5] spámanna *St*. [6] sá *St*. [7] sér *tilf.* *St*. [8] hit sannazta *St*. [9] sumar *tilf.* *C*. [10] *mgl.* *St*.

misgerði eigi nema hinar smæstu afgerðir, þær er eigi ero í siálfræði mannzins, sem þat er maðrinn má eigi ráða, hvat honum skal í hug koma. En meþan sá fnióskr[1] eþa kveycking var með Marie guðs móður[2], at hon mátti misgera, ef hon hefði við hýrzt[3] eþa samðykz, þá kallaðiz hon dagsbrún. En þá er guð kom at vera með henni ok [tók líkama af henni[4], sem fyrr var sagt, þá hafði dagrinn sigrat nóttina, fyrir því at réttlætis sólin skein þá fyrir brióstí hennar, svá at hon mátti þaðan af eigi misgerðir fremia með sinni hugrenningu.

En alla stund síþan, meþan guþs móðir lifði, frá því er Gabriel engill hafði kvadda hana hiálparkveðio Ave Maria, þá merkir nattúra tunglsins hennar atferð ok líf, fyrir því at tunglit berr líkneski sólar á sínum vegsti ok fegrð. Svá bar ok en sæla María framarr guþs líkneski eþa líking þess, er réttlætis sólin er siálf, í sínu lífi ok nattúro, en hverr annarra[5] heilagra manna í nattúro, svá langt umframm, at hon ein af allri verölldo hefir náð svá nattúrogiöfum fulliga[6] at öllum skírleik, sem enir fyrstu menn vóro skapaðir ok þeir höfðu, meþan þeir brutu eigi guþs boðorð ok gerðo [með hlýðni hans[7] vilia; ok þeim mun framarr hafði en sæla dróttning María, at hon mátti eigi misgera sem[8] áðr er sagt. Í lífi sinu bar hon líking ok siálfs guðs, sem tungl sólar, fyrir því at tungl hefir meiri birti [af sólu[9] en önnur himintungl, þeim mun meiri ást ok allt mannkosta lán hafði hon af syni sínum en aðrir helgir menn, sem tungl fullt er biartara en stiörnur, ok sagði því Salomon hana fagra sem tungl, valið[10] sem sól. Til hvers er sólin valit[11] eða sett nema[12] lýsa öllum þeim, er heiminn [byggva, mýkva[13] þat er áðr er hart, sem [harþ-

[1] *saal. St., B, C, D;* nióskr *A.* [2] meyio *St.* [3] *saal. A, B, D:* hýrðz *St, C.* [4] [samtengði sinn líkama hennar holldi *C.* [5] annarr *St.* [6] fullkomliga *C*; fulluliga *D.* [7] [hlýðni guþs *St.* [8] aðrir menn ok *tilf. St* [9] [sólar *St.* [10] *saal. St, B*; valin *A;* valða *C.* [11] *saal. St, B, D;* valin *A, C.* [12] at *tilf. D.* [13] [byggia, mýkia *øvr.*

an sniá eða iöcul[1], herða ok styrkia þat, er áðr er blautt, sem tigl eða þat annat, er hon þurkar með sínum hita.

En sæla guðs gietara, drótning himins ok iarþar, sitiande í hásæti hiá sínum enga[2] syni yfir öllum engla fylkium sólu biartari, ok lýsir alla guðs kristni með dœmum[3] [lífs síns[4] ok þeira launa, er hon hefir tekit öllum œðri af almátkum guði, ok valin ok kosin af guði sér til brúþar, sínum syni til móþur, öllum til hiálpar, þeim er þar vilia til stunda, hon flóar ok heitir af sínu árnaþarorði við guð kólnut hiörtu af ástleysi við guð ok iöcli harðari, frosin af langri heipt eða rangri ágirni ok margfölldum[5] illvilia, svá at hverr sá, er sinna synda iðraz ok krýpr til hennar, þá gefz sú miskunn ok gefiz hefir til dœma, at hugrinn blotnar, ok bráðnar harðýðgisiökullinn, ok sprettr iðrunarvatnit upp í hiartanu ok fellr framm [um augun[6]. Svá ok sem sólin þurcar ok herþir tiglit, svá styrkir ok en sæla drótning frú sancta Maria þá menn til sannrar[7] vánar, er guði vilia þióna hér i heimi með sannri iðran ok hræzlu, þat er, at þeir falli í öngva örvilnun, ok þó at þeir verði í stórum mannraunum eða fianda freistni, at þeir hafi allt vánartraust til guðs miskunnar, ok mögli eigi í móti, at þeir sé óverðir þvílíks bardaga, sem á þá legzt. Nú af þessi sólar nattúru þá kallar Salomon, at María[8] sé valið[9] sem sól, eþa af þeiri siaufalldri[10] sólar nattúru, er áðr er sögð, at önd ok líkami skal taka eptir upprisu sína á dómsdegi, því at þat er flestra manna [eða allra trúa[11] náliga, at drótning allra hluta hafi af dauða risit ok siti [á himni[12] með allri[13] prýði andar ok líkama [myklu meiri[14] en líkamlig óstyrcþ megi hyggia eða ætlun á koma.

[1] [steinn eða iökull *C.* [2] *saal. St, B*; einka *A, D*; sœta *C.* [3] heilagleik ok prýði *St.* [4] [síns lífis *B.* [5] fársamligum *C.* [6] *saal. B, D;* á augū *A;* við augun *St;* af augunum *C.* [7] iðrunar ok *St.* [8] hon *St.* [9] valin *C.* [10] samfalldri *St.* [11] [nattúra eða allra at trúa því *St.* [12] [*mgl. St.* [13] hæri *St.* [14] [*mgl. St.*

Svá sagði Salomon ok Mariam drótning ógurliga sem skipaða fylking herbúða[1] [eða hermenn til bardaga búna[2], fyrir því at hon hafði öll fólkvápn mannkostanna[3], svá at hon varð hvergi særð af tálarskeytum fiandligrar vælar, fyrir því at hon hýrðiz við engan lut, þann er guði var í móti. Ok af því ero óhreinir andar við öngva guþs riddara iafnhræddir sem við frú sanctam Mariam, at hon stóð undir sigrmerkinu[4] hiá konunginum, þar er allir hans riddarar flýðu frá honum, ok hann bar siálfr merkit krossinn helga[5]. Ok er hon af því ógurlig öllum guðs óvinum ok andskotum sem skiput fylking hermanna eða herbúða.

Um kenning.

28. Nú er sagt nackvat frá lífi eða uppruna sællar frú Marie guðs móður, til þess at þeir, er lesa eða heyra, mætti skilia henni til lofs ok dýrþar, en sér til hiálpar ok miskunnar, ok trúa, at hon er langt umfram aþra helga menn í sinni dýrð ok verðleikum fyrir guði. En svá sem vér trúm, at hon er öllum helgari, svá skulom vér ok því trúa, at hon er öllum várkunnlátari ok betri bœna, því at allt huggœði er af guði, ok ero þeir allir huggóðaztir[6], er henni[7] ero líkaztir. Af því skulom vér á[8] hana kalla til árnaðarorðz fyrst allra heilagra manna, ok óhræddir um þat vera, at hon mun oss því betri bœna, sem vér þurfom hennar meirr, ef vér biðium með réttri trú ok réttu hugskoti ok með iðran afgerða. En ef eigi þickir [við áheit batna[9], þá er á hana er heitit í sóttum eða öðrum líkamligum meinum, en þá er svá berr í móti, þá er þó víst[10], at hon mun oss þat veita, er miklu mun meiri vár nauðsyn til at þiggia, en þat sem vér biðium. En hvat sé af meiri

[1] *saal. St, B;* hermanna *A, C, D.* [2] [*mgl. St.* [3] í guðligri orrosto í mót ósýniligum guþs andskotum ok óvinum *tilf. St.* [4] sigrmarkinu *A.* [5] þá er hann sigraði fiandann ok rænti helvíti, en frelsaði öllum rétttrúundum himnaríki *tilf. St.* [6] hugbeztir *C.* [7] *saal. St, D;* honum *A, B, C.* [8] hann trúa, en á *tilf. C.* [9] [hon við áheit vakna *ovr.* [10] vís ván *St.*

ást við oss gert, en at veita oss betra en vér kunnum beiða eða biðia, því at vér biðium stundum, at þeir lutir hverfi frá oss, er vér erom sízt án[1] at hafa, en vér vilium hins eigi biðia, er vér ættim[2] mesta þörf at þiggia. Af því skal þat upphaf bœna várra vera, at guð almáttigr gefi oss þat vit, at vér megim skilia hvers oss er mest þörf[3], ok vér lifðim[4] svá hér [í verölldinni[5], at guðs móðir María telði oss í sveit [vina sinna. Þat veiti oss allzvalldandi dróttinn, sá er[6] lifir ok ríkir um allar alldir. Amen.

[1] ón *B.* [2] áttum *St.* [3] at biðia *tilf. St.* [4] lífvim *A.* [5] [í heimi *C; mgl. øvr.* [6] [sinna valðra manna, ok megim vér inngöngu öðlaz í himinríkis dýrð, ok yrðim henni til hœgri handar með allzvalldanda guði, þar sem einn dróttinn *C.*

MARIU JARTEGNIR.

Prologus[1].

Þá er sagþar ero iartegnir heilagra manna til lofs almáttigs guðs, þær er hann görir fyrir árnaþarorð þeira hér í heimi þessum, þá er [oss skyllduct, er til hlýþum[2] at veita í móti þeckilict lof bæði í hug ok með orðum guði siálfum ok þeim heilögum[3] mönnum, [er vér heyrum þá einvirðis frá sagt[4]. Fyrir því at réttlátra manna hiörtu ok hugskot megu þaðan margfallda huggan taka ok ástríki miök œxla[5], er þeir[6] siá eða heyra sagt ífrá, hversu allzvalldandi guð launar sínum ástvinum þat, er þeir þiónuðu honum hér í heimi. Ok til þess at vér halldimz í ástríki ok lítillæti fyrir guði, þá er oss þat til kent, at þá er vér heyrum sagt frá lífi heilagra manna, þá skulum vér at hyggia, hvat vér höfum[7] til iafnaþar, eða hvat oss skortir. En fyrir því at mikit man skorta, þá megum vér eigi fyllaz þess ofmetnaþar, at þickiaz iafnan betr gera en iafnkristinn maðr oss. Hafim vér ok miök gert í móti guði, þá er oss öll nauðsyn til, þá er sagþar ero iarteinir guðs vina, at hugsa hvert traust ok formæli þeir megu[8] oss við guð veita í árnaþarorði, eða hversu skyllt[9] öllum er þá at dýrka með guði, er þvílíkar ástgiafir þiggia af drótni mönn-

[1] *Denne Fortale mangler i B.* [2] [er skylldukt þeim er til lýða *A, C, D.* [3] helgum *øvr.* [4] [einvirðis (einvirðiliga *A*) þá í stað, er vér heyrum frá sagt *øvr.* [5] elska *St.* [6] þat *St.* [7] hafim *St.* [8] megi *St.* [9] skylldvct *St.*

um til hiálpar, sem þá ero uppsagðar, einkannliga þó framazt ok forkunnligaz, þá er stórmerki sællar Marie guðs móður ero sögþ. Því skulum vér trúliga flytia ok segia hennar tákn siálfum himinríkis herranum veitanda, at þaðan af vakne[1] hugir réttlátra manna til nöckurs athuga ok styrkiaz í hennar ást, því at guðlig milldi réttir þeckiliga hönd síns almáttar fyrir hennar verðleika til hiálpar ok uppreistar mörgum manni í þessum heimi, ok rísa því margir upp or diúpi lastanna, er heyra mikilleika hennar stórtákna. Hvar fyrir vér skolum allir samt upp tendraz í várum hugskotum, svá at hvern dag, er (vér) lifum á iarðríki, gerim vér guðs móþur minning, frú sancte Marie, með iafnaði, at hon virþiz fyrir sína sœtazta milldi ok miskunsemþ at vera nærri stödd váru lífláti, hlífandi oss af diöfulsins valldi, hvert vér megim sárliga hræþaz fyrir framit ranglæti. Biðium vér ok dagliga[2] mey Mariam, at þeirar miskunnar árni hon oss af syni sínum, at á síþarstu stundu várra lífdaga hafim vér ok halldim rétta trú, styrka ván ok ást algerva. Hér með sé hon oss árnandi við guð, at vér fáim heilaga smurning ok alla þá þiónostu, sem guð hefir góðum kristnum mönnum til skipaða, berging guðs líkama með sannri fyrirgefning allra synda várra, ok at sem næst andlátinu megim vér oss hiálpar biðia meðr fullri [skynsemð ok góðvilia[3].

Heyrþu, háleit himnakonungs móþir! várar bœnir syndugra manna, at þann tíma, sem várar sálur[4] ero útleiddar af líkama fram fyrir þinn son hinn hæsta dómara, sér þú, blezuð! oss öruggr verndari, forstoð ok formæli móti ásakan ok rógi várra úvina, ok þá minning sem vér gerum þín á iarðríki, ber þú oss, himinríkis drótning! þar fram með margfölldum ávexti, at með þínu fylgi leysimz vér af úvina valldi, því sem oss æ þyngði, umsat ok únáðaði, ok [þeim brot reknum[5] með þínu boði leiðimz vér af heilögum englum

[1] megi fagna *E.* [2] milldibrunninn *tilf. E.* [3] [idran ok vidrkomning *E.* [4] sálir *E.* [5] [því brott reknu *E*

í eilífa fagnaði, hvar vér séém nióiandi ilms ok eilífrar gleði án nöckuru endimarki. Amen[1].

I[2].

Theophilus iartegn[3].

1.

Mörg dœmi dýrligra iartegna frú sancte Marie styrkia miök hiörtu syndugra manna til mikillar vánar guðs miskunnar, en þó sýniz[4] guðlig milldi sællar Marie náliga framar öllum dœmum í þeiri miskunn, er þau gerðu við þann mann, er Theophilus hét. Siá Theophilus var dýrligr í lífi sínu, ok veitti margar ölmusur fátœkum mönnum fyrir guðs sakir, hann var góðr klerkr, ok var ræðismaðr með byskupi einum. Ok þá er sá byskup var andaðr, þá villdi allr lýðr Theophilum til byskups kiósa yfir þat byskupsríki. En hann villdi eigi undir þann vanda ganga, ok létz eigi þess velldis verðr, fyrir því var annarr maðr til byskups kosinn. Ok þá er sá var vígðr ok í velldi kominn, þá tók hann öll þau ráð[5] af Theophilo ok virðing, sem hann hafði haft með fyrra byskupi ok setti annan mann í hans sæti. En þá þegar er af honum var tekin siá virðing, þá eyddiz brátt fiárlutr Theophilus[6], ok at

[1] *Slutningen af denne Prologus fra* þó einkannliga *S. 64*[1] *have de øvrige Haandskrifter saaledes:* þótt þat beri frá öllum (af öllu, langt umfram allt annat), er vér heyrum lof guðs móður Marie, er öllum helgum mönnum er helgari ok dýrligri ok háleitari ok miskunnsamari í sínum krapti ok milldi (sem heyra má í þeim iartegnum er eptir fara *tilf. C*; við alla þá er til hennar stunda með ást ok elsku *tilf. D*; því at þat vitnar þessi bóc, at þeir ero allir hólpnir, er hennar árnaðar fá, en hon er búin firi öllom at biðia, þeim er á hana calla með hreino hugscoti *tilf. Fragm. i Rigsarkivet.*) [2] *Jertegn der findes i Haandskrifterne A og B.* [3] *Overskrifterne, der mangle i A, ere tagne af B. Texten til dette Jertegn er ogsaa sammenlignet med C og Membranfragm. i norske Rigsarkiv.* [4] *saal. de øvrige;* sýnðiz *B.* [5] *saal. A, C;* ræði *Fragm.;* auðræði *B.* [6] Theophili *A.*

eyddu fé þá var farin virðing hans, svá at engis[1] þótti um hann vert. En er enn forni fiándi, sá er fyrir slœgðar sakir kallaz enn skœðazti[2] höggormr fullr af eitri illzkunnar[3], hafði lengi öfundat milldiverk þessa mannz ok sat [um þat[4] með sinni slœgð, ef hann mætti nökkut skeyti skaðsamligt senda sinnar illzku til andar[5] Theophilo ok fyrirfara hans gœzku.

En þá er öll virðing ok fé Theophilus var farit, þá tók hann af fiándans áeggian ok freistni at harma siálfan sik ok þat, er hann hafði eigi þegit þá veralldar virðing, er honum var boðin. Tók þá hugr hans at hrœraz[6] frá staðfesti guðligrar ástar, ok tók hann at mœðaz[7] í áhyggiu, ok svá kom, at hann neytti hvárki svefns né matar fyrir óyndi, þar til er hann fór á fund gyðings þess, er fiölkunnigr var [í borginni[8]. Ok er hann kom þar, þá bað hann gyðinginn ok bauð honum fé til, at hann réði honum þau ráð, er hann féngi virðingar þvílíkar, sem hann hafði fyrr[9] hafðar. En hvárt sem þeir rœddu um þat lengr eða skemr, þá kom þar, at gyðingrinn hét Theophilo at fylgia honum til þess höfðingia, er hann léz þióna, ok sagði, ef Theophilus villdi geraz þess þiónostumaðr, at hann mundi skiótt gefa honum fé ok virðing. Ok fór Theophilus þá [við þat heim til herbergis síns[10], at hann skylldi koma um nóttina til gyðingsins ok fara þá með honum til þessa höfðingia ok geraz hans maðr, ok var þat skilit [við Theophilum, at í þessi ferð skylldi alldri krossmark af honum verða gört[11].

Á þeiri sömu nótt gékk Theophilus or borginni til skógar með gyðinginum. Ok er þeir kómu í rióðr eitt, þá sá Theophilus þar mikinn mannfiölða, at því sem honum sýndiz. Þá sá Theophilus þar sitia höfðingia þess fólks á [háfum

[1] einskis *A*; enskis *C*. [2] slœgzti *A*. [3] ok illzku *A*, *C*. [4] [*saal.* *C*; þar um *A*; því um *B*. [5] handa *A*. [6] *saal.* *A*, *C*; ráðaz *B*. [7] makaðz *B*. [8] [innan borgar *B*. [9] áðr *A*. [10] [með honum til herbergis ok sagði *B*. [11] [með þeim, at hann skylldi alldri signa sik með krossmarki *C*, *Fragm.*

stóli[1] í konungs skrúði, ok hafði kórónu á höfði. Þar stóð alla vega hiá stólinum ótalligr herr illgiarnra anda, ok svá búnir sem konungs riddarar, en sumir hélldu kertum, ok sýndiz sem þar skyrti engan [lut né[2] þiónostumann, þann er höfðingi þurfti eða villdi hafa sér til tignar. Síðan géngu þeir Theophilus fyrir þann höfðingia, ok túlkaði gyðingrinn fram[3] erendi Theophilus. En sá svaraði stólmaðr[4] ok sagði sér brigða[5] vera Jesu menn hins krossfesta: „En ef þessi maðr vill, at ek fá honum fé ok virðing, eptir því sem hann hefir haft áðr, þá skal hann rita bréf þat, at[6] hann neitar Jesu enum krossfesta ok Marie móður hans.“ En Theophilus dvalði ekki þat at rita, ok neitaði bæði guði með sœrum ok Marie guðs móður. En síðan innsiglaði hann siálfr bréfit ok fékk fiándanum í hendr ok kysti á kné honum. Þá sagði úvinr allz mannkyns, at Theophilus mundi skiótt taka mikla virðing bæði af byskupi ok öllum lýð, eptir því sem hann hafði fyrr haft. En litlu eptir þetta þá sendi byskup orð Theophilo, at hann skylldi koma á fund hans. En er þeir funduz, þá kvaddi byskup hann blíðliga ok setti hann et næsta sér, ok fékk honum öll ræði, þau er hann hafði haft með fyrra byskupi, ok virði hann meira en aðra menn, þá sem með honum vóru. Ok þar eptir virðu hann allir, sem höfðinginn mat[7] fyrir, ok skorti Theophilum brátt hvárki fé né virðing. Hann var milldr við þurftuga ok fátœka menn, ok hann var siðlátr í athæfi sínu at yfirsión manna.

En er því hafði miök lengi fram farit um hans ráð, þá kom honum í hug, hvat hann mundi fyrir höndum eiga, þá er hann fœri or þessum heimi, ok því meir sem hann hugsaði, þá fékk honum því meira, ok mælti svá fyrir sér: „Hverr mun mér biðia líknar, þá er dróttinn kemr at dœma hvern eptir sínum verðleik, ok þá er fiándinn sýnir þat rit, er ek fékk honum siálfr, ok þat stendr á, at ek neit-

[1] [dómstóli *C, Fragm.* [2] [*mgl. A, C, Frag.* [3] firi *Fragm; mgl. C.* [4] er á stólinum sat *C.* [5] lausmála *C.* [6] er *A.* [7] virði *A.*

aða guði ok hans móður frú sancte Marie, en [gaf mik [1] fiándanum. Engi mun jafngrimliga frá guði rekinn sem ek," sagði Theophilus. Svá leiz honum þá, sem lítils væri vert hiá eilífum kvölum [2], þó at hann hefði bæði virðingar ok auðræði œrin [3] nökkura stund. Þá hugsaði hann um ritning spámannzins, þá er svá segir: Eigi vil ek dauða syndugs mannz, segir dróttinn, helldr vil ek, at hann snúiz til mín ok lifi. Þessi orð íhugaði Theophilus ok skildi rétt ok hugsaði, at guð hafði svá mælt, at hvat sem maðrinn misgerir, ok vill hann iðraz ok sættaz ok yfirbœta sinn glœp, þá mun hann hólpinn vera fyrir guði. Ok af þessu öllu saman þá óaðiz hann reiði dróttins, en vænti [4] sér miskunnar í öðru lagi af þessu guðs fyrirheiti ok mörgum guðs miskunnardœmum. er hann leiddi fyrir hugskotz augu sín, ok hvarf hann á brott á laun [frá öðrum mönnum [5] til Maríu kirkiu, er þar var í borginni, ok fal sik í leyni einu, ok fastaði þar fióratigi daga ok svá nátta við litla fœzlu, ok vakti ok grét sinn misverka, ok bað sér tœnaðar ena sælu Maríu ok guðs helga menn, þó at hann vissi sik ómakligan þeira dugnaðar, því at hann hafði þat bréf fengit diöflinum ok siálfr ritað, er þat stóð á, er hann hafði neitt guði ok frú sancte Marie ok öllum helgum.

En þá er .xl. daga vóru liðnir, þá nótt ena næstu kom en sæla María [6] til Theophilus, ok sýndiz honum reiðulig, ok ávítaði hon Theophilum. En Theophilus bað sér líknar, ok áðr hon liði [7] til himins, þá hét hon at biðia guð fyrir Theophilo miskunnar. Ok sex nóttum síðar þá kom frú sancta María ok sagði Theophilo, at hon hafði sættan hann við guð son sinn Jesum Crist, ok sagði, at þá var Theophilo fyrirgefinn glœpr, [sá er hann hafði giört [8]. Þá varð hann fullr af fagnaði, ok bað enn, at en sæla guðs móðir María veitti honum þat, at bréf þat er hann hafði fiándanum selt [at varðveita [5], at þat kvæmi Theophilo til

[1] [gúfumz *C*, gafz *Fragm.* [2] kvalum *A.* [3] yfrin *B.* [4] vætti *A*, *Fragm.* [5] [*mgl. A.* [6] dróttning *A.* [7] hyrfi *A.* [8] [sinn *A.*

handa. En þeirar bœnar fékk hann engi svör. Þá var Theophilus á bœnum staðfastr. Ok á þriðiu nótt þá kom frú sancta María til hans, þar sem hann svaf, ok lagði bréfit á brióst honum. Ok litlu síðar vaknaði Theophilus ok fann þat bréf, er en dýra dróttning hafði þar látið, ok kendi þar innsigli ok bréf þat, er hann hafði fiándanum selt. Þá varð Theophilus fegnari en frá megi segia, ok fór til kirkiu þeirar, er byskup skylldi syngia þann dag messu, ok fœrði byskupi bréfit ok sagði honum þessa iartegn. En byskup lýsti fyrir öllum lýð ok bað fólkit íhuga, hver iðranar dœmi gefin vóru á þessum atburð[1]. En þeir er heyrðu, lofuðu guð ok hina helgu mey Maríu fyrir sína miskunn. Eptir þat gaf byskup Theophilo corpus domini, ok tóku þá at skipaz hans yfirlit, svá at hann var miklu biartari ok skírleitari en aðrir menn, ok lifði fár nætr síðan[2].

2.

Af iarlsdóttur einni.

Svá er sagt, at ein iarlsdóttir var fœdd með þeiri vanheilsu, at hon mátti ekki ganga, ok svá þótti sem engi væri bein í fótum hennar ok ekki afl. En svá bar í móti, at þá er iarlinn andaðiz faðir þeirar meyiar, þá varð [fátœkt um móður[3] hennar. Þá lét hon gera dóttur sinni handknakka, ok fór hon svá um borgina at biðia sér matar, at hon gékk á handknökkum [ok kniόm[4]. Móðir hennar kunni illa fátœki þeira[5] ok sakaði um þat meyna iðuliga. Þat er sagt einnhvern dag, at mærin fór grátandi frá fundi móður sinnar, [svá at[4] hon gruflaði út or borginni, ok hafði hon handknakka sína með sér. Hon gaf[6] staðar undir nökkurri eik, ok grét miök fátœki sitt [ok válat[4]. Henni kom í hug at heita á frú sanctam Mariam til dugnaðar, ok er hon hafði lengi beðit hana grátandi, þá sofnaði hon. En þegar kom til hennar sæl María ok mælti svá við

[1] manni Theophilo *A.* [2] í þessi verölldu *tilf. A.* [3] [fátœk móðir *A.* [4] [*tilf. A.* [5] hennar *B.* [6] nam *A.*

hana: „Fagnaðu, dóttir! því at nú munt þú heil verða at vilia guðs sonar mins. • En þú far til borgarinnar, ok seg, at ek vil hér láta gera kirkiu." En síðan tók en sæla María handknakka meyiarinnar ok rétti upp yfir höfuð sér. En eikin laut í móti, svá at hin sæla María festi í enar [efstu limar[1] trésins. Síðan vaknaði mærin alheil, ok sá fyrst til borgarinnar ok þakkaði guði iartegn þessa, ok síðan sá hon, hvar handknakkar hennar héngu. Eptir þat reis hon upp ok rann til borgarinnar ok sagði iartegn þessa. En síðan var kirkia giör hiá eikinni, ok veitaz[2] þar margfalldar iartegnir fyrir verðleik ok árnaðarorð sællar Marie. En siá iarlsdóttir þionaði þar, meðan hon lifði, guði ok frú sancte Marie.

3.

Af abbadísi einni.

Frá því er ok[3] sagt, at [abbadís nökkur[4] var á skipi með kaupmönnum, er þeir fengu veðr háskasamligt, svá at skip þeira meiddiz allt fyrir ofan siá[5], ok svá reif í sundr segl þeira. Þá gerðiz kurr mikill ok umrœða af kaupmönnum, at heita skylldi á helga menn. En abbadís[6] þagði. Þeir spurðu, hví hon[7] þegði. Hon[7] svaraði: „Því, sagði hon[7], at þér hafið enn eigi nefndan minn fulltrúa." Þeir spurðu, hvern hon[7] kallaði fulltrúa sinn. „Ek kalla svá, sagði hon[7], sæla dróttning Maríu." Þeir svaruðu: „Víst ætlum vér, at hana megi svá kalla, en eigi vitum vér, at menn hafi á hana heitið í hafi." Hon[7] svaraði: „Reynum þá, sagði hon[7], ef vér heitum á hana, hversu hon vili við verða[8]." Þeir báðu hana[7] ráða. Síðan mælti hon[7] fyrir heiti þeira. En eptir þat söng hon[7] responsa þenna: Felix namque es. Síðan sá þeir stiörnu biarta í þokuveðri[9] yfir siglutré. En abbadis[6] sagði, at iafnan skylldi svá

[1] [*saal. A*; hæstu qvislir limar *B*. [2] veitiz *B*. [3] *mgl. A*. [4] [abóti einn *A*. [5] sió *A*. [6] abóti *A*. [7] hann *A*. [8] hverfa *A*. [9] þycku veðri *A*.

stýra, at ávallt væri [stiarnan at siá[1] upp yfir siglutoppinn. Síðan sigldu þeir við þat, er eptir var segls þeira, þar til er þeir tóku land með heilu ok hölldnu þaðan frá skipi sínu.

4.

Af gyðingsbarni.

Ek vil segia yðr nökkut frá hinni heilögu Maríu, hversu mikla miskunn hon má veita oss í sínu árnaðarorði við sinn einka son, sá[2] er konungr konunga ok dróttinn dróttna ok allrar skepnu skapari, ok sá[3] veit alla luti orðna ok óorðna, ok hann veit hvers mannz hugrenning ok hiörtu. Þann son fœddi en sæla María dróttning, er öllum gefr líf, þeim er hann elska alla daga lífs síns. Enn eru dœmi til þess[4] gefin, hve mikla miskunn hon má oss veita af þeim atburð, er varð í einni borg, at gyðingsbarn eitt rann með kristnum börnum[5] til kirkiu, þá er prestr kendi mönnum kenningar af dýrð ok verðleik sællar Marie. En á þeim hátíðardegi skylldu allir taka corpus domini. Gyðingsbarnit rann ok til alltaris með félögum sínum ok tók þvílíkt, sem þat[6] sá aðra sveina taka. En yfir alltarinu var skrifat líkneski ennar sælu frú sancte Marie, svá [at hon hafði[7] dróttin várn í kniám sér. En þá er gyðingsbarn kom til alltaris, þá sýndiz því[8] svá, sem þat barnit, er skrifat var yfir altarinu, lægi niðri[9] fyrir prestinum, ok þaðan tekr[10] hann þat, er hann gaf fólkinu. Ok er hann hafði tekit corpus domini, þá villdi sveinn heim fara. Ok á þeiri leið kom á móti honum faðir hans, ok hafði víða[11] leitat hans áðr, ok spurði með reiði mikilli, hvar hann hafði[12] verit. Hann sagði honum allan atburð um sína ferð, ok [hver undr[13] hann hafði sét. En iamskiótt sem faðir hans[14] heyrði þetta, þá skilði hann hvers kyns iartegn þetta var. Síðan var hann svá óðr ok œrr

[1] [*tilf. A.* [2] sem *tilf. B.* [3] *saal. A*; svá *B.* [4] *tilf. A.* [5] mönuum *B* [6] hann *B.* [7] [sem hon hefði *A.* [8] honum *A.* [9] *tilf. A.* [10] *saal. A;* af *B.* [11] lengi *A.* [12] hefði *A.* [13] [hve undarlict *A.* [14] hafði sét hann ok *tilf. B.*

af sinni reiði, at hann tók son sinn ok kastaði honum í ofn einn, þar sem elldr var[1] mikill, ok byrgði. Síðan fór hann heim ok sagði konu sinni, hve harða refsing hann hafði sett[2] syni sínum. En er móðir sveinsins heyrði þá ena miklu œrslu síns búanda, þá tók hon ok veinaði ok fór grátandi þangat[3] sem ofninn var. Ok í því bili kómu kristnir menn ok brutu ofninn. Ok eptir þat er brotinn var ofninn, þá sá þeir, at sveinninn sat í elldinum. En er hann sá móður sína, þá fagnaði hann henni, en þeir slöktu elldinn, ok gékk sveinninn þaðan heill. Þá spurðu þeir sveininn, fyrir hveria sök hann væri ekki sakaðr. Hann sagði svá, at „sú en dýra dróttning, er ek sá, [sagði hann[4], yfir altarinu í kirkiu, hon sat fyrir ofninum ok setti mik í kné sér, ok lagði klæði sín yfir mik, ok lét hon ekki koma logann at mér." En þá er hann hafði þetta sagt, þá lofuðu allir guð, er þetta heyrðu, ok hina heilögu guðs móður Maríu, er svá mikla miskunn hafði gert á þessum sveini. Ok síðan var sveinninn skírðr með mœðr[5] sinni, ok margir gyðingar tóku trú fyrir sakir þessa atburðar. En ifa hafa menn á um föður sveinsins, hvárt hann hafi[6] tekit trú eða eigi, fyrir þá sök at þau eru mœðgin til nefnd í bókinni, þar sem iartegn er dictuð, en hann eigi, ok ætla þat fleiri, at hann hafi villz [til lykta síns lífs[7].

5.

Af Basilio byskupi.

Þá er Julianus keisari hafði kastat kristni ok blótaði ok lét pína marga kristna menn ok helga guðs vini, þá sagði keisarinn[8] þat, at hann skylldi koma til borgar þeirar, er Basilius byskup réð fyrir, ok pína hann ok alla þá menn, er eigi villdu[9] neita guði[10]. Þá er enn heilagi

[1] inni *tilf.* *A.* [2] gefit *A.* [3] þannug *A.* [4] [*mgl.* *A.* [5] móður *A.* [6] hefir *B.* [7] [með öllu *A.* [8] konungrinn *A.* [9] villdi *A.* [10] Kristi *A.*

Basilius byskup heyrði þessi orð Julianus[1], þá bauð hann, at allir skylldu[2] fasta ok vaka at[3] Maríu kirkiu ok biðia guð miskunnar ok hina heilögu mey guðs móður Maríu. Þá sýndiz hin heilaga María byskupi með miklum fiölða heilagra meyia[4], [ok vitraðiz[5] fyrir Basilio [á nótt einni[6], þá er byskup þóttiz helldr vaka en sofa, ok mælti þessi orð fyrir leiði Merkurius[7], er þar[8] var iarðaðr: „Rís upp þú, Merkurius, sagði hon, ok tak vápn þín ok drep Julianum keisara.“ En vápn hans héngu á kirkiuvegginum. Eptir þat gékk byskup til leiðis[9] Merkurii, ok sá at vápn hans vóru í brautu ok herklæði. En litlu síðar kom aptr spiót hans ok öll herklæði, ok vóru þá öll blóðug. Þá sagði Basilius byskup fólkinu feginssögu, at Julianus níðingr var dauðr, ok sagði frá því, hveria miskunn guð gerði fyrir verðleik hinnar helgu meyiar Marie. Ok þá er keisarinn var lokinn skialldborg, þá sá þeir er vörðinn hélldu yfir honum, at hann var lagðr spióti í gegnum, ok fékk þegar bana. En þeir vissu eigi, hverr honum [hafði bana veitt[10], ok er þetta víða sagt í ritningum ok [þó einkanliga[11] í sögu Basilius byskups.

6.

Af presti einum.

Þá var prestr einn, er þat tók í vanda sinn, at syngia hvern morgin fyrir líkneski sællar Marie antiphonam þessa[12]: Gaude dei genitrix virgo immaculata, gaude que gaudium ab angelo suscepisti, gaude que genuisti eterni luminis claritatem, gaude mater, gaude sancta dei genitrix virgo, tu sola mater innupta, te laudat omnis factura genitricem lucis, sis pro nobis quasi perpetua interventrix. Þessi antiphona segir[13] svá: Fagnaðu, guðs getara[14] flekklaus

[1] Juliani *A.* [2] skylldi *A.* [3] ok fara til *B.* [4] manna *B.* [5] [*tilf.* *A.* [6] [um nótt *A.* [7] hins helga Merkurii *A.* [8] hann *B.* [9] legs *A.* [10] [banaði *A.* [11] [*mgl.* *A.* [12] istam *A.* [13] mælir *A.* [14] getandi *A.*

mær, fagnaðu, er tókt fögnuð[1] af englinum, fagnaðu því, er þú gatz birti eilífs liós, fagnaðu móðir, fagnaðu heilög mær guðs getandi, þú ert ein ógipt móðir, þik lofar öll skepna, móðir lióssins; biðium vér, at þú biðir at eilífu fyrir oss. En þá er hann lá í banasótt, þá hræddiz hann ákafliga bana sinn, svá at hann gáði ekki at biðiaz fyrir. En litlu fyrir andlát hans þá kom til hans sæl María dróttning með dýrð mikilli. Hon spurði blíðliga, hvárt hann kendi hana. Hann svaraði: „Fyrir hveria sök mun ek þik kenna.“ Þá svaraði sæl María: „Hví munt þú, bróðir! eigi mik kenna, þar sem þú hefir mik hvern dag séna; hitt þikki mér undr[2], er þú ert svá hryggr, þar sem þú hefir hvern dag fögnuð boðat mér. Nú vil ek, at þú fagnir því, at ek hefi þér fyrir búit eilífa gleði. Minztu, at þú hefir hvern dag gengit lítillátliga fyrir mitt líkneski. Nú em ek komin á þínu dánardœgri þér at móti.“ Þá varð hann þegar fullr af miklum fagnaði, ok sagði þeim mönnum, er hiá vóru, með mikilli gleði, hvat sæl María hafði mælt. En síðan sofnaði hann til dróttins, ok varð ilmr sœtr kendr í hans andláti.

7.

Af einum klerk.

Þat er sagt, at klerkr nökkurr var í borg þeiri, er Karnotensis heitir. Hugr hans var ákafr í áhyggium heims þessa, ok ekki var honum at hætti gefit um líkamligar girndir, en þó hafði hann [miök í munni sér lof[3] guðs móður Maríu, ok hann söng optliga engilligt vers, þat er[4] optliga er [frá sagt, at mikill fagnaðr hefir af getizt, er í minni[5] hefir haft verit. Svá gerðiz nú um hans hag[6], at [óvinir hans[7] villdu eigi lengr sitia honum sinn[8] ósóma, ok gerðu þeir til hans ok drápu hann. En svá var öllum

[1] fagnað *A.* [2] undarlikt *A.* [3] [í minni helga *A.* [4] sem *A.* [5] [*saal. A;* sungit frú sancte Marie at mikinn fagnað *B.* [6] villu *A.* [7] [menn *A.* [8] *tilf. A.*

mönnum kunnigt ósiðlæti hans, at þat þótti fallit vera at grafa hann eigi at kirkiu, helldr var hann kasaðr í urð einshvers staðar. En eptir .xxx. daga liðna þá sýndi þat heilög mær María, at hon villdi miskunna þeim hinum fátœka klerk. Hon vitraðiz einum klerk ok spurði, hví þeir hefði svá rangt gert við hirðmann hennar. Hann spurði, hverr sá væri. [En sæla drótning svaraði[1]: „Sá hinn sami klerkr er drepinn[2] var fyrir þrimtigum daga ok þér[3] villdut eigi at kirkiu grafa. En sá þiónaði mér góðfúsliga ok heilsaði mér iafnan blíðliga fyrir altari mínu. Nú skulu þér fœra hann til kirkiu ok iarða hann í vígðri molldu í virðuligum stað.“ Þá hvarf hon á brott at sýn frá honum. En sá klerkr fór þegar, er hann vaknaði, ok sagði kennimönnum þessa vitrun. En síðan fóru þeir þangat, sem hann var kasaðr. Eptir þat tóku þeir upp lík hans, ok var þat ekki úllnað, en blómi enn fegrsti var uppsprottinn or[4] munni hans, en tunga hans var svá fögr ok alheil sem í lifanda manni, ok sem búin væri til at syngia. En þá skilðu allir þeir, er [þessa atburði[5] sá, at opt mundi hann bæði guð lofat hafa með sínum munni ok sæla guðs móður Maríu. En síðan fœra þeir hann til kirkiu með mikilli virðing, ok lofuðu allir guð almátkan ok sæla Maríu guðs móður. Nú skulum vér [hugleiða þat[6], at eigi at eins gerði þessa kostar við hann fyrir miskunn guðs heilög ok sæl María fyrir hans nauðsyn, helldr gerði hon eigi minnr fyrir vára nauðsyn, til þess at allir, þeir er þetta heyra, unni at heitara guði ok Maríu dróttningu, ok syngi [fyrir því þetta[7] lof á hverium tíma, þeim er menn megu til tœmazt.

8.

Frá munk einum.

Í einhveriu munklífi var munkr nökkurr, hann hafði þat embætti, at hann þiónaði heilagri kirkiu ok hringði til

[1] [*tilf. A.* [2] veginn *A.* [3] ér *A.* [4] í *A.* [5] [þenna atburð *A.* [6] [á þat hug leggia *A.* [7] [þeim *A.*

tíða. Siá maðr var mikill saurlífismaðr af diöfulligri teygingu, hann átti sér ok frillu, en þó elskaði hann miök guðs móður Mariam, ok sông hann iafnan[1] engilliga kveðiu fyrir hennar altari, þat er Ave María. Þessi kveðiu kvaddi hann ávalt guðs móður Mariu, áðr hann géngi frá kirkiu, ok svá iafnan er hann kom þangat. En á mikil féll hiá munklífinu, ok lá bryggia yfir. En yfir þá sömu bryggiu gékk þessi munkr vel hveria nótt at finna kunnleika[2] konu sína ok fremia losta sinn. En þat er sagt, at hann biózt heiman [at ganga[3] einhveria nótt, þá gékk hann [enn áðr[3] fyrir alltari ennar sælu Maríu ok kvaddi hana [með vanri[4] kveðiu[5]. En þá er hann villdi aptr ganga, þá fór hann til árinnar ok fékk sér bát, ok [þá er hann skylldi aptr róa yfir[6] ána, þá laust vinzbylr skipit [undir honum ok hvelfði, ok af því efni[7] druknaði hann. En áðr hann druknaði[8], þá hafði hann hafit upp Maríu óttusöng, ok hafði hann síðarst sungit vitatorium[9] Ave Maria. En önd hans greip mikill fiöldi diöfla, ok vóru giarnir at draga hana til helvítis kvala. En fyrir[10] guðs milldi kómu til helgir englar ok villdu vita[11], ef þeir mætti nökkut fullting veita öndinni. Þá mæltu fiándrnir við þá helldr drembiliga: „Hvert erendi áttu þér hingat, því at þér meguð ekki yðvart mark á[12] þessi önd finna, ok eigum vér valld á henni fyrir ill verk, þau er hann gerði.“ [Fyrir þetta efni[13] urðu þeir helgir englar hryggvir, [því at[14] þeir fundu eigi góð verk hans, þau er þeir mætti öndina með prýða. En í því bili kom til heilög ok sæl María. Hon [svaraði diöflunum[15] með röksemd[16] ok mælti svá: „Heyrið[17], óhreinir andar! fyrir hveria sök tóku þér þessa önd?“ Þeir svaruðu: „Því at vér fundum hana[18] húka lífinu í vándum verkum.“ Hon

[1] ávallt *A.* [2] tíðleika *A.* [3] [*mgl. A.* [4] *saal. A*; eptir vandaligri *B.* [5] ok síðan géck hann ok framði mun(u)ðlífi *tilf. A.* [6] [fór aptr um *A.* [7] [ok hvelpði ok á því *A.* [8] hefði látið lífvið *A.* [9] invitatorium *A.* [10] eptir *A.* [11] *mgl. A.* [12] með *A.* [13] [Þá *A.* [14] [er *A.* [15] [*saal. A*; sagði diöflinum *B.* [16] röksamligri röddu *A.* [17] *saal. A*; heyrir *B.* [18] *saal. A*; hann *B.*

svaraði: „Flærðvitni beri þér, því at hann varð í því tekinn, at hann þiónaði mér, ok áðr hann færi heiman, þá gékk hann fyrir mitt líkneski ok kvaddi mik ok söng vers mitt Ave Maria, ok var þat þegar, er hann hafði vaknat ok upp staðit. En eptir þat fór hann at teygingu [yðarri at fremia mótgiörð við son minn[1] ok mik, ok hefi ek vitorð [af þessu, hve[2] þetta hefir farit í hvert sinn með yðr, ok iafnan er hann kom frá þessu illa verki, þá iðraðiz hann glœps síns ok kom fyrir mik ok bað sér líknar. Nú lúkit upp varrar hans, ok siám þar á tungu hans, hvat hann hafi[3] síðast í munni haft." Ok svá þótti munkinum gert vera, ok sýndiz ritað á tungunni: Ave Maria gratia plena dominus tecum. En er þetta hafði fundiz, þá sagði[4] en dýra dróttning: „At eigi segi þér þat, at ek vilia þenna mann með ofríki frá yðr taka helldr en fyrir réttendi, þá förum vér ok reynum, hvat sonr minn himna konungr dœmi vár á milli." Síðan fóru þau fyrir auglit almátkum guði. En hann dœmði, at aptr skylldi hverfa[5] önd munksins til líkama síns, ok lifna fyrir verðleika hinnar sælu Marie móður sinnar, ok gera iðran fyrir sínar syndir. En í því bili fór svá nótt fram, at brœðrum þótti mál óttusöngs. En er dvöl varð á hringingu, þá risu upp nökkurir brœðr ok leituðu hans munksins ok fundu hann eigi. Þá varð þeim gengit til árinnar, ok þá fundu þeir lík hans í ánni. Þá undruðuz þeir, hví hann mundi þangat hafa gengit. Síðan drógu þeir lík hans upp or ánni. En þá námu þeir staðar ok rœddu um [með sér[6], hveriu sæta mundi um þenna atburð. En er þeim var minst ván, þá lifnaði hann ok spratt upp ok sagði allt, þat er yfir hann hafði liðit[7], ok hversu honum hafði um allt dugat hin sæla María guðs móðir. En síðan lét hann löst þann, er hann hafði [áðr framit[8].

[1] [*saal. A*; okcarri því at hann trúði á son minn guð ok mann *B*. [2] [yfir hversu *A*. [3] *saal. A;* hafði *B*. [4] *saal. A;* spurði *B*. [5] fara *A*. [6] [sín á meðal *A*. [7] gengit *A*. [8] [framðan *A*.

En hann þiónaði [ávallt síðan[1] heilagri Marie, meðan hann lifði, en síðan tók önd hans eilífan frið ok fagnað.

9.

Af Hilldifonso byskupi.

Frá því er enn sagt, at erkibyskup, sá er Hildifonsus hét, var í borg þeiri er Toletana heitir. Hann var prýddr góðum siðum, ok með öðrum góðum verkum, þeim er hann gerði, þá elskaði hann [kostgæfliga ok miök[2] heilaga guðs móður Maríu, ok vegsamaði hann hana með allri virðingu, sem hann mátti. Hann ritaði bók ok orti um dýrligt lífi[3] hennar ok fékk dýrliga skýrt ok skilið af gipt[4] heilags anda[5] meydóm hennar. En svá líkaði sælli Marie sú bókargerð, at hon vitraðiz honum ok hafði bókina í hendi sér, ok þakkaði honum forkunnliga þetta verk. En hann varð feginn ummælum hennar. Ok síðan tók hann um þat at leita með helgu ráði, hversu hann mætti hana enn háleitligar dýrka. Þá setti hann þat, at hátíð hennar skylldi hallda enn átta[6] dag fyrir burðardag dróttins, þá ávallt er bæri boðanartíð sællar Marie á efstu viku langaföstu [eða páskaviku[7]. Þat sýndiz honum rétt, at fyrr væri halldin [boðunartíð dróttins helldr[8] en burðartíð hans[9], ok svá sem Gabriel boðaði eilífan fagnað sælli Marie á þessum enum dýrliga degi, slíkt it sama skylldi ok siá hennar hátíð boða öllum lýð þann fagnað, er þá skylldi brátt eptir koma um hingatburðartíð dróttins várs græðara alls mannkyns, ok þá sýndiz mörgum mönnum vel fallit at hallda þessa hátíð. Ok er því hátíðarhalldi var svá breytt, þá launaði svá en sæla María Hildifonso sína þiónostu ok góðfýsi, at guðs móðir María kom á fund hans með þeim hætti, at erkibyskup kom til kirkiu til bœnar sinnar, þá sat en dýrliga dróttning

[1] [með heitri ást *A.* [2] [miök ok góðfúsliga *A.* [3] líf *A.* [4] *saal. A*; dýrð *B.* [5] um hinn helgazta *tilf. A.* [6] siaunda *A.* [7] [*tilf. A* [8] [*saal. A*; burðartíð dróttningar *B.* [9] dróttins *A.*

himins ok iarðar sæl María í stóli nær altari, hon hafði í faðmi sér brotið[1] saman kennimannz klæði, þat var dýrligr messuserkr sniávi[2] hvítari. Hon kallaði hann blíðliga til sín, [en síðan selldi hon honum messuserkinn[3] ok mælti svá: „Þetta klæði fœrða ek þér or himnaríki[4] guðs sonar míns, því skaltu þik skrýða á guðs hátíðum [ok á mínum hátíðum[5], ok svá skaltu sitia á þeim stóli. En ek segi þér þat hit sannasta, at engi[6] mun mega vitislaust sitia í þeim stóli eða skrýðaz[7] þessu klæði nema þú einn. En ef nökkurr dirfir sik at því at bregða af mínu boðorði þessu[8], þá mun hann eigi forðaz skióta hefnd í guðs dómi.“ Síðan hvarf á braut sæl María at sýn frá erkibyskupi. En hann varð fegnari en frá megi segia eða orðum skýra, ok orti einn[9] enn fegrsta responsa, O decus virginitatis, ok er þetta responsorium opt sungit til lofs ok dýrðar guðs móður Marie. En meðan Hildifonsus lifði, þá þiónaði hann með allri ást guði almátkum ok leifði en fegrstu dœmi eptir sik, hve dýrka skylldi guðs móður. En eptir andlát Hildifonsus þá var tekinn til erkibyskups sá maðr er Siagrius hét, hann virði lítils góðfýsi ok góð dœmi ens fyrra erkibyskups, helldr var hann fullr drambs ok metnaðar, ok settiz hann í þann sama stól, ok svá bað[10] hann sér fœra þat hit dýrliga messuklæði, ok segir sik mann vera, „ok svá ætla ek, sagði hann, at maðr væri Hildifonsus; hví mega ek eigi, sagði hann, hafa þat klæði, sem hann hafði.“ En þegar er hann villdi í klæðit, þá féll hann dauðr niðr. Þá urðu allir [menn, þeir er við vóru staddir[11], óttafullir, er sá þenna atburð, ok tóku síðan hit helga klæði ok varðveittu vandliga í féhirzlum kirkiunnar, ok er alldri síðan upptekit. Nú sýndi hin sæla María þau dœmi í þeim atburð, at engi mun forðaz guðliga hefnd, sá er [henni niðrar eða vinum[12]

[1] brotinn *A.* [2] snióvi *A.* [3] [*tilf. A.* [4] paradiso *A.* [5] [*mgl. A.* [6] manngi *A.* [7] *saal. A;* skýrðr *B.* [8] *tilf. A.* [9] þá *A.* [10] bauð *A.* [11] [*tilf. A.* [12] [hana svivirðir eða vini *A.*

hennar, en sá mun hverr hlióta guðs miskunn ok hennar, er hana dýrkar eða þann[1] vegsamar er henni þiónar.

10.

Frá einum klerk.

Þat er sagt, at einnhverr klerkr, sá er lengi hafði með mikilli ást guði þiónat ok sælli guðs móður, ok iafnan var vanr allar tíðir henni at syngia[2] fyrir utan náttsöng, hann söng þessi klerkr eigi. Ok þá er lengi hafði svá fram farit, þá vitraðiz honum en sæla María ok spurði hann blíðliga, hvat hennar kapalín[3] gerði. Hann varð óttafullr við þessa sýn, ok spurði með hræzlu ok lítillæti: „Hverr er sá, frú mín! er þú kallar þinn kapalín[4].“ Guðs móðir María svaraði: Þik siálfan vittu þann vera, er ek sanna minn þiónostumann[5], en þó hefir þú gleymt þeim lut í minning tíða minna, er mér þótti[6] betr, at þú gerðir öðruvís; fyrir því at þú hefir niðr fellt náttsöng minn.“ En er hann heyrði þessa óroekt til sín sagða, þá bað hann guðs móður líkna sér, ok sagði svá: „Heyrðu, hin kærasta ok sœtasta dróttning himins ok iarðar! ek vil feginn hlýða yðrum boðskap[7], ok þat[8] sem þér segit mik óroekt hafa, þá vil ek nú héðan frá geyma með allri góðfýsi, ok bið ek, at fyrir yðra milldi kenni þér mér þessa tíð at syngia eptir þeiri skipan, sem yðrum vilia megi bezt við mik líka.“ Þá sagði hin sæla dróttning honum alla skipan þessar tíðar, sem hon villdi, at hann hefði, ok bað hann fyrst syngia Conuerte nos, Deus in adiutorium, síðan með þessum hætti antiphonam, Completi sunt[9], ok þessir psalmar Usquequo domine, Fundamenta, Laudate deum omnes gentes, capitulum, Ecce virgo, resp. Sancta Maria mater Cristi, ymnus, Virgo singularis. vers. Ave Maria. an. Ecce completa, Nunc demittis, k. Pater noster, [Pater in manus[10],

[1] *saal. A*; hann *B*. [2] veita *A*. [3] kapalan *A* [4] kapulan *A*. [5] vera *tilf. A* [6] þœtti *A*. [7] boðum *A*. [8] í því *A*. [9] dies m. *tilf. A*. [10] [*mgl. A*.

Credo in deum, versus, Beata mater et innupta virgo, oratio, Deus qui [de beate[1].

11.

Frá fátœkium manni.

Sá atburðr er hér ok sagðr, at í einhveriu þorpi var einn fátœkr maðr, sá er sér bað matar ok klæða, ok þar sem hann fékk, þá vann hann til atvinnu[2] sér. ok af verkaupi ok af ölmusu þeiri, er hann þá[3], þá tók hann þat í vanda sinn at gefa iafnan til Maríu þakka af[4], alldri hafði hann svá lítið um[5] at véla. En þá er sá tími kom, er dróttinn villdi þenna góða[6] mann kalla til sín, þá tók hann sótt, en í sóttinni þá bað hann guðs móður, at hon skylldi þat með sinni milldi af syni sínum þiggia, at hann fœri til himinríkis sælu, þá er hann andaðiz. Ok litlu fyrir andlát hans þá kom siálf móðir miskunnar til hans ok sagði svá: „Kom þú, minn enn kærasti unnandi[7], ok muntu hafa himinríkis fagnað, sem þú batt.“ Þetta heyrðu allir menn mælt, þeir er fyrir[8] þessum enum siúka manni sátu. En hann einn sá hina helgu María. Ok eptir þetta andaðiz hann, ok kómu helgir englar dróttins ok báru sál hans til himinríkis fagnaðar. Ok nú nýtr hann[9] þar eilífs fagnaðar, sem guðs móðir hét honum[10] at eilífu með öllum guðs heilögum mönnum.

12.

Frá Ebba þióf.

Þat er enn sagt, at í einhverri sveit var sá maðr er Ebbo hét. Hann var þiófr mikill ok aflaði sér sveitar, ok fœddi sik ok aðra á því er hann stal til. En þó at hann lægi í þessi höfuðsynd ok óráði, þá tók hann þó í vanda sinn, at hann söng, þegar er hann vaknaði, fagnaðarkveðiu frú sancte Marie, þá er Gabriel engill hafði hana kvadda.

[1] [in b. m. *A.* [2] *saal. A*; matar *B.* [3] tók *A.* [4] *saal. A;* ok *B.* [5] umb *A.* [6] *tilf. A* [7] vinr *A.* [8] yfir *A.* [9] hon *A.* [10] henni *A.*

Ok í eitthvert sinn áðr hann fœri at stela, þá söng hann versit Ave Maria, ok bað sér líknar ok fyrirgefningar syndar[1]. Svá bar í móti einnhvern dag, þá er Ebbo hafði stolit, at menn [stóðu hann at því verki ok tóku hann[2]. Síðan var hann á mót fœrðr[3] ok borinn máli, ok varð hann at sök sannr ok eptir réttendum dœmðr af heiptarlausum mönnum, þeim sem refsingar áttu fyrir stiórnar sakir í því heraði, ok var sá þeira dómr, at Ebbo skylldi hengia[4], ok var snara látin[5] at hálsi honum, en fœtr hans tóku eigi á[6] iörð. Þá [gafz honum sú[7] sýn, at hin dýrliga dróttning himins ok iarðar kom[8] til hans, frú sancta María, ok tók [höndum sínum undir iliar honum[9] ok lypti honum svá upp, at eigi náði snaran at renna at hálsi honum, ok hékk hann svá tvá daga, ok á þriðia degi kómu þeir menn, er Ebbo höfðu hengðan, þar sem hann hékk, ok sá, at hann lifði ok var kátr. Þá ætluðu þeir, at snaran mundi eigi hafa at runnit, ok þá tóku þeir hann ofan, ok villdi einn þeira leggia í gegnum barka honum ok veita honum svá skaða. Þá sýndiz enn hin sæla María Ebbo, ok tók hon þá höndum sínum um háls honum, ok bar svá af honum lagit. Þá sagði Ebbo þeim, at hin sæla María dróttning hafði borgit honum, ok lýsti þá fyrir þeim, með hverium hætti fyrir hann hafði borit, ok nú trúðu þeir hans sögn ok báðu hann fara, hvert er hann villdi. En hann fór til munklífis ok gékk undir regulu ok þiónaði þar guði ok enni sælu Maríu alla æfi síðan.

13.

Af bróður einum.

Svá er sagt, at í Kolni í munklífi ens heilaga Petrs postola var bróðir einn, sá er frásögn [er veitt sú, er hann

[1] *saal. A;* synda *B.* [2] [*saal. A;* tóku hann at því verki *B.* [3] leiddr *A.* [4] hanga *A.* [5] lögð *A.* [6] *mgl. A.* [7] [gaf honum *A.* [8] kiœmi *A.* [9] [*saal. A;* hann *B.*

hafði sik at mörgum lutum (öðruvís) en þeim mönnum sómði[1], er þvílíkt ráð taka. Þessi maðr er eigi hér nefndr. Hans atferð[2] gékk svá af réttu, at hann átti barn með konu ok hafði sik at mörgu öðru sem veralldar[3] menn. Svá bar at móti [nökkuru sinni[4], þá er siá bróðir villdi taka heilsudrykk með nökkurum brœðrum, þá tók hann bráða sótt ok andaðiz [skriptalauss ok þiónostulauss, ok er hann var andaðr, þá tóku fiándr önd[5] hans ok villdu draga til eilífra kvala. Þá sýndiz honum sem Petr postoli géngi fyrir knė almátkum guði, þar er hann sat á dómstóli sínum, ok bað dróttin, at hann skylldi líkna þessa mannz sálu, ok talði, at hann hafði hans munkr verit. Þá þótti þeim er andaðr var, sem dróttinn svaraði[6] [Petro postola[7] á þessa leið: „Veiztu eigi, Petr! sagði dróttinn, at Davið konungr sagði[8] svá fullr af minni miskunn: Dróttinn! hverr mun ná at byggia í þinni tialldbúð, eða hverr mun hvílaz í fialli þínu heilögu? Ok siálfr leysti Davið or þessu[9], sagði dróttinn, af þeiri spekt, er ek gaf honum, ok sagði, hverr hvílldar skylldi nióta, ok koms[10] svá at orði: Sá gengr inn i fögnuð dróttins, er flekklauss er ok vinnr réttlæti. Hversu má[11] þessi maðr heill verða, eða [hversu megi[12] þér honum hiálpar biðia, þar sem hann er miök flekkaðr af synda sauri, ok unnit ranglæti en eigi réttlæti?“ En er Petrus heyrði þessi orð dróttins, þá sýndiz munkinum, sem Petr postoli géngi fyrir öll engla fylki[13], ok beiddi hann þau veita sér bœna fullting við dróttin. Síðan fór hann fyrir spámenn ok höfuðfeðr, postola ok píningarvátta ok sóttdauða menn. [Dróttinn svaraði[14] þeim með sömum orðum, sem fyrr var sagt. Ok þá er þessum munk þótti [eigi hann undan meinlætum þeginn, þá sýndiz honum[15] sem

[1] [hefz, at öðruvís hafi sik at mörgu en þeim manni samði *A*. [2] ráð *A*. [3] siðlausir *A*. [4] [eitthvert sinn *A*. [5] [þá kómu fiándr ok tóku sál *A*. [6] *saal. A*; segði *B*. [7] [*mgl. A*. [8] spurði *A*. [9] *mgl. A*. [10] kvat *A*. [11] man *A*. [12] [*mgl. A*. [13] *saal A*; fylgi *B*. [14] [*saal. A*; dróttins, ok sagði *B*. [15] [*tilf. A*.

Petr postoli géngi þar, sem en sæla María [guðs móðir[1] sat, ok fiölði heilagra meyia hiá henni, ok þá bað Petr postoli, at hon géngi til ok bæði þessarrar bœnar með honum, ok kvez þat vita, at hon mundi þiggia af sínum syni þat, sem hon bæði. Eptir þetta sýndiz munkinum, sem guðs móðir María risi upp, ok allar helgar meyiar géngi með henni fyrir dróttin. En er þær kómu fyrir dróttin, þá reis hann upp í móti henni ok mælti: „Hvat villtu, en sœtazta móðir! af mér þiggia [með mínum hinum kiæruztum systrum.“ Þá segir hin sæla dróttning, at hon vill þiggia[1] þessum munk[2] líkn ok ró. Þá svaraði dróttinn: „Fyrir þinnar bœnar sakir þá skal sálin[3] hverfa aptr til líkama síns, ok skal maðrinn lifna ok bœta misverka sína, ok [at gerri iðran ok yfirbót[4] þá má hann nióta eilífs fagnaðar, en eigi þvílíkr sem hann er nú.“ Eptir þetta sagði hin sæla María Petro, hvat af var [fengit eða[5] þegit. Síðan fór Petrus með skyndingu þangat, sem fiándrnir fóru með sálina, ok laust Petr með lykli, er hann hafði í hendi sér, fiándann, ok varð hann lausa at láta sálna, er hann hafði áðr herfiliga leikit, ok fékk Petrus hana í hendr tveimr[6] englum, at þeir fylgði[7] henni til munks þess, er þiónat hafði at því sama munklífi, ok hafði litlu áðr andaz, ok bauð Petr, at hann skylldi fylgia henni til líkama síns. Ok áðr þau skilði, þá sagði munkrinn, sá er sálinni fylgði aptr til búksins: „Nú skaltu launa mér fylgðina[8], sagði hann, er þú lifnar, ok syngia fyrir sál minni hvern dag psalminn Miserere mei dominus, ok sópa opt leiði mitt fyrir ástar sakar.„ Eptir þetta lifnaði þessi munkr ok sagði þat, sem fyrir hann hafði borit, ok hversu dróttning allra luta ok enn sæli Petr postoli höfðu [honum borgit ok[1] hann þegit ok leystan undan diöfla píningu. En ef nökkurir ifa um

[1] [*tilf.* *A.* [2] manni *A.* [3] öndin *A.* [4] [*saal.* *A*; hann geyri iðran ok umbót synda *B.* [5] [*mgl.* *A.* [6] tveim *A.* [7] skylldi fylgia *A.* [8] fylgð mína *A.*

þessa iartegn, segir sá er dictat hefir[1], þá hugsi þeir[2] svá, at þeim mun meira þiggr dróttning himins ok iarðar af syni sínum, almátkum guði, konungi konunga, en aðrir helgir menn, sem hon er öllum þeim helgari ok œðri, ok[3] mun þá [reka af þeim[4] allan ifa, fyrir því at engi má skilia, hve mikla dýrð guð veitir henni. En þat er sagt er, at Petr laust fiándann með lykli, þá hugleiði sá, er áðr er ifafullr, at andliga luti má eigi segia, nema líkamliga sé þeim vitrat, er aptr skulu sálurnar hverfa til líkama[5]. En þat er víst[6], at guði er ekki um megn at gera.

14.
Af Giralldo.

Maðr hét Hugi, hann var ábóti í munklífi einu, hann var vanr at segia frá bróður einum, þeim er Giralldus hét. Hann var fyrst leikmaðr langa æfi, ríkr at fé ok virðing. Hann fýstiz at fara til ens heilaga Jacobs postola, ok er hann var albúinn ok skylldi heiman fara um morgininn eptir, þá átti hann við frillu sína um nóttina líkamliga fýsi at hvetianda[7] ovin allz mannkyns. En er hann var á leið kominn með föruneyti sínu, þá varð hann einnsaman staddr. Þá brá óvinrinn á sik mannz líkneskiu ok gékk at Giralldo ok sýndiz biartr ok bliðligr í yfirbragði, ok sagðiz vera Jacobus postoli, ok bað[8] Giralldum eigi fara þessa ferð ok kvað[8] sér óþægia vera [þessa för[9], því at hann hafði framða höfuðsynd ok dirfðan sik at því at hefia[10] við þenna löst[11] óbœttan upp ferð sína, ok kvað þenna lut með engu [móti mega öðruvis[12] bœta, ef hann villdi vánarmaðr vera, en hann skæri af sér sköpin[13], ok eptir þann sársauka brygði hann iárni á barka sér ok dræpi sik siálfr. Giralldus trúði því, at Jacobus postoli væri[8] sá,

[1] söguna *tilf. A.* [2] *saal. A*; hann *B.* [3] hon *tilf. A.* [4] [taka *A.* [5] *saal. A*; líkamans *B.* [6] at vita *tilf. A.* [7] tilhvetianda *A.* [8] *tilf. A.* [9] [*mgl. A.* [10] sína ferð *tilf. B.* [11] lut *A.* [12] [annars mega *A.* [13] tólin *A.*

er honum sagði[1] þetta, hann brá sverði ok sneið af sér tólin, ok eptir þat brá hann því á barka sér ok drap sik siálfr. Í því bili kómu at förunautar hans, ok sá hann þá vera í andláti, ok fundu þeir sár á líkama hans, ok flýðu frá honum ok hugðu, at þeim mundi kent vera, at þeir hefði myrðan hann til fiár ok drepit hann fyrir því. Ok er Giralldus var dauðr, þá kom sá enn sami fiándi með miklum óvina flokki, er hann hafði áðr tælðan, ok er trúligt, at hann hafi lítt frá[2] hafiz. Þeir vóru þá kátir ok hœllduz miök, er þeir skylldu [svá þenna mann tekit hafa ok svikit[3]. Þeir tóku sálina ok fóru með hana skamt frá kirkiu [þeiri, er helguð var[4] Petro postola. En er þeir kómu iafnfram[5] kirkiunni, þá kómu í móti þeim Jacobus postoli ok með honum Petrus postoli, ok mælti þegar Jacobus postoli til óvina þessa, er með fóru sálina: „Fyrir hveria sök [dirfðu þér[6] yðr at því at taka sálu[7] pílagríms míns?“ Þeir sögðu: „Hann er várr maðr ok hefir í mörgu oss þiónat,“ ok tölðu þeir þau verk hans, er hann hafði ill ger[8], „ok á lesti drepit sik siálfan.“ Þá sagði Jacobus postoli: „Viti þér þat til sannz, sagði hann postolinn, at eigi [skulu þér[9] lengra með [þessa mannz sálu[10] fara, fyrir því at þér svikut hann með mínu yfirbragði, ok þóttiz hann því hlýða, sem ek byða honum, þó at honum yrði ferliga gert. En ef þér vilið eigi herfang yðvart laust lata, þá býð ek, at vér farim [til frú sancte[11] Marie, ok dœmi hon vár á milli.“ Ok eptir þat fóru þeir á fund sællar Marie dróttningar, ok dœmði hon þat, at sá maðr skylldi af dauða risa ok [gera iðran[12] fyrir glœp sinn, því at hann mátti eigi svábúit hiálpaz, þótt hann gerði[13] þvílíkt, sem hann ætlaði sér rétt. Eptir þetta lifnaði Giralldus af verðleikum frú sancte Marie ok ens sæla Jacobus postola, ok varð

[1] bauð *A.* [2] *mgl. A.* [3] [hafa tekinn ok svikinn *A.* [4] [einni, sú var helguð *A.* [5] iafnsítt *A.* [6] [dirfit ér *A.* [7] sál *A.* [8] gert *A.* [9] [skoluð ér *A.* [10] [þenna mann *A.* [11] [á fund sællar *A.* [12] [giallda guði iðran *A.* [13] *saal, A*; hefði *B.*

þegar heill maðr með því móti, [at örrit sá á barkanum, þar sem sundr hafði gengit [1]. En þar sem tólin höfðu verit, þá var allt slétt ok rauf ein á, [þá er hann skylldi þurftar sinnar [2] ganga, eptir því sem nattúran beiddiz.

15.

Um halld Marie.

Þat er enn sagt, at erkidiákn [einn var [3] af borg þeiri, er Laodicensis heitir, hann fór víða um heim at sœkia helga staði ok gaf þar sína ölmusu til. Ok svá bar ferð hans til, at hann kom í Miklagarð, ok er hann kom í ena fyrstu kirkiu í borginni bœnir sínar [fram at flytia [4] guði, þá heyrði hann þar margskonar söngfœri með hátíðligri gleði á allar lundir hafðar, ok skilði hann, at þar var hátíð halldin með allri gleði sem framaz mátti. Hann vissi þá þó eigi messudags vánir ok undraðiz miök [þetta dagshalld [5]. Hann spurði þá klerk einn girzkan á latínu tungu, hvat hátíð þeir hélldu. Sá kunni eigi latínu tungu ok svaraði: Martirium, martirium. Þat þýðiz: vitni, vitni. Erkidiákn þóttiz eigi skilia [6] þessa mannz sögn [7] ok spurði annan klerk. Sá kunni vel latínu [8] ok sagði á þessa leið.

Rök til þessarrar hátíðar eru þau, at hér hafði verit í Miklagarði ríkr maðr bæði at fé ok at ætt, ok er hann hafði litlu áðr tekit við fé sínu ok villdi sér ágætis leita, ok tók at gera stórar veizlur ok hafði mikil ok mörg fiárlög, ok gerðiz hann brátt ágætr af örleik sínum. En er fram liðu stundir, þá tóku fé hans at þverra fyrir vangæzlu, ok fyrir því at hann hafði fyrir metnaðar sakir þessar veizlur upp tekit, þá villdi hann fyrir engan mun þessa risnu niðr leggia, ok tók þá fé af mönnum at láni, þar sem hann fékk, þar til er hann hafði eigi föng á at [leiga

[1] [örrin sá á þat(!) sem barkinn hafði í sundr verit *A.* [2] [er hann mátti þurfta sinna *A.* [3] [*saal. A;* eitt *B.* [4] [at fœra *A.* [5] [þenna atburð *A.* [6] *saal. A*; vita *B.* [7] sögu *A.* [8] tungu *tilf. A.*

eða giallda[1] fyrir. Ok eptir þat fékk hann eigi lán[2], ok tók þá [virðing at þverra, en féin[3] vóru eigi til at kaupa lofit. Hann unði þá illa við sik ok lýsti því, at hann ætlaði brott[4] or borginni ok villdi fá sér kaupeyri, ok er hann leitaði[5] um, ef hann fengi af nökkurum manni kristnum fé at láni, ok fékk hann hvergi[6], þá fór hann til gyðings eins, þess er var auðigr, ok bað hann fiárláns. Hann svaraði: „Ek mun gera þat, sem þú beiðir, ok skaltu fá mér veð eða vörzlumann.“ Enn kristni maðr svaraði: „Ek hefi engan lut til veðs at setia, en ek heit þér því til fasta, at þat fé allt, sem við verðum á sáttir ok þú fær mér, þá mun ek giallda þér á[7] nefndum degi, sem ek á.“ Þá svaraði gyðingrinn: „Ef þú hefir hvárki[8] veð né vörzlumann[9] at fá mér, þá mun ek eigi fá þér fé mitt.“ Þá svaraði enn kristni maðr: „Öngan vörzlumann[9] hefi ek ok ekki veð, nema þú vilir taka í vörzlu dróttin minn Jesum, þann er ek dýrka ok trúik á.“ Þá svaraði gyðingrinn: „Jesum trúi ek hvárki vera Crist né dróttin, en fyrir því, at Jesus var spámaðr ok réttlátr, at því sem ek hygg, þá mun ek taka vörzlu hans at ifalausu.“ Þá svaraði enn kristni maðr: „Förum þá til kirkiu, er helguð er frú sancte Marie guðs móður, ok mun ek þá fá þér Jesum at vörzlumanni, [svá at ek sé hiá líkneskiu hans, þar er ek má eigi ráða því, at hann heiti siálfr, ok er þó sem hann heiti siálfr, ok set ek hann í veð ok vörzlumann fyrir mik[10]. Ok ef eigi kemr fé þitt til þín á nefndum degi, þá skal ek vera þræll[11] þinn alla æfi síðan, ok skaltu þó taka fé þitt, ef ek hefi til.“ Þá segir gyðingrinn: „Gerum eptir því, sem þú beiðir.“ Síðan fóru þeir báðir samt, ok bað gyðingr, at hann[12] skylldi fara til þessarar kirkiu, sem hann villdi, ok kvez hann þar mundu eptir fara. Ok þeir

[1] [lúka *A.* [2] fiárlán *A.* [3] [*saal. A;* verðgang at þurfa, er efnin *B.* [4] brátt *B.* [5] leitaðiz *A.* [6] eigi *A.* [7] at *A.* [8] *saal. A;* hér ekki *B.* [9] varðveizlumann *B.* [10] [*mgl. A.* [11] verkþræll *A.* [12] hinn kristni maðr *A.*

[fóru til[1] Maríu kirkiu ok fyrir hennar líkneski, með þeim hætti gert[2] at sonr hennar dróttinn várr sat í kniám[3] henni, ok er þeir kómu þar, þá lagði enn kristni maðr hönd sína á [líkneski dróttins[4] ok frú sancte Marie, ok bað gyðinginn ok þar leggia sína hönd á, ok sagði þá enn kristni maðr upp [þeim mönnum, er við vóru[5], máldaga ok kaup [þeira gyðings[6], ok stóð á kniám[7] meðan fyrir líkneskinu. Ok þá er lokit var handtaki þeira, þá sagði enn kristni maðr lítillátliga: „Heyrðu, dróttinn minn Jesus Cristr! Ek hefi þitt líkneski í veð sett, ok þik fengit vörzlumann fyrir fé þetta, er ek tek af þessum gyðingi. Nú bið ek þik, ok framar bið ek, en orðum megi til koma, at ef nökkurr lutr gengr því í móti, at ek mega eigi at ákveðnum degi giallda, þá gialltu fyrir mik meira en ek á, ef þat er þinn vili, ella eptir máldögum, en ek fæ þér, þar[8] sem ek em staddr, ef ek má eigi til koma[9]." En eptir þetta fóru þeir til húsa gyðings, ok tók þessi maðr fé af gyðingi ok [varði til kaupeyris ok skips[10], ok bió þat til ferðar.

Ok er þat var búit, þá sigldi hann því or Miklagarði ok til heiðinna landa, ok gerði [sér mikit á hveriu kaupi[11], ok fór langt í fiarska frá Miklagarði, ok aflaði sér fleiri skipa ok félaga, ok setti hann svá auðgan, at hann vissi [á skömmu bragði[12] eigi aura sinna tal. Ok svá var hann kafðr í áhyggium[13] kaupskaparins, at honum leið or minni skulld sú, er hann átti at giallda, ok sá dagr, er ákveðinn var til [giallda ok mótstefnu[5] við gyðinginn. Ok einum degi fyrr en gialld skylldi fram koma, þá kom þessum manni í hug, at hann átti skulld at giallda, ok þá mundi eigi lengra til eindaga, en um morgininn[14] eptir mundi vera. En er hann sá, at þat mátti eigi endaz, er

[1] [*saal. A;* kómu í *B.* [2] gervo *B.* [3] knióm *A.* [4] [líkneskit dróttins várs *A.* [5] [*mgl. A.* [6] [með þeim gyðinginum *A.* [7] *mgl. A.* [8] hvar *A.* [9] komaz *A.* [10] [var þat góðr kaupeyrir ok keypti hann skip *A.* [11] [mikit á hveriu kaupa *A.* [12] [*tilf. A.* [13] *saal. A*; auðœfum *B.* [14] morguninn *A*

hann var í bundinn, þá fékk honum svá mikils, at hann féll niðr á iörð ok lá í óviti[1] lengi. Þá stóðu yfir honum þiónostumenn[2] hans, ok spurði einn þeira, hvat [til kœmi um hans mátt eða[3] mein. En engi fénguz svör í móti. Nökkuru síðar tók hann vit sitt ok kom á hugsun, ok þóttiz eigi vita, [hvat ráðs[4] taka skylldi, þar sem hann var nú í fiarlægum löndum [staddr við Miklagarð[5], en hafði heitiz í þræld́óm, ef eigi kvæmi fram um morgininn féit. En er hann hafði þetta hugar válað haft um stundar sakir, þá mæltiz hann við einn samt: „Fyrir hveria sök skal ek þetta hugsa, taka skal ek fé þvílíkt, sem ek á at giallda[6].“ Ok tók hann þá ok gerði sér orð eptir[7], sem annarr maðr legði ráð til, eða hugrinn[8] mælti við heyrnina: [„Hvat! segði sá[9], hvárt settir þú dróttin þinn Jesum Crist vörzlumann fyrir þik? Fá þú honum féit, ok lát hann giallda með þeim hætti, sem hann vill af hendi giallda þeim, er taka á.“ Ok af þessu hugboði lét þessi maðr hola innan stokk einn ok [lét gera svá vaxinn[10] sem skrínkistu, ok vá[11] þar í fé þat allt, sem hann átti gyðingi at giallda[12]. Síðan lukti[13] hann aptr sem bezt stokkinn. Gékk hann síðan til siávar[14] ok kastaði á siáinn, ok bað þann stýra stokkinum, hvárt hann væri á siá[15] eða landi, er skapat hafði iörð ok siá[15]. Síðan gékk hann til herbergis síns.

Hér varð undarligr atburðr[16] eptir frásögn, en þó er guði at ifalausu engi lutr um megin[17] at gera, þann er hann vill. Um morgininn eptir þá var þessi stokkr kominn til Miklagarðs, ok hafði hann farit um mörg höf ok stór á einni nótt, ok flaut við landit[18], þar sem herbergi gyðingsins stóðu[19] á bakkanum yfir uppi. Ok um morgininn er þiónn gyðingsins kom til siáfar[14], er [gyðingr hafði sent hann[20], þá

[1] öngviti *A.* [2] þiónar *A.* [3] [hann hélldi um hans *A.* [4] [hvert ráð *A.* [5] [Miklagarði *A.* [6] lycta *A.* [7] *mgl. A.* [8] hugrenning *A.* [9] [Hvat er *A.* [10] [gera vaxit *A.* [11] var *A.* [12] lykða *A.* [13] lycði *A.* [14] siófvar *A.* [15] sió *A.* [16] *saal. A;* lutr *B.* [17] megn *A.* [18] land *A.* [19] stóð *A.* [20] [hann hafði sent *A.*

þekti hann, at tré flaut í lágarðinum, ok villdi taka. Ok er næst bar honum, ok hann hugðiz[1] taka mundu, þá var sem því væri undan vikit, svá at hann mátti eigi[2] taka. Eptir þetta fór hann heim ok sagði búanda[3], hvat hann [hafði sét[4]. Þá gékk gyðingrinn til siálfr[5] ok sá stokkinn, hvar hann flaut, ok óð[6] til ok villdi taka, ok er hann rétti hönd sína til, þá var sem ýtt væri at honum. Ok tók hann þann stokk ok lauk upp, ok tók or féit, ok setti stokkinn undir rekkiu sína.

En er nökkurir vetr vóru þaðan liðnir, þá kom þessi kaupmaðr, er féit hafði tekit, aptr til Miklagarðs, ok urðu frændr hans ok vinir [fegnir hans tilkvámu[7]. Ok brátt er hann var heim kominn, þá spurði þat gyðingrinn ok fór þegar á fund hans, því at hann hafði frétt af, hversu þessi maðr var auðigr. En er þeir funduz, þá heilsaði hvárr öðrum. Eptir þat hóf gyðingrinn upp svá mál sitt: „Heyri þetta allir kristnir menn! Hó, hó! harðla réttorðir ok fastmálir eru[8] kristnir menn.“ Þá svaraði enn kristni maðr: „Hvaðan af mælir þú þetta svá sem með reiði eða nökkuru óskapi[9] til kristinna manna?“ Gyðingr svaraði: „Til þín mæli ek þetta ok allra þeira, er á Jesum trúa. Þú tók(t) fé at láni af mér, ok var ákveðinn dagr til giallda, ok á þeim degi komtu ekki með fé til mín, ok engi annarr af þinni hendi. Ok hefir þú svikit mik í halldi fiárins.“ Þá svaraði enn kristni maðr: „Þú segir fals ok rangt. Ek hefi golldit þér allt fé, ok [at ánefndum[10] degi kom til þín, ok [á ek þér nú ekki at lykta[11].“ Þá segir gyðingrinn á þessa leið: „Ek hefi marga vátta til þess, at þú tókt fé af mér, en þú munt engan hafa til þess, at golldit sé þat fé.“ Þá svaraði enn kristni maðr: „Sá mun mér bera vitni, er í vörzlu var fyrir mik, ok muntu af hans vitnisburð skilia, at allt er golldit. Ok förum nú til kirkiu, ok

[1] þóttiz *A.* [2] þat alldregi *A.* [3] gyðinginum *A.* [4] [sá *A.* [5] siófvar *A.* [6] vóð *A.* [7] [honum fegnir *A.* [8] eruð ér *A.* [9] skaupi *A.* [10] [á nefndum *A.* [11] [er þér nú ecki at lykia *A.*

[heyrðu vitni þat[1] er mér berz þar.“ Eptir þat géngu þeir til þessar kirkiu, sagði enn girzki maðr[2] erkidiákni[3], ok géngu fyrir líkneski guðs móður Marie, þá ena sömu sem þeir höfðu kaupmála sinn fyrir gert, ok var mikill mannfiölði með hvárumtveggia. Þá mælti enn kristni maðr: „Heyrðu, dróttinn minn Jesus Cristr! bœn þións þíns, eptir því sem þú ert bæði [guð ok maðr ok sonr ennar sælu Marie dróttningar, því at ek bið, at þú berir vitni sannyndum[4], hvárt ek hefi lykt eða eigi gyðingi þessum þat fé, sem hann átti at mér.“ En er hann hafði lokit sínu máli[5], þá svaraði líkneskit, svá at allir heyrðu, þeir er við vóru: „Þat vitni ber ek, sagði líkneskit, at [þat gallz[6] allt á nefndum degi, ok stokkrinn, sá er í var féit, þat er hann tók við, sá stendr nú undir[7] rekkiu hans.“ Ok er gyðingrinn heyrði þetta vitni, þá varð hann fullr af fagnaði ok af hræzlu, ok sá nú, hver villa var þat, at trúa eigi á dróttin Jesum Krist, ok [frá því upp lét[8] hann alla villu ok ótrú gyðinga, ok tók [síðan skírn[9], ok allt fólk hans, er með honnm var. Ok heitir [af því[10], sagði enn girzki klerkr, þetta vitnis hátíð af þessum atburð, er dróttinn siálfr bar þat vitni, sem nú er frá sagt. Ok er erkidiákn skilði þenna atburð, þá söng hann lof almátkum guði, er engan fyrirlætr[11], þann er honum treystiz, ok bergr þeim öllum, er hans móður dýrka af öllu hiarta, ok lifir ok ríkir um allar alldir.

16.

Af Muselin.

Á dögum Theodosii keisara föður Leonis keisara, þá er Hillderikus var konungr í Frakklandi, þá gerðiz til heiðinn konungr, sá er Muselin hét, at leggia undir sik

[1] [vitum hvert vitni *A.* [2] klerkr *A.* [3] erkidiakninu(!) *A.* [4] [guðs sonr ok sællar Marie, ok ber vitni sannendum *A.* [5] formæli *A.* [6] [þú gallt *A.* [7] hiá *A.* [8] [fyrirleit *A.* [9] [trú *A.* [10] [*mgl. A.* [11] fyrirlítr *A.*

Miklagarð. Hann samnaði miklu liði, bæði skipaher ok landher, ok er hann kom til Miklagarðs, þá settiz hann um borgina með allan her sinn ok lagði at borginni. Ok árla einn morgin, þá er Muselin ætlaði, at lúðrar hans skylldi vekia fólkit [til orrostu[1], þá [gafz honum sú[2] sýn, at kona kom með liósi miklu ok skrýdd purpura or lopti ofan, ok með henni fiölði mikill manna [skrýddr hvítum skrúða[3]. Hon gékk umhverfis borgina ok flokkr hennar, ok þar gagnvart sem tialdbúðir konungs vóru, þá sýndiz honum, sem hon breiddi möttul sinn á borgarvegginn. Eptir þat leið hon upp í loptit, ok allt föruneyti hennar með henni. En við þessa sýn þá varð Muselin hræddr ok þóttiz skilia, at kona siá villdi gæta borgar þeirar. Síðan[4] bað hann borgarmenn inngöngu, ok var honum þat leyft, ok með honum þúsund riddara, ok ofráði hann þar miklu fé til heilagra staða, ok gaf keisara handsal sitt, at hann skylldi alldri á hans ríki ganga, ok fór Muselin heim við þat til ríkis síns. En litlu síðar þá gaf Theodosius upp ríkit ok gerðiz munkr. En Leo son hans tók ríkit. Hann lét vígia Germanum til byskups, dýrligan mann ok heilagan, [en hann[5] setti þat, at þessi lutr félli eigi or minni, er en heilaga mær María leysti Miklagarð or svá miklum háska[6], at in annunciatione sancte Marie skylldu lærðir menn ok ólærðir syngia henni lofsöng í minning þessa atburðar, ok var þar gerr [til söngr, ok var þat[7] ymni, ok skylldu lærðir menn upp hefia, ok þá er þeir höfðu lokit[8] sínu versi, þá tóku ólærðir menn[9] ok sungu[10], ok gékk svá út ymninn, at sínu sinni sungu hvárir. Ok héllt þessu[11] Germanus byskup um sína daga, ok hverr byskup eptir annan. Ok var þetta upptekit á einu þingi í Nicea heraði[12] af .ccc. ok

[1] [í atgöngu *A.* [2] [gaf honum *A.* [3] [skrýddir hvítum klæðum *A.* [4] *saal. A;* Ok *B.* [5] [*saal. A;* ok *B.* [6] en þat var svá *tilf. B.* [7] [einvirðis *A.* [8] lyckt *A.* [9] þat vers *tilf. A.* [10] er þeim var til sagt, er syngia skylldi á millum þeira versa, er lærðir menn sungu *tilf. A.* [11] svá *A.* [12] borg *A.*

.xviii. byskupum, at um Grikkland[1] í hverri kirkiu væri þessi ymni sunginn í þá minning, er [borg þeira var leyst eða frelst, ok þökkuðu[2] frú sancte Marie lausn sína, ok hefr svá ymnann: Ave sponsa insponsata.

17.
Af Stephano.

Allar iartegnir af helgum mönnum gervar, ok einna hellz sancte Marie, þá boða tvefalldan fagnað til dásemðar ok lofs við almátkan guð ok hans heilaga menn, fyrir því at þær verða í heilsugiöfum við líkamann eða hans atstuðning eða til sáluhiálpar góðum mönnum ok iðranarfúsum, ok er móðir miskunnar næst allra nauðsyn, þeira er til hennar kalla, sem í[3] frásögn þessi birtir, er nú skal[4] segia.

Stephanus hét klerkr einn á[5] Frakklandi, sá er dýrkaði af [öllum hug[6] frú sanctam Mariam ok hafði hennar nafn optliga sér í munni. Hann girnti[7] at fara til Jórsala ok steig[8] á skip með þeim mönnum, er þangat[9] fóru. Ok er þeir vóru búnir, þá gaf þeim góðan byr, ok sigldu þeir nökkur[10] dœgr fagrt veðr. Ok er þeir vóru staddir nær landi einshvers staðar, þá féll af byrr[11], en litlu síðar kom á veðr mikit ok stormr svá mikill[12], at áföll géngu á þá, en skeriótt var miök við landit, ok áðr en þeir kómu í nánd við skerin, þá braut[13] skipit fyrir ofan siá[14]. En þá er við skerin[15] kom, þá leysti til lykta [í sundr[16], ok leitaði hverr at fylgia viðum, er mátti. Menn vóru á landi staddir, ok er þeir sá menn þessa at dauða komna, þá hliópu þeir til skipa ok hrundu fram bátum ok reru til þeira, ok tóku suma af sundi en suma af viðum, ok fluttu til landz. En engir kómu af þeim[17] mönnum til fulltings[18] við Stephanum, fyrir því at hann var þegar [í kafi ok niðri við

[1] Girkland *A.* [2] [borgin þackaði *A.* [3] *mgl. A.* [4] frá *tilf. A.* [5] í *A.* [6] [öllu hiarta *A.* [7] gerðiz *A.* [8] sté *A.* [9] þannug *A.* [10] mörg *A.* [11] byrrinn *A.* [12] *mgl. A.* [13] brutu þeir *A.* [14] sió *A.* [15] skerit *A.* [16] [*tilf. A.* [17] þeira *A.* [18] dugnaðar *A.*

grunn[1], ok mátti hann vita sér vísan dauða. En sá er ekki mátti mæla til þurftar sér, þá gerði hann þat, sem hann mátti, ok rendi hug sínum til almáttigs[2] guðs ok [móður miskunnar, ok bað sér þegar hiálpar þann, sem alldri mun þrióta láta miskunnina[3] við alla þá menn, er til hennar kalla, því at engi hefir sá til sællar Maríu [af ókölldu[4] ástríki kallat, at eigi hafi hon milldliga öllum líknat[5], ok er höfn ok landtaka öllum þeim, er í háskasamligu bylgiufalli [veralldligs hégóma[6] hafa sitt mannkosta far andliga lest, enda vili siálfr[7] iðraz ok á miskunnar móður til fulltings kalla. En þó at Stephanus mætti eigi mæla, þá léz hann þessi orð fyrir sér hugsa: „Heyrðu, frú sancta María, dróttning himins ok iarðar! þú ert ván mín næst guði, hiálp allra ákallandi; heyr þú, huggun válaðra, skýling fáráðra! ver þú nær þínum þióni í svá miklum háska stöddum, því at ek hefi þér unnat ok þiónat alla æfi." En er svá var komit, þá heyrði en sæla mær María móðir miskunnar hans bœn, ok [varð hér svá sem þungafullr svefn eða óvit[8] félli á hann, ok í því reis fall mikit allt frá grunni, ok tók Stephanum ok bar hann langt á land upp, ok þótti Stephano, sem honum væri þetta draums, ok er hann vaknaði ok [skilning vitz[9] kom til [með honum[10], þá þekti hann sik fiarri siá liggia á landi uppi, ok skilði at hin sæla María hans fulltrúi hafði af sinni milldi honum líf [ok lík(n) veitta[11]. En er föruneyti Stephanus[12] var á land komit, þá var hans saknat, ok urðu þeir hryggir [við þat[13] ok fóru með fiörunni ok leituðu, ef lík hans væri rekit. En Stephanus er hann skilði, hvar hann var kominn, fœrðiz hann á fœtr, ok átti miök langt[14] til siávar. Ok er förunautar hans sá mann ganga af landi ofan [at sér, ok sá

[1] [á grunnum niðri *A.* [2] allzvalldanda *A.* [3] [bað sér hiálpar móður miskunnar, er alldregi man þoka(!) láta sína miskunn *A.* [4] [með *A.* [5] hólpit *A.* [6] [eru veralldigs hégóma ok *A.* [7] *saal. A. og B.* [8] [verðr hann svá þunga fullr sem svefn *A.* [9] [skilningarvit *A.* [10] [hans *A.* [11] [gefit *A.* [12] Stephani *A.* [13] [*tilf. A.* [14] at ganga *tilf. A.*

nálgaðiz til þeira[1], þá [spurði einn þeira þess[2]: „Hvat! segir hann, gengr eigi Stephanus hér nú at oss?“ Annarr svaraði: „Hann er at vísu, [en hveriu[3] mun gegna[4] um hans ferð? Hann komz [eigi á skip[5], enda hefir hann eigi viðum fylgt til landz. Hví mun hann nú ganga hér af landi ofan?“ En er þeir funduz, þá sagði Stephanus þeim allan atburð um sína[6] ferð, hversu hin sæla María hafði honum borgit. Ok er þeir heyrðu þetta, lofuðu þeir guð ok frú sanctam Mariam. [Ok eptir þessu, sem nú er sagt, þá veittiz Stephano líkamlig iartein[7].

En nú skal segia hve[8] en sæla María veitti Stephano andliga lækning. Hann kom fram ferð sinni til Jórsala, ok síðan er hann [var aptr kominn, þá fór hann í munklífi[9], ok nökkuru síðar gerðiz hann einsetumaðr ok mikill kraptamaðr ok ágætis[10]. En fyrir því at verðleikr ok kraptar vaxa af [meinlætum ok[11] mannraunum ok freistni, [eptir því sem segir Páll postoli, þá varð Stephanus fyrir freistni[11] mikilli af óvin allz mannkyns, til þess at hann hefði þann við at beriaz, at hann mætti sigraz á ok í[12] þeim bardaga reyndr verða, ok af þeiri raun taka laun ok prýði af guði. En líkamlig fýsi kom at honum svá áköf, at hann þóttiz eigi halldaz mundu mega í uppteknu góðlífi, nema guð tœki af honum þenna bardaga. En er hann sá, at hann átti ekki undir sér, þá hvarf hann til fulltrúa síns ok bað ena dýru dróttning, at hon skylldi þat þiggia af syni sínum, at [þessa freistni tœki[13] af honum, ok svá sem hon hafði leystan hann frá siávar háska, svá skylldi hon nú ok leysa frá andardauða sálu hans. Hann lét þá skrifa líkneski eptir frú [sancte Marie[14], ok lét þat koma hiá rekkiu sinni, ok hellti mörgum tárum [þar út fyrir[15] ok söng fagrar

[1] [*saal. A*; ok sér at hann nálgaz *B*. [2] [segir einn þeira *A*. [3] [*saal. A*; einshveriu *B*. [4] sæta *A*. [5] [á ekki skip *A*. [6] *saal. A*; þeira *B*. [7] [*mgl. A*. [8] hversu *A*. [9] [kom aptr or för *A*. [10] ágætismaðr *A*. [11] [*tilf. A*. [12] af *A*. [13] [hon tœki þessa freistni *A*. [14] [sancta María *A* [15] [út *A*.

bœnir þar[1] fyrir líkneskinu ok mælti til sællar Marie [ok kvaddi hana[2] optliga ok bað sér líknar. Svá bar á móti eina nótt, eptir þat er Stephanus hafði sungit óttusöng sinn, þá lá hann í rekkiu sinni ok var á bœn, þá kom móðir miskunnar [at honum[3] ok kvaddi hann þessum orðum: „Hvat sýtir þú eða grætr, Stephanus? Fyrir hvat táraz þú eða píniz?“ En hann kendi, hver komin var, ok svaraði[4]: „Frú mín! sagði hann, ek hefi opt beðit ens sama lutar, ok fæ ek enn enga fró af[5].“ Þá leit en sæla María til hans blíðliga ok sagði svá: „Frá þessum okkrum fundi skal alla þessa freistni af þér taka, svá sem framast er leyft, meðan saman eru önd ok líkami í þessum heimi.“ Eptir þetta hvarf María frá honum at sýn, en efndiz fyrirheit hennar, meðan hann lifði, svá at hann unði vel[6] einsetu sinni.

Nú hverr sem heyrir eða less þessa iartegn, er bæði [segir veitta hafa verit af árnaðarorði Maríu líkamliga hiálp ok andliga[7], þá láti sá sér alldri or hug[8] ganga at dýrka hana framarr[9] öllum [guðs heilögum mönnum[10] ok gera hversdagliga hennar[11] minning, fyrir því at ifalaust er, at eigi mun hon óminnig vera þess nauðsynia, er hana lætr sér eigi or minni hverfa[12].

18.

Af byskupi einum.

Frá því er sagt, at byskup einn biózt til Jórsala með miklu fiölmenni, ok er þat skip var búit, er hann skylldi á vera[13], þá gaf þeim byr þann, er þá bar langt áleiðis. Einn[14] dag áttu þeir at sigla þar, er skeriott var miök en stormr veðrs, ok bar þá upp á sker eitt, svá at undan gékk

[1] *mgl. A.* [2] [grátandi *A.* [3] [til hans *A.* [4] *saal. A;* spurði *B.* [5] á *A.* [6] allvel í *A.* [7] [segiz veitt hafva af árnaðarorði sællar Marie líkamliga hiálp ok svá andliga *A.* [8] minni *A.* [9] framazt af *A.* [10] [helgum *A.* [11] henni *A.* [12] líða *A.* [13] fara *A.* [14] En of *A.*

kiölrinn, ok féll inn siár[1] kolblár í gegnum skipit. Þeir vóru fiarri landi. Þá var báti skotit, ok gékk byskup þar á, ok þeir menn með honum, er mestr þótti skaði at, ef létisc. Ok er einn maðr villdi hlaupa í bátinn, þá kom hann milli skips á siáinn[2] ok sökk þegar til grunna, svá at hann kom eigi upp, svá at þeir sæi. En áðr þeir byskup legði frá, þá bað hann þá, [er eptir vóru, at þeir skylldu[3] til skripta ganga ok búaz svá við, sem þeim mundi[4] eigi ván brautkvámu. Ok svá gerðu þeir, ok kölluðu til guðs af öllum hug ok með sannri iðran. Eptir þetta lagði byskup bátinum frá skipinu[5], svá at eigi lysti [bátinum þar við[6]. Ok er þeir kómu svá á braut, at eigi var þeim hætt við neinu, þá villdi byskup siá, hvat [tíðenda væri[7] um [þá sem vóru á skipsflakinu[8]. Ok vóru þeir þá druknaðir. En byskup sá marga fugla fliúga upp or siánum, [ok vóru þat[9] dúfur hvítar, ok skilði byskup, at þat vóru sálur förunevtis[10] hans. En svá sem byskup harmaði andlát förunauta sinna áðr, þá tók hann síðan[11] at harma þat, er hann hafði eigi þar látizt[12] með þeim enum dýrligstum mönnum. En eptir þetta reru þeir at landi. Ok er byskup var á land kominn, þá sá þeir, at förunautr þeira, sá er fallit hafði á siáinn ok sokkit, óð[13] or hafi[14] upp til landz. En er byskup sá þenna atburð, þá varð hann óttafullr. Ok er þeir fundu hann, þá spurði byskup, hveriu faralldi hann hefði komiz til landz. Hann svaraði: „Eigi skulu þér undraz ferð mína, fyrir því at sú hiálpaði[15] mér, er hiálp er allra[16]. En þá er ek mista bátzins, þá nefnda ek Maríu[17], ok með hennar minning fór ek niðr til grunna. En er ek kom til grunna, þá kom til mín en sæla María ok brá yfir mik mötli sínum, ok kenda ek þá ekki siáfar[18]

[1] sær *A.* [2] sióinn *A.* [3] [*mgl. A.* [4] væri *A.* [5] *saal. A;* skipslaginu (? skipsflakinu) *B.* [6] [bátinn við skipit *A.* [7] *saal. A;* tíð var *B.* [8] [hagi þeira er vóru á hinu mikla skipi *A.* [9] [*mgl. A.* [10] förunauta *A.* [11] nú *A.* [12] *tilf. A.* [13] vóð *A.* [14] kafi *A.* [15] hiálp *A.* [16] ok dugði mér *tilf. A.* [17] Mariam *A.* [18] siófar *A.*

atfallz. Ok leiddi hon mik svá [með grunnum[1] þar til, er þér sát mik vaða upp or hafinu[2]." En er hann hafði þetta sagt, þá sungu þeir lof guði ok sælli Maríu, sem allir eigu, þeir er undir hennar miskunnar mötli vilia vera, þeim er svá er víðr, at yfir tekr allan heiminn. Ok ef[3] þeir kriúpa undir þenna[4] möttul, er áðr eru frosnir[5] af ástleysis kulða við guð, þá flóna þeir til ástar við guð. Svá ok hinn, er áðr er heitr í ást til skapara[6] síns, náir eigi at kólna í astleysis frosti undir þessum mötli. Hann skýlir ok við örvilnan þeim, sem hans hlífing sœkia. Nú biðium vér af öllum hug til sællar Maríu, at svá sem hon leiddi þenna mann til landz or siávar háska, svá leiði hon ok andir órar[7] til eilífrar fóstriarðar.

19.

Af þrim félögum.

Til þess at kunnigt verði öllum[8], hvert traust sæl María veitir öllum þeim, sem at henni hníga, þá er sagt, at klerkr einn fór at vitia [útlendra staða heilagra ok ágætra[9]. Ok er hann kom til staðar einshvers, þar sem klerkar vóru .vi.[10] fyrir, þá tóku þeir við honum vel ok höfðu hann at sínu borði ok[11] öllu samlagi. En um nóttina risu þeir upp til óttusöngs, ok þessi klerkr með þeim. Ok er þeir hófu upp tíðir sínar, þá sungu þeir fyrst Maríu tíðir svá hátíðliga, sem þá væri en ágæzta hátíð. Ok er lokit var Maríu óttusöng, þá sungu þeir dags óttusöng, eptir því sem þessum klerk [þóttu vánir[12] á, at aðrir menn mundu syngia. Eptir þetta fóru þeir til svefns. Um morgininn[13], er þeir risu upp, þá spurði þessi maðr, er til var kominn, [þann mann, er fyrir þessum samnaði var[14], hvat til hélldi, er þeir sungu svá hátíðliga af sancta Maria, þar sem þetta[15]

[1] [af grunni *A*. [2] kafi *A*. [3] *saal. A;* er *B*. [4] hennar *A*. [5] *saal. A*; freð(n)ir *B*. [6] lausnara *A*. [7] várar *A*. [8] *mgl. A*. [9] [heilagra staða *A*. [10] þrír *A*. [11] í *tilf. A*. [12] [þótti vani *A*. [13] morguninn *A*. [14] [þá er fyrir vóru *A*. [15] þá *A*.

var eigi hennar hátíð, svá at hann vissi. [Sá svaraði[1]: „Ek em svá skylldr[2] til, [hversu er[3] aðrir gera, at dýrka af öllu hiarta ok megni hversdagliga frú sanctam Mariam, því at fyrir hennar milldi hefi ek forðaz eilífar kvalar, ok fyrir því at ek sé, at þú ert mikill dygðarmaðr[4], ok þér þikkir gott at forvitnaz guðliga[5] luti, þá mun ek segia þér atburð til þessa máls."

Vér vórum þrír félagar ok allir miök í hégóma bundnir, ok lifðum allir miök eptir oss en í móti guði ok guðs boðorðum. Ok þá er enn dýri dróttinn minn Jesus Kristr villdi mik með hirtingu frá þessu illífi taka[6], þá [gafz mér sú sýn[7] í svefni, at ek kom á þing fiölment, þar sem dróttinn sat á stóli, ok hiá honum fiölði engla ok heilagra manna. Ek heyrða, at hann [tiáði fyrir[8] þeim, er við vóru, mótgerðir þær, er honum vóru gervar, ok hver hefnd þar ætti[9] fyrir at koma, en mér var mikil forvitni á [at heyra sem gerst þat er mælt var[10], ok varð ek þó[11] hræddr miök. En er ek gékk nær, þá skilða[12] ek, at dróttinn rœddi um oss félaga, ok hóf svá rœðu sína: „Ek vil[13], sagði hann, at þér segit, hvern dóm þessi maðr skal hafa[14], er nú er hér við staddr, eða félagar hans. Þeir hafa lengi mik ekki óaz, ok engan enda látit á sinni rangligri meðferð [verða gervan[15], ok með engu ástarbragði góða luti gert eptir mínum boðum. Ek hefi þá látit á minna, at þeir betraðiz ok hyrfi til mín. Ek hefi lengi þolat þeira ranglæti, ok hefi ek eigi reynda þeira umbót[16]." Þá svara þeir, er við vóru, ok sögðu, at vér hefðim oss ráðit til eilífra kvala, ok síðan vórum vér dœmðir [til eilífra kvala af várum[17] verðleikum. En þar er ek stóð skiálfandi, þá sá ek, at guðs móðir stóð upp af því sæti, er hon

[1] [Þá svaraði sá er við hann mællti *A.* [2] *saal. A*: skulldugaðr *B.* [3] [hvernug sem *A.* [4] dýrðarmaðr *A.* [5] dýrðliga *A.* [6] kalla *A.* [7] [gaf mér sýn of nótt *A.* [8] [sagði *A.* [9] átti *A.* [10] [ok villda ek heyra þat *A.* [11] *saal. A;* þá *B.* [12] heyrða *A.* [13] bióða *tilf. B.* [14] taka *A.* [15] [*mgl. A.* [16] við mik *tilf. A.* [17] [at *A.*

INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUD

hafði áðr setit, ok gékk fyrir son sinn lítillátliga ok fagrliga, ok heyrða ek hana hafa þessi bœnarorð til dróttins í mína þurft: „Ek bið þik, son[1] minn! ok þína milldi, at þú hlífir[2] þessum manni, þó at hann hafi mikit af gert til þín, þá hefir hann þó hvern dag mér tíðir sungit[3]. Ok eptir því sem stendr í þínu[4] lögmáli, at alldri gerir maðr svá lítinn lut, ef góðr er, at þat skyli ólaunat vera, en at svá búnu þá hefir þessi maðr engi laun tekit af mér fyrir svá mikla ok langa þiónun[5], nú fyrir [mínar bœnir[6] þá lifni þessi maðr, er áðr er til dauða dœmðr.“ Þá leit dróttinn blíðliga [við henni[7] ok mælti: [„Svá sem þú vilt[8], en sœtasta móðir! ok af þínum bœnum þá veiti ek þeim manni hiálp, ok mun ek veita honum eilífa sælu, ef hann vill sinna glœpa iðraz.“ Þá sneriz[9] en sæla María at mér ok mælti: „Far þú nú ok siá við at misgera, at eigi beri þér harðara til handa, en þú vart nú til dœmðr.“ Eptir þessa vitran þá fór ek til þessa staðar, ok skilða ek þá við félaga mína, því at þeir lifa nú sem áðr.

„Nú helldr þetta til, er vér syngium hvern dag[10] Maríu tíðir. En einn af þessum .vi. klerkum, er þú sér nú hér, þá villdi eigi vera í þessu tíðahalldi ok [lagði á órœkt[11], þá vitraðiz hin heilaga María honum[12] ok mælti: „Ef þú vilt eigi vera í sveit brœðra þinna [um tíðahalld mitt[13], þá lastaðu eigi fyrir þeim [eða gabba[14] engan, at til mín geri ástsamliga.“ Eptir þetta þiónaði þessi [bróðir sem aðrir[15] með allri ást frú sancte Marie. En er klerkr, sá er til var kominn, [heyrði þenna atburð[16], þá lofaði hann guð ok sæla Mariam. Ok svá eigu allir, þeir er [síðan heyra, at þeir kvikni[17] í astarhita til lofs við sæla Maríu dróttningu.

[1] sonr *A.* [2] líknir *A.* [3] sungnar *A.* [4] helgu *tilf. A.* [5] þiónostu *A.* [6] [minnar bœnar sakir *A.* [7] [til hennar *A.* [8] *saal. A;* sem vil *B.* [9] sneri *A.* [10] hátíðliga *tilf. A.* [11] [lagi *A.* [12] *saal. A*; sialf *B.* [13] [*mgl. A.* [14] [ok aflet *A.* [15] [klerkr sem aðrir brœðr *A.* [16] [hafði þenna atburð heyrðan *A.* [17] [þenna atburð heyra ok kvikna *A.*

20.

Af brœðrum tveim.

Nú skal segia frá brœðrum tveim, [þeim er[1] vóru í Rómaborg. Hét annarr Petr[2] ok var erkidiákn at[3] Petrskirkiu, vitr til veralldar ok ágiarn til fiár ok metnaðar; annarr hét Stephanus, hann var dómandi ok ranglátr í því valldi[4], sem hann hafði, ok tók opt fé[5] til at dœma rangt, hann gallt illa skulldir sínar, hann tók fé með ofríki af mönnum, hann þyrmði eigi heilagrar kirkiu eign[6]; hann hafði tekit þriá bœi frá Laurentius kirkiu, alldingarð frá Agnesar kirkiu, ok lagði undir sik. Svá bar [i móti[7], at Petr erkidiákn tók sótt ok andadiz, ok fór sála[8] hans til meinlætis[9] staða ok [í hreinsanarelld[10]. Litlu síðar tók Stephanus sótt ok andaðiz. En er önd hans var fráskila[11] búkinum, þá var hon leidd fyrir dómstól guðs, ok sat dróttinn á stóli sínum ok hans heilagir menn íhiá honum. En er Laurentius sá Stephanum, þá gékk hann hiá honum ok tók þrim sinnum í handlegg[12] honum, ok varð Stephano svá illt við, at hann þóttiz kenna um allan sik sárleiks. En heilaga Agnes sneri baki við honum ok villdi eigi siá hann. Þá mælti dróttinn: „Fyrir því at þessi maðr tók opt fé til rangt[13] at dœma ok selldi réttlæti ok sannleik við verði, þá er þat dómr minn, at hann fari til þess staðar, er Judas hefir, sá er mik selldi við verði.“ Eptir þetta var Stephanus á braut leiddr ok til þess staðar, sem hann hafði til gert. Stephanus hafði, meðan hann lifði, dýrkat með allri kunnostu ok ást enn heilaga Preiectum byskup guðs píningarvátt, ok á hátíðardegi hans þá hafði Stephanus mikit boð ok marga klerka fátœka ok ólærða menn at borði[14] sínu til dýrðar Preiecto. En er Stephanus var á brott leiddr til píslarstaða, þá mæltu heilagir menn: „Heyrðu, hinn

[1] [þeir *A.* [2] Petrus *A.* [3] í *A.* [4] *saal. A;* velldi *B.* [5] af mönnum *tilf. A.* [6] *saal. A*; fé *B.* [7] [at *A.* [8] sál *A.* [9] *saal. A*; helvítis *B.* [10] [hreinsunarelldz *A.* [11] skilið frá *A.* [12] armlegg *A.* [13] *saal. A;* rangs *B.* [14] boði *A.*

heilagi Preiecte! hví gengr þú eigi fyrir dróttin enn miskunnsama[1] dómanda, ok biðr Stephano líknar á sínu máli, þar sem hann sýndi mikla ást við þik í sinni þiónan." Þá stóð upp enn heilagi Preiectus ok gékk til ens heilaga Laurentius[2] ok bað, at hann fyrirgæfi Stephano, ok svá bað hann Agnes. Ok gáfu þau þegar upp þat, sem við þau var misgert. Síðan bað Preiectus ena heilögu Mariam, at hon géngi til með honum ok bæði dróttin, at Stephanus féngi líkn á sínu máli. Ok er en dýra dróttning guðs móðir bað son sinn fyrir Stephano, þá féngu þau Preiectus þat þegit, at Stephanus skylldi lifna ok giallda aptr þat fé, er hann hafði at röngu [af mönnum tekit[3], ok gera iðran fyrir glœpi sína ok lifa .xxx. daga. En á þeiri leið, er Stephanus var leiddr, þá heyrði hann aumligar raddir [nær sér[4], ok sá marga píslarstaði, ok í þeim einhverium stað þar var Petr bróðir hans. Þá spurði Stephanus: „Petr bróðir! fyrir hveria sök komtu í svá illan[5] stað, þar sem oss þóttir þú réttlátr maðr [í lífi þínu[6]?" Hann svaraði: „Ek gelld þess at, er ek var ágiarn[7]." [Þá spurði Stephanus, hvat til þess væri[8] at „þú mættir sem fyrst or [þessu meinlæti[9] komaz." Þá svaraði Petr: „Ef pávinn siálfr syngi sálun. ssu fyrir [sál minni[10], ok kardinálar með honum, þá væntir mik, at lokit mundi minni písl, [fyrir því þó at ek væra nökkursti ágiarn, þá gerða ek marga luti vel ok til upphallz heilagri kristni[11]." Eptir þetta var Stephanus leiddr til þess staðar, sem enn vesli Judas var í kvöl. Þar sýndiz honum pyttr diúpr ok illiligr ok allzkonar kvalar í. Hann sýndiz honum svá ósléttr innan, sem broddr stœði við brodd. En er Stephanus var kominn á bakkann fram, þá kom sendiboð eptir honum, at guð bauð, at sála hans skylldi hverfa aptr til búksins ok maðrinn[12] lifna. Ok

[1] miskunsamasta *A.* [2] Laurencii *A.* [3] [fengit *A.* [4] [*mgl. A.* [5] harðan *A.* [6] [vera *A.* [7] þá gerða ek þó marga luti vel til upphallz heilagri kristni *tilf. B.* [8] [þá væri til þess *A.* [9] [þessum kvölum *A.* [10] [mér *A.* [11] [*tilf. A.* [12] *mgl. A.*

var[1] hann þá leiddr aptr sömu leið. Ok er hann kom fyrir ena heilögu Mariam, þá bauð hon Stephano, at hann skylldi syngia henni til lofs hvern dag í þeim mánaði, er honum var til iðranar veittr, psalminn Beati immaculati. Eptir þetta lifnaði Stephanus, ok fór á fund pávans ok sagði honum þessa vitran, er hann hafði sét, ok bað hann syngia sálumessu fyrir sál[2] Petro brœðr sínum, ok sýndi honum handlegg sinn, þann er enn heilagi Laurentius hafði klýptan, ok var hann svá blár ok þrútinn, sem þat hefði við lifanda mann gert verit. „Ok til þess at þér vitið, sagði Stephanus pávanum, at þetta er satt, er ek sagða yðr, þá mun ek eigi lifa lengr en þriátigi daga." En á þessi stundu bœtti Stephanus aptr þeim, er hann hafði rænt, ok á þrítuganda degi þá kallaði guð hann til sín í eilífa dýrð af árnaðarorði frú sancte Marie.

21.

Af bónda einum.

Þat er enn sagt, at einn búandi[3], sá er akrlönd átti víða, at hann var því vanr, þá er hann lét vinna akra sína, at ganga fyrir ágirnis sökum yfir akramerki ok eria meira land en hann átti, ok tók[4] svá undir sik eignir nágranna sinna. Hann var því vanr, þó at miök géngi afskeiðis hans ágirni, at dýrka með mikilli góðfýsi guðs móður Mariam, ok hafði opt í munni hennar engiliga kveðiu. Þessi maðr tók bráða sótt ok andaðiz. En er hann var andaðr, þá kómu fiándr ok tóku öndina ok drógu til kvala. Þá kómu heilagir englar [í móti[5] ok töldu góða luti þá, sem þessi maðr hafði gert, ok vóru fáir hiá því, sem hans glœpir vóru. Þá tóku fiándr [at hœlaz[6] ok fögnuðu, er þessi maðr var týndr. Þá sagði einn engill: „Þat er enn eigi talt[7], at þessi maðr söng opt með ástríki lofskveðiu sællar Marie." En þegar er óhreinir andar heyrðu getit[8], at þessi [maðr

[1] varð *A.* [2] *mgl. A.* [3] bóndi *A.* [4] taka *A.* [5] [*mgl. A.*
[6] [*saal. A;* ok hœlduz *B.* [7] talit *A.* [8] *mgl. A.*

var þiónn[1] frú sancte Marie, þá þögnuðu þeir ok flýðu á braut. En guð dœmði, at þessi[2] maðr skylldi lifna ok bœta fyrir sér. Ok allir þeir sem heyrðu þessa iartegn, þá lofuðu þeir guð, ok [hina sælu Maríu[3] guðs móður.

22.

Af (prior) einum.

Í borg þeiri er Papia heitir, er svartmunkalífi, ok í því munklífi var príorr sá, er frá er sagt, at hann héllt illa reglu[4] sína bæði um þögn ok marga luti aðra. Þessi príorr sýktiz, ok or þessi[5] sótt andaðiz hann. En alla þá stund er hann hafði í klaustralífi[6] verit, þá hafði hann hvern dag rœkiliga[7] sungit tíðir frú sancte Maríe ok staðit [iafnan upp ámeðan[8]. En er .xii. mánuðr vóru frá liðnir andláti hans, þá vitraðiz hann einum bróður, sá hét Hugbertus, hann hafði þá sýslu, at hann gætti kirkiu ok svaf í [henni um nætr[9]. Ok er hann hafði fyrir óttusöng upp staðit til bœnar ok at siá um liós, þá varð kallat hátt á hann, þar er hann stóð fyrir altari, ok var þetta mælt: „Bróðir Hugberte!“ Hann varð hræddr miök ok þóttiz eigi vita, hveriu fá mundi, ok hugsaði þat hellz, at hann heyrði til siúkra manna húss, er var nær kirkiunni, ok fór [skiótt þangat[10], ok varð við þat varr, at þaðan hafði [eigi kallat[11]. En þegar er hann kom[12] aptr til kirkiu, þá var kallat á hann: „Bróðir Hugberte!“ Hann þorði eigi at svara, ok fór til rekkiu sinnar ok lagðiz til svefns. Ok þegar er hann var sofnaðr, þá kom til Hugbertus[13] þessi bróðir, er áðr var sagt, ok mælti: „Hví villdir þú eigi svara, bróðir! þá er ek kallaða á þik?“ Þá spurði[14] Hugbertus: „Hversu er þér, bróðir!“ Hann svaraði: „Hart hefi ek haft hér til ok verit í útlegð í heraði því,

[1] [var þiónostumaðr *A*. [2] siá *A*. [3] *saal. A*; sælam (!) Mariam *B*. [4] *saal. A*; regulo *B*. [5] þeiri *A*. [6] klaustra *A*. [7] röksamliga *A*. [8] [meðan *A*. [9] [kirkiu *A*. [10] [þannug *A*. [11] [ekki kall komit *A*. [12] fór *A*. [13] *saal. A*; Hugberte *B*. [14] svaraði *A*.

er sá er höfðingi yfir, er Smirna heitir. Ok meðan ek var þar, þá tók ek mörg meinlæti á mik fyrir misgerðir mínar. En nú bar svá at, at hin sæla dróttning himins ok iarðar fór fyrir skömmu þar í nánd, ok sá hon, hvar ek var, ok tók hon mik þaðan í braut ok leiddi mik þaðan til fagnaðarstaðar. Ok naut ek þess at, er ek [hefi henni rækiliga tiðir sungit[1]." En Hugbertus sagði brœðrum þessa vitrun, ok litlu eptir þetta tók hann sótt ok andaðiz ok fór til fagnaðarstaðar.

23.

Frá drápi mannz.

Svá sem öllum er kunnigt í frásögnum margfalliga dýrligum frú sancte Marie, hversu miskunnsamliga hon helpr öllum þeim, er henni þióna, svá er ok víst at vita, at hörð refsing gengr[2] eptir við þá, er í mótgerðum eru við hana, svá sem lutr sá berr vitni, er nú skal frá segia. Þat er sagt, at í einhverri[3] borg vóru þrír riddarar, þeir er umsát gerðu einum borgarmanni ok villdu hafa líf hans. Ok er hann varð varr við [umsát þeira ok atför[4], þá flýði hann til Maríu kirkiu, ok vænti[5] sér þar [miskunnar ok[6] friðar, ok at þeir mundu hallda grið[7] heilagrar kirkiu. En er þeir sá, at hann var þar kominn, þá hliópu þeir í kirkiuna ok drápu þenna mann fyrir altari sællar Marie. En litlu síðar þá kom elldr í hús þat, er þeir sváfu í, ok urðu þeir eigi varir fyrr við, en þeir kendu hita svá mikinn, at þeim var eigi [ván brautkvámu[8]. Þá sneruz þeir til iðranar fyrir [glœp sinn[9] ok báðu [frú sanctam[10] Mariam sér miskunnar[11] ok fyrgefningar. En þat brióst, er miskunnar brunninn ól, þá má alldri þorna af miskunn. Ok þat reyndu þessir þrír riddarar, at en sæla dróttning sá iðran þeira ok

[1] [hafða henni röksamliga tíðir sunguar *A.* [2] kemr *A.* [3] einni hverri *A.* [4] [svik þeira *A.* [5] vætti *A.* [6] [*mgl. A.* [7] *saal. A;* frið *B.* [8] [brotkvomu sinnar kostr *A.* [9] [glœpi sína *A.* [10] [guðs móður *A.* [11] hiálpar *A.*

leysti þá or eldz háska. Ok vóru þeir þá nakkvat[1] sakaðir. Ok eptir þat er þeir vóru heilir, þá fóru þeir til byskups ok tóku skriptir af honum, ok var þeim þat skriptat, at vápn þau, er þeir höfðu haft til at drepa klerk þenna með, þá vóru slegin af iárn ok negld á þá, ok skylldu þau á þeim vera, þar til er[2] þau sprytti siálf af[3]. Ok eptir þetta þá fóru þeir menn víða [um heim[4] til heilagra staða. Ok sagði sá, er Maríu iartegnir hefir dictat, at hann fann einn af þessum riddarum ok sá síðu hans, ok var þá holldit hlaupit upp yfir iárnit ok þrútit miök, ok sagði hann siálfr frá þessum atburð, ok lagði þat við, at honum var vitrat, at hann skylldi fara til[5] Laurentius, ok hann mundi þar fá bót síns meins.

Nú er hér sýnt, at en sæla María lét mikla hegning [fyrir koma við[6] sína mótgerðarmenn, en þat sama þó leiddi þá til hiálpsamligrar iðranar. En hvat sé örvæna, at nökkurir menn[7] undriz, fyrir hveria sök en sæla María léti eigi þann mann, er flýit hafði til kirkiu hennar, undan lífláti komaz. En slíkri þarflausu hugsan þá svarar svá einn vitr maðr: Guðs dómar eru leyndir, ok skal þá eigi[8] með ofdirfð rannsaka. En þat má hverium manni ifalaust vera, at engi leitar sá skióls til guðs móður, at eigi muni[9] hiálp af hlióta. En þat er lesit um heilaga menn, at[10] þeir leysa giarnara sálur or háska en líkami, fyrir því at eigi er líkami meira verðr hiá önd, en stundligr lutr hiá eilífum. En sú hin dýra dróttning, er allt þiggr af sínum syni, þat er hon biðr, þá skulu menn[11] því trúa, at hon muni þat lífit hafa þegit þessum manni, er engi deyr ífrá, ok biðium vér, at þat hit sama þiggi hin sæla María [oss af guði[12], sem hon sér at betr[13] gegnir.

[1] nöckuð *A.* [2] guð villdi at *tilf. A.* [3] þeim *tilf. A.* [4] [*mgl. A.* [5] hins helga *tilf. A.* [6] [koma yfir *A.* [7] *mgl. A.* [8] engi *A.* [9] man hann *A.* [10] er *A.* [11] vér *A.* [12] [*saal. A;* g. m. (*d. e.* guðs móðir) *B.* [13] betz *A.*

24.

Frá Eulalia nunnu.

Þat er enn sagt, at í nunnusetri því, er helgat var Edvardo, var nunna sú er Eulalia hét. Hon þiónaði af allri kunnáttu frú sancte Marie ok tók þat í vanda, at syngia hvern dag fimtán tigum sinna engiliga kveðiu Ave Maria. Ok er hon átti mart at [annaz iafnan, þá vóru eigi optliga[1] stundir til þessa söngs, ok varð hrapalliga at syngia, [er svá var opt yfir farit[2]. Á einnihverri nótt, þá er Eulalia svaf í rekkiu sinni, þá vitraðiz henni hin sæla María ok mælti: „Sefr þú, dóttir Eulalia?“ En hon þóttiz svara ok kenna, hver komin var. „Vaki ek, sagði Eulalia, eða hvat viltu, frú mín, eða hvers nýtr ambátt þín at, er þú villdir koma til mín [ambáttar þinnar syndugrar[3]?“ Þá svaraði hin sæla María: „Eigi skaltu, dóttir, óaz móður þina, því[4] at mér líkar vel þín þiónan. En ek vil [biðia þik[5], at þú syngir mitt vers enn rœkiligar héðan ífrá, ok þessi orð seinst[6] dominus tecum, fyrir því at þat kann engi [hugum at hyggia[7], hverr fagnaðr mér er at, hvert sinn er ek heyri, ok er þat endrnýian[8] allz míns fagnaðar, er ek heyri þessi orð rœkiliga[9] sungin.“ En er Eulalia heyrði þetta, þa varð hon fegin, ok eptir þat hvarf hin sæla María brott[10]. En Eulalia tók síðan ok söng fimtugum[11] sinna ok þessi orð seinst[6], sem hin sæla Maria bauð henni, ok sagði siðan mörgum mönnum þessa iartegn til dœma, at betra er færa skynsamliga sungit en mart með litlum athuga.

25.

Frá einni húspreyiu.

Frá því er enn sagt, at ein húspreyia[12], sú er rík var harðla, hon dýrkaði miök sæla Mariam. Þessi kona

[1] [sýsla ok var iðiusöm, þá vóru henni opt litlar *A.* [2] [ef svá mörgum sinnum skylldi yfir fara *A.* [3] [*tilf.* *A.* [4] fyrir því *A.* [5] [bióða þér *A.* [6] seint *A.* [7] [orðum at skýra *A.* [8] endrnýiung *A.* [9] *mgl.* *A.* [10] braut *A.* [11] *saal.* *A;* .l. *B.* [12] á Bretlandi *tilf.* *A.*

var vōn[1] at gera veizlur í móti konungi ok var hans vinr mikill. Svá bar at móti einhveriu sinni, at þessi kona átti at taka við konungi, ok varð eigi fyrr vōr við, en sendimenn konungs kómu [til hennar[2] ok sögðu, at konungr mundi þar koma at kvelldi. Þá lét hon þegar ganga í kiallara ok siá þau fōng, er þar vóru. En þar skorti eigi mungát, en miöðr var í einum[3] verpli, ok sá hon, at þar mundi verða veizlufall. Þá hét hon á sæla Mariam, at hon skylldi líkna hennar máli[4], ok fór hon til Maríu kirkiu ok gékk fyrir hennar altari ok sagði: „Heyrðu, frú mín hin sæla María! ek bið þik, at þú liknir mitt mál ok þiggir þat af guði, at hér verði eigi veizlufall.“ Síðan fór hon heim ok hafði traust á því, at María mundi þetta veita. Eptir þetta kom konungr, ok tók húspreyia vel við honum, ok lét bera drykk sem ákafligaz[5]. En í miaðarverpli þvarr alldregi[6], þó at af væri[7] drukkit, ok varð sú veizla hin bezta, ok gékk eigi minni miöðr af en til var ætlaðr, ok þakkaðu[8] allir guði þessa iartegn ok sælli Maríu.

26.

Frá riddara konungs.

Murieldis hét ein kona, hon var gipt riddara þeim, er Rodgeirr hét. Hana dreymði, at hon þóttiz bera merki, þat var rautt at lit, en hon fór þá með sveinbarn. Ok er hon vaknaði, þá tók hon vitfirring ok mælti margar órar, ok sagði, at henni þótti sem trúa sú, er hon hafði, fœri [út í millum geirvartnanna henni or bríóstinu[9], ok bar fiándinn slík skrimsl fyrir hana. Frændr hennar ok bóndi harmaðu[10] miök mein hennar. Síðan var henni fylgt til heilagra staða, því at þat þótti líkligazt, at hon mundi þar[11] bót fá. Henni vígðu lærðir[12] menn vatn, ok í hvert sinn er hon

[1] iafnan *tilf. A.* [2] [*tilf. A.* [3] litlum *tilf. A.* [4] mál *A.* [5] kappsamligazt *A.* [6] eigi *A.* [7] haft ok *tilf. A.* [8] þökkuðu *A.* [9] [á braut or bríósti hennar á millum geirvar(t)na henni *A.* [10] hörmuðu *A.* [11] af því *A.* [12] margir *A.*

bergði því, þá œddiz[1] mein hennar, ok tók hon at beria ok veifa höfði[2]. Hon var fœrð til þess staðar, er Fiskanum heitir, þar er höfuðkirkia í staðnum heilagrar þrenningar[3]. Þannveg[4] var þessi kona fœrð, en þó skipaðiz hennar mein eigi til bata, því at dróttinn varðveitti [þessa konu[5] til handa móður sinni. En þá er at kyndilmessu dró, fœrðu frændr þessa konu til Maríu kirkiu, er stóð í skógi, ok messudaginn[6] tók þessi kona heilsu sína. Siá kirkia stóð í mörk ein sér ok var fyrnd miök, ok höfðu Girkir látit gera. En af þessi iartegn reistiz upp miök siá kirkia, ok þökkuðu allir guði ok sælli Maríu [þenna atburð[5].

27.

Af líkneski várs herra.

At vekia góðfús hiörtu til himneskrar ástar, þá skal segia í fám orðum dýrligan atburð frá sælli Maríu, eptir því sem snilldin býðr, at maðr skal með fám orðum marga luti ok mikils verða greina. Þat er sagt, at [í Toleta[7], er Norðmenn kalla Tolhus — sú borg stendr á Spanialandi[8], ok byggva þriðiung borgarinnar kristnir menn, annan þriðiung gyðingar, enn þriðia heiðnir menn — þar er ok erkibyskups stóll, ok á andlátzdegi eða uppnumningar frú sancte Marie þá söng erkibyskup messu einhveriu sinni, svá at frá verðr sagt, ok var þar allr fiölði kristinna manna við. Þá var heyrð rödd upp í loptit, er erkibyskup söng lágasöng í messu, sú er á þessa lund mælti með grátsamligu yfirbragði: „Hó, hó, ofharmr, ofharmr þat, er gyðingar með mikilli slœgð ok illzku skulu búa svá nær guðs hiörðu[9] ok þessum sauðum, er merktir eru hiálparmarki ens heilaga kross, því at nú vilia gyðingar spotta ok hæða ok krossfesta í öðru sinni son minn.“ En þetta varð til mikils ótta ok áhyggiu kristnu fólki. Ok eptir messu þá

[1] *saal. A;* óaðiz *B.* [2] sínu *tilf. A.* [3] vígð til lofs ok dýrðar *tilf. A.* [4] þannug *A.* [5] [*tilf. A.* [6] siálfan *tilf. A.* [7] [*saal. A*; tolia *B.* [8] Spáni *A.* [9] *saal. A*; iörðu *B.*

leitaði erkibyskup við lýðinn, hvat til ráðs skylldi taka, ok urðu á þat allir sáttir, at fara skylldi[1] til húsa gyðinga ok herbergia, ok rannsaka sem vandligaz, hvat þar væri títt. Ok fóru þeir fyrst til halla þeira, er byskup gyðinga átti, ok rannsökuðu þar. Ok þá er erkibyskup kom i þinghús þeira, þá fannz þar [líkneskia gör[2] af vaxi í líking lifanda mannz. Hon var börð ok hrækt, ok þar vóru menn margir af fólki gyðinga ok féllu á kné fyrir líkneskiuna[3], sumir gáfu henni kinnhesta[4]. Þar stóð ok kross hiá, ok höfðu gyðingar þat ætlat at negla líkneski þetta þar á krossinn til spotz ok svívirðingar við dróttin várn Jesum Krist ok alla þá er á hann trúðu. En er kristnir menn sá þetta, þá brutu þeir þetta[5] líkneski, en drápu alla gyðinga, þá er þar vóru við staddir. En[6] fyrir þenna lut ok alla aðra, þá sem en sæla María dróttning gerir sér til lofs ok dýrðar en oss til fagnaðar, þá eigum vér dróttni várum ok hans móður lof fyrir at gera, þeim er lifir ok ríkir um allar alldir allda.

28.

Af Leurico.

[Hversu milld ok miskunnsöm hin sæla María er við alla þá, er hennar dýrð giöra, þá sýna mörg dœmi hennar iartegna[7]. Maðr hét Leuricus, hann var munkr í einuhveriu munklífi. Þar andaðiz ábóti, ok eptir hans andlát skylldu munkar kiósa sér ábóta. En Leuricus villdi giarna taka þann vanda fyrir metnaðar sakir ok hét munkum blíðu mikilli, [ef hann væri til ábóta tekinn[7]. En þetta munklífi átti sér móðurhús, svá sem grámunka regula býðr, ok var þar ábóti yfir, ok átti sá kosning með brœðrum. Leuricus var vinr konungs mikill ok hafði lengi[8] með veralldarfólki verit, ok fyrir þá sök villdi ábóti ok munkar hann eigi[9] kiósa, ok kuru[10] hann frá, en til þann er stað-

[1] *mgl. A.* [2] [líkneski gert *A.* [3] *saal. A;* líkneskinu *B.* [4] kinnesta *A.* [5] þessi *A.* [6] Nú *A.* [7] [*tilf. A.* [8] löngum *A.* [9] til ábóta *tilf. A.* [10] *saal. A;* kæru *B.*

fastr var í [sínu reguluhalldi[1]. Þá sótti Leuricus konung at, ef hann mætti í nökkurum stað honum til tignar koma, ok svá gerði konungr, at hann kom honum til ábóta tignar[2] í fiarlægð við þetta munklífi, sem áðr hafði hann verit, ok var Leuricus þar um hríð. En þá nýtti hann ekki[3] þar at vera, ok fór þá aptr ok var [þá þar[4], ok þó við mikit sundrþykki[5] ábóta síns. En þó at Leuricus væri í mörgum lutum ávíta verðr ok hegningar, þá hafði hann þó mikla ást ok þiónan gerfa til [sanctam Mariam[6]. Hann var því[7] vanr at syngia þriár messur í hverri viku de sancta Maria. Leuricus tók bráða sótt ok mikla, ok er at honum tók at líða, bað hann ábóta koma til sín ok léz villdu sættaz við hann, áðr hann andaðiz, at eigi yrði hann fyrirdœmðr af sínum tilgerningum. Eptir þetta felldi verki at honum svá ákafa, at hann átti eigi legró. Þá bað hann brœðr þá, sem við vóru, at þeir bæði fyrir honum[8] almátkan guð ok sæla Maríu, at þau leysti sálu hans frá eilífum kvölum. En þá biðu þeir þess, er ábóti kœmi[9], ok tóku munkar at syngia letaniam ok aðrar bœnir fyrir þessum manni. Þá tók frá Leurico málit ok vit[10], ok lá sem dauðr væri. Munkar géngu at, þar sem hann lá, ok hörmuðu, er svá skiótt hafði at liðit, at hann var hvárki[3] húslaðr né oliaðr. Þeir þóttuz eigi vita, hvárt hann var lífs eða andaðr. Þá setti út froðu mikla um munninn, ok eptir þat skaut hann upp öndu ok mælti: „Frú sancta Maria, frú sancta Maria, frú sancta Maria! þér geri ek þakkir fyrir alla þá miskunn, er þú [veitir mér[11], at ek skal undan þeginn öllum meinlætum, er ek var til ráðinn, [fyrir þínar bœnir nú til fagnaðar leystr[12]. Ek geri þér þakkir, mín dróttning! fyrir þat, [er þú hefir þat þegit af hinum sœtazta syni þínum, at ek skal nú mega taka holld hans ok blóð, ok gera minn skriptagang[13]

[1] [sinni regulu *A*. [2] ríkis *A*. [3] eigi *A*. [4] [þar um hríð *A*. [5] til *tilf. A*. [6] [guðs móður *A*. [7] opt *tilf. A*. [8] við *tilf. B*. [9] kvæmi *A*. [10] svá vitit *A*. [11] [hefir mér veitta *A*. [12] [*tilf. A*. [13] [*saal. A*; er ek skal nú minn skriptagang gera *B*.

sem hverr kristinn maðr er skylldr til." Eptir þat bað Leuricus priorr, at hann gæfi honum reiðu. Ok þá er at honum var borit corpus domini [1], þá mælti hann með tárum: „Því iátte ek með munninum ok trúi ek með hiartanu, at þetta er sá hinn sami líkami, er guðs sonr tók af holldi Marie meyiar, ok þetta hit sama holld hékk á krossinum helga til lausnar öllu mannkyni, ok þetta hit sama blóð rann or síðusári dróttins míns Jesu Cristz." Eptir þat var Leuricus húslaðr ok oliaðr, ok eptir þat andaðiz hann ok blezaði alla brœðr, áðr en þeir báðu dróttin gæta hans sálu, ok eptir þetta iörðuðu þeir lík hans með fagnaði. Ok er þessi iartegn vitnisburðr, at hin sæla María fyrirlætr [2] engan þann, er henni þiónar með sannri ást, ok frelsir [3] frá eilífum kvölum þá, er sinna synda vilia iðraz, ok leiðir eptir þat til fagnaða, þar er hennar sonr lifir ok ríkir um [allar alldir [4].

29.

Af líkneskiu sællar Marie.

I borg þeiri á Gyðingalandi er Libio [5] heitir, er Maríu líkneskia, sú er eigi er manna höndum gör, eptir frásögn þeira manna, er þaðan kómu, meir en ritninga. [Þessi líkneskia var [6] af marmara, ok þó áföst vegginum, ok svá kviklig sem lifandi maðr, ok á klæðafallinu er purpura litr. Þar var [7] byskupstóll at þessi kirkiu [8], ok segia pílagrímar, at sú sé frásögn þeira manna, er Libioborg [9] byggia, at þessa kirkiu [10] keypti guðs postolar [11] at gyðingum, ok var þá þinghús. En síðan vígði Petr postoli þetta hús til dýrðar dróttni Jesu Cristo, ok var siá kirkia honum fyrst vígð at þeira sögn, ok tóku postolar þar at predika guðs erendi. En er gyðingar sá, at Jesu var gör dýrð i húsi þessu, þá villdu þeir ripta kaupit [12] ok fóru á fund þess

[1] *saal. A;* Cristi *B.* [2] lætr *A.* [3] fyrst *tilf. B.* [4] [alldir allda amen *A.* [5] Libia *A.* [6] [Þeir menn segia, at siá líkneskia sé *A.* [7] er *A.* [8] sem líkneskit er *tilf. A.* [9] Libiaborg *A.* [10] *saal. A*; líkneskiu *B.* [11] ok kirkiu *tilf. B.* [12] ok hafa sér til þinghús *tilf. A.*

mannz, er þar var yfir skipaðr af keisara, ok sögðu at þeir villdu [ripta kaupit ok[1] aptr kaupa þetta hús at postolum ok gera þar dýrð himna guði, sem siðr þeira[2] var til. Þá vóru guðs postolar [til kallaðir ok[3] at spurðir, fyrir hveria sök þeir höfðu þessu breytt, [at þat væri eigi þinghús, sem fyrr hafði verit[3]. Postolar svöruðu ok kváðu Petr postola ok aðra[4] postola þetta hús hafa við verði keypt ok helgat Jesu Cristo, ok létuz eigi [eiga ok eigi vilia[5] selia. Gyðingar [sögðu eigi eiga Jesu hús at gefa[6] til dýrkanar sem guði. Ok er þeir urðu eigi á sáttir, þá var dœmt, at hvárirtveggiu skylldu fara[7] til ok lykia [húsit með[1] sínum innsiglum, ok láta síðan standa svá búit fióra tigu daga, ok biðia guð, at hann sýndi, hvárir forræði skylldi hafa á húsinu. Ok svá gerðu þeir. Þá fór Petr postoli til Jórsalaborgar, þar sem hin sæla María var þá. Ok er þau funduz, þá bað Petr postoli, at hon skylldi biðia dróttin Jesum Crist[8], at hann veitti þeim þetta hús at varðveita siálfum guði til dýrðar, er honum hafði fyrst vígt verit. Þá svaraði dróttning[2] sæl María: „Ver[9] án allri hræzlu um þenna lut; ek mun þessa bœn þiggia af syni mínum ok verða yðr at því fulltingi, sem [þér beiðit[10].“ At liðnum fiórum tigum daga þá fóru guðs postolar ok gyðingar til [þessa hús[11] at siá, ef þar væri nökkurr hlutr sýndr af guði, hvárir þetta hús skylldu hafa, ok sá þeir, at innsigli voru heil [ok ekki til nýiungar utan á húsinu[3]. Þá luku þeir upp kirkiunni ok villdu siá innan, ok tók Petr postoli ok sópaði út dusti, er á gólfit hafði fallit[12], ok síðan géngu þeir hvárirtveggiu ok hugðu at, ef nökkut væri nú annan veg, en þá er þeir vóru þar næstum. Þá kom at gangandi gyðingr einn, ok sá líkneski standa við vegginn til vestrs

[1] [*mgl. A.* [2] *tilf. A.* [3] [*tilf. A.* [4] alla *A.* [5] [vilia ok eigi eiga at *A.* [6] [svöruðu, at eigi ætti Jesu hús at giöra *A.* [7] koma *A.* [8] guðs son ok siálfrar sín *tilf. A.* [9] Verit *A.* [10] [ek má fá beðit *A.* [11] [þessar kirkiu *A.* [12] lagiz *A.*

í musterinu[1], ok stóð hann ok leit á lengi, ok ætlaði lifanda mann. Líkneskit horfði í austr. Gyðingr mælti: Nær[2] kom kona siá hér? at sönnu er kona hér fyrir í húsinu.“ Þá géngu þangat aðrir gyðingar, ok er þeir sá[3] líkneskit, þá mæltu þeir: „Satt er þetta, hér er komin María Jesu móðir.“ Þá leit Petr til líkneskisins ok svaraði: „Sannliga er þetta[4] Maria, er þér [rœðit um[5], Jesu móðir.“ Þá kom hræzla yfir gyðinga, ok géngu or musterinu[1] ok mæltu: „Hér skolum vér alldri[6] koma, því at María er hér inni.“ Eptir þetta liðu fram stundir, þar til er Julianus guðníðingr varð keisari, þá bauð hann gyðingum, at þeir fœri til ok sagaði líkneski þetta frá vegginum[7] ok fœrði honum. Þeir fóru eptir boði[8] keisarans, ok er þeir sá líkneskit, þá sýndiz þeim [þat svá ógurligt[9], at þeir þorðu eigi nær at koma, ok stendr sú líkneskia enn með sama blóma, eptir því sem sá sagði, er dictat hefir Maríu iartegnir.

30.

Frá einum munk.

Frá því er enn sagt, guði til lofs [ok dýrðar[10] ok sælli Marie, at í munklífi einu, þar[11] sem mikill samnaðr var, þá[12] var munkr sá, er þat verk hafði, at hann svaf i kirkiu ok gætti hennar [við elldi eða öðrum lutum[10]. Hann þiónaði með allri ást [ok elsku[10] frú sancte Marie, ok til þess at menn mætti vita, hvert traust hon veitir öllum sínum vinum, þá sýndiz með þessum munk, er hann kom í freistni. Svá bar í mót eitthvert sinn, at siá bróðir gékk [at skemta sér[13] til vina sinna ok drakk með þeim, ok af umsát úvinar [allz mannkyns[10] drakk siá munkr[14] svá lengi ok kappsamliga, at hann vissi[15] ekki annat en hann

[1] *saal. A*; mustarinu *B.* [2] Hve nær *A.* [3] siálft *tilf. A.* [4] siá *A.* [5] [hræðiz *A.* [6] inn *tilf. A.* [7] kirkiu *A.* [8] *saal. A*; ráði *B.* [9] [hon svá ógurlig *A.* [10] [*tilf. A.* [11] því *A.* [12] þar *A.* [13] [ok skemti sér með öðrum *A.* [13] bróðir *A.* [15] náliga *tilf. A.*

skylldi [í kirkiu sofa[1], ok fór svá at mikit var af nótt til svefns [einn samt[2]. Ok er hann fór leið sína, þá kom fiándi í griðungs líki á mót honum, ok lét sem hann villdi stanga hann. Þessi griðungr var mikill ok illiligr ok veifði miök hornum. Munkr varð óttafullr. En í þeim ótta þá kom þar fram millum hans ok griðungsins mær ein svá fögr ok fríð, ok lá hárit á herðum niðri laust, at hann hafði enga sét iafnfagra. Hon hafði líndúk sniófi hvítara ok œgði griðunginum með[3]. Hon mælti: „Fyrir hveria sök þorðir[4] þú at gera slíkt við þiónunarmann minn? Farðu í brot þegar ok hræð hann eigi meir.“ Ok er hon hafði þetta mælt, hvarf griðungrinn[5], enda sá hann þá hvergi meyna. Tók hann þá ok gékk [leið sína[6]. Ok er hann nálgaðiz kirkiuna, hlióp at honum[7] hundr mikill ok[8] illiligr, ok lét þegar sem hann mundi[9] bíta þenna munk. Ok er [hann sneri at[10] með gapanda munni[11], þá kom fyrir hann þessi en sama mær, sem honum [hafði fyrr dugat[12], ok rak þenna hund í brot, er fiándi var reyndar. [Fór munkrinn þá leið sína[13], þá sá hann ok hvergi meyna. En er hann kom at kirkiudyrunum ok ætlaði inn at ganga, þá kom fiándi í leóns[14] líki ok fór greniandi at með miklum gný, ok lét þegar sem hann mundi drepa þenna munk eða rífa í sundr. En fyrr en dýrit kvæmi at honum, þá kom en sama mær hit þriðia sinn at hiálpa honum ok hafði vönd í hendi ok [barði dýrit[15] ok mælti: „Því at þú villdir eigi lýða [mínum boðum[16], þá skaltu taka þat, er þú hefir til unnit; ok ef þú gerir slíkt optar við þenna munk, þá muntu bæði taka giölld hér ok í öðrum heimi.“ Eptir þenna þrífalldan sigr Maríu[17], hvarf fiándi í brott [sem reykr[18] ok sýndiz

[1] [*mgl.* *A.* [2] [ok einn saman *A.* [3] dúkinum *tilf.* *A.* [4] þorir *A.* [5] á braut *tilf.* *A.* [6] [leiðar sinnar *A.* [7] óbúnum *tilf.* *A.* [8] svartr *tilf.* *A.* [9] villdi *A.* [10] [hundrinn snaraði at honum *A.* [11] munn *A.* [12] [tœði fyrri *A.* [13] [Tók þá munkr ok fór leiðar sinnar *A.* [14] óarga dýrs *A.* [15] [laust til dýrsins ok barði þat hart *A.* [16] [mínu boði *A.* [17] ok ráðning *A.* [18] [*tilf.* *A.*

eigi þessum munk optar[1]. Eptir þetta tók mærin í hönd munkinum, ok tók hann þá vit sitt, þat sem hann hafði týnt af ofdrykkiu sinni, ok leiddi hon hann til [kirkiu ok til rekkiu sinnar[2], ok tók af ábreizl ok dró af honum klæði[3], færði hann í rúmit, ok lagði hœgendi undir höfuð honum ok breiddi á hann ok gerði krossmark í enni honum, ok mælti: „Á morgin[4], er þú stendr upp, far þú til skriptaföður þíns“ — ok nefndi hon þann munk — „hann er vinr minn en félagi þinn, ok ger iðran þína fyrir honum, ok þat sem hann býðr þér, þá entu vel.“ Þá hneigði munkrinn lítillátliga meyiunni ok mælti: [„Heyr þú[5], en ynniligsta mær? Ek vil með allri ást þínum boðum lýða[6], ok bið ek þik, at þú segir mér þínum þióni [áðr vit skilium[7], hver þú ert, svá mart gott sem þú hefir mér veitt.“ Hon svaraði: „Hér er María guðs móðir.“ Ok er hann hafði þetta heyrt, villdi hann falla til fóta henni. En þá hvarf hon at sýn. En munkr fór til þessa mannz, sem[8] honum var boðit, ok iátaði glœp sinn ok sagði þessa iartegn, ok lofuðu allir guð ok sanctam Mariam, [þeir sem heyrðu[7].

31.

Frá einum riddara.

Svá er sagt, at riddari einn var skamt at herbergi frá munklífi því, er Abetensis heitir, hann var mikill vinr til munklífisins. Þar var Maríu kirkia, ok átti hon allt þat er í munklífinu var. Þessi riddari var vanr opt at sœkia þannug[9] til Maríu kirkiu. Hann átti sökótt við marga menn. Svá bar at [eitt sinn[10], þá er hann hafði farit til messu þannug[9], at hans óvinir urðu þess varir ok settuz fyrir hann, þá er hann fór heim. Ok er hann varð [varr við, at menn vóru með vápnum fyrir honum, þá[11] villdi hann aptr venda. Þá sá hann, at þar kómu enn

[1] síðan *A.* [2] [rekkiu *A.* [3] klæðin *A.* [4] morgun *A.* [5] [*saal. A;* hver ertu *B.* [6] fylgia *A.* [7] [*tilf. A.* [8] er *A.* [9] *tilf. A.* [10] [í einhveriu sinni *A.* [11] [*saal. A;* þess varr *B.*

aðrir umsátarmenn hans fram. Ok er hann sá alla vega frá sér úfrið [ok sér enga ván hiálpar af mönnum[1], þá mælti hann: „Heyrðu, móðir miskunnar! þú sér, en sæla María! minn háska, hiálptu mér [nú í þessum háska[1] ok leys mik frá ótta [ok úfriði[1] minna úvina.“ Ok er hann hafði þetta mælt, þá sá hann konu standa hiá sér, hon[2] hafði skautermar, ok[3] lét koma ermi sína yfir höfuð honum, ok hulði andlit hans ok fal hann, svá at úvinir hans sá hann eigi. En er hann var horfinn þeim, er hans leituðu með úfriði, þá rœddu þeir um: „Hvar[4] kom hann nú?“ Tóku þá ok leituðu hans. En hann sá þá í gegnum ermina, þar er þeir liópu leitandi ok kómu þó hvergi við hann. Þá mælti[5] einn þeira: „Þetta man verit hafa skrimsl en eigi[6] maðr, [er vér sám áðr[1], ok förum heim, [ok man oss engi annarr fyrir hendi[1], ok hefir oss illa tekiz vár för.“ Síðan hurfu þeir á brott. [En er þeir vóru á brottu ok hann háskalauss[1], þá var erminni kipt af höfði honum, ok sá hann hvergi konu, [þá er honum hafði borgit[1]. Fór hann eptir þat með miklum fagnaði til húsa sinna lofandi guð ok sæla Mariam [lífgiafa sinn[1].

32.

Frá einum klerk, er sér hafði mey festa.

Nú skal segia frá einum klerk, þeim er miök elskaði sæla Mariam. ok er hann óx[7] upp var hann í skóla settr[8]. Hann hét því guðs móður, at hann skylldi hreinlífi hallda alla sína æfi ok elska enga mey[9] nema hana, ok syngia henni tíðir hversdagliga[10], áðr hann tœki líkamliga fœzlu. En er þessi maðr var fulltíði[11], báðu frændr hans, at hann skylldi taka við fé sínu ok ganga at eiga konu, þá sem þeir létuz mundu biðia til handa honum. Hann svaraði ok kvaz eigi vilia kvángaz. En er þeir kómu opt með

[1] [*tilf.* *A.* [2] sú *A.* [3] *saal.* *A;* hon *B.* [4] *saal.* *A;* hverr *B.* [5] svaraði *A.* [6] *saal.* *A;* ekki *B.* [7] vóx *A.* [8] *mgl.* *A.* [9] aðra *A.* [10] hvern dag *A.* [11] fulltíða *A.*

bœnarorðum til hans, [þá gékkz hugr hans við ok samþyktiz við þá[1]. Eptir þat festi hann sér mey eina, ok var búit til bruðlaups. Ok er menn vóru komnir til bruðlaups ok skipat í sæti, ok brúðgumi var í sæti[2] kominn, þá kom honum í hug, at hann hafði eigi sungit Maríu tíðir til lykta[3]. Þá stóð hann upp ok mælti við boðsmenn, at þeir skylldi[4] bíða hans, en hann léz villdu ganga til kirkiu. Ok er hann kom [til kirkiu[5], þá hóf hann upp Maríu tíðir. En er hann skylldi syngia, rann á hann höfgi, ok í þeim höfga vitraðiz honum en sæla María með hrygðar yfirbragði. Hann spurði, hví hon væri í döprum hug. Hon svaraði: [„Þat muntu[6] muna, at þú villdir[7] mik eina af öllum meyium þér til ástvinu, ok kvez þú engrar fá skylldu[8] nema min, ok léz þú eigi bregða mundu reinlífi, ok var [ek sem[9] festarmær þín. En nú lætr þú mik eina ok ætlar at fá þér annarrar, [em ek af því[10] í döprum hug. En vittu þat til sannz, at ek man eigi vera frilla þín. Nú hefir þú mér brugðiz, en þú áttir eigi at brióta heit þitt heilagt fyrir bœn[11] frænda þinna ok gera þik úmakligan míns faðmlags. Hefðir þú halldit heit þín við mik, þá munda ek faðma þik. En nú fyrirléztu mik ok festir þér aðra, þá vittu þat, at eigi man ek vera eptirgöngukona hennar.“ Eptir þetta[12] vaknaði hann ok lauk bœn sinni, ok fór heim. Ok er hann kom aptr til boðsmanna, fögnuðu þeir honum vel. Hann mælti til þeira blíðliga ok bað þá skemta sér sem bezt, „en ek má, [sagði hann[13], ekki hér vera at þessu boði.“ Ok eptir þat fór hann þegar til kirkiu ok þakkaði sælli Marie þessa vitran. Þá géngu þeir til hans, er festa höfðu honum dóttur sína, ok[14] faðir ok móðir ok allir[15] hugðarmenn, ok báðu hann eigi bregða [sinni ætlan[16].

[1] [ok hann samþykti við þetta *A.* [2] sess *A.* [3] fullz *A.* [4] skylldu *A.* [5] [í kirkiuna *A.* [6] [*saal. A*; þú mátt *B.* [7] valðir *A.* [8] vilia *A.* [9] [sem ek væra *A.* [10] [nú er þessi sök til þess, at þér sýndumz ek *A.* [11] bœnar sakir *A.* [12] þessa vitran *A.* [13] [*tilf. A.* [14] svá hans *tilf. A.* [15] hans *tilf. A.* [16] [ætlan þessi ok kvángaz *A.*

Hann svaraði: „Ek má eigi kvángaz, ok eigi vil ek.“ Þeir svaruðu: „Þetta er þér eigi rétt, þú átt eigi at láta festarmey þína án hennar lofi[1]. En ef þú vilt[2] eigi oss heyra, þá mun þetta mál vera tiáð[3] byskupi, ok man hann dœma.“ Eptir þetta var málit borit fyrir byskup, ok lét hann þenna klerk kalla til sín ok bað hann taka festarmey sína [til sín[4], eptir því sem lög buðu. Enn ungi maðr neitaði. Þá sagði byskup: „Vel um tvá kosti, tak konu til þín, sem þú ert skylldr til, eða sanna[5] með skynsemi, at þessar festar [váru eigi lögligar[6].“ Enn ungi maðr mælti: „Ek hefi fastnat mér aðra mey áðr, ok gaf ek henni trú mína, ok á þat at halldaz, er fyrr var gört, en þetta[7] at rofna. En fyrir því at [þú skylldir[8] mik til at segia, þá skal ek nú lýsa, hversu at bar [um þetta[4]. Þá er ek var svá gamall, at heit mín áttu at halldaz, þá hét ek frú sancta María at hallda hreinlífi ok unna henni um allar meyiar fram, ok fá engrar[9] líkamligrar. Þetta heit vissi eigi faðir minn né móðir, ok báðu þau[10] mér af því konu. En áðr okkarr samgangr væri görr, vitraðiz mér hin sæla María ok ávítaði mik, er ek lét hana eina [ok villda ek aðra meira virða[4], ok þori ek eigi í móti þessu at gera.“ Þá mælti byskup: „Ef þú héz hreinlífi at hallda, ok hafi en sæla María þér vitraz, þá dœmi ek þat, at þú skallt hallda heit þitt ok þióna sælli Marie.“

33.

Frá húspreyiu einni.

Svá er sagt, at sá atburðr varð í Rómaborg hinn næsta dag fyrir Maríu messu fyrri, at ein húspreyia hafði messu heyrða ok fór heim. Ok á leið sinni áðr hon kœmi heim, þá sá hon ganga í móti sér konu, þá er áðr hafði andaz .xii. mánuðum þar í Rómaborg. Þá er hon kendi húspreyian, at þessi kona var önduð, er í móti henni fór, þá tók hon

[1] leyfi *A.* [2] vill *A.* [3] fyrir *tilf. A.* [4] [*tilf. A.* [5] ella *tilf. A.* [6] [væri eigi með lögfullu giörfar *A.* [7] á *tilf. A.* [8] [þér skylldit *A.* [9] engarrar *A.* [10] *tilf. A.*

at hræðaz. Þá tók [hon til orðz er önduð var[1]: „Eigi skaltu hræðaz.“ Þá spurði húspreyia þá ena önduðu konu, hve henni væri. Hon svaraði: „Hér til hefi ek verit í miklum kvölum fyrir syndir þær, er ek hefi gleymt at segia ok munat eigi, ok var þar dalr mikill, sem ek var stödd[2] ok fiölði annarra[2] manna, ok sá dalr öðrum megum[3] kalldr, svá at hvetvetna fraus, er þar kom, en öðrum megin var elldr brennandi. En i dag þá kom þangat[4] í nánd frú sancta María ok leysti mik þaðan ok meira mannfiölða en hér sé kostr[2] í Rómaborg, ok leiddi oss í fagra staði, ok bað oss þar vera, til þess er hon [illegible] oss þaðan[5] til meiri dýrðar, ok hét hon, at þat mundi brátt. En ek kom á fund þinn at segia þér til þess lutar, er þú hefir gleymt ok eigi lærðum mönnum til sagt.“ Ok sagði, hver sú syndin var. „Nú ef þú gerir sanna iðran fyrir þetta, þá áttu hvilldarstaði fyrir höndum eptir andlát þitt, en þat kemr þér at hendi þenna dag at liðnum héðan[6] .xii. mánuðum.“ Eptir þessa luti sagða þá hvarf sú á braut en andaða kona. Húspreyia sagði vitran þessa ok bætti vel afgerð sína, ok andaðiz á þeim degi, sem henni var fyrir sagt.

34.

Af abbadis einni.

Á marga vega hefir þat reynzt, at hin sæla Maria hefir þeim mörgum líknat, er sér hafa áðr miök fyrirfarit. Hefir þat opt at boriz[7] um lifandi menn, en optar um framliðna, ok hefir hon mörg tákn fáheyrð í þvi framit, [ok hon er einna líkliguz til at mega slíku á orka, ok man þat lýsaz í þessi frásögn, er eptir ferr[8].

Þat er enn sannliga sagt, at yfir nunnusetri[9] einu var abbadís vitr ok ættstór, sú er [langa hríð[10] stýrði vel því ráði, er hon var yfir skipuð[11], ok hélt miök til siðlætis

[1] [hin til orða *A.* [2] *mgl. A.* [3] megin *A.* [4] þannug *A.* [5] *tilf. A.* [6] einum *A.* [7] borit *A.* [8] [*tilf. A.* [9] nunnuklaustri *A.* [10] [*saal. A;* lengi eifi *B.* [11] sett *A.*

öllum nunnum, [þeim er í sveit vóru með henni[1]. Þar váru [systr skapstórar ok kynríkar[2], ok þóttuz halldnar of ríkt af henni, ok lögðu á þat óþokka mikinn, [er hon héllt þeim til góðlífis ok siðlætis[1], grófu þær undir henni ok villdu koma henni frá forráðum ok[3] allri virðing. At því varð henni hrelling opt[4] mikil, [er þær gerðu svá mikinn óþokka á við hana[1], ok gáði hon verr at hugsa [um marga luti, en þá mundi, at eigi væri sá misþokki þeira á milli[5]. Þaðan af gafz fiándanum fœri á at freista hennar, ok varð þat með miklum meinum. Sá var einn skutilsveinn hennar, at[6] henni þiónaði með mestri kurteisi ok kunnastu[7]. Þar urðu [dáleikar of[8] miklir með þeim abbadísi, [þeir urðu með illum hætti, ok varð hon[9] úlétt af honum. En þó at hon yrði vanheil, þá héllt hon þó sama hætti um siðvendi[10] við nunnur [um þá alla luti, er hon mátti því á leið koma[1]; þeim vóru því leiðari öll ummæli hennar, sem þessu hafði lengr fram farit, [at hon vandaði um úveniur þeira ok athugaleysi[1].

Þar kom, at nálgaðiz sú tíð, at hon mundi[11] barn fœða, þat er hon fór með. Þá tóku þær at gruna hana, ok þóttuz finna á vexti hennar ok göngu, at hon var eigi heil. Þær urðu því fegnar, er þær áttu miök at harma, [er henni hafði svá tekiz[1], þóttuz mundu fá henni nú nógar sakir, at hon væri frá forráðum þeim, er hon hafði yfir nunnusetrinu, ok sendu fyrst rit byskupi, [er í nánd var[1], at hann kœmi þar[12], því at nunnusetrit var í hans sýslu, létu þá skiótt mundu [vitat verða, ef[13] hann kœmi þar, hvílik[14] abbadís væri, ok hvat þær áttu um at vera, er hana höfðu at forráðum yfir sér. Þetta var svá gört, at

[1] [*tilf.* *A.* [2] [nunnur kynstórar ok skapstirðar *A.* [3] or *tilf.* *A.* [4] *tilf.* *A.* [5] [*saal.* *A*: sinn vanda í mörgu lagi, (en)' ef þeira misþokki mundi eigi vera *B.* [6] er *A.* [7] kunnandi *A.* [8] [dæleikar til *A.* [9] [ok varð svá með illum hætti, at hon varð *A.* [10] *saal.* *A*; siðveniur *B.* [11] skylldi *A.* [12] þannug *A.* [13] [verða bert, er *A.* [14] kona *tilf.* *A.*

eigi vissi abbadís. Allt bar senn at hendi, at byskup skylldi koma í nunnusetrit, ok þá var at því komit, at abbadís mundi [1] barn fœða. Ok þá er hon varð vís, at byskup mundi þar koma, [en í annan stað hugleiddi hon ok vissi sinn hag, hvar komit var [2], þá sló á hana óhug miklum, ok vissi hon varla, hvar hon skylldi sér koma eða hvat hon skylldi at hafaz.

Hon átti sér kapellu eina litla, ok var hon vön at syngia þar Maríu tíðir, ok þar var optliga hennar bœnastaðr, þá er hon var löngum [3] á bœnum ein samt, ok í þann stað fór hon ein ok byrgði sik þar inni, at engi mætti komaz til hennar, [þar lagðiz hon til bœnar ok grét [4] svá langa stund, at hon mátti eigi orði upp koma Þá skaut í hug henni um síðir, at hon skyldi heita á guðs móður Mariam til miskunnar, at hon líknaði henni um þetta [et ógurliga vandkvæði [5]. Þá tók hon at mælaz fyrir við guðs móður Mariam á þessa lund [6]: „Þú en milldazta dróttning mín, er hæst er ok helguzt [7] allra manna, hin sæla María móðir dróttins míns! þú ert næst guði at allri tign ok gœzku, [þú ert mest reynd, at þú ert traust ok skiól kristinna manna um alla luti næst guði [8] syni þínum, af þér dýrkaz helgir menn, af þér fá syndugir líkn, af þér fá [9] siúkir heilsu, ok huggan þeir er aumir ero. Líttu milldliga ok miskunnsamliga á vesölld mína, árna þú mér miskunnar við son þinn dróttin minn, lausnara minn ok allz mannkyns, at hann vægi mér ok láti mik eigi svá verða at skömm ok brigzli öllum mönnum, sem ek hefi mér til ráðit í óbindandi [10] minni, helldr líkni hann mér af miskunn sinni ok árnan þinni, ok firri mik hiálpsamliga [11] úvirðing þeiri, er ek em nú verð [12] at bera af [mínu tilstilli [13]. Ek felumz nú þér á hendi, hin sæla María, ok

[1] skylldi *A*. [2] [enda vissi hon hve hennar hag var farit *A*. [3] *tilf. A*. [4] [*saal. A*; ok var *B*. [5] [nálægia vandræði *A*. [6] leið *A*. [7] göfguzt *A*. [8] [*tilf. A*. [9] þiggia *A*. [10] úbindendi A. [11] hiálpvænliga *A*, [12] maklig *A*. [13] [tilráðum mínum *A*.

þér skal ek þióna með ást ok elsku, meðan ek lifi, ok þér skal ek þakka hiálp þá, er þú veitir mér, sem ek má framaz hug til koma, ef þú lætr á nökkurn veg mitt ráð betraz [af því efni, sem nú man líkligt til þikkia at verða mætti, ef ek nýt eigi þinnar ásiá við[1]."

Eptir langan grát ok hörmuligar bœnir sofnaði hon. Ok í svefnhöfganum[2] sýndiz henni sæl María, ok fylgðu henni tveir englar. Hon var blíðlig [yfirliz ok talaði hugganarorðum til abbadísar[3] ok sagði svá: „Heyrða hefi ek bœn þína ok sét hefi ek tár þín. Nú hefi ek þegit af syni mínum, [hinum góðgiarnazta viðrtakara syndugra manna[1], at þér er fyrirgefin synd þín; ok með því at hann hefir fyrirgefit þér syndina, þá man hann ok firra þik úvirðuligu brigzli, því er úvinir þínir höfðu þér á hendi." Síðan bauð María englum þessum, er henni fylgðu, at taka við barni því, er abbadís fór með. Þá varð hon léttari at sveinbarni. Þá bauð María englunum at fœra svein þenna einsetumanni einum, er þar var nær, ok sagði svá, at hann skylldi fœða hann upp, unz hann væri .vii. vetra gamall. En hann skylldi þá fœra sveininn byskupi þessum, er þar var yfir, ok skylldi hann þaðan frá fœða hann upp ok setia til bókar. Englar gerðu sem þeim var boðit, ok fór svá allt, sem María hafði fyrir sagt. Þá [sagði María enn til abbadísar[4]: „Nú ertu leyst frá skömm þessi, er þik hefir[5] sótt, [ok frá allri úvirðingu þeiri, er þaðan af mátti gerazt[1], en[6] átt fyrir höndum ávít mikil af byskupi, ok skaltu því öllu þó taka linliga ok láta þér ekki angr at[7], því at þér man ekki mein at verða." Eptir þessa rœðu hvarf María [frá sýn hennar[8]. Ok er abbadís vaknaði or svefni, fann hon skiótt[9], at hon var heil ok mió. Þá varð hon allz hugar fegin, ok lagðiz til bœnar ok þakkaði guði ok sælli Marie með tárum miskunn, þá er henni var veitt.

[1] [*tilf. A.* [2] svefninum *A.* [3] [í yfirbragði ok mælti hugganarorðum við abbadísi *A.* [4] [mælti María enn við abbadísi *A.* [5] hafði *A.* [6] þú *A.* [7] vera *tilf. A.* [8] [á braut *A.* [9] brátt *A.*

Þá lagði hon þat fyrir sik, sem María hafði hana á mint, ok hét hon því guði af nýiu, at hon mundi þaðan ífrá fylgia trúfesti ok ráðvenði ok helgum siðum um alla hluti, sem hon mætti framaz.

Í því bili kom byskup í nunnusetrit, [sem nunnur giörðu orð til[1], ok gékk í kapitulahús ok leitaði eptir, hvar abbadís væri, ok bað hana kalla til sín. Hon varð fundin í kapellu sinni ok þaðan heimt til máls við byskup. Hon gékk þá í kapitulahús ok settiz í sæti sitt. Þá tók byskup at ávíta hana ok [telia á hana með[2] hörðum orðum, eptir því sem hann hugði, at ráði hennar væri til farit. Þat var um síðir, at hann bað hana út fara. Hon mintiz á þat, er María hafði henni boðit, ok svaraði öngu orði byskupi, ok lét sér ekki angr at vera því, er byskup talaði. Þá sendi hann eptir henni tvá klerka ok bað þá, at þeir skylldu þreifa um hana [ok vita gerla, hvert heilendis far hennar væri. Þeir leituðu um hana[1], ok máttu þeir eigi annat finna, en hon væri vel heil. [Síðan sögðu þeir byskupi þat er þeir höfðu af kannat[3], ok töldu þeir hana mundu vera ósanna at sök [þeiri, er henni var gefin[1]. Þá kom byskupi í hug, at þeir mundu hafa tekit fé [til af henni, at þeir segði eigi satt til um heilsu[4] hennar. Fór hann þá siálfr ok þreifaði um hana ok gat þá reynt at sönnu, at hon var alheil[5]. Þá lét byskup fallaz til fóta[6] henni ok bað hana líkna sér, fyrir þat er[7] hann hafði svá miök sakat hana um þat, er engi sök var til. Abbadís undraðiz miök lítillæti byskups, ok féll hon til fóta honum ok talðiz úmaklig, at svá göfugr maðr nigi[8] henni. Eptir þetta varð byskup svá reiðr nunnum þeim, er abbadísi höfðu rœgða, at hann rak þær brot or nunnusetrinu. Hon vendi þá hug til þess, at þat mundi eigi vel hœfa, at systr féngi svá hart[9] af því, er þær höfðu eigi logit [á hana[1], þótt þær hefði af illvilia við hana því

[1] [*tilf.* *A.* [2] [mælti við hana *A.* [3] [*saal.* *A*; ok sögðu byskupi *B.* [4] [af henni, ok segði því eigi satt frá heilendi *A.* [5] heil vel *A.* [6] iarðar fyrir fœtr *A.* [7] at *A.* [8] lyti *A.* [9] þungt *A.*

upp lostit, hon villdi þat helldr gera til dýrðar sælli Maríu, [er henni hafði borgit[1], at láta byskup vita allt mál, svá sem vaxit var, ok lá öll til iarðar fyrir fótum honum, meðan hon sagði.

Byskup lofaði guð ok sæla Mariam móður hans fyrir þá miskunn, er hon hafði veitt abbadísi. Síðan sendi byskup tvá klerka sína til einsetumannz[2] at vita, hvat þar væri titt. Hann sagði svá, at á þeiri tíð er sveinninn var fœddr, kómu til hans tveir menn ungir ok vænir ok fylgðu þangat[3] sveininum, ok sögðu at María dróttning sendi [honum hann til fóstrs, ok mælti svá, at hann skylldi fœða hann upp, unz hann væri siau vetra gamall, en þá skylldi byskup taka við honum[1]. Byskup lét þetta svá vera[4] allt sem fyrir var sagt[5]. Einsetumaðr fœddi upp sveininn, [sem ákveðit var[6], en síðan tók byskup við honum ok setti til bœkr ok vanði á góðar iðnir ok siðlæti. Eptir andlát byskups var þessi maðr til byskups tekinn, ok var hann í byskupsdómi sínum siðlátr maðr ok mikill unnandi sælli Marie, meðan hann lifði. Abbadís héllz vel í nunnusetri þaðan[7] af, ok lifði vel ok dýrðliga alla æfi, allt til þess er guð krafði hana andar.

35.

Frá presti einum.

Prestr einn var siðlátr ok atferðargóðr ok úfróðr miök. Hann kunni þá eina messu, er sungin er de sancta Maria, ok þetta er upphaf: Salve sancta parens. Þá messu söng hann hvern dag, ok þar með þiónaði hann sancte Marie [með allri[8] sinni kunnandi. Þat var sagt byskupi af rógsmönnum, at prestr sá var svá fávíss, at hann mátti eigi með tíðir fara. Byskup heimti hann til sín ok leitaði [eptir, hver kunnátta hans var[9]. Svá reyndiz, at prestr kunni

[1] [*tilf.* *A.* [2] fundar við einsetumann *A.* [3] hingat *A.* [4] fara *A.* [5] mælt *A.* [6] [unz hann var .vii. vetra gamall *A.* [7] héðan *A.* [8] [af *A.* [9] [til, hverr kunnleikr hans væri *A.*

[enga messu nema eina de sancta Maria at syngia[1]. Þá tók byskup af honum tíðagörð ok fyrirbauð honum messusöng. Prestr fór miök hryggr af fundi byskups. Á enni næstu nótt eptir sýndiz María drótning byskupi ok [talar til hans[2] nökkut reiðuliga: „Af hvi varð þér þat fyrir at hrella prest minn ok taka af honum tíðagerð? Vittu þat víst, ef þú lofar honum eigi at syngia messu mína at veniu sinni, þá muntu deyia á þrettánda[3] degi héðan frá.“ Við sýn þessa ok orð [sællar Marie[4] varð byskup klökkr, ok reis upp skiótliga[5] ok kallaði prestinn til sín. Ok er prestr kom, féll byskup til fóta honum ok bað hann fyrirgefa sér þat, er hann hafði misgört eða mismælt við hann. Hann bauð honum ok þar með, at [þaðan frá skylldi (hann) enga messu syngia nema þá eina, er (hann) hafði vaniz at syngia de[6] sancta Maria, ok bað hann hvern dag syngia hana. Prestr gerði sem byskup bauð honum. Eptir þetta hafði byskup góða virðing á presti þessum, ok fyrir ástar sakir við guð ok sæla Mariam fœddi hann ok klæddi þenna prest til dauðadags.

36.

Frá Jeronimo klerk.

Í borg þeiri er Papia heitir var klerkr, sá er Jeronimus hét. Hann var vitr maðr ok vel at sér, hann þiónaði[7] Maríu drótningu með ást mikilli ok söng henni tíðir hvern dag virðuliga. Byskup sá er þar réð fyrir byskupsstóli, tók sótt mikla, þá er guð kallaði hann til sín, ok andaðiz hann. Þá vitraði[8] hin sæla María einum klerk í borginni, at hon villdi sinn klerk til byskups kiósa. Hann sagði vitran þessa borgarmönnum. Síðan var Jeronimus til byskups tekinn[9], ok stýrði hann vel sinni tign.

[1] [*saal. A*; eina messu *B*. [2] [mælti við hann *A*. [3] þrítugunda *A*. [4] [þessi *A*. [5] skyndiliga *A*. [6] [*saal. A*; hann skylldi enga messu syngia út af *B*. [7] guði ok *tilf. B*. [8] *saal. A*; vitraðiz *B*. [9] vígðr *A*.

37.

Frá Maríu líkneski.

Munklifi[1] eitt var í fialli því, er Tumba heitir. Þar stoð Mikiáls[2] kirkia hiá munklífinu. Í musterinn var Maríu [líkneskia, ok svá ger[3] sem dróttinn sæti í kniám[4] henni, ok var silkidúkr[5] breiddr yfir höfuð þeim. Þar kómu opt reiðar stórar ok elldingar, ok laust eitt sinn svá kirkiuna, at hon brann öll, en [líkneskia Maríu var heil[6], ok svá stallrinn[7], er hon stóð á, hvergi var á silkidúkinn runnit, er á líkneskiunni[8] var. Munkar lýstu þessi iartegn, ok lofuðu allir guð, þeir er heyrðu. Vér eigum þess guð at biðia, at hann leysi oss svá frá eilífum elldi sem likneskit frá þessum ellzhita.

38.

Frá Anselmo[9] diákn.

Svá er sagt, at munklífi[10] eitt var í borg nökkurri [skamt fra Mikiáls[11] kirkiu, þar var auðigr staðr ok mart munka. Ábóti var ríkr ok siðvandr um alla luti, þá er til guðs þiónostu kómu. Þar var sú siðvenia, at munkar höfðu rautt vín til messusöngs. Þat er nattúra vínsins, ef þat kemr á klæði[12], at roðnar af klæðit. Subdiákn sa var þar, er hét Anselmus[13], hann var vanr at skrýðaz, þá er ábóti söng messur. Þat var [eitt sinn[14], at diákninn bió kalek ok vín, en corporallenn[15] var í lérepzhúsi, en vínit slagnaðiz i corporalshúsit, ok varð[16] rautt af víninu. Diákninn[17] varð hræddr ok ugði reiði ábóta, ef hann vissi. Bað hann síðan Maríu dróttning fulltings ok féll til bœnar, því at hann vissi, at vart mundi við verða, ef þvegit væri corp-

[1] Þat er sagt, at munklíf *A.* [2] Mikhals *A.* [3] [líkneski ok svá giört *A.* [4] knióm *A.* [5] dúkr or silki *A.* [6] [líkneski Maríu var heilt *A.* [7] fótstallrinn *A.* [8] líkneskinu *A.* [9] Ancellino *B.* [10] *saal. A*; munklíf *B.* [11] [hiá Mikals *A.* [12] línklæði *A.* [13] *saal. A*; Ancellinus *B.* [14] [einnhvern dag *A.* [15] korporale *A.* [16] þat *tilf. A.* [17] diakni *A.*

oralshúsit. Þá er lokit var lágasöngum, ok hann söng bœnir sínar diákninn, þá leit hann til corporalshússins, þat var þá hvítt sem snjór. Síðan sagði hann[1] ábóta þessa iartegn, ok lofuðu allir guð, þeir er heyrðu, ok hina sælu Maríu dróttning.

39.

Frá einum kórsbróður.

Í borg þeiri, er Pisa heitir, var kórsbróðir einn göfugr at ætt, ungr maðr ok vitr, hann var vel at sér um alla luti. Hann dýrkaði [Mariam dróttning[2] framar en aðra helga menn, hann söng henni tíðir[3] hvern dag ok unni henni mikit. En er fram liðu stundir, þá kómu menn or heraði ok sögðu andlát föður hans, ok báðu hann þannug[4] fara ok giæta þar fiárlutar síns ok virðingar þeirar, er hann átti þar at giæta. Þeir villdu, [at hann kvángaðiz ok bioggiz fyrir[5] sem frændr hans höfðu gert. Hann [hlýddi á þat[6] ok bióz til heimferðar. Hann minntiz at syngia Maríu tíðir, áðr hann fœri heiman. Síðan gékk hann til musteris ok hóf upp virðuliga Maríu tíðir. Þá vitraðiz honum María dróttning himins ok iarðar, ok [kvaddi hann blíðliga ok þó reiðuliga[7] ok spurði: „Hvat hefi ek þess gert, unnasti[8] minn, er þú ætlar [mér hafna[9] ok fá þér aðra[10] unnustu? Hitt ræð ek þér, at þú halldir ást við mik, því at ek man eigi bregðaz þér." Þá hvarf hin sæla María brott at sýn, en hann lauk tíðum sínum, áðr hann fœri or kirkiunni[11]. Ok er hann kom til búa sinna ok tók við fé sínu, bað hann sér konu at frænda ráði. Hann lét fá at mannboði miklu, ok var drukkit brúðlaup[12] hans með mikilli virðing ok sœmð [þeim, er veittu, ok svá öllum þeim, er þat boð þágu[13].

[1] Anselmus *A.* [2] [Maríu dróttningu *A.* [3] rœkiliga *tilf. A.* [4] *tilf. A.* [5] [*saal. A;* biðia honum konu, ok byggi hann *B.* [6] [*saal. A;* alýddiz við þat *B.* [7] [*saal. A*; hin s. María *B.* [8] unnosti *A.* [9] [at bregðazt mér *A.* [10] annarrar *A.* [11] borginni *A.* [12] brúðkaup *A.* [13] [*tilf. A.*

Síðan var hann leiddr í sömu sæng konu þeiri, er hann fékk. Þá hurfu menn brott frá þeim eptir siðveniu[1]. Um morgininn[2] eptir kómu menn til sængrinnar[3], ok var hann þá á brott[4] horfinn, ok engi maðr vissi, hvat [af honum var orðit[5], þat hugðu[6] menn, at hann mundi farinn til einsetu ok vilia þar þióna guði alla æfi ok sælli Maríu dróttningu.

40.

Frá fótveilum manni.

Í borg þeiri, er Viparita[7] heitir, var Maríu kirkia ok hinn helgazti staðr. Þar varð fiölði iartegna fyrir árnaðarorð ok milldi sællar Maríu. Þar var siúkr maðr, hann hafði þá vanheilsu, at verkr lá í fœti hans. Þat[8] var honum ráðit sem öðrum siúkum mönnum, at fara til kirkiu Maríu dróttningar ok biðia sér þar heilsu[9]. Hann gerði, sem honum var ráðit, ok bað guð veita sér heilsu ok hina sælu Maríu dróttning, svá at hann mætti ganga með öðrum mönnum. Hann var iafnan[10] á bœnum ok bað sér heilsugiafar móður miskunnarinnar[11] Maríu dróttning. En honum batnaði eigi fótarmeins[12], helldr tóku verkir at vaxa í fœtinum við hvert heit hans. Hann aumkaði sik, er hann sá marga heilsu taka í musteri hiá sér. Hann bað þá, at fótinn skylldi höggva af honum ok grœða fyrir stúfinn, ef þat mætti. Þá var fótrinn höggvinn af honum, en hann hét þá enn á Maríu, at hon skylldi hiálpa honum ok grœða fyrir fótarstúfinn. Þar villdi alldri fyrir gróa, þó at læknar kœmi til. Þá tók hann at gráta sárliga mein sitt, ok ugði þat, at guð mundi honum reiðr vera, er hann fékk síðr heilsu en aðrir menn, þeir er guð báðu miskunnar. Hann

[1] þeiri sem þar var *tilf.* *A.* [2] morguninn *A.* [3] þeira *A.* [4] or reckiunni *tilf.* *A.* [5] *saal. rettet;* hvorfit *B.* [6] [hann lagði fyrir sik, þat ætla *A.* [7] Vivaria *A.* [8] því *A.* [9] er fyrir var milldin siálf ok miskunnsemi *tilf.* *A.* [10] löngum *A* [11] milldinnar *A.* [12] þess er hann hafði *tilf.* *A.* [12] *saal. A;* heilsu *B.*

grét sárliga ok lengi[1]. Síðan sofnaði hann. Þá sýndiz honum María dróttning, hon gékk at honum ok þreifaði um fótinn[2], síðan heimti hon holldit fram or[3] stúfinum. Hann leit til fótarins, er hann vaknaði, ok sá [þá ok kendi gróinn vera fótinn[4], ok þar með þat er af var hôggvit, ok náði hann fullkomliga heilsu sinni, ok varð svá feginn, at varla[5] má orðum skýra. Hann sagði þessa iartegn, ok lofuðu allir guð ok sæla Maríu dróttning, þeir er heyrðu.

41.

Frá einni mey er Musa hét.

Musa hét mær ein ung. Hana dreymði einhveria nótt, at hon sá Maríu dróttning ok meyiaflokk mikinn með henni. Mærin varð fegin í draumi sínum ok þótti fýsiligt at fylgia meyiaflokki þeim, er dróttningu fylgði[6]. María spurði hana: „Villdir þú með oss fara?“ Musa þóttiz svara í svefninum: „Engis[7] þœtti mér vant, ef ek [næða með yðr at fara[8].“ María sagði: „Ef þú vill mér fylgia, þá skaltu niðr leggia leika alla ok gáleysi. En eptir þriátigu daga mun ek eptir þér koma.“ Hon vaknaði, ok sneri atferð sinni, sem fyrir var mælt. Frændr hennar fundu þat, at hon skipti[9] siðum sínum. Þeir spurðu, hvat til hélldi[10]. Hon sagði draum sinn. Ok eptir [.v. daga ok .xx.[11] tók hon riðusótt mikla, ok hafði hon þat mein fim daga. Þá sýndiz henni María[12] með meyiaflokki miklum koma í móti sér, sem henni var heitið í drauminum. Þeiri sýn varð hon harðla fegin, ok andaðiz litlu síðar ok fór með þeim flokki, er henni var fyrir heitið.

[1] langa stund *A*. [2] fót hans *A*. [3] af *A*. [4] [gróinn fót sinn *A*. [5] eigi *A*. [6] *saal. A*; fylgðu *B*. [7] Enskis *A*. [8] [fylgða yðr *A*. [9] breytti *A*. [10] þess væri *A*. [11] [hálfan þriðiatug daga *A*. [12] í sóttinni *tilf*. *A*.

42.

Frá einum siúkum manni.

Þat er sagt frá einum siúkum manni, at hann lá í langri sótt ok harðri, ok þá er hann mœddiz í[1] margfölldum kvölum, þá minntiz hann, hvar til trausz var at ætla, ok hét á almátkan guð ok hina sælu Maríu. En þá er minkaði mátt hans, þá vitraðiz honum hin sæla María, ok gékk hon at honum ok spurði, ef[2] hann kendi hana. Hann svaraði: „Kenni ek yðr víst, frú mín!" Hon sagði: „Heyrt höfum vit, sonr minn! bœn þína, ok mun ek[3] siá á með þér bæði þessa heims ok annars fyrir þína sótt ok meinlæti, er þú hefir lengi vel borit." Hann varð feginn þessi vitran[4], svá at honum þótti sér engis[5] vant, meðan hann lifði. Menn þeir er yfir honum sátu, fundu minna hryggleik[6] hans en verit hafði. Þeir spurðu, hvat til bæri [er hann var þá kátari en vandi var til[7]. Hann sagði þeim vitran þessa, er María hafði honum vitrat, [ok fyrirheit[7]. Hann andaðiz litlu síðar, ok er þat víst at vita um[8] öll heit, þau er guð heitr sínum ástvinum eða hin sæla María, er bæði er milld ok miskunnsöm við alla þá, er til hennar kriúpa með réttri trú, at þeir eru hólpnir. Sýnt er þér[9] þat um þenna enn siúka mann, at María dróttning mun efnt hafa sitt heit við hann sem við alla aðra, þá er hennar traust sœkia með iðran sannri ok afláti andmarka[10].

43.

Frá enum greypa gyðing.

Í Miklagarði[11] er sagt, at borgarmaðr einn auðigr átti hús ok margar gersemar í húsinu. Þar var [líkneski Maríu dróttningar í húsinu[12], því at enn auðgi maðr göfgaði[13] guð almátkan ok trúði því fastliga, at guð mundi hann eigi

[1] *af* mikilli sótt ok *A.* [2] hann, hvárt *A.* [3] hann *A.* [4] sögu *A.* [5] einskis *A.* [6] *saal. A;* ríkleik *B.* [7] [*tilf. A.* [8] *saal. A;* at *B.* [9] *mgl. A.* [10] synda *A.* [11] út *tilf. B.* [12] [inni líkneski Mar. drótt. *A.* [13] dýrkaði *A.*

fyrirláta[1] ok en sæla María. Þat var einnhvern dag þá er hann var hiá gersemum sínum, at þar hlióp inn gyðingr einn. Hann spurði, hvers líkneskia[2] þar væri[3]. Enn auðgi maðr sagði honum: „Þetta er líkneskia[2] Maríu móður Jesu Cristz, er bæði er dróttning himins ok iarðar.“ Þegar er gyðingr heyrði getit Maríu, þá rann hann til líkneskisins ok bar þat í brott or húsinu, [ok rann með til skálahús[4] ok kastaði fyrir aptan tré. [Gyðingrinn settiz þar yfir uppi ok dreit á líkneskit[5] ok saurgaði þat svá með [eilífri svívirðing siálfum sér[6]. Eptir þat hvarf gyðingrinn allr í brott, svá at hann hittiz alldri síðan. Þat hafa menn fyrir satt, at fiándinn muni hafa dregit hann í brott með sér. Síðan fóru kristnir menn at leita líkneskis Maríu dróttningar, ok fann einnhverr kristinn maðr líkneskit. Hann tók þat upp ok bar þat til vaz, ok þó þat svá vandliga, sem bezt kunni hann. Síðan bar hann þat til Maríu kirkiu í borginni, ok dýrka menn þat þar, sem menn kunnu. Þat líkneski sveittiz opt viðsmiörvi, síðan er þessi atburðr varð, ok verða þeir menn heilir meina[7] sinna, er af því viðsmiörvi bergia, at veitanda dróttni várum Jesu Cristo, þeim er með feðr ok helgum anda lifir ok ríkir um allar alldir. Amen.

44.

Frá nunnu einni.

I nunnusntri einhveriu varð sá atburðr einnhvern dag, at nunna ein gékk frá[8] Maríu kirkiu, ok féll skúrfiöl[9] í höfuð henni, svá at [haussinn sprakk[10] í sundr fyrir trésendanum, ok vallt heilinn út or hausinum ok niðr á iörð. En þeir menn er hiá vóru, tóku heilann ok blóðit ok létu í munnlaug. En þá er at henni tók at liða, báru þeir hana

[1] fyrir róða láta *A*. [2] líkneski *A*. [3] því at hann sá, at hinn kristni maðr hafði þat virðuliga sett *tilf*. *A*. [4] [síðan rann hann með líkneskit til skálhúss *A*. [5] [*tilf*. *A*. [6] [svívirðingu mikilli *A*. [7] sótta *A*. [8] í *A*. [9] nökkur *tilf*. *A*. [10] [þar sprakk haussinn hennar *A*.

til kirkiu ok svá heilann, þann er or [hausi hennar[1] hafði brotit. Þeir lögðu hana niðr fyrir altari ok gengu brott allir frá henni. Þeir byrgðu hana þar, því at þeim þótti henni engi[2] ván lífs. En er þeir vóru brott gengnir, þá sýndiz henni María dróttning, hon gékk at henni ok þreifaði um höfuð henni. Síðan tók hon heilann ok blóðit, er í munnlaugunni[3] var, ok lagði í sárit. Hon tók yfir sik möttul nunnunnar, [ok breiddi síðan möttulinn yfir hana siálfa[4]." Þá hvarf María dróttning [brott at sýn[5]. En þeir menn kómu þar, er búa ætluðu um lík hennar, þeir sá, at hon lifði, ok urðu þeir því allfegnir[6]. Hon spratt upp ok sagði þeim [þat, at hon var heil ok gróin sár hennar. Hon sagði þeim[7] allan atburð þessar iartegnar, ok lofuðu allir guð ok sæla Maríu dróttning. Þeir tóku möttul þann[8] ok höfðu fyrir helgan dóm, ok verða þar margskyns[9] iartegnir af vatni því, er möttullinn er þveginn í.

45.

Frá einum riddara.

Þat er sagt, at í Suðrríki var riddari einn, hann var trúfastr maðr ok þiónaði miök almátkum guði í sinni sýslu, er hann var til settr. Hann var svá ástfenginn við Maríu, at hann söng henni margar ok fagrar bœnir hvern dag til lofs ok dýrðar. En þá er svá hafði miök lengi fram farit, fór hann í munklífi ok síðan í einsetu. Eptir þat vitraðiz honum hin sæla María, ok kvaddi hann blíðliga ok þakkaði honum sína þiónan, er hann þiónaði henni, ok hét honum þeim launum, ef hann þyrfti hennar trausz at vitia, at hon mundi honum at liði verða. Eptir þetta hvarf hon í brott frá honum at sýn. En hann þiónaði henni með sama góðvilia [þaðan frá sem þangat til hafði hann giört[7].

[1] [hausinum *A.* [2] eigi *A.* [3] munnlauginni *A.* [4] [en síðan breiddi hon hann yfir hana *A.* [5] [á braut *A.* [6] allir fegnir *A.* [7] [*tilf.* *A.* [8] er dróttning breiddi á nunnuna *tilf.* *A.* [9] margar *A.*

Eptir þessa vitran [sancte Marie[1] hafnaði hann enn framar heiminum en áðr ok gerðiz at dýrligri ok héllt vel sína reglu. [Hann var þar lengi[2] í eyðimork ok gerðiz ágætr maðr [ok lifði dýrliga líf sitt, svá at hann söng guði lof bæði nætr ok daga[2]. Þat öfundaði enn forni fiándi, [er siá maðr lifði svá vel líf sitt[2] ok leitaði[3] um, hversu hann mætti hellz [þenna munk svíkia[4]. Hann brá á sik konu líki, ok fór í eyðimörk at freista þessa munks. Þat var eitthvert kvelld, þá er munkr var í hvílu[5] kominn, at hann heyrði brest svá mikinn, at honum þótti sem himinn hefði brostit eða iörðin í sundr sprungit. Hann spratt upp ok sá[6] út, en myrkt var úti. Ok er hann kom út, þá reið at húsi hans kona ein, hon hafði múl[7] til reiðskióta sér[8], hon var harmþrungin [miök ok[9] þrútin í andliti. Hann heilsaði konunni ok spurði, hvaðan hon væri komin eða hver hon væri. Hon grét sárliga langa stund, svá at hon mátti eigi orði upp koma. Eptir þat tók hon at tala[10], ok sagðiz hon farit hafa með miklu föruneyti ok fiárhlut á mörkina, áðr ránsmenn kómu at þeim, ok drápu allt lið þeira ok tóku fiárluti alla [utan múl þenna ok klæði þau, er hon stóð í, ok sagðiz brott komaz[11], meðan föruneyti hennar var drepit. Hon bað þar vistar um nóttina. Hann [svaraði ok sagði sér[12] eigi leyft, at konur væri í hans húsi, er hann var munkr. Hon tók þá at aumka sik ok gráta miök, er hon skylldi úti byggia í svá vándu[13] veðri, er hann vísaði henni á brott. Síðan fal hon alla ábyrgð honum á hendi við guð, ef henni yrði nökkut [til meins[14] um nóttina. Munkr var miskunnsamr ok huggóðr ok mátti eigi synia henni þarvistar [um nóttina[1]. Hon varð [svá

[1] [dróttningar *A*. [2] [*tilf*. *A*. [3] leitaðiz *A*. [4] [bleckia þenna munk *A*. [5] reckiu *A*. [6] *saal*. *A*; svá *B*. [7] einn *tilf*. *A*. [8] hann sá at *tilf*. *A*. [9] [ok miök *A*. [10] mæla *A*. [11] [nema múlinn, er hon reið, ok klæði þau, er hon hafði þar með sér, hon kvez þá hafa í brott farit *A*. [12] [sagði þat, at honum var *A*. [13] illu *A*. [14] [*mgl*. *A*.

fegin, at (hon) gleymði allri sinni vesöld[1]. Síðan gékk hon inn í kofa hans ok bió um sik eptir þeim föngum, sem til vóru. En þegar er henni ornaði, þá tók at vaxa mælgi hennar, allt [þar til[2] er hann fýsti svá [til hennar, at hann fékk eigi við sét munuðlífi[3]. Eptir þat litaðiz hann um ok sá, at þar[4] var fiándi, er hann hafði konu ætlat.

Þar [vóru skiótt[5] fiándr margir ok hœlduz miök við Krist, er þeir höfðu af honum tekit þenna munk, er alla æfi hafði áðr þiónat guði. Þeir tóku til hans ok drógu[6] hann hrakliga út or húsinu ok léku hann sárliga á marga vega. Þeir villdu [taka hann ok draga[7] til píslastaða[8]. Honum kom þá í hug, at María dróttning hafði honum liði heitit. Tók hann þá at kalla á hana sér til biargar. Hon gerðiz bœnheyrð við hann[9] ok kom þar at, er þeir drógu hann, ok bauð, at þeir skylldi stað[10] nema ok fara eigi lengra[11] með þenna mann. Þeir létuz þenna munk eiga, er hórdóm[12] hafði framit ok brugðiz svá guði sínum. Hon sagði þeim[13], at hann var hennar munkr, þótt [þeir hefði villtan hann með sinni lygi, þar sem honum gékk[14] miskunnsemi til, er hann veitti sitt herbergi, „en þér svikut hann með flærð[15] ok lygi." Hon bað þá á brott skríða en munk með sér fara. Hon setti hann í kofa[16], þann er hann hafði áðr verit, ok bað[17] hann vera staðfastan [þaðan frá[18] í trú sinni, meðan hann lifði.

46.

Af Maríu líkneski.

Út í Miklagarði var Maríu kirkia, sú er Lukrina var kölluð. Þar er Maríu líkneskia[19], er kallat er Egiditam,

[1] [því svá fegin, er hann leyfði henni at fara í herbergi sitt *A*. [2] [til þess *A*. [3] [miðk at drýgia munuðlífi við hana, at hann gat eigi við sét *A*. [4] þat *A*. [5] [kómu brátt *A*. [6] tóku at draga *A*. [7] [draga hann *A*. [8] píslarstaða *A*. [9] kall hans *A*. [10] staðar *A*. [11] framar *A*. [12] *saal. A;* horðum *B*. [13] *tilf. A*. [14] [*saal A;* hann hefði vélltr verit með lygi. þá gékk honum *B*. [15] slœgð *A*. [16] sinn *tilf. A*. [17] *saal. A;* bauð *B*. [18] [*tilf. A*. [19] líkneski *A*.

þat er skrifat eptir hætti Grikkia, sem dróttning hafi son sinn í knióm sér. Þar er [breiddr yfir[1] purpuradúkr dýrligr, svá at hvergi má[2] bert siá líkneskit. Sá atburðr varð [föstudags aptan[3] einn, er aptansöngr var upphafiðr, at purpuradúkrinn leið í loptit upp [af líkneskiunni, ok var í loptinu[4] um nóttina ok laugardaginn til nóns. Þá seig dúkrinn[5] ofan á líkneskit, svá at þat var hvergi bert. Svá fór nökkura laugardaga, at dúkrinn hvarf upp í loptit, eptir því sem fyrr[6] var sagt. Þá hugsuðu menn þat, at María mundi vilia, at henni væri tíðir [veittar á þváttdögum[7]. Í þeim stað verða margskyns iartegnir fyrir árnaðarorð sællar Maríu dróttningar, at veitanda dróttni varum Jesu Cristo, þeim[8] er lifir ok ríkir um allar alldir[9]. Amen.

47.

Frá Miklagarðs keisara.

Nú skal segia, hversu þat hefir í vana[10] tekiz, at syngia tíðar sælli Marie hversdagliga, ok [er þessi tilgangr, hversu sá vani[11] hafði á verit, at Miklagarz keisari var til þess skylldugr at senda til Petrskirkiu í Rómaborg balsamum svá mikit, at þat ynniz[12] alla tólfmánaði, svá at ekki væri öðru lýst en því at Petrs altari, ok skylldi þetta halldaz hver misseri frá öðrum. En er þessu[13] hafði lengi fram farit, þá bar svá í mót, at missætti varð mikit millum[14] keisarans ok Babilonar konungs á Egiptalandi. En er af tók ferð millum landa, þá kunni eigi balsamum fá. Keisari sendi menn til Egiptalandz, ok vóru þeir herteknir ok náðu eigi aptr at fara. Þá leitaði keisari ráðs við[15] vini sína, hvat til skylldi taka. Eptir lokna ráðagerð[16] vóru menn sendir með bréfum til pávans ok fé miklu [at leysa þessa skulld[17].

[1] [*tilf. A.* [2] *saal. A;* mátti *B.* [3] [föstu aptan *A* [4] [ok héck *A.* [5] hann *A.* [6] áðr *A.* [7] [giörfvar á laugardögum *A.* [8] sá *A.* [9] allda *tilf. A.* [10] vanda *A.* [11] [eru þessir tilgangar, at sá vandi *A.* [12] ynni þörf *A.* [13] svá *A.* [14] *mgl. A.* [15] undir *A.* [16] þeira *tilf. A.* [17] [ok skylldu þeir með fé leysa þessa skulld *A.*

Ok er þeir kómu á páva fund, þá villdi hann eigi taka fé þetta fyrir balsamum. Litlu síðar kemr [1] meira fé, ok villdi pávi enn eigi taka þat fé [fyrir balsamum [2]. Ok er þessir menn kómu aptr, þá fékk keisara áhyggiu mikillar, ok fór siálfr á páva fund, ok sættuz þeir á þat, at ákveðit var, hversu [3] margar merkr gullz pávi skylldi taka, til þess at siá skulld væri af með öllu, [enda skylldi keisari fá viðsmiör til lýsingar hver misseri at Petrs kirkiu [2], ok talði [4], at þær nauðsyniar mætti til verða, at balsamum féngi eigi. Ok fór keisari við [svá búit aptr til Miklagarz [5].

Nökkuru síðar atti pávi at syngia messu at Petrskirkiu ok gera processionem með helgum dómum. Ok er hann [6] villdi ganga inn í kirkiu eptir lærðum mönnum, þá mátti hann hvárngi fót hefia fyrir annan fram ok fyrir engan mun í kirkiu ganga [7]. Hann varð hryggr ok óttafullr, ok þóttiz skilia, at þessi bardagi var af guði, ok Petr postoli mundi honum reiðz hafa fyrir ágirni sakir [8], er hann hafði fé til þess tekit, er engi pávi hafði fyrr [9]. Eptir þetta veik hann í brott ok mátti hann þá rœra báða fœtr, er hann villdi eigi í kirkiu ganga. Síðan fór hann heim til [hallar sinnar [10] ok iðraðiz miök, er hann hafði gört í móti dróttni ok hans postola Petro, ok mælti fyrir sér: „Ek hefi misgört við guð ok hinn heilaga Petrum, ok fyrir þá sök þori ek eigi þá mér [11] líknar at biðia, er ek hefi svá mikit af gert, því at þat er ofdiörfung sekium ok útlaga manni [12] at biðia [siálfan fyrirgefningar [13] í fyrstu á sinni sekt, þann er misgert er við, helldr skal enn seki fá til vin þess, er misboðit er, at túlka sitt mál, ok svá skal ek gera.“ Tók hann þá ok kallaði af öllum hug til fulltings

[1] sendir keisari *A.* [2] [*mgl. A.* [3] mikit viðsmiör til lýsingar skylldi fá hver misseri til Petrskirkiu, ok kváðu þeir á, hversu *tilf. A.* [4] keisari þat *tilf. A.* [5] [þat til Miklagarz, er hann var undan þessi skulld *A.* [6] pávi *A.* [7] fara *A.* [8] sökum sinnar *A.* [9] fyrir þat áðr fé tekit *A.* [10] [halla sinna A. [11] *saal. A;* menn *B.* [12] *saal. A;* mér *B.* [13] [siálfum uppgefning *A.*

sællar Marie, ok setti hann henni þá tíðahalld, svá at hvern dag skylldi hann lesa með klerkum sínum. En þat hafði ekki áðr verit einvirðis gört.

En er miök langt var liðit frá þessum atburð, þá vitraðiz siálfum pávanum í svefni frú sancta María með biörtu ok blíðu yfirbragði ok talaði[1] til hans: „Fyrir löngu sá ek ok heyrða ek ákall þitt ok iðran fyrir glœp þinn, þann er þú hefir[2] gert [fyrir ágirnis sökum[3] í móti syni mínum, er allar syndir hatar, ok hinum helga Petro postola. En nú hefi ek þegit þik í sætt við þá[4], fyrir þat er þú þiónar mér hversdagliga með mikilli ástúð. Ok af minni bœn þá hefir hinn sœtazti minn son þegit iðran þína, ok hans postoli tekit yfirbót þína. Nú far þú til Petrskirkiu[5], ok mun þér leyfð[6] innganga. Þess skaltu skylldr at kveykia[7] sem flesta menn til ástar ok þiónostugerðar við mik af þínum fortölum, ok heit þeim öllum í móti, [er syni mínum ok mér þióna með góðfýsi, eilífu[8] trausti í þeira nauðsynium." Ok eptir þessa vitran vaknaði hann. Ok þegar [um daginn[9] eptir fór hann til Petrskirkiu ok söng þar messu, ok gékk upp á tölupall ok lýsti þessi iartegn[10], eptir því sem nú var sagt, ok tók þá ok bað fólkit, at allir legði á sem [mesta stund[11] at dýrka sæla Maríu [yfir aðra helga menn[12], ok bað lærða menn þat taka í vana[13] sinn at lesa[14] henni hversdagliga tíðir, eptir því sem hann hafði til sett. En er fólkit hafði heyrt þessa iartegn, þá tóku allir at lofa guð ok sæla Maríam fyrir sína milldi ok miskunn[15], þá er pávanum hafði veitz [fyrir árnaðarorð[16] frú sancte Marie.

Eptir þetta tóku margir í vana[13] sinn at lesa[14] Maríu

[1] mælti *A*. [2] hafðir *A*. [3] [*tilf. A*. [4] guð *A*. [5] með fiölmenni *tilf. A*. [6] gefaz *A*. [7] kveikva *A*. [8] [hiálp ok miskunn, er syni mínum ok mér þióna með góðfýsi ok *A*. [9] *saal. A*; þann sama dag *B*. [10] ok atburð *tilf. A*. [11] [mestan hug *A*. [12] [um aðra helga menn fram *A*. [13] vanda *A*. [14] syngia *A*. [15] lausn *A*. [16] [af árnaðarorði *A*.

tíðir, ok er þessi atburðr upphaf þessa vana [1], er síðan hefir halldiz með mörgum góðum mönnum, ok hér fyrir þess at vænta, at [eilífa lausn [2] hafi hverr, er þetta helldr með sannri ást ok synda iðran, af guði ok sælli Maríu um allar alldir.

48 [3].

Af höfði enu tyrkneska.

Í því ríki er Parti heitir, er nú er kallat Tyrkland, vóru fyrrmeir [4] áttián ríki ok margir ríkir konungar, ok enn segia menn þar vera marga ágætismenn fyrir sakir afls ok ríkis [5]. Ok í þær mundir, [sem hér hefz til nökkur frásögn, þá var einn riddari [6] með miklum frama ok ágæti með einum konungi fyrir sakir vænleiks [7] ok kurteisi [ok þess, at [8] enn aflaði hann meiri sœmðar af konungi, fyrir sakir afls ok framgöngu [9]. Ok er konungr fann, [at hann var vitr maðr [10], þá sendi konungr hann margar sendifarar torvelldar [11] ok kom hann öllum vel fram. Þá gerði konungr hann höfðingia yfir [öllu riddaraliði sínu [12]. Er stundir liðu fram, þá bað riddarinn dóttur konungs. En konungr syniaði [13] ok kvez eigi mundu gefa ótignum [14] manni dóttur sína. Þá brann riddarinn svá [í girnd hennar [15], at hann lagðiz í rekkiu af. Ok er stund leið, þá tók konungsdóttir sótt ok andaðiz. Ok er riddarinn frá andlát hennar, þá reis hann or rekkiu ok fór þangat [16], er hon var iörðuð, ok lauk upp steinþró þeiri, er [líkit var í lagit [17], ok framði [við hana slíka munuð andaða sem hann girntiz (við) hana [18]

[1] vanda *A*. [2] [eilíf laun *A*. [3] *Dette Jertegn forekommer paa to Steder i B. Varianter af anden Optegnelse mærkes B 2.* [4] fyrr meir en *A*. [5] fríðleiks *B 2*. [6] [er hér nökkur frásögn höfð, at riddari einn var *B 2*. [7] vaskleiks *B 2* [8] er *A*. [9] [*mgl. B 2*. [10] [hann vitran mann *A*, *B 2*. [11] torvelligar *A*, *B 2*. [12] [öllum riddaraflokki sínum *A*; alla riddara sína *B 2*. [13] afsvaraði *A*, *B 2*. [14] ógöfgum *A*. [15] [innan af girnd sinni *B 2*. [16] þannug *A*. [17] [líkit var í *A*; hon var í lögð *B 2*. [18] [munuð við hana anðaða, sem hann girntiz á henni *A*; þvílíka munugð á henni andaðri, sem hann girntiz á henni *B 2*.

lifandi. Síðan bió hann um lík hennar ok um gröf[1], sem áðr hafði verit.

Ok er stund leið, þá heyrðu menn, er géngu hiá gröfinni, mannz mál í gröfna[2], ok spurðu, hvat þar væri. Síðan heyrðu þeir kall or gröfinni: „Þeir er mik siá, [sagði þat[3], munu illa hafa, en þeir[4] sem ek fylgi, [5]munu vel hafa.“ Þá er konungr varð varr við þessi undr, þá bað hann menn grafa til ok vita, hvat væri. Ok fundu þeir þar hiá líkinu höfuð[6] lifanda mannz. En er þeir sá þat höfuð, þá dó þeir þegar. [Síðan sendi hann aðra menn, ok dó þeir þegar[3]. Af þessum undarligum[7] atburð urðu menn miök hræddir. Síðan mælti[8] konungr, at riddarar hans skylldu fara ok bera klæði [fyrir nasar sér ok andlit ok búaz[9] svá, at þeir væri hvergi berir, ok hafa[10] á braut höfuðit með sér. En síðan er konungr tók þat höfuð i sína varðveizlu, þá[11] gékk miök fram ríki hans, svá at hann braut undir sik ena næstu þriá vetr eptir, studdr diöfuls fulltingi, borgir ok kastala, lönd ok ríki óvina sinna, því at hvar[12] sem hann var[13] í orrostum eða sendi sinn her til at beriaz, þá færðu þeir þetta höfuð á merkistöng fyrir sínu liði. En allt þat er fyrir [varð siónum[14] þessa höfuðs, þá fórsc[15] allt, menn dó, borgir brotnuðu, ok öll [hervirki lömðuz[16] fyrir þessu höfði. Ok með þessum sigri, er diöfull gaf í[17] höfði þessu, þá gékk svá fram ríki konungs þessa, at engi konungr var iamfrægr eða máttugr um öll utlönd.

Ok þá er konungr sá sik svá miklu fram koma í yfirgangi sínum, þá stýrir hann afar[18] miklu liði[19] til Miklagarðs. Ok þá er Garðskonungr[20] varð varr við her þenna.

[1] gröft *A.* [2] gröfina *A, B 2.* [3] [*mgl. A, B 2.* [4] *saal. A, B 2*; þeim *B.* [5] þeir *tilf. B.* [6] sem *tilf. B 2.* [7] undarliga *B 2.* [8] bauð *B 2.* [9] [yfir andlit sér ok á hendr sér *A*; yfir höfuð sér ok á hendr *B 2.* [10] *saal, A, B 2*; hefði *B.* [11] *saal. A, B 2*; af þí efni *B.* [12] hvárt *A.* [13] *saal. A, B 2*; fór *B.* [14] [siónum varð *A, B 2.* [15] fórst *A*; fórsk *B 2.* [16] [herbergi (hervígi *B 2*) týnduz *A, B 2.* [17] or *B 2.* [18] æfar *B 2.* [19] skipaliði *A.* [20] Grikkiakonungr *B 2*; Serkiakonungr *A.*

þá kvaddi hann þings ok leitaði ráðs undir kennimenn, hversu í mót skylldi standa þessum diöfuls her. Ok kennimenn buðu, at borgarlýðrinn allr skylldi fasta .vi. dœgr, ok þá þriá daga skylldu menn ganga um kirkiur í allri borginni með letaniasöng, ok svá gerðu þeir. Ok á enum þriðia degi föstunnar kom at Tyrkia herr með þat hit rækiasta[1] höfuð, er þeir höfðu allt traust undir. Ok þá er kristnir menn sá her heiðinna manna atkominn, þá rœddi prestr nökkurr fyrir kristnum mönnum, sá er réð fyrir Maríu kirkiu, at þeir [myndi fœra[2] líkneski frú sancte Marie or kirkiu þeiri, er hann varðveitti, ok setia út á borgarvegg í mót liði heiðinna manna, til þess at fyrir miskunn almáttigs guðs sonar síns ok sína milldi slekti[3] hon eitrfulla ásiánu deyðanda diöfuls. Ok þat ráð tóku þeir með föstum átrúnaði. Ok síðan er hermenn biogguz til orrostu Tyrkirnir[4], þá fœrðu þeir á lopt fyrir liði sínu þat hit hræðiliga[5] höfuð í mót líkneski frú sancte Marie ok sonar hennar sitianda í faðmi móður sinnar. Ok þá er hvárirtveggiu höfðu[6] sín sigrmerki fyrir sínu liði [með miklum átrúnaði[7], þá fellr höfuðit af sínum umbúnaði ok á siá[8] niðr milli skipanna með enni mestu skömm, ok sökk skiótt [í siá niðr[9]. En siárinn[10] tók svá at vella síðan af höfðinu sem verðr í katli eða grýtu. En skip, þau er áðr vóru tiörguð [saman at eins[7] eða bikuð, þá leysti[11] undir þeim, ok týndiz ótal manna af því. En at yfirstignu þessu enu sviksama höfði með mörgum herfiligum[12] lýð ok í helvíti drektum, þá hefia Grikkir[13] upp lofsöng almátkum guði ok frú sancte Marie fyrir heilsu lýðs ok frelsi föstriarðar sinnar. Ok síðan settu Grikkir[13] á byskupa þingi, at iafnan[14] skylldi halda enn þriðia dag viku Maríu tiðir hátiðliga í minning

[1] rægzta *A*; guðrækia *B 2*. [2] [mundi taka *A*, *B 2*. [3] slogði *A*; slykti *B 2*. [4] *mgl* *B 2*. [5] rækiliga *B 2*; rækiligzta *A*. [6] upp tekit *tilf.* *B*. [7] [*tilf.* *A*, *B 2*. [8] sió *A*, *B*. [9] [*mgl.* *A*, *B 2*. [10] siórinn *A*, *B 2*. [11] tóku at leysa *B 2*. [12] rækiligum *A*. *B 2*. [13] Girkir *A*. [14] ávallt *A*.

þessa sigrs til dýrðar almátkum guði feðr ok syni ok helgum anda. Amen.

49.

Af Heremanno meistara.

Á dögum Heinreks keisara á[1] Frakklandi var meistari sá, er Heremannus hét, ættstórr, vænn ok vitr maðr ok ágætr, svá at hann þótti í öllu Frakkaríki miök af bera öllum mönnum um kurteisi ok [alla atgervi[2]. Hann var enn bezti söngmaðr ok svá latínumaðr, hinn [mesti málamaðr[3] með öllum greinum ok íþróttum. Hann réð fyrir enum göfgazta skóla, er i var öllu Frakklandi, svá [villdu ok allir hinir göfguztu menn[4] sína sonu undir hans[5] meistaradóm setia. En er [þann veg[6] fór fram [nökkurar stundir[7], at engi fannz honum [iafn í öllum frama[8], þá varð svá, at hann vanði göngur sínar til nunnusetrs eins, en því optar er hann vanðiz þangat[9], því blíðligar tóku systr við honum, ok af slægð ens forna fiánda, þá varðveittu þau sik eigi frá hórdóms lesti. Ok sá enn sami meistari, er prýddr var ágætligri skilning ok betr lærðr en aðrir, [í þess skóla er settuz[10] konunga synir ok hertoga, ok allir enir beztu manna synir vóru undir [hans siðasetning[11], þá tók hann [siálfr svá ósiðliga sik at setia[12], at hann saurgaði nunnur [af hórdómi[13]. [En er þær vöfðuz fleiri i hórdóms lesti með honum, þá verðr sundrþykki ok öfund milli systra. Síðast í þessi úhæfu saurgaði hann abbadísi siálfa með hórdóms lesti[3].

En almáttigr guð sá glæp hans ok frú sancta María, ok villdu eigi [úhegndan láta fram ganga[14]. Á einni nótt þá er hann fór frá klaustrinu at frömðum glæp [heim til

[1] í *A.* [2] [ágiæti ok alla speki *A.* [3] [*mgl. A.* [4] [*saal. A*; at allir enir göfgustu menn villdu *B.* [5] læring ok *tilf. A.* [6] [þannug *A.* [7] [nökkur misseri *A.* [8] [líkr í atgiörfi ok kurteisi *A.* [9] a kvámur þannug *A.* [10] [*saal. A*; ok (í) þess skóla voru settir *B.* [11] [*saal. A*; hann settir *B.* [12] [*saal. A*; svá óliðliga (!) siálfr at lifa *B.* [13] [með hórdóms lesti *A.* [14] [láta undan ganga hegnðina *A.*

síns herbergis [1], kom at honum biörn or skógi ok drap í sundr hrygg í baki honum. Sumir segia, at kona nökkur hafi komit at honum ógurlig ok þó göfuglig með tveim meyium, þeim er stafi höfðu. Þá [bauð konan, at þær berði Heremannum. Ok meyiar géngu [2] at honum ok börðu hann svá hart, at þær gerðu beinbrot á honum. En um daginn eptir leituðu skólamenn hans ok fundu hann [mállausan ok [3] vitlausan ok fyrir miklum harðleiki vorðinn, ok fœrðu hann heim, ok var hann þriá daga hálfðauðr, svá at hann mátti hvárki mæla né benda. Síðan vitraðiz honum móðir miskunnar sancta [4] María ok spurði, ef hann villdi hafa heilsu sína. Hann svaraði, [at hann villdi hafa [5] heilsu sína, svá at þó bæri hann á sér berliga fyrir öllum mönnum mark þessar hirtingar, til þess at af lækningu líkams [eigi fullkominni [6] þiónaði hann minnr girndum, en væri meir hlýðinn guði. Síðan varð hann heill, ok svá þó, at hann var [alla æfi hryggknýttr síðan [7].

En (er) Heremannus, er [þaðan af [8] var kallaðr contractus, hafði slíka hirting á sér tekit, þá vægðiz [9] hann síðan til betri [10] kostgæfða, því at af áeggian Heinreks keisara hefir hann mart diktat [11] til lofs almátkum guði ok frú sancte Marie bæði í söngum ok sequentium, þat sem nú er í vana [12] tekit af mörgum mönnum í tíðum at hafa. Nú trúm vér Heremannum fyrir bœnir sællar Marie hafa hiálp fengit í himinríkis dýrð. Siá en sama miskunnar móðir árni oss eilífrar hiálpar af almátkum guði syni sínum dróttni várum Jesu Cristo, þeim er lifir ok ríkir [utan enda [13].

[1] [*tilf.* *A.* [2] [mællti konan, at meyiarnar berði hart Heremannum. Síðan réðu meyiarnar *A.* [3] [um síðir *A.* [4] ok guðs getara *A.* [5] [ok kvez hafa villdu *A.* [6] [*mgl.* *A.* [7] [alla götu síðan hryggknýttr *A.* [8] [síðan *A.* [9] vaktiz *A.* [10] meiri *A.* [11] ok sungit *tilf.* *A.* [12] vanda *A.* [13] [at eilífu *A.*

50.

Frá einum klerk.

Í þeim stað er Rotomagensi heitir, ok í einnihverri kirkiu í staðnum, var einn bindendislauss klerkr ok gálauss, ok hann hafði allan alldr sinn hverskonar maðr verit, fyrir utan þat at hann elskaði miök guðs móður Mariam, ok féll hvern dag á kné fyrir hennar líkneskiu[1] ok sagði athugasamliga [Ave Maria versit allt út[2]. En er [svá fór fram um hans ráð[3], þá andaðiz hann. En erkibyskup, sá er þar réð fyrir, vissi [hvert verit hafði líf klerks þessa, ok sagði[4] þat makligra, at hann væri eigi at kirkiu grafinn, ok af því at hann var kristinn at nafni, þá lét hann grafa hann í utanverðum kirkiugarðinum. Þá er fáir dagar vóru liðnir, vitraðiz María dróttning erkibyskupi ok sýndi sik nökkut reiða, [sagði sér gerva mikla meingiörð[5]. Erkibyskup hræddiz ok undraðiz ok sagði: „Heyrðu, dróttning, einkanlig ván[6] allra manna! Hverr um alldr var svá diarfr, at þér gerði meingerð?“ Hon svaraði: „Þú ert sá.“ Þá hræddiz hann at meir ok spurði, hveriu[7] um sætti. Hon svaraði: „Ek átta hér þión at þessi kirkiu, þó at hann lifði eigi svá siðliga sem skylldi, þá var hann þó vanr at koma til göfganar minnar minningar, ok sagði þá ena guðligu heilsan, [fyrir þeirar tákn er allr heimr er hólpinn, ok svá sem engillinn sagði einu sinni, þá sagði siá á hverium degi með knébeðiar föllum[8]. En at þú vitir hann vera í tölu hiálparmanna[9], þá far þú til graptar hans ok graf til hans ok lúk upp munni hans, ok muntu þar finna liliu grœna, fyrir þat et guðliga mál[10], er af hans munni var vant fram at fara.“ Síðan leið frú sancta Maria til himins. En byskup vaknaði ok varð óttafullr miök. Þegar er

[1] líkneski *A*. [2] [Maríu vers *A*. [3] [*saal. A*; því fór fram hans ráði *B*. [4] [giörla hvert er lífi klerks þessa hafði verit ok kvað *A*. [5] [kvat sér í móti giört vera *A*. [6] ok hiálp *tilf. A*. [7] hví *A*. [8] [*saal. A*; er allr heimr er hólpinn fyrir *B*. [9] *saal. A*; hialpaðra manna *B*. [10] ok hit góða mál ok hit himneska *A*.

mornaði, sagði hann sínum mönnum, hvat honum var vitrat. [Eptir þat fór erkibyskup ok klerkar hans[1] ok grófu upp þenna klerk, ok fundu í munni hans lilium, sem [María hafði sagt. Síðan fœrðu þeir klerkinu ok grófu, sem vert var, sœmiliga[2] millum annarra klerka. Guði sé dýrð í verölld verallda. Amen.

51.

Frá Romalldo hertoga.

Út á Púli var einn ríkr hertogi ok enn mesti orrostumaðr, er Romalldus hét. Þat fylgði hans ríki, at hvárt sem hann barðiz [við meira lið[3] eða minna, þá hafði hann iafnan sigr. [Margir menn sóttu hans traust, þeir er í miklum vanda vóru af sínum úvinum, ok lét hann þeim öllum heimult sitt traust, því at hann hafði iafnan sigr[4], hvar sem hann kom til. Ok er svá hafði lengi[5] fram farit hans virðing, þá varð sá atburðr, at víkingar sóttu at einni borg ok géngu fast á[6] at vinna borgina. Þeir sendu eptir Romalldo borgarmenninir. Ok er hann kom til bardaga við hermenn, fór hann úsigr ok flýði í borgina, ok [svá opt sem[7] hann fór út af borginni [at beriaz[8], iafnskiótt varð hann aptr at flýia, [ef hann villdi hallda lífi sínu[8]. Nú tók svá miök at vaxa þessi umsát, at fiölði [manna dreif[9] frá honum ok til þessa hermanna fyrir hræzlu sakar. Ok er Romalldus verðr þess varr, at eigi mátti [svá búit[10] vera, [ef nökkut skylldi af lýða[8], þá kveðr hann þings á einnihverri nótt, ok á þinginu tók hann siálfr til orða [ok mælti svá[8]: „Heyrit þér [allir, sagði hann, er hér eruð komnir[11]! Ham-

[1] [Þegar síðan fór erkib. siálfr ok klerkar hans til graptarins *A.* [2] [sagt hafði siálf móðir sannleiks. Síðan lofuðu þeir guðlig huggiœði ok fœrðu klerk, sem vert var, til graptarkirkiu ok grófu hann *A.* [3] [með meira liði *A.* [4] [*mgl. A.* [5] langa hríð *A.* [6] *mgl. A.* [7] [hversugi opt er *A.* [8] [*tilf. A.* [9] [borgarmanna siálfra flýðu *A.* [10] [sogurt *A.* [11] [sagði hann, þeir menn allir, er við eru staddir *A.*

ingian hefir mik alldri svá[1] blekt sem nú, því at ek hefi margar orrostur átt[2] ok iafnan sigr haft. En nú vituð þér, í hvern vanda vér erum komnir, verði þér nú fyrir at siá með mér, hvat til ráðs skal taka. Sýniz mér [annattveggia munu[3] fyrir liggia at deyia karlmannliga eða fá sigr[4]."

Þar var við staddr[5] prestr einn, virðuligr maðr, er Barbatus hét, hann varðveitti kirkiu hinnar helgu guðs móður Maríu, hann svaraði hertoganum á þessa lund: „Sá enn guðrækiligi maðr, er hann gerir allzkyns syndir ok [berr eigi til bóta, hann bíðr mikla guðs reiði[6], því at svá segir heilög ritning, at þat er hulit er, mun bert verða, ok þat man[7] ekki leynt, at[8] eigi man vitað[9] verða; svá muntu ok fyrir þá illa hluti, er þú hefir görva, ef þú [vill eigi til skripta bera, þá mantu deyia skiótt[10] at eilífu." Ok er Romalldus heyrði þetta, þá kom honum í hug, hvat hann hafði gert, en villdi þó leynt láta, ok sagði svá: „Hvat máttu vita af mínum verkum? ekki hefi ek þér [í kunnleika gört af þeim[11]." Prestrinn svaraði: „Eigi hefir þú til skripta gengit við mik, heilagr andi hefir mér vitrat þá hluti, er þú hefir misgört." Romalldus svaraði: „Segðu mér nökkur mín verk, at ek mega vita, [hvárt þú segir satt eða logit[12]." Prestrinn sagði: „Ef þér þikkir eigi skömm í at heyra, þá em ek búinn at segia, svá at allir heyri. Þá er þú skalt fara at beriaz [við óvini þína, fyrr en þú takir til orrostu, þá[13] ferr þú á brot frá öðrum mönnum ok þræll þinn með þér, sá er samvitandi er glœps þíns, til skógar í einnhvern leyndan stað, ok þó nær borg þinni, ok lætr þú þar breiða niðr uxahúð blóðga, ok sezt þar

[1] miök fyrr *tilf.* *A.* [2] áttar til þessa *A.* [3] [sem mörgum mun, annathvárt *A.* [4] elligar *tilf.* *A.* [5] á þinginu *tilf.* *A.* [6] [giörir eigi til bóta at bera, hann er verðr guðs reiði ok mikillar hefndar *A.* [7] *tilf.* *A.* [8] er *A.* [9] *saal.* *A*; bert *B.* [10] [berr eigi til bóta eða skriptar, þá muntu bráðliga deyia nú ok *A.* [11] [þau í kunnleika giört *A.* [12] [*saal.* *A*; hvat er þú segir *B.* [13] [*tilf.* *A.*

yfir ofan siálfr ok rístr umhverfis á iörðunni hiá þér með blóðrefli sverðs þíns níu reita, ok magnar[1] [þú með diöfuligum[2] gölldrum. Ok eptir þat seztu niðr í sæti þitt [yfir húðina[3], ok þá kemr diöfull ok segir þér, hversu þu skalt með hverigu fara.

Þá varð Romalldus hræddr af guðligri hræzlu ok mælti: „Iáti ek nú því, at þú kant mik giörr en ek siálfr, ok bið ek þik, at þú gefir mér gott ráð at forðaz umsát[4] úvina minna, því at ek em búinn [þér at hlýða[5].“ Þá bauð[6] prestrinn, at þeir fœri þegar til kirkiu, ok síðan leiddi hann Romalldum í einn leyndarkofa[7], ok bað hann iáta af nýiu glœpi sína, ok at rita blað þat, er hann segði[8] á trú sína, ok at hallda [sínar skriptir, þær er hann villdi á hann leggia[9]. Ok er Romalldus hafði ritat blaðit, tók prestrinn þat ok festi á háls honum, ok leiddi hann eptir sér út or húsinu, ok svá til borgarhliðs[10], ok laukz þat upp fyrir þeim, ok géngu þeir á brott millum herbúða, svá at engi maðr sá þá, ok til skógar í rióðr eitt. Þar sá þeir liós mikit, ok í því liósi kendu þeir ena sælu mey Mariu guðs móður ok aðrar tvær helgar meyiar Teklam ok Agatam. Prestrinn féll þegar til fóta þeim ok heilsaði þeim virðuliga[11]. Hin sæla María tók vel kveðiu hans ok sagði til hans: „Fyrir hví leiddir þú þenna mann [eptir þér[12]?“ Prestrinn svaraði: „Þessi maðr iátti mér syndir sínar ok tók [slíka skript, sem ek samða[13] honum, ok á þat ofan ritaði hann blað þetta, er nú berr hann hér at sanna trú sína rétta ok neita [diöfli ok öllum hans verkum ok[14] trausti, ok fyrir þá sök bið ek þik, móðir miskunnar, at þú biðir[15] son þinn, at hann líkni þessum manni, at eigi

[1] helgar *A.* [2] [*saal.* *A*; þat diöfulin *B.* [3] [*tilf.* *A.* [4] umsátir *A.* [5] [at lýða þínum ráðum *A.* [6] bað *A.* [7] *saal.* *A*; leyndan kofa *B.* [8] sagði *A.* [9] [þær skriptir, er hann legði á hendr honum *A.* [10] borgarinnar ok í borgarhlið *A.* [11] vegliga *A.* [12] [hingat *A.* [13] [þá skript, er ek lagða á hendr *A.* [14] [diöfuls verkum ok öllu hans *A.* [15] bið þess *A,*

stigi úvinir hans yfir hann, [helldr sé þeir af honum yfirstignir[1]. Ok er prestrinn hafði þetta sagt, féllu þeir báðir til iarðar ok báðu sér miskunnar. Ok er liðnar vóru tvær tíðir dags, [sagði hin sæla María[2] til prestzins: „[Rísit upp[3] nú ok hverfit aptr til borgarinnar, því at ek hefi nú þegit af syni mínum þat, er þit hafit beiz[4].“ Ok [eptir þetta leið hon til himins[5]. En þeir fóru til borgarinnar, ok er þeir nálguðuz borgina, flýðu á brot allir hermenn, því at þeim sýndiz, sem Romalldus væri þar kominn með fiölða miklum vápnaðra manna, en létu eptir [fé allt[6] í herbúðum, ok fékk Romalldus mikit fé ok virðing af borgarmönnum, ok fór síðan aptr til borgar sinnar.

Ok er hann var heim kominn, varð sá atburðr, at byskup, sá er yfir var borginni, tók sótt ok andaðiz, ok lögðu allir undir Romalldum at kiósa byskup í hans stað. Þá sendi hertoginn menn sína ok bréf til Barbatus prestz ok bað, at hann skylldi vera byskup yfir borginni En þá var komit at nótt, [er þessi tíðendi kómu til hans[1]. Ok eptir náttsöng er aðrir menn fóru til svefns, var Barbatus prestr einn eptir í kirkiu, ok bað guð ok sæla Maríu sýna sér þat ráð, er hann skylldi taka. Þá vitraðiz honum hin sæla María ok sagði: „Þat líkar syni mínum Jesu Cristo ok svá mér, at þú takir byskupsdóm í borg þeiri, er hertoginn[7] vin þinn ræðr fyrir, ok kann vera, at þér verði hann því leiðari, er þú mælir fleira[8] eptir honum.“ Ok at orðinni þessi vitran gerði hann sendimönnum í kunnleika, at hann vill samþykkiaz þessum erendum. Ok at vilia Romalldus hertoga ok annarra borgarmanna var hann til byskups vígðr. [Ok er hann var byskup[9], stiórnar hann lýðnum með skörungskap, ok vóru miklir kærleikar millum þeira byskups ok hertoga, svá at hvárr laðaði annan opt-

[1] [*tilf.* *A.* [2] [svaraði hin helga guðs móðir María ok mælti *A.* [3] [Rís upp þú *A.* [4] beðit *A.* [5] [er hon hafði þetta mælt, leið hon upp í himin *A.* [6] [allan fiárlut sinn *A.* [7] *saal.* *A*; keiseri *B.* [8] meir *A.* [9] [*saal.* *A*; Eptir þat *B.*

liga til síns borðs. Ok er svá fór fram um hríð, er þess getið, at þat var [vani hertoga, at hann fór iafnan[1] um langaföstu at sætta höfðingia, er missáttir vóru, ok koma aptr [til borgarinnar at vanda at páskum siálfum, ok hvárt sem hann kom aptr páskadaginn siálfan eða næstu daga fyrir, var hans beðit at hámessu, því at[2] þat var vani byskups at vera at hertoga borði páskadag siálfan. Ok eitthvert sinn er hertogi fór at vana sínum, ok[3] kom eigi aptr at páskum, ok laugardagsaptan[4] er byskup hafði sungit[5] messu, fór hann til húsa hertoga at eta þar náttverð með [klerkum sínum[6].

Ok er hann var þar kominn ok matr var signdr[7], bauð hann klerkum at mataz, en hann steig undan borðinu ok gékk út or höllinni ok leiddi með sér konu hertoga, ok géngu tvau frá höllinni at húsi einu litlu, ok géngu þar inn, ok lágu þar pallar í iörð niðr. Ok er þau kómu niðr um þessa leyniliga palla, þá var þar sópat allt vandliga ok tialldat[8]. Þar var [breitt virðuligt sæti[9] með dýrligum dúki. Í því sæti lá höggormr einn af gulli gerr. Byskup tók til ormsins ok brá undir möttul sinn undir vinstri hönd sér, ok leit til konunnar ok sagði: „Fyrir þá sök leidda ek þik hingat, at þú vissir þat, at eigi vartu ein samvitandi þessa[10] með bónda þínum, helldr vissa ek þetta, þó at þit leyndit[11] mik, en[12] hertogi hefir œrit lengi [dýrkat dreka þenna[13]." Þá fóru þau heim til hallarinnar, ok síðan mataz hann með klerkum sínum. Ok at liðnu matmáli [spurði byskup[14] konu hertogans, hvárt hon villdi helldr fylgia honum til kirkiu eða vera eptir. Hon sagðiz[15] villdu fylgia honum. Þá bauð byskup fiórum gullsmiðum, þeim

[1] [vandi hertuga mest *A.* [2] [*saal. A;* at páskum. En *B.* [3] *saal. A;* utan hann *B.* [4] *saal. A;* laugardaginn *B.* [5] lokit *A.* [6] [klerka sína *A.* [7] signaðr *A.* [8] í því húsi *tilf. A.* [9] [eitt virðuligt sæti breitt *A.* [10] *saal. A;* þetta *B.* [11] villdit leyna *A.* [12] því at *A.* [13] [þenna dýrkat *A.* [14] [mælti hann til *A.* [15] kvez *A.*

er hagaztir vóru, at gera kalek af drekanum ok vanda eptir föngum. Ok um morgininn var gerr ok vígðr.

Ok eptir morgintíðir páskadaginn var beðit hertogans at messu. Ok er hann var heim á leið [ok hafði sætta þá menn, er áðr vóru missáttir, fór hann heim[1] til borgarinnar ok stefndi til þess hliðs, er næst var hans herbergium, þá var þat byrgt; þá [fór hann til þess, er þar var næst[2] ok var þar[3] byrgt; þá fór hann til ens þriðia hliðs ok gékk þar inn. En þegar er hann kom í borgina, fór[4] byskup í mót honum með öllu byskupsskrúði ok mikilli processio ok klerkar hans með honum, ok báru þeir krossa ok aðra helga dóma [ok skrýddir virðuliga[1]. Ok sá er næst [gékk byskupi[5], bar í hendi sér kalek mikinn af gulli gervan, ok hófu upp hátíðligan söng, ok heilsaði byskup honum með nafni ok bað hann fara með honum til kirkiu ok lýða messu. Romalldus sagðiz[6] villdu koma heim[7] áðr ok fara síðan til kirkiu[8]. Ok er [þeir höfðu um þat rœtt ok[1] Romalldus neitaði at fara [með byskupi[9], þá mælti byskup við hann: „Hví kostgæfir þú þetta[10] svá miök at fara[11] eigi til kirkiu, [eða hvat er svá nauðsynligt heima, at koma eigi til kirkiu fyrr ok verða ekki[12] luttakari guðs þiónostu[13]. Vér höfum nú gengit í móti þér með helgum dómum, ok er hér kalekr einn dýrligr, vit hvárt þú kennir hann.“ Romalldus svaraði: „[Hví munda ek[14] kenna hann, eða nær[15] var hann gerr?“ Byskup sagði: „Á þessi nótt smíðuðu hann fiórir gullsmiðir af dreka þeim, er þú dýrkaðir, ok kona þín var samvitandi [þessa glœps[1] með þér. En ek hefi nú vígðan kalekinn ok búit þér til handa, at þú neytir af honum guðligrar þiónostu.“ Romalldus varð hræddr miök. Ok er þat sá riddari honum miök kærr, þá sagði hann: „Sé

[1] [*tilf.* *A.* [2] [sneri hann til annars hliðs *A.* [3] þat ok *A.* [4] kom *A.* [5] [honum gékk klerkrinn *A.* [6] kvez *A.* [7] nökkut *tilf.* *A.* [8] messu *A.* [9] [til kirkiu *A.* [10] *mgl.* *A.* [11] koma *A.* [12] [ok verða *A.* [13] dýrðar *A.* [14] [*saal.* *A*; hvat mun *B.* [15] hvenær *B.*

nú herra! nú muntu[1] vita, hve trú þér hefir verit eiginkona[2] þín, ok þat væri makligt, at fyrir þetta tœki hon víti mikit, því at eigi mátti byskup [þetta vita, ef eigi hefði hon sagt honum[3]." Byskup mælti við riddarann: „Heyrðu, maðr! sagði hann, fullr af allri flærð ok illzku! öfundarfullr ok illgiarn andi[4] mælir fyrir munn þér[5], at þú skylir hrinda hertoga várum í glatan með þér ok þola eigi, at hann snúiz til guðs. Ok fyrir þat[6] skaltu nú vera selldr í hendr diöflinum, ok kveli hann holld þitt, at[7] öndin sé hólpin, ok nökkurr maðr or þinni ætt skal þvílíkum dauða deyia iafnan[8]." Ok skiótt eptir þessi orð byskups hlióp óhreinn andi í riddarann [ok var hann kvalðr, ok sá þeir er við vóru[9]. Þá varð Romalldus hræddr ok féll til fóta byskupi ok sagði: „Ek iáta[10] synd mína, ok fel ek allt mitt ráð á þitt valld, [til þess at þú sættir mik við almátkan guð[9]."

Þá leiddi byskup Romalldum til kirkiu ok bað hann iáta af nýiu ok iðraz allra synda sinna. Ok er hann hafði þetta gert, þá skrýddi byskup hann munkaklæðum, ok söng byskup þá messu yfir enum nýia kalek ok gaf þiónostu Romalldo hertoga, er þá var munkr vorðinn [af veralligum manni[9]. Ok á þeim sama kalek var þat ritað, at Romalldus gaf sik guði ok sælli Maríu [guðs móður ok hvarf frá illum lutum, er hann hafði áðr þiónat, ok[11] hinn sæli Barbatus byskup þiónaði [í sífellu[9] guði ok sælli Maríu móður hans, meðan hann lifði hér. Romalldus lifði nökkura vetr í munklífi vel ok skynsamliga, ok eptir andlát þeira vóru þeir báðir laðaðir til himneskra fagnaða fyrir miskunn dróttins várs Jesu Cristi, þeim er vegr ok dýrð[12].

[1] máttu *A.* [2] kona *A.* [3] [elligar vita, nema hon hefði honum sagt *A.* [4] andskoti *A.* [5] þinn *A.* [6] þá sök *A.* [7] *saal. A;* en *B.* [8] ávallt *A.* [9] [*tilf. A.* [10] iati *A.* [11] [*saal. A*; öllum guðs helgum *B.* [12] *Med dette Jertegn om Romaldus ender B, hvilket Haandskrift til Slutning tilføier:* Hin sæla María móðir dróttins várs árni oss eilífrar hiálpar af almátkum guði syni sínum, þeim er með feðr ok helgum anda lifir ok ríkir einn

52.

(*Af presti einvm i Danmork*).

Saa atbvrðr giorðiz svðr i Danmork Mariv messv dag hinn fyrra, at einn virðvligr prestr savng messv. En þat var i þann tima svmars er svðr i lavnd erv eitrkvikendi þav er kav(n)gvrvavor heita. Ok þaa er sva var komit messvnni er prestr hellt upp forninni en siðan kalekinvm, þaa fell kavngvrvofva ein fvll af eitri i kalekinn. Prestr þotti mikil hættvng aa at bergia forninni, með þvi at hann vissi at eitr var j, ok var ok ofvss at fara með avðrv visi en honvm semði. Skytr siðan avllv sinv mali þangat er almattigr gvð er, ok þangat er drottning var himins ok iarðar gvðs moðir Maria, ok hefvir þangat allt sitt travst, at hvn mvn honvm hialpa með gvðs miskvnn, ok legr aa þaa hættv, at hann bergir avllv saman, ok bregðr honvm engan veg við. Lavk siðan tiðvm ok for til matar. En aðr hann tæki til matarins, þaa kleyiaði honum hinn minnzti fingr aa hinni hægri hendi framanverðr, þvi næst kom þar vpp bola ok þaa blaðra, þaa spreingði hann blavðrvna, ok for þar vtt kavngvrvafvan, ok var þaa eptir drogir eitrsinns i holldinv, ok hin sæla Maria let prestinvm ecki mein at verða, ok lofvðv allir gvð ok sæla Mariam fyrir iartegnn þessa. Þessa iartegnn var Pall byskup vannr at segia, þar sem hann var stadr Maariv messv hina fyrri, en hann kvat segia ser Absalon erkibyskvp, en prestr saa sagði honvm, er gior var við iartegnin. En litlu aðr hafði orðit en hann færi til vigslv.

guð í þrenningu um ódauðligar alldir allda. Amen. Dextera scriptoris benedicta sit omnibus horis. *De følgende 5 Jertegn (52, 53, 54, 55, 56) findes kun i A og gjengives bogstavret efter denne Codex. Overskrifterne, der her ere tilføiede i Parenthes, mangle overalt i dette Haandskrift; det samme er Tilfældet med Initialerne.*

53.

(*Af krasadisk*).

Vt at Jacobs var ein hvspreygia rik, hvn bioz Mariv messv dag til tiða. En aðr hvn færi heiman þaa bio hvn ser krasadisk vandliga[1] til fagnaðar. En kona var i herbergi hia henni fatæk, ok nockvt sva vanheil sem hvn kendi likþra, henni var sartt holldit miok, hvn var skylld hvspreyiv. Enn er hvn kom heim fra tiðvm ok sa diskinn, er hvn hafði ser bvið til fagnaðar, þaa var i brvttv þat eitt stycki er hvn hafði vandligazt piprat. Hvn mællti, hvi man þetta gegnna, ok spvrði hana konvna, ef nockvt hefði komið manna. Hvn kvat ecki komit hafva. „Þaa mvnntv stolit hafva,“ sagði hon hvspreyian. En hvn konan kvez eigi hafva. Siðan tekr hvspreyian til ok berr hana ok kvað hana mvndv verða at segia, ok kvez enskis vertt þickia, ef hvn gengi við. En hvn kvez eigi mvndv livga aa sik. Hvspreyia heitr henni þaa annarri lotv. Hvn hyggr þaa illt til, þvi at henni var horvndið sartt miok ok bað hina sælv Mariv hialpa ser: „þvi at þv veitz mik at þessv osanna, hialpaðv mer nv sem avðrvm þyrfondvm mavnnvm“. Siðan heyrðv þær at mælir innar i hvsit: „Her em ek, her em ek.“ „Hvat er“ sagði hvspreyia, ok gengr til, ok ser, at styckit er fallit af diskinvm ok vndir fialar nockvrar niðr, ok þotti avllvm sem þat hefði mællt. Þessi iartegnn var savgð vitrvm mavnnum, ok lofvðv allir gvð ok sæla Mariam.

54.

(*Fra konv at Kalfafelli*).

Þessa atbvrði ok iartegnagiorð frv sancte Marie vilivm ver feginsamliga a loptt hallda, gvði almatkvm til lofs ok sælli hans moðvr, er mesta liknn veitir avllvm þeim er hana sækia af ast að arnaðarorði við almatkan gvð. Kona het Arnnbiorg, er vanheil var, hon vackti j kirkiv vm nott fyrir Birgitar messv aa bæ þeim er at Kalfafelli heitir. Enn henne vitraðizt Maria drottning með liosi ok ilm ok spvrði,

[1] aðr hvn færi heiman *tilf. Cd.*

ef hvn þættiz illa heil. En konan svaraði ok kvezt sva þickia vist. „Nv mvntv, kvat hin dyra drottning Maria, verða heil heðan ifra, ok hefvir þer þess arnað Nicholas byskvp ok Thorlakr byskvp.“ Þaa tok annarri hendi sæl Maria drottning vm kviðinn, en annarri vm lendarnar ok stravk[1] ofan, sva at henni varð sartt við, ok þaa hvarf Maria fra henne at syn, en hvn konan vaknaði alheil.

55.

(*Fra konv at Svinafelli*).

A bæ virðvligum er heitir at Svinafelli varð sa atbvrðr vm nottina næstv fyrir Olafs messv hina fyrri, feck þar fagra iartegnn kona sv er Lioðey het. Hennar raði var sva til farið, at hvn var vanheil, ok hafði hvn nockvt yfvir vm þat er at van var komit þvi er hvn skylldi lettari verða. Hvn varð fragiorða digr at þvi sem optaz kann verða. Hvn sofnaði eptir þat er hvn kom or baði, ok er þat var, þaa syndiz henne þar koma maðr j kapv svartri at rvminv, þar sem hvn hvilldi, gofvgligr i yfvirbragði. Hvn þottiz vita at Gvðmvndr byskvp var kapvmaðrinn, en allt var senn at lios kom mikit yfvir hana ok biart, sva at hvn matti einskis annars merki sia þaa fyrst nema liossinns. „Her er nv komin Maria drottning“, sagði kapvmaðrinn. Hvn geck at rvminv ok mællti: „Mattv þvngliga nv Lioðey.“ „Sva þicki mer“, sagði hvn. Þaa mællti hin sæla drottning: „Við skolvm eiga kavp saman, þv skalltt nv taka heilsv þina af ockrvm fvndi, en þv skallt heðan fra hallda reinlifvi meðan þv lifir, þvatdaga favstvr skalltu vpptaka, ok syngia hvernn lavgardag þriðivng salltara, hafva einmæling hvernn favstvdag.“ Ok enn mællti hvn: „Þv, Gvðmvndr byskvp! seztv vndir herðar henni.“ Þangat geck byskvp at, ok þotti henne hann taka annarri hendi yfvir briost[2] ser en annarri vndir herðar. Hinn sæla Maria stravk með havndvm sinvm kviðinu aa henne miok fast, ok þotti henne ser allsartt við verða. Ok hvn

[1] stravnk *Cd.* [2] briostz *Cd.*

mællti þaa Lioðey: „Springa mvn nv kviðrinn minn, drottning min sæl.“ Þat heyrði ok prestr sa er þar atti heima, at hvn mællti þessi orð. Þaa mællti Maria aðr hvn hyrfvi aa bravt: „Efnn þv nv, Lioðey! þat er ek hefvi alagtt við þik ok seg kirkivpresti þessa vitron.“ Hvn svaraði: „Enda mvn ek, drottning min sæl! sem þv byðr,“ ok mællti nockvt sva með gratravst. Þessi orð heyrði kirkivprestr þar hana mæla. Hvn vaknar ok fann þaa þegar þaa skipvn, er aa var orðin vm hennar hag, stendr vpp þegar alheil ok segir kirkivpresti, sem henni var boðit, ok fara menn til kirkiv ok lofva almatkan gvð ok frv sanctam Mariam.

56.

(Fra konv i Kirkivbœ).

At hofvtstað þeim er j Kirkivbæ heitir hefvir fengit heilsvbot kona sv er Þyriðr het. Hvn þottiz vera oravst ok þotti henne hafva kviknat eðli sitt fyrir iolafavstv, hvn var ok sva digr, at þær einar konvr verða iafndigrar, er með fleirvm bavrnvm erv en einv. Hvn hafði allan vetr einkar heilsulavs verit ok haftt sottar aminningar, þær er til greiða væri miok optt, ok hafði hvn þaa eigi or reckiv risit. Skirdags aptan var henne enn sva þvngtt, sem þaa er þyngzt var. Þat bar saman, at þaa var Mariv messa favstvdaginn langa, er þessi atbvrðr varð, ok um nottina þaa er menn forv til savngs, þottizt hvn eigi vttfær, ok var fengin kona til at vera hia henni. Sofnaði hvn ecki fyrr en inn var komit fra savng ok liosit var slavkt. Þaa ván braðara þotti henne lios bera i reckivgolfvit, ok þotti henne Maria drottning með liosinv ok ilm dyrðligvm, er hvn kendi, ok þaa sa hvn ok Gvðmvnd byskvp þar vera. Þaa þotti henne frv sancta Maria til orða taka: „Þickizt þv þvngliga mega?“ Hvn iataði þvi Þvrið. „Villtv nv eiga kavp við mik, sagði en sæla drottning, at ek gefva þer heilsv, en þv endir vel þat er ek byð þer?“ „Fegin,“ sagði hvn. „Þat er fasta þvattdaga alla ok syngia þriðivng psalltara

hvernn þeira, meðan þv lifvir, ok fasta ok fyrir Mariv messvr allar ok sex dægr fyrir hina fyrri Mariv messv ok lifva skirliga fra þessv vpp.“ Hvn iataði þvi bliðliga. „Þv Gvðmvndr byskvp! tak þv nv vndir herðar henne.“ En henne þotti drottningin strykva ofvan vm kviðinn ser ok þotti ser sartt við verða. Hvn þottiz þat sia, at barnn kom fra henne ok sveipað i lindvki. En frv sancta Maria syndiz henne vera i hvitv klæði ok b(i)avrtv ok ravðan mavttvl ecki siðan a herðvm. Ok þaa mællti drottningin: „Nv man ek hafva mey mina með mer. Enn þv seg kirkivpresti yðrvm þenna atbvrð.“ Þaa hvrfv þav henne at syn, en engi merki saa aa klæðvm hennar. Hvn vaknaði alheil ok for þegar at segia presti með fagnaði, ok þotti sva mikils vm vertt, at varla matti hvn i fyrstvnni orði vpp koma, hvn var þaa ok mio ok fra aa fotvm sem heill maðr. Hattaði hvn ser sva þav dægr, er þaa vorv eptir favstvnnar, sem þeir menn er vel vorv heilir.

Sia hin sama miskvnnar moðir frv sancta Maria arne oss eilifrar hialpar af almatkvm syni sinvm Jesv Cristo, þeim er lifvir ok rikir einn gvð vm alldir allda.

II.[1]

57.

Jertegn gvðs moðvr Marie af einni hvsfrv.

Á dǫgvm virþuligs herra Lvciani pava var einn bvrgeiss storliga rikr i sealfri Roma. Þessi maðr atti goða hvsfrv vel kristna [af goðu kynferði tiltekna[2]. Bęði varu þessi hion loflig i siðferði, þviat[3] þa*r* þionuðv gvði [með olmvsvgerþvm i sino astriki[4]. Gvð allzvalldandi veitti þeim sva mikit þegar þessa heims, at nęrr allir eptirlátligir lutir

[1] *Jertegn tagne af St., jevnførte med E.* [2] [*mgl. E.* [3] *mgl. E.*
[4] [i aulmosugiordum *E.*

þionvðv [þeira fystvm með nogvm rikdomi oc sæmþarfvllvm metorðum[1]. Enn þo var sa .i.[2] lutr at þeim þotti miøk a skorta rað sitt, er þav attv engan son [sin a meðal[3]. Oc af þeim lut angraz þav optliga [storliga miøk[3]. Nv kemr þar, er þav biðia almatkan gvð þeirar bǫnar, at hann gefi þeim son með sinni miskvnn. Oc sva sem þav þess beþit hafa, lata þav vaxa hvartveggia þat er fatękvm mønnvm til heyrir ok sva lifi sealfra þeira, hreinsandi samvizkvr sinar til goðra verka, at himinrikis konvngr heyri þeira bęnir þvi skiotara.

Nv kemr sva tima[4], at drottinn heyrir akall þeira beggia, ok einkanliga lítr hann konvnnar tár oc trega. Þvi gefr hann henni son at geta, [þann er hon fęþir siþan eptir skipaðan tima[3]. Sem þessi vngi[4] sveinn er fęddr, geriz hatiðlig samkvnda i hvsi rika mannz [af þessvm nyfengna fagnaði[3]. Allt hans herbergi lęikr i gleði með fǫgrvm strengleikvm oc organa sǫng, [øllvm sinvm beztum vinvm saman kollvðum[3]. Oc fra þessarri stvndv hefir hinn riki maðr sic eigi [iafnfram vakran[5] til gvðs þionostv sem fyrr[6], þvi-at hann hneigir ovarliga sitt høfvð til holldligrar astar við sitt afspringi framarr[7] enn fvllv hofi gegnir[8], sva at nalega kiefiz þar fyrir vpplitningar synin. Verða bǫnar[9] stvndir skemri oc miskvnnar eptirleitan miklu sliovari. Enn með gvðs vilia[10] hverfr hann aptr til sin eptir nøckurn tima oc iðraz miøk, er[11] hann hefir holldliga ast framarr virt[12] i morgvm greinvm enn andliga girnð [oc goþan vilia[3]. Oc þvi vill hann nv með øngv moti, at þessi laustr[13] se skriptalaus, sva at eigi piniz hann i þessvm heimi, at øndin se þvi heilli a dǫgi drottins. Her fyrir semr hann eitt mikils hattar heit.i gvðs avgliti, at hann skal fyrirlata[14] sina fiarluti oc ferþaz til eyðimerkr eþa til einshvers sva fiarlǫgs staðar, at hann kenni engi maðr eða nøckvra veg-

[1] [þeim *E.* [2] einn *E.* [3] [*mgl.* *E.* [4] *mgl.* *E.* [5] [iafnuakrann *E.* [6] adr *E.* [7] *tilf.* *E.* [8] gegni *E.* [9] bæna *E.* [10] myskun *E.* [11] at *E.* [12] elskat *E.* [13] hlutr *E.* [14] alla *tilf.* *E.*

semð honvm veiti, at með dufuligum einfalldleik megi hann þar gvði þiona oc varþveita friþar bǫð með hiartaligvm[1] reinleika. Enn með þvi at hann er þrøngðr með hiuskapar bandi hvsfreyiv[2] sinnar, berr hann[3] fyrir hana sina raðagerð oc biðr hana samþyctar. Ok sem hon heyrir þvilikan framburð bonda sins, gret hon mioc sarliga, slande hnefvm a briost ser, oc segir sva: „Þa eina huggan hefir mitt hormungarfvllt briost[4] i þessv efni, at ek se gvþs son framarr virþan vera enn mina ast. Er ok sv grein sva [mikils verð[5] með sinum grvnduelli, at þott ek missi at sia þitt elskuligt andlit, vil ek giarna fyrir gvþs elskv[6] þat samþyckia, oc i hans nafni geri ek þetta hit[7] helgazta fyrirheit[8] frialst oc liðvkt af minni halfv, þess biðiandi af ǫllum hug, at þv minniz min sem optaz i þinvm bænvm við gvþ.

Eptir litinn tima [heþan liðinn[9] vtlǫgiz þessi goði maðr[10] ǫllu sinv goðzi, fagnandi mikilliga af sinni drengiligri tiltekt [harðla sigrsamligri[9], leitandi himneskan thesaur, en fyrirsmandi hin[11] avðēfi sem leiðiligan savr. Sva ferr hann sem gvþ gerir rað fyrir. Enn hvsfruin sitr eptir i Roma. Ok sem hon er vppgefin af lǫgmali sins bonda, hvgsar hon optligarr oc miklv leyfiligarr þa luti, er gvþs ero, fremiandi mart huggieði[12] við gvþs fatęka menn. Enn er sua kemr tima, at hinn vngi smasveinn son hennar er af moðvr[13] briosti vaninn oc or vǫggv tekinn, gefr frvin þessu barni tuifallda elskv, þviat astriki bondans, er nv var fram[14] farinn, nemr staðar at [þvi holldi, sem af hans lenddvm var gengit. Ok þvi tekr hon nv pilltinn einkanliga ser til hvggunar[15], leikandi við hann hvern dagh með skemtan. [Hvern dag sitr hann eða liggr i hennar skavti eþa leikr ser með þeiri grein frammi, at æ iafnan er hann fyrir augvm moþvrinni, hveria nott aðra sem aðra liggr hann hia henni,

[1] kærleika ok *tilf.* E. [2] husfru E. [3] upp *tilf.* E. [4] hiarta E. [5] [mikil E. [6] andlit *tilf.* St. [7] *tilf.* E. [8] með aallum greinum *tilf.* E. [9] [*mgl.* E. [10] fra *tilf.* E. [11] iardlig E. [12] huggædi E. [13] *mgl.* E. [14] brott E. [15] [sveininum E.

ok alldri hverfr hans elska brott af hennar mvnni[1]. Nv kemr sva, at þessi sveinn þroaz [bœði at vexti oc aaratølu[2], ok gengr fram or bernskv tima, takandi alla karlmannliga nattvrv. Ok eigi at helldr gengr hann or sæng fra moþur sinni, ok eigi nv helldr[3] enn fyrr hafa þꜹ nꜹckura [forsio eða[1] uarhygð a kossvm eða faðmløgvm eða øðrv bliðløti. Hvat þarf her langt vm [at gera[1], sonr verðr her vm siðir i bonda stað, þviat [holldlig ast með øllu tꜹmalavs er i sinum framningvm miok fagnaþarlaus. Þat profvþu þessi veslu møðgin, þviat sonr spillir her moður [i holldligri naløgð, oc moðir verðr kviðvg af sáði sins afspringis[1] með sarligri synd oc ovinarins[4] vmstilli. Heþan kemr sva tíma, at hon kennir sik fullkomliga með barni vera, þviat hon fellr[5] optliga i þann krankdom, sem konvm er tiðt, þa er þær skulo með børnum ganga. Giøriz henni þar fyrir storliga mikil þrønging boði [samt hvgskotz ok likama[6], þviat hon þorir eigi fyrir skemðar[7] mikilleik at nockurr maðr viti hennar vanmatt. Sva syniz henni ok hrøðiligr sinn gløpr, at nør hellt við [vm tima[1], at hon mundi fyrir leggiaz oc oruønta. Enn siþan styrkir hon hiarta sitt með oruggri van oc styðr sik með goðvm verkvm, faustvm, bænvm oc ølmusvgerðvm. Siðan semr[8] hon ser eitt kleði storliga rvmt, þat er [með sinvm skvkkvm[1] leynir hennar kviþar voxt fyrir manna ꜹgvm. Dagliga synir hon sik vel glaða við sina menn, enn er þo reyndar storliga hrygg með sialfri ser.

Nv liðr sva fram timvm, at hon skal føða þann vesluga[9] bvrð. Oc [sem hvn starfar i þessi sott[1], er þvilikt sem hon se alla vega skekin i brottvm bylgivm harmþrvngins[10] siovar, harmrinn hvessir, at hon æpi, skemðin sliofar, at hon þegi, oc hversv illt sem hon þolir, berr hon þat allt

[1] [*mgl. E.* [2] [ok uex *E.* [3] *saal. E*; s; = sed (*d. e.* helldr) *St.* [4] *saal. E*; ovinligo *St.* [5] sva *tilf. E.* [6] [hvgskotzins ok likamans *E.* [7] skemdarinnar *E.* [8] giorir *E.* [9] vesla *E.* [10] *saal. E*; hafþrvngins *St.*

fyrir sinn kinnroða þegiandi. Með þvilikvm hætti sem nv var greint, fæðiz [i heiminn[1] sa daligi sveinn, takandi naliga [bæði senn[2] vpphaf ok enda. Þviat sv grimma moðir tekr hann iafnfram sem fyrst er hann var[3] greiddr, kiefir hann ok kastar honvm dꜹðvm niðr i einn[4] divpazta kamar, hyliandi sva haðuligan[5] burð með svivirþligvm grepti. Sva leyniz fyrir mǫnnvm þessi odǫmiligi glǫpr at til gangandi gvðs þolinmæði, þess er eigi girniz[6] dꜹða syndugs mannz, helldr at hann leiðrettiz ok lifi.

Nv sem [þann veg[7] er komit, at diofvllinn helldr sva hertekna sal þessarrar konv i geysiligvm glępvm, hvgsar hann, at sameiginligan sigr skuli hann fa boði yfir ǫnd ok likama, þviat sva villdi hann lꜹna henni þa þionostu, sem hon veitir honvm i lꜹstunvm, at þar fyrir taki[8] hon hęðiliga svivirþing oc pinv þessa heims [a likamnvm[1], enn annars heims eilifan brvna helvitis [i andanvm[1]. Fiandinn tekr[9] a sic eins skolaklerks mynd oc kemr skrꜹtbuinn til Romam, gengr inn i curiam [ok fram fyrir volldvga menn borgarinnar, heilsandi þeira personur með einkanligvm hǫtti kurteisinnar. Ok sva sem hann var aðr ǫllvm mǫnnvm osénn i staðnum, er hann eptir spurðr, hverr hann se eða hvaþan til kominn. Hann svarar sva[10]: „Ek er .i.[11] klerkr storliga vitr [ok smasmugall i rasvm ritninganna ok ǫngvm manni lęgri i sniǫllvm frambvrði ok greindvm vrlꜹsnum spurninganna[1]. Oc til þess at yðr se eigi geta til, hverr ek er i minvm visdomi, þá [profit hvat ek kann, oc segi mer hverr yðvarr, ef nockvt hefir stolit verit fra yðr, enn ek skal með nafni ꜹðsyna þa sem stolit hafa, sva at þar fyrir skal engin yðvarr sins eigins missa, ef þiofarnir mega fvndnir verða. Sva gera borgarmenn, þviat hverr segir at hendi þat er fra honvm stolit hefir verit. Enn þessi enn

[1] [*mgl.* *E.* [2] [allt sent(!) bæde *E.* [3] er uid hana *E.* [4] hinn *E.* [5] hædiligann *E.* [6] vill *E.* [7] [þannig *E.* [8] tæki *E.* [9] upp *tilf.* *E.* [10] [Menn spyria, huer hann se, enn hann suarar *E.* [11] einn *E.*

nyi klerkr svarar með visvm orlavsnvm borgarmonnvm ser hverium, hverr þessv ok þessv hefir stolit; þar með lętr hann ok fylgia, at þegar segir hann, ef þessi þiofr ma eigi hondlaðr verða, þviat hann hefir brott flyit i fiarlęga staði. Her ferr af mikit orð, at nyrr spekingr eða spamaðr se kominn i borgina. Ok þar fyrir koma til hans otalligir flockar, eigi at eins borgarmenn einir, helldr ok borginni miok fiarlęgir, allir eins ok hins sama eyrindis, hann at sea, visdom hans at reyna ok sín goz vpp at fretta. Oc fyrir þenna dyn, sem nv er vndir kominn, gera ransmenn annat tveggia, letta af stulþvm oc gera betr, eða flyia brott i ena mesta fiarlęgð [1].

Nv sem her er komit, at keisaranvm sealfvm virðiz ok[2] hans raði, at þessi spamaðr endrbéti lyðsins rett ok skipi aptr þat sem aðr var[3] brott tekit, dirfiz þvi meirr i sinum gerðvm sa enn ohreini andi, þviat nv skilr hann, at heþan af mvn hans orðum trvat vera[4]. Oc einn dag sem herra keisarinn sitr [inni i[5] herbergi með sino stormenni, stendr fyrr sagðr klerkr frammi ok byriar þat efni, sem leikr var til gerr. Hann talar með þessvm hǫtti: „Ec mvndi[6] tala her i dag vndarliga lvti, segir hann, ef þer borgarmenn hétið mer at vera trvlyndir ok miok athvglir yfir minvm frambvrði, þviat þat[3] sem ek kann yðr[7] segia, [man storvm otrvanligt þickia[8] i orði enn sarliga[9] satt i grimligv verki.“ Nv sem folkit gefr hlioð, byriar hann sva annan tima: „Gvðs miskvnn er þat eignanda[10], segir hann, at þer Romaborgar menn erot eigi allir gersamliga vpp eyddir [ok

[1] [segit mier ef nockut hefir uerit stolit fra ydr. Sua giora borgarmenn. Enn þessi nyie klerkr seigir þeim huersu þvi ok þvi hafði stolit uerit, ok huer þat hafði haft, ok þar fyrir koma til hans otaululigar (!) flockar hins sama erendis hann at sia ok uisdom hans at reyna ok sin godz upp at fretta. Ok fyrir þetta giora ránsmenn annat huort letta af stulldum eda flyia brott *E.* [2] *saal. E;* at *St.* [3] *tilf. E.* [4] uerda *E.* [5] [i sinu *E.* [6] munda *E.* [7] at *tilf. E.* [8] [er storum otruannligt *E.* [9] *saal. E;* sannliga *St.* [10] *mgl. E.*

af iorþinni eilifliga brott slegnir[1], ok þar sem yðr borg sǫckr eigi [með ǫllvm sinvm grvndvǫllvm, er hans þolinmęði[2] þackanda, þviat sva svivirðiligr glæpr er framinn i þessi borg á nalęgvm tima, at engis[3] kyns illzka ma naliga við iafnaz. Sv hin rika kona, er [svá heitir oc[1] þer veslvgir kallit heilaga vera i [sinv framferði, er með fullum[4] sannindvm hin glǫpafvllazta. Hon gengr vt a strǫti ok viðsyna uegu reisandi vpp i sitt lof fregþar titulum, enn hon er með sealfri ser hin liotazta oc en grimmazta allra qvinna[5], þviat hon hefir getit son með sinvm eiginligvm [oc holldligvm syni, ok siþan setti hon sva glęp yfir glǫp, at þann svivirðliga bvrð nyfoddan drap hon sealf með sinvm hǫndvm, oc þar eptir varp hon[6] honvm da*v*ðvm niðr i [einn diupazta[1] þrekk, at sva skylldi glǫprinn leynaz mega fyrir manna a*v*gum[7]. [Þvilic er gersimi yðr borgarmanna sem nv hefir ek boðat hana[1]."

Viðr [þessa spamannz rǫðu[8] verða allir menn otta slegnir ok tala sem [eins mannz (munni)[9]: „Geym, segia þeir, at þu lastir eigi herbergi heilsunnar ok musteri milldinnar. Margar dǫtr Romaborgar [sǫmnvðv saman rikleik[10] kraptanna[11], enn þo gengr þessi ein yfir allar aðrar." Sa fagnaþarla*v*si klerkr talar þa enn [til lyðsins i annat sinn[1]: „Mer kom þat ecki a ovart, þott þer trvit[12] varla þessvm minvm framburði. Enn geymim ver raðs at ok fęrim[13] fram lengra, komi hingat sv hin sama hvsfrv, [sem þier hyggit sva goða vera, proviz hon ok hennar malaefni. Siþan gerit[14] mikit bal a miðiu strǫti, ok hvart sem helldr er at hon gengr við glǫpinvm eþa verðr hon sigrvt ok yfirstigin [af minum visdomi[1], þa verpit henni[15] lifande fram i logann. Enn ef sva verðr vndarliga ok miok olikliga, at

[1] [*mgl. E.* [2] [er honum *E.* [3] einskis *E.* [4] [framningum godra uerka er med fulluligum *E.* [5] kuenna *E.* [6] [syne ok hann nyfæddan drap hun sialf ok varp *E.* [7] auglitè *E.* [8] [þessi hans orð *E.* [9] [einum munni *E.* [10] *saal. rettet*; likleik *St.* [11] [eru godar *E.* [12] trydit *E.* [13] færum *E.* [14] [ok gioriżt *E.* [15] *saal. E;* hana *St.*

ek proviz lyginn i þessv mali, þa skvlut þer binda hendr minar[1] a bak aptr oc kasta[2] mer vǫgþarlǫst i mitt balit.“ Þessi kostaboð lika uel keisaranvm ok øllvm hans raðgiøfvm, sva at þegar i stað [voro sendiboþar gørvir fram til frvinnar, at sǫmiliga leiddiz hon i keisara høll, sva þo at hon se leynd með øllv, hvert eyrindi hennar var þangat at sinni[3]. Þvi ferr hon sem fliotaz[4] ma hon við koma eptir keisarans boði. Enn þann tima sem hon kemr i høllina, er hon sva mikils hattar, at allir menn standa vpp [til vegsemþar[5] i moti henni, ok sealfr keisarinn byðr henni bliðliga at sitia upp[6] hit nǫsta ser. Sem hlioð er orþit, talar keisarinn[7] sva: „Ec þickivmz[8] uita, segir hann, at frǫgþar visdomr þess nyia [spamannz, sem gvð vakti upp til nytsemþar romverskri þioð, mvne yðr fyrir tilsǫgn[9] kvnnigr vera. Enn þat er uppsprottit af honvm, sem [mer kom sizt i hug[10] ok ver hǫrmvm mest[11], at hann asakar þic i mǫrgvm lutvm vattandi moti þer hørmvliga luti með anefndvm[12] greinvm. Nv ef þv gerðir nøckura synd, þa gef þv gvði makliga dyrð ok iata hana, ella ef þv ert til fǫr, hreinsa þic bratt af þeima lesti, [sem nv er vorþinn moti þer[5].“ Þessum keisarans orðvm svarar frvin sva vitrliga[6], sem heilagr ande gaf henni skilia, sa sem alldri er vanbvinn við vondvm spurningvm, [þott skiotliga þurfi til at taka.[5]. „Meðr þvi herra, segir hon, at [vpprvnnin søk a minn skaða er storligá þvng ok mikil i sealfri ser, ok hitt annars, at harn spekingrinn lǫrir øngan lvt geranda án raði, syniz mer eigi ørvgt ne[13] vitrlict, at fyrir vtan allt skynsemþar rað[14] hleypa ek [fram sva hvatliga[15] afsakanar orþum [til þvilikra vandkvǫða, sialfum yðr oc øðru stor-

[1] ok fætr *tilf. E.* [2] kastid *E.* [3] [var sent eptir frunne, sua hun se med aullu leynd hvat hun skal *E.* [4] skiotazt *E.* [5] [*mgl. E.* [6] *mgl. E.* [7] *saal. E;* konungrinn *St.* [8] þikizt *E.* [9] [klerks mun ydr *E.* [10] [oss uardi sizt *E.* [11] allir *E.* [12] nefndum *E.* [13] [þessi sauk er storliga þung aa minn skada, synizt mier eigi *E.* [14] ok fyrirhugsan *tilf. E.* [15] [suo skiott framm *E.*

menni við veranda [1], helldr bið ok at þer [giefit dvøl a ok [1] nefnit dag [til minna [2] andsvara.“ Sva gerir herra keisarinn [sem hon beiðir, at henni veitaz dualir [1], ok neytir hon sva þess tima, at eigi søkir hon trꜹsti iarðligra manna, helldr flyr hon nv hiartaliga [3] til almattigs gvðs með skiǫrri iðran ok viðrkomning sins hiarta, [ok biðr sva þess er gvð lǫtr at høndvm koma [1].

[I þann tima er þvilikir lvtir fara fram i Roma, styrir heilagri kristni virðuligr herra Lucianus pavi, sem fyrr greindi i þessv mali. Ok gvðs miskvnn samvinnandi kemr þessi husfru til sealfs herra pavans ok fellr til fota honvm með hinvm sarazta hôrmvngar grati, margan tára fors af sinvm ꜹgum vt steypande, þar með allan hatt ok skipan sinnar eymþar einarðliga boþandi, hversu þungir glǫpir henni voru at hendi komande [4]. Her með leysir hon hár sitt oc reytir sic sarliga, enn rifr klǫðin af ser, [með øllu þessu uel [1] synande, at nu reiðiz [5] salin likamanvm, [þar til at hann framlvtr til illra luta hafe verðskylldat henni hǫrmvliga pinv [1] fyrir hrapan [6] glǫpanna ok stygt þar með sealfan gvþ allzualldanda. [Sem hon hefir sagt sealfvm [7] pauanvm sannindi sinna glǫpa [1], giorir hon nv ok kvnnikt, [hversv i harþan punkt nv stendr til [8], at eptir fa daga liðna skal hon koma a keisara fvnd ok svara þeim greinvm, sem hinn nyi spamaðr [9] kann fram at bera [a hennar skaða [1]. Þvi biðr hon nv i guðs nafni litillatliga, at herra pavinn leggi til með henni nøckvrs kyns hialprǫði, at [10] skiotaz megi [grøða hennar sara samvizcv [11] ok henni [giefa einkannliga [12] trꜹst til gvðligrar miskunnar. Herra pavinn, sem hann serr sva akafliga iðran [með konunni [13], stangaz

[1] [*mgl. E.* [2] [mier til *E.* [3] *ugl. E.* [4] [Þvi fer þessi fru til herra pauans ok fellr til fota honum ok bodar honum alla sina glæpe *E.* [5] *saal. E;* reiddiz *St.* [6] ihrapan *E.* [7] *saal. rettet;* sefvvm *St.* [8] [herra pavanum i huersu hardann punkt nu er komit *E.* [9] klerkr *E.* [10] sem *tilf. E.* [11] [grædazt hennar sara samuitzka *E.* [12] [gefi einkannligt *E.* [13] [til konunnar *E.*

allr innan af broddvm milldinnar ok vel treystandi af[1] miskvnn almattigs guðs, heitr hann at hvartueggia skal hon øðlaz synda fyrirgefning ok eilifa fagnaði himinrikis, ok talar [a þann hátt[2] til hennar meðal[3] annarra lvta: „Dottir min, segir hann, [þv skalt vera[4] styrk i þinv hugskoti, þviat meiri ok margfalldari er miskunn[5] vars drottins, helldr enn nøckvrs kyns rangløti megi þar við iafnaz [með sinvm vexti[6]. Þviat hinn heilagi Petrvs øðlaðiz eigi at eins fyrir sin tár, at gvþ fyrirgiefi honum sialfan glœpinn, helldr ok [iafnvel siþan[6] valld ok virþing, heiðr ok høfþingskap postoligrar sœmðar. Til minnis er þer ok kallandi Maria Magðalena, dyrðarsamlig[7] forgøngvkona, er fyrir heilaga vthelling sinna tára œðlaþiz at verða[8] sœmþar ker allzualldanda[9] gvþs, er fyrr enn hon greti var mattugt meingerða ker fvllt oc hrokat með storvm syndvm. Nv er þat mitt rað ok tillaga, segir herra pavinn, at þv kallir með øllv afli a hina milldvztu Mariam moður Jesu Cristi ok ofrir[10] iðvliga bœnir með mestv goðfysi i hennar œgliti, þviat hon er einkannlig van [syndugra, hon er einkannlig[11] vppraas eilifrar heilsv. Ok fyrir þvi at timinn er miok skammr[12], vil ek eigi þyngia[13] þer með storvm skriptvm, vtan þat byð ek, at bœn se þer fyrir syndalausn.“ Nv sva sem konunnar sal er lifguþ sœtliga með agiętis orðvm virþvligs herra pavans, lyptir hon vpp [hendr sinar ok œgv til himins, enn hiartat til[14] Mario drotningar himinrikis, biðiandi hana með storvm styn ok geysiligum grati, at fyrir hennar arnaðarorð frelsiz hon af veralldligri hneyking[15] ok eilifv brigzli bøði andar ok likama. Ok i þvilikri iðran [sva skęrri[6] stendr hon hversdagliga [innan þessa[16] tima.

Sem stefnvdagr [er til handa kominn, ferr hon með

[1] at *E.* [2] [sua *E.* [3] milli *E.* [4] [ver *E.* [5] milldi *E.* [6] [*mgl E.* [7] *saal. E;* dyrðarsannlig *St.* [8] vera *E.* [9] almattigs *E.* [10] offrir *E.* [11] [*saal. E;* ok *St.* [12] stuttr *E.* [13] þraungua *E.* [14] [augu sin til himins ok *E.* [15] *saal. E;* heycking *St.* [16] [þenna *E.*

sinvm hvskørlvm til keisarans hallar ok hefir alla sina ván i himneskvm lvtvm[1] einkannlika vøntande i trœsti blezaðrar gvðs moður Marie. Oc miskvnnar moðirin sealf ma eigi fiarløg vera sva miklum andvørpum, er fram gengu af iðranda mannz hiartarotvm, helldr skyldir hon vsyniliga með nalǫgð sins valldz þa er henni[2] treystiz, ok stendr frammi með henni fyrir sealfvm domarans stoli, þeim til kolløðvm sva haleitvm foronaut. Gengr þessi hin rika kona i keisarans consistorium ok er sǫmiliga tekin nv sem aðr [bǫði af keisaranvm ok ǫllum hans mønnum. Sitr upp siþan i virþiligum stað ok biðr sins lvta, þess er gvð løtr at høndum koma[3]. Allir menn [er inni sitia, lita vpp a hana, hverr maðr þegir nv ok gefr hlioð ok treystir a eyrat sem mest, at þa luti sem talaðir verða heyri þeir sem gerst[4]. Eptir hugsanar tima talar keisarinn til hins nyia klerks með þeim høtti, sem her ma heyra: „Se her, klerkr! segir hann. Nv er sv her, sem þu asakaðir. [Nv er hon nalǫg[3]. Ber nu fram, ef þu hefir nockut til i moti henni.“ Enn sa vandi klerkr serr vpp a [konvna ok vndraz[5] storliga mioc, hvi hon matti sva fǫgr vera. Ok senniliga var hon eigi hin sama, þviat fyrir miskvnn heilags anda var hvn skipt i miklv friþari persono enn [nockurv megi til iafna. Nv standa allir menn at klerkinvm, at nv skvli hann fram bera þat sem hann er til fǫrr. „Nei, nei, segir hann[6], ek ma ecki at hafaz, þessi er heiløg, þessi er dyrðlig meþal dętra Hierusalem, þessi er sv sem vpp [steig af[7] eyðimork fliotandi með skømtvnvm, føgr sem tungl, valit[8] sem sol, ottanlig sem skiput fylking hermanna. Oc þat sem ek kann segia ottumz ek hrǫðiliga vpp at kveða. Enn þo i annan stað ma ek eigi yfir þegia. Maria moðir drottins Jesu Cristi er

[1] [kemr, fer hun til keisarans hallar ok hefir alla sina uon i eilifum dugnadi ok himneskum *E.* [2] *saal. E;* hinn *St.* [3] [*mgl. E* [4] [lita aa hana, huer madr gefr hliod *E.* [5] [hana ok undrar *E.* [6] [nockurn megi uid iafna. Hann segir sua: Nei, nei *E.* [7] [stie i *E.* [8] valin *E.*

til fvlltings komin yfir þessa hvsfrv, hvn skylir henni ok trvliga varþveitir með sinni atstøðv.“ Við þessi orð skelfaz allra manna hiortv framarr enn fra megi segia, oc hverr sem einn maðr [vngr oc gamall[1] gerir krossmark i enni ser. Enn þat sama [með sinvm mǫtti[1] ma diofvllinn eigi standaz oc hverfr i brott [þvi likaz sem reyk legði[1].

At [þessvm lutvm fylldvm gera allir menn er við vorv almatkvm gvði ok hans millduztv moður margfǫlld lof ok þackir[2], þviat hon lǫtr øngvan mann fyrirfaraz þann [sem henni treystiz[3]. Oc sva sem nv er greint frialsaðiz þessi hvsfrv af allri skemð oc brigðzli, ok þat með at siþan fekk hon meiri sœmð ok virþing enn fyrr [i manna œgliti[1]. Sva frelsi oss blezuð[4] Maria gvðs moðir af ǫllu diǫfuls valldi, þa er ver fram liðvm af þessvm heimi. Þer se lof ok dyrð eilifliga blezuð, hin sǫtazta mǫr ok moðir, virþulig Maria! er með syni þinum Jesu Cristo himinrikis konvngi sitr upp i sǫmð ok pryði vm vendiligar veralldir verallda. Amen.

Capitulum.

Fyrir þenna eventvm[5] verðr uel skilianlict, huersu varliga þat [er geranda[6], at lofa manninn [meðan hann lifir enn i dœðligvm likama[7]; þviat optliga berr sva til, at sa sem lofaðr er, er þvi siðr lofs[8] uerðr, at hann er i gvðs augliti lagr ok hǫðiliga skemðr með liotligu framferði. Ok sa sem þann lœst elskar at lofa manninn veralldliga, brytr ritningar boðorð [sva segianda[9]: Ne laudaueris hominem in uita sua. Þat þyðiz sva: Eigi skaltv manninn lofa i sinu veralldar lifi, lofa hann [eptir haskann, lofa hann þann tima sem hann er kominn i hǫfnina ok hefir sigrat siofar bylgiuna. Her af verðr liost, at ritningin vill eigi lofa lata rettlatan mann i þessum heimi, þviat hennar vpphafari

[1] [*mgl. E.* [2] [þessu lycktudu giora allir menn þackir almatkum gudi ok hans blezudu modr margfaulld lof *E.* [3] [er henni treystir *E.* [4] hin blezaða *E.* [5] sem nu heyrdum uier *tilf. E.* [6] [skal giora *E.* [7] [lifinu *E.* [8] lofsins *E.* [9] [er sva segir *E.*

skilþi vel, hversu þat er ofallit, at maðr lofi þat með flꜹmsemi tungunnar, sem hann veit eigi, huart er gott eða illt. Hyggim at i fyrra stað, hversu mikinn ofagnat af þvi ma leiða, ef retlatr maðr er lofaðr veralldliga; með þvi at hann er bundinn i dauðligum likama, ok er settr sem at skotspǫni sinna vuina, er honvm þat mikit efni til hiartaligs striðs ok freistne, at hann hyriz við orðlof manna ok drambi með offraðarsynd moti sinvm grøþara. Er sa mikill vgiptvmaðr, er með sinni loftungu stingr hinvm rettlata i forað glǫpanna af þeiri litillǫtis hǫð, sem fyrr var hann á staddr. Ok þoat með guðs miskunn ok heilags anda viðrhialp fai hann við seð at falla, er honvm orðlofit, sem fyrr sagði, hit mesta efni til striðs ok bardaga. Enn þat er siðr greinarmal, hversu afskaplict er at lofa manninn ranglatan, þviat hann er ę þvi verri, sem hann er meirr lofaðr, einkanliga ef hann trvir sic goðan ok eykr þann veg sina misverka. Ma þat ok senniliga kallazt ønnvr ugipta at leiða ranglatan mann til þess, at hann fai meiri hefnd oc mattvgri pinv sinna glǫpa. Hvat er liotara enn vera illr ok þikkiaz goðr? hvat er sǫtara[1] enn vera goðr ok þickiaz ranglatr? Heyrðum ver af hvsfrvinni, hversu miok hon var lofut af øllvm borgarlyð i Roma, þann tima sem hon var fallin i vaðasamlict forað sinna glǫpa; þviat þat er optliga hátt ok sǫmilict i manna ꜹgliti, sem er lagt ok leiðiligt i guþs ꜹgliti, þviat maðrinn ser at eins i asionv[2], enn guð allzualldandi rausakar allra manna hiǫrtv. Kann ok vera, at þessi rika kona vęri þvi sva miok vndirgefin ovinarins[3] freistni [vm nǫckvrn tima[4], at henni meinaði lavstr orðlofsins [með sinvm skvgga[4]. Sva ok [af annarre halfv[4] berr sva til stundvm, at þat er miøk viðtękiligt i gvðs ꜹgliti, sem vfagrt er ok ferligt i manna ꜹgliti.

[1] *rettet;* siǫtara *St.* [2] [168^{28} þann tima sem hann er andadr *E.* [3] diofulsins *E.* [4] [*mgl. E.*

57.

Fra friðargerð meðal konungs ok iarls.

Þat gerðiz a nockurvm tima at mikit svndrþycki riss[1] vpp meþal[2] konungs Rogonensem[3] ok Raymvndvm[4] iarls [af stað heilags Eigidij, er stendr i Franz[5]. Þeira misþyct varþ sva horð af langri heipt ok [þrvtin með sollinni þyckiv ymisligra meingerða af beggia þeira halfv[6], at engi friþargrein matti formeraz[7] meðal þeira [sakir goðgirnðar ok meðal þeira vina, ok[5] þvi lutaz til þessa mals sa friþsami konungr, er [fyrir litlu[8] nefndvm ver, hverr[9] hiortun hefir øll i sinv valldi mykva[10] ok lina[11], þegar [honvm likar, þott aðr se stirþ ok frosin af stinnvm harðyðgisiokli. Með þeiri atferð gerir drottinn varr mikil stormerki i þessvm stað, at[12] i þeiri borg er Anicivm heitir birtiz hann [nockura nott einvm[13] retlatum manni fatøkum, er Dvrandus het. Drottinn selr honvm[14] i hond eina tabvlam, þar er skrifat á i miðiv likneski[15] varrar frv sancte Marie gvðs moþur, meðr þeima hotti formeraða[16] sem hvn siti a stoli oc hafi sinn blezaðan son i faðmi ser. Enn [vmbergis skriptina gengr sva vaxinn hringr sem velldishringr vars herra er viða markaðr, enn innar i sealfvm[17] hringinum var þetta skrifat: Agnus dei qui tollis peccata mundi dona nobis pacem. Þessa tabvlam byðr drottinn várr, at[18] fatøki maðr beri fram af hans halfv fyrir greinda hofþingia, ok segi þeim einarðliga[16], at fyrir þetta mark vill gvð ok heilug Maria drotning at þeir søttiz. Eptir þetta vaknaði[18] fatøki maðr, ok [sannaz hans fyrirbvrðr með øllv lygilauss, þviat i hia honvm liggr[19] þessi tabula [með fyrr greindu marki[5].

[1] reis *E.* [2] i milli *E.* [3] Rogensem. [4] *saal. E*; Rawnudrivm *St.* [5] [*mgl. E.* [6] [þrutinne reiði *E.* [7] *saal. E;* formaz *St* [8] [skaummu *E.* [9] er *E.* [10] mykia *E.* [11] *scal. E;* likanar *St.* [12] [hann uill *E.* [13] [eina nott nockurum *E.* [14] þessum manni *E.* [15] likneskia *E.* [16] *mgl. E.* [17] [umhuerfis skriptina gengr einn hringr sva uaxinn sem uelldishringr uors herra, er uida er markadr, enn innann i *E.* [18] hinn *tilf. E.* [19] [liggr þar hia honum *E.*

Segir hann þessa syn i fyrstv staðar byskupinum ok biðr hann þagat kalla þessa baða høfþingia. Ok þat sama gerir byskupinn skrifande til þeira [með skyrv mali[1], hvat Dvrandvs vattar ser birt hafa verit af gvði. Ok þegar i stað[2] bregða þeir við [baðir i senn sem hvątligaz[3] ok fara til Anicivm. Berr sva til með gvðs vilia, at þeir koma þar in assvmptione sancte Marie. Er þa fiolment i staðinvm [af þessvm baðvm høfþingium i einn stað saman komandi[1]. Setia þeir sǫttarfvnd i høfutkirkiv staðarins. Er þa Durandus til kallaðr ok kominn[4] a miðiv þingi skipaðr, at allir megi [sem gerst ok innvirþiligaz[5] hans orð vndirstanda. Hann segir i fyrstv skǫrvliga hvat honvm hefir birtz af gvþi til friðargerðar meðal konvngs ok iarlsins, leiðąndi fram siþan skilrikan vatt, at hans frambvrðr er með ǫllu vfalsaðr. Sa vattr er sv tabula, er gvþ feck honvm ok aa er skrifut[6] korvnvt drottning vár frv sancta Maria. Enn þegar i stað sem hann bregðr likneskivnni a lopt ok[7] hofþingiarnir sea hana, fylgir henni sva mikill kraptr, at baðir i senn risa þeir vpp rennandi hvarr àt øðrvm sem hiartaligaztv nafrøndr eða[8] astuinir eptir langan skilnat[9], kyssandi hvarr annan með tarstocknum augvm ok iðranarfvllvm anduorpum, fyrir þat er hvarr þeira hafði gert i moti øðrvm, styrkiandi [meðal sin[10] eilifan friþ bøði með orðvm ok verkvm. Ok til einkanligs marks þar vm lata þeir baðir grafa ser insigli[11] eptir friþar likneskìvnni, ok semia þar til eitt kløði þvi likt a sitt form sem skapulare[12] gramvnka með hettv ok miofv skavti[13] bak ok fyrir, festa siþan [þetta nyia insigli við skavt hit fremra[14] ok bera yzt yfir ollvm kløðum, sva at hvarr matti sia, er gekk i moti øðrvm. Helldu þeir þenna

[1] [*mgl. E.* [2] eptir þessi bref upp lesin *tilf. E.* [3] [sem skiotazt *E.* [4] *mgl. E.* [5] [*rettet;* innvirþilagaz *St.* [6] *rettet;* skrip *St.* [7] [vel hans ord skilia. Enn sem hann hefir sagt uitranina, bregdr hann aa lopt likneskiunne ok sem *E.* [8] *saal. E;* hvarr at øðrvm *St.* [9] tima *E.* [10] [*rettet;* meðisisin *St;* milli sin *E.* [11] likneskiu *E.* [12] skopular *E.* [13] bædi aa *tilf. E.* [14] [i hit fremra skaut *E.*

frið af gvþi formeraðan obrigðiliga meðan þeir lifðv, enn siþan þeira erfingiar ok ættmenn hverr eptir annan. Enn dreifðiz viðara sv mikla miskunn, er fylgði þessarri likneskiv, þviat engi maðr, er hana sa, matti nockurs mannz heipt [eþa grimd eþa hefnd i sinv briosti varðueita[1], helldr sneriz æ fyrir hennar nalǫgð forz i friþ, grimð i griþ, ok fiandskapr i fulla vinattv, hversv storar sakir[2] vorv manna i meðal, þott einn[3] vęri broþurbani annars, þviat eigi seinna enn sa sem eptirmalit atti feck set likneskivna aa klǫði vegandans, rennr hann brosandi a hals broðurbana sinvm bliðliga kyssandi ok með ser til samkundv laðandi[4]. Matti af þvilikv marka[5], hversv margir mvndv við[6] verða at lata eptir henni formera, at sem flestir mǫtti þvilikrar gvðs giafar niotande verða.

Nv sem ver høfvm heyrt sva stormerkiligan lvt, er dveliandi litill timi aðr[7] vpp byriz annat mal i iarteina frambvrði, þviat fysilict er fram at setia fógr orð heilagra gvðspialla rettliga gloservt fyrir spekt ok vfalsaðan skilning lǫrifeðra, til þess at oss megi liost verða, hversu viðrkvǫmiliga vár frv sancta Maria gerði þenna faheyrða frið með gvði. Senniliga er þessi frasogn eigi vndranar verð, helldr mikillar dasemðar, þviat almattigr gvð endrnyiar forn stormerki ser til lofs ok dyrðar ok sinni blezaðri moþur til eilifrar sǫmþar ok virþingar, at hon en skiǫrazta moþir ok rikazta drotning se dyrkvt, lofvt ok prisvt nǫst gvði sealfvm af ollum tvngvm veralldarinnar, ok er þat verðuct, þviat allr heimr hefir af henni hlotit sva micla giptu, sem eigi ma ǫga sia ok eigi eyra heyra, ok engis[8] mannz hiarta hugsan a koma. Hvat er nv þa vndarlict, þo at hennar likneskia[9] setti frið ok sǫtt meðal[10] manna a þeim[11] tima, sem fyrr formeraði sterkan[12] frið meðal[10] gvðs ok manna.

[1] [sia *E.* [2] sem *tilf. E.* [3] annar *E.* [4] leidandi *E.* [5] reyna *E.* [6] til *E.* [7] at *E.* [8] einskis *E.* [9] likneski *E.* [10] milli *E.* [11] þessum *E.* [12] *tilf. E.*

Þvi lofi[1] þessa drotning øll skepna heilsande hana með þacklǫtis astvð segiande hennar kueðiv Aue Maria.

Ok til þess at ver uitim hana mikillar virþingar makliga i þessvm heimi, þa er þat heyranda, hvat Petrus Commestor segir af þeim þrim friðar greinvm, sem gerðvz fyrir frv sanctam Mariam [þessa heims[2]. Þriar lesvm ver, segir hann, hatiðligar heilsanir [i gvðspiøllum[3]. Fremz af þeim er setiandi su, er varr herra Jesus Cristr heilsar lǫrisueina sina eptir vpprisvna, sva segiandi bliðliga[4] Pax vobiscum. Sv er ønnur kueðia, er Gabriel høfvðengill sendr af sialfvm gvði heilsar vara frv sanctam Mariam, segiandi Ave Maria[5]. Sv þriðia, er sol Maria nyvorðin gvðs gietara heilsar Elisabeth frendcono sina. Þessar þriar heilsanir merkia þrifallt samþycki. Fyrsta merkir sannan frið meðal[6] gvðs ok manna; ꜹnnvr bliðan kiørleik meðal manna ok engla; þriðea sǫtt ok samþycki meþal sealfra mannanna. Af fyrstu[7] friðargrein er sa[8] skilningr halldande, at[9] gvð reiddiz manninum fyrir ohlyðni sakir, er hann gerði forþum i paradisu fallande þar fyrir i gvðs obliðu vtlagr[10] ok af flettr [allri fyrri fvllsǫlu[11], keyrðr ok utkastaðr i makliga[12] pinu, þar til er allzvalldandi gvð faðir tok mannkinndina aptr i frið ok sǫtt með diuphvguðv[13] raði sinv fyrir sins blezaða sonar meðalgǫngv ok gøfugliga vpprisv. Þvi segir gvðs son af dꜹða risinn viðrkvǫmiliga lǫrisueinvm Pax uobiscum, at friðr [skal settr ok saminn meðal[14] gvðs ok manna. Af annarri friðargrein er þat hugleiðanda, at mikit missǫtti rann vpp af glǫp fyrsta føður meðal engla ok manna, fyrir [þa søk[15] er maþrinn skriðnaði brott af englanna samlagi fyrirlatande þeira felagskap ok sameiginligan stett at þiona gvði, enn gaf sic vndir diǫfulliga drotnan fyrir [sina

[1] hana *tilf.* *E.* [2] [i þessum heimi *E.* [3] [in ewangeliis *E.* [4] *mgl.* *E.* [5] gratia plena, dominus tecum *tilf.* *E.* [6] milli *E.* [7] *saal.* *E;* fyrsta *St.* [8] sia *E.* [9] er *E.* [10] vtl' *St;* utlægr *E.* [11] [fyrri sælu *E.* [12] mikiligu *E.* [13] diuphugsudu *E.* [14] [ok sætt er sett milli *E.* [15] [þat *E.*

oblyðne[1], þar tii er Jesus Cristr Mariu son leiddi manninn aptr i erfðina ok samþyckisfulla þionostv við englana. Vpp i þetta friðarmark heilsar hofuðengill Gabriel sǫtliga vara frv sanctam Mariam með elskuligvm orþum Aue Maria. Af þriðiv friþargrein er þat framberanda, at mikil ovinatta var i meðal[2] manna sealfra, þat er at skilia gyþinga ok heiþinna manna, sakir þess at hvarir hǒfðu hatr yfir annarra[3] atrvnaði, þviat gyþingar dyrkuðu himna gvð, enn heiþingiar haðvlig skvrðgoð[4], þar til er varr herra Jesus Cristr braut niðr allar villvr kallande gyþing ok heiþinn mann vndir eitt elskuband kristiligrar trvar. J minning þessa friþarmarks heilsar[5] Maria drotning sina frendkonu Elisabeth, þviat friðr var settr meþal[2] manna með bliðv faðmlagi, sǫtt ok samþycki heilagra gvðs boðorða. Nv með þvi at sǫl ok eilifliga blezut vár frv sancta Maria er efni ok vndirstaða allra þeira[6] greina ok friþargerþa[7], fyrir þa miskvnn ok yfirvǫttis sǫmd er hon ǫðlaðiz fyrir augliti sins skapara, segir sealfr gvþ, þar með engill ok maðrinn, Aue Maria.

[Ok er vęr heyrvm þvilikar raddir hlioðandi af himni ok a iorðv fyrir þenna concordiam, er ueittiz veravlldinni fyrir gvþs moðvr Mariam, mvnvm vęr skilia, hversv fyrr greind friþargerþ meðal konungsins ok iarlsins var þvilikv valldi lett ok ǫðvelldlikt, þvi sama valldi se lof eilift ok dyrð odauðlig per omnia secula[8].

58.

Af Anselmo erchibyskupi.

A daugvm virþuligs[9] herra Gregorij septimi, [er fyr hét Hilldibrandus enn hann yrði postoligs sętis stiornari[10], skinv .ii. agietir menn [i gvþs kristni[10] fyrir norþan fiall,

[1] [ohlydnis sauk *E.* [2] milli *E.* [3] annars *E.* [4] skurgod *E.* [5] heilsadi *E.* [6] þessara *E.* [7] fridgiorda *E.* [8] [þeim sama gudi se lof ok dyrd um allar alldir verallda. Amen. *E.* [9] *saal. E;* virþligis *St.* [10] [*mgl. E.*

[þat er at skilia[1] Anselmvs Cantuariensis erchibyskup ok Hvgo aboti Cluniacensis. Ok með þvi at þessir gvþs vinir vorv samtiða vppi, hiartaligir cvmpanar sin [a miðil[2], samtengdir himneskri ast, fagrliga kveyktir[3] með [elskv haleitrar[4] himinrikis drottningar ok a sǫmv stundu fram kallaðir af þessarri vorolldu, sem birtiz vndir einni syn, skulo ver skrifa nøckut skamt af þeira life, þat er einkannliga til heyrir gvðs moþur lofi, sva at ver hafim lesit. Skal gvðs vin Anselmus sva hallda fremra sǫti[5] i frambvrðinvm sem hann helldr i vigslvpallinvm.

[Anselmus var fǫddr i borg Fanstraðr fyrir svnnan fiall i Lyngbarði. Þegar settr til bǫkr a vnga alldri heilagar ritningar i skola at nema, var hann fliottǫkr i goþum lutum, sva at fyrr enn hann veri fimtan vetra giǫddiz hann gnogliga bokligum listvm, elskandi sǫla gvðs moðvr Mariam af ollu hiarta, sem siþarr birtiz i hans lifi með sǫtvm framningum ok orða frambvrði. Nv sem hann er vel til mannz kominn, fysizt hann norðr yfir fiall til Franziam, ok þat sama gørir hann, þviat gvð drottinn ok hans blezut moðir hefir skipat i haleitri forsio sealfrar spekinnar, at sagðr gimsteinn skal norþarr meirr geisla vm smiði kristninnar. Liðu sva heþan i fra .iii. áár, at Anselmus var stundvm i Franzia, stundum i Norðmandia eða Borgunðia[1].

[I nefndan tima er hann vel tekinn af virðulegvm herra Tholetano erchibyskupi. Hann var þa vigðr subdiakn, verandi a erchibyskupsins garði[6], þionande honvm optliga i guðligu embotti[7]. Nv berr sva til einn hatiðardag[8], sem sealfr erkibyskup syngr messv i hofuðkirkiv[9] staþarins, at fyrr sagðr Anselmvs þionar [honvm með oðrvm klerkum. Oc er sva liðr embǫttinu sem guðspiall skal lesaz[10], gengr

[1] [*mgl. E.* [2] [i milli *E.* [3] kueiktir *E.* [4] [haleitri elsku *E.* [5] stiett *E.* [6] [Sem heilagr Anselmus var uordinn subdiakn uerandi med herra Tholetano erkib. *E.* [7] vid heilagt alltari *tilf. E.* [8] hatidisdag *E.* [9] alltarisins ok *tilf. E.* [10] [byskupi. Ok sem komit er at evangelio *E.*

nefndr svbdiaconus fyrir[1] lesdiakninum vpp a kór, [sem siðr er til[2], reykelsi halldande ok textvm fyrir berande. Oc sem [[þeir ero vpp komnir, sva at guðspiall er hatiðliga lesit, gripz svbdiakninn vpp i andliga syn, seande fram yfir korinn yfir durvm kirkivnnar, hvar fiandinn sitr a þrepi einu. Hann er þa boluaðr[3] i apa mynd, hafande blekhorn storliga mikit vpp hia eyranu, penna digran hefir hann i kloinni[4] høgri, ok skrifar i fasta fari. Þetta kuiquendi er miøk hrøðilict asyndar. Enn hvat hann skrifar birtiz Anselmo [þegar i stað. Tvør[5] veslvgar konvr rett sitiande þar vndir niðri, tala sin a meðal ę sem tiðaz [af sinni bannsettri vsnilli[2]. Nv fyrir heilags anda birting skilr Anselmus sagða syn ok [vndirstendr innvirðiliga, at i apa myndinni leyniz forn asakari brøðra varra, sa er fyrir kuenna margmolgi (vill) endr bøta forna cirographum mannligrar fyrirdømingar. Nv enn i annan tima[2] seer hann klerkrinn, at bokfell[6] fiandans er alskrifat vtan ok innan [ok i hvert horn, sva at engis kyns[7] ma meira a liggia. Enn konurnar hallda fram hinv sama [vm margmælgina[2], ok verðr skelmirinn illskeptr[8] við, er hann ma eigi skrasetia þeira[9] roður [vt til enda[2], ok tekr þat rað, at hann bítr i annan bokfellisendann, enn togar annan með klonvm, sperriz við fast [i sętinv[2] ok reynir aflit a bokfellinv. [Nv sem[10] hann stendr i [[þess hattar[11] vmfangi sva[12] miøk vvaran, sva kleyciliga sem hann er aðr kominn, stæckva tenn[13] hans af bokfellinv sva hart, at hæssinn[14] skellr vppi a mvrnvm, hrytr siþan fram af þrepinv[15] hrapandi [niðr alla leið með sva miklum brest ok ogurligvm gny, at

[1] med *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [ewangelium er upp byriat, sier subdiaconus i andarsyn, huar fiandinn sitr aa þrepi einu fyrir framan korinn *E.* [4] klonne *E.* [5] [skiotliga, þviat tuær *E.* [6] bokfelli *E.* [7] [sva at ecki *E.* [8] illa *E.* [9] þarflausar *tilf. E.* [10] [Enn er *E.* [11] [þessu *E.* [12] sik *E.* [13] tennr *E.* [14] brast *tilf. St.; men Ordet er underprikket som Tegn paa, at det skal gaa ud, det mangler ogsaa i E.* [15] *saal. E;* þrepínv̄ *St.*

Anselmo þotti þvi likt sem aull kirkian mvndi niðr hrapa[1]. I þessarri syn glez hann [geysi miok, þviat hann fagnar hiartaliga[2] af slysførvm fiandans. Oc með þvi at i [sagðan pvnkt[3] hefir hann eigi sealfs [sins volld[4], stillir hann minnr gleþina enn veralldligvm monnvm mvndi [synaz sem bez[5] standa, þviat hann slø̨r saman sinvm lofvm [hatt ok hvellt[6] með storvm hlatri þionostuna fyrirlatandi, fram eptir kirkivnni hart rennandi; [þviat þess beiðir gleþi hugskotzins at fagna tempranarlaust i sman ovinarins[6]. Oc fyrir þa sok at engi nø̨rverandis[7] maðr veit vndirstoðv þessa mals, vndra allir geysi miok klerksins meðferði, [er hann hleypr ø̨pandi vm kirkivna[8] sem einn leikari, þa er hann skylldi gvþi þiona með hœstv sœmð ok siðsemð við heilakt altari aullvm lyð norverandis a sva miklvm degi. Eptir þetta liðit er synin brot tekin, hverfr Anselmus til sialfs sins ok þickiz osvinnr vorþinn, hvgsandi með ser hvat hann hefir gert, hvar eþa a hverivm tima eþa hversv mikils hattar monnvm nalø̨gvm, hvar af hann fylldiz mikillar hrygðar[9] hafandi sik i þionostvgerþinni einkar sęmiliga [allt til enda með matuligri hofsemð likamans enn agiętri[10] viðrkomning hiartans.

Enn er [þionostvgerþ var vti, gengr herra byskvp[11] til hallar sinnar með oðrvm mikils hattar personvm. Er nv fyrr sagðr Anselmvs [hvatliga settr vndir rangan hvgardom allra sinna kvmpana, vheilsaðr ok[6] fyrirlitinn með svivirþing ok brigzli, þa er aðrir menn [kallaz inn[12] til borz [ok bliðrar samkvndv með erkibyskupi. Hvat veroldin gerir orettuísliga beint eptir sinvm vana, þorandi þann at svipta stundligvm velgerningvm, sem fyrir litlu var avðgaðr af sialfvm gvði með andligvm birtingvm varrar frv[6]. Klerkr

[1] [ofann með sua ogrligum gny, at hann ætladi at kirkian mundi ofann falla *E.* [2] [miok af aullu hiarta, geysi miok fagnande *E.* [3] [þenna tima *E.* [4] [valld *E.* [5] [bezt synazt *E.* [6] [*mgl. E.* [7] *mgl. E.* [8] *rettet;* kirkivnv *St.* [9] [Ok sem Anselmus huerfr aptr til sin, hvgsandi huat hann hefir gert, huar af hann hryggizt geysi miok *E.* [10] [með *E.* [11] [messan uar uti, gengr fyrr sagdr erchibyskup *E.* [12] [ganga *E.*

sem hann er af avllvm [riaðr ok rekinn[1], flyr til sins hvggara ok [gǫfugligs fvlltrva[2], inn i Mario kirkiv gangandi með svt ok andvarpi[3] til bǫnar fallande. Ok eptir þat gert[4] liðr yfir hann lettr hǫfgi, fyrir hvern hann øðlaz mikinn fagnat, þviat drotning [himins ok iarðar[5] mǫr ok gvðs moþir virðulig Maria birtiz honvm einkanliga blið ok fagnaðarsǫl, hvggandi sinn þionostumann bǫði með elsku andlitzins ok hvnangligum seim orða framburþarins, gerandi hann styrkan ok fyrir allar greinir ǫrvggan, leggiandi þat sama[6] letr niðr hia honvm [til annarrar handar[7], sem fiandinn hafði skrifat til asakanar efnis[4] við konvrnar, liþandi siþan [fra hans avgliti[7] vpp i lopt ok heim til himinrikis hallar. Eptir [greinda syn vaknar Anselmus allr[8] styrkr ok fullr af fagnaði, gerandi omǫliligar[4] þackir almatkum gvði ok hans mǫtvztv moþur, erchibyskupi kvnnigt gerande, hversv merkiliga[9] gvð drottinn hefir geraz latit hátt ok skipan þessarra syna. Hvat[10] erchibyskup heyrande lofar [sannan gvð með goðum vilia[11], hversv Maria hin milldazta drotning er bvin til hialpar syndvgra manna. [Heyrir hann eigi siðr, hvern skilning sv bolvaða skrǫða hefir at halda, sem andskotinn skrifaði sinni bannsettri klo vpp a kvennanna skaða[7]. Ok þvisa[12] nǫst ero [þǫr baðar[13] fyrir erchibyskupinn inn kallaþar. Er at þeim borit i fyrstv breflavst, [sva sem til profs, at þer[14] hafi illa geymt tvngu sinnar innan[15] kirkiv, þann tima sem fram for gvðs þionasta. Enn þǫr þrǫta [sakir skammfylli, eigi þorande moti at ganga[7], meðan þer mega[16] nockvrn veg vndan fara. Enn siþan letrið er fram borit [ok greiniliga vpp lesit[7], jata þǫr sektina ok kriupa vndir skriptina, gefande lof gvði fyrir miskunn sina, takande sva fyrirgefning ok hialpsamliga

[1] [fyrirlitinn *E.* [2] [fulltrua gaufugligs gimsteins meyianna *E.* [3] *saal. E;* andvarpandi *St.* [4] *mgl. E.* [5] [himirikis ok iardrikis *E.* [6] bref ok *tilf. E.* [7] [*mgl. E.* [8] [þetta vaknar hann *E.* [9] mikilliga *E.* [10] er *tilf. E.* [11] [guð *E.* [12] þui *E.* [13] [konurnar *E.* [14] [at þær *E.* [15] i *E.* [16] megu *E.*

lꜹsn sinna misverka[1]. Eptir þessa luti [fagrliga fyllda[2] tekr erchibyskup hann aptr vndir alla fyrri velgørninga, gefande honvm þar með einkannligri vinattv enn nøckvrn[3] tima aðr, þviat honvm virþiz hann vera merkiligr maðr ok dyrðarsamligr i gvðs augliti ok milldvztv Marie drotningar, sem profaz i [þessv efne[4].

Nockurum tima siþarr sǫkir Anselmus heím þat klꜵstr er Bętvm heitir i Norðmande, af nyiv gangande þar i skola vndir lǫring Landfranci meistara, er skommv hafði snviz fra verolld fremstr meistari i allri Italia. Þvi nǫst gengr Anselmvs sama veg verpande verolldinni, gerandiz mvnkr [vndir herradomi Hersvini abota, er fvnderat hafði nyia klꜵstr Bǫti. Ok eptir tima framrás sem prior Lanfrancus er vtgripinn af Bǫti, með atgongv Vilhialmss bastarðz vigðr Kaðanensis aboti, enn siþan Cantuariensis erchibyskup i Englandi, tekr Anselmus prioratum Beti[5], enn vigðiz eptir dag virðuligss Lanfranci nœstr erchibyskup Cantuariensis með gvþs lofi þolandi margar mœþingar[6] fyrir kristninnar frelsi, vtlegð ok vnaðir i sinvm byskupsdomi [af þeiri grimð ok gvþhrøðslvleysi, er Vilhialmr vngi konvngr son Vilhialms bastarðar, þeysti vpp a kirkivna i Englandi, hvert ofsoknar sverð reið arvm siþarr yfir krvnv Thomas erchibyskups, sem enn mvn siðarr getit verða[7]. Enn hverr mvn greina mega þa sømð ok nytsemi, er Anselmvs erchibyskup vilidi[8] fram hafa með[9] cristni predicandi, kirkivnnar rettindvm fylgiandi[10], bœkr dictandi ok ꜳnnvr byskuplig verk framliga[11] gerandi, fvlla elskv halldandi [fra ęskv til elli[7] við vara frv sanctam Mariam, semiandi hennar sætar[12] bǫnir af hvnangligvm hiartans mergivm með faaheyrðv formi klerkligrar kvnnvstv, sem alldregi gleymiz i heilagri kristni, meþan [hvn striðir[13] her aa iarðriki. J þeim vtlegðar tima er

[1] misgiorda *E.* [2] [alla *E.* [3] *saal. E;* nockvra *St.* [4] [þvisa efni sem eptir fyllgir *E.* [5] [ok sidan prioratus *E.* [6] mædur *E.* [7] [*mgl. E.* [8] *saal. E;* vill *St.* [9] sinni *tilf. E.* [10] *saal. E;* halldandi *St.* [11] framarliga *E.* [12] sætu *E.* [13] [hus (!) stendr *E.*

Anselmvs erchibyskup þolir a døgvm Vilhialms vnga konvngs, tekr hann micla hvggan ok hiartaliga vinattv af fyrr nefndvm Hvgone Klvniacensis abota, hvers minning er þessv nꝍst gerandi með skommv mali vndir miskvnn almattigs gvþs ok hans sꝍtvztv moðvr orlofi[1].

59.

Af Hvgo abota.

Sva hefir skrifat meistari Sigibertvs, at þessi Hvgo var ǫttaðr af þeiri borg er Augvsten heitir. Faðir hans var einn agiętr herra ok bardagamaðr micill storliga sigrsǫll i orrostvm. Merkiligar forspár runnv fyrir þeim[2] sveini longv fyrr enn hann vęri fǫddr. Ein af þeim er sv, at sva sem moðir hans var þyngð af burþinum[3] ok hafði kent sottarinnar, biðr hon nv[1] einn siðsaman kennimann[4] messv syngia boði fyrir [sinni frialsing ok heilsv barnsins[5]. Ok er prestrinn [stendr at embætinv[6] hafandi sik allan til himneskrar vpplitningar, [enn hann yfir sik vpphafinn i styrk andarinnar, ok ser[7] i kalekinvm barns likneskiv sva fagrliga skinande[8], at hennar pryðlig asia gengr vmfram mannligan hatt[9]. Maklig syn fyrir sva helgvm manni[10] ok forsagnarfvll[11] til okominna[12] lúta. Sa var sǫfðr i kalek, [er eigi var[13] fǫddr a iarþriki, sem dyrkaði nafn drottins allt til elli, takandi þegar heilsvkalek þann sem salmaskalldit af talar [i sinni bok[14], fyrir þann sama kalek er hann gerðiz epterlikiare drottinligrar pinv, fyllandi gvþspiallz boðorðin með gǫfugligvm verkum. Nv sem þessi vngi maðr Hvgo vex vpp með sinvm feðginvm, leysir hann eigi til framrasar vsnilldar beislin, sem þess hattar alldr er optliga vanr at gera, eigi gaf hann sitt holld til oþrifnaðar eða gialifis, eigi fylgði hann leikligv skrapi eða oskapligv glennzi, helldr

[1] *mgl. E.* [2] þessum *E.* [3] barnburdinum *E.* [4] prest *E.* [5] [sier ok barninu *E.* [6] [er at messu *E.* [7] [sier hann *E.* [8] *saal. E;* skinanda *St.* [9] ok skilning *tilf. E.* [10] *tilf. E.* [11] *saal. E;* forsagnarfvllum *St.* [12] okunna *E.* [13] [en eigi *E.* [14] [*mgl. E.*

bygði[1] hann, sem skrifat er af Jacob, meinlavs [ok kyrr[2] i sinv hvsi[3]. Siþan sem gvði virðiz timi til, gerðiz Hvgo brott af føþvr sins gózi, gefande sic vndir meistaradom virðuligs herra Odilionis abota yfir Clvniacensis lifnaði. Var fyrr nefndr aboti merkiligr maðr ok [virðuligr i sino lifi, klerkr vaskr[4], vinr mikill varrar frv sancte Marie, sem vattar sv bok er heitir Flores beate Virginis, þviat hans orð ero þar iafnan fram sett [millvm annarra meistara[5]. Oc her vilium ver setia eina klavsv, er hann talar i fyrr nefndri bok.

Eitt vitvm ver fyrir vist, segir hann, at allt lif ok atferð sǫllar Marie drotningar var iafnan fvndit i drottinligvm boðorðvm sealfvm gvði þionanda, þviat allan tima drottinligrar bernskv, sveindóms ok vaxande ǫsku var hon með varvm herra Jesv Cristo, þionande sǫnnvm syni sins manndoms sva sem sǫnn moþir i sǫtleik astarinnar. En hvat er ǫtlanda, hversu sǫt ok elskanlig[6] vǫro viðrmǫli þeira mǿðgina, þa er meydomrinn skein ok friosemðin gladdiz með[7] moþvrinni, enn manndomrinn birtiz ok gvðdomrinn leyndiz i syninvm. Enn ef oss girnir[8] vita, hvat sǫl gvðs moþir hefir fyrir sic lagt eptir vpprisv sins sǫta sonar, aðr hon[9] steig vpp til himinrikis, er þat án efasemð halldanda, at hon uitiaðe helga staðe drottinligs bvrþar, piningar, graptar ok upprisningar, framsteypande gnoglig tár i hverivm þeira fyrir hita astarinnar, kyssande með sinvm blezaða mvnni endrminningar staðe ovirþanligs fagnaþar. Eptir [áasynd heruistar[10] vars herra[11] hvarf hon aptr með fagnaðe til heilagra guðs postola, hverra felagskapr henni var vel kvnnigr til allz hreinleiks ok hiartaligs goðuilia. Efalaust trvvm ver, at hon hefir nǫrri verit vppstigningardegi vars herra Jesu Cristz, ok hon hafe[12] tekit astar-

[1] *saal. rettet;* hvgði *St*, var *E.* [2] [*tilf. E.* [3] lifi *E.* [4] [virduligs lifnadar *E.* [5] [*mgl. E.* [6] elskulig *E.* [7] i *E.* [8] at *tilf. E.* [9] en hann *E.* [10] [hieruist *E.* [11] Jesv Cristi *tilf. E.* [12] hefir *E.*

giǫf heilags anda með postolvm gvðs a huitasvnnvdegi, hveria miskvnn auðsynt er at hon hefir framarr œðlaz enn nœckvrr maðr annarr þegar i fyrstv frabǫrliga[1], at henni var boðat, at hon skyllde gvðs son getande verða[2], [þvi ferðaz hon[3] nv með høfþingivm himinrikis i vnaðsamligri cvria paradisi vndir lǫring heilags anda ok allz gvðligs meistaradoms[4], hin fremzta finnz hon meðal[5] borgarmanna himnakonvngs, hverra lif allt er i himnvm fyrirlatnvm iarðligvm lvtvm.

Þvilic ero orð hins sǫla Odilionis abota meðal[6] annarra otolvligra orða af varri frv framsettra. Vndir hans meistaradóm gengr fyrr sagðr Hvgo skiptandi eptir litinn tima bǫði samt [siðferði ok klǫðabvnaðe, takande með mikilli goðfysi heilagan[7] habitvm mvnkligrar siðferðar, skiotliga steikiande brott af sinv life [allt heimlict[8] ryð skiǫrliga provaðr i lǫringar ofni foþvrligrar lyðni, langan tima ellri menn[9] með biǫrtvm lifnaðe yfirstigande. Eigi liðr langt aðr enn hann er priorr skipaðr Clvniacensis. Oc þann tima sem virðuligr guðs maðr Odilio[10] for til gvðs, er Hvgo kosinn [til abota[7] af ǫllvm samþyckiliga i hans stað. Gekk þat fram, þviat gvð villde, þott hann sialfr stǫði alla vega með tarvm i moti, ok a viðrqvemiligum tima vigðiz þar einn goðr aboti, goðr i vitzsku, betri i samvizkv, enn beztr i stilling ok allri hofseınð, einkannligr i felagskap, fagr ok storliga hǫverskr i sinvm framningvm, ynniligr[11] ok frabǫriligr i hvers kyns astargiøfvm[12], þviat með honvm skein opinberliga spadomsgipt heilags anda. Einkanliga elskaðe soll Hugo aboti vara frv sanctam Mariam nǫst gvði sealfvm vmfram aðra helga menn, þar nǫst patronvm sinnar kirkiv, Petrvm postola, Benedictvm abota ok Martinvm gimstein kennimanna, sem enn mvn liost verða siþarr i

[1] frabæriligar *E.* [2] vera *E.* [3] [*saal. E*; þviat hon ferðaz *St.* [4] rikis meistaradomi *E.* [5] i milli fyrstu *E.* [6] millum *E.* [7] [*mgl. E.* [8] [allann heimligann *E.* [9] manna *E.* [10] aboti *tilf. E.* [11] ymisligr *E.* [12] astgiofum *E.*

þessv mali. Ef nykomnir[1] af verolldv gengu inn i hans munklifi til provanar, greinde hann glǫggliga [fyrir gipt heilags anda[2], hvarir voro þeir er i sannri staðfesti voro satt hveitikorn til goðs avaxtar, makligir[3] niðr setiaz i kornhlœðu vars herra, eða þeir er bleckiliga inn gengv brott kastande með elmvm[4] illgiarnra anda. Sva var hann maðr ølmvsugiarn við fatoka menn gvðs, at hann reiknaðe hvern lvt engis verðan hia þvi sem hvgga þeira fatǫki, takande þar til hvat er fyrir hondum matti verða. Sva stilliliga mǫling ok gnogliga tempran hellt hann i gvðs boðorðum, at hann syndiz með ollv mvndangligr, eigi striðr ok eigi of linr, sem enn mvn [siþarr i nockvrvm stað getit verða, aðr þessu mali se lyktat[5].

Þat er siðr i Cluniacensis mvnklifi, at bvrðartið vars herra Jesu Cristz er þar halldinn vmfram allar aðrar hatiðir með einkannligri ast ok goðfysi. Allr tilbunaðr þessarrar hatiþar er sem mest vandaðr, svngit[6] einkannliga, lyst vel ok glaðliga innan kirkiv, ok þat vmfram, sem þessvm greinvm er miclv agietara, at brøðr myktv sin hiortu með agiètvm hvgrenningvm ok dœgguðu sinar asionvr með fliotundum tarvm, fagnandi sva a gvðs bvrðartið [a þeiri nott[2] með himinrikis englvm. Nv berr sva til einn tima, sem sœll faðir Hvgo er gamall vorþinn [at aaratolv[2], stendr nalog bvrþartið vars herra Jesu Cristz, ok brøðr [bva sik ok sina luti[7] i moti hatiþinni. Koma þeir allir samt aa vigilivdaginn i sitt capitulum eptir prim[8] vm morgininn, ok Hvgo virðuligr [mvnklifisins faðir andligr sitr vpp meþal[9] brœðra sva[10] til orðz takandi, sem her ma heyra. „Yðr se kvnnikt, breðr minir, segir (hann), at hinn goðgiarni Jesus hefir sva skipat at vera nalǫgr yðrv hatiðarhalldi, sem þer megvt skilia [af þeima[11] lvt, sem nv vil ek fram bera:

[1] menn *tilf. E.* [2] [*mgl. E.* [3] *tilf. E.* [4] limum *E.* [5] [nockut sidar til talat *E.* [6] syngia *E.* [7] [buazt *E.* [8] prima *E.* [9] [aboti sitiande upp millum *E.* [10] *saal. E;* sinna *St.* [11] [aa þessum *E.*

Einvm broþvr gaf þa syn a þeiri[1] nott [her i klꜷstrinv[2], at hann sa vara frv sialfa miskvnnar moðurina. Hon bar son sinn Jesum Cristvm i sinvm reinazta faðmi. Harla[3] mikill engla fioldi stoð þar vmbergis[4] með himneskv liosi ok frabæriligri[5] birti. Ok sem hann [broðirinn serr[6], snyz varr herra Jesus Cristus bliðliga at sinni [blezaðri moðvr[7] ok segir sva til hennar: „Serr þv, moðir min, at nalǫg stendr hin agiǫtazta[8] nott mins burþartima. Þessi er sv nott, er liosan gerir framburð spamanna, enn endrnyiar lof ok fagnat englanna. A þessarri nott mvnv gleðiaz allir lutir af þeim ovmrœðiliga[9] fagnaði, er gvð ok maðr fæddiz af þinv skiǫrazta holldi. Ok með þvi at nv syngia allir lutir himneskir ok iarðligir[10] með samðyckiligvm fagnaði, hvar er nv[11] mattr ok illzka mins ovinar ok andskota, hvar er nv hans mikli styrkr ok riki, er hann heiminvm með drotnaði miok aðr þessi ovirþanligi fagnaðr fram kvęmi?“ Sem varr lavarðr ok lꜷsnari, lifandi guðs son ok ivngfrv sancte Marie, hefir talat þessi orð[12], serr broþirinn, at fiandinn miok ferligr gengr[13] syniliga fram af einv leyni[14] herfiligr asyndar. Þviat fyrir þꜷ helgvztv orð er fyrir skomv heyrði hann af mvnni vars herra, at vvinarins valld ok fyrra riki vęri[15] minkat i verolldinni, grǫtr [hann ok ylir snꜷktandi[16], mikiliga biðiandi at honvm giefiz orlof til [at profa[17], at hann fai spillt hatiðarhalldinv fyrir brøðrvm þar i mvnklifinv, „þviat ek vęntir, segir hann, ef vtvegvm verðr[18] við komit, at enn afliz mer nockvt [i øðrvm mvnklifisins herbergivm, þott engi vili i kirkivnni hlyða minvm fortolvm[2].“ Þeim andskotans orðvm svarar[19] Jesus Mario son: „Far nv at sinni, vandr þiofr, [sem þer likar, freistande[20]

[1] þessarri *E.* [2] [*mgl.* *E.* [3] hardla *E.* [4] umhuerfis *E.* [5] fagrligri *E.* [6] [sier brodrinn *E.* [7] [modur blezadri mey Marie *E.* [8] agæta *E.* [9] hlut ok *tilf.* *E.* [10] iardneskir *E.* [11] *tilf.* *E.* [12] hinu blezudu *tilf.* *E.* [13] kemr *E.* [14] efni *E.* [15] miok *tilf.* *E.* [16] [nu ok snauktir *E.* [17] [profanar *E.* [18] enn *tilf.* *E.* [19] sva *tilf.* *E.* [20] [ok freista *E.*

hvat þv matt, þviat ek vil eigi binda þic sva miok með minvm almǫtti, at þar fyrir minkiz þeira verðleikr ok korona, sem þina prettv fa sigrat með staðfesti trvarinnar." Nv sem ovinrinn hefir orlof[1] þegit, ferr hann fyrst til kapitula[2] ok ǫtlar þar inn[3] ganga. Enn þess er nv eigi kostr, þviat kapitula dyrr[4] ero sva mio[5], enn hann sva digr, at með engri list fǫr hans bolgin illzka þar inn komiz. Oc sem hann ser sic þar engis[6] afla, snyrr hann til dormitorium, þess eyrindis at onaða sofande brǫðr með venivligvm sionhverfingvm. Enn her kemr hann ecki inn helldr enn fyrr i capitula, þviat hans mikli digrleikr rekr hann [brot tvefalldan fra dvrvmum[7]. Siþan snyrr hann leiðinni til refectorivm, berande fullt travst með sealfvm ser, at hann mvni her nockvrs afla, þviat honvm þickir þat liklict, at fyrir of micla tilteyging[8] likamans mvne[9] brǫðr vanrǫkia geymslo hiartans, seðiande framarr girnd ok grǫðgi kviðarins enn gvð byþr fyrir reglu retlǫtissins. Enn þar fǫr hann aðra kaupferð, þviat hann tekr i þessvm stað mikil motkavst af lesning ok framburð heilagra orða, her þolir hann morg ok horð skeyti flivgandi af goðfysis athygli heyrandi brǫðra, her finnr hann mikla fyrlitning ok mattvgan bravtrekstr fyrir litillotis elskv þionandi bręðra, sva at nv ma hann eigi lengr her við hallda, ok er nv brott keyrðr með afli af[10] conuentu brǫðranna bannsettr svikari, skemðar fvllr ok brottkastaðr af gvðs avgliti.

Nv breðr minir, segir virþuligr Hvgo[11], verit i gvðs nafni gerandi[12] almattigvm gvþi ok hans blezaðri moðvr margfalldar þackir, þviat hann rak brott fra oss griman[13] ovin, enn virþiz sealfr at vera með oss blezaðr ok lifandi[14]." Sem aboti hefir sva talat, lofa allir brǫðr [ok ser hverir[15]

[1] ordlof *E.* [2] capitulum *E.* [3] at *tilf. E.* [4] dyrnar *E.* [5] miovar *E.* [6] einskis *E.* [7] [enn brott fra dyrunum *E.* [8] teyging *E.* [9] *saal. E;* mvnv *St.* [10] de *E.* [11] herra Hugo abote *E.* [12] sem uaraztir, giorit *E.* [13] uorn *E.* [14] drottinn *tilf. E.* [15] [*mgl. E.*

hǫsta[1] gvþ ok hans sǫtvztu[2] moður upp kueiktir[3] af nyio með astarhita, dyrkandi drottinliga burðartið af ǫllv megni sem agiǫtligaz mattv þeir.

Fyrir þenna euentum verðr skilianlikt, at nv er þar komit, at fiandinn þarf eigi at geta til, hverr eða hversv mikill sa Jesus er, sem forðum fǫddi Maria mǫr, þviat þat var sva lengi, at ovinrinn heimskaði sialfan sik ok leiddi ymissvm[4] getvm, hverr þessi mvndi vera, er[5] sva var miok foddr moti vana. Her af segir einn agiętr[6] byskvp Maximus at nafni, setiandi fram meðr klercligv orðtaki þat sama vmfang ovinarins, er hann gerði ser þann tima, sem varr herra Jesus Cristr var fęddr a iarðriki. Þann tima, sem andsketinn sa þat, at Jesus var fęddr af Mariv dottvr Evv hinnar gǫmlv, vndrar hann geysi miok, ok þat ętla ek, segir byskupinn, at hann velkti með ser þvilic orð ok vtvegu: „Hverr er þessi maðr, er sva geck inn i heim þenna, at ek uissa eigi? Veit ek[7] at hann er af konv fęddr ok upprvnninn, enn þat er mer blint, [hvern veg[8] hann er getinn. Auðsynt er þat, at sv sem hann fęddi er senniliga hans moðir, enn þat er [þvi oskilianlict[9], hverr hans er faðir, se ek bvrðinn[10], enn hvarki fę ek skilit fęðing ne getnat[11]. Miok er þessi lvtr vndarligr ok oheyrðr fyrr i verolldu, at su sem soninn fǫddi fagnar sem mǫr eptir bvrðinn ok fyrir. Sveinn þessi liggr i vǫggv ok grǫtr bernsligum tárvm[12], synande sic likan dauðligra manna sonvm, en hefir ecki með ser grátlict, hlvtlauss af misverkvm bernskunnar. I reifvm var hann bundinn sem litilmagni, enn af annarri halfv brosir loptit moti[13] honvm, honvm til virþingar af ser sendande hina fegrstu stiǫrnv með liosi skinande, her með fegrstu englar þionande, millvm himins ok iarðar rennande, ę sem tiðaz miok[14] fagnande, ovmrǫðiliga

[1] hæstan *E.* [2] *saal. E;* sǫtaztar *St.* [3] *saal. E;* kucktir *St.* [4] ymsum *E.* [5] at *E.* [6] madr *tilf. E.* [7] þat *tilf. E.* [8] [huernig *E.* [9] [mier þui oskiliannligra *E.* [10] huortueggia *E.* [11] getnadinn *E.* [12] grat ok tarum *E.* [13] uid *E.* [14] *mgl. E.*

dyrkandi, af fęþing þessa gętnaðar gleðiande. Hvat hefir þvilict vndr at þyða? eigi er[1] ek froðari en sva, at ek lit vpp a, oc þo hversv vorðit er, ma ek eigi skilning bera a. Heyri ek þvilicar rǫður hveruetna, ok verðr mer osvipt við, at sa se vegsamaðr allt eitt ok gvþ fyrir þionostv englanna, sem fǫddr var maðr i verolldina, enn eigi ma ek við þat dyliaz, at alldri a [fyrstri verolld[2] bar sva til, at maðr kvęmi [syndlꜹst inn i lif þessar veralldar[3] vtan þessi einn. Hann er sva raðinn[4] i þvi, at engan lut hefir hann með ser, þann er glaðning[5] heimsins eggiar, helldr eyðir hann ok niðr brytr sva minar framferþir sem veralldarinnar. Ok þvi þickiumz[6] ek sizt[7] skilia, hvat mer skal til raða verða, þviat nv er þar rett komit, at mik grunar, at skiott dugi mer illa, þviat ek skil fullkomliga, at þessi vngi maðr er þegar[4] sterkari enn ek gamall. Hvat er [þa vndarlikt, þott[8] hann vili gera mer afls mvn ok leggia vndir sik riki mitt? Mvn ecki þat til efnis[4], at hann se gvþ? Enn þat vil ek ǫtla, at eigi þurfi fyrir þvilikvm lutvm rað at gera, þviat ef hann vęri gvþ allra verallda, mvndi hann eigi þvilikar vanvirþingar þola vilia. Eigi mvndi hann i vꜹggv halldinn eða reifvm bundinn, eigi mvndi hann grata hungra eða kvensliga miolk drecka, þviat eigi mvn þat synaz talat skynsamliga, at hvngr se a[9] gvðe lifanda." Sem her er komit, snyrr virðuligr herra Maximus byskup orðrǫðvnni segiande með þeima[10] hętti: Diofullinn vissi eigi, [segir hann[11], at þǫr bernsligar nøringar ok likamlict hvngr, [er varr herra Jesus Cristr þolði i sinvm[12] manndomi, var eigi fyrir sok veniuligrar vstyrktar, helldr fyrir stormerki himneskrar miskunnar ok þat er hann dvlþiz við, hugsande føþing ok manndom vars herra, eggiande hann fram til bardaga. Enn

[1] em *E.* [2] [fyrstu verolldu *E.* [3] [syndlaus i þessa verolld *E.* [4] *mgl. E.* [5] *saal. E;* gleðning *St.* [6] þikizt *E.* [7] uita ok *tilf. E.* [8] [olikligt at *E.* [9] med *E.* [10] þessum *E.* [11] [*tilf. E.* [12] [vors herra Jesu Cristz, er hann þolldi i siuum barndomi ok *E.*

meydomr varrar frv sancte Marie iafnskiǫrr[1] eptir bvrþinn ok fyrir, skelfði hann odęmiliga, sva at þar fyrir hafðe hann ecki at vita. Veitvm ver þetta kapitulum gvðs þionostvmønnvm, þat er at skilia andligum sonvm gamla føþvr Hvgonis abota, ok með þessu mali ǫmbuni þeir fiandanvm þa freistni, sem fyrr var skrifat[2], gvði til lofs, þeim til korono, enn freistaranvm i eilift brigzli.

Nv sem i nalǫgð er komit við þann tima, er allzvalldande faðir himinrikis hefir [fyrirskipaða ǫmbun veitta[3] Hvgone abota fyrir langa mǫðu [ok sueita, er hann hefir þolat i stiorn ok starfe, i þian ok þyngian margfalldra meinlǫta[4], birtiz fám døgum fyrir hans andlat sva merkilig syn, sem [nv mvn[5] sagt verða. Einn gamall maðr ok rettlatr er vt gerr af [Kluniacensis mvnklifi[6] til akrverks [i einnhvern stað. Skylldi hann þar vera staðfastr nǫtr ok daga, eigi til mvnklifis sins heim farande fyrr enn gert veri fyrir enda[7]. Oc a einni nott [sinnar þaruistar[4] siérr hann gøfugliga syn, mikinn[8] mannfiolþa skamt i fra ser fram faranda, hann sierr eina vollduga drotning yfirvøttis friða ok fagrliga koronaða gangande i miðium flokki þeirar biørtu sveitar. Var honvm þat uel skilianliet, at allir þionvðu þessi drottningu[9], svmir fyrir rennande eða fylgð halldande, aðrir siþarr gangande, allir henni þionande. Þessu nǫst serr hann virðuligan mann siþarst ganga. Sa vikr [þagat til er hann liggr[10], talande til hans bliðliga: „Huerr a akr þenna, er þu fagar, gamli maðr." Hann svarar oskelfðr[11]: „Pettr postoli ok þar með Kluniacensis aboti." Sa virðuligi maðr talar þa [annan tima[12]: „Minn er akr þessi, ok minn þionostvmaðr er Klvniacensis aboti. Enn þu skvnda [þinni ferð boðande[13] abota yðrvm, at hann skipi [spakliga

[1] uar iafnan skær *E.* [2] skrifut *E.* [3] [disponerat aumbun ueita *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [hier mun nu *E.* [6] [munklifinu *E.* [7] [ok skylldi hann þar uera nætr ok daga þar til er lokit uære *E.* [8] mikils *E.* [9] drottning *E.* [10] [at honum *E.* [11] *mgl. E.* [12] [i annat sinne *E.* [13] [ok seig *E.*

þvi hvsi, sem hann fǫddi langan tima sinvm kenningvm, þviat eptir litinn tima[1] mvn endir geraz hans lifdaga. Seg honvm þat til marks, at Petrvs postoli byðr þer þessa luti fram at bera, þat skaltv [uita ok honvm kvnnigt gera[2], at þessir [allir, sem[3] þu satt [her fyrir litlu fram komande[4], ero bunir honum þionostu [at veita[5], þegar sem hann er bvinn [þeim fylgiande[4]. Er allra þessa foringi sǫl ok blezvð moþir grǫþara vars Jesu Cristz, dyrazta drotning, skiǫrazta mǫr, var frv sancta Maria. [Enn þu, gamli maðr, ger þetta eyrinde uel ok vakrliga[4]." Eptir [sva talat[6] huerfr synin, enn akrkarlinn gerir sinn veg með ǫllum skvnda til fundar við Hugonem abota, tiande truliga hvat hann hefir sét ok heyrt [af hinvm sęla Petro postola[4].

Abotinn [setr sic staðfastan moti slikum rǫðum, lofande[7] sannan gvð fyrir allar sinar giafir, [meirr þat gerande i leynilegvm sǫtleik sins hiarta enn með hareysti varranna[4]. Sva var hann ǫrvggr i guðligri ván ok oskelfðr i sinvm dꜷða, at fam dǫgum fyrir andlátið reiknar hann eptir ártiþardǫgvm tueggia manna, [er aðr hofðu gleymþir verit[4], bioþande nv i stað at uera skrifaða ok i minni halldna[8]. Var þessi annarr Gofridus erkibyskup, enn annarr Vindo abote. Dasamande er hvgarkraptr þessa mannz, er i haska lifsins hvgsaði[9] annarra nꜷðsyniar, þar sem fair vinna þǫrf i þann punkt at skoþa til fvllz sinar nytsemþir. Sva bar virþuligr faðir Hvgo karlmannliga sinn krankdom, at hann fylgde settvm tiþum nǫtr ok daga. Ok a sǫmv nott sem hann gallt gvði[10] sinn anda, sagðe hann sealfr benedictiones [yfir brǫðr, er þeir lasu lectiones[4]. Enn þat heyrðiz siðarzt orð af hans mvnni, at hann sagðe benedicite með bliðu andlite. I þvilicri heilsanar qveðiu geck hann brott af

[1] [aullum hlutum skapliga, þuiat bratt *E.* [2] [ok honum seigia *E.* [3] [lutir er *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [ueitande *E.* [6] [þetta *E.* [7] [lofar *E.* [8] at hallda *E.* [9] hugleidde *E.* [10] skvlld sina *indskyder her St., men disse Ord ere overstrøgne af selve Afskriveren.*

dꜹðligri myrkvastofu til oendanligs[1] fagnaðar [eilifrar sęlv. Gerðu brǫðr eptir hann með allri elsku buande likamann með balsamo smyriande[2]. Birtiz þa þegar miskvnn yfir þeim blezaða likam, þviat hann var tysvar smvrðr meðr þvi balsamo, er [la i litlu keri, ok[3] eigi matti þǫrf vinna eins mannz[4] hǫfðe, neina þat vęri blezat aðr gvðs sonar hendi.

Litlu fyrir andlatztima[5] sols Hugonis abota birtiz heilagr[6] Dionisivs ariopagita einvm mvnk i þeim stað er Beneventvm heitir, sva segiande: „Ris vpp hvatliga, far til Kluniacvm heilsande Hugonem abota aðr[7] hann fyrirlati verolldina.“ Broþirinn gerir sem honvm var boþit [farande til Kluniacvm[3], finnande solan foþvr fyrir litlv andaðan. Verþr hann við þetta miok hryggr biðiande allzvalldanda gvð nockurrar hvggvnar yfir sinni miskvnn[8]. Ok þat heyrir gvð, veitande salinni at sea þat, sem likaminn var eigi makligr at fá. Þvi birtiz broðurinvm[9] mikil syn ok haleit a fyrstv nott sinnar þarkvamu. Hann ser skinandi flocka himneskra borgarmanna til iarþrikis koma[10], einkanliga skilr hann vera frv sanctam Mariam gvðs moður flocs foringia, kennir hann ok Martein gimstein kennimanna ok Benedictvm sol abotanna með otolvligvm flockvm sinna mvnka. Syniz honvm sem i þenna pvnkt geriz andlat virðvligs foþvr Hugonis abota, ok se þessi fylgð honvm mote gor[11] til vnaðsemþar ok eilifrar himinrikis vistar. Ok sem andlatit geriz, ser hann [ohreina anda[3], blamenn i bogmanna likivm nęr fara, bendande sina boga meinlꜹsan at skiota. Enn drotning himinrikis hveriv himintungli skiǫrligarr skinande setr sic ǫrvggan skiolld ok styrkan[12] mvr fyrir sinn agiǫta vin, rekande þa suǫrtv anda [með skini valldz ok verðleika[3] langt a flotta, sva til dǫmis at taka sem oflugr stormr skekr [a havstdegi[3] lauf[13] af blasnvm viði. Þessir

[1] oendaligs *E.* [2] [smurdu brædr likamann med balsamo *E.* [3] [*mgl. E.* [4] munni ok *tilf. E.* [5] andlat *E.* [6] sæll *E.* [7] enn *tilf. E.* [8] uissu *E.* [9] honum *E.* [10] komande *E.* [11] framm *tilf. E.* [12] sterkann *E.* [13] *saal. E;* lǫf *St.*

allir gvðs astvinir fyrr greindir taka fagnaþarsǫlan[1] anda virðuligs føður Hvgonis abota, leiþande hann i nøckvrn friosaman ok fegrþarfvllan vingarð, hann i miðiu [skipande þeirar uistar[2]. Sem hann er þar kominn, gengr fram [til hans[3] drotning, høfvð englanna, mer ok moþir frv sancta Maria, laþande hann til [eilifra fagnaða ok[4] eilifrar sølu með þvilikvm orðum, sem her ma heyra: „Berg þu, minn kiȩrazte, biortum skemtanvm blomberanligs fagnaðar, gerande með gvðs astvinvm hatiðliga samkundv virþvligs hasǫtis.“ Þessvm frvinnar orðvm svarar Hugo aboti, [er honvm heyriz mvnkinvm[4]: „Ek mvn her dueliaz litla stvnd, þar til sem stirðr[5] þroti[6] linaz or fotvm minvm, er møddir ero af langri framras veralldar fotspora. Enn þann tima sem ek hefi hreinsat fǫtr mina af [ollu dupti ok[7] krankdomi, skal ek aptr hverfa tǿiande[8] Poncio abota, at hann varðueite [geymiliga fagrar fehirð(s)lur meinleysis ok litilløtis, skipande spakliga mvnkligan sið i gvðligu vandlǫti[9] eptir minv dǫmi.“

A sǫmv nott sem sǫll faðir Hvgo [sofnaðe til gvðs brott af þessi verølld[10], sa nockvrr aboti tvǫr sǫngr gøfugliga pryddar engla hondum til himins vpplyptar, þar með heyrande haleitar[11] raddir sǫtliga syngiande, [þvilikan skilning halldande[12]: Tva virðuliga herra [hegnaþarmenn sin ok veralldarinnar[4], þat er at skilia erkibyskup Cantvariensem ok abota[13] Cluniacensem mvnvm ver skipa i lifsins verðleik með reckivm[14] gvlli skinandvm, þviat þeir vel verþvgir ero feðr margra sona i eilifri dyrð. [Þviat engla sǫngr vattar þat, er ver sǫgðum i prologo þessa mals, at þessir tveir lampar kristninnar Anselmvs erkibyskup ok Hvgo aboti liðv a sama tima ok somv stundv af liosi veralldarinnar til eilifs fagnaþar. Enn þat virþanda, huersu

[1] fagnadarsælir *E.* [2] [plaze setiande ok skipande *E.* [3] [*tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] stridr *E.* [6] lidr eda *tilf. E.* [7] [aullum *E.* [8] [tiaandi *E.* [9] [vandliga reglu sidu *E.* [10] [andadizt *E.* [11] himneskar *E.* [12] [sva segiande *E.* [13] *saal. E;* aboti *St.* [14] af *tilf. E.*

sagþir gvðs iatarar ok sellar gvðs moþvr elskarar ero morgu lofi makligir yfir þann engiligan vitnisburð, at þeir vęri feðr margra sona i eilifri dyrð. Þvi eiga þeir marga sono i eilifri dyrð, at bǫðe var faþir ok moþir i þeira hugskoti, er afspringinn gieta sialfvm gvði til handa, þat er at skilia hirting ok millde við undirmennina, þviat ahyggiusamliga barv þeir ahyggio fyrir, at hvarki vęri þeira hirting of strið ne miskvnn of mikil, helldr temprvðv þeir hirtingina millდliga ok miskunnina rettliga. Þvi samþyckir vel þessarra stiórn (orðum) þeim sem drottinn varr segir i gvðspiallinv, at halflifande maðr er fluttr i hvilldar herbergi fyrir goðuilia dygð Samaritani, ok hans sarvm er til haft bǫðe vinvm ok olevm. Fyrir vinsins styrkleik hreinsaz sarin af slimi ok olikane, enn fyrir viðsmior mykvaz þar til groðrar. Hvaþan af þeir skilðu navðsynlict, þeir sem sarin skulo græða, at hafa i þeiri tempran hirting olei fram a sarin með istangan, at skiotliga fylgi myking milldinnar með smvrning feitinnar, at fulnande lutir hreinsiz þar með (ok) lifgiz fyrir vin, enn grǫþande lutir nǫriz ok fyrir olevm endrbǫtiz. Nv þa milskande[1] er linleikr með harðleika ok temperamentum gerande með hvartveggia, hvat er uel merkir tialldbvþararkin eptir orþvm hins sola Pavli postola, þviat i orkinni voro geymd logmalsspiolld Moysi . . . . .[2] byriar at vera, þat er i merking vitzkv heilagra ritninga, hvar fyrir goðr meistari salnanna skal samtengia sinv briosti hirtingar vond ok sǫtleiks himnamiol, hvat er salmaskalldit vel samþykir sva segiande: Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt. Lofsamliga fágvðv fyrr greindir gvðs astvinir ok varrar frv sancte Marie skapligan visdom ritninganna hafande, rettlǫtis vǫnd til hirtingar kalldra hugskota halldande, hirtingar staf til stvðnings vndirgefinna rettande[3], með sotri fozlu himneskra boðorða nærande, með sannri elskv goþra uerka styrkiande. Þvi vrðv[4] þeir eptir orðvm englanna heilagir feðr margra

[1] misk'nande *St.* [2] *Noget maa her være oversprunget i St.* [3] vettande *St.* [4] vndv *St.*

sona i eilifri dyrð[1], hvar hofuð allra valdra manna lifande gvðs son varr herra Jesus Cristr lifir ok rikir með sinni haleituztv[2] moþvr ok ollvm sinvm astvinvm per omnia [sæcula seculorum. Amen[3].

60.

Fra Bernardo abota.

I þeim kastala Borgvndie er Kastelio heitir var .i.[4] mikils hattar[5] herra Olezin[6] at nafni. Hann a gofuga hvsfrv er Elerin het. Bøði voro þessi hion guðhrèdd ok retlát i sinni stett, gvði þionande með gestrisni ok olmvsugiøði. Sva geriz a nockvrvm[7] tima, at frv Elerin er hafande at barni[8], ok er hon gengr með bvrðinn[9], dreymir hana eina nott, at smárakki láti [sinni rodd[10] i hennar luktvm[11] kviði. Her fylgir þat meira, at hon þickiz sea hversu hann er litr, huítr allr, vtan vm bakit nockut irauðr. Oc er frvin vndrar miok þessa luti, stendr ihia henni gvðs engill sva segiande: „Elerin, vndraz eigi, þviat þat barn er þv berr fyrir briosti mvn siþarr gera[12] miclar raddir upp a gvðs óuini, gangande huitr i sonnu hreinlifi, roðinn i þolinmoðis eptirdæmi. Þessi er skyring synar þinnar, þott hon biði vm tima sinnar stvndar.“ Eptir fylldan tima føþir frv Elerin fagran svein, er hann skirðr ok kallaðr Bernardvs. Þegar sem hann hefir fengit skilningar alldr, er hann i skola settr vndir frøgvm meistara [i nefndum kastala[10], hlyðinn foþvr ok moþvr ok ollvm þeim er honvm villdv gott kenna, snemmendis guðhrøddr, elskande vara fru sanctam Mariam af ollu hiarta, þegar hann kvnni nockura grein at gera.

Sem Bernarðr[13] er vel frvmvaxti, tekr moþir hans siðarzta siukdom[14], hvar fyrir klerkar ok kennimenn [saman

[1] [191[27] *mgl. E.* [2] haleitri *E.* [3] [*tilf. E.* [4] einn *E.* [5] *tilf. E.* [5] Oscelin *E.* [7] nockurn *E.* [8] *saal. E;* sveinbarni *St.* [9] burdinum *E.* [10] [*mgl. E.* [11] *mgl. E.* [12] gefa *E.* [13] Bernardus *E.* [14] krankdom *E.*

kallaz[1] henni þionostu at veita. Oc sem .vii. salmar ero lyktaðir ok kennimaþrinn segir vers Per passionem [et crucem[2] tuam libera eam domine, hefr hon upp sina hǫgri hǫnd ok með krossmarki, ok i þvi sama[3] gengr vt hennar ande blezaðr, sva at hǫndin stendr i lopt vpp, [eigi sic beygiande niðr at likamnvm helldr[4] ꜹðsynande hueria leið ǫndin fór vt af holldinv. Oc þat profar vngi Bernardr[5] skiotliga[6], at [moþir hans Elerin[7] lifir með guði, þviat hon birtiz honvm eina nott [nockut reiðilig[8] i yfirbragði, sva segiande: „Þv, Bernardus[9], segir hon, fǫz i bokvm veralldligrar speki æ verande i sama skola, sem þv inn gekkt i þinvm barndomi, þar sem þv matt vel skilia, at eigi byriar þer iafnan smasveinn vera. Enn ef ek hefða uitat fyrir, at þu villdir sva fram fara, skylldi ek þic með engv moti a minv briosti fǫtt hafa."

Eptir þessa vitran vendir Bernardus alvarliga sinv lifi til andligs avaxtar, [forþandiz verolldina sem sealfan ovininn, fyrirlatande skiotliga skolann[4], girnandiz ekki annat enn gvði þióna. Oc sem hann er raðinn i[3] klꜹstramaðr at geraz, vilia margir goþir menn honvm fylgia [sem merkismanni ok sigrvegara[4], sva at meirr enn .iii. tigir kvmpána verða saman i flocki. [Meðal þeira var Hvgo Mastikonensis, er siþan funderaði klavstr Pontiniacvm, enn varð Avtisidiorensis byskup at lyktvm[4]. Gengv þeir allir kvmpanar vndir noviciatum [Cisternensis ordinis[4]. Þa hafði Bernarðvs .ii. vetr ok .xx., er hann hafnaði verolldo, ok innan sex ára fvnderaði hann klavstr Clarevallis ok geriz þar formaðr yfir. [Þa hafði hann .viii. ár ok .xx., er hann vigðiz Clareuallensis abote með mikilli sǫmð ok heiðr af Kataleonensi byskupi[4]. Tok Klarevallis mikinn hǫfvðbvrð yfir oðrvm klꜹstrvm sakir sins vpphafara, [hvar fyrir blez-

[1] [eru samann kalladir *E.* [2] [*tilf.* *E.* [3] *mgl.* *E.* [4] [*mgl.* *E.* [5] Bernardus *E.* [6] skiott *E.* [7] [hon *E.* [8] [reiduglig *E.* [9] Bernarde *E.*

aðr Bernardus vitiar optliga vndirgefin mvnklife sem sannr faðir af moðvr hvsi[1].

Sva berr til einn tima sem hann blezaðr [er v́t genginn[2] af sinvm klavstra, gerir sinn veg meðr .ii. brǫðrvm fram vm einn skog i miklvm solar hita, þess eyrindis at vitia sina vndirmenn ok styrkia til gvðs boðorða, þystir hann akafliga ok sva brøþrna [bǫði af ofrhita solarinnar ok sva gǫngvnnar[1], enn hafa eigi meira vin [ser til nǫringar enn i forlitlvm[4] legli, sva at eigi var ofdrykr[5] einvm manni. Ganga þeir sva lengi, at hvarigir vilia drecka [af leglinvm[1] sakir astar hita. [Aboti vill, at brǫðr drecki þat sem til er. Enn brǫðr pinaz, ef aboti missir[1]. Her stendr sem þeir[6] ero allir at þrotum komnir, at aboti byðr [broðrvm niðr at setiaz ok sina stund hvilaz, meðan þeir drecka af leglinvm[7]. Enn hann vikr[8] i eitt rioðr [brottv fra þeim[1], fallande a kne litillatliga til bǫnar, ok skiotliga[9] kemr yfir hann lios mikit. I þvi liosi birtiz honvm sǫl ok blezuð himinrikis drotning gofuglig gvðs gietara, mǫr ok moþir, milldazta ivngfrv sancta Maria. Hon er einkannliga blið i asiono [moti Bernardo sinvm elskara[1], sva til hans talande með himneskvm sǫtleik orðanna: „Minn kiǫri Bernarde! Siet hefir[10] ek, hversu þvngan hita sv tvnga hefir i dag þolat[11], sem mina dyrð hefir dagliga lofat. Þvi gack til min moðvr þinnar bergiande af þvi briosti, sem forþum drack minn elskuligi[12] son drottinn Jesus Cristr [himna konungr ok endrbǫtari skepnvnnar.“ Eptir þessi orð berar hon blezvð sitt haleitazta briost rettande fram at vorrvm Bernarde. Oc almattigr guð ueitir honvm sva mikit þoran dauðligum manni, at hann lykr upp sinn mvnn dreckande frvinnar briost sem barn a moþvr sinni[13]. Enn hverr megi

[1] [*mgl. E.* [2] [gengr ut *E.* [3] gengr hann *E.* [4] [enn i litlum *E.* [5] meir enn *E.* [6] *saal. E; i St. først skrevet* aboti, *men rettet til* þeir. [7] [at þeir skuli drecka ok huilazt *E.* [8] gengr *E.* [9] skiott *E.* [10] hefi *E.* [11] *mgl. E.* [12] sæti *E.* [13] [rettandi fram sitt haleitazta briost at uorum Bernardi, dreckandi hennar miolk *E.*

orðum skyra þann ilm ok sǫtleik [ok astarhita[1], er fyllde þenna mann Bernarðum [abota fyrir veizlu sva stora[1], þiggiande her með [sǫtleiks orðum[1] at skilnaðe bliða blezan af drotningvnni. Þessa syn alla samt veitir gvð almattigr ok signvð Maria þeim fullgerla[2] at sia, er fylgt hofðu Bernardo abota. Ok sem hann verðr uiss [aptr horfinn til þeira[1], at þeir dasama synina varla þorande moti honvm [at sea[3], byðr hann þeim vndir krapti hlyðninnar, at þenna lut skvli[4] þeir engvm segia, meþan Bernardus aboti lifir i likama.

Eptir þessa vitran var hans tvnga sva lagin, [vigð ok sameð[1] til guðligra orða, at hans frambvrðr var þvilikr i heilǫgvm bokvm sem mergr ritninganna, einkannliga þiggiandi at lofa vára frv með hiartaligvm greinvm [ok mǫtvm skynsemðvm[1], fra þvi sem annara meistara. Hann segir sva [i einvm stað[1]: Jesus lifandi gvðs son fǫddiz millvm lilia, sa er forðvm fǫddiz i kviði Marie meyiar, vppsitiandi millum margfalldra[5] hennar dygþa ok mannkosta. Var meydomsins astargiafar ok litillǫti hvitvztv[6] lilia. [Sem segir[7] i [guðspiallinv sva mǫlanda[8]: Hvar sem [.ii. eða .iii. hafa i minv nafni verit saman lesnir[9], er ek i millum þeira. Iafnan elskar Jesus i miðiv[10] vera; [flyr hann hasǫtis sǫmð volldvgr vpp sitia[1], þviat hann er sonr mannz, meþalgangari[11] gvðs ok manna. [Geymim vęr allar þyrna brott rǫtta, en planta fagrar lilia yfir vart hiarta, at elskvligr gvðs son virþiz til vár niðr at stiga ok (i) oss at vera[1]. Enn hvat gott, kristinn maðr! sem þv fyrirǫtlar gvþi offra, fa þat i hendr sǫlli Marie gvþs moþur, ok bið hana fram bera, þviat eigi seinna enn hreinleiks[12] elskarinn ser sva friþan vmboðsmann af þinni halfv fyrir sik ganganda, þiggr

[1] [*mgl. E.* [2] brædrunum *E.* [3] [siaande *E.* [4] skulu *E.* [5] margra *E.* [6] hvitazta *E.* [7] [*tilf. E.* [8] [euangelio *E.* [9] [saman safnazt tueir eda þrir i minu nafne *E.* [10] at *tilf. E.* [11] mediator *E.* [12] *saal. E;* hreinleikis *St.*

hann giarna sakir astar við sina blezaða[1] moðvr Mariam, þoat offrit vęri hlutlavst af ilminvm, ef þu berir fram.

Nv sem blezaðr Bernardvs fremr sic allan i goðvm verkum, virþiz almattigr gvð ok hin sǫtazta Maria drotning þegar honvm ǫmbvna [enn framleiðis[2] með dyrðarsamligvm birtingvm [heilagra syna[2]. Honvm veittiz þat eina iolanott at sia [fyrir giof heilags anda[2], sem eigi var mannlict helldr fyrir gvðs miskvnn [salinni veitanlict. Hann var vpphafinn til sva gøfvgligrar synar ok hveriv lofi makligrar[2], at honvm birtiz drotning himins ok iarðar a þann hátt, sem hon føddi sinn sotazta son með fagnaðe án sott [ok harmi[2]. Sva gengr hinn fagri Jesus af herbergi moður sinnar sem Davið segir i sinni bok: In sole posuit tabernaculum suum et ipse tanquam sponsus procedens de. [Fyrir þvilicar giafir hofz Bernardus[3] eigi til metnaðar, sem enn provaz i þvi er eptir ferr, [þviat almattigr gvð fyllir þat i þessvm manni, sem hann sealfr segir, at huerr mvn vpp hefiaz, er sic lǫgir[2]. Eina nott ser Bernardus standa hia ser einn fagran suein með guðligri birti. Þessi byðr honvm vndir ræksemþar vallde, at hann tali [heþan af[2] með fullu træsti þat er skipat verðr af gvði i hans[4] mvnni.

Eptir þessa vitran var [Bernardus aboti[5] sva orvggr ok einarðr rettlǫti at boða moti ranglatvm[6], at hann[7] matti kallaz mvnnr snilldarinnar [ok hamarr birtingarinnar[2]. Þvi er af honvm lesit likara byskupligri framferð enn abotaligri, at hann tok valld af gvði langt vmfram þa vigslu[8], sem honvm veittiz a iarðriki, sva framarliga, at allir Klareuallensis abotar [eptir hann komandi[2] huilldvz vndir hans valldi ok verðleikum agiǫtir menn ok mikils verðir. [Þa var siþan annarr Bernardr heilagr maðr ok miok frǫgr, er eptir liþinn tima var pavi i Rom. Þar var Geirarðr ok Petr monoculus. Sa Petrvs var gøfugrar ǫttar ok mikillar virð-

[1] *mgl. E.* [2] [*mgl. E.* [3] [Þuilikar giafir hofu Bernard *E.* [4] upploknum *tilf. E.* [5] [hann *E.* [6] ranglæti *E.* [7] *saal. E;* þar *St.* [8] *saal. E;* veizlu *St.*

ingar, ef hann hefði viliat, enn hann kaus helldr brott huerfa af stundligum metorðvm aflandi þa fehirdzlu, er með engvm er endanvm. Lof ok dyrð se varvm herra Jesu Cristo per omnia[1].

61.

Af Thoma erchibyskupi.

Sva er senniliga skrifat, at einn klerkr[2] Thomas at nafni var a vngvm alldri til nams i Paris [a Frakklandi[1]. Þessi blezaðr[3] maðr [hinn vngi Thomass[1] var þegar gięddr [ok geislaðr[1] með agiǫtu siðferði, halldande sinn likam ok sal i hreinvm meydomi, þar með hiartanliga elskande vara frv sanctam Mariam moðvr Cristz, er fyrir gengr øllum þeim með haleitu epterdømi, [sem sic varðueita storvm hreinliga i føgru skirlifi. Þegar i ǫskvblomi, sem fyrr var greint, setti signaðr Thomass gvðs moðvr Mariam sinn vakran verndarmann ok gøfugligan[4] geymara, þionande henni hversdagliga með hiartaligum skięrleik [heilagra bǫna[1], ok þar með [sem hann þroaz i klerkdomi[1] diktar hann [drotningunni marga fagra lofsǫngva[5], þa sem heilog kristni helldr ok hefir siþan ok syngr fagrliga sealfum guði ok hans sǫtuztu moþvr til virþingar. Nu þo at Thomass lifðe vel ok goðmannliga vpp a sinn likam[6], voro eigi aðrir skolaklerkar hans kumpanar[7] sva øruggir til hreinlifis a þeim tima, helldr hafði huerr ok einn leyniliga vnnvstv ser til skemtanar.

Nv berr sva til einn vetr, sem Thomass er[8] enn i skolanvm, at fostv inngangr kemr at hendi, ok klerkar lifa i verra lagi. Þriðia dag hinn nøsta fyrir øskvdag koma þeir saman i einn stað [með glennzi ok gamni miclv[1]. Segir þa huerr øðrvm, huersv hans vnnasta er vitr ok vel fallin [i øllvm sinvm atferðum[1], ok setia siþan stefnvdag

[1] [*mgl. E.* [2] enskr *tilf. E.* [3] blezadi *E.* [4] [setiandi hana sinn uerndarmann ok *E.* [5] [henni fagra saungua *E.* [6] likama *E.* [7] *rettet;* kumpvnar *St,* kompanar *E.* [8] var *E.*

eptir vm morgininn, at þa skal[1] hverr fram bera þat klenodivm, sem hans vnnasta hefir honvm gert. Enn Thomas sitr hia ok þegir, [þa er þvilicir lvtir ero talaþir[2], þviat hann hafði enga unnustu nema vara frv sanctam Mariam, fyrir þa[3] grein hefir hann ok ecki klenodivm, þat er hann megi fram bera [fyrir sina kvmpana[2]. Her fyrir [er Thomas gabbaðr ok hleginn af þeim klerkvnvm, at hann gerði sic sva einleitan[4] fra øðrvm mønnvm. [Ok sem þeir slita þvilikar rǫðvr[5], gengr signaðr Thomas til kirkiv ok fellr[6] til bǫnar fyrir alltari sǫllar Marie sinnar vnnvstv biðeande hana með tarvm, at hon veiti honvm [til hvggunar[2] nøckut klenodium. Eptir vm myrgininn[7] aðr messvtimi se[8] kominn, hafa klerkar stefnu sin i millvm, [sem talat var fyrra dag[2]. Berr þa huerr þeira fram [þann grip, sem hverium til heyrir, lita siþan til Thomam með glennzligv viðbragði eptir spyriande[9], hvat hann se fram setiande. Hann svarar sva: „Ek hefir eina [kiẹrvztu ok sǫtvztu[10] vnnvstu, segir hann, þa er mer ferði fagrt klenodivm a þessi nott, ok þat sama skal ek nv higat[11] bera.“ Hann gengr siþan [i sitt[12] stvdivm ok finnr i einvm stað [(i) herberginv[13], hvar stendr sniáhuitr[14] kistill lvktr vandliga ok orþinn með sva [miclv yfirvǫttis[15] formi meistarliga, at engi[16] iarðligs mannz hønd matti sva fagrliga [lika ok grafa ok allt annat at[2] gera. [Signaðr Thomas tekr vpp þenna kistil með miclvm fagnaði, berr fram fyrir kvmpana ok biðr þa vpp lvka[2]. Enn sva sem kistillinn er vpp lokinn, syniz þar i liggiande[17] allr byskupligr skrvði [sva litils vaxtar, at hann matti allr liggia i þeim litla bvðk[18]. Skiptir nu skiott vm rom klerk-

[1] *tilf. E.* [2] [*mgl. E.* [3] þessa *E.* [4] [gabba þeir hann ok segia, at hann giorer sik einhlitann *E.* [5] [Eptir þetta *E.* [6] fram *tilf. E.* [7] morguninn *E.* [8] er *E.* [9] [sitt klenodium. Spyria þeir þa sidann Thomam med glenzi *E.* [10] [kærazta ok sætazta *E.* [11] fram *E.* [12] [inn i *E.* [13] [herbergisins *E.* [14] sniohvitr *E.* [15] [miklum yfiruættis hagleik ok *E.* [16] einskis kyns *E.* [17] liggia *E.* [18] [med bagli ok audrum hlutum sem byskupi hæfir *E.*

anna, lofuðu nv allir gvð ok hans signuðu[1] moðvr, þviat þeim gaf[2] vel skilia, at þessi kistill var eigi iarðneskr helldr [til kominn af sealfri himinrikis cvria, at hann með sinvm farmi skyllde vera fyrirsogn okominna lvta, þeira er ofarrmeirr fylldvz innan þessa mannz lifdaga[3].

Fylldiz ok siþan einkar fagrliga þat, er þessi kistill spaði fyrir, þviat þessi gvðs maðr Thomas [enski son Gillibertz ok Moalldar ǫttaðr ok fǫddr i Lvndvnum[4] varð siþan Kantvariensis erkibyskup ok allz Englandz primas ok postoligs sǫtis legatvs vm allt England. Ok er þat vel verðuct, þviat hann lifði [sitt lif[4] storvm heilagliga ok finnz alla gotv[5] verit hafa enn rettvisazti[6], er hvarki hallaðe [nockvrn tima rettvm domi[7] fyrir femvtvm ne manna mvn. Sva var hann sterkr ok stǫðugr með kirkivnni[8] moti Heinreki konvngi [ok hans raðvneyti, at hann veik ser huarki af rettri reglv fyrir konvngsins[9] bliðu ne striðu, [hotvm ne harðindvm. Sva var hann rettvisliga harðr við hina omilldari, at uel matti hann þeira hegnaðarhamarr heita, enn fatǫkra manna ok harmþrvnginna var hann hinn haleitazti hvggari. Nv ef sokin, sem engi vitr maðr efar, gerir manninn goðan i gvðs avgliti, þa finnz hans sok ecki rettvisligra; þviat hann striddi moti gvðs ouinvm, er kirkivnni ok hennar rettindum villdu með ollu fyrirkoma með sinvm bolvvðvm ovǫnvm. Enn hann villdi, sem varð, ollvm þeim ovenivm brott hrinda, sem hofðingiarnir hofðu aðr leitt vpp a kirkivnnar skaða. Ecki finnz hans lifi heilagligra, þviat hann fyrirliet alla heimsins fegrð, þar með fiarluti frǫndr ok vini ok allan þeira felagskap fyrir gvðs ast, takande a sic ok sina frendr fatoktar vtlegð með marghattuðum moðum odǫmiligra meingerða .vi. ár i samt. Enn aptr tekinn af vtlegðinni með fullri vndirhyggio Heinreks konungs ok hans

[1] sætuztu *E.* [2] gefr *E.* [3] [himneskr *E.* [4] [*mgl. E.* [5] uega *E.* [6] domare *tilf. E.* [7] [rettindum *E.* [8] *saal. E;* kirkiv̄ *St.* [9] [at hann halladi hvorki af rettu fyrir *E.*

manna þolir hann signaðr heim kominn til Cantvariam sarligan dauða[1].

En hvar eða með hverivm hǫtti hann let lif sitt, þa er þat øllvm kunnict, at hann var drepinn i heilagri høfutkirkiv allz Englandz, þeiri sem øllvm øðrvm er tignari [hęri ok haleitari[2]. Her með var hann píndr af sinvm vndirmønnvm ok andligum sonvm. Enn þann tima sem þeir gvðrǫkir glǫpamenn [voro inn komnir[3] i kirkivna ok skokv sin sverð yfir erchibyskvpsins høfði [enn lifanda, hneigðiz sa gvðs vin oc hans sǫtvztv moðvr elskari at nalǫgu kirkivnnar altari, sic með þvilicvm orðum a hendi felande sǫlli Marie gvðs moðvr: „Þessarrar kirkiv patronis ok hinvm heilaga Dionisivm pinslarvátt fel ek mic a hendi ok kirkivnnar søk[4].“ Eptir þessi orð offrar hann sic hinvm hǫsta gvði i pislarvottis forn framfallinn fyrir heilact altari, sa er optliga er[5] vanr með tara vthellingv at fornfęra Kristz likam með hans blezaða bloðe. Sva var þessi himnakonvngs virktavin grimliga felldr i gvðs vingarði, at krismaligr[6] partr byskvpligrar krvnv var sniðinn með hausnvm mikill af hans høfði. Ok af [þvi odømiliga sári floðe sva mikit bloð vm daginn oc nottina eptir[7], at kirkian matti vel kallaz sem laugut i hans bloði. Enn þvi meirr varu fylgiande lutir likamligri[8] natturv gagnstaðligir, þviat hans asiona bliknaði eigi eptir sva stor hǫgg ok [sár. Eigi þornaði hann, eigi grofv þyckvar hruckvr hans enni þvi helldr, eigi þrøngði ok nockvrs konar augvnvm, eigi sigu þau ne svcku, eigi flaut ok nockvrs kyns vátt vt af mvnni eða nǫsvm, eigi var halsinn skorpnaðr ne herþarnar niðr sigv, eigi sealfr likaminn stirðari ne skinnit a honvm rvmara, ok a engvm lut eða lim hans likama matti sea nockvrs konar

[1] [200[16] *mgl. E.* [2] [*mgl. E.* [3] [koma inn *E.* [4] [hneigdi hann sik at alltarinu felandi sik aa hendi sialfum gudi ok hans sætuztu ok signadri modr þeirar kirkiu patrono ok hinum heilaga Dionisio pislaruott *E.* [5] var *E.* [6] krismannligr *E.* [7] [hans sarum floadi sua mikit blod *E.* [8] *mgl. E.*

þat mark, at hann þornaði ne þyrri eða at honvm setti, helldr sva sem lifande mvnde þessa mannz da·ða[1] likame vera, þat[2] með þessu synande, at hans davðe er honvm i gvðs a·gliti meirr til [virðuligs verðleika[3] enn nockvrrar minkvnar, [varðueittri andlitzins fegrð ok yfirbragði, skirleik ok biartleik; syniz hann þa nockvra bliðu i sioninni frammi hafa, sem hann bar iafnliga lifande i sino blezaða briosti, sva framt, at likara syndiz þvi, at[4] hann hefði sǫtliga sofnat, a·gvm oc mvnni aptr loknvm með lifligvm lit, enn hann hefði sva harðan da·ða þolt [með andvorpvm ok angri[5].

Thomas erchibyskvp var maðr einkar sǫmiligr ok kennimannligr i sinv lifi, harr maðr a uǫxt ok grannvaxinn, lioslitaðr, svartr aa hár, [neflangr ok rettleitr[5], bliðligr i yfirbragði, hvass i hvgviti, inndǫll ok astuðigr i allri viðroðv, skorinorðr ok skyr i frambvrði[6], stamr nockvt litt. Sva var hann [hvass i skilningi ok storliga gla·ggr, at hann greiddi vitrliga vandar spvrningar. Sva var hann ok[6] minnigr, at þat sem hann heyrði vm sinn i heila·gvm ritningvm [eða lagadomvm,[5] var honvm greitt [ok tiltękt hvern tima, er hann villdi frammi hafa[7]. Gvðs moþvr Mariam elskaði hann vmfram alla menn [ok fal henni a hendi alla sina framferð[5] nærst almatkvm gvði. Sva var hann blęzaðr i allri sinni framferð[8], sem nv bar ra·n a, at gvþ almattigr gerþi hann makligan[9] þvilikrar dyrðar. Vmfram flest dǫmi falla dyrðarlutir til þessa pislarvátz, þviat hann tignar lofligt lif ok da·ðasa·k, vigslupallr, stund ok staðr. Rannsaka lifit, ok mvntv finna haleitt ok heilact, er hann fyrir þvi gvðs iatari. Grein davðasokina, ok er eigi hans eins sok, nema helldr allrar kristninnar, fyrir þvi er

[1] *tilskrevet i Margen i St., med Henvisningstegn hid.* [2] [ok eigi þornadi hann eda bliknadi ne þuarr, helldr sem hann uæri sem lifandi, þar *E.* [3] [uirduligra uerka *E.* [4] [at uardueittri andlitzins fegrd, þviat likara syndizt þui, sem *E.* [5] [*mgl. E.* [6] ok *tilf. E.* [7] [at tala, nær sem hann uilldi til taka *E.* [8] medferd *E.* [9] *saal. E;* magligan *St.*

hann sannr pislarvattr. Lit a vigslvpallinn, ok er hann hinn ǫzti byskvp ok allz Englandz primass ok postoligs sǫtis legatvs, ok ma hann af þvi sannliga heita postoli. Leita at liflatz[1] stvndinni, ok hittiz a [hatið drottinligs bvrðar[2]. Virð davðastaðinn, ok er hofvðkirkian i Englandi. Hverir voro [dauðamenn hans? Eigi giǫðingiar, helldr vndirmenn hans[3] ok andligir synir.

Nv af þessa mannz [dyrð ok iartegnvm[4] fagni heilog kristni, mer ok moðir, [dyrð hafa oðlaz af drapi broðvrligu. Fagni hon ok Joseph selldan af brǫðra sinna ofvnd ok nv rikianda i himinrikis holl[5]. Enn þessi [hinn haleiti ok hinn gofugligi gvðs vin Thomas Cantuariensis erchibyskvp ok allz Englandz primas ok postoligs (sǫtis) legatvs var pindr a því ári, er liðin voro fra vars herra holldgan .m. ara .c. ok lxx. ok eitt, a fimtogunda ári ok þriðia sealfs sins alldrs[6], fiorða kalendas Janvarii, þriðia dag vikv, a elliptv tið dags, fimta dag iola, at vars herra likamlig bvrðartið, honvm til erfiðis, yrði þeim til [huilldar ok haleitrar[7] dyrðar. Til þeirar hinnar somv[8] leiði oss varr lavarðr Jesus Kristr, sa sem bǫðe er upphaf ok endir, með feðr ok helgvm anda lifir ok rikir einn gvð i þrenningu vm allar alldir verallda[9]. Amen.

62.

Af klerk ok gyðingvm.

I nockvrri fiolmennri[10] borg voro boði samt kristnir menn ok gyðingar, þo greindir [i herbergium[5] sem savðir fra vorgvm. Sva er skrifat, at i þeiri borg var einn prestr, hann hafðe litla kapellv ok flvtti þar tiðir vel ok goðmannliga, elskari var hann gvðs sonar ok hans sotuztu moðvr,

[1] saukinni ok *tilf. E* [2] [burdartid drottins uors *E.* [3] [daudamennirnir? Hans undirmenn *E.* [4] [dauda *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [guds kappi var pindr, þa er lidit uar fra hingatburd uors herra þusund aara .c. .lxxx. ok eitt *E.* [7] [eilifdrar (!) *E.* [8] dyrdar *tilf. E.* [9] allda *E.* [10] *mgl. E.*

eilifliga blezaðrar brvðar oc meyiar Marie drottningar. Prestr hafði hia ser einn klerk, þann er flvtti með honvm tiðir dagliga. Var prestr nockut alldraðr, enn[1] klerkr var vngr [maðr, vel fenginn innan kirkiv[2] oc sǫngmaðr mikill. Kapella [þeira kennimannanna stoð skamt i brott fra[3] þinghvsi gyðinganna, sva at sǫnghlioð or kirkivnni [matti heyraz þar[4] i milli.

Nv berr sva til einn vetr, at purificatio sancte Marie kemr at hendi, þat kollvm ver a norrønv kyndilmessv. Gengr fyrr nefndr prestr til kirkiv sinnar vm kuelldit, ok klerkr hans með honvm, at segia aptansǫng. Nv sem þeir [hafa vpp byriat sømiliga, syngia þeir[5] alt fram vm kapitula. Enn hvart sem þat var orða prestz eða eigi, setr hann vpp responsorivm af varri frv, er sva hlioðar: Gaude Maria uirgo, cunctas hereses sola interemisti, que Gabrielis archangeli dictis credidisti, dum uirgo deum et hominem genuisti, et post partum uirgo inuiolata permansisti. [Þvilict er versit með responsorio[6]: Gabrielem archangelum scimus diuinitus te esse affatum, uterum tuum de spiritv sancto credimus inpregnatum, erubescat iudeus infelix, qui dicit Cristum ex Joseph semine esse natum. Responsorivm þyðiz sva: Fagna þv, mor maria, er trvðir orðvm Gabrielis hofvðengils, ok drapt ein saman allar uillvr, þa er þv mǫr ok moðir gazt gvð ok mann, ok vart eilifliga flecklavs mǫr eptir bvrðinn. Versit [með responsorio[2] norrǫnaz sva: Ver uitvm Gabrielem hofvðengil hafa talat gvðs eyrindi til þin, ver trvvm þinn kvið hafa þroaz af helgvm anda, skammiz vesall gyþingr, er þat segir, at Kristr se getinn af [likamligv friofvi Joseps[7].

Nv með þvi at klerkrinn [hans prestz[8] er allvel raddaðr, syngr hann hátt versit, ok með þvi at þar gengr hǫst i hlioðvnvm, sem svivirðingarorð gyðinganna ero mest [i skilninginvm[2], heyra þeir limir ovinsins[9] fvllgerla rødd

[1] prestzins *tilf.* *E.* [2] [*mgl.* *E.* [3] [þesse stendr nærre *E* [4] [heyrdizt *E.* [5] [byriaa (!) upp, syngia þeir sæmiliga *E.* [6] [ok versit *E.* [7] [likamligum frioum Josephs *E.* [8] [prestzins *E.* [9] ovinarins *E.*

klerksins fram i þinghvsit ok reiðaz við akafliga, berande saman sin rað, hvern veg þeir skulo hefna [þessvm klerk[1], er ǫpir vpp i lopt oc svivirðir þa i orðvm. Þat verðr statt i raðagerð þeira, at þeir skulo[2] gripa klerkinn þegar i stað vt af kirkivnni. Oc einn þeira [kloðiz með fvllri vndirhyggio oc[3] tekr yfir sic eina klerkakapv, gengr siþan fram i kirkivna skǫðr vargr vndir sꜹðar asionv. [Hann ferr inn i korinn vndir[4] þvi yfirbragði, sem hann mvni kirkivna sǫma oc tiðir syngia [með þeim fám klerkvm, sem aðr ero fyrir[3]. Enn þat er eigi hans eyrindi at ꜹka þionostv hins krossfesta Jesv eða Marie moðvr hans, helldr at minka ok fyrirkoma þeirri[5] tiðagerð, sem þar er fram flvtt [þeim til virðingar[3], þviat hann gripr með afli [oc skiotv tilbragði[3] þann sama klerk ok rennr með hann vt[6] af kirkivnni. Nv sem hann kemr framm i þinghvs til sinna kvmpana, høliz hann mikit ok þickizt[7] vel hafa gengit, [at þeir megi hefna sin[3]. Setia þeir siðan klerkinn niðr ok kringia vm hann ǫllvm megin, brigzla þeir hann ok høða [ok herfiliga leika, binda hann ok hverskyns pina, þar með dǫma þeir hann sekir ok dꜹðans makligir[8], at eptir vm morgininn skal klerkrinn lata lif sitt með nøckvrv[9] grimmazta pisla[10] kyni, [þvi sem þeir fa til[3], enn er nv settr nattlengis i hinn sterkazta fiøtvr oc varðhald, [at eigi møtti hann brott komaz[3].

Nv er þar til at taka, at presti þickir allþvngliga fara, er klerkr hans er tekinn brott fra honvm, þviat hann þickiz vita, at gyðinglig [illzka ok otrv, ef hon er sialfrað, mvn lata þann goða mann standa vndir[11] pislvm ok drápi. Enn þar a ofan [missir kirkian sinnar sǫmðar ok stendr[12] sem eydd eptir a sva virðvligri hátið. Þvi vakir hann alla nóttina [vt i gegnvm[3] biðeande hina helgvztv gvðs moðvr Mariam,

[1] [klerkinum *E.* [2] skule *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [med *E.* [5] þeira *E.* [6] brott *E.* [7] þikir *E.* [8] [beria ok binda, þar med dæma þeir hann *E.* [9] hinu *E.* [10] pinslar *E.* [11] [þiod ok illzka mune lata standa þann goda mann undir haadi *E.* [12] [stendr kirkian *E.*

at hon hialpi [þenna klerk með sinv fultingi[1] ok frialsi hann af sinvm þrǫngvingvm, ok hans bǫn heyrir almattigr gvð ok blezvð[2] Maria drotning, ok gerir við klerkinn [með sva stormerkiligvm hætti, sem engin davðligr maðr fęrr skilit. En þo skvlvm ver nockvt af segia, at þaðan af megi vndirstanda, hversu blezvð gvðs moðir Maria er ǫllvm þeim nalǫg, sem a hana kalla[3]. Nu sem kemr óttvsongs timi, stendr prestr vpp ok helldr fram tiðagerð sinni, allt þar til at hann hefir lesit hina nivndv lectionem i ottvsǫnginvm. Ok sem þar er komit, er klerkrinn gripinn upp or fiœtrinvm[4] ok þvi sterka varðhalldi, sem fyrr var fra sagt, ok settr niðr i kirkiunni a einv augabragði. Hefir prestr þa[5] byrjat hit niunda responsorivm: Gaude Maria uirgo. Klerkr þackar gvði sina lavsn ok tekr til at syngia varrar frv responsorium einkar sœtliga, sva ok versit með[6]. Syngr hann nu miklv hęra enn vm kuelldit, at þar fyrir mikliz sœmð ok virðing almattigs gvðs, enn gyðinglig otru sviviröiz ok margfalldliga fyrirdiarfiz[7].

Nv sem prestinvm ok ǫllvm við veranda lyð verðr kvnnigt af klerksins orðvm frœgð ok agœti sva mikils stormerkis [ok agiotis[8], flygr þat[9] ok ferr vm allan staðinn, hversu bœlvaðir gyðingar hafa nv enn vdyggliga[10] i hlavpit erfð hins krossfesta. Ok þegar i stað sem viðrkvǫmiligr timi er til, kallar konvngrinn saman mikinn lyð oc stefnir fiœlment þing, [þviat hann var þar i borginni þann tima, er þvilikir lvtir gerðuz[8]. Er a þvi þingi þetta mal vpp borit af[11] kirkivnnar halfv ok konvngsins, hversu gyðingar hafa prettvissliga gabbat savðaher guðs. Þar eptir dǫmir konvngrinn með beztu manna raði, at fyrir þa grein at gyðingrinn hafði klerkinn gripit vt af kirkivnni vndir siðlǫtis bunaðe, skulo allir gyðingar taka þa pinv, ef þeir uilia eigi snvaz til rettrar trvar, at þeir skulo[12] engi klǫði

[1] [þessum klerki *E.* [2] mær *tilf. E.* [3] [miok stormerkiliga *E.* [4] fiotrunum *E.* [5] upp *tilf. E.* [6] eptir *E.* [7] fordiarfizt *E.* [8] [*mgl. E.* [9] nu *E.* [10] *mgl. E.* [11] *saal. E;* at *St.* [12] skuli *E.*

bera nema gvl, ok þo vánd ok felitil at ǫllvm kosti, at þeir se avðkendir með sinni [otrv ok fraskilianligir guðligri[1] hiørð, sem iafnan meinmǫla hinn krossfesta Jesum ok hans dyrðliga[2] moðvr blezaða mey Mariam drotningv[3], hveria ver kristnir menn iatvm senniliga gvðs son getit hafa með skęrvm ok obrvgðnvm meydomi. Henni se lof ok dyrð eilifliga með sinvm blezaða syni fagrliga[4], þeim er boði er upphaf ok endir allra [goðra luta, lifande ok rikiande með sinni sǫtvztu moðvr per eterna secula[5]. Amen.

63.

Af einne hvstrv[6].

Nǫckvr agiot hvsfrv var i einshverivm[7] stað, hvn var storliga rik bǫði at heimligvm avðǫfvm ok goðvm siðvm, elskande [sǫla mey virðuliga[8] Mariam af ǫllv hiarta. Þessi frv átti eina kapellv hia sinvm herbergivm, hafði hon hana latit gera af sinvm kosti ok eiginligan kapellanvm til fengit, let hon þar syngia ser messv [hvern dag af varri frv, er yfir kom[9]. Nv berr sva til einn vetr, at prestr hennar frvinnar[4] er farinn i fiarlǫgt herað at [einshveriu eyrinde[10]. Enn i hans brottferðar tima [stendr pvrificatio sancte Marie[11], ok nv er engi[12] kennimaðr heima i kapellvnni [slika hatið[13]. Þetta hryggvir frvina storliga miok, at hun skal nv messvlavs vera a þvilicri hatið gofvgligrar guðs moðvr, enn var aðr vǫn hversdagliga at heyra hennar messv. Þvi gengr hon gratande a messvdags myrgininn[14] inn i kapellam[15] ok fellr fram með tarum fyrir altari varrar frv.

Enn skiotliga sem hon er þar komin, sigr a hana lettr

[1] [uanntru ok fraskildir guds *E.* [2] dyrdligu *E.* [3] drottning *E.* [4] *mgl. E.* [5] [hluta per omnia secula seculorum *E.* [6] *saal. Overskriften i E;* Fra klerk ok gyþingi *St.* [7] einhuerium *E.* [8] [uora fru ok uirduliga mey *E.* [9] [af vorre fru hvern dag *E.* [10] [einhuerium erendum *E.* [11] [er nalæg kyndilmessa *E.* [12] prestr ne *tilf. E.* [13] [at messu megi syngia aa sialfri hatidinni *E.* [14] morguninn *E.* [15] sina kapellu *E.*

hǫfgi, ok þvi nǫst syniz henni, sem hon se stødd i einni agiǫtri kirkiv [boði mikilli ok vel bvinni[1]. Ok sem hon hefir þar verit litinn tima, sier hon storliga mikinn meyiaflock ganga inn i kirkiuna. Þęr[2] ero allar haleitliga[3] bunar með sniohvitvm klǫðvm oc skinandvm asionvm, enn þo berr ein af ollvm oðrvm[4] sem sol af himintvnglvm. Sv gengr i ǫndverðvm flocki ok hefir [gvlliga koronv[5] a hofði. Nv sem þær blezaðar ero inn komnar [i mvsterit[1], er drotningvnni soti bvit. Sem hon hefir niðr setz ok allar hennar meyiar [eptir sinni skipan, ser hvsfrvin annan tima, at inn[1] gengr skinande flockr vngra manna sva sem processionem gerande ok biðande sins herra. Meðr þeim flokki ser hon at gengr einn maðr, ok hefir kertabyrði micla[6] a baki. Hann skiptir siðan[7] ok gengr með fyrsta loganda[6] kerti at drotningvnni sealfri, ok fęr henni[8], siðan ollvm [meyium eptir skipan vt i fra[9], ok þar nost ollvm hinvm vngvm monnvm. Siðarst gengr hann at hvsfruinni[10] ok fęr henni kerti, en hun gripr i moti baðvm hondvm með hiartaligvm fagnaði.

[Sem korrinn er þann veg skipaðr sęmiliga ok fagrliga, sem engin da-ðlig tvnga ma skyra, standa allir sva sem biðande, þar til sem hon ser hvsfrvin, hvar[11] fram koma .ii. skryddir akoliti. Þeir ganga með digrvm tortisvm sva sem or skruðhvsi korsins. Þar nǫst ganga .ii. skryddir[6] svbdiacnar, siþazt gengr sealfr[6] kennimaðrinn skryddr [sem til messvembǫttis[12] ok eptir kristninnar hǫtti. Gengr þessi blezaðe kennimaðr með sinvm klerkvm at gera confessionem [frammi fyrir altari[1]. Eigi er þat gleymanda [i þessi røðv[1], at heilagr ande gaf [hvsfrvinnar hiarta[13] þa speki, at hon kende alla þa menn, sem hostrar raddar[14] voro [i þessv liði[1]. Kennimaðr sa er skryddr [stendr frammi til messo

[1] [*mgl. E.* [2] meyiar *tilf. E.* [3] hatidliga *E.* [4] sua *E.* [5] [gullcoronu *E.* [6] *mgl. E.* [7] kertunum *tilf. E.* [8] ok *tilf. E.* [9] [meyiunum *E.* [10] husfreyiu *E.* [11] [Þar næst ser fruin at *E.* [12] [ok til messu buinn *E.* [13] [husfruinne *E.* [14] raustar *E.*

bvinn[1] skilr hon at er hinn mikli byskvp herra Jesus Cristus. Tveir diaknar hans ero .ii. englar. Tveir akoliti ero þeir Lavrencius ok Vincencius pislarvattar. Þat gefr henni ok at skilia, at mǫr sv hin koronaða er drotning ok foringi allra meyianna ok moðir þess hins mikla kennimannz, [er messvna byzt at syngia[2]. Nv sem þeir [standa frammi ok[2] gera confessionem [fyrir altari[2], ganga fram i miðian kor .ii. alldraðir menn [bøðe fagrir ok friðir[3]. Þeir ero precentores ok byria vpphaf messv með agiotligri rǫddv, enn allr korrinn syngr eptir. Kennir hvn precentores, [at þat ero þeir David ok Salomon .ii. konvngar.[4] Virðiz hvsfrvinni nv eigi oðrvvis enn helldr skemtilict i kirkivnni, þviat himneskir geislar skina alla vega, ilmr hinn agiętazti angar miøk sǫtliga, drottinlig asiona ok hans [moþvr með annarri hirð liomar solo biartara[5]. Raddir sotar [ok hvnangligar[2] ma þar heyra, himneskr skrvðe bǫtir ok[6] hveruetna.

Nv syngz messa meðr sagðri skipan, þar til sem[7] vti er offertorium, ok sem þar er komit offranartima til[8] altaris, gengr sol[9] Maria gvðs moðir allra manna fyrst til altaris ok offrar sæmiliga sitt kerti með knefalli. Siðan hver morin eptir aðra, siþan hverr eptir annan [þeira vngv manna[2], þar til [at nv hafa allir sin kerti af hondvm latit[10] vtan hvsfrvin, [sv sem ver høfvm aðr fra sagt[2], hvn stendr ok vill eigi [til altaris ganga. Fyrir þa sok dvelz messan, ok[11] biðr kennimaðrinn [við altarit, er hon hindrar at offra kertið[2]. Oc sem staðr hefir vm stvnd a verit, gerir var fru sendimann til hvsfrvinnar[12] með þvilicvm orðvm: „Seg [henni hvsfrvinni[13], at hon gangi til altaris með kerti sitt, [þviat þat er mikil ohoverska, at fyrir hennar hindran skal messv embottið standa ok sva micill kennimaðr biða. Send-

[1] [er *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [storliga fagrir *E.* [4] [ok eru þat fedgar Dauid ok Salomon *E.* [5] [agætrar modur lioma solu biartari *E.* [6] *tilf. E.* [7] at *E.* [8] heilags *tilf. E.* [9] uor fru sancta *E.* [10] [sem allir hafa af haundum latid sitt kerti *E.* [11] [sitt kerti lata *E.* [12] husfreyiu *E.* [13] [þu husfreyiu *E.*

iboðinn[1] gerir sem honum er boðit, berr fram eyrindet ok segir, at hans frv byðr, at hon gangi til altaris með kerti sitt[2]. Hvsfrvin svarar sva hans[3] orðvm: „Þat viti menn, segir hon, [þott þionostan biðe sva lengi, at eigi gangi[4] fram i degi, fǫri ek aldri þvi helldr af hendi mitt kerti[5]. Enn þat uil ek, at þv vitir, at þetta geri ek eigi fyrir þriozkv sakir eða þralynde, helldr fyrir hiartaligan kiǫrleik við kertið ok þann sem mer veitti.“ Aptr ferr sendimaðr ok segir drotningvnni, hversu svarat var hennar[6] eyrinde. Enn var frv sancta Maria sendir hann þegar [annan tima[7], ok ferr [a sama hátt ok fyrr, at hann fęr engan lvt af hvsfrvinni[8]. Þriðea tima segir var frv til sendiboðans: „Far nv ok bið hana enn[9] i fyrsto með bliðu, at hon gangi til altaris með kertit; enn ef hon vill þat[10] eigi, þa tak af henni með harðfengi.“ Hann ferr þegar i stað ok eyrindit fram berr. Enn hvsfrv svarar rett[9] sem fyrr. „Nv með þvi, segir hann sendiboðinn, at þv vill eigi [með goðv[2] last lata kertit [fyrir mer[2], þa er þat vili[11] minnar frv, at með afli skal ek þat [af þer gripa[12]. „Gǫr sem þer likar, segir fruin, enn þat skaltv profa, at eptir megni skal ek hallda[13] kertinv.“ Eptir þessi orð rœðr sendiboðinn eptir kertinv i hendr hvsfrv[14], [ok ero nv sviptingar miclar með þeim[2]. Hvsfrvin verr sic karlmannliga[15], [enn sendiboðinn sokir eptir drengiliga. See[2], þat er her skiotaz af at segia, at [þar til kippaz þav vm kertið, at þat stǫckr svndr i miðiu[16], hefir hvsfrvin halft, enn sendiboðinn halft, ok skilia við sva bvit.

[Er þa miok allt senn, at kertið brotnar ok hvsfrv vaknar[17] fyrir gvðs moðvr altari, þar sem fyrr hafði hvn

[1] *saal. rettet;* sendiboðinn *St.* [2] [*mgl. E.* [3] sendimannzins *E.* [4] [þo at þionustan gangi eigi *E.* [5] ok bidi sua lengi *tilf. E.* [6] hans *E.* [7] [i annat sinn *E.* [8] [enn nu sem fyrr *E.* [9] *mgl. E.* [10] enn *tilf. E.* [11] bod *E.* [12] [taka *E.* [13] aa *tilf. E.* [14] henni *E.* [15] uel *E.* [16] [sundr briota þau kertid *E.* [17] [Enda uaknar husfruin *E.*

niðr lagz [til bǫnar i sinni kapellv[1]. Hon hugsar nv greiniliga, hueria[2] fagnaðar lvti allzvalldande gvð ok hans motazta moðir hefir henni veitt at sia ok heyra a þeim signaða degi. Sva hugleiðir hon ok hvat siðarzt bar til i syninni [millum hennar ok frvinnar sendiboða[1], litr til ok ser, [at hon helldr sinni likamligri hendi þann sama kertislvt, sem eigi varð af henni gripinn i sealfri vitraninni[3], þvi lofar hvn hiartaliga hinn høsta gvð ok hans millduztv moðvr frv sanctam Mariam, er henni veitti þvilika[4] miskvnn með ovmrǿðiligv stormerki. [Eigi at eins var henni gefit at heyra ok sea himneska krapta, helldr ueittiz henni þar með syniligr vitnisbvrðr fvllkominna sanninda, at eigi blektiz hon fyrir drama sem svmir aðrir, helldr var hon gnogliga giǿdd andligvm synvm fyrir haleitar gvðs giafar[1]. Tekr hon siþan þenna kertislvt ok byr vm einkar somiliga, ok þat var[5] verðuct, þviat huerr sivkr maðr [eða kvikvendi[1], sem drack af þvi blezaða kerti, varð fyrir gvðs miskvnn [þegar heillt i stað af ǫllv fyrra vanmegni[6].

Sva sǫmir ok hvggar gvðs moðir sancta Maria sina þionostvmenn ok vini, henni se lof ok dyrð með sinvm sotazta syni, sem vpp er hafin koronvð drotning yfir allar samsveitir heilagra ok ǫll engla fylki, rikiande með almatkvm gvði, er alla lvti helldr ok hefir [i sinv valldi[7], sa sami einvalldzkonvngr allrar skepnv[8] lifir ok rikir án nøckvrv[9] endimarki. Amen.

64.

Einn mvnkr af klaustri Vincencii męllti i moti tiðahalldi varrar frv[10].

Þa er liðit var fra higatbvrð vars herra Jesu Cristi [mille oc .viii. tigir oc .viii. ár[11], var agiøtr maðr Vrbanvs

[1] [*mgl. E.* [2] *tilf. E.* [3] [þann sama kertishlut sier i hendi *E.* [4] sua mikla *E.* [5] er ucl *E.* [6] [i stad alheill *E.* [7] [sier i hendi *E.* [8] skapari *tilf. E.* [9] *mgl. E.* [10] *Af Vrbano pafa Overskrift i E.* [11] [þvsund ára ok atta tigir *E.*

secundus takande almenniliga stiórn heilagrar gvðs kristni, hann var einarðr maðr ok ǫrvggr i kirkivnnar rettinde. A setta ári sins pavadoms kemr hann allt hingat i Galliam, halldande mikit þing ok breitt i þeim stað, er Claremons heitir. Þar styrkir hann allar gerðir sinna forverara Gregorij septimi ok Victoris tercij, þviat þann tima var mikit svndrþycki [millvm kennimanna[1] oc cvriam sakir þeirrar vpprásar, at Gregorivs septimvs toc aptr vndir kirkivna þat frelsi, er Adrianvs primvs hafði vt gefit i fyrsto Karvlo Magno, sem fyrr var greint i sǫgv Gregorij sexti. Þvi skipar Vrbanvs secvndvs[2] i Claremons, lǫgtakande með valldc sǫlla gvðs postola Petri et Pꜹli, at engi vm alldr skal nockvra kirkivnnar virðing þiggia af veralldligvm hofðingivm keisorvm eða konvngvm. A þvi sama þingi skipar hann mǫrg[3] nytsamlig decreta, millvm hverra hann byðr obrigðiliga, at hvern lꜹgardag geriz[4] virðing varri frv sancte Marie gvðs moþvr vm alla kristni með fvllri tiðagerð ok hatiðligri[5] messv, þegar eigi standa [storir messvdagar aa[6].

Var hann i þessi skipan miok nytsamligr ok kristninni hialpvǫnligr, þviat sva sem lꜹgardagr er hvrð fyrir drottinsdegi, sva er gvðs moðir Maria paradisar port fyrir eilifvm fagnaði, oc sva sem engi nair drottinsdegi, vtan hann gangi þangat lꜹgardag, sva fęr engi eilifan fagnað, vtan himinrikis port ivngfrv Maria leiði hann þagat. Þvi hefir heilog kristni iafnan þroaz meirr ok meirr i hennar þionkan[7] með hversdagligvm tiðalesningi, lꜹgardaga halldi, með fostvm ok tiðagerð sǫmiligri, með messvsǫng ok ǫlmvsugiǫði. Ok til þess at ver heyrim, hversv miskvnn er þeim reiðubuin, sem gvðs moþvr vegsama, enn hinvm bardagi ok pina, sem hana vanvirða, skulu ver setia nockut ǫfintyr af skilningi þeira[8] fyrr sagðra greina, þott aðr se þat vitað fyrir otoluligan vitnisbvrð ritninganna[9].

[1] [kirkiunnar *E.* [2] qvartus *E.* [3] ok *tilf. E.* [4] einkannlig *tilf. E.* [5] sæmiligri *E.* [6] [fyrir storir messudagar *E.* [7] þionustu *E.* [8] *mgl. E.* [9] eiginligra ritninga *E.*

J þann tima sem inn leiddizt [hversdagligr tiðalesningr[1] sollar gvðs moðvr Marie, var þat viða[2] i kristninni glaðliga tekit með hiartaligvm fagnaði, þviat goðvm monnvm synduz þor ǫmbunir miøk skemtiligar, sem drotningin [het þeim fyrir[3], er dagliga less hennar tiðir, hvat skrifat stendr in miraculis beate uirginis. Her með er lesit, at eitt klavstr heilags Vincencij tok með greindu tiðahalldi ok hellt vm þriv ár. Enn eptir þat liðit mǫglaðe[4] moti tiðahalldinu einn broðir, hann het Gaðo[5], slior ok lastavðigr i sinu lifi, enn snarpr ok kyndvgr i klokvm[6] frambvrði, þottiz miok vitr ok oðrvm framarr i grein ok smasmygle, hvar fyrir hann setr a mikinn flvtning fyrir brøðrvm, at þvilic nyivng se engis[7] hattar þolandi[8] vpp a þann reglvþvnga, er þeir hafa aðr[9] bera, reiknande hvat fra øðrv, at þeim megi sem mest synaz, hvat þeir hafa vndir standa, at þvi helldr skuli [Mariv tiðirnar af leggiaz[10]. Ok sva [kemr hann[11] sinvm prettuisligvm fortølvm, at brǫðr samþyckia honvm. Enn litlvm tima siðarr reiddiz[12] gvðlig hefnd vpp a þetta klavstr með ymisligvm bardaga, sva at i sino[13] syndagiallde kemr þeim annarr ofagnaðr, þegar annarr er vti, stolit ok rǫnt er þeira goz, brend ero þeira herbergi i dyniandа loga, hvskarlar þeira ok heimamenn ero selldir vndir sverð eða ǫxi sinna ovina. Sva þrøngviz[14] upp a þann lifnat mikil ogipta, at þeir þickiaz vm siðir eigi þola mega, ok gera brøðr nockura[15] af sinv kapitvlo til herra keisarans kveinande[16] af fyrr søgðvm ofriði, biðiande at hann leggi til nockut hialprǫði með þeim. Herra konungrinn[17] svarar sva þeira mali: „Hvat kallzit þer eða kiǫrit af yðvarri ohamingiv, biðeande oss davðligan mann styrks eða vinattv, þar sem oss er senniliga flvtt, at þer hafit

[1] [tidalesningrinn *E.* [2] sidann *E.* [3] [hefir þeim fyrir heitid *E.* [4] mauglar þar *E.* [5] Gazo *E.* [6] klokligum *E.* [7] einskis *E.* [8] *saal. E;* þolanda *St.* [9] at *tilf. E.* [10] [þeir tidirnar af leggia *E.* [11] [*saal. E;* sem hann kemr *St.* [12] reidizt *E.* [13] *mgl. E.* [14] þraungdizt *E.* [15] *tilf. E.* [16] kueinkandi *E.* [17] keisarinn *E.*

afrǫkz ok brott rekit sealfa miskvnnar moðvrina, hennar þionostv hafnande. Þvi ero rett makliga komande, yfir yðr illir lvtir fallande, at þer sealfir þat uitande, miskunnar portið aptr strengiande." Fyrir þvilic orð keisarans falla brøðr til iarðar, iatande sina sekt við almatkan gvð ok hans sǫtuztv moþvr, fyrir sic heitande ok sina brǫðr iatande, at heþan af skulo þeir stoðuct hallda Mario tiðir, sva sem þeir vilia forðaz frvinnar misþyct ok stvndligan bardaga. Oc eptir þetta heit serr til þeira bliðliga ivngfrv sancta Maria, tendrandi keisarans hvg [með miclvm[1] goðvilia, klastrið i bezta pvnkt aptr skipande, innan litils tima þat gerande. Profvðu þat broðr Vincencij, hvart betra var þiona fortolvm Gaðonis[2] eða lofsongvm beate uirginis.

65.

Var frv vitraðiz prest a lavgardag[3].

Einn siðugr kennimaðr sat at sinni kirkiv, elskande gvð ok hans sǫtvztv moðvr, dagliga lesande Mariv tiðir[4] semiliga, ok hafðe tekit i vana sinn at standa kyrr[5]. Þat friða likneski varrar frv sancte Marie, sem i kirkiv þeiri var[6], hafðe prestrinn kostat a[7] sina penninga. Hveria nott reis hann vpp af sinni sǫng ok geck til bǫnar annat hvart i[8] kirkiv eða sinn leynikofa, engan fatǫkan mann setti hann vt af þvi herbergi, sem hann sealfr sat yfir borði, heilsande þa alla sem sina kiǫruztv vini, þar[9] með lǫtr hann inn bera einsliga uist hvern tima, þa sem hann parterar fatǫkvm monnvm fyrir gvðs nafn[10], sva at engin skylldi missa[11]. Fyrir þvilikar dygðir ueitti gvð honvm sina miskunn ok setti sitt orð i hans mvnn[12] með sva mikilli giof, at opt-

[1] [til mikils *E.* [2] Gazonis *E.* [3] *Af einum godum kennimanni E.* [4] seint ok *tilf. E.* [5] i saumum sporum fra upphafi til enda *tilf. E.* [6] stod *E.* [7] *mgl. E.* [8] *saal. E;* til *St.* [9] hier *E.* [10] ok blezadrar modr Marie *tilf. E.* [11] *saal. E;* myssa *St.* [12] munne *E.*

liga linaðe hann kolnuð hiǫrtu með hita astarinnar, viðrkomning fram leiðandi, með tarvm sinnar goðfysi sva[1] veitande. Optliga søng hann messur søllar Marie gvðs moðvr, setiandi sina ván i hennar bǫnvm nǫrst guðe sealfum.

Nv geriz sva með gvðs vilia a nøckurum tima, at prestr þessi tekr sott micla með strǫngvm verkivm oc lꜹngvm vanmǫtti. Verðr hann i þeim sama vanmǫtti[2] miøk mattfarinn, sva at frȩndr hans ok vinir standa yfir honvm miøk hryggir. Hvat hefir þvilikan enda sem her greinir. Eitt lꜹgarkuelld[3], sem hann liggr vanmattvgr i millvm heims ok heliar, sigr a hann lettr høfgi, sva at hann þickiz varla skynia, hvart hann sefr eða vakir. Oc sem þann veg hefir staðit vm kvelldit[4], hefr hann vpp ꜹgu sin ok serr, at hann er kominn a [einn vøll harðla viðan[5] ok slettan. Hann kennir[6] þa engrar sottar eða meinlǫtis. A þeim sama velli ser hann standa litið herbergi i þa mynd sem eina kapellv, hann gengr þagat til, a litande hvsit vtan ok innan,[7] ǫtlar þar at hvilaz. Serr hann, at hvsit vex æ sva lengi sem hann hefir. [þar verit[8], þar til at þat verðr sva stort sem eitt mvsteri. Oc er hann vndrar geysi miøk þessa nyivng, litr hann enn vt af mvsterinv[9] ok serr til ꜹstrøttar storliga mikit ok agiǫtt herbergi, þat er með sinvm vngǫngvm var samtengt þessv [mvsteri, sem[10] hann stendr i. Tekr hann miok at ottaz alla saman [þessa syn[11], þviat hann veit eigi, hvat [hon hefir at þyða[12], ok er hann stendr skialfande, heyrir hann raddir margar, i fyrstu miøk fiarlǫgar, enn er timi liðr, ero þǫr nalǫgri[13] þvi skyrri ok sǫtari, sva at hann vndirstendr[14] greiniliga hvnangligan hliom ok himneskan sǫng framarr enn fyrr a sinvm lifdøgvm. Þvi nǫst serr hann, at skinande skari

[1] gudi *E.* [2] krankdome *E.* [3] lauga(r)dags kuelld *E.* [4] ok nockrn tima nætrinnar *tilf. E.* [5] [fagran voll *E.* [6] sier *tilf. E.* [7] hann *tilf. E.* [8] [dualizt *E.* [9] *saal. E;* herberginv *St.* [10] [sama musteri, er *E.* [11] [synina *E.* [12] [hefir at merkia *E.* [13] nalægare *E.* [14] skyniar *E.*

biartra borgarmanna gengr inn vm þat port, sem [verðr millum[1] mvsterissins ok þess micla herbergis. Bǫði ero þar karlar ok konvr syngiande með hverskyns strengleikvm, framarr enn mannz eyra heyrði nockvrn tima. Hann skilr skiotliga fyrir skipan somiliga ok gǫngu mannanna, at her geriz processio[2] fyrir einvm mikils hattar hǫfðingia. Ok þvi nøst ser hann, at ein volldug frv gengr i [miðiu liði[3], sva at til beggia handa [ero margir þionostumenn[4] vt i fra. Þessi drotning er i sinni dyrð vmfram alla sina fylgð, sva sem herra ok hofþingi yfir sinu folki. Hennar blezað hofvð er falldit þrimr skavtvm sva sitt, at asionvna matti eigi sia gerla. Sva gengr þessi processio inn i mvsterit. Er þa stoll settr ok drotningunni[5] soti bvit. Sem hon hefir niðr setz, falla þeir a kne með vegsemð ok litillǫti, sem aðr leiddv hana, taka[6] með hofsemd mikilli fyrr sagðan bvnat brott af hennar hǫfðe, sva at asionin[7] birtiz skiǫr ok greinilig i alla staði. Enn er prestrinn serr þvilica[8] fegrð, fellr hann til iarðar með otta miclvm, skiliande fyrir vitian[9] heilags anda, at þessi signaða frv er drotning himins ok iarðar, haleit gvðs moðir sancta Maria, þviat nockut form hennar asionv þickiz hann kenna af þeiri skript, er heima stendr i hans kirkiv, þo at dyrð ok gofuglig[10] pryði andlitzins gangi her langt vm þat fram allt, er maðr ma greina i sinv hugskoti.

Nv sem litla stund hefir þǫgn verit, lykr vpp sv blezaða drottning sinn[11] mǫtazta mvnn sva talande sǫtliga ollvm lyð a heyranda: „Hvar er prestr minn," segir hon. Ok sem engi hennar maðr[12] tekr undir þessa rǫdd[13], hvgsar prestrinn með ser, at þessi orð fyrir frvinnar miskvnn mvni honvm til heyra, ok svarar sva: „Min sǫtazta drotning, segir hann, hverr er sa sem yðvarr prestr kallaz?"

[1] [millum stendr *E.* [2] *saal. E;* processia *St.* [3] [midium flocki *E.* [4] [*tilf. E.* [5] drottninginni *E.* [6] takandi *E.* [7] asianan *E.* [8] hluti ok oumrædiliga *tilf. E.* [9] vitran *E.* [10] *mgl. E.* [11] inniligsta ok *tilf. E.* [12] manna *E.* [13] rædu *E.*

Gvðs moðir sancta Maria talar þa i annan tima: „Vit þat án efasemð, at þic kallar[1] ek minn[2] kennimann.“ Eptir þessi orð fylldiz prestrinn miklvm fagnaði, sem eigi ma orðvm skyra, risande vpp or þeim stað, sem[3] hann hafðe aðr[4] verit, fram fyrir hasotit gangande til iarðar i i annat sinn fallande. Drotning himinrikis talar þa [enn i þriðea tima[5] sva segiande: „Þv veizt með sealfvm þer, hvat [einkanligrar dygðar[6] þu hefir framit i goðri staðfesti mer til[7] dyrðar, þvi virði ek þic makligan at heyra rødd mina þer til hvgganar ok mikillar sœmðar, fyrir þa grein synda ek þer mina asiono lika þeiri skript, er stendr i kirkiv minni a þinvm stað, at þu hefir hversdagliga [fyrir þvi sama likneski[8] gert mina minning með iafnaði. Þa skript gerði forðvm einn vinr minn i Englandi, enn nv[9] skemztv kostaðir þu [i þinv goðzi[10].“

Meðr þessvm orðvm frvinnar fagnar prestrinn framarr enn sa maðr, er finnr morg ok mikil æðæfi, ok at nyiv fellr hann fram fyrir hasǫtit sva segiande: „Heyr þv, min sotazta drotning[11], lifs sotleikr ok sǫnn ván, gofuglig gvðs moðir[12], sancta Maria! bið ek [þic, at þu hneigir þitt virðulict valld[13] minvm bǫnvm, biðeande fyrir minvm syndvm, at fyrir þina verðleika forðimz[14] ek i gvðs domi allar pislir illra[15] manna, sva at þaðan af mega ek niotandi verða þess fagnaðar, er saman stendr i [eilifvm fagnaði með gvði yfir[16] himna fyrir drottin varn[17] son þinn.“ Þessvm orðvm kennimannzins svarar drotning himinrikis, fvllkomliga sic iatande þat skulo vera veitande, sem hann er biðeande. Siþan lypti sv blezaða frv sinni[18] hǫgri hond yfir lyðinn,

[1] kalla *E.* [2] prest ok *tilf. E.* [3] er *E.* [4] i *tilf. E.* [5] [þat til hans i þridia sinne *E.* [6] [einkar dygdir *E* [7] lofs ok *tilf. E.* [8] [*tilf. E.* [9] fyrir *tilf. E.* [10] [þina peninga ok godzi *E.* [11] guds modir *E.* [12] getara *E.* [13] [þitt uirduligt valld, at þu hneigir þitt eyra *E.* [14] fordizt *E.* [15] uondra *E.* [16] [*saal. E;* einvm gvðe er rikir við *St.* [17] Jesum Kristum *tilf. E.* [18] sina *E.*

benedictionem ſyngiande með þessum orðum fram berande: Benediccio dei patris omnipotentis et filij mei et spititus sancti descendat super uos et maneat semper[1]. Oc er ſylgðin hefir sagt amen, kemr otti akafligr yfir[2] prestinn, sva at með ongv moti þorir hann vpp at sea.

Enn eptir stvnd liðna, er hann litr vm sic, er sv syn oll brott tekin af hans ꜹgvm, sem ſyrr birtiz honvm, sva at nv stendr hann a þeim sama velli, sem ſyrr var [greindr i þessu mali. Af sva skiotv vmskipti[3] verðr hann sorgmoðr, sva at nv i stað þickiz hann kenna þeirar sottar, sem ſyrr hafðe hann. Sva gengr hann sinn veg með hryggv hvgskoti, þar til er [.ii. illir[4] menn koma i moti honvm [a veginvm[5], ok annarr þeira talar sva til hans: „Eigi skaltu þat ǫtla, segir hannn, at su syn, er þer birtiz [ſyrir litlu[5], hafi nockvr sanninde með ser.“ Annarr suarar: „Hvi fǫz þu i þessv, segir hann, þar sem þv veizt, at [hvern þann[6] sem gvð vitiar nockvrn tima, megvm ver alldri með[7] kyndvgskap yfirstiga.“ Hinn ſyrri talar þa enn: „Hvat sem þv segir, þa trvir hann illa, ef hann trvir þessa syn sanna vera.“ Sem her er komit, hlioðar rodd af himni sva segiande[8]: „Þegi þu, vesall ovin!“ Ok[9] i stað hverfa þeir baðir ovinir sva sem dvpt ſyrir hvøssvm vinde. Siþan gengr hann sama veg, þar til er hann kemr at kirkiv einni. Fyrir þeim kirkivdvrum [standa .ii. menn friðir[10] i viðrbragði bliðir. Þickiz prestrinn fvllkomit[11] vita, at annarr þeira er Petrus hoſðingi postolanna. Hann talar þa til prestzins: „Án allri efasemð skaltv [þa syn sanna trva, er þer birtiz ſyrir litlv, ok þat til marks[12], at sivkdomr þinn mvn heðan af [lettaz ok ꜹflin styrkiaz dag fra degi[13], þar til er kemr fiórðe dagr [nøstv vikv[5], þa mvntv [risa

[1] uobiscum *tilf. E.* [2] lydinn ok *tilf. E.* [3] [greint. Af þessu *E.* [4] [tveir illiligir *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [*saal. E;* hverr sa *St.* [7] lygum eða *tilf. E.* [8] mælandi *E.* [9] þegar *tilf. E.* [10] [ser hann standa tuo menn friða *E.* [11] fullkomliga *E.* [12] [þat uita *E.* [13] [rettazt *E.*

or þinni reckiv nǫrr alheill[1], gefande lof gvði ok sølli Mariv hans blezaðri moðvr.“ Eptir [sva talat[2] hverfa þessir baðir [brott af hans ꜹgliti. Stendr prestrinn þa litla stvnd i sama stað, aðr hann vaknar[3] i sinni sǫng miøk mattfarinn, [rennande ꜹgum til synar[4], ok serr heimamenn hryggva standa [frammi fyrir[5] sǫnginni. Fylldvz sva siðan allir lvtir, sem honvm voro fyrir sagðir, [at sivkdomr hans var þegar lettari ok þaðan af linaðe dag fra degi, þar til er hann riss alheill vpp a fiorða degi i nǫsto viku[4]. Hafðe hann [þvi styrkari[6] trv yfir syninni, skrifande hana sialfr i latinu [sinni hendi, engvm vtan þeim synande, sem hann hvgðe goþa menn verande, i gvðs avgliti vera fram farande[7]. Lifðe hann siþan nøckvr ár, þionande sølli gvðs moþvr Marie með [allri vandvirkt ok astriki, at tima fylldvm sitt[8] fyrirheit takandi i eilifvm fagnaði paradisar faandi.

66.

Var frv vitraðiz kreptri meyiv ok grǫddi hana[9].

I nꜹckvro heraði var einn fatǫkr bondi, hann atti meðr sinni eiginkonv morg bǫrn, flytiandi [þa vmegð[10] með sinni vmhyggiv ok handa erfiði. Sono[11] atti hann marga ok eina dottvr, hon var kryplingr ok hinn mesti ølmosvmaðr. Nv kemr sva, at bøði[12] þessi hion andaz [miøk iafnsnimma[4]. Dreifaz þa børnin viða at leita ser atvinnv, enn mǫrin krepta[12] er iafnan i sama stað[13], þviat hon ma sik hvergi hrǫra i brott, helldr er hon flutt millvm þorpa, sva sem hverr villdi henni veita fyrir guðs nafni. [Þaðan af berr sva til[14] a nøckurn tima, at henni er fylgt sið vm kvelld til eins bonda. Sa bondi var illr viðreignar, grimmr

[1] [uerda alheill miok sva *E.* [2] [þetta *E.* [3] [, uaknar prestrinn þa bratt *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [yfir *E.* [6] [styrkia *E.* [7] [synandi aunguum þeim, er hann hugdi eigi goda menn uera *E.* [8] [aullu astriki *E.* [9] *Af illum bonda E.* [10] [þau *E.* [11] Syni *E.* [12] *mgl. E.* [13] hieradi *E.* [14] [Þui giorizt sua *E.*

ok geysi tomr af[1] gvðs ótta. Þvi talar hann haurðvm hermðarorðvm við þann gvðs aʼmingia, segiandi at hon geri ser læti ok leiðindi, ok vili sva iafnan laut ok oþrifin[2] lifa at afla ser eigi matar sem aðrir menn, þvi segiz hann eigi lengr mvndv þola skropvm[3] hennar [ok latæði[4], livgandi þat sem fiandinn kennir[5] honvm, at nogr vęri dagr, ok hon motti vel ganga til annars bǫiar.

Viðr þessi [snvbbvnarorð ok hvers kyns miskvnnarleysi[6] verðr męrin storliga hrygg, þviat hon þickiz eigi skilia, hvat af henni mvn[7] verða, ef hvn skal vti liggia vm nottina, enn hon ma sie hvergi hrǫra [til manna bygða[4], ok allt[8] eins ser hon sinn[9] þann likaztan, at draga sic brott [af þeima bæ[4] sakir ognarorða ok atstǫðu þess bannsetta bonda. Nv sem hon hefer lengi pinz i sarvm grat ok sviða likams[10] fyrir þat ofrafl[11], er hvn veitir veykvm liðvm, nattar hana fram hia skogi nockvrvm, tekr hon þa [einkannliga til[12] at grata, biðeande almatkan gvð ok hans blezaða[13] moðvr, at þaʼ miskvnni hennar mali a nockvrn hátt. Eptir langan grat sofnar hon, ok skiotliga birtiz henni [skiol ok[4] miskvnn fatǫkra ok hialp naʼðstaddra signvð gvðs moðir sancta Maria. Hvn er þa hyr i asionv ok gofvgliga blið i orðrǫðu, sva segiande til þessarrar fatǫkv konv: „Miok ertv hrygg, dottir min, segir hon, ok er þat várkvnn, þviat heilsvleysi þitt ma þer mikit þickia, einkannliga[9] sakir þess at flestir mæðaz a dvgnaðinvm við þik, enn hvarki er til faðir ne moðir at hialpa þer. Nv er þat mitt eyrinde, at þegar sem þv vaknar, [vil ek, at þv risir vpp ok[14] farir sendifor mina til [nǫsta bęiar[15]. Þaʼ hion er þar bva, ero bǫði rettlát, ok er hvsfreyia mer þo kiǫrri, þviat hon gerir mer einkanlig elskvbrǫgð. Henni skaltv

[1] godum uerkum ok *tilf.* *E.* [2] oþrifanliga *E.* [3] skropv̄ *St.*, *E.* [4] [*mgl.* *E.* [5] kendi *E.* [6] [myskunnarlausu ord *E.* [7] mune *E.* [8] at *tilf.* *E.* [9] *mgl.* *E.* [10] likamans *E.* [11] afl *E.* [12] [sarliga *E.* [13] blezudu *E.* [14] [riser þu upp, ok uil ek at þu *E.* [15] [þess bæiar er svo heitir *E.*

bera kveðiv mina ok þat með, at hon veiti þer vist sva langan tima, sem þv þarft fyrir mitt nafn. Her með [segðv henni minn vilia[1], at hon ok bondi hennar ok allt þeira hyski fasti aa myrgin[2], þviat þa er laugardagr, er mer til heyrir. Ok vil ek, at þv fastir heþan ifra hvern lꜹgardag, vtan storar hatiðir beri vpp[3] aa, ok þar fyrir aꝺlaz þv gleði eilifs fagnaðar.“

Eptir [sva talat[4] hverfr drotningin [til himins[5], enn mǫrin vaknar [rett ok[6] alheil ok vel til bvin at gera sem fliotaz frvinnar eyrindi. [Sva ferr hvn ok fram kemr[6], berande hvsfrvinni kveðivna ok þat er fylgði. Verðr hon [þessarri sǫgv[6] fegnari enn fra megi segia, hlyðandi ollum lutum, sem gvðs moðir sancta Maria bꜹð henni [at gera[6]. Enn er fyrr greind hion segia sinvm heimamonnvm, at hverr ok einn skal fasta a[3] lꜹgardag, sem fyrr var skrifat, mꜹglar i moti einn þręll ok ambatt. Skiotliga[7] taka bǫði makliga hefnd með þeima hǫtti, at sva sem þrellinn ferr i skog [til viðarhꜹgs[6], setr hann ꜹxarinnar egg a sina hond, sva at hann fęr mikit sár. Enn ambattin fellr miok hatt heima i mylnvhvsi, sva at [hennar hond meiðiz i niðrkvámvnni[8]. Var þeim a þvi [siþan baðvm[6] meiri hvgr at mꜹgla eigi i moti lꜹgardaga føstv eða annarri gvðs moðvr þionostv.

67.

Af einvm ofroðvm mvnk, er iafnan las Aue Maria[9].

Einn rikir maðr i verolldo farandi með leik ok skemtan hverskyns sǫllifiss allt i ꜹrvasa alldr sva kiefðr i ahyggivm, at vpplitningar lios var honvm løngvm horfit fyrir þycksetta þoko heimligrar nattvro, þar til er hǫsti hvsbondi leiðir hann i sinn vingarð a ellifiv tið dags, þat er sva[3] liosara, at drottinn himinrikis leiðir [þenna gamla mann[10]

[1] [seg henni, at ek vil *E.* [2] morgin *E.* [3] *mgl. E.* [4] [þetta *E.* [5] [heim til himirikis *E.* [6] [*mgl. E.* [7] huer skiotliga *E.* [8] [haundin meiddizt *E.* [9] *Af fafrodum munk E.* [10] [hann gamlan *E.*

til iþranar ok yfirbotar[1], sva at hann ſyrirlǫtr heiminn ok gengr inn i klꜹstr. Ok sem hann hefir litla hrið inni verit, varð aboti þess [viss, at karl þessi[2] er miok ſakvnnigr, þviat meirr hefir hann ſengiz i veralldar svcki enn sǫngvm eða bǫnahalldi. Nv sem at er leitat, proſaz þat satt, at gamli maðr haſði tynt ꜹllvm sinvm frǫðvm, sva at ǫngan lut meira ne minna kann hann[3] lesa. Þvi skipar aboti til einn broðvr gvðhrǫddan mann ok geðſastan at kenna honvm þat, er nꜹðsynligaz [þvrſti hann[4]. Enn er skolinn hefir lengi staðit, sva at bǫði er mǫddr meistarinn ok gamli[5] lęrisveinn, verðr namit allt[3] eins gott ok litit, þviat eigi ſęr hann Credo nvmet, eigi Pater noster, ok engan lut vtan heilsanarkveðiv sǫllar gvðs moðvr Aue Maria. Sva geſz hann vpp, at þau[6] ár sem [gvþ lerr honvm liſs stvnda[7], less hann æ þat sama[8] vers nǫtr ok daga, þar til er drottinn [liſs ok dꜹða[9] krefr hann andar sem alla menn aðra.

Syniz herra abota ok hans[5] brǫðrvm, sem þessi maðr se vmakligr [sakir ſafroði[9] at liggia milli þeira broðra, sem boði voro siðſerðvgir ok klerkar goðir, þvi er honvm [niðr skotit vt[10] i hyrning nǫckvra, þar sem ǫllvm syndiz[6] vvirþuligaz vera. Stendr sva kyrt, þar til er gvðs moðir Maria vill ǫðrvvis gera, þviat innan ſarra daga rennr vpp einn blomberandi vǫndr, harðla fagr ok friðr, vpp or[11] legstaðnvm moti ꜹllvm likindvm. Vppras vandarins stendr af hǫfvtlutnvm, enn dreiſiz siðan með morgvm kvistvm ok storvm lꜹſvm. Ok er staðarmennirnir at hyggia sem inniligaz[12] sva blezaðri nyivng, sia þeir þat til ꜹka, at a hverio lꜹfinv var skriſat Aue Maria. Er nv rvnnit sem hvataz[13] til abota ok honvm sagt, hvilikt[14] epitaphivm vfroði broðir hefir ſengit yfir sinn likama. Ok er hann

[1] fyrra liſs *tilf. E.* [2] [var, at hann *E.* [3] at *tilf. E.* [4] [þarf *E.* [5] *mgl. E.* [6] *tilf. E.* [7] [hann lifir *E.* [8] blezada *E.* [9] [*mgl E.* [10] [ut skotid af *E.* [11] af *E.* [12] innuirdiligazt *E.* [13] skiotazt *E.* [14] þvilikt *E.*

heyrir þessa luti sagða[1], gengr hann til með øllvm skvnda a litandi með gvðhræzlu ok goðfysisanda, bioðandi at grofina skal vpp taka ok toma gera, at øllum verði [stortaknit þvi liosara[2]. Nv sem molldin er vpp borin, stendr æ vandarleggrinn niðr[3] i gegnvm, þar til er hans neðsta rot stendr vpp[1] af mvnksins tvngvrotvm. Lofa nv allir menn [hafvni rævstvm[4] himnakonvnginn, ok fyrir vtan alla dvøl er sa blezaðr[5] likami vpptekinn ok i [sǫmiligzta grepti[6] með gvðs lofi siþan niðrlaginn sǫlli gvðs moðvr Marie til sǫmþar ok virþingar, en ællvm kristnvm mønnvm til hvgganar, er þvilik miskvnnar dǫmi heyra [i bygð veralldarinnar[4].

68.

Fra presti er ecki kvnni a bok[7].

Þann tima sem kirkivnnar løg bvðv eigi með fvllv vandlǫti, at [hvern klerk skylldi byskvp skilvisliga profa lata[8], aðr hann tǫki vigslvr, hlupuz inn með daraskap[9] ok tokv vigslvr enn kvnnv engan fagnat. Giorðv svmir fyrir eiginliga vvizkv,[10] aðrir fyrir fortølur vandra manna, voro ok þann tima vigslvr fliotari[. Enn nv hefir kirkian i sinni viztkv ok varfǫri, þviat hon hefir lengi i skola setit, hversv hvn megi forðaz sina ovini. Nv[11] geriz sva i einhverri[12] borg, at vlørðr [veralldar maðr vigðiz[13] til prestz, skipar byskvp honvm siþan kirkiv, folkinv til [søngs ok[4] þionostvgørþar oc allrar skylldv. Ok [er prestr þessi hinn vlęrði sva diarfr, at hann[14] ferr til kirkivnnar, sem hann mvni þar nøckvrn fagnat fremia[15]. Liðr nv [litill time sva[16], at leyniz fyrir mønnvm, hverr prestr er, þviat i øllvm sma-

[1] *mgl. E.* [2] [stormerkit þvi augliosara *E.* [3] upp *E.* [4] [*mgl. E.* [5] blezaði *E.* [6] [sæmiligazta gropt *E.* [7] *Af presti einum E.* [8] [byskup skylldi profa lata skiluisliga huern klerk *E.* [9] daruskap *E.* [10] enn *tilf. E.* [11] [enn nu. Þui *E.* [12] einshuerri *E.* [13] [madr uigizt *E.* [14] [prestr þessi *E.* [15] giora mega *E.* [16] [svo skammr time *E.*

havlldvm syngr hann miok lagt, þar til er[1] mikil hatið kemr at hendi ok markt[2] folk sǫkir til kirkivnnar. Hringir[3] til aptansongs vm kvelldit, ok prestr kominn i slopp at syngia aptansong, ef hann kynni nackvat. Ok rett i þann pvnkt kemr honvm i hvg at heita a blezaða gvðs moðvr Mariam, at hon miskvnni hans mali, framarr enn hann er makligr fyrir sina ofdirfð i gvðs augliti, her með iðraz hann hiartaliga sinnar ofdirfðar[4], biðeande liknarbrvnninn miskvnnar. Oc eigi þrotnar honvm eilif framras milldinnar, þviat heilags anda gipt kemr sva mikil yfir hann, at án dvøl er hann vel lǿrðr boði[5] til skilnings ok tiðagerðar. Sva hefr hann upp aptansong harðla somiliga, miok linr i fagnðargrati, fyrir þa yfirvøttis giøf, er honvm veittizt af sealfvm guði fyrir arnaðarorð [ok verðleika[6] signaðrar ok eilifliga blezaðrar meyiar ok moðvr sotvztv Marie drotningar. Siþan sagðe prestr [sealfr byskvpi ok øðrvm beztvm monnvm[7] þessa iartegn, krivpande vndir skriptina[8] eptir kirkivnnar logvm. Enn hann feck pinv litla, þviat byskvp skilði sva, sem [gvðs son ok søl moðir hans hefði[9] fyrirgefit honvm sektina.

69.

Var frv stoðvaði mannfall i Roma[10].

A dogvm virðvligs gvðs vinar Gregorij pava hins micla kom hroðilict drep ok manndavðr[11] með ognarligv myrkri nøckvrt ár i Roma in pascali tempore[12]. Oc með heilags anda giøf byðr Gregorivs pavi, at likneski varrar frv sancte Marie gvðs moðvr, er stendr i þeiri hennar kirkiv er Romani kalla[13] Sanctam Mariam maiorem, skal beraz vt af kirkivnni i ǫndverðv briosti þessarrar processionis, sem

[1] at *E.* [2] margt *E.* [3] *saal. E;* hann *tilf. St.* [4] giordar *E.* [5] *mgl. E.* [6] [*mgl. E.* [7] [byskupi sialfum alla *E.* [8] logliga skript *E.* [9] [uar, at guds son ok sæl modir hans hafði *E.* [10] *Af Gregorio pafa E.* [11] manndaudi *E.* [12] *rettet;* tempora *St;* gaudio *E.* [13] *saal E;* kallaz *St.*

herra pavinn skipar þaðan til annarrar kirkiv. Sva segia froðir menn, at þa skript [hafi giort[1] hinn sǫli Lvcas gvðspiallamaðr. Nv sem processio byzt vt af kirkivnni, er lopt myrkt sem hrǫðiligaz ok niðrfall lyðsins sem akafligaz. Enn þegar sv blezaða skript er vt borin af mvsterinv, flyrr oll dimma fyrir[2] hennar asiono, sva at myrkrit stendr a bak, enn birtir frammi fyrir henni[3], sem sol skini, ok alldri nalgaðiz myrkrit likneskivna, sem þat þyrðe eigi nęr koma, helldr var birtin æ þvi meiri, sem skriptin var lengra fram borin [i borgina[4]. I þeiri somv processione heyriz[5] engla songr i loptinv yfir skriptinni sva segiande: Regina celi, letare, alleluia, quia quem meruisti portare, alleluia, resurrexit sicut dixit, alleluia. Sem her er komit [dictar sǫll Gregorius[6] þegar við fyrir Romaborgar lyð [biðeande, með orðvm[4] sva segiande: Ora pro nobis, rogamus deum, roga(m)us[7], alleluia. Oc án allri[3] dvol heyrir himinrikis drotning, hvers hon er beðin, af sinvm sotazta syni þiggiande, at bardaginn er[8] brott af borginni hverfande. Hvat er solvm Gregorio birtiz a þeim sama degi, þviat yfir þann kastala i borginni, er het Castrvm Crescencij[9], serr hana standa gvðs engil með brvgðnv sverði dreyrugv af manna[10] drapi, [[þat sem nv i stað[4] sliðrar hann til friðar borginni fyrir guðs moðvr arnaðarorð i himinriki. Skilr soll Gregorivs [ok hvggar lyðinn við þessa[11] syn, segiande at bardaginn [mvn fyrir þessa syn at sinni vpp gefaz[12]. Ok sva fylldiz. Kollvðv Romani siþan þann kastala Castrvm angeli, enn fyrr greinda kirkiv [gvðs moðvr[4] kolluðu þeir[13] Regina [i minning þessarrar iartegnar[4]. [Er ok þessi[14] rꜷk til, hvi antempna gvðs moðvr Regina celi er optaz svngin in paschali gꜷdio.

[1] [*tilf. E.* [2] undann *E.* [3] *tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] heyrdizt *E.* [6] [*saal. E;* dictar (eng)larnir standa. Enn sǫll Gregorivs dictar *St.* [7] *mgl. E.* [8] var *E.* [9] crescentis *E.* [10] blodi ok *tilf. E.* [11] [af þessi *E.* [12] [mune at sinne fyrir guds myskunn af letta ok uppgefinn *E.* [13] æ sidann *tilf. E.* [14] [Eru þessi ok *E.*

70.

Af nvnnv er hlavpaz villde or klaustri.

Senniliga er sva skrifat, at nockvr nvnna var i einshveriu[1] systraklaustri. Þessi guðs þionostvcona var [biartrar frǫgðar[2] ok goðrar ættar, sva at allar aðrar systr ser iafngamlar sigraði hvn með hofsamligvm roskinleik heilagra siða, einkannliga elskande[3] blezaða guðs moðvr Mariam drotning himins ok iarðar [með omǫddv hugskoti[4]. Vm nǫtr, sem aðrar[5] systr forv til [huilldar eptir ottvtiðir[6], stendr þessi nvnna frammi fyrir gvðs moðvr altari, drotningvna[7] lofande ok ser með þvilikvm orðvm miskvnnar biðeande: O illud unicvm post deum celestis oraculi propiciatorium, vnicum reconciliacionis humane sacramentum, o rectissimvm miserorum refugium ac fidelissima protectrix omnivm in te sperancium, per unigenitum filivm tuum dirige me in uiam salutis eterne, ubi tecum, o dvlcissima domina, quiescere ualeam sine fine[8]. Þessi bǫn þyðiz sva: Heyrðv, einkanlict liknar herbergi himneskrar raddar[9] ok einsligr grundvollr mannligrar endrbotingar, nost i sǫmd ok sęlv almatkvm gvði! Heyrðu, [hinn rettlatazti[10] verndari vesalla ok [hinn trvlyndazti[11] [skylari allra[12] i þer vǫntande manna, veit mer mina bǫn fyrir ast ok elskv þins eingetins sonar, at þv styrir mer a [eilifan hialparveg[13], hvar ek megi með þer hvilaz, hin sǫtazta drotning, án enda[8].

Nv sem diofvllinn ser þessa gvðs ambátt i [heilǫgu lifsins framferði[14] dagliga þroaz, brennr hann innan af sinni ofund, sem honvm er veniulict, ok leitaz vm aa[15] marga vega, hversu hann skal þess fa vmstillt, at þessi gvðs moðvr[5] þionostukona glati andlig starfalaun sinna velgerninga. Enn þar kemr sem[16] hann hugleiðir, at þessi nvnna var allra

[1] einhucriu *E.* [2] [godrar frægdar dasamligs lifs *E.* [3] elskadi hun *E.* [4] [*mgl. E.* [5] *mgl. E.* [6] [sucfns *E.* [7] drottningina *E.* [8] Amen *tilf. E.* [9] hallar *E.* [10] [hin rettlatazta *E.* [11] [hin trulyndazta *E.* [12] [*saal. E;* skyrari *St.* [13] [rettann ueg *E.* [14] [heilagleik lifsins framm i fridi *E.* [15] *tilf. E.* [16] at *E.*

kvenna þrifliguz[1] ok friðvz [at aliti[2], treystir hann i vapnvm sinvm fornvm, at fyrir lostaskeytin mvni hann enn fa[3] sigrat ondina. Þvi kveykir[4] hann vpp eins riks mannz hiarta til brennande astar við þessa gvðs þionostukonv. Oc skiotliga sem sva[5] bolvaðr lostasemdar gneisti hefir at flogit hans hiarta, rennr hann i moti ok samþyckir diofulsins brvggi, leitande stað ok tima, at sem fyrst megi hann ná nvnnvnnar viðrmoli. Oc sem þa finnaz, [knyrr hinn vngi maðr þa blezaðv sal með þvilicvm hotti, sem her fylgir[6]: „Heyrðv, min sotazta, segir hann. Ek hefir einn leyniligan lvt þer at segia, ok ef þv vill[7] þann gera eptir minvm vilia, þa mvntv [mer vera iafnan hin elskuligzta[8]." Þessvm hans orðum svarar nvnnan sva[9]: „Ek vil gera þer kvnnict, [vngi maðr[2], at moðir drottins mins ok skapara er sva mikill minn trvnaðarmaðr, at [einginn lvt þann sem[10] ek verð vis, skal ek hana leyna. Þvi gor sva vel, ef þu hefir nockut hvgsat leynilict henni til somdar ok virðingar, [dyrðar ok pryðiligrar heiðranar[2], seg mer, ok skal ek giarna af þinni halfv [minni sotvztv frv[11] kvnnigt gera." Enn þvilikvm orðvm verpr hon i vind, þviat gvðlict sað ok diofvllict eitr megv[12] eigi iafnfram [hafa eitt herbergi[13]. Þvi birtir hann vesall [með skyrvm orðvm, hvat bannsett hann hefir getit i sinv hvgskoti. Oc er morin heyrir[14] hans orð sva miok gagnstaðlig ollv rettinde, gleymir hon eigi sinni hogvori ok frogðarfvllri raðvende, [andsvarande hans orðvm[15] með einfolldu hiarta: „Meðr þvi, segir hon, at þv, [vngi maðr[2], hefir þvilika lvti talat[16], þa leita þer likari, þviat ek [fastnaði mic[17] einvm

[1] nænzt *E.* [2] [*mgl. E.* [3] sært ok *tilf. E.* [4] kueikir *E.* [5] sa *E.* [6] [talar ungi madr med þessum hætti *E.* [7] uillt *E.* [8] [vera mier hin elskuligazta *E.* [9] *tilf. E.* [10] [aunguann þann hlut er *E.* [11] [henni *E.* [12] ma *E.* [13] [uera *E.* [14] [huat hann hefir at hugsa. Ok er mærin heyrir, huat hann hefir at hugsa ok *E.* [15] [suarandi hans ordum aullum *E.* [16] at tala *E.* [17] [em faustnud *E.*

manni[1], drotni minvm Jesv Cristo, honvm heitande at þióna með hreinvm meydómi."

Sem hon hefir sva talat at sinni, gengr hinn vngi maðr brott með hryggv hugskoti, [alla vega velltande ser i hvg, hverri astvndan eða[2] list hann skal við koma, at fiandans vili enn hans andar skaði mǫtti fram ganga. Hvat þarf her fleira vm [at tala[3]. Þegar [hinn nǫsta dag er hinn ungi maðr til klavstrans aptr hverfandi[4], gvll ok gimsteina [ok marga dyra gripi[3] með ser berandi, hvaðan af [meinlavsa meyiarinnar avga mǫtti sem skiotaz blect[5] verða. Hann segir [sva enn at nyiv til meyiarinnar[6]: „Þo at þessir lvtir se miklir [ok margfalldir, segir hann, er nv i þenna pvnkt offrar ek þer[3], þa skaltv þat [vita vtan efasemð[7], at miklv meiri lvti [ok agiǫtari mvntv[8] finna, ef þv hlyðnaz[9] minvm vilia." See her dasamlict strið ok harðla mikinn bardaga, er þessi gvðs ambátt þolir með sealfri[1] ser. Sialfr fiandinn, [sa sem senniliga er hinn grimmazti[3] ovin skirlifissins, stangar ok stvrlar meyna fyrir innan [með broddvm lostaseminnar[3]. Enn þessi vngi maðr knyr hana [ok knosar[3] fyrir vtan [með ǫllv megni astvndande, at þat fvllgerðiz, sem fiandinn var fyrir innan fysandi[3]. Enn mǫr drottins verpr eigi ser a bak sinvm [hervapnvm i þessvm bardaga[10], helldr rennr hon [i þessarri þravt[3] til skiols ok skylingar [vanaligrar hvgganar, dyrðarfvlla gvðs mey ok moðvr litillatliga[11] fultings biðiandi ok henni sinn iataðan[12] meydom [af nyiv[3] a hendi felande. [Enn fyrr sagðr vngr maðr lettir eigi af vppteknv oraði, þo at hann skili sic at sinni ecki vinna[3].

Nv berr sva til [a nockvrvm degi[13], sem hinn vngi

[1] *mgl. E.* [2] [hugsandi med hverri *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [aa næsta dag eptir fer hann til klaustrans *E.* [5] [meyiarinnar hugr mætti sem skiotazt blektr *E.* [6] [þa enn til nunnunnar *E.* [7] [fyrir uist uita *E.* [8] [skaltu fyrir *E.* [9] hlydir *E.* [10] [uopnum i þessari þraut *E.* [11] [uanaligra hvggana, guds modur *E.* [12] fyrirheitinn *E.* [13] [einn dag *E.*

maðr kemr enn til hennar bliðliga talande ok elskvliga biðiande, at hon skuli hans vilia samþyckia, striðir fiandinn [sva fast[1] a meydominn, at hon er nv vmsiðir bvin til fallz, þviat sva logande ast vekr ovinrinn[2] vpp i hiarta meyiarinnar til vnga mannz, at andar aflit ok siðsemdar fyrirheitit fęr nv eigi holldinv[3] moti staðit. Heitr hvn salug at gera hans vilia, ok sva [setia þa*v* bǫði samt rað til, at hon skal ganga vm miðnǫtti[4] vt af kla*v*strinv til hans herbergia, [at þar megi þa*v* i naðvm gera sinn vilia. See! Nv[5] sem nott er komin, øtlar hon at fylla þeira fyrirheit [vpp a sinn andar skaða[6], enn gleymir þvi fyrirheiti, sem hon iataði sealfvm gvði, þa er hon vigðiz [vndir kløðabvnat hreinlifiskvinna[6]. Oc er hon gengr fram milli mvra tveggia ok øtlar vt vm þǫr leyniligar dyrr kla*v*strsins[3], sem þar ero fyrir, serr hon, at dyrrnar opnaz þęr enar sømv, [serr hon, at þar gengr[7] inn meyiaflockr mikill haleitliga bvinn. Hon grvnar i fyrstu, at [abbadis mvni nockvra vissv haft hafa af hennar gerðvm ok mvni þar komin með systrvm sinvm[8]. Enn þessi grvnsemð eyðiz skiotliga [fyrir hvgsaða skynsemð, þviat meyiaflockr þessi ok einkanliga foringi þeira er storliga frabǫriligr stett eða støðv þeira systranna, þviat i øndverðu liði serr hon ganga eina friðuztu[9] frv með skinandi asionv. Þessar allar [saman snara hvatliga[10] inn vm portit rett i moti nvnnvnni. Er[11] mvrrinn þrǫngr [ok fylskni allz[12] engi, þickir henni salvgri nv visa ván, at her rett verði hon [høndlut af[13] sinv tiltøki. Gengr hon þo nøckvra stvnd fram i moti þeim. Enn siþann[14] þǫr nalgaz, verðr hon sva ottaslegin, at hon þorir ecki annat enn vikr ser af veginvm vt at mvrinvm ok ǫtlar, at þær skvli ganga

[1] [nu sua aa *E*. [2] fiandinn *E*. [3] *mgl. E*. [4] [giora þau rad fyrir, at um nottina um midnætti skal hun ganga *E*. [5] [Ok *E*. [6] [*mgl. E*. [7] [ok gengr þar *E*. [8] [þar se abbadis ok hafi uissu af hennar giordum *E*. [9] [þuiat hun sier ganga eina *E*. [10] [ganga saman *E*. [11] *saal. E;* Enn *St*. [12] [enn fylsnin *E*. [13] [fundin ok haundlut i *E*. [14] er *E*.

fram hia henni. Nv sem þǫr koma nǫr, þar sem hon stendr skialfandi við murinn, vikr sv blezut[1] drottning himins ok iarðar [vt at henni[2], ok talar til hennar þvilikvm orðvm: „Hvert ætlar þv at ferðaz, systir?“ Enn fyrir skammfylli þorir nunnan[3] ongv at svara. Vár frv sancta Maria talar [þa i annan[4] tima: „Eigi er þessi eilifr hialparvegr.“ Ok eptir þessi orð hverfr sia syn.

Enn með gvðs vilia ok sǫllar gvðs moðvr Marie hverfr nvnnan aptr til sin skiliandi fullkomliga, at með þessvm orðvm frialsaði gvðs moðir hennar sal af þessv[5] vraði, sem standa i þeiri sømv bǫn, sem hon var optaz von at segia með goðfysi fyrir hennar alltari. Gengr nv þegar i stað aptr i klꜹstrit ok fram fyrir alltari gvðs moðvr niðr krivpandi, með hiartaligvm tarum framfallandi skǫrrar iðranar, litillatliga biðiandi ok mikilliga akallandi, þar með likn ok lꜹsn syndarinnar þiggiandi[6] fyrir hvnangligt[7] arnaðarorð moðvr miskvnnarinnar, hvat er hon ꜹðlaðiz skiotliga með afli goðfysinnar. Lifði siþan þessi nvnna allan tima sins alldrs vel ok staðfastliga i gvðs ꜹgliti[8] ok heilagrar Marie drotningar, ok lꜹk sinvm lifdogvm með sǫlvm enda ok for til lifanda gvðs, sa er með feðr ok heilogvm[9] anda lifir ok rikir vtan enda.

71.

[Af salutationibus varrar frv.

Einn vaskr klerkr i Noregs konvngs riki segir af fim salutationibus varrar frv sancte Marie, hversv merkiliga ok vegsamliga þǫr ero inn komnar i kristnina, ok setr þvilikan prologvm frammi fyrir, sem her ma heyra[10].

Capitulum.

Sia iartein[11] dyrligrar ok lofsamligrar þar með eilifliga blezaðrar meyiar varrar frv sancte Marie, himinrikis drotn-

[1] blezada *E.* [2] [*mgl. E.* [3] hun *E.* [4] [*saal. E;* þannan *St.* [5] saugdu *E.* [6] *mgl. E.* [7] nafn ok *tilf. E.* [8] lofi *E.* [9] helgum *E.* [10] [*mgl. her E.* [11] iarteign *E.*

ingar, sem ek syndvgr ǫtlar at skrifa, sa ek forðvm a bok Nicholai mvnks af Klvniacensis reglv. Nafn[1] þessarrar meyiar er hvnangfliotanda, þviat hon heitir Maria, mǫr ok moðir eilifliga verandi, af hveriv englvnvm gerðiz hinn mesti[2] fagnaðr, rettlatvm mønnvm ꜵmbvn, syndugvm mønnvm lǫkning miskvnnar. Nv með þvi at mer bar til sva vanrǫkiliga, sem verða kann optliga, at veralldlig fiolskyllda tekr brott fra þionostvmønnvm goðfysisgerðina, gleymði ek at taka letrlikt transkriptvm fyrr sagðrar iarteiknar[3]. Enn nv vm siðir varð ek til knvinn fyrir bǫn virðvligs herra [abotans af Lysa[4], þar með hans brǫðra ok eigi siðr margra goðfvsra leikmanna, at ek skyllda fyrr sagða iarteikn[5] i letr koma lata. Ok þott ek viti, at lof er vist eigi fagrt i mvnni syndvgra manna, man[6] ek til fara þessa verks, treystandi af arnaðarorði þessar somv meyiar, sem æðr ok vppspretta er liknar ok miskvnnar, ok øllvm skenkir gnogliga dryck sinnar milldi, til lofs ok dyrðar gvðs moðvr ok til hialpar trvlyndra manna salvm skrifar ek hlvti fylgiandi alla, þa sem siþan ero heyrandi, minn frambvrð skiliandi[7]. Eigi se þeir fyrirlitandi, hialpsamliga vndirstøðv virþandi, letrs ok orða halldandi, vanmattvligan stil minnar vitzkv skiliandi, [helldr se þeir astsamliga letrit virþandi[8], af himinrikis drotningv þar ømbvn fyrir takandi[9].

Af cellarario.

I nøckvrv mvnklifi Klvniacensis reglv var einn mvnkr með brøðra samnaði[10] miok goðfvss, elskandi almatkan gvð ok einkanliga hans sotvztv[11] moðvr blezaða Mariam drot-

[1] Reglunafn *E.* [2] sætazti *E.* [3] iarteignar *E.* [4] [Guido abota ok *E.* [5] iarteign *E.* [6] mun *E.* [7] helldr sem þeir letrid astsamliga lita *tilf. E.* [8] [astsamliga birtandi *E.* [9] Einn uaskr klerkr i Noregs konungs rike segir af .v. salutacionibus uorrar fru sancte Marie, huersu merkiliga ok oefasamliga þær ero inn komnar i kristnina, ok setr þuilikann prologum, sem nu matti heyra *tilf. her E.* [10] samlagi *E.* [11] mætuztu *E.*

ningv[1] allrar skepnv. Sagðr broðir hafði þa þionostv at geyma cellarivm, þat er vmsia ok forsia fyrir[2] bera þeim dagliga kosti, sem lifnaðr þarf til likams viðvǫris. Gefr reglan þeim broþvr nafn, [er þa syslo hefir[3], ok kallar cellararivm[4]. Nv með þvi at þessi cellararivs[5] var miklv fiolskylldvgari[6] enn aðrir einfalldir broðr i sǫgðv klaꜷstri, matti hann eigi fvllkomit[7] faga it mesta reglunnar vandlǫti, helldr var hann þa optliga[8] vti eþa inni i nockvrri syslv, er aðrir mvnkar voro i svefni. Sva berr ok optliga til, [með þvi at ahyggian[9] talmar fyrir honvm bǫnahalldit a daga[10], þa er hann optliga a bǫnvm, sem broðr ero i svefni ok naðvm. Þat er eitt alltari volldugrar frv sancte Marie, er hann venzt einkannliga[11] at biðiaz fyrir með agiętri astvndan ok iðuligv astriki, þa sømv drotningv[1] dagliga biðiandi, at hon virðiz fyrir sina sømð ok virþing honvm birtande, hvilict bǫnahalld hann se þat[12] hafande ok með staðfesti dagliga fram flytiande, [sem henni[3] sǫtan heiðr[13] gerandi, enn honvm mesta hialp ok miskvnnar efni tiandi, nv ok eilifliga veitande. Sem hann hefir opt hins sama beðit, berr sva til eitt kvelld miok siðla, sem vti er kompletorivm ok antiphona varrar frv, ǫllvm brǫðrvm til svefns gengnvm, at opt nefndr cellararivs[5] er fyrir greindv gvðs moðvr alltari astsamliga heitr með sǫmv goðfysisbæn frammi liggiande, miskvnnar biðiande. Ok sem hann hefir lengi beðiz fyrir, sigr a hann lettr þvngi[14]. Enn i þeim sama hǫfga birtiz honvm hin sǫtazta mær Maria með sva dyrðligri andlitzins fegrð ok skinande birti klǫðanna, sem [með engis kyns orða frambvrði ma sem verðvct er þar af segiande[15], þvilikvm orðvm til broðvrins talande, með miklvm sǫtleik fram berande, sem her ma hverr er vill heyrandi:

[1] drottning *E.* [2] at *tilf. E.* [3] [*mgl. E.* [4] cellarium *E.* [5] cellarius *E.* [6] fiolskylldare *E.* [7] *mgl. E.* [8] a bǫnvm *tilf. her St.* [9] [*saal. E;* at ahyggiar (!) *St.* [10] daginu *E.* [11] til *tilf. E.* [12] halldandi ok *E.* [13] ok sæmd *tilf. E.* [14] haufge *E.* [15] [eigi ma med ordum skyra *E.*

„Ek er miskvnnar moðir, nalǫg at veita þat, sem þv hefir mic opt beðit með sønnvm goðvilia. Enn nv hvgsa til ok hygg at innvirðiliga[1], hverr háttr er minna skipana. Huerr sa maðr, sem[2] girniz hversdagliga mer at segia bǫn miok þeckiliga til sǫmðar ok virþingar, hefi sva vpp ı fyrstv með knefalli ok hiartans litillǫti[3]: Salvto te, [sancta Maria![4] Her eptir[5] segðv mer með mikilli hiartans goðfysi .x. sinnvm Ave Maria. Siþan sem[6] þat er vti, seg mer minn eiginligan salm Magnificat, hvern er ek [þann tima[7] diktaði, sem ek gat minn sǫta svn drottin Jesvm Cristvm, ok honvm endvðvm með Gloria patri lat fylgia antiphonam Missus est Gabriel angelvs ok siþan vers Angelus dei nvnciauit Marie með fylgiandi bǫn Deus qui de beate Marie. J þessi fyrstv salvtatione hvgleiðv[8] með goðfvsri vmhvgsan, hversv min sal varð haleit með yfirvǫttis miklan[9], þa er ek kenda[10] mik fyrir helgan anda skiliandi eingetinn guðs son i minvm meyligvm kviði hafandi, sva sem i salminvm birtandi, er ek var dictandi. Fyrir þvi skaltv einkanliga elskandi litillǫti i mina minning halldandi, þviat þat er grvndvǫllr allra mannkosta. Her nǫst fall a knee i annan tima, segiandi[6] allt með sama hǫtti sem fyrr[11] vtan nv salminn Ad dominum dum tribularer, ok antemnv Genvit puerpera regem, vers Post partum, bǫn Deus qui salutis eterne. I þessarri annarri salutatione af inztum hiartans mergivm hvgsandi, hverso gloð[12] ek sa englana fagnandi ok Gloria in excelsis sǫtliga syngiandi, millvm minna handa halldandi, gvþ ok mann var ek fǿðandi ok fyrir eiginligv briosti berandi, með nyivm hǫtti fandi, mǫr ok moðir æ verandi. Fyrir þvi skaltv hafa hreina samvizku i minning mina, hreina til gvþs sonar mins ok hreina til návngs þins. Sem [þessvm tveim[13] er lokit, fall a kne þriðia tima, segiande

[1] innvirduliga *E.* [2] er *E.* [3] godfyse *E.* [4] [usque in finem *E.* [5] *saal. E;* með *St.* [6] *mgl. E.* [7] [*mgl. E.* [8] hugleidtu *E.* [9] myklan *E.* [10] var *E.* [11] greinir *tilf. E.* [12] *tilf. E.* [13] [þessu *E.*

allt með sama hǫtti ok[1] fyrr, utan nv salminn Retribve, antemnv Videntes stellam, vers Omnis de Saba, oratio Deus qui unigenitum. I þessi þriðiv salvtatione [hvgsa þv einkannliga[2], hversv með litillǫti ok staðfesti mikilli[3] avstrvegs konvngar hvgsvðv[4] ravksamliga þrenning sonar mins astsamliga[5] eþa hversv þeir avðsyndv með offri sino fagrliga, þviat eigi fyrir davðans hrezlv faheyriliga[5], er Herodes konvngr var þeim ognande, eigi fyrir erfiðis þvngann[6], er þeir voro a veginvm þolande, eigi [fyrri vppgefande[7] enn þeir voro[8] mic ok sveininn Jesvm finnande. Minn sǫti, ver[9] sva gerande, fyrr[10] pislarvǫtti takande, enn með nockvrvm hǫtti þeiri trv brott verpande, [er þv vart syni minvm i skirninni heitande[11]. Her [með tigna þv mik ok son minn hit fiorða sinn[12], segiande allt með sama hǫtti ok fyrr vattande[13], vtan nv salminn In conuertendo deus, antemnv Regina celi, vers Dignare me, oratio Protege domine famvlvm. I þessi fiorðv salutatione mvntv elskanliga[14] hvgleiðandi, hversv minn sǫtazti son eingetinn[15] þolandi harðan ok hormvligan, sáran ok sytiligan erfiðis dauða, ok hversv ek pinslar sverði i gegnvm grafandi, sarligan harm ovirþanligs trega þaðan af takandi. Her nǫst[16] stigi vpp i þitt hiarta sa vpprisv fagnaðrinn, er ek fylldiz með eptir þvilika harma, at avøxtr mins sǫtleika[17] se þer eilif fǫða, af hverivm avexti sva er skrifat in canticis: Bibi uinvm meum cum lacte meo. Ok til þess at þv sampinande mer nockut verande i fyrr greindvm [hǫrmvngar tregvm[18], þa drepande ok oleyfðar kveikingar holldligra girnda deyðandi, þǫr sem ero striðande a þinn likama eggiande, með þer goðfvsliga vekiande, van styrkrar vpprisv elskande eptir

[1] sem *E.* [2] [hugleid þu elskannliga *E.* [3] *saal. E;* mikilliga *St.* [4] hugleiddu *E.* [5] *mgl. E.* [6] þuingan *E.* [7] [upp gefandi fyrr *E.* [8] *tilf. E.* [9] *saal. E;* var *St.* [10] fyrri *E.* [11] [*mgl. E.* [12] [næst fall aa kne i fiorda tima *E.* [13] greinir *E.* [14] einkannliga *E.* [15] uar *E.* [16] med *E.* [17] kuidar ok sætleiks *E.* [18] [trega *E.*

iatningina, at eptir holldzins hǫtti syndina deyðir, enn senniliga[1] fyrir andans styrkt[2] ok staðfesti gvði lifir. Hit fimta sinn a kne fallande allt með sama hǫtti ok[3] fyrr segiande, vtan nv salminn Ad te leuaui, antemna Assvmpta est Maria, her með vers, þꜹ er dictvð ero af minvm [fim fagnꜹðvm[4], Gavde uirgo mater Cristi, vers Exaltata, oratio[5] Deus qui beatissimam. Siðan þat vers Virgo sancta suscipe mentis. I þessi fimtv salutatione skaltv hvgsa af þeim ovmrǫðiliga fagnaði, er mitt hiarta ꜹðlaðiz þann tima, sem ek var vpp nvmin af iarðriki ok skipvt yfir øll engla fylki, einkannliga[6] heyrande fagrliga syngiande [þat sǫtazta[7] epitalamivm hlioðande, sem sva er segiande: Veni, dilecta mea, veni, coronaberis, þat þyðiz sva: Kom þv, min[8] sǫt elskande, kom þv, eilifliga koronande. Her með hvgleið þv innvirðiliga, hversv gvð þinn son minn fyrir þic [vpp reis til eilifs lifs[9] a fyrsta morni vikvdags[10], at þv himneskrar Hierusalem goða luti siande, þa sem gvð er fyrir bvande øllvm sic elskande með goðv halldande. Nv hverr sem einn, er mer segir hversdagliga þessar salutationes, viti fyrir vist vtan efasemð, at þess skal ek eigi vera ominnig, at[11] hann skal hafa mina nalǫgð a sinni daꜹðastvnd. En þv, son minn kiǫrazti, les nv saman með þer þessi boðorð, skrifande þꜹ i hiarta þinv sva sem a bok, ok mvn ek gefa þer iorð[12] fliotande meðr miolk ok hvnangi.

Eptir þessa luti sagða hverfr at syn heilvg himinrikis drotning. Enn cellararivs[13] aptr horfinn [til sin[14], lofar almattigan[15] gvð ok hans sǫtvztu moðvr ok mey Mariam með fliotundvm[16] tárvm fyrir þa miskvnn, er honvm [veittiz i þessarri syn[17], ok eptir bǫn skiǫrliga[1] giorva vm langan tima gengr hann til dormitorivm, leggiandiz i sinni[18] sǫng

[1] *mgl. E.* [2] styrk *E.* [3] sem *E.* [4] [.v. faugnudum *E.* [5] *tilf. E.* [6] elskanliga *E.* [7] [þa sætuztu *E.* [8] elskulig *tilf. E.* [9] [til eilifs lifs upprisandi *E.* [10] uiku *E.* [11] ok *E.* [12] *saal. E;* hvnang *St.* [13] *rettet;* cellarius *St. og E.* [14] [*mgl. E.* [15] almatkan *E.* [16] fliotandi *E.* [17] [hefir ueitz *E.* [18] sina *E.*

hvilld[1] hvilandiz. A nǫsta morgin[2] eptir, sem [primi er vt sagðr[3] ok aboti er með brǫðrvm [a capitvla, lykr[4] opt nefndr cellararivs [vpp fyrir abota ok ǫllvm hans brǫðrvm[5], hvat himinrikis drotning hefir honvm birt [vm nottina[5]. Ok [at fylldv capitulo[6] eptir reglvnnar formi, gengr aboti fram i kor [kirkivnnar með sinvm samnaði[7], mikilliga lofande ok þackir fagrliga gerande [ok moðvr miskvnnarinnar hatiðliga dyrkande[8], eiginligan hennar lofsꜷng hlioðande, þat er antempna Salve regina skiliande. Sem hon er vt svngin, byriaz vpp festive varrar frv officivm[1] Salve sancta parens, ok allir brǫðr hana syngiande ok dyrðarsamliga sæmande, [þat helgazta officivm[9] allt vt til enda leiðande.

(*Capitulum*).

Nv hverr sem þetta tiðahalld elskar, hyggi at gꜷmgęfliga, hversv þat er margfalldliga blezat. Ek mvn tina fa articvloss af mǫrgvm, segir sa er þessa lvti hefir snarat af latinv til varrar moðvrtvngu. Þetta blezaða bǫnahalld stendr saman með þeim lvtvm, er sealfr gvð i himinriki hefir sett ok samit, sem Aue Maria, er engillinn bar fram eptir sins drottins boðorði, ok þvi sem hin helgazta mǫr ok moðir, beztr maðr fǿddr fra karli ok cono, dictaði, sva sem Magnificat. Her finnz ok englasꜷngrinn sealfr, sva sem er Regina celi. Þviat þann tima sem agǫtr gvðs vin Gregorivs pavi styrði fagrliga romverskri kristni, ok drephrið hrǫðilig með ognarligv myrkri striddi með gvðs domi vpp a Romanos, ok herra pavinn byðr, at likneski volldvgrar fru sancte Marie skal vt bera af hennar kirkiv, stendr a bak likneskivnni myrkrit, enn flyrr vndan asioninni með birti ok solskini. Ok sem likneskian er borin, heyrir signaðr Gregorivs, at i loptinv er svngin Regina celi, letare alleluia, qvia qvem meruisti portare, alleluia, resurrexit,

[1] *mgl. E.* [2] dag *E.* [3] [primatid er ut saugd *E.* [4] [i capitulum komnir seigir *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [eptir capitula *E.* [7] [med sinu collegio *E.* [8] [modur myskunnarinnar, fagrliga syngiandi *E.* [9] [þa helguztu officium halldandi *E.*

sicut dixit, alleluia. Sem her stendr, syngia englarnir eigi lengra. Enn gvðs maðr Gregorius dictar við þegar i stað þat, sem mønnvnvm var navðsynligra enn englvnvm, Ora pro nobis, rogamus deum, alleluia.

(*Capitulum*).

Þetta tiðahalld hefir .iiii. salma Daviðs, er nęst standa gvðspiøllvnvm at allri sǫmð ok heilagleiks virþing. Her finnz ok Gaude uirgo mater Cristi, er sealf drotningin vitraðiz at dicta skylldi. Minnz þv ok þess, at sva mørg Mario vers, sem ero i þessv bǫnahalldi, fylla drotningarinnar aratølv her i heimi, ok þvi verðr henni vm allan sinn hervistar tima fagrliga þionat af þeim manni, er þetta tiðahalld fagar meðr staðfesti. Lat þer ok hvgkvǫmt vera, at hinir fyrstv stafir i fim psalma vpphǫfvm gera samanleiddir hvnangfliotanda drotningarinnar nafn Maria. Her með helldr ok hefir heiløg kristni gvðs allt annat antiphonas sem vers ok orationes. Saluto te ok precor te er mønnvm okvnnigaz. Enn fyrir þa grein at eigi syniz einfølldvm mønnvm sem þeim lvtvm se of akit, þa heyri þeir, hversv þyðir, at þeir skili, hversv drotningvnni er lofit tilheyrilict, bænahalldinv viðrqvęmiligt, ok hversv bęnarinnar form er yfir allt fram syndvgvm manni naðsynlict.

I fyrstu fellr þv a kne, ok stendr þv sva fyrst, at eigi fellr þv allr til iarðarinnar niðr með likamanvm, sva segiande: Saluto te et cetera. Nv skvlvm ver a lita, hversv þyðing orðanna samþyckir hneiging orðanna. Þat segir sva: Heyrðu, himinrikis drotning, heilog Maria, drotning allra engla ok hofuðengla. Ek heilsar þic með þeiri somv kveðiv, sem Gabriel høfvðengill heilsaði þic, Aue Maria. Oc lytr þv nv með fvllu litillæti við Mariu versit niðr at iorðinni. Her nęst segir þv frammfallinn bǫnina Precor te et cetera. Þat norrænaz sva: Heyr þu, frv min, drotning heimsins, ek biðr þik fyrir þa gleði, er þv hafðir a þeiri nott, er þv fęddir án harmi þinn sǫtazta son, hvern þv gazt án likamligu saði. Ek bið þic fyrir þa hormvngarsvt, er þv

haſðir i hans pinv, ok ſyrir þann fagnat, er þv ǽðlaðiz i hans vpprisv, at þv gleðir mik a minni dǽðastvnd ok hialpir mer i ǫllvm minvm þyngianvm, pinvm ok nǽðsynivm her ok i vvorðinni verolld. Amen. Se nv, broðir minn, hvat er þessv loſi sǫtara eða sannara? hvat er þessi bǫnar ſylling sǫlla ok at eilifv gleðiligra? hvat er þessi bœn nǽðsynligra? hvat ſant þv þer friðara eða æskiligra at œskia eða fegra at kiosa, enn sealf drotning himins ok iarðar se þer nálœg a þinni dǽðastvnd, verndandi þina sal ok mattvliga hliſande ſyrir valldi allra vvina? Her með er vgreindr allr hinn innri kraptr þessa blezaðs bœnahalldz, ok sva ma vel ok viðrkvœmiliga kallaz sem mergr eða kiarni allz stormerkissins, þat er litillǫti hiartans, hreinleikr liſsins, sœtleikr likamans, eiliſð andarinnar. Þessar .v. kraptanna greinir með mǫrgvm avexti blomgaðar finnr þv, minn kiǫrazti, i ſyrr sǫgðvm fim salutationibus. Nv ero þessir lvtir til þess ritaðir, at þvi kostgǫfiligarr leiti eptir kristins mannz goðſysi, hversu drotningarinnar dict er hvnanglict sett ok at drecka ǫllvm tilſysilict.

Enn þv, volldug gvðs moðir Maria, pryði meydomsins, moðir Kristz, mvsteri gvðs, drotning heimsins ok drotning himinrikis, vert þv mer, min sœtazta frv, verndarhliſing ok forstaða moti agang ok grimleik minna vvina, þyrmande minni vesǫlð, miskvnnande minvm ǽmleik, hialpande minni sal, ſyrir hit haleitazta nafn þins sǫtazta sonar, ſyrir þa yfirvœttis frvmtign, er þv hefir af almatkvm gvði vmfram alla himinrikis herra þvsvndfalldliga þegit. Þer se lof ok dyrð, heiðr ok sǫmð, valld ok virðing, hin blezaða himinrikis drotning, allra syndvgra manna ván ok vœnting ok eilif vppreising. Amen.[1]

[Her nǫst skal nockut af segia, hversv gvðs moðir Maria var nalog at heyra, þat sem þessi hennar þionostomaðr villdi hana biðia. Enn af cellarario er enn nǫckvt segianda gvði til lofs ok dyrðar ok hans mœtvztv moðvr

[1] *Fra* 236[13] *mgl. E.*

til sœmðar ok virðingar, þat fyrst at ǫll þessi drotningar boðorð hellt hann ok innvirðiliga varðveitti, meþan hann lifði[1].

Af leiðretting illvirkia.

Sva berr til einn tima, at mvnklifissins nꜹðsyn [ok nytsemð beiðir með abotans vilia ok boði[2], at opt nefndr cellararius fari v́t af klꜹstranvm[3], þess eyrindis at [fylla sitt starf ok[4] sysla nǫckvrn viðvǫriskost [sinvm brø̨ðrvm[5]. Oc at blezan [tekinni eptir reglvnnar formi[6] gerir hann sinn veg með sannri goðfysi. Nv sem hann[7] kemr til þess staðar, sem hans eyrindi byriar[8], dvelz hann þar vm nottina. Enn snemma vm myrgininn eptir, sem[9] svngnar ero ottvtiðir, hefir hann sic aptr á veg [til munklifissins[4], ok fyrir einshveria[10] skynsemi ferr hann nv [aðra leið aptr, enn aðr hafði hann fram farit[11]. Liggr þessi vegr yfir einn storan skog, a hverivm vti liggia [fim tigir ránsmanna[12], gvðs þionostvmanni þat vvitanda. Þessir menn lifðv við ecki annat, enn [[þat er þeir[4] drapv framfarande menn [vm morkina[4], sva graðvgir sem solltin dyr i mannligan dreyra.

Nv sem [cellararivs gerir sinn veg fram a skoginn, hefir hann upp byriat salvtationes[13] með þeim hø̨tti, sem drotningin kendi honum. Ok skiotliga sea spellvirkiarnir, hvar þessi riðr hinn meinlꜹsi mvnkr[14], fyrir þvi [at synir illzkvnnar koma[15] saman i einn stað moti drotni ok kristi[16] hans, boga vpp bendande, at þeir meinlꜹsan skiotande.

[1] [Enn af cellerario er enn nockut segiauda, gudi til lofs ok dyrdar ok hans sætuztu modr til sæmdar ok virdingar. Þat fyst at oll drottningarinnar bodord hellt hann ok uardueitti alla tima, medann hann lifdi. Hier næst skal ok segia, huersu guds modir Maria uar nalæg at heyra þat, sem hennar þionustumadr uill hana bidia *E.* [2] [med bodi abota *E.* [3] klaustrinu *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [brædrunum *E.* [6] [takandi *E.* [7] fram *tilf. E.* [8] *saal. E;* byriaz *St.* [9] er *E.* [10] einhueria *E.* [11] [annan veg aptr enn hann for brott *E.* [12] [.l. manna *E.* [13] [cellerarius fer um skoginn, byriar hann upp salutacionis tidir *E.* [14] *mgl. E.* [15] [koma spellvirkiarnir *E.* [16] kristni *E.*

Enn hvat gerði rettlatr i þenna pvnkt? Þat at sva sem hann serr ránsmennina saman koma[1] með ogn ok ógá[2], biðr hann gvðs moðvr Mariam[3] með astsamligv hiarta, at ǫllvm þessvm ransmonnvm leai hon eilifliga blezvt þeirar miskvnnar, at þeir snviz fra illv ok geri gott, Jesv Cristo þionande ok sealfri henni alla sina lifdaga. Siðan[4] hann hefir beðit þeim greindrar milldi ok miskvnnar, segir hann salvtationes drotningarinnar með oskelfðvm hvg, staðfastliga[5] biðeande, þat sem hon vill skipa yfir[6] hans efni.

Enn er hann riðr fram hia spellvirkivnvm, verðr þvi siðr nockvr grimmlig þeira atganga, at meðr þess vilia, sem ǫll hefir vǫlldin [ser i[7] hnefa, lꜹpa þeir fram a veginn fyrir hann broþvrinn[3], krivpande litillatliga niðr a iorðina, eptir spyriande miǫk innvirðiliga, hver sv drotning veri, sem[8] yfirvottis fǫgr ok frið var með honvm i[9] fǫrvneyti. Hann broðirinn [vndrar þeira sǫgn[10], sva segiande: „Hvar fyrir tali þer sva, brǫðr?“ Þeir svara sva: „Sem þv reiðt fram vm skoginn, segia þeir, sat hin dyrðligzta[11] frv i sꜹðlinvm, halldande þic i kniám ser. Myklv var hon fegri ok friðari' enn nǫckvr megi þvilik verða á iarðriki. Hon tok .x. rosas, fim hvitar ok fim rꜹðar, vt af þinvm mvnni, gerande þer af þeiri tifaldri[12] tolv hina agiǫtvztv koronv, hana setiande þer a hofvt, kyssandi þic æ sem tiðaz þar með. Nv [bið ek þic[13], at þv segir oss, [segia þeir[14], með hverivm hǫtti þetta hefir orðit.“ Enn cellararivs verðr fegnari, enn fra megi segia, skileande [vpp i sitt hiarta[14], at þessi haleita syn var eigi vorðin[15] likamliga, enn leysir sva or þeira spvrning, at alla þa birting gerir hann þeim vel[3] kvnniga, [sem honvm virðiz vár frv sancta Maria forðvm ꜹðsyna, her með vattande, at a þessvm veg hafðe hann þetta lof

[1] komande *E.* [2] aga *E.* [3] *mgl. E.* [4] sem *tilf. E.* [5] stadfestiliga *E.* [6] vm *E.* [7] [i sinu valldi ok *E.* [8] er *E.* [9] ferd ok *tilf. E.* [10] [hugsar þeira ord *E.* [11] dyrdligazta *E.* [12] tuifalldri *E.* [13] [bidium uier þik med saunnu litillæti *E.* [14] [*mgl. E.* [15] mannliga eda *tilf. E.*

henni verit offrandi[1]. Sem hann hefir sva sagt, vitiar heilagr ande [með sva elldligri miskvnn[1] spellvirkianna hiǫrtv, at með tárvm tala[2] þeir allir i senn sva segiande: „Nv vndirstǫndvm ver [allir innvirðiliga[1], at þessi drotning, sem oss hefir birtz, er vǫlldvg gvðs moðir mǫr Maria. Oc siðan hon virðiz at synaz oss glœpafvllvm, þa skvlvm ver af letta heðan af [varvm ranglǫtvm[3], henni þionande ok mikilliga dyrkande alla tima, meðan ver erom lifande.“ Ok þegar i stað verpa þeir brott[4] af ser skoklǫðvnvm, gangande berfǫttir fram at klꜹstranvm[5] allir með einv hiarta, eigi nv minnr þystir til goðra verka enn fyrr til [ráns ok ranglǫta[6], þat eitt girnandiz at ganga [nv þegar[1] vndir gvðs þionostv ok hans blezvðvm boðorðvm lyðande [allt til dꜹðadags halldande[1]. See her, hversv mikilli fylgð [ok fǫrvneyti[1] sa sæmiz nv aptr horfinn til mvnklifis, sem einn samt reið vt i fyrstv. [Sa er enn goði cellar(ari)vs hiartaliga fagnandi af sva storvm salnanna sigri[1].

Nv sem þessi mikli flockr nalgaz klꜹstrann[7], þickiaz tilsiandi menn eigi vita, vm hver tiþindi her mvn[8] at tala, þvi flygr skiotliga sia saga fram til abota, [at miklv er meiri ferð til mvnklifissins enn eptir nǫckvrvm vana[1]. Cellararivs hefir sik nv a veg fram fyrir sina kvmpana, ok til mvnklifissins komandi, herra abota til sin[9] heimtandi ok allan conuentum a kapitula kallandi, þeim af sinni ferþ hit liosazta segiandi, þar með at þessir fimm tigir manna ero til gvþs snvnir fra [illgerþvm ok spellvirkia lifnaði[10], bvnir sinvm lꜹsnara at þiona, [hvat er[11] gerði með sino arnaðarorði blezuð męr[12] Maria sva[13] framt, at þeir vilia nv giarna i klꜹstr ganga, ef þat er abotans[14] samþycki. Enn allir menn þessa luti heyrandi, almatkan gvþ lofandi, er sva skiott er hiortvm skiptandi[15], fyrir sinn helgan anda miskvnn

[1] [*mgl E.* [2] *saal. E;* segia *St.* [3] [aullu uoru ranglæti *E.* [4] *mgl. E.* [5] klaustrinu *E.* [6] [ranglætis *E.* [7] klaustrit *E.* [8] er *E.* [9] kallandi ok *tilf. E.* [10] [latrocinio *E.* [11] [þat sama *E.* [12] ok modir fru *tilf. E.* [13] skiott ok *tilf. E.* [14] uile ok *tilf. E.* [15] *saal. E;* skipandi *St.*

veitandi. Ok sem aboti[1] hefir halldit tractatum af þessv efni með sinvm broðrvm, staðfestiz þat með gvþs vilia, at ollum [er þessvm klaustr liðukt[2] inn at ganga, hvers þeir goðmannliga neyta, [allir vpptakandi siþlętis bvnat, þar siþan liosliga lifandi, allzvallðanda gvþi þionandi, ok hans blezvðv moður framarr elskandi, enn þessi litli framburðr see halldandi[3].

Andlat cellarario (!).

Nv [skal her[4] nockut af þvi segia, hversv moðir hins hęsta sannleiks fyldi þat fagrliga, sem hon het þessvm sinvm þionostumanni cellarario, at hvn skylldi honvm nalǫg[5] a sinni dauðastundv. Nv þa tekr hann likamligan sivkdom, af hverivm hann fram ferr i eilifan fagnat. Enn sva sem hann er nalægr andlati, kemr sialf himinrikis drotning til hans blezut eilifliga, segiandi sętliga: „Kom þv, minn kerazti, er iafnan boðaði mer mina fagnaði, kom þu nv ok glezt með mer i eilifvm fagnaði, kom þv, minn vnnasti, ok tak eilifa gleði.“ Eptir þessi fagnaðarorð hefr broðirinn vpp hendr ok augv til himins, segiandi þat sama vers or Dauids saltara, sem drottinn varr Jesus Kristr saung siðazt fyrir sitt andlat a krossinvm helga: In manus tuas, domine, commendo spiritum meum[6]. Þetta þyðiz sva: Drottinn minn, i þinar hendr fel ek anda minn. Þv, gvð drottinn sannleiks, leystir mik. Meðr þessvm orðvm gengr broþirinn brosandi af heiminum, aullum nærrverandis monnvm þat auðsynandi, at af himneskri hirð var vmfaðmandi hans blezaði andi, með almatkvm gvði ok hans mǫtuztv[7] moðvr ok ollum hans helgvm monnvm eilifliga rikiandi. Sa hinn sami drottinn Jesus Cristr fyrir arnaðarorð haleitrar[8] moður sinnar leiði oss sama veg til eilifs fagnaðar, er þessa luti erum lesandi, þar með fram berandi ok eigi siðr heyrandi ok eptir boði gvðs moður i verki fyllandi, sinvm almvsvm oss þat veitandi,

[1] naknar ok *tilf.* *E.* [2] [þeim er lidugt klaustrit *E.* [3] [*mgl.* *E.* [4] [næst skal *E.* [5] vera *tilf.* *E.* [6] et cetera *tilf.* *E.* [7] sætuztu *E.* [8] Marie *tilf.* *E.*

sa er með feðr ok helgvm anda er[1] verandi, vendiliga rikiandi [vm veralldir verallda[2]. Amen.

B[3].

Fra munk einum þeim er elskadi fru Mariam.

Einn munkr var med brædra samnadi i nockuru munklifi Cluniacensis miok godfuss i guds lofi, elskandi almattigan gud ok einkannliga hans modur Mariam. Sagdr brodir hafdi þa þeonostu at geyma þa luti, er brædr þurfu til likams atvinnu, ok gefr reglan þersum brodur nafn af þersu starfi cellarium. Nu med þui at þersi brodir var fiolskylldugr framarr enn adrir brædr, ok þui matti hann æigi fága hit mesta reglunnar vandlifi. Hann var þa iafnan vti at annarri syslu, er adrir munkar voru i suefni. Sua bar til optliga, at aahyggian talmar fyrir honum bónahalldit aa daginn, frem(r) hann þat þa á nattina. Þat var eitt alltari uirduligrar fru sancte Marie, er hann vandiz iafnan at bidiaz fyrir med agiętri aastundan, þa sômu drottning bidiandi, at hon birti fyrir honum, huert bænahalld hann megi þat hafa, er henne gerdi sætaztan heidr ok sæmd, enn honum æuinliga hialp. Sem hann hefir opt hins sama bedit, berr sua til eitt kuelld sidla, sem uti er kuelldsôngr ok antiphona varrar fru, allum brædrum til suefns gengnum, gengr cellarius fyrir alltari varrar fru bidiandi fyrir ser. Ok sem hann hefir lengi bediz fyrir, fellr aa hann léttr hôfgi. Ok i þeim sama hôfga birtiz honum sæl Maria guds modir med mikilli andlitz fegrd ok skinandi klæda birti, taalmandi æigi at tala til brodurins þuilikum sætum ordum:

Ek er miskunnar modir, nalæg at veita þer þat, er þu bidr med goduilia, enn nu hugsa þu um, áá huern hátt ek skipar. Huerr sa madr, er girniz at segia mer þecka bæn, þa hefi hann upp i fyrstu med knefalli Saluto te sancta Maria, ok Aue Maria, sidan precor te domina allt ut. Her

[1] *tilf. E.* [2] [per eterna secula *E.* [3] *Den samme Legende efter Codex Arn-Magn. 233 Folio.*

med seg þu med mikilli godfysi .x. sinnum Aue Maria. Sidan sem þat er vti, seg mer eiginliga psalm Magnificat, huern er ek sealf dictada, þa er ek gat minn sætan son Jesum Cristum drottin varn. At honum endadum med Gloria patri lat fylgia antiphonam Missus est Gabriel angelus, þar med versit Angelus domini nunciauit Marie, þar med fylgiandi bæn Deus qui de beate. Þersa fyrstu salutationem hugleid med godfysi, huersu min sál vard haleit med yfirvættis miklan, þa er ek skilda mik hafa i meyligum kuidi fyrir helgan anda eingetinn guds son, sem birtiz i psalminum þeim er ek dictada. Þui skalt þu elska einkannliga litillæti i mina minning, at þat er grunduollr allra manukosta. Her næst fall aa kne i annan tima, ok seg [allt sem[1] fyrr, utan nu psalminn Ad dominum dum tribularer med Gloria patri, antiphonam Genuit puerpera, vers Post partum, bón Deus qui salutis. I þersi annarri salutatione hugleid af uitzku ok innztum rotum hiartans, huersu gott mer mundi þickia, er ek sa englana[2] fagnandi ok Gloria in excelsis syngiandi, gud ok mann milli minna handa halldandi, huern er ek fædda aa minu briosti eiginligu med nyium hætti, uerandi bæði mær ok modir. Fyrir þui skaltu hafua hreina samuitzku i mina minning til guds ok naungs þins. Sem þersum tueimr er lokit, fall aa kne hit þridia sinn segiandi med sama hætti ok fyrr, utan psalminn Retribue seruo tuo, antiphonam Videntes, vers Omnis de Saba, oratio Deus qui unigenitum. I þersi þridiu salutatione hugleid med miklu litillæti, huersu austrvegs konungar hugleiddu miok sannliga þrenning mins sonar, hueria er þeir audsyndu med sônnu offri, þuiat æigi hræddux þeir dadann, er Herodes konungr ognadi þeim, [æigi fyrir erfidi[3] i veginum, æigi gafu þeir upp fyrr, enn þeir fundu mik ok sueininn Jesum. Gor þu ok sua, minn sæti, tak fyrr pinslarvætti, enn þu verpir i brott tru þinni, er þu tokt i skirninni. Her med tigna son minn ok mik med knefalli fiorda sinni, segiandi

[1] *rettet;* alltian *Cd.* [2] engilinn *Cd.* [3] [*to Gange i Codex.*

allt sem fyrr, utan psalminn In conuertendo dominus, antiphonam Regina celi letare, vers Dignare me, oratio Protege nos domine. I þessi fiordu salutacione mattu hugleida, huersu minn eiginn son þoldi hörmuliga hart vid sinn daudann, ok hversu ek var pinslar suerdi i gegnum lögd med saarleik ok hörmuligum trega. Her med stigi vpp i þitt hiarta sa upprisu fagnadr, er ek fylldumz med eptir vpprisu mins sæta sonar eptir þilika harma, at aauöxtr mins sætleiks se þer eylif fæda. Af slikum aauexti er sua skrifad in cantica canticorum: Bibi uinum meum cum lacte meo. Ok til þers at þu sampiniz mer nockut i fyrr greindum hörmungar trega, þa drep ok deyd vleyfdar kueikingar holldligra girnda, enn vek vpp med þer godfysi ok styrk vpprisu eptir iatning, at þu deydir syndina enn lifir fyrir gudi i stadfesti. Hit .v.ta sinn med knefalli seg allt sem fyrr, vtan psalminn Ad te leuaui, antiphonam Assumpta est Maria, vers er dictad er af minum fagnadum Gaude uirgo mater Cristi, vers Exaltata est, oratio Deus qui beatissimam uirginem Mariam, sidan vers þetta Uirgo sancta suscipe mentis vsque in finem. I þersi .v.tu salutacione skaltu hugsa af þeim ovmrædiligum fagnadi, er mitt hiarta ǫdladiz þann tima, er ek var vppnumin af iardriki ok skipad yfir ǫll engla fylkin, heyrandi fagnadar sǫng, er sua segir: Ueni de Libano, ueni, coronaberis. Hugleid her med innuirduliga, huersu gud þinn enn son minn man þik upp reisa til eylifs lifs a morni fyrsta uikudags, at þu seair himneska hluti, þa er gud fyrir bio elskandum sik. Nu huerr sem mer segir þersar salutationes, uiti fyrir utan ef, at þers skal ek æigi vminnig vera, ok hann skal hafa mina nalægd aa sinni daudastund. Enn þu, minn kiçrazti, les saman med þer þessi raad ok bodord, ok skrifa þau i hiarta þinu sua sem a bok, ok mun ek gefa þer iörd fliotandi med miolk ok hunang.

Eptir þersa luti sagda huarf himinrikis drottning fra honum at syn. Enn cellarius aptr horfinn til sin lofadi [1] gud

[1] lofandi *Cd.*

almattkan med tárum fyrir ser ueitta miskunn i þersi syn. Sidan gengr hann til dormitorium ok lagdiz nidr i sæng sina. Nęsta morgin eptir, sem primi er utsagdr ok aboti med brædrum kemr aa capitula, segir cellarius abota ok ꝍllum brædrum, huat hin sæla himinrikiss drottning hefir honum veitt um nattina. Sidan gengr aboti af capitula med sinum brædrum framm i chorinn kirkiunnar, lofandi ok kallandi modur miskunnar, hatidliga syngiandi engilligan lofsǫng Salue regina. Sem hon er sungin, byriaz upp hatidlig hennar messa Salue sancta parens, ok allir brædr leiddu þat helgazta officium ut til enda.

En af cellario er enn mikit segianda til lofs ok dyrdar gudi ok sælli Marie hans hinni mætuztu modur til sæmdar. Þat fyrst, at allt þat sem drottning baud hellt hann ok innuirduliga þersu bænahalldi, medan hann lifdi. Her næst skal nockut af segia, huersu guds modir uar honum nalæg at heyra hans bæn aa hana kallandi.

Sua bar til enn at munklifiss naudsyn ok nytsemd brædra med abota orlofi, at cellarius fór ut af klaustrinu þers eyrindis at fylla sitt officium, at sysla viduæris kost brædrum. Ok at blezan tekinni eptir reglunnar formi, gorir hann sinn veg med sannri goðfysi. Nu sem hann framm kemr til þess stadar, sem hans erindi byriaz, duelz hann þar um nátt. Enn snimma um morgininn, sem sagdar ero tidir, hefir hann sik aptr aa veg. Enn hans leid liggr um einn skog storan, aa huerium uti liggia .l. ránsmanna, at þersum guds þeonostumanni vuitanda. Þersir menn lifdu med þat eitt, er þeir ræntu vmfarandi menn.

Nu sem cellarius gengr framm aa skoginn, hefir hann vpp byriad salutaciones med þeim hætti, sem himinrikis drottning kendi honum. Skiotliga sea spelluirkiarnir, huar þessi madr ferr, koma saman i stad ok benda boga sina, at þeir skioti saklausan. Sem hann ser syni illzkunnar samankomna med ogn ok aga, bidr hann med astsamligu hiarta guds modur Mariam, at ꝍllum þersum raansmonnum

árni hon blezadrar miskunnar, at þeir snuiz fra illzku ok geri gott, þeonandi Jesu Cristo ok sealfri henne alla sina lifsdaga. Sidan hann hefir þeim miskunnar bedit, segir hann vt salutaciones varrar fru vskelfdr i hiarta, bidandi þers er hon uill skipa um hans efni.

Enn er hann kom framm hia spelluirkiunum, verdr engin grimmleikr af þeim, helldr laupa þeir framm fyrir brodurinn knefallandi litillatliga nidr aa iordina, eptir spyriandi innuirduliga, huer su drottning væri sua fôgr, er med honum færi, ok yfirvættis frid. Hann brodirinn vndrar þersor ord sua segiandi til þeira: „Huar fyrir talit þer sua, brædr minir.“ Þeir svara: „Sem þu reitt framm i skoginn, sat ein dyrdlig fru i sǫdlinum miok dyrdlig, halldandi þik i kneam ser. Miklu var hon fegri ok fridari, en nockur megi slik uerda aa iardriki. Hon tok tuęr rosas ut af þinum munni, fimm huitar ok fimm raudar, gerandi þer af þessi tifalldri tôlu hina agiętuztu coronam, hana setiandi þer aa hofud, kyssandi þik þar med sem tidaz. Bidium ver þik med sǫnnu litillæti, at þu segir oss, med huerium hætti vordit er.“ Enn cellarius vard fegnari þeira sôgn, enn fra megi segia, skiliandi aa sitt hiarta, at þersi haleita syn er æigi vordin likamlig, enn leysir sua or þeira spurning, at alla birting gerir hann þeim kunniga, sem honum virdiz vár fru þeim ueitt hafa ok synt, her med uattandi at aa þeima veg hafdi hann henne þetta lof offrat. Sem hann hefir sua sagt, vitiar heilagr andi med sua mikilli miskunn spelluirkianna hiarta, at med tárum taka þeir allir idran, sua segiandi: „Vær uitum innuirduliga, at þersi drottning, sem oss birtiz, er uolldug guds modir Maria, ok sidan hon uirðiz at vitraz oss glæpafullum, skulum ver af lata varum rangindum, henne þeonandi ok hana dyrkandi alla tima, medan ver lifum.“ Ok þegar i stad verpa þeir i brott af ser klædunum ok ganga berfættir framm at klaustrinu allir med einu hiarta, æigi nu minnr þyrstir til godra luta ok guds uerka enn fyrr til ráns ok ranginda, þat eitt nu greinandi at

ganga undir guds þeonostu ok hallda hans bodordum til enda æfi sinnar. Fagnar nu cellarius af psalmanna storligum iartegnum.

Nu sem þersi mikli flockr nalgaz klaustrid, þickiaz seandi menn æigi vita, vm huer tidindi her man at tala, þui kemr þersi saga skiott fyrir abota, at nu er miklu meiri ferd at klaustrinu enn at vana. Cellarius hefir sik framm aa veg til sinna kompana ok til munklifissins, ok hittir abota ok alla brædr á capitula, segiandi þeim hit liosazta af sinni ferd, þar med at þersir .l. manna ero til guds snunir fra latrocinio, bunir sinum lausnara vel at þiona[1] ok hans modur fru sancte Marie sua framt, at þersir allir vilia nu i klaustr ganga giarna, ef þers er kostr af herra abota ok hans brædrum. Enn allir a heyrande menn þersa lute lofa almattigan gud, er sua skiot skiptir hiortum manna fyrir sinn helga anda. Ok sem abote hefir halldit taarum af þersu efne med sinum brædrum, stadfestist þat med guds uilia, at þersir allir menn ganga i klaustr takande sidan sidlætis buning, þar gude þionande ok blezadre guds modur sælle Marie.

Nu skal segia næst, huerso modir lausnarans fyllde þat fyrirheit, sem hon het þessum sinum þionostomanni cellario, at hon skyllde honum nalæg aa hans daudastundo. Nu er hann tekr likamligann siukdom, af huerium er hann fram ferr i e(i)lifan fagnad. Ok sem hann (er) nalægr sinu andlate, kemr sialf himinrikis drottning til hans sætliga segiande: „Kom þu, min kærazste, er iafnan bodadir mer mina fimm fagnade, kom þu ok gledz med mer i eilifri dyrd, kom þu, minn vnazte ok tak eilifa glede. Eptir þerse fagnadarord[2], hefr brodirinn upp hendr ok augu til himins, segiandi þat sama uers, sem várr drottinn Jesus Cristr sang sidarst fyrir sitt andlat aa krossinum helga: In manus tuas, domine, commendo spiritum meum, redemisti me, domine deus ueritatis. Þetta þydiz sua: Drottinn minn, i

[1] *Med dette Ord begynder en anden Haand i Codex.* [2] *Med dette Ord indtræder atter den oprindelige Haand.*

hendr þinar fel ek anda minn, leystu mik, drottinn sannleiks. Medr þersum ordum ferr brodir brosandi af heiminum. Aullum heauerandum monnum var audsynt, at hans sala sæl var umfódmud af almattkum gudi ok hans sætu modur, med ꜹllum guds helgum monnum eylifliga rikiandi. Sa hinn sami gud drottinn Jesus Cristr fyrir árnadarord Marie modur sinnar leidi oss sama veg til eylifs fagnadar, er þersa luti alla erom lesandi edr heyrandi, eptir guds modur bodi i uerki fyllandi. Þat ueiti oss olmosum sinum Jesus Cristr, sa er med fedr ok helgum anda er uendiligha rikiandi vm allar alldir allda. Amen.

72.

Fra bręðrvm .ii. er predicvðv[1].

Tveir goðir guðs þionostumenn voro i einhveriv riki, bręðr tueir af predicara lifnaði, mikit astriki til þess hafandi at sa guðligar kenningar i kristninni. Til þess lꜹgðu þeir [a sik optligt starf[2] ok mǫðu langra vega at predica at kirkivm eþa klꜹstrum, þar sem þeir hugðu [mesta nꜹðsyn til standa[3]. Nv berr sva til einn tima, sem þeir standa i greindu gvðs eyrindi, at þeir koma fram i einn okvnnan skog sva þyckvan ok langan, at þeir uita[4] með ongv moti, [hvert vt[5] er. Gengr a þa með akefð bęði solar hiti, þosti[6] ok erfiði, sva at þeir ero baðir at þrotum komnir. Liðr nv sua aa daginn, [at komit er[7] at nott, enn skogrinn[8] rymir ecki. Annarr þeira setz þa niðr ok segiz [eigi lengra fa[9] gengit. Annarr er[10] nockuro hraustari, ok biðr hann[11] enn vel til dvga, segiandi at morkina mvni[12] bratt ryma, sva at þeir megi sia klꜹstr nockvr[13]. Ok sem hann hefir vpp staðit fyrir aeggian broðvr sins ok gengit[14] skamt,

[1] *Af tveimr brædrum E.* [2] [optliga aa sik starfa *E.* [3] [mest þaurf aa uera *E.* [4] uitu *E.* [5] [huar ute *E.* [6] þorsti *E.* [7] [ok komit *E.* [8] skoginn *E.* [9] [eigi fa lengr *E.* [10] þa *tilf. E.* [11] hinn *E.* [12] mun *E.* [13] nockurt *E.* [14] nockut *tilf. E.*

legzt hann[1] niðr annan tima, vattandi sik með ǫngu moti tilfǫran at bera lengr þvilikt erfiði með þorsta ok þurkv briostsins, [huern veg[2] sem almattigr guð vill skipa [hans lifi[3]. Broðir hans biðr, at hann mvni enn a treysta. Enn hinn[4] segiz þat eigi gera mega. Styrkari[5] broðir talar þa: „Við erom komnir i vaða mikinn, segir hann, ef her[6] lyktazt ockat[7] lif sva leyniliga sem haskasamliga, at enginn kristinn maðr fai vissu af. Oc þvi biðivm við almatkan gvð af ǫllv hiarta, a hans blezaða moðvr heitande frv sanctam Mariam, biðiande[8] at hon með valldi sinna verðleika arnande, ockr baða or þessvm lifshaska leiðande.“

Sem þeir hafa samþyckiliga [ok astsamliga, alvǫrvliga[9] ok elskanliga gvðs moðvr nafn akallat ok nockvt lesit henni til sǫmdar, vikr brott[10] sa broðirinn, [sem sterkri[11] var, at eik nockvrri miok harri, lesandi sik vpp i treit með gvðs moðvr fvlltingi, [sva at hann kemr allt i limar vpp[9]. Ok þegar serr hann klꜹstr eitt harðla fagrt [standa skamt i brott, sva sem nes nockvt gengr[12] fram i staꜹðvvatn. Var skogrinn miok[13] alsottr fram at klꜹstranvm. Þvi snyrr hann ofan aptr, segiandi [broður sinum[14] þessa feginsogv, biðr hann nv i gvðs [namni, at hann skvli[15] vpp standa ok styðiaz a herðar[16] ser, at þeir megi nꜳ klꜹstrinv. [Ok sva ferr, þegar broðir veit, at gistingarstaðr er nalægr, at hann treystir a þvi kallmannligarr ok styðz ꜳ agslir broþur sinum[17]. Komaz þeir sva með gvðs fvlltingi fram at klꜹstranvm. Ok þegar sem bręðr verða visir þeira kvamv, veittiz þeim allr fagnaðr, sem þeir hafa þvrftv. [Ero þeir þegar albǫttir, sem vist ok vin er bǫði i nog[9].

Þar ero þeir vm nottina. Ok sva sem hringir til songs[18]

[1] *tilf.* *E.* [2] [huernig *E.* [3] [leingd hans lifdaugum *E.* [4] hann *E.* [5] Styrkvari *E.* [6] skal *tilf.* *E.* [7] ockar æfe ok *E.* [8] hana *tilf.* *E.* [9] [*mgl.* *E.* [10] *mgl.* *E.* [11] [er styrkuari *E.* [12] [skamt i brottu, sua sem nes nockut gangi *E.* [13] naliga *E.* [14] [brodurnum *E.* [15] [nafne *E.* [16] hendr *E.* [17] [Þui stydz hann a herdar brodrnum *E.* [18] ottusaungs *E.*

vm miðnøtti, talar annarr broðirinn: „Mið[1] skvlvm risa vpp, segir hann[2] lagt ok hlioðliga[3], ok heyra, hversv røkiliga þessir brøðr syngia, eþa [huilikan eða hverso fagrligan salmasaung þeir hafa[4], þviat þessi lifnaðr er mer eigi kvnnigr.“ Þeir gera sva, ok heyra saung vpphafinn. Gengr her eitt vers æ hit sama i hvarvmtveggia[5] kór, ok þo vndarliga a þann hatt: Deus, depvlisti[6] nos et destruxisti nos, iratvs[7] es et non misertus es nobis. [Þenna tiðaflutning[8] vndra brøðrnir geysi miøk, þviat engan klaustralifnat vita þeir annan[9] þenna søngshatt hafa, ok einkanliga sizt[9] at syngia þvers i moti salmabokinni. Ganga þeir siðan til søngr sinnar[9] biðande sva morgins, þar til er aboti ok brœðr hafa sagt primam, [sem verða matti[10]. Ero þeir a kapitula[11] kallaðir, ok aboti byriar sva sina røðv til þeira: „Ver siam þat, goðir brøðr, at þit erot siðløtismenn ok predicara lifnaðar, þvi biðivm ver, at sa yckarr, [er vill[12], geri sermonem fyrir broðrvm várvm[9].“ Sa broðirinn, sem fremri var ok optarr predicaði, tiár[13] sic møddan af løngvm veg [ok eigi nv vel liðvgan til þvilikrar þionostu[10]. Aboti biðr hann gera sermonem[9] þvi skemra. Broðirinn segir, at i engvm stað skal hann þverliga neita gvðs orð fram at bera, þegar hann skilr [ast ok[10] alvørv þess beiða. Byriar hann siðan predicationem vel ok fagrliga, greinande mest ok smasmvgligaz [af hrapan englanna[14]. Ok sem hann hefir talat vm stvnd, gengr brott einn broðir or kapitulo[15], þvi nøst annarr ok hinn þriði, þar til er allir [ero vti vtan[16] aboti. Hvar fyrir broðirinn gefr vpp predikanar orð sva til abotans[17] talande: „Þer [erot vndarliga gerande, baðvt mic til[18] ok naliga þyngdvt i fyrstv [gvðs orð fram at bera[19], enn nv erut þer sva typtanarlausir[20] við yðra vndirmenn, at þeir hlaupa i brott

[1] Uid *E.* [2] ok *tilf. E.* [3] leyniliga *E.* [4] [þuilika salmodiam þeir faaga *E.* [5] huorntueggia *E.* [6] repulisti *E.* [7] *saal. E;* natus *St.* [8] [þetta *E.* [9] *mgl. E.* [10] [*mgl. E.* [11] capitulum *E.* [12] [sem likar *E.* [13] segir *E.* [14] [de ruina angelorum *E.* [15] capitola *E.* [16] [voru uti nema aboti einn *E.* [17] segiandi ok *tilf. E.* [18] [badut mik *E.* [19] [framm bera *E.* [20] tyctanarlausir *E.*

ok vilia eigi heyra.“ Aboti svarar: „Annan veg er hattat, broðir, enn þv mvnt ætla. Ver ervm eigi menn, sem þer syniz[1], helldr þeir somv andar, sem [fyrir litlu hefir þv af talat[2]. Þvi vorvm ver her samanlesnir, at drotning himinrikis bauð oss vndir[3] sinv valldi at veita yckr[4] gisting, sakir þess at þit hetut a hana, ok alt þat viðvęri[5], sem þit hafit her hapt, er yckr heillt ok haskalavst i alla staði [með hennar raði[6], þviat henni þionar aull skepna skialfandi. Nv bið ek þik, at þv setir annan skilning opttarr i þina predican[7] enn tala af varri hrapan, þviat hvern tima sem þat greiniz i kristninni, akaz oss mikit várar pislir i heluiti.“ Eptir sva talat sprettr aboti vpp hart ok gengr wt. Er þa þvi likt sem omegin sigi aa[8] broðr [litla stvnd[6]. Enn siþan sem þeir taka fvlla skynsemi, sia þeir sik standa a sletri iorðu undir bervm himni. Lofa þeir almatkan gvþ ok hans blezaða[9] moður, vattandi þessa faheyrða[5] iartein ok yfirvættis miskunn, hvar sem þeir komv[10].

73.

Jartegn hreðilig af likneski varrar frv.

Skamt i brott fra þeim herkastala, er kallaz Kastrum Padulfi[11], stendr eitt abotaklaustr, þat er Dolis heitir. I þeiri klaustrakirkio stendr [likneskia sǫllar[12] Marie drottningar, hon er grafin ok fagrliga gòr af steini. A þann hatt er hon formervt, at hon sitr yfir einn stol ok hefir son sinn i kniam ser; hon er klǫdd einvm motli ok hefir eitt sœmiligt men[13] a halsi. Likneskian stendr a einvm pilar gervvm af steini. Nv berr sva til einn dag, at nockur fatok kona gengr fram fyrir skriptina með sanri goðfysi, þess eyrindis at biðia ser hialpar ok miskvnnar með litillǫti. Enn tueir ribballdar standa frammi[14] i garþinvm, ok sia þeir,

[1] ætlid *E.* [2] [litlu hafi þier adr af sagt *E.* [3] i *E.* [4] ydr *E.* [5] *mgl. E.* [6] [*mgl. E.* [7] predicacionem *E.* [8] yfir *E.* [9] signudu *E.* [10] koma *E.* [11] *saal. E*; Fadulfi *St.* [12] [eitt likneski blezadrar *E.* [13] sier *tilf. E* [14] framm *E*

at konan vegsamar likneskivna, ok gera[1] sem heimskvm mønnvm er venivlickt, at þeir gabba goða menn i rettlǫtisverkvm ok auka þa syndir sinar, er þeir mǫtti batna fyrir goðfysiseptirdǫmi navnganna[2]. Þessir veslu[3] menn gera ok sva bannsettliga, at þeir brigðzla[4] konvnni enn hlęia at likneskinv, ok með diøfvligri istangan þrifr annarr þeira vpp steina nockura ok snarar[5] fram a skriptina. Einn af þessvm steinvm kemr a handlegg sveinsins Jesv sva hart, at hondin brotnar af ok fellr niðr til iarðar. Ok þegar i stað sem sv steinliga hǫnd er af brotin, floar þegar bloð fram ór stufinvm, sva sem lifandis maðr hefði særðr[6] verit. Enn yfir þann glæpamann, sem þetta gerði, kom sva skiot ok ogvrlig gvðs reiði, at i þeim sama stað, sem aðr stoð hann, fell hann[7] dauðr niðr. Enn sva sem hans kvmpan villdi hann vpp taka [hinn dauða ok honvm nockvra viðrhialp veita[8], verðr hann [i stað[9] diøfvlærr ok deyrr þegar annan dag [hinn nǫsta. Ok er þessi hormvngar tiþindi ero vm liðin[10], kemr saman mikill[2] lyðr a nǫsta degi frammi fyrir skript varrar frv sancte Marie, [sem ver fyrr af skrifuðvm i þessv mali[8], at sia þa bloðrás stormerkiliga, sem niðr flaut gnogliga[2] af gvðs sonar sári. Ok er lyðrinn stendr fyrir skriptinni, sea þeir allir, at [likneski varrar frv[11] tekr sinni hœgri hendi vpp a halsinn sealfri ser ok rifr af ser allan klǫðabvnaðinn niðr vm briost, sva at bert syniz horundit eptir[2], með þessv auðsynande, hversv mikil[12] sman henni var gerande ok hennar blezaða syni. Ok ek, er i fyrstu skrifaðe þessa lvti, sa minvm augvm bœði bloðit, þar sem niðr hafðe flotit [af steinligvm handlegg sveinsins Jesv[8], þar með skriptina nokta [ok kloðit niðr rifit[8]. Enn þeir menn, sem fyrr sa skriptina, [enn þessir lvtir gerðvz[8], vatta þat með sannindvm, at likneskian var fyrr[13] bæði rauðleit ok fagrliga prydd, blið

[1] þeir *tilf.* *E.* [2] *mgl.* *E.* [3] ueslvgu *E.* [4] brigzla *E.* [5] *saal.* *E;* snara *St.* [6] *saal.* *E;* sœfðr *St.* [7] *tilf.* *E.* [8] [*mgl.* *E.* [9] [þegar *E.* [10] [eptir. Ok eptir þessi tidindi *E.* [11] [likneskian *E.* [12] mikla *E.* [13] fyrrum *E.*

i viðbragði ok þeckilig i asionv, enn nv stendr hon æ siþan [sva sem[1] bleik ok bloðlavs með hrygðarfvllv andliti. Blindir þar lysaz[2], halltir grǫðaz, likðrair[3] hreinsaz, allzkyns sottir linaz, ok verða margar iartegnir til lofs ok dyrðar drottni varvm Jesv Kristo ok hans blezaðri[4] moðvr, þeim er lifir ok rikir eilifliga, styrir ok stiornar vendiliga [per omnia secula seculorum[1]. Amen.

74.

Item iartegn hręðilig af licneski varrar frv.

I hinni[5] miklo borg Constantinopolim a Girklandi[6] er kirkia guðs moþvr Marie, er af staðarmonnvm kallaz Kalkotrata. I þeiri somu kirkiu er [likneski fyrr sagðrar meyiar varrar frv[7], formervt með þeim hœtti sem hon halldi sinn elskvligzta svn ser i faðmi. Enn þat er hofutharmr fram at bera, [sem til bar[8] a nockvrn tima, at einn gyþingr gvðs ovinr ok allz hins goða giorði sva mikla vhǫfv ok oheyrðan glǫp með diǫfuligri tilteyging, at hann setti digran rytning[9] i barka sveininvm Jesv, [er myndaðr var i þeim sama stað i kniam moðvr sinnar[1]. Enn þegar i stað flavt vt sva gnogliga bloð af sarinv, sem lifandis[10] maðr hefði vorþit fyrir averkvm[11]. Giordiz þetta stormerki til [lofs ok sǫmðar Jesv Cristo, enn gyþingligri otrv til eilifrar svivirþingar, [smanar ok hneykingar[1].

Heyri menn[12] með skynsemð, hinni sǫmv vantrv til brigzla ok kinnroða, enn lavsnara varvm ok hans sœtvztv moðvr til œrv ok sœmðar, pryði ok virðingar, [enn þriðia atbvrð þo at miok hryggiligan, at gleði þrifalldrar tolu staðfestiz i várvm hiortvm með þess sama miskvnn, sem einn er i þrenningv ok þrennr i einingv, hvart sem helldr þolvm ver hrygð eða gleði, bliðt eða striðt, farsǫlþir eða motgorðir[13].

[1] [*mgl. E.* [2] *saal. E;* leysaz *St.* [3] likþrair *E.* [4] blezudu *E.* [5] *saal. E;* einni *St.* [6] Gricklandi *E.* [7] [likneskia vorrar fru sancte Marie *E.* [8] [er giordizt *E.* [9] ryting *E.* [10] lifandi *E.* [11] aauerkanum *E.* [12] enn *E.* [13] [um allder uerallda. Amen *E.*

75[1].

Einn gyþingr for sviviròvliga með likneski varrar frv.

I fyrr nefndri borg [i Miklagarði er sagt, at einn aðigr maðr[2] átti herbergi ok marga goða gripi i sinv hvsi. Þar var inni likneskia varrar frv sancte Marie drotningar, þviat hinn riki maðr dyrkaði almatkan gvð, fastliga trvande at[3] gvð drottinn[4] ok hans [sǫtazta moðir[5] mvndi honvm við hialpa i ǫllvm sinvm naðsynivm. Þat bar til einn dag, sem hann var hia sinvm fiarlvt i sǫgðv herbergi[6], at þar liop inn gyðingr einn. Oc sva sem hann sa likneski varrar frv, spvrði hann, hvers likneski[7] þar veri, þviat hann sa, at hinn kristni maðr hafði þat[8] virðuliga sett. Hann svaraði honvm: „Þat er likneskia Marie drotningar moþvr Jesv Cristz, er boði er drotning himins ok iarðar, enn hennar son er bœði gvð ok maðr." Þegar sem gyðingrinn heyrði[9] getið Marie[10], rann hann fram[11] til likneskivnnar ok bar hana brott or hvsinv, ok for siþan til skalhvss ok kastaði fyrir aptan tre. Gyðingrinn settiz þar[11] vppi yfir, sendande þann vhreina sins kviðar skatt[12], er vt geck af hans fvlvm eptra lvt, ofan a likneskit, saurgande þat með [sva mikilli svivirþing, sialfvm ser þo til eilifrar fyrirdómingar ok sinvm fylgiǫrvm til glǫpligrar vmenzkv[13]. Þviat eptir [glǫpzkvfvlla hvndz gerð helldr enn mannz[14] hvarf hann allr i brott, sva at hann fannz alldri siðan. Þat hafa menn fyrir satt, at fiandinn mvni [gyþinginn dregit hafa[15] með ser til helvitis. Siþan forv kristnir menn at leita [likneskis varrar frv sǫllar gvðs moðvr[16], ok fann einnhverr kristinn maðr hana ok tok vpp með goðfysi, skiotliga til vatz berande

[1] *Jvfr. ovenfor No. 43 S. 132.* [2] [Miklagardz uar einn audigr madr er *E.* [3] *rettet;* a *St.*, aa *E.* [4] *saal. E;* drottin *St.* [5] [sætuztu modur *E.* [6] huse *E.* [7] likneskia *E.* [8] hana *E.* [9] heyrir *E.* [10] drottningar *tilf. E.* [11] *mgl. E.* [12] saur *E.* [13] [mikille sviuirding, sva sialfum sier giorandi þo til eilifrar fyrirdæmingar, sem skiott birtizt *E.* [14] [þessa glæpsku *E.* [15] [hafa dregit hann kuikan *E.* [16] [likneskiunnar *E.*

ok vandliga þvánde, [sem hann kvnni bezt[1]. Siþan bar hann hana með allri sǫmð i[2] Mariv kirkiv, er stoð i borginni, hvar hon er siðan af trvlyndvm mǫnnvm ok gvðs astvinvm [ok hans sǫtvztv moðvr fagrliga[3] dyrkut. Þessi likneskia sveitiz[4] optliga viðsmiorvi, siðan [sagðr atbvrðr varð[1], ok verða þeir menn heilir sotta sinna, er af þvi viðsmiorvi bergia at[5] veitanda herra varvm Jesv Kristo, þeim er lifir ok rikir vm allar alldir. Amen.

Capitulum.

Nv hafa heyrz vm stvnd þriv hrygðarsamlig[5] œfintyr af likneskivm[6] blezaðrar himinrikis drotningar ok hennar ynniligzta[7] sonar heimsins græðara, hver þo ero miok dasamlig i sialfvm ser, vándvm mǫnnvm til viðvǫrvnar [vþǫgiligra[8] ok eigi skynsamligra meðferða, gvðligra takna ok hans heilagra manna[1], enn goðvm mǫnnvm til vppkveykingar[9] fvllkominnar astar við sinn lavsnara ok hans [milldvztv moðvr ok hina skiǫrvztv mey, dyrvztv drottning, ynniligztv brvði[10], er sva miskvnnsamliga [sem liknsamliga, haleitliga ok dyrðarsamliga[1] snva fiandans þionostvmanna illvirkivm, at þav verða gvðs astvinvm til taknsamligra[11] lækninga sva andar sem likama. Enn nv til vpptendranar gleði andligrar eptir frasagnir hryggiligar skvlvm ver heyra gleðilig æfintyr af gvðs moþvr likneskivm[6], þav sem bęði skemta aund ok likama.

76.

Af egipzkvm mvnk ok likneski varrar frv.

Sva berr til [a nockvrvm[12] tima, at einn[5] egiptzkr mvnkr for viða vm heilaga staðe, eptir þeima hætti sem pilagrimar ero vanir, ok vm siðir ferr hann allt fram til Siriam ok til þeirar borgar, er Damascvs heitir. Þessi er

[1] [*mgl. E.* [2] til *E.* [3] [dasamliga *E.* [4] sueittizt *E.* [5] *mgl. E.* [6] likneskiu *E.* [7] inniligazta *E.* [8] orða *tilf. St., men Ordet er udstreget.* [9] uppkueikingar *E.* [10] [sætuztu modr *E.* [11] astsamligra *E.* [12] [einn *E.*

sv Damascvs, er Savlvs reið til forðvm, ok var af baki felldr [vtan borgar með himneskri roddv, ok siðan vppreistr ok snvinn i Pavlvm með gvðligri miskvnn [1]. Nv sem broðirinn kemr at borginni, er sva siðla vorðit, at hann ma eigi samdǫgris þar inn ganga [ne herbergi taka [1], ok þvi leitar hann ser herbergis [vtan borgar vm kvelldit [1]. Enn nockvr [hvsfrv agiotis siðsðm, ok ottaðiz [2] gvð, tekr þenna mvnk i sitt herbergi með venivligvm goðvilia ok astriki, er hon tęði [3] morgvm oðrvm [fatǫkvm ok vtlendvm með gestrisni [1]. Oc sem hann dvelz þar vm nottina, tala þav broðirinn ok hvsfrvin marga lvti sin i millum af [4] gvþs lofi ok goðvm lvtvm, oc i millvm annarra lvta talar hon sva hvsfrvin: „Ek bið þic, broðir minn, segir hon, at i myrgin [5] takir þv sva mikla [6] penninga [7] af minv godzi, sem ockr syniz skynsamligt, ok hafir með þer [i Damaskvm [8]. Enn með þessvm penningvm skaltv kavpa mer likneskiv heilagrar gvþs moþvr Marie, hvart sem þv vill, þa sem aðr er smiðvt, ef þer syniz fagrliga vorðin, ella lat þv penta eptir þeim hotti, sem gvðs moðir vill kiosa mer til handa.“ Broþirinn [iatar þessv [9] giarna, ok er myrginn kemr, tekr hann við fenv, ok [heilsar siðan a hvsfrvina ok biðr hana gvþs þock hafa [10] fyrir viðtokv. Hann kemr i borgina ok slǫrr kavpi við einn pictvr agiotan, at i verð þessarra [11] penninga skal hann penta likneski varrar frv með allri vandvirkt ok goðvilia.

Eptir marga daga liðna, sem broðirinn hefir dvalz [12] i borginni at sinvm eyrindvm, kemr hann til pictvrsins ok beiðiz [at hafa smiðit vt, þviat nv er til reiðv. Oc [13] nv er likneskian bvin, sva fagrliga vorðin sem allir menn vndraz, þeir er sea, ok sealfr meistarinn vndrar sic [14] mest, hvi hann hefir verit miklv hagari a þetta enn nockvt annat smiði [14].

[1] [*mgl.* *E.* [2] [sidsavm kona ottandis *E.* [3] tiedi *E.* [4] *saal.* *E;* at *St.* [5] morgin *E.* [6] marga *E.* [7] *saal.* *E;* penga *St.* [8] [*mgl* *E.* [9] [uill þetta *E.* [10] [bidr husfruna hafa guds þock *E.* [11] þeira *E.* [12] dualizt *E.* [13] [smidisins, ok þat er til reidu, þuiat *E.* [14] *mgl.* *E.*

Likneskian var pentvð a slettri tabvla[1] eptir siðveniv þeirar þioðar. Nv meðr þvi at þessi likneskia var vorðin myklv [meira agiǫtisverk[2] enn nockvrr [maðr þǫttiz þvilika seð hafa fyrr[3], talar hann broþirinn sva i hiarta sinv, at þessi likneskia se vorðinn myklv betri gripr, enn þeim penningvm iafnbioðe, sem frvin kostaðe. Heðan[4] af verðr hann sva hørmvliga tǫldr ok svikinn af ovinsins fortølvm, at hann fyrirman frvinnni at eiga [skriptina, ok dictar þat i sinvm hvgrenningvm[5], at þessa likneskiv skal hann með ser hafa, enn senda [hvsfrvinni annat tveggia[6] penninga sva mikla, sem hann tok, ella þa likneskiv sem[7] eigi se betri [enn penningarnir[8]. Með þvilikvm hvgrenningvm ætlar hann vt af borginni. Enn þess er eigi kostr, þviat hvert þat borgarlið[9], sem hann kemr at, er sterkliga[10] aptr strengt með þeim hǫtti, at honvm syndiz þar hvervetna slettr mvrr, sem aðr vissi hann, at hliðin vorv[11]. Enn þvi vitiaði hann margra borgarhliða, at hann villdi giarna eigi þvrfa at ganga vt vm þat port, sem fyrr hafði hann inn gengit ok nost var frvinnar herbergivm. Ok sa gerðiz þo endir a þessv mali, at øll ønnvr borgarhlið ero honvm bønnvt af gvþi ok sǫlli Mario vtan þat eitt, er hann villdi sizt, at honvm veri lofat. Ok er hann serr þvilikar iarteinir ok yfirvǫttis miskvnn almattigs gvðs, at [hans drottinn milldr[12] vill vikia honvm helldr fra sinv ranglǫti með syndvm stormerkivm ok mivklǫti helldr enn hirta hann snarpliga með fvllv rettlǫti, þessa aminning takandi með þacklǫti[13] hverfr hann aptr til sealfs sin ok iðraz hiartaliga sinnar agirni[14]. Gengr nv fram vm portið ok til herbergia frvinnar[15] ok segir henni allt hit sanna af sinvm ferðvm, berr nv fram likneskivna ok biðr miskvnnar. Hvsfrvin[16] tekr feginsamliga við likneski[17] varrar

[1] tabolu *E.* [2] [framar *E.* [3] [þottizt þvilika hafa sied *E.* [4] Hier *E.* [5] [ok hugsar *E.* [6] [fruinne annat huort *E.* [7] at *E.* [8] [*mgl.* *E.* [9] hlid *E.* [10] *mgl.* *E.* [11] haufdu uerit *E.* [12] [milldr drottinn *E.* [13] Her með *tilf.* *St.* *E.* [14] ogiptu *E.* [15] frvarinnar *E.* [16] Frvin *E.* [17] likneskiu *E.*

frv eilifliga blezaðrar meyiar ok moðvr Marie drotningar, er hon elskaði ok dagliga þionaði, [mikilliga dyrkaði ok fagrliga lofaði, moþvr miskvnnar ok milldi[1], með hiartaligvm hita astarinnar, enn [gefr mvnkinvm blið orð ok biðr hann[2] fara fagnaðarsǫlan. Skilia þa*r* siþan með vinattv, ok ferr broðirinn heim til sinna lvta.

Enn til sǫmðar ok virðingar allzvalldanda gvði ok hans søtvztv moðvr blezaðri Marie drotningv er enn skrifanda nockvt af þessi likneskiv, sem stendr i frvinnar herbergi[3], [enn broðirinn syslaði, at geraz skylldi i Damasko[1]. Einn dag sem frvin stendr frammi fyrir skriptinni með hreinvm bønvm [ok goðfvsv hvgskoti[1], ser hon, at hin høgri geirvartan er blasin a tabvlo[4] sva sem i bolv vøxt, ok grvnar hana nǫrr[5] i fyrstv, at þat mvni vera af [lesti pentarans ok odygð[6]. Enn þetta provaz siþan allt[5] øðrv vis, þviat briostit vex [á likneskinv[1], ok þar fram af flytr hit skiǫrazta viðsmiør, þat er með gvðs miskvnn birtir blinda, hressir hallta, hreinsar likþrá, grǫðir hverskyns sivka menn. Er þar siðan fagrliga vmbvit ok fest vndir eitt sømilict glerker, [sem viðsmiørit niðr drypr[1]. At heyrðvm þvilikvm lvtvm biðivm ver allir, brøðr minir kiǫrvztv, at hin dyrðliga mǫr Maria steypi viðsmiørvi[7] sinnar astar[8] i vár hiørtv, at með þvi smvrðir a*v*ðlimz ver eilifliga at verða hennar vinir, [mikilliga i oendanlict sǫti skipaz, i himneska dyrð setiaz ok til betra þroaz[1], hvar ver megim øðlaz at sea valld ok virþing heilagrar þrenningar, hverri er sǫmð ok eilif dyrð vm vendiligar[9] veralldir. Amen.

77.

Elldr grandaði eigi likneski varrar frv.

Sva er sagt, at eitt mvnklifi með miclvm [mannfiolða i reglvligvm lifnaðe hreins skirlifis[10] stendr a fialli þvi, er

[1] [*mgl. E.* [2] [bidr munkinn *E.* [3] herbergium *E.* [4] tabolunne *E.* [5] *mgl. E.* [6] [odygd pentursins *E.* [7] vidsmiore *E.* [8] *tilf. E.* [9] oendaligar *E.* [10] [fiollda munka *E.*

Tvmba heitir, þar er Michials[1] kirkia hia mvnklifinv. I þvi mvsteri var likneski[2] varrar frv sancte Marie sømiliga með trę formervt a þann hátt, sem drottinn varr sǫti i kniam henni ok vęri dvkr [af silki breiddr yfir høfvð þeim[3]. I søgðvm stað komv opt [storar reiðarþrvmvr[4] ok elldingar, ok einn tima kom sva hryggiliga til efnis, at kirkivna læst, sva at hon brann øll ok hvert þat herbergi, sem þar stoð nǫrri vmbergis[5]. Enn fyrr søgð likneskia[6] gvðs moðvr var heil ok oskædd[7], sva sem elldrinn hefði hana ottaz, [tynande allri sinni grimðarnattvrv sva framarliga[8], at engis[9] kyns [reykiar þefr eða elldzbrvna litr[10] hafði helldr snortið sagðan dvk enn sealfa likneskivna, slikt sama fotstallinn, er hon stoð á. [Lystv mvnkar þessi iartegn, ok[11] lofvðv allir gvð, er heyrðv[12]. Þat var viðrkvomilict ok vel trvanlict, sem birtiz i søgðv stortakni[13], at þessa heims elldr þyrði eigi at snerta þeirar likneskiv, sem bǫði var hrein mǫr i hvg ok likama, flecklæs með øllvm greinvm af hverivm sem einvm brvna veralldligra girnda. Nv sem gvðs moðir sancta Maria verndandi[14] sina likneskiv, [sem ver søgðvm, af þeim elldzbrvna[15], gefr oss fvllkomliga[16] skilia, at ser þionande menn ma hon æðvelldliga frialsa af eilifvm elldi[17], þvi [sém iðvligaz verandi[18] i hennar þionosto standande, at hon se oss veitande, sem ver erom mest þvrfande, sem alla lvti fánde[19] af sinvm sǿtazta syni þiggiande, þeim er lifir ok rikir með feðr ok helgvm anda [vtan enda[20]. Amen.

78[21].

Af einvm klerk mioc galævsvm.

Nøckvrr klerkr var storliga heimskr ok gálæss[5], reikanligr i sinv meðferði[22], sa er allan [sinn alldr var með

[1] Michaelis *E.* [2] likneskia *E.* [3] [yfir haufut þeim breiddr sua sem af silke *E.* [4] [reidar storar *E.* [5] *mgl. E.* [6] hinnar dyrdliguztu *tilf. E.* [7] oskauddut *E.* [8] [sva framt *E.* [9] einskis *E.* [10] [reykr, þefr eda ellzbrune *E.* [11] [*mgl. E.* [12] þessa iarteign *tilf. E.* [13] æuentyri *E* [14] *saal. E;* verndaði *St.* [15] [af saugdum bruna *E.* [16] vel *E.* [17] bruna *E.* [18] [seum uier iduliga *E.* [19] er *E.* [20] [per omnia secula seculorum *E.* [21] *Jvf. ovenfor No. 6 S. 73.* [22] frammferdi ok medferd *E.*

vvitzkv helldr enn nockvra spekt halldande[1]. Enn þo at hann veri sva ovitmannliga[2] fram farande, [sem nv er greint[3], framði hann hvern dag einn þann lvt, er honvm storliga miøk hialpaði [þann tima, sem hann skylldi af heiminvm brott liða. Er þat at skilia[3]: sa var hans vani dagliga, þegar sem hann var klǫddr [vm morna[3], geck hann til kapellv [varrar frv iafnan[4] meyiar Marie, þar segiande eina antiphonam af þessarri sǫmu [drotning fagrliga dictaða[5], þar með [einn tima[3] drottinliga bøn Pater noster, [allan eptir dagsins tima með leik ok hlatri, svcki ok hegoma raðlausliga reikande[6]. En sv antiphona, sem sagðr klerkr bar fram gvðs moðvr til lofs ok dyrðar, [er vel kristninni, hver sva hlioðar[7]: Gaude, dei genitrix, uirgo inmaculata, [gaude que gaꜹdivm ab angelo suscepisti, gaude que genuisti eterni luminis claritatem, gaude, mater, gaude sancta dei genitrix uirgo, tu sola mater innupta, te laudat omnis factura genitricem lucis, sis pro nobis quesumus perpetua interuentrix[8]. Hon norrǫnaz[9] sva: Fagnaðv, flecklꜹs mør gvþs moðir, fagna þv, er fagnað tokt af englinvm, fagnaðv, er gazt eilifan liossins biartleika, fagnaðv [moðir, fagnaðv[10] heiløg gvðs gietara, þv[11] ert ein osnortin moðir, þic lofar oll skepna, moðir liossins, biðivm ver, at eilifliga ser þv fyrir oss biðiande. [Þessvm framferðarbotti[12] helldr klerkrinn støðvct, meðan hann lifir.

Enn sva sem hann hefir sott tekit ok er kominn at dꜹða, [dragande i briostinv hinn lǫgzta lifsanda[3], flyckiaz at honvm margir diøflar, girnandiz hans vtgengna sal, vøgðarlꜹst gripande ok til helvitis kvala hafande [með ser niðr dragande[3]. Oc er þeir illzkvfvllir[13] sitia slǫgliga[14] vm at

[1] [tima sins alldrs uar meir óuitzku enn nockrs kyns spekt aastundandi *E.* [2] omannliga *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [volldugrar frv *E.* [5] [frv *E.* [6] [ok signir sik sidann gangandi heim til herbergis sins frammleidandi þann dag allann med leik ok hlatri, sucki ok hegoma *E.* [7] [hliodar sua *E.* [8] [et cetera *E.* [9] þydizt *E.* [10] [*saal. E;* mǫr *St.* [11] *saal. E;* þo *St.* [12] [þessari bæn *E.* [13] bannsettir *E.* [14] *mgl. E.*

gripa klerksins anda[1] [þegar i stað, sem fyrst megv þeir honvm ná, gleðiandiz af þeiri glatan, sem þeir ǫtla honvm til at bera[2], snaraz skiotliga þeira feginleikr vpp i skemð ok verðvgan[3] hryggleik, þviat sealf [moðir miskvnnar, þat er at skilia, haleitliga blezvð, fagrliga tignvt, skiørliga vegsœmvt, eilifliga dyrkvt[4] gvðs moðir kemr til af annarri halfv, ohreina anda meðr rꜹksemdar valldi brott rekande, sva [til orðz takande: „Þer omilldir[5], farit brott i stað, segir hon, sva at eigi skvlvt þer þora at snerta þvilikan[6] klerk eitt hit minnzta, vitande fyrir vist, at með øngv moti geriz [þessi maðr[7] yðvart ránfengi, þviat hversdagliga sem hann var i [veralldligv lifi[8], boðaði hann mer mina sǫtvztv fagnaðe, ok þott hann veri veykr ok miøk ꜹmr[9] i sinv framferði [fylgiande marga heimsins hegoma[2], kom hann hvern dag til þeirar kirkiv, er helgvt er minv nafni, fyrr enn nockvt byriaði hann sitt venivlict[3] galeysi a þeim degi, [þann stora fagnat boðande, er ek var engilsins orðvm takande, sem sva er rettliga skiliande, at ek mvndi sialfan gvðs son vera fæðande, ok hann mik hversdagliga á minnandi, at með þessarri minni frǫgðarfvllri dyrð verandi skylldi ek iafnan fagnandi, i millvm annarra lvta talandi ok fǫgrvm bǫnarorðvm sva segiandi: Fagnaðv, heilvg moðir liossins, at ek iafnan mǫr verandi ꜹðlaðiz þann at bera með obrvgðnvm meydomi, sem eigi vill dꜹða syndvgs mannz, helldr at hann leiðréttiz ok lifi[2]. Nv þa, segir drotningin, með þvi at þessi klerkr sagði mitt lof, sva lengi sem hann lifði i verølldinni[10], mic vegsamande ok minn sǫtazta son dyrkande, øðliz[11] hann senniliga fyrir þessa sina dygð, at af øllv yðrv miskvnnarlꜹsv valldi ok yfirboði skal hann frials ok liðvgr vera, sva at eigi megit þer hann eilifliga fyrirdǫma[12]. Þvi dragiz a brott, [sem ek bꜹð i fyrstv[2], til þess at allir [ok ser hverir[2], sem mic ok minn sotazta son lofa ok vegsama,

[1] saal *E.* [2] [*mgl. E.* [3] *mgl. E.* [4] [myskunnar modirin eilifliga blezut *E.* [5] [segiandi *E.* [6] þenna *E.* [7] [hann *E.* [8] [uerolldu *E.* [9] aumligr *E.* [10] þessi verolld *E.* [11] audladizt *E.* [12] pina *E.*

skili ok innvirðiliga[1] vndirstande, at ek er moðir miskvnnar, moðir fagnaðar, moðir liossins. Fyrir hveria grein ek leyfir með engv moti, at nockvrs kyns onaðir fremi þer illzkvſvllir vpp a þessa mannz sal, [sem þvilika vegsemdar þionostv veitti mer ok minvm agiøtazta syni[2]. Nv þa ef ek leyfði, at þer gerðit yðvart sealfrøði við [klerksins sal, mvndvt þer hana[3] grimmliga fyrirdøma[4]. Enn hverr mvndi mic siþan miskvnnar[5] moðvr kalla, hverr heilagra [gvþs vina[2] mvndi siðan viðrhialp veita harmi [eða andvarpi[2] syndvgra manna, ef sealf moðir miskvnnarinnar ma eða vill eigi frialsa [syndvgan mann til sin kallanda ok dagliga lofanda[6], ok þarflꜹst veri þa, at syndvgir menn iðraðiz af illgerðvnvm[7], ef eigi fengi þeir likn ok lꜹsn [af syndvnvm[8], siþan þeir kalla til [sealfrar miskvnnarinnar[9] sonar mins ok til min, er øðlaðiz at geta þa sǫmv miskvnn, syndvgvm mønnvm til hialpar ok oendanligrar[10] miskvnnar."

Enn er diøflarnir heyra þvilik yfirvøttis[5] orð með nogligv valldi ok rꜹksemþar styrk fram borin, þora þeir eigi at halldaz við lengr [moti blezaðrar gvþs moðvr boðorðvm[2], helldr hverfa þeir i brott miøk hegomligir, harmande ok mikilliga sytande, [heilagrar gvðs moðvr klerk siándi, þo at nꜹðigir eptir latande ok liðvgan vpp gefandi[2].

79.

Af leiðretting eins spellvirkia.

Svn segiz enn, at a nockvrvm skogi var einn spellvirki sva fagnaðarlꜹss fyrir allar greinir, sem fyrr er[11] lesit af tveim brøðrvm. Hann hefir skala ramgervan fvllan af ránfengi. Þar inni hefir hann ok[5] hest vǫnan storliga, er hann reið optliga at skemtan sinni, enn[12] stvndvm til manndrapa. Ok sem hann hefir lengi legit i þvilikvm gløpvm, vitiar

[1] innvirduliga *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [þenna klerk, mundi þier hann *E.* [4] dæma *E* [5] *mgl. E.* [6] [synduga menn til sin kallande ok dagliga lofandi *E.* [7] syndunum *E.* [8] [syndanna *E.* [9] [myskunnar *E.* [10] eilifrar *E* [11] var *E.* [12] eda *E.*

hans gvþlig miskvnn ok hrǫrir til iðranar, sva at þegar i stað er fyrir brotthvarf glopanna styrkliga raðit i hans hiarta iðraz ok yfirbǫta, þar með talar hann sva i sinv hiarta leyniliga: „Heðan skal ek brottv verða ok riða hvatliga vm borgir ok bęi, kavptvn ok kastala, bioðandi hverivm manni bot ok rettindi fyrir þav miklv rangindi, [er ek hefir omannliga lengi framit a þessvm skogi[1], at hverr taki sitt eigin brott af minv valldi. Enn þat godz er eptir verðr[2], skal ek tǫia[3] gvþs moðvr sancte Marie, til þess at gera henni eina kapellv, ok fa þar til einn kennimann, at dagliga segi hennar[4] messv.“ Sem hann hefir þvilict hvgsat ok mart annat gott til sannrar iðranar, tekr hann sinn hest ok stigr a bak, riðande þegar fram á veginn, sem gvð gerir rað fyrir.

Oc er fiandinn litr þetta [með sinni nattvrvligri margvisi[5], vndrar hann storliga miok, hvi sia maðr riðr fra þvi sem hann er vanr, grvnar hann þegar, at nockvt mvni vndir bva, þat sem honvm er eigi þock á. Oc sva sem hann smasmvgliga[6] skoðar, skilr hann giorla af mannzins viðbragði ok hrǫringv tvngvnnar, at hann er iðrandi maðr i sinv hiarta [ok snvinn til gvðs fra sinni illzkv. Oc sem hann verðr viss hins sanna[5], eirir honvm[6] storilla, kallande at ser sina kvmpana, [skiotliga til raðs taka, fella[7] vndir honvm hestinn[8] sva hart, at hann hrytr af fram ok brytr sic a hals. Þickiaz dioflar nv vel leikit[9] hafa, gripa salna[10] þegar með [gemsi miklvm[11] ok ætla at draga hana til eilifra kvala. Enn [er þeir hafa skamt með hana farit, þa[12] minkaz holit, þviat þeim er motfør veitt, sva at engi er kostr at fara lengra. Þar er[13] komin var frv sancta Maria, bioþandi þeim staðar nema. Fiandr spyria, hvi[14] þat skvli. Drotningin segir þa, at hon vill með øngv moti, at þeir fari

[1] [sem ek hefir framit *E.* [2] stendr *E.* [3] tæra *E.* [4] henni *E.* [5] [*mgl. E.* [6] þat *tilf. E.* [7] [takandi skiott til rads, fellandi *E.* [8] *tilf. E.* [9] uegit *E.* [10] salina *E.* [11] [geysingi *E.* [12] [þeir hafa skamt med hann farit adr enn *E.* [13] þa *tilf. E.* [14] huat *E.*

lengr með hennar þionostvmann. Fiandr segia þa: „Hversv ma þessi þinn þionostvmaðr vera, er alla sina lifdaga hefir legit i [stvlðvm ok[1] odaðvm?“ Var frv sancta Maria vattar þat syni sinvm kvnnigt vera, ok þvi byðr hon vndir hans dom malinv[2], ok þat verðr at standa, hvart sem [ohreinvm øndvm[3] likar vel eða illa.

Er nv fram komit fyrir varn herra, standa diøflar allfast i asakan við þenna mann, segia hann alla gøtv̄ sinvm fotsporvm fylgt hafa ok i þvi lyktat sina lifdaga. Var frv sancta Maria riss þa i moti ok segir ovini[4] með falsi fram bera, at þessi maðr lyktaði a þeira fótsporvm [sina lifdaga[5], helldr segir hon hann i sinni þionostv gert hafa lifsins enda. Enn diøflarnir bregðaz [okvnnigir við þessa søgn[6]. Drotningin tiár þa fyrir domaranvm, hvat þessi maðr hafði smiðat ok skipat i sinv hiarta henni til sǫmdar, [ok var tekinn a veg til fvllrar framkvǫmðar[7]. Fiandr vilia [þessv ecki nafn gefa, kalla þetta tomt ok ønga framqvemð hafa[8]. Drotningin vill eigi þeira skilning hallda lata ok byðr vndir doms atqvéði sonar sins. Varr herra Jesus Kristr talar þa: „Meðr þvi, min sǫta moðir, at þv segir þenna mann lyktat hafa [sitt lif[9] i goðri fyrirotlan þer þøgiligri, ok af annarri halfv þrǫta ovinir þinir ok minir i moti, er þat minn vili, at mannzins hiarta [se tekit ok higat borit, at[10] þat sealft giori[11] visan vtveg a yðrvm askilnaði[12].“ Ok nv þegar er sva gert. [Enn sva sem þat fram kemr fyrir varn herra Jesvm Kristvm, byðr hann þat vera vpp lokit, at allir megi sia hvilika[13] gerð hann hefir formerat i sinvm vilia. Sem þat er gert[7], sia allir, at i hiartans innrvm lvtvm var kapella smiðvt ok kennimaðr fyrir alltari til messv bvinn. Eptir þetta [setr varr (herra) skyran orskvrð a þetta mal[14], at

[1] [stuld ok raanum ok med huerskyns *E.* [2] *mgl. E.* [3] [þeim *E.* [4] ouininn *E.* [5] [sinu life *E.* [6] [vid okunnliga þessi saugu *E.* [7] [*mgl. E.* [8] [þui ecki sinna *E.* [9] [sina lifdaga *E.* [10] [lukizt upp ok *E.* [11] *saal. E;* fyrir *St.* [12] ok misgreinum *tilf. E.* [13] *rettet;* hviliga *St.* [14] [orskurdar uor herra *E.*

maþrinn skal aptr hverfa ok lifna i likama, fyllande þat allt sem aðr hafði hann fyrir ætlat [i hvgskoti[1], gvðs moðvr til sǫmðar ok virðingar enn ser til eilifrar salvhialpar. Vrðv nv fiandr þoat navðigir af at [leggia sinv mali[2], þviat maðrinn lifnaði eptir gvðs dómi, [bǫtandi hverivm sem einvm sinar mistekivr, sem fremzt var honvm mattvligt[1], fyllande sitt fyrirheit vel ok goðmannliga, vorðinn[3] mikill siðlǫtismaðr alla [lífsdaga eptirstandande[4], fyrir fagra iðran hvilld ok sælv fándi, i eilifvm fagnaði [takande, með eilifri gleði niotande. Sva vel sem nv var greint, fylgir sinvm malvm eilifliga blezvt ok einkannliga vegsǫmvt, fagrliga lofvt ok sǫtliga dyrkvt mǫr ok moðir ivngfrv sancta Maria vtan enda[5].

B[6].

Her seghir af spelluirkia einum.

Sua segiz at aá nockurum skogi var einn spelluirki, hann hafdi skála rammgǫruan, fullan af ranfengi. Þar inni hefir hann hest storliga uænan, er hann reid optliga at skemtan sinni, edr enn stundum til manndrápa. Ok sem hann hefir langan tima i legit þuilikum glæpum, uitiar hans gudlig miskunn ok rærir til idranar, sua at þegar i stad er frahuarf glæpanna[7] radit styrkliga i hans hiarta, þar med talar hann sua ser i briosti leyniliga: „Hedan skal ek a brottu verda ok rida huatliga vm borgir ok bæi, kauptun ok kastala, biodandi huerium manni bót ok rettindi, sem ek hefir vmakliga framit rangindi vid, medan ek hefir aa þersum skogi uerit, at huerr taki sitt eigin i brott af minu ualldi. Enn þat godz, sem eptir verdr, skal ek tæra guds modur Marie, til þers at gera henne eina kapellu ok fá þar til kennimann, at dagliga segi henne messu. Sem hann hefir þuilikt hvgsat ok mart gott annat til idranar, tekr hann sinn hest ok stigr aa bak, ridandi þegar framm a ueginn, sem gud gorir rad fyrir.

[1] [*mgl. E.* [2] [lata *E.* [3] *saal. E*; vorð *St.* [4] [lifdaga sidann *E.* [5] [utan enda. Amen. *E.* [6] *Det samme Jertegn efter Codex Arn-Magn. 233 Folio.* [7] er *tilf. Codex.*

Ok þegar fiandinn litr þetta med sinni naturligri marguisi, hann undrar, hui sia madr ridr fra þui, sem hann er uanr. Grunar hann þegar, at nockut muni undir bua, þat sem honum er æigi þǫkk aa, ok sua sem hann skodar smasmugliga, skilr hann giorla af manzins yfirbragdi ok ræringu tungunnar, at hann er idrandi i sinn hiarta ok snuinn til guds fra illzku. Ok sem hann verdr uiss hins sanna, eirir honum storilla, kallandi at ser sina kompána, takandi skiott til rada, fella hestinn vndir honum sua hart, at hann rytr ofan ok brytr sik aa háls. Nu þickiaz þeir vel leikit hafa, gripa salina þegar med gali miklu, ok ætla at draga til eylifra kuala. Enn sem þeir hafa skamt farit, minkaz holit, þui at þeim er motferd veitt, sua at þeim er æigi kostr at fara lengra. Þar er þa komin var fru sancta Maria, biodandi þeim stadar at nema. Fiandr spyria, hui þat skyli. Drottning segir, at hon vill med ôngu moti, at þeir fari medr hennar þeonostumann lengra. Fiandr svara þa: „Huat ma þersi þinn þionostumadr vera, er alla sina lifsdaga hefir legit i stuldum ok ránum ok i huerskyns vdadum?“ Var fru sancta Maria vattar þat sinum syni kunnigt vera, ok þui bydr hon þeim vndir hans dom ok ǫllu malinu, ok þat verdr at standa, huart sem vhreinum ǫndum likar vel edr illa.

Er nu framm komit fyrir varn herra. Standa dioflar allfast i sinni aasakan vid þenna mann, segia hann alla gôtu sinum fotsporum fylgt hafa, ok i þui lyktad hafa sina lifdaga. Vár fru sancta Maria riss þa i moti, segir vuini falsi fram fara, at þersi madr lyktadi a þeira fotsporum sina lifsdaga, helldr segir hon hann i sinni þeonostu hafa gert lifsins enda. Enn dioflar bregdaz vid vkunnliga. Drottning tear þa fyrir domaranum, huat þersi madr hafdi smidat i sinu hiarta henni til sæmdar, ok var tekinn aa veg til fullrar frammkuęmdar. Fiandr uilia þersu ecki nafn gefa, ok kalla þetta tomt ok enga frammkuęmd haft hafa. Drottning vill æigi þeira skilning standa, ok bydr undir

doms atkuædi sonar sins. Várr herra Jesus Kristr talar þa: „Medr þui, min sæta modir, at þu segir þenna mann lyktad hafa lifi sinu i godri fyriræetlan þer þægiligri, ok af annarri halfu þræta þinir vuinir ok (minir) i moti, er þat minn vili, at manzins hiarta se higat borit, at þat sealft gori visan vtueg aa ydrum aaskilnadi. Ok nu þegar er sua gort. Enn sua sem hiartat framm kemr fyrir varn herra Jesum Kristum, bydr hann þat vera upp lokit, at allir megi sea, huilika gerd hann hafdi format i sinum uilia. Sem þat var gert, saa allir, at i hiartans inztum lutum er kapella smidat, ok þar kennimadr fyrir alltari buinn til messu. Eptir þetta setr várr drottinn skyran orskurd aa þetta mal, at madrinn skal huerfa aptr til lifs i likama, fyllandi þat allt er adr hafdi hann ætlat i hugskoti guds modur til sæmdar enn ser til eylifrar saluhialpar. Vrdu nu fiandr þo at naudgir væri af at leggia sinu mali, þuiat madrinn lifnadi eptir guds domi, bætandi huerium sem einum sinar tiltekiur, sem honum var mattuligt, fyllandi allt sitt heit val ok godmannligha, vordinn mikill sidlætismadr alla eptirstandandi lifsdaga, takandi sidan fyrir fagra yfirbot ok idran huilld ok sælu eylifra fagnada. Sua sem nu er greint, fylgir sinum malum sancta Maria.

80.

Var frv hialpaði mønnvm i lifshaska.

I þeim stað er Rothomador heitir stendr ein agiøt kirkia volldvgrar frv sancte Marie, sv er af allzvalldanda gvþi ok hans sotvztv moðvr er sva [miok elskuð[1], at þar verða otelianlig[2] takn ok storar iarteinir, hvat siþarr mvn birtaz sannliga[3] satt vera.

Sva berr til eitthvert sinn, at capitvlabroðir[4] er af staðnvm vt sendr fyrir kirkivnnar nǫðsyn, at hann afli henni nockvrs[5] til gagns, vin eða aðra lvti, þa sem hann kann fa fyrir ølmvsvgǫði goðfvsra manna. Nv sem[6] hann er bvinn,

[1] [uegsomut *E.* [2] otaululig *E.* [3] *mgl. E.* [4] nockur capellubrodir *E.* [5] nockut *E.* [6] hier er komit at *tilf. E.*

ferr hann ok einn þionostvmaðr með honvm, þar til er [þeir koma[1] i þann stað, er Lvgðvnvm heitir. [Sa staðr stendr i halfvm Gallie[2]. Þar dvelz hann nøckvra hrið, ok fǫr bøði goþan kost ok mikinn [vins ok annarra lvta[2]. Enn er sa timi kemr, at þeir vilia [til gvðs kirkiv sinni ferð aptr venda, bvaz þeir með allt sitt goz af Lvgðvnvm[3] ok fara sinn veg til arinnar Rodanvm. Hon er eitt stort [vatnfall, sva at eigi ma þat siðr fiørðr kallaz sakir mikils breiðleika[4]. Oc með þvi at án skipi megv þeir með engv moti flytiaz yfir þat stora vatn[5], taka þeir ser einn bat til yfirferðar, [vini ok øðrvm lvtvm hann hlaðandi[2], baðir samt þar a stigande ok siþan fra landi latandi [vt a ána roandi[2]. Enn sva sem þeir ero komnir fram a meginstrawm arinnar, lystr a miclv sterkviðri með hvassazta stormi, [hvaðan af vpp spretta storar bylgivr ok oflvgar tveim megvm hia batzins borðvegvm, þar sem þør[6] boða skiota tapan þeim litla [farskost, enn mønnvm ok øllv þvi goðzi, sem innan borðz er, lifstion ok[7] visa glatan. Nv sem þeir ero [komnir i þvilikan haska[8], skelfiz þeira hvgr harðla miok, þviat með øngri list [eþa sealfs sins ǫflvm[2] fa þeir batinvm styrt [eða vndan halldit[9] bylgnaganginvm. Oc með þvi at þeir [eiga nv i þenna pvnkt[10] enga ván mannligs fvltings, leita þeir ser þangat trawstz, sem nogt er fyrir, kallandi með allri hvgarins staðfesti á moþvr miskvnnar, [þat er at skilia[2] frv sanctam Mariam, drotning himins ok iarðar, mikilliga[11] biðiandi, at hon virðiz [fyrir sina milldi ok miskvnn i þessarri sinni nawðsyn (þeim at hialpa), sva framt at þeir leysiz heilir með øllv þvi gozi, sem hon átti þar innan borðz, or[12] søgðum lifshaska.

Nv sem þeir hafa mørgvm orðvm ok goðfvsu hiarta

[1] [hann kemr *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [aptr ferdazt *E.* [4] [uatnzfall *E.* [5] vatzfall *E;* ok þar *tilf. St.* [6] [ok storum bylgium þeim sem *E.* [7] [bat, enn maunnum ok aullu godzi *E.* [8] [i þuilikum haska staddir *E.* [9] [i *E.* [10] [eru nu i þenna punkt eigandi *E.* [11] þackandi ok *tilf. E.* [12] [med sinne myskunn ockr ath hialpa i *E.*

ser hialpar beðit, heyrir skiotliga þeira aakall sv milldazta drotning, veitandi þurfundvm sitt blezaða fulting, með þeim hotti at sva framt sem þeir þickiaz [i haskanum[1] fyrir allar greinir vppgefnir, [ətlandi at þa i stað mvndi briota skipit eða hvelfa vndir þeim[1], springa vatzins bylgivr sva hart vpp hia borðvnvm, at þaðan af verðr harðla[2] mikill brestr, ok i þvi snarar skipit niðr i [diúp árinnar[3] með əllvm sinvm farmi ok sva rettv stafnhalldi, at [engin mannligr klokleiki matti þann veg styðia sinn farskost, sva langt i diupinu rennanda sem fiogvr steinkavst til iafnanda[4], engan vind ne nəckurn[5] okyrleik a ser takanda. Enn þat er her skiotaz af at segia, at fyrir háleita gvðs moðvr verðleika rennir[6] þat sama skip vpp or ánni með əllvm sinvm farmi, ok er þa at landi komit i gott lǫgi, [mənnvm ok əllvm əðrvm lutum, þeim sem innan borðz vorv, i alla staði heilvm ok oskavddvm, sva at eigi nockut minnzta var or þeim stað vikit, sem þa var þat, er þeir hloðv skipit[7]. Her með vorv allir lvtir þvrrir, [ok eigi siðr skinnkloði, er skiparar stoðv i[1]. Eptir þat ganga þeir af skipi ok gera margfalldar þackir[8] gvði ok hans sətvztv moðvr fyrir þa miskvnn, er þeim veittiz[9], skiotliga heim farandi [til Rothomador komandi[1], þessa iartein əllvm segiandi, þeim sem hana uilldu vera heyrandi [ok i minni fęstandi, siþan með athvga halldandi, án enda geymandi[1].

81.

Var frv hialpaði mənnvm i lifshaska.

Sa sami gvð, sem oboðanlig birti er heilagra [ok lofligr vpphefiari skriðnandi manna[1], gərði fyrir verðleika varrar frv sinnar sətvztv moðvr þa faheyrðv iartein, sem þessv

[1] [*mgl. E.* [2] *saal. E; sva St.* [3] [diupit *E.* [4] [eingi mannligr klokleikr matti þui styra, sua langt i diupinu rennanda sem fiogur steinkaust *E.* [5] nockrs kyns *E.* [6] rennr *E.* [7] [med heilu ok oskauddu, sua at eigi nockut hit minzta var nockuru tapat *E.* [8] almattkum *tilf. E.* [9] var veitt *E.*

nøst skal [fram bera[1]. Sva bar til a nøckvrvm tima, at einnhverr prestr Rannundus at nafni for með sinvm kvmpanum yfir meginsio. Þeir øtla at gera sinn veg fram til þess staðar, er Mons Persolanus heitir, þviat sa sami staðr átti[2] allan kost, sem þeir høfðv innan borðz. Var þat [hlaðit skip hveitis[3]. Nv sem þeir [koma i miðian sio[4], gerir at þeim [með gvðs orlofi[5] hrið sva styrka [bøði af myrkri loptzins ok ofviðri vindzins[5], at eptir nattvrligvm høtti var þeim eigi ván lifs. Þvi kalla þeir allir senn [vpp i loptit með miklv hareysti[5], at vølldvg drotning frv sancta Maria af Rothomador [skvli þeim við hialpa með sinv arnaðarorði við gvð[6]. Oc sv sama drotning heyrir [(bǫnir) nꜹðstaddra, sem hon er iafnan vøn[7], enn vill þo þessarra manna viðrhialp með nyivm høtti geraz lata, ok þat stendr, at sv sem bøði er mør ok moðir, enn engi ønnvr [hvarki fyrr ne siþarr[5], geri sin verk fra þvi sem [allir aðrir[8].

Þegar skiotliga[9] sem þeir hafa heitit, [kefr sva skipit vndir i þiotundvm aføllvm, at með øngvm høtti fa þeir vpp ꜹsit, þvi[5] søckr skipit[10] vndir fotvm þeim i kolblan sio [með øllvm þvnganvm[5] allt til grvnna. Enn er þeir salugir missa skipsins, þrifr hverr til annars i nattvrvligri hrezlv dꜹðans, ok sva helldr hverr þeira øðrvm, [at eigi skilr með þeim i siovarganginum, helldr þeim sva sem i miðivm bylgivm[5], ok alldri snyrr [þeira likǫmvm, iafnan horfir hǫfvð þeira vpp, enn fǫtr niðr[11]. Þeir hallda at ser øllvm andardrǫtti, [þviat sior var langt vpp yfir høfvt þeim[5]. Ætlaði vár frv sancta Maria sva til, at [þessi punktr var eigi lengri[12], enn þeir mattu þola i kafi. Oc með þvi at hon er virðulig mǫr [ok loflig[5] fyrir alla luti, kippir hon vpp af grvnni þvi sama skipi, sem aðr hafði niðr sockit,

[1] [greina ok fra segia *E.* [2] þann *tilf. E.* [3] [skip hladit af hueiti *E.* [4] [voru i midiu hafe *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [skylldi þeim hialpa *E.* [7] [þeira bænir *E.* [8] [allar adrar *E.* [9] *mgl. E.* [10] nidr *tilf. E.* [11] [þeim, þuiat iafnann horfa fætr þeira nidr, enn haufut upp *E.* [12] [þat uæri eigi leingr *E.*

ok lǫtr þat vpp koma [rétt vndir fotvm þeim mønnvm, sem fyrir ofan standa allir saman i miðivm siónvm. Siþan lyptir hon vpp með sinvm sterkazta handlegg, sua at skipit flotnar vpp fvllkomliga með øllvm sinvm þvnga. Ero menn allir ur kafi[1], enn farskostr[2] eptir likindvm [fullr af vatni[3], marir nv þann veg vppi, at [menn megv ecki[4] gera, hvarki roa ne styra. Þvi geriz sꜹnn siovar stiarna ivngfrv[5] sancta Maria þeira styrimaðr, leiðandi þeira far i[6] miklum kyrleik til bliðrar hafnar.

Ok fyrr enn skiparar tokv høfn, gengr [a þa[1] af siovar valkinv sva mikill kvldi, at þeir vrðv stirðir sem stockar ok megv hvergi hrǫraz til nøckvrrar nytsemðar. Þvi kalla þeir til varrar frv þegar i annat sinn, at hon skvli verma þa. Ok hvn heyrir enn sem fyrr þeira bænir, [ok ꜹðlaz þat af sꜹnnvm gvþi sinvm blezaða syni[1], at þessir veslv menn [stirðir sem tre af frostinv[1] verða aa einv avgabragði sva heitir af elldi heilags[7] anda, sem enginn iarðligr bakstr eða vermi matti þeim iafnfliotvirkr[8] vera i verolldo, þar með nv þegar sva [sterkir ok endrbęttir[9] sem alldri hefði þeir valk eða vandręði þolat. Enn hvat er ætlanda, hvilikar þackir [þessir menn mvndo[10] gera sælli Marie guðs moþvr fyrir sva stora velgerninga ser veitta. Ok ver, er nv heyrum þvilika luti, skulvm lofa almatkan guð, er alla luti veitir aan dvꜹl sinni kięruztv moþvr, þat sem hon vill hann biðia. Sv sama drotning, sem [þessa menn[11] hialpaði i siovardivpi, dragi oss syndvga [af brottvm bylgivm veralldligs vaða, hefiandi várt hvgar skip af marabotnvm lastanna, at vár ꜹgo seai fagnaðarlios ok birti eilifra fagnaða, hvar er lifir ok rikir konvngr konvnga ok drottinn drottna allra veralldа, lofaðr ok vpphafiðr vm eilifar veralldir[12]. Amen.

[1] [*mgl. E.* [2] farkostr *E.* [3] [er allr uotr *E.* [4] [lidsmenn megu nu ecki at *E.* [5] var frv *E.* [6] med *E.* [7] hins helga *E.* [8] iafnfliotr *E.* [9] [styrkir *E.* [10] [þeir mundi *E.* [11] [þessum monnum *E.* [12] [fra ueralldligum uoda til eilifrar dyrdar, huar er lifir ok rikir drottinn allra ucrallda per omnia secula seculorum *E.*

82.

Vár frv frelsti Heremannvm af iarþar svelging.

A [einvm tima kom[1] hrøðilig ógn yfir avstraalfv heimsins með [landskialptvm ok reiðarþrymvm[2], sva at margar borgir, kirkivr[3] ok bøir eyddvz[4] ok hrøpvðv niðr. Sva var þetta syndagialld vndarlikt, at iorþin sprak i svndr af landskialptanvm[5], gleypandi sva mènnina [kvika þvsvndvm[6] saman; a svma fellv herbergin, latandi sva lifit. I [þessv haskafloði varð einn maðr, sa er Heremannvs het, millvm annarra otaligra, ættaðr af þeiri borg er Vienna heitir, fæddr ok vppfostraðr i Anntiochia, enn var staddr þenna tima i þeim kastala, er Cusacivm heitir ok til heyrir patriarchastolinvm i Antiochia. Þessi Heremannvs var a hatiðardegi sælla gvþs postola Petri et Pavli staddr i Petrs kirkiv þar i kastalanvm Cvssacio[7]. Þar var inni eigi minnr enn .c. ok .xl. manna. Oc er minzt varir, springr[8] iørðin i svndr með ogvrligri hrøring, framarr enn fra megi segia, gleypandi þa[9] menn alla [þegar i stað[10] með sva hørðum tildrøtti, at engi var vndanferðin. Enn i stað sem Heremannvs heyrir brestinn, tekr hann skiott til raða[11], heitandi a vára frv sanctam Mariam til Rothomador. Er þat[3] allt i senn, er iorðin hefir solgit hann vpp vm axlir ok hann hefir fest heitit, er [þa skamt at biða, aðr miskvnnar moþirin kemr vsyniliga ok løtr með engv moti ganga lengra, helldr skytr hon manninvm þegar i stað vpp or halldsemi iarðarinnar frialsvm ok alheilvm fyrir vtan alla þyngian[12]. Allir voro aðrir niðr dregnir, [nema þessi einn forðaðiz, er aa miskvnnar moðvrina kallaði i sinni þrøngvingv. Ok fyrir

[1] [odrum tima kemr *E.* [2] [elldingum ok reidum *E.* [3] *mgl. E.* [4] *saal. E;* eyddiz *St.* [5] landskialptunum *E.* [6] [þushundrudum *E.* [7] [þessum haska uard einn madr millum annara otaululigra manna Heremanus ath nafne aa hatidardeigi sælla guds postola Petri et Pauli staddr i Petrs kirkiu *E.* [8] gin *E.* [9] þessa *E.* [10] [*mgl. E.* [11] rads *E.* [12] [honum þa skotid upp or iordinne fyrir utan alla þyngan *E.*

þa grein forðaðiz hann divpan pytt iarðarinnar, er hann kravp til lifæðarinnar, fram rennande af brvnni giǫzkvnnar með gnogleik milldinnar[1].

Her mvnvm ver vpp gefa at segia iarteinir af gvðs moþvr kirkiv i Rothomador, enn taka annat efni sealfri henni til sǫmdar ok syni hennar, aðr lykti þessv mali.

83.

Ein hvsfrv vandlǫtti vm bonda sinn.

Navckvrr agǫtr[2] riddari var i einshveriu konvngsriki, vænn maðr ok vel menntr a allar[3] veralldligar listir, vngr at alldri ok ogeyminn i sinv framferði. Hann var kvændr[4] ok átti goða hvsfrv [af goðv kyni tiltekna[5]. Oc þo[6] at eins avmbvnaði hann þat eigi sva vel sem hǫfði, þviat hann elskaði miklu kiorligarr aðra konv vndir niðri með fvllri gerð [i alla staði[7]. Sv goða riddarans hvsfrv var vel kristin, elskaði[8] gvð ok hans blezaða moþvr, her með geymir hon bonda sinvm sanna dygð, þo at hann geri oðrvvissi[9]. Hon hefir til hans mikla ast, hvar fyrir henni gerizt miøk sárt, þegar i fyrstv sem hana grvnar, at hann elski aðra konv. Enn þat strið [ok angist[5] avkaz sva miøk fyrir[10] hennar briosti, sem hon hefir af [þeima lut meiri sannindi, þviat i øllvm greinvm skilr hon sik minni hafa riddarans alvorv enn var forðum, þar til er hvn ma eigi við dyliaz. Er henni þa mikil skapravn i þess hattar meðferði, enn berr þo vel i kvensligvm veykleika sva mikla meingorð ser veitta[11]. Þvi ferr hon at i fyrstv, sem bezt samði bøði fyrir gvþi ok mønnvm, biðiandi leyniliga þa sømv konv, sem hon veit [of framt elska sinn eiginbonda[12], at hon af leggi framleiðiss sva at gera, segiz henni vilia allt vmliðit fyrirlata,

[1] [utan þessi einn, er aa myskunnar modrina treysti *E.* [2] *mgl. E.* [3] *tilf. E.* [4] kuæntr *E.* [5] [*mgl. E.* [6] allt *tilf. E.* [7] [*saal. E;* vndir niðri *St.* [8] elskandi *E.* [9] audruuiss *E.* [10] i *E.* [11] [þessum hlut, þuiat hun skilr sik hafa minni riddarans aluoru enn fyrr *E.* [12] [at framt elskar hennar bonda *E.*

ef hon geymir heðan ifra sitt rað til betranar[1] snva. Sv kona svaraði vel [án nøckvrum forleika[2], enn gerir sem aðr, þo meirr af riddarans raðleysi enn sinvm illvilia. Sem hon sérr, at þetta dvgir eigi, berr hon trawst á, [þviat hon var af goðum øttlegg[2], at tala við riddarann bonda sinn[3] af þessv efni, segiandi at hon vill eigi sva bvit þola ser til smanar ok sinvm áttboga[4]. Enn riddarinn hugleiðir, at hennar frendr ero, [sem hon vattar[2], vel gawfgir [ok mikils verðir[2], þvi vill hann eigi [meirr styggva[5] hana, vtan graliga glennzar vndan, segir at slikt mvn eigi[6] allt satt vera. Svellr þat[7] miok með[8] frvinnar hiarta, ok hon snyrr fvllkominn[9] þótta til konvnnar, sva at einn dag gengr hon til kirkiv, biðiande vara frv sanctam Mariam með fvllri alvørv, at hon hefni hennar a þeiri[10] konu. [Meðr þvi at[11] hon hefir þessa gratandi beðit, sofnar [hon, ok skiott[12] birtiz henni gvðs moþir sancta Maria ok segir sva: „Þa hefnd, [dottir min, sem þv baðt mik gera, ma ek eigi við þa konv fram hafa[13], þviat hon heilsar mik huern dag hvndrat sinnvm meðr knefalli. Þvi vil ek frið setia með yðr, sva at hvn letti[14] af meingerðvm við þik.“ Ok sva fylldiz[15].

B[16].

Her seghir fra einum riddara.

Nockurr riddari var i einhueriu þorpi, vænn madr ok vel menntr aa veralldar listir, vngr at alldri ok vgeyminn i sinu frammferdi. Hann var kuæntr madr ok atti goda husfru, ok þo allt at eins ómbunadı hann æigi sæm hæfdi, þuiat hann elskadi miklu kierligarr adra konu undir nidri med fullri gerd i alla stadi. Su goda husfru riddarans var

[1] at *tilf. E.* [2] [*mgl. E.* [3] liosliga *tilf. E.* [4] ættboga *E.* [5] [miok styggia *E.* [6] *tilf. E.* [7] þetta *E.* [8] i *E.* [9] fullkomnum *E.* [10] þessi *E.* [11] [Sem *E.* [12] [hun skiott, ok iafnskiott *E.* [13] [maa ek eigi uid þaa konu frammi hafa, sem þu badt mik giora *E.* [14] lati *E.* [15] sidan *tilf. E.* [16] *Det samme Jertegn efter Codex Arn-Magn. 233 Folio.*

ual cristin, elskandi gud ok hans blezadu modur, her med geymir hon bonda sinum sanna dygd, þott hann gori odruuiss, huar fyrir henne geriz miok sárt, þegar i fyrstu sem hana grunar, at hann elskadi adra konu. Enn þat strid eykz sua miok fyrir hennar briosti, sem hon hefir af þeima lut meiri sannindi, þuiat i ǫllum greinum skilr hon sik minni ok minni hafa hans aluoru en var fordum, þar til er hon ma æigi dyliaz vid. Er henne þa mikil skapraun i þers hattar hans medferdi, enn berr þo val sua mikla meingiǒrd. Þui ferr hon at i fyrstu, sem bezt samdi bædi fyrir gudi ok monnum, bidiandi leyniliga þa sǒmu konu, sem hon ueit of framt elska sinn bonda, at hon af leggi frammleidis sua at gera, segiz hon henne uilia allt vmlidit fyrirlata, ef hon geymir fra þersi stundu heðan fra sitt rad til batnaðar at snua. Su kona svarar val an nǒckurum forleik, en gerir sem adr, þo meirr af riddarans radleysi enn sinum illuilia. Sem fruin (ser), at þetta dugir æigi, berr hon traust aa, þuiat hon var af godum ættlegg, at tala vid riddarann bonda sinn liosliga af þersu efni, sua segiandi at hon vill æigi sua buit hafa ser til smanar ok sinum áttboga. Enn riddarinn hugleidir, at hennar frændr ero val gǒfgir ok mikils verdir, ok uill þui æigi styggia hana, utan gladliga glenzar undan, at slikt mun ecki satt vera. Suellr þetta miok med fruinnar hiarta, sua at snyz i fullkominn þotta til konunnar, sua at einn dag gengr hon til kirkiu heilagrar Marie, bidiandi vara fru sanctam Mariam med fullri aluoru, at hon hefni hennar a þersi konu. Sem hon hefir þetta gratandi bedit, sofnar hon, ok skiott birtiz henne guds modir ok mær sancta Maria ok segir sua: „Þa hefnd, dottir min, sem þu badt gora, ma ek æigi vid þa framm hafa, þui at hon heilsar mik hundrad sinnum huern dag med knefalli; þui uil ek frid setia millum yduar, sua at hon af lati meingerdum vid þik.“ Ok sua fylliz þetta, at herrann sneriz til astar vid sina husfru, ok konan idradiz takandi skriptir fyrir sin afbrot, þionandi sidan æuinliga ok dyggiliga heilagri guds modur Marie.

84.

Ein kona var frelst fra elldz pinv fyrir vara frv.

A døgvm virþuligs herra Vrbani tercij, er fyrr var nefndr [i þessv mali [1], styrir agiētr maðr Leninandvs [2] byskvp þeiri borg, er Laudunum heitir a Fraclandi. I þeim stað var gøfvgligt mvsteri varrar frv sancte Marie [sialf høfvðkirkian [1]. Þat gerþiz a døgvm fyrr sagðz byskvps, at i naløgð við Lavdvnvm var ein kona, er gipt hafði dottvr sina einvm vngvm manni vęnvm ok vel [til mannz komnvm [3]. Ok sakir elskv við dottvr sina veitir hon margan velgerning [ok vinattv hennar eiginbonda, hvar fyrir allir kasta [4] liotri grvnsemð a þeira gerðir, segiandi hvsfrvina savrlifi [5] fremiandi með mági sinvm. Enn er hon skilr þvilika vanfrøgð til sin talaða með aleitni, berr hon þat sva oþolinmoðliga [ok tempranarlavst [1], at fyrir þa savk snyrr hvn fvllvm fiandskap a þenna mág sinn, sem fyr hafði hon elskat, [kallar hann efni til þvilikrar vfrœgþar hafa [1], hvgsandi at [þessi meinmœli mvni alldri af henni ganga, fyrr enn þessi maðr er af døgvm [6] raþinn. Ok sva framt verðr hvn [vndarliga i sinv hvgskoti [7] niðr brotin, at tva sveina skipar hon til [leyniliga at drepa mag sinn fvllkomliga [8]. Nv sem timi er heþan liðinn, kemr til hennar iðranar goðfysi, sva at hon iatar [9] manndrapit fyrir kennimanni. Ok eptir [sva gert berr þat til, at prestrinn er skriptamalin hafði heyrt, varð vsattr við hvsfrvina, sva at i micilli brœði ok briostzins vanstilli [1] ryfr hann alla skriptina ok brigzlar henni manndrapinv, [sva at allir mega heyra [1]. Er þa skamt at biða, aðr frœndr hins vegna [risa með kięrv vpp aa [10] konvna fyrir [valldzmanni fyr sagðrar borgar [11]. [Byðr domarinn þvisa nøst, at hvsfrvin heyriz ok a þing fram leiðiz. Ok þegar i stað sem hon kemr

[1] [*mgl. E.* [2] Leumandus *E.* [3] [komnum til *E.* [4] [hennar bonda, huar fyrir margr kastar *E.* [5] vera *tilf. E.* [6] [þuilik ofrægd muni alldri fyr af ganga, enn þessi madr er af *E.* [7] [i sinu briosti *E.* [8] [at drepa hann *E.* [9] idrandi *tilf. E.* [10] [kæra *E.* [11] [valldzmonnum *E.*

þar, iatar hon verkit ser aa hendr meðr fvllvm sannindvm, sem varð[1]. Fellr þa domr a malit, at [hana skal brenna aa bali[2]. Eptir doms atkvœði upplokit avðlaz hon meðr mivkri bæn at vera leidd til Mariv kirkiv [þar i staðnvm[1], aðr hvn [stigi vpp i balit[3]. Nv sem hon kemr þar, iatar hon af[4] nyiv sinn glæp fyrir sialfvm gvði ok sœlli gvþs moðvr Marie, ǫllvm goðvm mǫnnvm á heyrǫndvm [er nęrr voro. Þat gorir hon með sárvm styn ok hǫrmvligvm andvǫrpvm[1], gefande sic vndir miskvnn ok arnaðarorð [miskvnnar moðvrinnar[5] bæði með sal ok likama, alla vega sic rǫgiandi, [sem fremz matti hon tvngv til koma[1], ok sva þvegin i tarvm [ok trega[1] gengr hon [vt af kirkiunni, þar til sem hon skylldi brend vera[6]. Er hon þa bvndin ok vppkavstuð i elldinn. Enn gvðs moþir slǫckvir [hǫfvðskepnvna meðr sinni miskvnnar dǫgg sva ꜹrvgliga, at konan kennir helldr sva sem[7] kvlða af elldinvm enn nǫckvrs ofrhita. Brennr sva balit vpp at kꜹlldvm kolvm, at hon er heil ok osꜹkvt. Kalla fręndr drepna[8] mannz þetta ǫnga iartein, helldr segia þeir sva litit elldzneytið orðit hafa, at konan motti[9] eigi brenna. Er nv gert annat bal [þegar i stað myklv sterkara með storvm viðvm. Er hon siðan vppkꜹstvt i balit. Enn gvðs moðir blezvð Maria hlifir henni nv sem fyrr til lofs ok dyrðar sinvm syni sva framarliga, at þvi siðr grandaði elldrinn hennar likama, at hvergi rann a hennar klǫði eða hár. Sva gengr hon vt af þessvm haska frials ok liðvg, at nv kallaði allr lyðr með einni rǫddv segiandi með fagnaði, at blezvt frv sancta Maria vill, at þessi kona lifi ok henni se fvllkomliga friðr gefandi[10]. Nv er sva gert, at hon er leidd til Mariv kirkiv með hiartanligri[11] gleði [ok allra

[1] [*mgl. E.* [2] [hun skal aa bali brenna *E.* [3] [sie brend *E.* [4] at *E.* [5] vorrar frv sancte Marie *E.* [6] [til balsins *E.* [7] [sva elldinn, at hon kennir helldr *E.* [8] hins uegna *E.* [9] matti *E.* [10] [miklu meira ok þar aa kostud, grandadi henni eigi med guds myskunn helldr þessi enn hinn fyrre. Kallar nu allr lydr med fagnadi, ath blezut frv sancta Maria uill, at þessi kona life *E.* [11] hiartaligri *E.*

manna þacklǫti[1]. Skipaði sva allzvalldandi[2] gvð með arnaðarorði sinnar sǫtvztv moðvr, at þessi kona lifði siþan fá daga ok sofnaði sǫlliga [til gvðs[1]. Birtiz enn fyrir [þetta ǫfintyr einkar skyrliga[3], hversv gott er ok ofallvallt at setia sitt travst i volldugri frv sancta Maria.

85.

Vpp lavkz kuiðr konv fyrir varrar frv arnaðarorð.

Ein kona af kyni Gothorvm profaði [skyrvm ravnarstavfvm[1], hversv milld [ok mattvg[1] er moðir miskvnnar. Þessi kona var einberni sinna feðgina, var faðir hennar ok moðir opt nefndri kirkiv i Rothomador tilheyrandi. A nockvrvm tima [verðr þessi sama cona nattvrliga kviðvg af karlmannligv saði[4], enn gengr með bvrðinn eptir getnaðinn langt moti nattvrv eðli, þviat .xxx. manaða[5] bar hon hann i sinvm kviði vpp fra .ix. manvðvm, hversdagliga þolandi snarpan [sarleik sivkligrar[6] ioðsottar, a þann hatt sem geriz meðr ǫðrvm konvm. [Ok þo feck hvn ǫngan letta a sinvm þvnga, sem eigi ma synaz vndarlikt fyrir þat sem eptir ferr, þviat ein gvðs miskvnn matti þat vinna, at hon fengi heilsv sina. Þar með er a litanda, ef hverri konu er davði fyrir dvrvm, sem leysir sinn burð a skipuðvm tima, hversv þessi gvþs aumingi mvndi sarliga pinaz af sua oheyrðu sottarkyni[1]. Frændr hennar [ok feðgin[1] standa yfir henni gratandi, þviat þeir skilia, ef nattvru laugin halldaz, er henni viss davði. Burðrinn kennizt með henni liflauss uera [ok með ser farandi fyrir allar greinir onatturliga[1]. Her kemr, þott siðla vęri[7], at feðgin hennar heita gratandi fyrir henni a gvþs moðvr Mariam, liknar biðiandi fyrir sæmð ok ǫrv opt nefndrar kirkiv. Ok þoat vęr kunnim[8] eigi at greina, huersv miclu offri þau[9] iatuðu, heyrir drottning þeira goðfysi ok serr þeira tár, þviat bænir rettlatra manna snara upp i gegnum himnana.

[1] [*mgl. E.* [2] almattigr *E.* [3] [þenna æuentyr *E.* [4] [bar sua til, at þessi kona uar kvidug *E.* [5] manadi *E.* [6] [suida ok sarleik sutligrar *E.* [7] sie *E.* [8] kunnum *E.* [9] offrudu ok *tilf. E.*

Huat þarf her langt vm? Mattugr guð vinnr her mikit verk fyrir moðvr sina, a þann hátt sem nv skal greina. Kviðr þessarrar konu lykz vpp[1] i nafla[2] stað fyrir vtan mannliga list. Hvar fyrir kięnir lęknar taka til burðarins i hennar likama, finnandi hann dauðan ok fulnaðan langan tima haua legit, ok sva geriz með guþs miskunn ok hans agiøtuztu moður arnaðarorði, at þeir brytia i sundr i liðvm þann fula suein brott or konunnar kuiði. Þuilik ero verk gvðs i himinriki, er sina skepnu helldr ok geymir með eilifum almǫtti, þviat hver ok ein hans skepna þionar honvm ok hans boði, sinni blezaðri moður alla skapaða luti undir gefandi.

86.

Einn vngr sveinn gleypti iarn.

A einum tima gerðiz þvilik iartein fyrir verðleika blezaðrar gvðs moður Marie, sem nv skal greina. I nockurum bœ eigi langt fra munklifi heilags Benedicti var einn bondi, hann var iárnsmiðr ok hafði þa smið iafnan fyrir hendi, þviat hann var eigi miok festerkr. Nv berr sva til eitt sumar nǫsta dag fyrir assvmptionem sancte Marie, at hann er i smiðiu, hafandi hia ser til blastrar son sinn vngan [litt uaxinn[3] enn miøk bernskan ok leikinn. Hefir bondi slegit rospaul, meitlandi sem vant er af endanum til sniðs fyrstv roarinnar, ok þat litla iarn liggr hia steðianum, sem uerða kann. Oc er a liðr a daginn, gengr bondi at einshveriu[4] eyrindi vt af smiðiunni. Enn sveinninn sitr hia steðianum, sem børnum er veniulict. Ok eptir litinn tima heyrir bondinn[5] mikit op ok sarlict [til smiðiunnar[3] kennandi gørla sonar sins rødd. Hvar fyrir hann renn[6] sem[7] hvataz, ok inn komandi heyrir hann sveininn sva talanda með svtligum grati: „Ho, ho, faðir minn [søll! Ek hefir[8]

[1] sua sem *tilf. E.* [2] *saal. E;* nagla *St.* [3] [*mgl. E.* [4] einhveriu *E.* [5] bondi *E.* [6] rennr *E.* [7] skiotazt ok *tilf. E.* [8] [sæli! Ek hefi *E.*

gleypt iarnit, er la hia steðianum, ok þat er nv her komit, ok [þat er nv her ok skerr mik innan. Þetta segiandi helldr hann at kviðinum, œpandi sem sarligaz matti[1]. Af þeima[2] lut verðr faðirinn harðla hryggr, gratandi hørmuliga [elskv tarum[3] fyrir pịnu sonar sins, [sueininn upp i kne ser takandi, vndir honvm handleggina hafandi[4], sva at i lopt vpp liggiandi einstrengir pilltrinn upp i asionu føðvr sinum, [stingandi fingrinum vpp i sinn kvið neðanverðan sva segiandi[3]: „Her [er þat nu, her er þat nv[5], faðir minn, ok skerr[6] mik sarliga innan.

Enn hverr megi uirða, hvat føðurins hiarta mvndi þola, er vnni sinum syni sem sealfvm ser. Þvi snyrr hann þar til trastz, sem alldri þrotnar, kallandi gvðs moðvr frv sanctam Mariam til viðrhialpar, minnandiz [at vppnvmningartið blezaðrar meyiar var nøsta dag[7] eptir, heitandi sic lesa skvlo fimtan tigvm sinna [Mario vers[8] hvert ár in vigilia assvmptionis, meþan [gvð leði honvm lifdaga[9]. Ok þegar sem hann hefir staðfest heitit [i sinv hiarta[3], heyrir [himinrikis drotning[10] frv sancta Maria, ok løtr iarnit [an dvøl[3] renna beinsta veg af botni kviðarins vpp i mvnninn, sva at skrapar við tennar[11], hvat sveinninn rettir vt með tvngvnni sva mølandi: „Þar er þat nvna, faðir minn.“ Verðr bondinn sva feginn, sem gvð einn veit, þackandi með tárvm þessa likn ok yfirvǫttis miskvnn, vitiandi nøsta myrgin[12] eptir greinda gvþs moþvr kirkiv i Tvren, þar fyrir hámesso komandi, þessa iartein abota segiandi ok með tárvm fram berandi, [með løgvm sannandi[3], iarnit til vitnisbvrðar synandi. Var þat borit vm alla kirkivna til synis ok dasemðar, sva mikit vexti[13] sem vegr .vii. peninga, hvast vtan sem eggiar vǫri á, [er gengit hafði vndan meitils farinv[3]. Margir

[1] [hiellt at kuidinum æpandi *E.* [2] þessum *E.* [3] [*mgl* *E.* [4] [takandi undir handleggina *E.* [5] [er nu þat *E.* [6] þat *tilf.* *E.* [7] [uppnumningar blezadrar meyiar, er næsta dag er *E.* [8] [blezat uers Ave Maria *E.* [9] [hans lifdagar entizt *E.* [10] [himnesk *E.* [11] tennurnar *E.* [12] morgin *E.* [13] *mgl.* *E.*

goðir menn tárvðvz a þeim degi, [þann tima er aboti sagði fram iarteinina[1]. Var siþan hringt ollum klvckvm ok svnginn Te deum. Geymiz þat sama iarn [i fyrr sagðri[2] gvþs moþvr kirkiv [til ǫfinligrar minningar, hversv sancta Maria er bvin til miskvnnar[1]. Sa var annarr vattr greindrar iarteinar, at hvern tima sem faðir sveinsins sagði hana[3], feck hann nóglig tár i viðrkomning guðs miskvnnar.

87.

Fra einvm avðgvm manni, er selldi hvsfrv sina pvkanum.

Avðigr maðr var i nockurri borg takandi mikla fullsælv eptir føður ok moður, [allzkyns eignir fastar ok lausar, sem fullrikan mann byriar[4]. Hann var kvęndr[5] maðr, enn aatti engi barn. Þessi hion voro miok olik, þviat frvin var goð kona ok vel kristin, gimstein[6] allra kvinna[7] elskandi, Kristz vnnvztu dyrkandi, gvðs moðvr Mariam lofandi, hversdagliga henni tiðir lesandi, [þat með ast ok athuga halldandi[8]. Bondi hennar var eigi þann veg hattaðr, helldr var hann alla vega vpphafiþr i [heimligan metnat[9] með ofdryckivm ok daraskap [veralldarinnar stinnar veizlor með storvm fegiøfvm optliga hofþingium veitandi, þar meðr nogligan mat ok dryck færandi, fauntvm ok glopum, skiptingum ok leikarum þetta gerandi, þeim sem a hans garþi voro halldandi, sakir hegoma heimligs metnaðar i þessv starfandi[10]. Sva spennir hann sit goz hæðiliga[11] vpp, at Kristz fatǫkir menn þola hvngr fyrir hans[12] herbergium. Enn hann gengr [alldri nęr[13] odrvckinn með sinvm kvmpanvm. Hans goða husfrv angraz optliga miøk af [greindu meðferði[14], þviat hon þickiz sea fyrir, at eigi mvn duga sva bvit hvarki til salu ne likama. Þvi minnir hon [hann optsinnis a sinn bonda[15], at hann skuli vitrligarr gera.

[1] [*mgl. E.* [2] [æ sidann i *E.* [3] *saal. E;* honvm *St.* [4] [i allzkyns eignum faustum ok lausum *E.* [5] kuæntr *E.* [6] *saal. E;* gimsteinn *St.* [7] meyia *E.* [8] [*mgl. E.* [9] [heimligum metnadi *E.* [10] [storar ueitzlur med stinnum fegiofum optliga ueitandi *E.* [11] *saal. E;* hrǫðiliga *St.* [12] dyrum ok *tilf. E.* [13] [nær alldri *E.* [14] [þessu *E.* [15] [optliga aa bonda sinn *E.*

Enn hann hefir i haði øll hennar orð ok heilrǿði halldandi fram env sama, [sva blindaðr af sinv ranglæti ok ofmetnaði[1], at eigi finnr hann fyrr, enn hann er stafkarl i pvngi, sva at þvi siðr ma hann nv veizlor gera, høfþingivm tǫra eða skiptingivm[2] veita, at varla er sva mikit eptir oetit allra hans eigna, sem hann megi sitt vesallikt lif eða sinnar eiginkonv þar með flytia. Nv sem i ryfr heimskvþokvna fyrir honvm, serr hann, hverr dári hann er vorþinn allra manna, ok hvilikt brigzli allz sins aattboga[3], þvi nv hęðiligri sem aðr var hann me(k)tugari[4] [ok lengra vpp reistr i blasnvm metnaði[1]. Her af leiðir honvm sva [miklar hvgrenningar[5], at hann veit alldri sinn fagnat, reikandi [raðlavss her ok hvar vt af staðnvm brott fra øðrvm mønnvm[6], þviat nv var fokinn kostr at sitia við dryck [alla daga[1].

Nv berr sva til einn dag, sem hann hefir viða reikat sva sem blindr ok greinarlauss[7], kemr hann fram i einn skog, er nęrri stendr borginni, dveliandiz þar nockvra hrið, gangandi aptr ok fram, aðr maðr kemr í moti honvm orðvm a hann verpandi, þegar fyrri sva[8] segiandi: „Hvi reikar þv, riki maðr, sva einn saman vti[8] ok ert oglaðr i hvgskoti?“ Bondi svarar: „Þv berr mer, segir hann, hátiðliga rødd ok a þessvm tima eigi viðrkvømiliga.“ Okvnni maðr svarar: „Ho ho! goði herra, hvi tali þer sva?“ Bondi svarar: „Riks mannz nafn er mer oskaplict i dag, [þviat ek var rikr, enn nv fatǿkr.“ Siðan greinaz þeir sva til, at bondi segir stigamanninvm allt, sem farit var[1]. Stigamaðrinn talar þa: „Mvndi þer nockvrr hugr aa, segir hann, at fá aptr allan rikdóm eða meira, ef þvi mǿtti nockvrr raða?“ Bondi svarar: „Eigi kann ek þat at sea, at ek fátǿkr [maðr mǿtti[9] þat verðskyllda; enn hvat er ek mǿtti [i heiminum[1] villdi ek giarna til þess[8] vinna, þegar ek gǿfiz[10] eigi sealfvm fiandanvm.“ Stigamaðrinn svarar: „[Gefiz vpp, segir (hann),

[1] [*mgl. E.* [2] *saal. ogs. E.* [3] ættboga *E.* [4] mektugri *E.* [5] [mikit hugaruolat *E.* [6] [hier ok huar ut af stadnum *E.* [7] uitlaus *E.* [8] *mgl. E.* [9] [megi *E.* [10] gæfumzt *E.*

myrkr malshattr ockarra greina, at við talim liosliga[1]. Þvi þarf ecki þik at leyna, at ek er fiandi sealfr[2]. Ok sva skalltu þin rað gera. En vit þat fyrir vist, at ecki hirði ek þik at kavpa, helldr mvn ek freista, at þu fair penninga, ef þv gefr mer með handlagi hvsfrv þina.“ Bondinn svarar: „Oheyrðr glœpr, segir hann [ok glǫpilig ohǫfa[1], ef ek kasta sva [goðri konv i[3] diofuligt vald.“ Fiandinn tekr þa i fornu golf slœgþar sinnar ok talar sva: „Nv þa, segir hann, [siam vęr[4] ok profim, hvat þer vinnr kvenskinnit[5], siþan graðugr sulltr gengr[6] i þinn kvið, ok i ꜹðrv lagi sman ok svivirða[7], hað ok brigðsli[8] allra borgarmanna. Hvern ǫtlar þu þann, er slikt villdi kꜹpa vtan ek? Skackr er þessi kavphlutr[9], at ek skal setia þik [i allan fyrra stett rikdoms ok metorða[10], enn her i moti [skulir þv[11] fa mer þat eina, sem þer þickir eigi gagn i[2] at eiga. Brigzli skal ek brott af þer taka, sva at þv megir i sǫmð [verða þinna kynsmanna.“ Grimmr hlutr ok óttanligr i frambvrði, þviat þessi maðr er ominnigr allra drottins velgerninga, hneigiandi sitt eyra dꜹðberanligvm orðvm daligs fianda, vppkveiktr með agirndarbali hǫggormligrar prettvisi, svivirðlict kavp sem vandr maðr semiandi með fiandanvm, algerandi styrkt ok staðfest með handataki, a þann hátt at bondinn iatar fiandanvm sina hvsfrv, ok a nefndan dag skal hann flytia hana i þann sama stað. Her i moti iatar eitrligr þiofr ovin mannkynsins, at hann skal veita bonda fliotandi gnǫgð fyrri ꜹðǫfa, ok þat meira, at þeim ꜹðǫfvm skal hann alldri eyða mega, hvern veg sem hann fǫz i glutri eða veizlvm tva vega[12].

Þegar sem þeir hafa keypt, [snyz fiandinn[13] ok hefir til reiðu graftol eitt, þegar i stað hǫggvandi niðr fám sinnvm i hꜹg eða hǫð nockvra, aðr brestr i gulli ok silfri, þar til

[1] [*mgl. E.* [2] *mgl. E.* [3] [goda hluti i sua *E.* [4] [siaim nid *E.* [5] kuennskinnit *E.* [6] inn *tilf. E.* [7] suiuirding *E.* [8] spott *E.* [9] hlutr *E.* [10] [aptr i hinn fyrra rikdom *E.* [11] [skalltu *E.* [12] [þinni uerda, ok þat med at þeim fiarhlutum skalltu eigi mega cyda *E.* [13] [suipazt fiandinn vm *E.*

bondann kallandi, honvm sva segiandi: „See þv her [1], segir hann, [fyrirheit þitt [2] odvalt ok lygilꜹst i alla staði. Tak her gvll [ok silfr [3] smiðat ok osmiðat, sem þik lystir. Gør þat þo vitrliga, at eigi þicki mønnvm [4] vndrvm gegna, ef sva skiotr rikdomr gengr a þik. Gakk higat dagliga sem spazerandi, haf þa með þer fesioð þinn ok lat sva leiðaz at rikdominn." Sva gerir hvsbondinn þessa alla luti, sem fiandinn kennir honvm. Er nv skamt at biða, aðr enn dryckivr [ok veizlvr [3] vpp risa, seðr bondi sinn kvið oslioliga með þeim diøfvliga [5] afla, neytandi enn sem fyrr miok glutrsamliga, [stór heimboð høfþingivm gerandi, með stinnvm veizlum ok fegiøfvm af blasandi þann fꜹlska, sem vm tima hafði dimmat frøgðina. Ok sva er hann nv mikill i hoppi ueralldarinnar, sem hann hafi nv nytekit til at geraz hennar þionustvmaðr [3]. Hvsfrv hans ok kvnningiar vndra miok þvilik vmskipti. Enn eptirspyrendr [6] verða engis visir, þviat bondi vefr greinir [1] aptr ok fram með øngri skynsemi. Bliðr er hann við hvsfrv sina, sem ecki bui vndir. Þvi kann hon eigi varaz settar flęrðir.

Liðr nv sva fram at stefnudeginum, at sv goða kona helldr hattvm sinum, enn bondi þionar [likams fyrstum [7]. Árla stefnvdaginn hefir bondi sik uppi; verpandi a sina hvsfrv bliðv glenzi, eigi ottandiz spamannzins orð, er sua [sagði: Fr(a)udulenti sunt uasa pessima, þat þyðiz sva, at [8] flørðsamir menn eru [hin verstu [9] ker. Eitt af þessum kerum er opt nefndr hvsbondi. [Þenna stefnumyrgin [10] er hann bliþr i asiónu enn beiskr i hugviti við sina hvsfru, lockandi hana glysligum [11] orðum, sua segiandi: „Min kierazta, segir hann, nu er dagr bliðr ok ueðr skemtiligt, þvi skulum mit [12] letta okkr ok riða minum bezta hesti fram i skog, skemtandi ockr [1] bęði samt sua lengi, sem vit komum

[1] *mgl. E.* [2] [mitt fyrirheit *E.* [3] [*mgl. E.* [4] þat *tilf. E.* [5] fiandans *E.* [6] eptirspyriandi *E.* [7] [sinum fystum *E.* [8] [segir *E.* [9] [hit uesta *E.* [10] [Þann morgin *E.* [11] med blidum *E.* [12] uid *E.*

aptr i goðan tima til borz at ganga.“ Þessvm orðum hlyðir fruin giarna, þviat hon er vvitug, hvat ero raðagerðir illgiarnra. Ok er þau fram riða, stendr hia veginum litil guðs moður kapella, ok þar klyckir til fornar[1] upphalldz, [þviat þetta var timaliga vm myrgininn[2], sem fyrr var greint[3]. Ok [saan duol[3] sem husfrvin heyrir klukkuna, biðr hvn orlofs[4] af baki at stiga ok i kapelluna inn [at ganga[5], þviat hon skilr heilaga messv syngiaz ok guðs moður minning geraz. Sem hvn hefir orlof fengit [ok i capelluna inn gengit lagt ok siðliga ok þo miok sęmiliga, þviat hvn var kvrteis kona, meðr ser reiknandi, hversv kapellan var stan(d)andi með litilli stoðv verandi, eða hversv gøfvgliga þionostv i hvsinv flytiandi. Sva[3] kemr hvn inn [giptusamliga ok hamingivsamliga, sem várs herra likami tiaðz fvllkomliga. Hvn framfallin hiartaliga[6] ok sofnar þegar i stað meðr þess[7] valldi, er sva skipar. Enn eptir fornar vpphalld gengr vt [af kapellvnni onnur kona þessi lik at klęðabvnaði ok ásionv, sem inn geck, þessi at høð nockvrri gangandi[8] þar með biðiandi, at bondi se[9] þagat vikiandi ok hon se a bak farandi. Sem þat er gert, riða þa*r* sinn veg talandi sin i millum eptir mannligri hofsemð. Hvat [ero slik verk[10] vtan guðs moðvr miskvnnar blom[11], at hvn ottanlig sem skipat fylking hermanna, er nv fyrir milldinnar skylld villdi synaz ein veralldlig kona með syndugvm manni riðandi, sina ambatt frialsandi, [framar enn hvn biðia kvnnandi[3].

Nv sem [þa*r* nalǫgiaz skoginn[12], heyrir bondi óp harðla mikit fram[4] i þat rioðr, sem mællt var motið. Her með er sva kallat: „Verð i brottv sem skiotaz, bondi, þviat af þinni ferð brenn ek [eigi minnr[13] enn i helviti.“ Oc er frvin heyrir þetta, þa talar hon sva: „Hvat hlioðar? segir

[1] *tilf. E.* [2] myrkinn *St.* [3] [*mgl. E.* [4] *mgl. E.* [5] [gangandi *E.* [6] [suo giptuliga, at uors herra likamr tiazt, hun framfallin med saunnu litillæti *E.* [7] uilia ok *tilf. E.* [8] [aunnr kona þessi lik at hæd gangandi ok *E.* [9] *tilf. E.* [10] [er slikt *E.* [11] uerk *E.* [12] [nalgazt skogrinn *E.* [13] [meir *E.*

hon, riðum nǫri[1], at þv megir svara þvi, er þer likar.“ Verðr bondinn nv bǫði hrǫddr ok feginn, hrǫddr at segia sva [skemmiliga gerð[2], enn feginn, ef betr yrði enn [hann hafði brvggat[3]. Hann talar sva til ovinarins: „Nv er ek her kominn [til þin[4] i nefndan dag með hvsfrv mina, halldandi trvliga þat sem ek [sagði.“ Fiandinn svarar þa af rioðrinv[5]: Þat er þin hin mesta lygi, at þv fǫrir mer þina[6] hvsfrv, helldr er sv [kona i fǫr með þer[7], er mik brennir með sinv boði ok allan steikir meðr sinv [valldz atkvǫði[8].“ Sem þeir [hafa talaz við, leggr ǫǫ (frvin) vndir hǫfliga[9], at hann skuli fram riða ok sem gǫrst heyra, hvat þessi vill segia. [„Meðr þvi, sagði hann bondi, at þv vill hafna ok eigi hafa þat, er ek iataða þer, þa segir[10] ek i sundr allan ockarn kꜹpmala, [með ǫllv eyðandi ok[4] heðan af i ǫngv halldandi[11], þott þv vilir siðarr akallandi ok mer eða minni hvsfrv onaðir gerandi.“ Fiandinn svarar þa, hǫndvm ok fotvm hrǫðiliga beriandi, sem hann se i brennanda loga standandi: „Farðv, far þv, segir hann, haf þat er þv hefir[12], lat lꜹst kꜹpit; giallt mer þat fyrir[13] penninga mina, at þv vert[14] i brottv sem skiotaz.“ Bondi verðr nv storliga feginn ok þo ottafvllr i ǫðrv lagi, sinn veg aptr sǫmv leið gerandi, allan veg þegiandi [ok með frvinni ecki talandi[4], þviat hann við kenniz, hversv miǫk hann var sekr verandi.

Sva koma þar fram [til greindrar kapellv[15] gvðs moðvr Marie. Biðr þa frvin orlofs[16] at ganga inn i kapellvna. Ok sem þat er gert, vaknar bondans hvsfrv af þeim þvnga, sem miskvnnar moðirin hafði latit siga á[17] hana. Gengr hon til hestz ok stigr á bak, hyggiandi at bondinn mvni

[1] uier *E.* [2] *saal. E;* skemmi *St.* [3] [bruggat var *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [iatada.“ „Nei, nei seigir hann *E.* [6] hina faugru *tilf. E.* [7] [komin i ferd med þier ok foroneyti *E.* [8] [ualldi *E.* [9] [talazt þetta uid, mælir fruin *E.* [10] [Bondi talar þa enn: „Medr þui segir hann, at þu uillt hafna þui, er ek iatti þier, þa segi *E.* [11] ok *tilf. St.* [12] feingit *tilf. E.* [13] i *E.* [14] uerdir *E.* [15] [at kapellunne fyrr greindri sællar *E.* [16] *mgl. E.* [17] yfir *E.*

[þann (veg)[1] riða, sem[2] þar høfðv talat vm myrgininn[3]. Enn nv þickir henni vndarlict, er hann vikr þegar aptr til staðarins, ok hvn talar sva: „Bondi minn, segir hon, hvat berr nv til, [er mit[4] skulvm eigi riða[5], sem þv sagðir i myrgin[6]?“ Riki maðr vndrar geysi [miok, hvi hon mvndi sva[7] blið vera [við hann[8], eþa fyrir hveria grein hon mvndi sva spyria, þviat eigi kann hann hvgleiða sva mikinn divpleika himneskra miskvnnsemða, sem enn leyniz[9] i þessv mali alla vega. Hann svarar sinni hvsfrv til spvrðra luta a þann hátt: „Kvnnikt er þer, segir hann, hvert mit[10] forvm eða hvert eyrindi mit[10] høfþvm, ok þvi þarftu eigi þess at spyria [mer til kinnroða ok svivirðu.“ Hvsfrvin svarar: Hvi mvn eigi spyria, segir hon, fyrir hveria grein eða skynsemi þv sva skiott vm vendir þinvm raðagerðvm?[8]“ Riki maðr talar enn: „Birt mer nv greiniliga, sagði hann, hvern veg þv hefir fremst farit i myrgin.“ Hon svarar: „Ek reið heiman, sagði hon, ok sem ek kom til kapellv guðs moðvr, bað ek þik orlofs at sea fornar vpphalld, [þegar sem ek var inn komandi til bǫnar fram[11] fallandi, skiott sofnandi ok litlu siðarr vaknandi, þegar[12] til hestz gangandi ok a bak stigandi, þenna veg aptr [riðandi, sem aðr var (ek) fram[8] farandi. Ok at þvi[13] betr trvir þv orðvm minvm, nefni ek sealfan gvð i vitni, at i minni [grein ok[8] vitand for ek eigi lengra [at sinni[14]. Enn er [bondi heyrir þvilikan frambvrð[15], fyllir allmattigr guð i honvm þat, er segir hinn heilagi Paulus, at ranglatr maðr mvn leiðrettaz fyrir goða konv, hvar fyrir heilags anda miskvnn snertr þegar þat stirða briost með sva miklvm almotti sins goðleika, at hiartat er lint[16] meðr sannri iðran engis virðandi kinnroðann. Meðr þeima[17] hǫtti stiga þar bǫði af baki. Segir

[1] [þangat *E.* [2] hann ok *tilf. E.* [3] morguninn *E.* [4] [at uid *E.* [5] þangat *tilf. E.* [6] morgin *E.* [7] [*tilf. E.* [8] [*mgl. E.* [9] leyndizt *E.* [10] uid *E.* [11] [ok þegar sem ek var inn gengin til bænar *E.* [12] sidann *E.* [13] *mgl. E.* [14] [enn ek sagda *E.* [15] [hann heyrir þetta *E.* [16] birt *E.* [17] þessum *E.*

bondi þa [satt ok greiniliga, hvat fram hefir farit i greindv mali fra vpphafi til enda[1]. Enn hvsfrvín vndirstendr greiniliga[2] allan hátt, hversv gerz hefir. Hefr hon vpp til himins hendr sinar ok avgv, gvþs moðvr þackandi, fyrir lausn sina lofandi, meðr þessvm [orðum fram berandi eða þvilikan skilning halldandi:[3]

„Heyrðu, Maria, [søl mør gvði kiør, biort moðir, vm allar þioðir blezvt drotning![4] Heilagr andi af feðr ok syni fram farandi einsliga pryði þer gefandi ok fagrliga veitandi, at þv, gvðs moðir, friosaum[5] verandi, i hreinvm meydomi skinandi, hvar af þv ert auðguð ok mikilliga tignvð, haleitliga dyrðkvt með himneskvm borgarmønnvm skipvt, ok fremri sett øllvm [engiligvm fylkingvm, þinni sømð syng ek lof með framlvtv hiarta, þviat þv leystir mic af illv kyni ohreins anda;[6] þer se lof, er afllavsa gerðir diofvlsins flørð, þviat kraptr þins orskvrðar brendi þann, er svikia[7] kann. Miok er dasamlict, hversv [þv, mør ok moðir, ert[8] rettlát ok lystvlig, øll þin verk fremiandi rett ok fysilig; høsti sannleikr føddr af þinvm søtazta[2] syni sva vel skipaði[9], at brennanda bal sneriz vpp a þann hals[2], er elldinn brvggaði þinni[10] ambátt til obøtiligs skaða. Heyri þer, allar þioðir, [dasamligan lvt á litandi[11]. Semit þer ok syngit með mer hvnanglict lof søllar gvðs moður. [Þv, kristinn maðr! seg mer, hvar þv heyrðir sva mikla frøgð fliotandi miskvnnar, sem her fyrir litlu vorðna mattv lita i styrk trvarinnar, at sv drotning, sem heiminn nørir, fegri ok friðari, meiri ok matkari, hverri frv haleitari, syndiz vndir lagv formi dauðligrar konv. Heyr þv, tvnga min! fyrr mvntv stirðna, enn þv megir syngia eða syngiandi boða þann heiðr ok sømðir, er blomgazt i minni frv sancta Maria[11]. Enn þo at [þv megir eigi ok engi ønnvr tvnga[12] hennar pryði makliga

[1] [alla hluti, sem farit hafdi *E.* [2] *mgl. E.* [3] [skilning frammberandi *E.* [4] [sæt modir gudi kær, blezut modir, biort drottning umfram allar þiodir *E.* [5] skylldir *tilf. E.* [6] [einglum *E.* [7] suikin *E.* [8] [guds modir er *E.* [9] skipandi *E.* [10] *saal. E;* sinni *St.* [11] [*mgl. E.* [12] [ek ok eingi aunnur tunga megi *E.*

boða, skalltv[1] án enda sónandi blioða hennar cantica, þviat hon er blezvð[2] forpris allra meyia per secula. Amen. Bið ek þina ovirðanliga milldi, at þv frelsir þenna mann bonda minn af þeim helvitis brvna, sem hann hefir ser verðskylldat i þessvm glǫp ok elskv þessa[3] lifs með lǫngvm tima, gefandi honvm sanna iðran ok yfirbot af sǫti sonar þins, at fyrir þitt arnaðarorð reikniz hann milli þeira, er glaðir sia sinn skapara með eilifri dyrð [án enda[4]."

Nv sem bondi heyrir [þvilika bǫn sva mivka[5] fyrir ser omakligvm framsteypta, lystr allding heilags anda sva fliott [i gegnum[4] hans hiarta, at þat er fyrir litlv var hart sem sa steinn, er adamas heitir, [er nv sva klꜹkt[6], at flytr i tárvm, þar með sva styrkt i ørvggleik rettrar[7] vanar, sem boðit stendr i reglvm[8] sannrar iðranar. Langan tima grǫtr hann i þeim sama stað, aðr hann ferr heim i borgina, eigi nv sem drambsamr riðandi, helldr sem iðrandi maðr lvtv hǫfði gangandi, [þann sama dag farandi til[4] þeirar borgar byskvp heim sǫkiandi, angrsamliga sitt briost beriandi, alla sina sekt iátandi, [i þessv mali framfallandi vndir þa skript, sem byskvppinn a leggiandi, yfir þvilict afbrot skipandi. Enn þann tima sem hann hefir vti sitt efni með fvllu, lofar byskvpinn ok sva klerkar hans ok nerrverandi leikmenn[9] þann, er øllvm vill likna ok til sinnar miskvnnar koma lata, drottin varn Jesum Cristum, er þolði pinu krossins fyrir hialp ok heilsv mannkynsins, [syndvgvm mønnvm hialpandi, sinn lyð or kverkvm diøfvlsins dragandi fyrir þann vtgang, er hann gerði með gagnfǫrvm avngli gvðdomsins[10]. Nǫst almatkvm gvði feck enn gvðs moðir sancta Maria maklikt lof a þeim degi[11], þviat øllvm gaf vel [at sea a þeim degi

[1] skal ek *E.* [2] *mgl. E.* [3] glæps ok uesluga *tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] [sua miuka bæn *E.* [6] [*saal. E;* Nv klꜹkt sva *St.* [7] truar ok *tilf. E.* [8] reglu *E.* [9] [undir þa skript kriupandi, sem byskup uar aa hann leggiandi. Enn byskupinn ok hans klerkar ok nærverandi menn lofa *E.* [10] [sinn lyd or kuerkum diofulsins gripandi *E.* [11] *tilf. E.*

i sannri goðfysi, hversv hon blezvt[1] mvn nalęg vera þeira bęnum, [sem henni þiona ok vita sina þurft[2], hvers þeir skvlv biðia, meðr þvi at hvn stoð sva vel frammi fyrir þessi hvsfrv, er allz sins vandręðis var vvitandi. Bętti bondi siðan goðmannliga sitt lif, komandi at siðvztv til hiartaligrar elskv gvðs drottins þionostv, sva at hann varð með øllv siðlatr maðr, miøk[3] grandvarr af þeim lvtvm, sem fyrr høfðv honvm fyrir fętr stigit [i veralldarinnar framferðvm[4]. Sv goða hvsfrv þroaðiz til goðz dag fra degi[5], sœtliga elskandi sanctam Mariam gvðs moður enn hiartaligar enn fyrr, [siþan þessi lvtr gerðiz[4].

[Lavsnarinn mannkynsins[6] drottinn Jesus Cristr hefir einkannliga valit sinni miskvnn tvęr vistir, i hverivm hann framði mestar dasemdir til heilsv lyðsins. Þessi önnur vist er kviðr Marie eilifliga blezaðrar, i hverivm hann skryddi sik [ok herklœddiz mannligv[7] skruði til bardaga við heiminn ok hans høfþingia. Af þessarri vist steig hann niðr a iarðriki, ok eptir tima liðinn steig hann vpp aa hit helgazta tre krossins, rioðandi þat með sinvm dyrmętazta dreyra, er flavt af þeim helgazta likam[8], [sem hann tok i fyrri vist af sancta Maria[4]. Fyrir þa skynsemi ero helvitzkir andar við øngva lvti sva hręddir sem gvðs moþvr Mariam ok heilagan kross drottins várs, at þav bárv bęði gvðdominn i manndominvm, hefir ok drottinn várr einkannliga sett hialp ok elskv[9] mannkynsins i þeim[10] tveim nęst sialfvm ser. Þvi skvlum ver gera minning heilags[11] kross i þessarri bok, er saman stendr i iartegnvm sęllar gvðs moðvr Marie.

B[12].

Audigr madr nockurr var i einni borg, takandi mikla fullsælu eptir fedr sinn ok modur, kuændr madr ok atti

[1] [skilia, huersu hun *E.* [2] [er hana elska ok uita sina þaurf *E.* [3] ok *E.* [4] [*mgl. E.* [5] dagliga *tilf. St.* [6] [Lausnari allz mannkyns *E.* [7] [manndomligu *E.* [8] likama *E.* [9] heilsu *E.* [10] þessum *E.* [11] hins helga *E.* [12] *Samme Jertegn efter Cd. Arn. Magn. 233 Folio.*

engin bǫrn. Þessi hiu voru hardla vlik, þuiat fruin var god kona, elskandi gimstein kuinna Cristz vnnuztu guds modur Mariam, lesandi henne huersdagliga tidir medr ast ok athuga. En hennar bondi var æigi þannueg hattadr, helldr var hann alla vega vpphafidr i heimligan metnad med ofdryckium ok daraskap veralldarinnar. Sua spenti hann sitt godz haduliga vpp, at fatækir menn Cristz þola hungr fyrir hans herbergium. Hans goda husfru angraz optliga miok af greindu hans medferdi, þuiat hon þickiz sea fyrir, at æigi mun sua buit val duga huarki til salu ne likama, en hann hefir i hadi ǫll hennar ord, halldandi framm hinu sama, sua at hann finnr æigi fyrr en hann er stafkarl i pungi, sua at varla er sua mikit eptir hans audæfa, sem hann megi sitt vesalligt lif ok sinnar eiginkonu þar med flytia. Nu sem i ryfr fyrir honum heimskuþokuna, ser hann, huerr dari hann er vordinn ok brigzli allz sins attboga þui nu haduligri, sem hann var adr mektugari. Her af leidir honum sua miklar hugrenningar, at hann veit alldri sinn fagnad, reikandi radlauss her ok huar brott af stadnum fra odrum monnum, þuiat nu er fokinn hans kostr at sitia vid dryck nætr ok daga.

Nu berr sua til einn dag, sem hann hefir uida reikad sua sem blindr ok greinarlauss, kemr hann framm i einn skóg. Kom þar madr i moti honum ordum verpandi aa hann, sua segiandi: „Hui reikar þu sua radlausliga, riki madr, vti einn saman ok ert vgladr i hugskoti?“ Bondi svarar: „Þu berr mer hatidliga rǫdd ok vvidrkuęmiliga.“ Hinn komni madr svarar honum: „Ho ho! godi herra, hui tali þer sua?“ Bondi svarar: „Riks mannz (nafn) var mer vskaplikt i dag, þuiat ek var rikr, enn nu em ek fatækr.“ Sidan greinaz þeir til, ok sagdi bondi stigamanninum allt sem hattad var. Stigamadr talar þa: „Mundi þer nockurr hugr aa at fa aptr allan þinn fyrra rikdom edr meira, ef þui mætti nockurr rada.“ Bondi svarar: „Æigi kann ek at sia, at ek fatækr madr megi þat verd-

skyllda. Enn huat er ek mætta i heiminum, villda ek giarna til þers uinna, þegar ek gefumz æigi sealfum fiandanum." Stigamadrinn svarar þa: „Gefiz upp myrkr malshattr ockarra greina, at vid talim liosliga, þuiat ek þarf æigi þik at leyna, at ek em fiandi, ok sua skalltu rad þin gera. Enn vit þat fyrir vist, at ek hirdi alldri þik at kaupa, helldr man ek freista, at þu fair peninga, ef þu gefr mer med handlagi husfreyiu þina." Bondi svarar: „Vheyrdr glæpr, ef ek kasta sua goda konu i diofulligt valld." Fiandinn tekr þa i fornu golf sinnar slægdar ok talar sua: „Nv þa, seam ver ok profum, huat þer uinni kuenskinnit, sidan gradugr holldzins sulltr gengr i þinn kuid, enn i ǫdru lagi smán ok suiuirda. Hvern ætlar þu þersu kaupa villdu utan? Brigzli skal ek af þer brott taka, sua at þu megir i sæmd uerda þinna kynsmanna." Grimmr lutr ok ottanligr i frammburdi, þuiat þersi madr er nu vminnigr allra drottins uelgorninga, sæmandi suiuirduligt kaup med diǫflinum, stadfest med handataki aa þann hátt, at bondi iatar fiandanum husfru sina, ok á nefndan dag skal hann flytia hana i þenna sama stad. Her i moti iatar eitrligr þiofr vuin mannkynsins, at hann skal iata bondanum fleotandi nægd fyrri audæfa, ok þat meira, at þeim fearlutum skal hann alldri mega eyda.

Þegar sem þeir hafa keypt, suipaz fiandinn um ok hefir til reidu graftól sin, hǫggvandi nidr faam sinnum i haug, adr brestr i gulli ok silfri, kallandi bonda þar til, sua segiandi: „Se þu nu her mitt fyrirheit vdualt ok lygilaust i alla stadi. Tak her gull ok silfr smidat ok vsmidat, sem þik lystir. Gor þat þo uitrliga, at æigi gegni vndrum, ef sua skiott gengr rikleikr þer aa hendr." Sua gerir husbondi alla þersa luti, sem vuinrinn kennir honum. Er nu skamt at bida, adr enn dryckiur ok ueitzlur af honum vpp reisaz. Sedr nu bondi uiliugliga sinn kuid med þeim diofulliga afla, neytandi enn sem fyrr miok glutrsamliga. Husfru hans ok kuinnurnar undra miok þuilik umskipti. Enn eptir spyr-

iandi verda engis uisir, þui at bondi vefr þessa grein aptr ok framm med ôngri skynsemi. Blidr er hann vid husfreyíu sina, sem ecki bui vndir, þvi kann hon æigi at varaz settar flærdir.

Lidr sua framm at stefnudeginum, at þersi kona helldr háttum sinum, enn bondi þionar fystum sinum. Arla þann dag hefir bondi sik vppi, verpandi aa sina husfru blidu glenzi, æigi ottandiz spamannzins ord, er sua segir, at flærdsamir menn ero hin verstu ker. Eitt af þeim er opt nefndr husbondi, þuiat þenna stefnudags morgin er hann blidr i asionu enn beiskr i huguiti vidr sina husfru, lockandi hana med glysligum ordum sua segiandi: „Min kięrazta, nu er blidr dagr ok vedr skemtiligt, þui skulum mid létta ockr ok rida minum bezta hesti bædi samt, skemtandi ockr sua lengi sem mid aptr komum i godan tima til bordz at ganga.“ Þersum ordum hlydir husfruin giarna, þuiat hon er vuitandi illgiarnra radagerda. Ok sem þau framm rida, stendr i hia veginum litil guds modur kapella. Ok i þenna tima klyckir þar til vpphalldz, ok án duôl sem husfruin heyrir klockuna, bidr hon orlofs af baki at stiga ok i kapelluna inn ganga, þui at hon skilr ok kennir guds modur minning gôrua. Sua kemr hon giptusamliga, sem tiez vars herra likami. Fellr hon þa framm a sina aasionu med sa'nnu litillęti ok sofnar þegar i stad medr þers valldi ok vilia, er sua skipar. En þegar eptir fornar vpphalldit gengr vt af kapellunni a'nnur kona lik at klædabuningi vexti ok asionu þeiri, sem inn geck skommu. Þersi gengr þegar at hæd nockurri, bidiandi bonda þangat uikia, at hon megi a bak. Sem þat geriz, rida þau þegar ueg sinn talandi sin i millum eptir mannligri hofsemd. Huat ero slik verk vtan guds modur miskunnar blom, at hon ottanlig sem skiput fylking hermanna skal nu fyrir miskunnar skylldu synaz einkum ein veralldlig kona ridandi med syndugum manni, sua hialpandi sinni ambatt framarr enn hon kynni bidia.

Nu sem þau nalgaz skoginn, heyrir bondi op hardla mikit framm i þat riodr, sem mællt var vm motit. Her med er sua kallad: „Bondi, verd i brottu sem skiotaz, þui at af þinni ferd brennr ek, ok eigi minnr enn i heluiti.“ Ok er fruin heyrir þetta, talar hon sua: „Huat hliodar? Ridum vid nærri, at þu megir þi suara, sem þer likar.“ Verdr bondinn nu feginn ok hræddr, hræddr at segia sina skemmiliga gòrd, enn feginn, ef betr megi verda, en hann hafdi bruggat. Riddarinn svarar: „Nu er ek kominn til þin i nefndan dag med husfru mina, halldandi truliga þat, er ek iatada.“ Fiandinn svarar þa af riodrinu: „Nei, nei, segir hann, þat er hin mesta lygi, at þu farir med þina husfru, helldr er su komin i lid med þer, sem mik brennir medr sinu bodi.“ Sem þeir talaz þetta med, leggr enn fruin undir hogliga, at þau skuli framm rida, heyrandi sem giorst, huat þessi segir. Bondi talar þa enn: „Medr þui, segir hann, at þu vill æigi hafa ok hafna þat er ek iatada þer, þa segir ek i sundr allan kaupmala ockarn, ok hedan af i òngu halldandi, þott þu vilir sidan aakalla edr mer ok minni fru vnadir gera.“ Fiandinn svarar þa, hrædiliga beriandi hǒndum ok fotum, sem hann stædi i brennanda logha: „Far þu, far þu! Haf þat sem þu hefir, lat laust kaupit. Luk mer þat fyrir penga mina, at þu verd i brottu sem skiotaz.“ Bondi vard nu storligha feginn, gerandi sinn veg aptr sòmu leid þegiandi ok med fruina ecki talandi, þuiat (hann) med kendiz, huersu miok hann var sekr.

Sua koma þau framm at fyrr nefndri kapellu guds modur. Bidr nu husfruin orlofs inn at ganga i kapelluna. Ok sem þat er gert, vaknar bondans husfru af þeim þunga, sem miskunnar modirin hafdi latit yfir hana siga. Gengr nu sidan til hestzins, hyggiandi at bondi mundi þann veg rida, sem þau hofdu talad vm morgininn. Enn nu þickir henne undarligt, er hann vikr þegar aptr til stadarins, ok hon talar sua: „Bondi minn! huat berr til, er mit skulum æigi sua rida, sem þu sagdir i morgin?“ Hann segir sinni

husfru aa þenna hátt spurda luti: „Kunnigt er þer, huert mid fórum ok huert eyrindi mit hôfdum, ok þui þarftu æigi at spyria sua sem mer til suiuirdu ok kinnroda.“ Husfruin svarar: „Hui muna ek æigi, minn kięri, spyria, fyrir hueria skynsemd þu sua skiott vmuendir þinum radagôrdum?“ Riki madr talar: „Seg mer nu greiniliga, huern ueg þu hefir framarst farit i morgin?“ Hon svarar: „Ek for heiman, ok sem ek kom til kapellu guds modur, bad ek þik orlofs at sia fornar vpphalld; þegar sem ek var inn gengin til bænar framm fallandi, sofnadi ek ok vaknádi litlu sidarr. Ok at þui betr truir þu ordum minum, nefnir ek sialfan gud i uitni, at i minni grein ok uitand for ek eighi lengra at sinni, enn ek segir.“ Ok er bondinn heyrir þuilikan framburd, fyllir almattigr gud i honum þat, er segir heilagr Paulus, at ranglatr madr mun rettlætaz fyrir goda konu, hvar fyrir heilags anda miskunn snertr þat strida hiarta med sua miklum almætti sins godleika, at hiartat verdr lint med sannri idran, engis virdandi kinnrodann. Med þeima hætti stiga þau bædi samt af baki. Segir þa bondi henne satt ok greiniliga, huat framm hefir farit i greindu mali fra vpphafi til enda. Enn er husfruin undirstendr allan hátt, huersu gôrz hefir, hefr hon vpp til himins hendr ok augu, þackandi guds modur sina lausn med þersum ordum:

„Heyr þu, sæt mær ok gudi kięr, biôrt modir ok blezud drottning yfir allar þiodir! Heilagr andi af fedr ok syni framm farandi gaf þer einsliga prydi, veitandi at þu yrdir freosôm guds modir i hreinum meydomi. Þinni sæmd syng ek lof medr frammfluttu hiarta, þuiat þu leystir mik af illu kyni vhreins anda. Þer se lof, þuiat kraptar þins orskurdar brenna þann, er suikia kann. Heyrit þer, allar þiodir, aa litandi dasamligan lut. Sæmit þer ok syngit med mer hunangligt lof sællar guds modur. Þu, cristinn madr, seg mer, huar þu heyrdir sva mikla frægd fliotandi miskunnar, sem her skômmu uordna mattu lita i styrk truarinnar, at su drottning, er heiminn nærir, fegri ok fridari huerri fru

(syndiz) vndir lágu formi daudligrar konu. Heyr þu, tunga min, fyrr muntu stirdna, enn þu megir syngiandi boda þann heidr ok sæmd, er blomgaz i minni fru sancta Maria. Enn þo at þu megir æigi edr onnur tunga hennar prydi makliga boda, skalltu án anda sonandi hlioda hennar cantica, þuiat hon er blezud forpris allra meyia. Þui bidr ek þina virduliga milldi, at þu frelsir þenna mann bonda minn af þessum heluitis bruna, sem hann hefir verdskylldat i þersum glæp med lôngum vuana, gefandi honum sanna idran ok yfirbót af sæti þins sonar, at fyrir þitt arnadarord reikniz hann millum þeira, er gladir sia sinn skapara án enda."

Nu sem bondi heyrir þilika bæn sua mikla fyrir ser vmakligum frammsteypta, lystr ellding heilags anda sua fliott hans hiarta, at þat er skômmu var hart sem sa steinn, er adamans heitir, er nu sua klôckt, at flytr i tarum. Langan tima grætr hann i þeim sama stad, adr hann ferr heim i borgina, æigi nu sem dramblátr, helldr gangandi lutu hôfdi sem idrandi madr, heim sækiandi þenna[1] dag þeirar borgar byskup, beriandi sitt briost angrsamliga, iatandi sina sekt ok kriupandi frammfallinn vndir þa skript, sem byskupinn vill aa leggia fyrir slikt afbrot. Næst almattigum gudi feck enn guds modir fru sancta Maria maklikt lof aa þeim degi, þuiat ǫllum gaf uel skilia i samri (!) godfysi, huersu hon blezad man vera nalæg þeira bænum, sem henne þeona ok uita sina þurft, huers þeir skulu bidia, medr þui at hon stod sua frammi fyrir þessi husfru, er allz sins vandrædis var vuitandi. Bætti bondi sidan godmannliga sitt lif, komandi at sidarstu til hiartaligrar elsku guds drottins þionostu, sua at hann vard med ǫllu sidlátr madr miok granduarr af þersum lutum, sem mest hôfdu honum fyrr fyrir fætr stigit i veralldarinnar frammferdum. Su goda husfru þroadiz i godum lutum dag fra degi, sætliga elskandi fru sanctam Maria(m) guds modur enn hiartaligarr enn fyrr, sidan þersir lutir gerduz.

[1] stad *tilf. Cd.*

88.

Capitulum [1].

Heyrðv blezvt gvðs getara, sęl ok tignvt frv sancta Maria! Hvat mvnv ver fatękir tala af[2] dyrð ok lofi þinna verðleika, vtan iata i vpphafi [at þui[3], at þin sęmð er meiri ok hęri, enn maðr megi orði sinv [ok hiarta til renna[4].

Vitnisbvrðr heilagrar Marie[5].

Sva er sagt, at einn rikr maðr var i einshuerium[6] stað kynstorr ok veralldar fręgr af sinni mekt ok miclu kostarhallde, er hann veitti[7] dagliga. Hann atti dottvr vęna meðr sinni hvsfrv, hann vnni henni allmikit, þviat hon var erfingi allz rikdoms eptir hans dag. Marga sveina ok þionostomenn hellt þessi riki maðr vpp á sinn garð i ymislig stǫrf ok fiǫlskylldvr, er honvm ok hans gozi [marga vega[3] til heyrðu. I þeim sama stað setr þessi riki maðr virdulict musteri varrar frv sancte Marie ok hennar licneski fagrliga prýtt, á þann hatt [með virktum gert[3], sem hvn halldi [blezut son sinn sitianda i faðmi ser[8].

Nv kemr sva til efnis, er stundir liða ok dottir rika mannz geriz frvmvaxta, at einn þionostosueinn[9] fǫþvr hennar geriz henni miǫk kęrr af heimolleik ok naquęmi þionostvnnar, [þar til er þat vandiz saman, ok gengr vt[10] i holldliga ast með fullu uerki milli karls[11] ok konv. Þessi sveinn, [sem hon elskar męrin[3], var vęnn maðr ok vel menntr, oc stoð til micils rikdoms eptir [nana fręndr at lǫgvm, ef hann lifði lengr. Sva elskaz[12] þa*r* leyniliga, at ongvir menn grvna þeira gorþir, þar til at einn dag ero þa*r* stodd bęði saman i Mario kirkiu, er fyrr var af sagt, talandiz þar við. Dottir rika mannz talar þa: „Hvat ętlar þv, minn kęri, huersv [við munum halldit fa ockrvm astum?“[13] Hann

[1] *saal. E; mgl. St.* [2] þinne *tilf. E.* [3] [*mgl. E.* [4] [eda hiarta til koma *E.* [5] Fra sucini *E.* [6] einhverium *E.* [7] hięllt *E.* [8] [sinn blezada son sier i fadmi *E.* [9] þionostumadr *E.* [10] [ok sua uonduzt þau til samans, at ut geck *E.* [11] karlmanz *E.* [12] [rika frændr naana. Sua elskuduzt *E.* [13] [munum uer halldit faa astum ockrum *E.*

svarar: „Þat ma mer liclict þickia, segir hann, at þat se skammr timi, þvi at vngr herra man skiott [til geraz at[1] biðea þin.“ „Eigi þicki mer uist vm[2], segir hon, eða[3] hvat er? Villtu eiga mic?“ „Enn þo at ek uillde[4], segir hann, man eigi þo sva buit standa.“ „Hvi sva? segir hon. Ek vil giarna eiga þik.“ Hann svarar: „Min kięra[5] vnnasta, hvi setr þv mer[6] sva þvngan gys, at þu mvnir vilia eiga mik sva fatękan svein, sva veralldar rik sem þv ert, oc stendr til mestv sęmða i þessi halfv landzins.“ Hvn męllti þa: „Gefðv ǫngva[7] gꜹm at minvm rikdomi, sagði hon, eþa þinv feleysi, þviat mattugr er guð ꜹðęfvm[8] veralldar at skipta, taka af ǫðrvm enn gefa ǫðrvm, [sva at eigi iðra mic minar gerþir fyrir þat, þo at þv fair sǫmð af minv gozi[1]. Enn ef sva velltr til, at þv verðr[9] rikari enn ek, trvi ek, at þer fari vel.“ Hann svarar: „Hvat vinnr okkr þvilict at tala tueimr saman, þar sem mit[10] trvvm ǫngvm manni at heyra eþa hia vera.“ „Eigi hindrar ockr, sagði hon, vattana, þviat likneske[11] signaðrar frv sancte Marie gvðs moðvr horfir i moti ockr, ok hennar [blezaði son i faðmi moðvr sinnar[12]. Tak i hǫnd mer vndir [þetta vitni[13], at ek skal vera þin eiginkona, enn þv minn eiginbondi æfinliga, [meþan við lifvm bæði[1].“ See, hvat þarf her vm lengra? Sva gorir hann, [stendr vpp ok hefir fram festarorð við hana, nefnandi i vitni blezaða drotning Mariam ok svn hennar Jesvm, at eiginorð skal með þeim obrigðiliga standa[1]. Eptir þetta[14] gert lifa þꜹ sem aðr i leynðvm sins vilia.

[Liða nv timar, sva at hinn riki maðr faðir hennar tekr miǫk at elldaz[15], stirðna þa raðin, enn sturlaz[16] gozin, sva at i hǫfuteyðslv stendr hvatvitna. Ok [i þenna pvnkt, sem[17] gozin ero at falli komin, andaz hinn riki maðr. Strivka nv

[1] [*mgl. E.* [2] þat *E.* [3] *mgl. E.* [4] uillda *E.* [5] kærazta *E.* [6] i dag *tilf. E.* [7] aunguann *E.* [8] audrædum *E.* [9] verdir *E.* [10] vid *E.* [11] likneskia *E.* [12] [blezadr son *E.* [13] [þeira uitnum *E.* [14] sua *tilf. E.* [15] [Lidr nu suo, at riki madr ęlldizt *E.* [16] *saal. E;* sturðlaz *St.* [17] [er *E.*

aʋðæfin aptr ok fram með gripdeilldvm ok forsioleysi. Oc nærri [þeim tima[1] salaz rikir frondr þess vnga mannz, er fyrr var getit, berr þa vndir hann sva micla erfð, at hans rikdomr er miclo meiri, enn [nv var hans vnnvstv vorþinn[2]. Ok þvi kastar hann nv dygþinni v́t i vindinn, farandi brot af þeima garði, sem aðr hafði hann margan dag glaðr verit, sækir heim sin goz ok veitir þeim forsio[3], enn vanrøkir allt, þat sem hans eiginkono til heyrir, talandi þat i sinv hiarta, at hann við hana ecki hallda skylldi, þviat vvinr allz mannkyns tiar honvm þat, [at nv mætti hann[4] fa ser miklv vęnna kost. Er nv þvi lict, sem hann seti henni ena mestv sman ok fyrirlitning af þeim sama lvt, sem hann [hefir scalfr veitt[5] henni. Ok er hon verðr [vis þessa lausleiks[6], ferr hon a hans fund, tiande honvm i fyrstv [einvm samt[7], hvat þar hafa við talaz, biðr hann fyrir gvðs skylld eigi bregðaz, segir sva goða vatta við [vera kaupi[8] þeira, at þeim mvni eigi dvga þat at rivfa. Her i moti stendr hann sva harðr [ok vskiptiligr sins hiarta[9], at hann segir hana allt livga, [ok segiz alldri hafa henne iataz til eiginbonda eða sic i nockvrv bundit, sva at hann megi eigi frials vera[9]. Sem nv er greint, ferr allt millvm þeira somv leið annan tima ok hinn þriðea, at hon sękir heim a hans fund ok segir satt, enn hann lygr i moti. Oc er hon skilr [sic ecki vinna i erfiði viðr hann, sękir hon fund byskvpsins, er fyrir var þeira kristni, segiande honvm allan vǫxt aa þeira mali fra vpphafi til enda[10]. Enn byskvp svaraði henni: „Dottir min, segir hann, hveriv profi þickir[11] þer sem þv mvnir fá a komit þetta mal, [þv segir, enn hann þrętir, ok ongir menn[12] til vitnis, hvart sannara segir.“ „Minn herra,

[1] [þessu *E.* [2] [þa var uordinn hans unnuztu *E.* [3] forsia *E.* [4] [nu, at hann mætti *E.* [5] [sialfr ueitti *E.* [6] [þessa uiss *E.* [7] [leyniliga *E.* [8] [hafa verit kaup *E.* [9] [*mgl. E.* [10] [sier ecki tia, fer hun til byskups, segiande honum allann malauoxt *E.* [11] þiki *E.* [12] [er þu segir, enn hann þrætir i mot, ok avngvann mann *E.*

segir hon, ek hefi aa þvi ørvgga trv, at min frv sancta Maria man[1] þetta mal eigi hea ser leiða, helldr sanninda vitni vm bera, þviat hon serr, hverr haski þar ma af standa, ef minn eiginbonde fęrr ser aþra[2] konv, enn ek [hans eiginkona fęır[3] mer annan [mann til[3] bonda. Ok þvi biðr ek [yðr i gvðs nafni, at þer stefnit[4] honvm þingdag til þeirar somv kirkiv, þar at heyra þenna vitnisbvrð, sem gengr yfir ockrvm askilnaðe.“ Byskvp svarar: „Micil er trva þin, kona! Far þv i friði, enn ek man gera, sem þv beiþir.“ Siðan gørir hann bref þeim vnga manni ok byðr honvm fram til kirkivnnar.

A þann[5] dag drifr þar saman mvgr mannz bęði innan borgar ok viða annars staþar, þviat øllvm var her micil forvitni a, hvat af mvnde geraz þessv efni. Sem byskvp er til kirkiv kominn ok sa vngi maðr, [hefr dottir rika mannz þar enn fram i fyrstu, at hon segir þeira gerð ok biðr hann moti ganga, þviat hann veit milli gvþs ok sinnar salv satt vera[6]. Enn sakir þess at hann vikr hvergi til sanninda fyrir hennar orð[7] eða annarra manna, gengr þessi[8] goða kona fram fyrir gvðs moðvr likneski, giorandi [með ørvggu hiarta ok trv[3] þvilika bæn, sem her maa heyra: „Heyrðv, hin[9] sæta Maria guðs moðir, akall mitt[10] syndvgrar þinnar ambattar. Veit ek, [min signaða frv, at ek er aumlig i[11] þinv avgliti sakir þeirar [girnðar ok[3] vdygþar, er ek framða optsinnis[10] i moti fa'þvr[12] ok moðvr i naqvemð við þenna vnga mann. Oc þvi er maklikt, at ek verði avgabragð ok brigzli manna fyrir hans meingerðir. Enn nv fyrir þa sa'k, at þv, hin sætazta drotning himinrikis, syndir heiminvm hinn hæsta sannleik dróttin várn Jesum Cristum, bið ek þina micla[13] miskvnn ok millde haleita, at þv virðiz vitnæ at bera þesso mali, sem ek syndvg hefi

[1] mune *E.* [2] annarar *E.* [3] [*mgl. E.* [4] [at þu stefnir *E.* [5] sama *tilf. E.* [6] [hefir dottir rika mannz þar upp alla sogu *E.* [7] ordum *E.* [8] hin *tilf. E.* [9] *saal. E;* enn *St.* [10] *mgl. E.* [11] [mik omakliga *E.* [12] fedr *E.* [13] miklu *E.*

i moti þessvm vnga manni, at allir lofi þik ok øll verolldin viti, at þv ert męr ok gvðs moðir, Maria, brvnnr allrar milldi ok miskvnnar, eilifs fagnaðar vtan enda[1]. Sem hvn hefir sva sagt millvm annarra lvta, svarar likneski[2] sancte Marie sva hátt ok skyrt, at allir matto heyra: „Þat er minn vitnisbvrðr, at þv segir satt hvert orð af þessv efni.“ Siþan þagnar Mariv likneskit, enn sueinninn talar i kniam henni: „Þat sama ber ek her vm sem moðir min.“ Siþan þytr vpp kall[3] mikit vm kirkivna alla, þviat lyðrinn lofar gvð ok hans blezaðv[4] moðvr. Setr byskup siþan endiligan orskvrð, at þav æfinliga eigaz skvlo ok vel saman vera. Iðraðiz[5] þa hinn vngi maðr sinnar þrǫto ok þralyndis, oc bað gvð fyrirlata ser. Bǫttiz hann siþan harðla vel, halldandi sǫmiliga sina eiginkonv, meþan þav lifðv. Gvði se lof ok dyrð.

B[6].

Af guds modur Marie.

Heyr þu, blezud guds getandi, sæl ok tignad fru sancta Maria! Huat megum ver fatækir af dyrd ok lofi þinna verdleika vtan uatta vpphaf, af þui at þin sæmd er meiri hærri ok skięrri en madr megi ordum inna edr hiarta til renna hennar miskunnsemi.

Her seghir af einum rikum manne.

Einn rikr madr var i einshuerium stad, kynstorr ok veralldar frægr af sinni mekt ok sinu kostarhalldi, er hann ueitti dagliga. Hann atti dottur uæna med sinni husfru, hann vnni henne allmikit, þuiat hon var erfingi allz hans rikdoms eptir hans dag. Marga þeonostumenn ok riddara hellt þersi riki madr upp aa sinn gard i ymissligt starf ok fiolskylldu, er honum ok hans godzi marga vega til heyrdi. I þeim sama stad setr þersi riki madr eitt uirduligt musteri

[1] Amen *tilf. E.* [2] likneskia *E.* [3] *saal. E;* karl *St.* [4] signudu *E.* [5] *saal. E;* iðraziz *St.* [6] *Det samme Jertegn efter Codex Arn-Magn. 233 Folio.*

uárri fru sancte Marie, ok þar hennar likneski hardla fritt, aa þann hátt med uirktum gort, sem hon halldi blezud son sinn ser i fadmi.

Nu kemr sua til efnis, er stundir lida ok dottir rika manz geriz frumuaxta, at einn sueinn fodur hennar geriz henne miok kięrr at heimolleik ok nakuæmi þionostunnar, þar til er þau vonduz sua saman, at þat geck vt i holldliga ást með fullt verk milli karls ok konu. Þersi sueinn, sem (hon) elskar, var vænn madr ok uel mentr, ok stod til mikils rikdoms eptir nána frændr sina sua at lôgvm, ef hann hefdi lengr lifad. Sua elskaz þau leyniliga, at engir menn gruna þeira gerdir, þar til er einn dag voru þau bædi stôdd i Mariu kirkiu, þeiri sem fyrr var af sagt, talandiz þar med. Dottir rika manz talar sua: „Huat ætlar þu, minn kięri, huersu lengi mid munum halldaz aa ockrvm astum.“ Hann svarar: „Þat ma mer liklikt þickia, at þat muni skammr timi vera, þui at ungr herra mun skiott geraz til at bidia þin.“ „Æigi þicki mer þat vist, segir hon, edr huat er? villtu eiga mik?“ „Enn þo at ek villdi, segir hann, man æigi sua buit standa.“ „Hui sva? segir hon. Ek vil giarna eiga þik.“ Hann svarar: „Min kięra vnnazta, hui setr þu mer sua þungan gys (i) dag, sem alldri fyrr, at þu munir uilia eiga mik sua fatækan mann, sua ueralldar rik sem þu ert, ok stendr til mestu sæmda i þersi halfu heimsins.“ Hon svarar: „Gef engan gaum at minum rikdomi edr þinu fatæki, þuiat mattugr er gud audæfum veralldar at skipta, ok sua at taka af odrum, enn gefa odrum. Þat er ok æigi þrá minnar gerdar, þo at þu fair sæmd af minu godzi. Enn ef sua berr til, at þu uerdir rikari enn ek, truir ek, at þer muni vel fara.“ Hann svarar: „Huat man ockr tueimr einum vinna slikt at tala, þar sem vid truum engum manni slikt at heyra edr hia vera.“ Æigi hindrar ockr, segir hon, uattana, þi at likneski varrar fru sancte Marie guds modur horfir i moti ockr, ok hennar blezadi son i kneam henne, tak i hond mer vid þeira uitni, at ek skal

vera þin eiginkona, enn þu minn bondi æfinliga, medan mid lifum bædi." Huat þarf her um lengra, sua gerir hann, stendr vpp ok hefir frammi festarmál, nefnir i uitni blezadu drottningu Mariam ok Jesum son hennar, at eiginord skal med þeim vbrigdiliga standa. Eptir þetta gert lifa þau sem adr i lystingum sins uilia.

Lida nu timar, sua at hinn riki madr tekr miok elldaz, stirdna þa radin enn sturlaz gozin, sua at i hörmum ok eyzlu stendr huotuetna. Ok i þann tima sem godzin ero at falli komin, andaz hinn riki madr. Striuka nu audæfin aptr ok framm med gripdeilldum ok forsealeysi. Ok vndir þersum timum sálaz rikr frændi þersa hins vnga mannz, er fyrr var getit, berr þa undir hann sua mikla erfd, at hans rikdomr er miklu meiri enn nu var hans unnuztu vordinn. Þui kastar hann nu dygdinni ut i uindinn, farandi a brott af þeira gardi, sem adr hafdi hann kátr verit margan godan dag, sækir heim sin goðz ok ueitir þeim forsea, enn uanrækir allt þat goðz, sem hans eiginkonu til heyrir, talandi þat ser i hiarta, at hann vill vid hana ecki hallda þeira einkamal. Vuinr allz mannkyns tiar honum þat nu, at hann ma faa ser vænna kost. Er nu þui likt, at hann seti henni hina mestu fyrirlitning aa þeim sama lut, sem hann hefir sealfr veitt henne. Ok er (hon) verdr viss þersa lausleiks, ferr hon aa hans fund, tiandi honum i fyrstu einum samt, huat þau hafa talad ok gört, bidr hann fyrir guds skylld æigi bregdaz ser, segir sua, at vattar voru vid kaup þeira, sua at þeim mun æigi duga at riufua. Her i moti stendr hann sua hardr ok skiptiligr i sinu hiarta, at hann segir hana allt liuga, ok segiz henne alldri iataz hafa til bonda edr sik i nockuru bundinn vid hana, sua at hann megi æigi frials vera. Sem nu er greint, ferr i milli þeira aa sömu leid i annan tima ok hinn þridia, at hon sækir hann heim, ok segir satt, en hann lygr i [moti. Ok er][1] hon skilr sik

[1] *Et Blad er beklippet i Codex, saa at Begyndelsen af hver Linie i første Spalte mangler; det manglende er sat mellem [ ].*

ecki uinna i erfidi vid hann, sækir hon a fund [byskups er fyrir] var þeiri cristni, segiandi honum allan vôxt aa þeira mali [allt fra up]phafi. Enn byskup svarar henne: „Dottir, hveriu profi þicki þer [sem þu mu]nir fa komit aa þetta mal? Þu segir, en hann þrætir, ok engir menn [til uitnisb]urdar, huart sannara segir.“ Minn herra, segir hon, ek hefir a þi [orugga tru], at min sæta fru sancta Maria muni þetta mal æigi hea [ser leida he]lldr sanninda vitni vm bera, þui at i sinni ast ok misk[unn ser ho]n, huerr haski þar ma af standa, ef minn eiginbondi [fær ser adr]a konu, en ek hans eiginkona fær mer annan mann til bon[da, ok þui bi]dr ek, at þer stefnit honum þing i dag til þersar somu kirkiu [at heyra] þeira vitnisburd, þann sem gengr yfir ockrum malum.“ Byskup [svarar: „Mi]kil er trua þin, kona! Far þu i fridi, enn ek mun gôra [sem þu be]idir.“ Sidan gorir hann bref þeim vnga manni, ok bydr honum [framm til kirk]iunnar.

A þann dag drifr þar saman mugr manz bædi innan borgar [o]k vida annars stadar, þuiat ꜹllum var mikil foruitni aa, hvat [mundi t]il vegar ganga. Sem byskup er til kirkiu kominn ok sa vngi [madr, hefr r]ika mannz dottir þar fyrst vpp þeira gerd, at hann hafi iataz henni . . . . . ok bidr hann i moti ganga þui sem hann veit i milli guds ok manna . . . . . satt vera. Enn sakir þers at hann vikr huergi til sanninda fyrir [hennar ord eda] annarra manna, gengr þessi goda kona framm fyrir likneskit, gôrandi [med oruggu] hiarta ok tru þilika bæn sem nu ma her heyra: „Heyr [[þu, hin sæta M]aria guds modir, aakall mitt syndugrar ambattar þinnar! Ve[it ek, min si]gnada fru, at ek em vmaklig þinu augliti sakir þeirar [vdygdar ok] girndar, er ek framda optsinnis moti fodur ok modur i [nakuæmd vid] þenna mann hinn unga, ok þui er makligt, at ek uerdi at ꜹ[gabragdi o]k brigzli manna fyrir hans meingerdir. Enn nu fyrir þa sꜹk at þv [hin sæta]zta himinrikis drottning syndir heiminum hinn hæst[a sannleik drott]in varn

Jesum Cristum, bidr ek þik þeirar miklu miskunnar [ok milldi ha]leitrar, at þu virdiz vitni at bera þersu mali, sem ek syn[dug hefi i m]oti þersum vnga manni, at allir lofi þik ok ǫll verolldin [viti at þu e]rt mær ok guds modir ok miskunn eylifs fagnadar [vtan enda. A]men.“ Sem hon hefir sua sagt i milli annarra luta, svarar [likneski sancte] Marie sua hatt ok skyrt, at allir mattu heyra: „Þat er [minn vitnis]burdr, at þu segir satt huert ord af þessu efni.“ Sidan þag[nar Mariu likn]eskit, enn sueinninn talar i kniam henne: „Þat sama ber ek her [vm sem mi]n modir.“ Sidan þytr upp kall mikit um alla kirkiuna, þui [at lydrinn lo]fadi gud ok hans blezadu modur. Setr byskup sidan endali[gan orskurd a]t þau skulo vera [æfi]nlig hion ok vel saman vera. Idraz [þa hinn ungi madr s]innar þrætu ok þralyndis ok bad gud fyrirlata ser. Bættiz hann [sidan hardl]a ual, halldandi sæmiliga samuist vid sina konu me[dan þau lif]du. Gudi lof ok hans signadu modur sancte Marie. Amen.

89.

Fra iarlssyni[1].

Konvngr nøckvrr[2] rikr ok agætr hann[3] atti ser drotning ok eina dottvr bǫði vǫna ok vitra, er ver kvnnvm eigi nefna. Konvngr þessi hafði vndir sitt riki marga høfþingia ok mikils virþa[4], enn þo var einn honvm allra kǫrstr[5], iarl at tign. Hann var [reyndr bǫði at vitrleik ok heil(r) gǫðvm[6] við konvng, sem allt hans forelldri[7], þvi var hann hit [høzta rað konvngdomsins[8] i ǫllvm vandamalvm [ok rikis skipan[9]. Dvaldiz hann [fyrir þa grein[10] opt [með konvnginvm[11], enn skipar sitt valld ok eignir vitrvm mønnvm til forraða. Jarl þessi atti ser frv ok með henni vngan svn.

[1] *saal. E; Overskr. mgl. St. Dette Jertegn findes ogsaa i 233, og Varianter anføres af dette Haandskrift.* [2] var *tilf. 233.* [3] *mgl. E.* [4] verda *233.* [5] kæraztr *E. 233.* [6] heilum [radum] *233.* [7] [bædi uitr ok heilradr *E.* [8] [hæsta raad konungsins *E.* [9] [*mgl. E.* [10] [þui *E.* [11] [a konungsgardi *233.*

[Þeim sinvm einga[1] syni vnnv þav einkar mikit[2]. Ok þegar sem pilltrinn var nockut vagsinn[3], var hann iafnan a konvngsgarði með feðr sinvm. Voxo[4] þav konvngsdottir [bæði samt i[5] barnleikvm ok voro iafngømvl at alldri.

Liða nv timar sva, at [bernska løtr vndan roskinni nattvro[6], ok þvi[7] riss orð vpp, at eigi mvni[8] vel vera. Þat sama orð ferr sva hatt [vm siðir, at þat[9] heyrir iarllinn faðir hins vnga mannz. Þvi kallar hann son sinn a tal, sem þeir ero heima a sinvm garði. Hann segir sva: „Ek hefir þat orð heyrt af þer fara, sem eigi er giptuligt ok til heyrir [dottur[10] mins herra konvngsins[11], ok þvi vit fyrir vist, at þv skallt leggia[12] þessa vfręgð, er þv hefir sialfr reist, ok verða a brotto af þesso riki. Ek skal fa þer skip ok fiarlut, sva at þv megir vel fara. Ver eigi sva diarfr, at þv fyrr aptr komir, enn .iii. ár ero liðin. Enn ef þv gerir[13] sva, þa man þin vgipta svǫfð verða, [ef þv vekr hana eigi[14]." Oc áán dvøl verðr sva at [vera ok[15] standa, sem iarl skipar, hvart sem hans syni þickir livpt eþa leitt. Er hans ferð or landi bvin, ok hann brott ferr miok angraðr[16] bøði af skilnaþi við føðvr[17] [ok fleiri menn[5]. Vtan landz er hann vm .iii. áár, enn kemr heim siþan aptr. Gengr faðir hans þa i moti honvm meðr fagnaði, ok segir hann hafa vel gert, biðr hann nv astsamliga, at hann til geymi, tekr hann[18] vnga mann nv i bliðv sem bezt[19]. Var sva nv [vm hrið nøckvra tima[20]. Ferr nv sem aðr a konvngs garþ með feðr sinvm. Innan litils tima hallaz[21] aptr i sama pall orð ok ofrøgð með þeim konvngsdottvr. Her þarf eigi langt vm. Jarl [tekr hann[22] með avitvn ok skriptar honvm[10]

[1] ungu *233*. [2] [Þau unnu honum allmikit *E*. [3] uaxinn *E*, *233*. [4] uoru *E*; vanduz *233*. [5] [*mgl.* *233*. [6] [bernsku letti undan rosknum alldri *233*. [7] þat *233*. [8] mun *233*. [9] [at umsidir *E*. [10] *tilf.* *233*. [11] [minum herra *E*. [12] lægia *E*. [13] eigi *tilf.* *E*, *233*. [14] [*mgl.* *E*. [15] [*mgl.* *E*, *233*. [16] vgladr *233*. [17] ok modur *tilf.* *E*, *233*. [18] *tilf.* *E*, *233*. [19] þa er bezt var *233*. [20] [um hrid *E*; nockurn tima *233*. [21] hallar *233*. [22] -ordum *tilf.* *233*.

rett sem fyrr vtlegð aðra .iii. vetr[1]. Eptir liðin .iii. aar kemr hann aptr, lifgar þa enn sina vgiptv, enda vtlegðaz[2] et þriþia sinn. I þessvm hans vtlegðartima hinvm þriþia gioraz þa' tiðindi i landinv, at iarl faðir hans tekr sott ok andaz. Var hann miok harmdaðr[3], þviat hann var vinsæll høfþingi[4].

Eptir hans vtlegð hvgleiðir[5] konvngsdottir sem vitr maðr sinar raðagerðir. Hon skilr, at sa er nv liðinn[6], er i tama helt [millvm þeira vnga mannz[7], þvi talar hon sva við feðr sinn leyniliga sva segiandi[8]: „Herra faðir minn, segir hvn, ek[9] veit, at þer hafit hogliga borit, [at þat orð, er talat var til min ok jarls svnar, hefir til eyrna yðr[10] komit. Nv sakir þess at ek veit þa yðra elsku til vnga mannz fyrir skylld[11] føður[12] hans, at þer mvnit honvm eigi vvinir geraz, ok i annan stað er hinn vngi maðr nv geymslulavss fyrir frafall føðvr hans, se[13] ek þetta vera[14] micinn haska [ok hęttv[15]. Þvi biðr ek yðr i gvðs nafni, at þer gefit mer orlof i klastr at fara, þviat þa er hęgt [til at finna[16] minni gerþ eþa annarra.“ Þessi orð øll iafnsaman[4] tekr konvngr faðir hennar [með bliðv[17] gerande alla leið[18] sem henni likar. Gengr hon[19] i systraklaustr ok gięddi þann stað storvm[20] proventvm, [ok þat meira með, at innan litils tima er hon sealf vorðin klastrasystir ok vpphelldismaðr þvi heilaga[21] hvsi. Ok frv abbadis skipaði henni valld ok ręði yfir alla lvti sina goða[22]. Sva er gert sem gvð villdi.

[1] [giorir enn sem fyrr, utlægir hann um þriu aar *E.* [2] utlægdizt þa *E.* [3] harmdaudi *E, 233.* [4] *mgl E.* [5] hugsar *233.* [6] daudr *233.* [7] [med þersum unga manni *233* [8] *saal. E, 233;* talandi *St.* [9] bidr, at þer hyggit at þui, er mer til heyrir, huersu bezt ma standa fyrir gudi ok monnum. Ek *tilf. 233.* [10] [þat ord, er talat var til min ok iarls sonar, er til eyrna ydr hefir *233.* [11] skulld *E.* [12] fedr *233.* [13] ser *233.* [14] *tilf. 233.* [15] [*mgl. E.* [16] [at finna at *E, 233.* [17] [uel *E.* [18] hluti *E.* [19] inn *tilf. 233.* [20] morgum *E.* [21] helgazta *233.* [22] [ok innan litils tima skipar abbadis henni ualld ok raad yfir alla hluti *E.*

Kemr nv hinn vngi maðr heim [iarlsson af vtlegð[1] ok spyrr ǫll saman þessi tiðinde. Verðr hann nv sleginn [heþan af[2] harmi, sva[3] at eigi ma orðum skyra. Engan lvt hirþir hann at sea eða elska af [sinni føþvrleifð[4] ne fvllsęlv, gengr fram með angri ok biðr engar naþir, þviat veralldar lif er honvm leitt, siðan hann misti konvngsdottvr, þickir þat helldz hvggan at likiaz henni. Sva gerir hann, skipar sina feðurleifð [ok veitir[5] mikit [þvrfundvm mønnvm[6], gengr siþan i svartmvnka klꝍstr ok offrar þangat miclvm fagnaði[7]. [Þann veg skyrir hann sina klꝍstrgǫngu[8]. Þessi tvau[9] mvnklifo standa[10] miøk nęrri, þat er hann er i, ok konvngsdottir. Gørðiz hann broþir eptir tima ok er hlyðinn abota sinvm. Aboti leggr honvm þa hvggan framarr[11] øðrvm bręðrvm, at hann [léérr honvm[12] einn skosvein hia ser til þionosto[13]. Sva var hattað landzlegi millvm klꝍstranna, at þav skilþi skógr nóckvrr miøk þyckr. [Ok a þenna skog at ganga til lettis[14] biðr broðir iarlsson sinn abota orlofs[15], ok þat veitir hann honvm ꝍrliga[16], þviat hann var bęði vitr ok goðgiarn, greinande hversv sa maðr mętti þiggia sęmiligt[17] orlof, sem hann var kominn i klꝍstr or mikilli fvllsęlv.

Einn dag ferr hann at vana[18], hefir broþir sic vt af klꝍstrinv fram[19] a morkina, gengr sveinn hans með honvm. Ok er þeir koma [naliga halfsottan skoginn milli klꝍstranna, segir broþir[20] sva til sveinsins: „Þv skallt gera fvllan trvnat, segir hann, ok segia øngvm manni[21], meþan þv lifir.

[1] [or sinni vtlegd *233; mgl. E.* [2] [*mgl. 233.* [3] [hier af sua miklum harmi *E.* [4] [sinum fodurarfi *233.* [5] [at veita *233.* [6] [þurfandi monnum *233;* þurfundum *E.* [7] *saal. ogs. E;* penningum *233.* [8] [*mgl. E.* [9] *saal. 233;* tvo *E;* tuꝍ *St.* [10] standaz *233.* [11] en *tilf. 233, E.* [12] [hefir *233.* [13] [fær honum einn skosuein *E.* [14] *saal. 233;* lectvs *St.* [15] at ganga a skoginn at skemta ser *tilf. St., mgl. 233.* [16] med olud *233, mgl E.* [17] *saal 233;* sęmilig *St.* [18] [Einn dag bidr iarls son abota at skemta sier, ok þat ueitir hann honum *E.* [19] ok *233;* ok framm *E.* [20] [nær i midiann skoginn, segir hann *E.* [21] aa iardriki *tilf. 233.*

Ek vil senda þic til klavstrans[1] systranna, ok ef þv finnr raðskonu, seg henni, at [heitande broþir biðr[2] hennar i þessvm stad, ok vill giarna finna hana. Enn ef þv [finnr raðskonv[3], bið ek at[4] þv biðir hennar aptrkvamv þar i klavstrinv." Sveinninn ferr gerande þetta boð, [sem nv var greint[5]. Ok er gvðs ambatt heyrir þetta, verðr hon miok hrygg ok spyrr sveininn, hvat hann vill[6]. Enn hann segiz eigi vita. Siðan gengr hon i kirkivgarð[7] signaðrar sins fvlltrva blezaðrar gvðs moþvr Marie, tiánde henne með knefalli þetta eyrendi ok allt[8] a hendi felandi[9]. Eptir þetta gert gengr hon vt af klavstrinu[10] fram a morkina, ok sem hon ser broþvr, riss hann vpp i moti henni með veralldar[11] bliðu. Ok er hon skilr þann hátt með honvm, sem eigi er [ritaðr i klavstramanna logvm[12], spyrr hon[13] at eyrendvm. Hann segir liosliga, at eigi er vm gott at tala, biðr hana minnaz a[14] fyrri vinattv ok samþyckiaz[15] sinn holldligan vilia. Hon tekr þetta fyrir honvm sva beiskliga, sem gvð lęrði hana eptir [orðvm sinna boðorða[16]. Hann stendr at[17] þvi fastara, vattande sic alldri [ęfinliga siþan gera mvnvð skvlo[18], ef hon gerir nv hans vilia. Nvnnan talar þa: „Gvð virðe þann eymþarſtima ok vgiptv[19], er yfir ockr er kominn, at við skulom vitande[20] lavpa i helvitis loga fyrir ockarn glęp. Enn nv ef ek lęt at þessi bęn, þa sverðu[21] mer þann eið, at eptir framðan[22] þinn vilea, skalltv gera þat er ek bið þik án dvol." Hann [sverr þetta[23]. Ok eptir [þetta gert verk[24] segir nvnnan: „Nv skalltv fa þer grafstol, [broþir, segir hon, þviat þv ert sterkr

[1] klaustrs *233*. [2] [ek bid *E*. [3] [ferr sem ek mæli *233*. [4] ef þu finnr raðskonv, bið ek at *mgl. E*. [5] [*mgl. E*. [6] muni vilia henne *233*. [7] kirkiu *E*. [8] sitt rad henni *tilf. E*. [9] bindandi *233*. [10] kirkiunni *233*. [11] allri *E*. [12] [tilheyriligr *E*. [13] *saal. E*, *233*; hann *St*. [14] *mgl. 233*. [15] samþyckia *233*, *E*. [16] [sinum bodordum *E*. [17] aa *233*, æ *E*. [18] [sidan (þadan af *E*) skulu munuð gera *233*, *E*. [19] [dag ok vgiptvtima *233*. [20] ok siandi *tilf. 233*. [21] sver þu *233*, *E*. [22] pindann (!) *E*. [23] [suarar ok heitr ath giora hvat er hun bidr *E*. [24] [verk gert *233*, þetta giort *E*.

maðr[1], skalltu gera grøf her i iørð niðr, sem við høfvm verit." Hann spyrr: „Hvat skal þvi?" segir hann. Hon sagði: „I þessa grøf skalltv leiða mic kvika, þviat [þvilicr fagnaðr hęfir[2] ockrvm vhęfvm[3]." Sem hann heyrir þetta vppkast, skelfr hann ok piprar framarr enn segiaz megi, vattande sic þetta með engu moti mega gera. Hon sęrir hann þa fyrir sealfs hans[4] svardaga, ok [at hon þrøngvir[5] með vitrleik[1], segir at honvm skal eigi annat hlyða[6]. Her kemr [sem drottinn virði, at hann geyrir þetta eyrindi[7], setr hana her siðan niðr ok eyss a hana molldo meðr sva miklvm trega[8], sem [gvðs almattr syndiz, at[9] hann sprak eigi [af harmi[1]. Ok aðr enn skilði þeira viðrtal, byðr hon honvm at grafa til hennar a sama vikudegi at liðnvm .xii. manvðvm[10]. Eptir sva talat fyllir hann grofina ok setr efz[11] yfir þa vallartorfv, [er hann hafði fyrst grafit, at sem sizt skylldi[12] nyvirki a sia[13].

Sem her er komit, setz hann niðr [ok miok hryggr a at sea ok rioðr ok moðr[14]. Ok aan dvol [at vvøro[1] kemr fram or morkinni skosveinn hans heilsandi vpp a hann[15]. Broðirinn litr við honvm reiþvliga, spyrr hvi hann vęri[16] sva diarfr, at hann fęri fyrr or klaustrinv, enn hann [bað hann[17]. Skosveinninn svarar: „Fyrir allar greinir gerþi ek yðvart boð, ok af þvi styggvizt[18] þer eigi a mik, goði meistari[19], þviat þat hafða ek eigi af[20] sogn, helldr sa ek hana minvm avgvm." Broðirinn sem hann [heyrir þessi miklu orð af sveininvm[21], þagnar hann ok ma øngv svara. Snva siþan heim aptr til mvnklifis, ok er sva vorþit, at broþvr

[1] [*mgl. E.* [2] [þat berr *238.* [3] verkum *E.* [4] sins *233, E.* [5] at honum *tilf. 233.* [6] hæfa *233;* duga *E.* [7] [at hann giorir þetta *E,* [*sees ikke i 233*]. [8] harmi *E.* [9] [gud almattigr matti vita, þess er *233.* [10] manadum *233.* [11] *saal. ogs. E*; efst *233.* [12] mega *tilf. 233.* [13] [sem fyrst grof hann *E.* [14] [miok hryggr *E;* miok hryggr ok miok modr i riodrit *233.* [15] sinn meistara *233.* [16] var *233.* [17] [baud honum *233.* [18] styggiz *233, E.* [19] herra *E.* [20] *saal. 233, E;* a *St.* [21] [*saal. 233;* heyrir þetta *E;* serr þetta sva mikil ógn *St.*

er nv eigi betra i hvg enn [fyrra tima, er hann for heiman[1]. Liða nv dagar, ok fara nv menn i mille klaᴜstranna, ok er[2] engi qvittr af nockvrri nyivngv. Vndrazt[3] broþir[4] þat geysi mioc, at af brotthvarfi sva tiginnar konv skvlo systrnar ǫngva frett vm gera. [Hvat er[5] lengra, enn liða hinir næstu .xii. manuðr[6] ok er allt kyrt ok tiðindalaᴜst[7]. Er broþir allan þenna tima [alldregi i[8] gleði, sem hann hafði ser til verkat. Nv sem kemr iafnlengðar[dagr fyrri tiðinda[9], tekr broðir orlof vndir þeiri asyn, sem hann villdi spacera[10]. Hann hefir eitt graftol vndir kvfli sinvm ok lǿtr ongvan svein ser fylgia. Kemr hann fram i skoginn, gengr [at hit beinazta þeim stað[11], þviat hann hafði merkt til skyrliga[12]. Tekr hann graftolit ok [setr vpp[13] eina paltorfv. Ok þegar sem hann hefir vppi, þickir honvm[14] sem holt se vndir. Iafnskiott heyrir hann skyra mannzraᴜdd or grofinni sva mǫlandi: „Grafðv varliga, sagði hon, þviat ek lifi.“ Þessa raᴜdd kennir hann konvngsdottvr vera, ok þat með, at hana berr nǿrri honvm ok ofarr i grofinni, enn hann hafði sett hana [i fyrstv[15]. Þvi verðr hann bǿði feginn ok hrǿddr. Raᴜddin talar þa [i annat sinn[16]: „Eigi skalltv hrǫðaz, þo at þv heyrir til min, þviat án sionhverfing er ek lifandi[17] maðr. Vik fra molldonni hogliga, ok mvntv þa sea, hvat almattigr gvð lętr[18] ser soma.“ Broðirinn styrkizt nv ok hreinsar[19] ofan af grofinni. Er þvi likaz sem þar se hvalf eþa hvs vndir. Her sitr nunnan heil ok kat ok hefir meybarn i skaᴜti[20] sva vngt sem .iii.[21] manaða. Ma nv engi orðvm skyra, hverr fagnaðr inn geck i [broþvr briost ok hiarta[22]

[1] [fyrr *E;* adr enn hann for heiman *233.* [2] ferr *233.* [3] vndrar *233*, *E.* [4] brodr *E.* [5] þarf *233.* [6] manadir *233.* [7] [ok sva lida enir næstu tolfmanadir *E.* [8] [med ongri *233.* [9] [timi fyrri tidar *233.* [10] *saal. ogs. 233*, *E.* [11] [hit beinsta at þeim stad *233.* [12] skiluisliga *233;* [at hit beinazta *E.* [13] [lætr upp a *233.* [14] *saal. 233*, *E;* hann sva *St.* [15] [*mgl. E.* [16] [i annan stad *233; mgl. E.* [17] *mgl. E.* [18] let *E.* [19] sopar *E.* [20] ser *tilf. E.* [21] þriggia *E.* [22] [hans briost *E;* briost brodur *233.*

[með biartri syn þvilicra stormerkia[1]. Stendr konvngsdottir þa vpp ok hefir sva þokat i haleika grafarinnar, at hon a litinn grada vpp at ganga, aðr hon [stigi føti[2] a hreina iorð ok grasi vaxna[3].

Verðr þar nv mikill fagnafvndr, [ok nv meirr af gvðs halfv enn mannligrar[4] bliðv[5]. Segir konvngsdottir þa, at allzvalldandi[6] gvð ok hans moðir Maria hafi[7] gert [með henni[8] sina miskvnn ok gefit henni lif sem i goðri hvilld [allan þenna tima[9]. Oc [eptir licams nattvro fæddi[10] ek þetta barn at liðnvm .ix. manvðvm eptir kvenna sið, [er mið[11] gatvm sarliga i ockarri ostyrkt[5]. Her i moti segir hann henni, at sva vndarliga hefir sea timi gengit[12], at engi maðr hefir at henni spvrt eþa leitat. [Her eptir þvilika luti sagða[13] falla þav bæði a kne til iarþar þackandi almattkvm gvði ok hans moðvr Marie alla þa milldi ok miskvnn, er þav hofðv framit[14] i þessv mali. Eptir þetta gert segir nvnnan sva til broðvr: „Nv skalltv fara heim til klaustrs þins, ok gervm einn veg bæði, leynvm við eigi iartegnvm gvðs til hvlningar[15] ockars kinnroða. Seg abbota fall þitt, ok gak vndir[16] alla þa skript, er hann leggr þer, til þess at drottning allrar skepnv fai þa høra lof af hverri tvngv. Ek skal fara með dottvr mina til frv abbadisar, at hon megi þvi giørr séa[17], hverso henni byriar[18] mik at pina eptir logvm heilagra feðra.“ [Sem allt er vti[19] þeira viðrtal, miclo fleira enn her stendr[20] skrifat, skilia þau, ok vendir hvart til sins mvnklifis[21]. Er nv broðir fvllr af iðran ok gerir hveria grein, sem aðr var ritat[22]. Systir

[1] [fyrir biarta syn ok haleita *233; mgl. E.* [2] [stigr vpp *233.* [3] [stigi aa bera iord *E.* [4] manndomligri *233.* [5] [*mgl. E.* [6] almattigr *E.* [7] hafa *233, E.* [8] [med hana *E;* vid hana *233.* [9] [*mgl. E*; ok likams fædu *tilf. 233.* [10] [af mannz [natturu fæ(d)d]a *233.* [11] vid *233.* [12] um lidit *E.* [13] [Eptir þetta *E.* [14] *saal. 233, E*; fram *St.* [15] hvgganar *233.* [16] med godvilia *tilf. 233.* [17] siaa *E.* [18] samir *233.* [19] *saal. 233*, vm *St.* [20] se *233.* [21] heimilis *233.* [22] skrifat til *233;* [Giora þau nu alla hluti sem systerin hafdi mællt *E.*

geck [með nyia[1] dottvr á fvnd abbadisar, fell fram gratandi sinn gløp[2] ok beiddiz lausnar. Frv abbadis kann engv at svara, þviat sv førir henni barn ok kvezt eiga, er hon hvgði hreinazta systvr vera. Oc er þat eigi vndarlict, þo at diupleiki þvilikra gvðs verka verði dimmr [þvi hiarta, er enn er lvct[3] i dauðligvm likama. Langt er at greina [ser hveria lvti, er talaðir voro i þeima[4] kapitula, aðr menn fengi nockvrri grein a komit, hversv meistarliga frv sancta Maria hefir eptir vana þessu til leiþar komit. Nv þvi at greindr er malavoxtr nvnnvnnar, þarf eigi at segia annan tima[5]. Enn her i moti segir abbadis þa nylvndv, at allan þenna tima hafa systrnar haft ena røskvztv raðskonv ok hvgðu [vera þa somv konv, sem nv vattar sic vm[6] nęsta ár i iorðu legit hafa ok barn eiga[7].

Nv þot eigi se skrifat langt mal, ma hverr maðr hyggia[8], hversv gvðs þionar i þessvm[9] mvnklifvm mvndv samfagna [sauðvm til hiarþar af villistigvm aptr komna[10] meðr hlyðni ok tárvm vndir boði ok banni sinna vmboðsmanna. Sva lifgar sigrvt moþir [margan i herfiligri hrapan[11], skipande aptr i faðm heilagri[12] kristni svnar sins, enn leiðir siþan af dyflizv til lifande manna iarðar, at sea þann eilifa[13] gvþdom án enda, er hana valdi ser til moþvr ok mvsteris, rikiande ok ollv styrande per [infinita secula[14]. Amen.

90.

Ein hvsfrv toc Jesvm af faðmi Marie.

Sva er lesit, at austr i Grekia[15] var forðvm ein hvsfrv veralldar rik at avðęfum, hon sat i eckivdomi ok atti einn

[1] nykomna *233.* [2] [til abbadisar ok fell framm gratandi *E.* [3] *rettet;* lvctr *St.;* [þeim sem luktr er *233.* [4] [allt þat er talat var i þeira *233.* [5] *Fra* Oc er þat eigi vndarlict *her til mgl. E.* [6] hit *233.* [7] [uier þessa hina somu, sem nu uottar sik minzta aa iordu hafa uerit ok hit næsta umlidit ar nidri i iordu hafa verit *E.* [8] hugsa *E.* [9] sogdum *233.* [10] [sinum saudum til hiardar komnum brott af uillistigum *233.* [11] [i herfiligri hrapan þersa saudi *233.* [12] heilagrar *233, E.* [13] eylifa *233.* [14] [omnia secula seculorum *233.* [15] Grecia *233, E.*

svn. [Mikil elskan[1] var henni hvsfrvinni a blezaðri Marie gvðs moþvr[2], þat til marks at þar [i garði[3] stendr kapilla[4] sęllar Marie vppreist [ok efld ok halldin aa hennar kost[5]. I þeiri kapillv[6] stendr Mario likneski yfir alltari, i[7] þat form[8] sem hon sitiande hallde son sinn i [faðmi ser[9]. Likneski vars herra var sva gert, at þat matti i brott taka. Sem timi liðr, gengr sva til efnis, at heiðin þioð geysiz[10] i þat sama riki með ráni ok hervirki [bęði af[11] gozi ok mønnvm[12], hertaka [þeir marga menn af þeima by, sem þessi hvsfrv sitr i[13], ok i [þvi sama folki[14] verðr hennar eingetinn[15] son, [er fyrr var getið[12]. Eptir þat rán [ok manna ferðir[16] hryggviz frvin sarliga af þrelkan sonar sins, gangandi fram i kapillu[17] varrar frv [ok segir sva[18] fyrir hennar licneschi: „Frv mīn sęta[19], segir hon, ek er komin at kęra fyrir þer þann mikla skaða ok angr, er ek feck i dag af herleizlv sonar mins. Ok þvi biðr ek þitt valld[20] ok virðuliga milldi, at þv skipir hann aptr i minn faðm, þviat fyrr enn þat goriz[21] fęrr ek eigi goðan dag.“ Meðr þessvm orðum, sem nv [var getit oc greint[22], gengr hvsfrvin[23] dagliga fyrir Mariv licneschit innan .xv. daga [ok finnr øngva framqvęmð sinna bęna[12]. Eptir þat liðit vikr hon orðvm annan veg ok talar[24] sva: „Min frv, segir hon, ek hefi kveinat her til fyrir þer af minvm harmi ok finn[25] ek engan letta. Nv þickir[26] mer van, at þvi gerir þu sva, at þv varkynnir mer[11] eigi, at ek vnna syni minvm. Enn hvart þessi skilningr er rettr, skal ek prova, þviat nv skal ek taka fra þer þinn einga[27] son ok vita, hvart þer þickir

[1] elska *233*. [2] [Hun elskadi miok guds modur Mariam *E*. [3] [aa gardinum *E*. [4] kapella *233*, *E*. [5] [af hennar kosti *E*. [6] kapellu *233*, *E*. [7] aa *233*. [8] giort *tilf. E*. [9] [sinum fadmi *E*. [10] heriar *E*. [11] *mgl. 233*. [12] [*mgl E*. [13] [margan mann *E*. [14] [þeim sama flocki *233*. [15] einga *233*; *mgl. E*. [16] [ok mannanna brott toku *233*; *mgl. E*. [17] kapellam *233*; capitulum *E*. [18] [sua segiandi *233*. [19] sætazta *E*. [20] ok virding *tilf. E*. [21] er giort *E*. [22] [var greint *E*; voru greind *233*. [23] fruin *233*, hun *E*. [24] þa *tilf. 233*. [25] finnr *233*. [26] þicki *233*, *E*. [27] enga *233*; einka *E*.

þat nøckvr hrygð[1]. Skalltv[2] ok, drotning min, sva fremi aptr fa þinn e(i)nga[3] son, sem[4] þv lętr minn son aptr koma.“ [Sama veg gerir[5] hon hvert orð, tekr brott likneski [Jesv af faðmi moþvr sinnar[6] sveipande[7] einvm silkiduk ok lęsir[8] niðr i kistv.

Her er skiott vm at tala. [Þegar a[9] nęstv nott eptir þessa luti gerva, sem hinn vngi maðr frvinnar son[10] sitr i [vtlegð ok[11] fiotrvm, kemr til hans i dyflizvna gøfuglig kona, hon talar sva með nøckvrv hrygþar bragði[12]: „Moþir þin hefir gert mer meingerð [ok þyngian[13] af þinni brottvero, [enn nv[14] nęsta dag[15] toc hon fra mer svn minn ok sagði, [at eigi skyllde ek fyrri fa hann[16], enn ec leti þic aptr koma. Nv sakir þess at ek ma þat[17] eigi bera at missa [mins sonar sva elskuligs[18], þa ver[19] i stað lavss [af øllu[20] vallde þinna ovina ok sęk sem harðaz heim til moðvr þinnar.“ Eptir [þat liðit[21] liðr sęl drotning til himins, enn lasar brotna ok allt þat, er talma matti hinn vnga mann. Ferr hann liðugr af þvi riki ok kemr a garð moþvr sinnar segiande [allan veg ok vitran sinnar vtlausnar[22]. Ok er moðir hans heyrir [þessa lavsn[23], skvndar hon fram til capillam[24] varrar frv, fallandi til iarþar fyrir hennar likneski, oc mælir sva: „Min blezvt frv oc ván eilifra fagnaða, fyrirlat mer mina dirfð ok kostaboð, er ek for fram i moti þer. Lof se þer, miskvnnar moðir, er þv virþiz mik at heyra oc minn svn aptr at leiða. Þvi vil ek nv [giarna ok fegin[25] aptr lata[26] þinn [svn bleza(ða)n[27], biðiandi, at þv niotir hans fagnaðar [sęl ok[28] vm allar alldir.“

[1] i edr skade *tilf. E.* [2] Skal þu *233.* [3] *mgl. 233, E.* [4] er *233.* [5] [Sua giordi *E.* [6] [uors herra *E.* [7] at *tilf. 233*; i *tilf. E.* [8] leggr *233, E.* [9] [A *E*; Hina *233.* [10] sonr *E.* [11] [utlegdinne i *E*; *mgl. 233.* [12] yfirbragdi *E.* [13] [*mgl. E.* [14] [þuiat nu *E*; hinn *233.* [15] eptir *tilf. 233.* [16] [mik æigi skylldu fyrri hann aptr fa *233.* [17] *mgl. 233.* [18] [son minn sua elskuligan *233.* [19] verd *233.* [20] [*mgl. 233.* [21] [sua talat *233, E.* [22] vtlegdar *233*; [alla þessa uitran *E.* [23] [þessa sögu *233*; þetta *E.* [24] kapellu *233, E.* [25] [fegin *E*; *mgl. 233.* [26] leida *233.* [27] [blezada son *233, E.* [28] [sæl *233*, blezut *E.*

Nv ma af þvilikv[1] marka, [hvern heimoleika[2] guðs moðir Maria vill af þeim mønnvm þiggia, er hana elska með sannindvm, þviat hon er mivkvzt allra heilagra blezvt drotning per omnia secula seculorum[3].

91[4].

Einn vngr maðr tok nvnnv or klavstri.

Maðr nøckvrr var mikils hattar, bǫði kynstorr ok at veralldar avðæfvm fvllrikr. Hann átti nogar eignir, bǫði fastar ok lavsar, oc var þess ván, þviat hann var skipaðr valldzmaðr ok stiornar yfir mørgvm lyð. Var hann sealfr vinsǫll ok vel kendr af sinvm vndirmønnvm, rettviss i lagadomvm, vapndiarfr ok reyndr i orrostvm. Kvrteisir riddarar þionvðv honvm dagliga, enn þo var sa einn, er hann elskaði framarr enn alla aðra, þviat þenna mann hafði hann reynt i dygð ok drengskap, sem siðarr mvn heyra. Þessi maðr atti einn vngan svn, þann sem hann elskaði sem sik. Hann var a efra alldri, er sveinninn var getinn. Var þessi einn erfingi allz rikdoms hans, let hann ok þenna svein með allri virkt vpp fǫða, sva sem skemtiligaz matti verolldin af ser syna. Nv kemr þar tima, at hinn riki maðr verðr at giallda þa davðaskvlld, sem engi iarþligra manna ma vndan komaz. Ok sem hann hefir sott tekit ok liggr i reckiv, kallar (hann) til sin fyrr nefndan riddara, er hann elskar vmfram aðra. Hann talar við hann: „Gvð drottinn allzvalldandi, (er hefir i sinv valldi) lif ok davða, trvi ek, at með si(n)ni miskvnn se hann sva skipandi, at ek gamall ganga fram skiotliga i almenniligar davða dyrr. Hefir minn skapari veitt mer sva marga lvti ok micla i þessvm heimi, at ek ma storliga hrǫddr vm vera, at eigi hafa ek sva þackat ne avmbvnat gvði, sem ek er skylldr til. Þer er kvnnikt, minn kǫri, at ek a einn vngan svn, sva at hann ma eigi við taka sinni føðvrleifð, helldr krefr navðsyn til, at hann fai gott fostr

[1] sliku *233.* [2] [hversu mikinn heimolligleika *233.* [3] Amen *tilf. E.* [4] *Varianterne af E forbigaaes paa dette Sted.*

enn fiarlvtr hans trvliga[1] geymslo, þar til er hann ma sialfr styra ok fyrir sea. Þvi biðr ek þik fyrir þa dygð, er þv hefir mer teð, at þv takir þenna svein ok allt hans goz i þina geymslo ok vernd, ok vendir til hans allri þeiri þionosto, er þv veitir mer bǫði at fornv ok nyiv.“ Riddarinn iatar honvm giarna sina bǫn með hlyðni ok sonnvm goðvilia. Er nv skamt at biða, aðr hinn riki maðr lǫtr verolldina. Enn riddarinn gerir allt eptir hans boði ok bǫn vm sveininn ok hans goz.

Þat er greinanda, at fostri sveinsins á eina dottvr vnga. Þꜹ ero miok iafnalldrar ok riddarason, oc sva sem þꜹ vaxa vpp, fellir sva heita ast hvart til annars, at hvarki matti af øðrv sea, ok eigi mat bergia nema bǫði samt. Nv sem þꜹ ero .xii. vetra, skipaz elskan þeira i millvm, þviat leikinn minkar, enn likams styrkinn ꜹkar. Þar kemr vm siðir, at faþir ok moþir ok allt hyski grvnar, at þessir vngv menn elskizt fvllkomliga sin i millvm miok hiartaliga. Þvi gera þꜹ hion rað sin i millum, hvern veg þꜹ skvlo kyrraz mega vinna, sva at þꜹ styggi eigi ne hryggi eigi hinn vnga mann. Enn til sea þav ecki rað annat enn gefa hana i klꜹstr, þviat þꜹ þickiaz skilia, at fyrir þenna vtveg ma hinn vngi maðr eigi stirðr vera. Þetta ferr fram, at þꜹ offra gvði dottvr sina. Ok sva sem hin vnga mǫr kemr i klꜹstrit, hvgsar hon með ser, fyrir hveria søk faðir ok moðir hafa sva við hana gert. Enn nv með þvi at hon er skylld gott at gera, snyrr hon atferðinni ok fyrirlitr alla heimliga luti, elskandi sinn drottin með sǫnnvm goðvilia. Þvi var hon bǫði elskvt fyrir lifsins verðleik ok heilagleik.

Nv sem þvilikir lutir forv fram, liðr alldr hins vnga mannz, vnz hann er tvitøgr, hann er micill ok sterkr. Er hann skipaðr i eignir sinar allar, metorð ok veralldligar sømðir eptir feðr ok moðvr, hann er diarfr ok mikillar framkvǫmðar, stiornandi sterkliga vndirgefinn lyð ok allt annat, þat er honvm varþar. Enn þott hann eigi i morgv

[1] *I Texten er skrevet* goða, *men dette er underprikket, og i Margen tilføiet* trvliga.

at standa, gleymir hann eigi þeiri fógrv meyiv, er hann fyrri við lek i bernsku ok fra honvm var brott gripin. Her hvgsar hann vm optliga, hversv hann skal henni brott na or søgðu klaustri, enn nv var nunna vorðin ok Kristz bruðr. Einn tima ferr hann heiman ok riðr fram til klaustrans með vegligu foruneyti. Ok er systr spyria þat, at sva volldugr maðr er þangat kominn, ganga þør vt i moti honvm með allri bliðv. Sv systir stendr i millvm annarra, er hinn riki maðr vill giarna finna. Þegar sem hann serr hana, vikr hann henni brott fra øðrum ok segir sva til hennar: „Ertv eigi sv sama, er mic elskaði forðum kęrliga," segir hann. Hon svarar: „Minn herra, ek er sv sama, ok enn elskar ek yðr." Hann svarar þa: „Þat fęrr ek skiott reynt, segir hann, oc ef þat er, far brott með mer, ok man ek ganga at eiga þic, þviat allt her til þolða ek fyrir þina ast at kvęnaz eigi, sva sem vęntandi, at ek mvnde þic fá með nøckvrum hętti." Nvnnan svarar: „Bið min vm litla stund, þviat ek skal buaz sem skiotaz." Hon ferr nv með samþycki hans aptr i klaustrið at bua sina brottfør. Marga lvti lagði hon þa i vanda sinn, er guði ero þęgiligir, siðan hon kom i klaustrið, ok geymande þeim dagliga, oc þott hon verði nv veyk i sva miclum illzkutima, gleymir hon eigi guði iafnfram at þiona. Þat var venia hennar hvern dag, at hon sagði .v. sinnvm Pater noster fyrir pislarmarki vars herra Jesv Kristz, ok þetta er enn hennar eyrindi aptr i klaustrið.

Nv sem hon hefir þessa bęn með goðfysi framet ok hon hneigir sic fyrir pislarmarkinv ok ętlar i brott at ganga, rettir likneskit hęgri hond ok tekr brott vilinn af høfði hennar ok lętr vpp a høfvt ser. Enn við þenna lut verðr hon akafliga hręddd ok ottaslegin, gengr þo vt af klaustrinv ok segir herranvm leyniliga, at hon ma sva buit með engv moti i brott fara, nefnir dag annan, nęrr hann skal eptir henni koma, ok segir sic þa mvnv vera buna. Herrann samþyckir þetta, skilia þau at sinni, ok gengr hon aptr i

klꜹstrit ok fram fyrir likneski vars herra, framfallandi ok litillatliga biðiandi, at allzvalldandi gvð gefi henni aptr þann siðsemdarbvnat, sem hann hafði aþr af henni tekit. Ok þat veitir hann henni fyrir sina ovmrǫðiliga dyrð, þo at hon salug bæði eigi með þvi hvgskoti, sem vera skylldi; þviat eigi var þessi vvinarins freistni fra snvit hiartat, at hon fęri i brott með herranvm. Enn þo tekr likneskit af hofði ser vilinn ok setr a hana.

Liðr nv fram til þess dags, er þꜹ hofðv anefnt at finnaz. Kemr herrann nv at gripa i brott fra gvði lifandi eign sina. Hafði hon salvg visat honvm til lꜹndvranna klꜹstrans, er hann skylldi hennar biða. Nv sem þꜹ finnaz ok hafa vm stvnd við talaz, segir hon sik enn hafa nꜹðsynligt eyrindi aptr i klꜹstrit. Hann lǫtr þat enn leiðazt. Er þat samt sem aðr var greint, kemr hon enn vt hrygg fyrir herrann ok segir sik eigi vera bvna, anefnir þriðia vitianartima. Þessv verðr hann harðla reiðr, ok sverr vm, at þriþia tima skal hann eigi sva vera blecktr. Sem hann er i brotto, hverfr hon aptr i klꜹstrit fyrir likneski vars herra Jesu Kristz ok oðlaðiz vil sinn i annat sinn með bęnvm ok tara vthelling. Kemr hinn þriði dagr viteanar hins rika mannz sins ránfengis i fyrnefndan stað. Enn með þvi at henni þickir nv eigi vist, hvart hon fǫrr orlof at segia bęnirnar, gengr hon fyrir alltari vars herra Jesv Kristz. Mikill bardagi ok veykleikr, ok annarri halfu goðr vile (var) i þessarrar konv briosti, guðs hrezlv synde hon i þvi, er hon vill eigi sva snaraz or faðmi sinvm fyrra brvðguma, at eigi gerði hon aðr hans sęmð ok virðing eptir vana, þo at (fyrir) veykleic þǫttiz hon eigi þola mega ok vvinarins teyging, vtan gera sinn vilia. Sem hon hefir knefallit fim sinnvm ok sagt gratande Pater noster hina helguztu bęn, harmande sic ꜹmliga siðan hneigir hon sic ok ętlar i brott at ganga. Enn nv er sem fyrr, at hinn krossfesti tekr af henni vilinn ok hylr með sealfs sins hofvt. Eptir þetta gengr hon fram at lꜹndurum klꜹstrans, sem fyrr var getið. Er herrann

þar fyrir męddr af langri biðstund. Hann gerir nv skamt vm, tekr hana hendvm ok flytr hana heim a sinn garð ok gerir bruðlaup til hennar. See her, meðr þvi at þessi herra er sva mikils hattar valldz ok virðingar, var engi sva diarfr, ok eigi byskvpinn sialfr, at þerði honvm at segia.

Her nęst er greinandi vmlestr ok aleitni systranna heima i klaustrinv, er þęr veita þessi konv, þviat þęr gera sem heimskir menn ero vanir: ef manni gefz einn lutr yfir, þa kalla (þeir) allt framferði mannzins onytt. Sva gera þer systr, fara til ok rangsnua allar hennar fyrri gerðir, oc millum annarra oþęgiligra orða tala þęr sva: „Se her nv, huersu falsligan enda falslig siðsemð þessarrar konu hefir fengit. Hon syndiz vera viðrhialp þessa huss, enn nv er (hon) fallin i glępagrǫf fagnaðarlavs.“ Siðan ganga þer til altaris, þess sem guðs þionostukona var von at biðiaz fyrir. Sea þęr vil hennar yfir hofði licneskiunnar, ok at meirr girnaz þęr i moti henni, segia hana þetta allt gort hafa af drambsemi. Nv bera þęr stiga til ok ętla vilinn i brott at taka. Enn þat mega þęr með engri list gera, þvi at sva syndiz þeim, sem hann veri bundinn við licneskit eða skipt i treliga natturu, þvi gefaz þęr vpp ok fa ecki at gort.

Enn fyrr nefnd ambátt gvðs gengr sva mikinn villistig, at hon þionar fyrr nefndvm riddara vndir hivskaparbande, getande meðr honvm .ii. sonv ok eina dottvr. Ok er þav hafa sva lengi legit i syndum, gerizt sva með þess raði ok millde, er engan vill faraz lata i eilifum davða, þann er til hans snyz, hverfa* þau aptr at fundnv hialparraði. Segir hon sva til hans einn tima litillatliga með hreinv hugskoti: „Herra minn, segir hon, hversu lengi skvlo við liggia i ockrvm vdemiligvm syndum, eða nęrr skvlo við taka til at ottaz gvþs reiði, þa sem yfir ockr man koma, ef við betvm eigi ockat framferði. Ek trvi þic muna, hversv styrkliga þv greipt mic brott fra minvm fyrra brvðgvma, þat er (at) skilia, skapara minvm ok lavsnara, hverium er ek het forðum

at hallda hreinan meydom alla mina lifdaga. Enn nv hefir ek sva sarliga af brvgðit minv fyrirheiti, sem verølldunni er kunnikt ok minir vvinir mvnv i frasagnir fǫra. Oc þott ek hafa framarr misgert, enn með tungv megi skyra, þa vil ek nv aptr hverfa, þviat ek veit, at guð minn er bæði milldr ok miskvnsamr ok vill giarna sia iðron mina, ef ek vil til hans snvaz af øllv hiarta. Oc i hans nafni bið ek þik, at þv heyrir rað mitt, oc man hann ockr miskvnna fyrir mivklǫti sitt. Allar þinar iarðir, eignir ok ꜹðęfi i føstv ok lavsv skalltu skipta i þria staði. Af einvm lut skalltu mvnklifi reisa lata, ok gef þat i valld syni ockrum envm yngra, at með samtengðvm ser øðrvm brǫðrvm þioni hann almattkvm gvði ǫfinliga. Annan lut fiar skalltu lata kyrran [1] ok lata þann verða gefinn syni ockrvm hinvm ellra, at hann efli rettlęti konvngdomsins með løgligvm framferðvm, enn styði ok styrki fatǫka menn gvðs með føgrvm ølmosvm. Hinn þriþia part ꜹðǫfa skalltv hafa sialfr. Þv skallt krossazt ok fara til Jorsala ok vera þar staðfastr i þionostv hins krosfesta Jesv allt til enda lifs þins, mykiandi sva reiði þess mikla drottins oc ogvrliga einvalldzkonvngs, sem fyrrvm framþir þu i mot sva micla meingerð, at þv rętir hann sealfs hans eign. Enn ek veslug ok alla vega hørmulig man aptr hverfa til mins fyrra staðar. Ok til þess at ek geri sanna iðran, man ek með mer láta fara dottvr mina, at allir þeir er mer vilia bregða, hafi synilict efni til mic at gabba, at þar fyrir forðumz ek eilifan hlatr ok hręðilict brigzli minna vvina."

Sem herrann hefir heyrt hennar orð sva skynsamlig, kemz hann við með goðfysi oc er vitiaðr [2] þegar af gudi, sva at hann vill þegar án dvøl fylla hveria luti eptir hennar søgn. Oc skiotliga kallar hann einn byskvp til sin ok marga klerka, þar með aðra mikils hattar menn, ok byriar sva yfirbot sinna verka, at hann gefr sic til Jorsala. Þar nęst vill hann aptr skipa þat ránfengi, sem forðvm greip

[1] *saal. E*; skyran *St.* [2] *saal. E;* vitraðr *St.*

hann fra gvði. Ok er nv bvin sęmilig ferð með frvinni, þar er sealfr byskvp ok margir hans klerkar, þar sealfr herrann ok margir hans fylgiarar. Er þessi ferð harðla sęmilig. Ok sem skamt er til klaustrsins, talar frvin sva til lyðsins: „Þvi at diofli aeggianda geck ek fyrrvm v́t af þessv klaꝩstri eigi vm almenniligt hlið sem goðir menn ok i sinvm gerðvm alþyðligir, helldr vm leyniligt port, at ek mętti forðaz mannligt avga, oc þvi er macligt, at þar ganga ok inn til vmbotar, sem ek geck v́t til syndar. Sva ok ef ek er maklig at taka aptr fyrra siðlętisbvnat, skal ek hann af þeim einvm þiggia, sem hann tok brott fra mer.“ Ok eptir þetta verpr hon af ser bvning ok skoklǫðvm, ok gengr fyrst allra manna framm at klaꝩstrinv ok inn vm laꝩndyrr ok enn beinazta veg fyrir þann signaða kross, sem fyrrvm hafði hon einkannliga vegsamat. Ok þegar i stað fellr hon øll til iarðar með storligvm styn ok geysiligvm. Siþan riss hvn vpp af bǿninni oc litr til krossins, talandi sva með gratanligri røddo: „Drottinn Jesvs Kristr, er sva talaðir meðr þinvm blezaða mvnni, Fagnaðr er gvðs englvm yfir einvm syndvgvm manni, þeim er snyzst til iðranar, þv, drottinn! er þolðir haꝩrmvligan daꝩþa fyrir syndvgvm mønnvm, sem nv siam ver, taktu iðran mina syndvgrar ambattar þinnar, er nv hverfr til þin með øllv hiarta sannrar iþranar ok viðrkomningar. Drottinn minn, taktv mik iðrandi, þviat þv þyrmðir mer allt her til, sarliga i moti þer misgerandi. Drottinn Jesvs Kristr, ef þv dęmir mik makliga, lat mik aptr taka hinn fyrra bvnat, ok gef mer vil minn, þann er þv tókt af mer þann tima, sem ek salug villtumz fra þer.“

Sem hon hefir sva mǫllt millum annarra luta, sea allir, þeir er hia standa, at hinn krossfesti tekr af hofði ser vilinn ok setr a høfvt nunnvnni. Enn allir hiaverandi menn hefia vpp hendr sinar ok dyrka almatkan gvð, þann er iafnan er bvinn at veita iðrandi mønnvm sina miskvnn. Nv sem nvnnan hefir fengit ván eilifrar liknar, gengr hon goðfvsliga með sonnv litilǫti vndir alla þa skript, sem frv abbadis vill a

hana leggia. Ok sva sem hvn er aðr vorþit ǫllvm dyrðligt eptirdęmi eptir iðranar tima, tekr abbadis hana aptr i systra lag með fvllvm friði gvðs ok manna. Dottir hennar vigizt til nunnu, ok þionar þar i klꜹstrinv einkanliga með hreinvm meydomi, ok tok þar fyrir ꜹmbvn af sealfvm gvði, þa er hvn for fram af þessvm heimi.

Af herranvm er þat at segia, at hann styrkir klꜹstrit storvm proventvm bæði iarða ok annarra pengha, þeim til styrktar, sem þar skylldo ęfinliga gvði þiona, mykiandi sva heilaga[1] menn til, er hann hafði rǫnta. Oc eptir sva gert ferr hann aptr[2] i brott með sinv forvneyti, geymandi vel allra þeira greina, sem fyrri vorv teaðar, ok hon hefði fyrri sagt. Enda hans synir siðan i gvðs ast sina lifdaga hverr i sinni stett. Enn herrann tekr þriðia lut fiarins ok skiptir með kirkivm ok fatękvm mǫnnvm, enn helldr eptir sva mikit, sem hann þarf i sina nꜹðsyn ok vtlegð at hafa. Nv sem hann hefir alla þessa luti skipat vel ok skapliga, heilsar hann frǫndr (sina ok) vini, ferðaðiz af landi brott ok fram til Jorsala, sva sem einn sannr vinr hins heilaga kross, ok eigi minnr berandi[3] hans blezaða mark ser i briosti helldr enn ytra stað a sinvm likama. Nv sem hann gengr fram til Jorsala með miklum lifshaska, vitiar hann með agiǫtri goðfysi þann stað, sem varr herra var fǫddr i af heilagri moðvr[4] ok mey Marie, ok enn stað er várr herra var pindr, oc eigi siðr vpprisningar staðr, farandi þar i millum með heilagri goðfysi. Þvilik er hans iðia, meþan hann lifir i gvðs lofi, þar til er hann ferr heim af vtlegð til sinnar foðvrleifðar at fvllgervo erfiði, hvar er varr drottinn sonr sællar Marie lifir ok rikir vm allar alldir verallda. Amen.

[1] sva heilaga *to Gange St.* [2] *Dette Ord er understrøget, som Tegn til, at det bør gaa ud.* [3] beranda *St.* [4] meyiv *St.*

92[1].

Ein hvsfrv gaf son sinn pvkanvm.

[Storliga rikr maðr noccurr var i einhverivm[2] stað, hann var [gøfvgrar øttar[3] ok mikilla heimsins metorða. Þessi riki maðr a[4] ser hvsfrv bæði fagra ok vel kynferþuga. Þessi hion[5] høfðv saman att einn svn, enn lifðv siþan vel ok hreinliga i drottins sins þionvn fyrir vtan likams mvnvt, allt þar til at øfvndsamr [ovinr fiandinn sealfr[6] reisizt vpp með eitri i moti þeim, þviat hann þolir eigi, [at þꜹ þioni lengr i sꜹgðv[7] hreinlifi. Hann ferr[8] til með sinni slǫgð ok spillir hiarta bonda, [vekiandi vpp[9] til oleyfðrar astar við sina hvsfrv at þeim høtti, at nv leiðir hann aptr fyrir hvgskot hans alla þa fegrð konvnnar, er fyrr hafði hann nockvra[10] tima skemtan af haft, þar til at sva brennr þessi riki maðr til dꜹðs i sinv hiarta, at eigi gefr[11] hann gꜹm [hvarki at tima[12] ne fyrirheiti sakir sinnar odømiligrar freistni. Enn sa fiandinn, sem nv leiðir þenna mann með sinvm fiotri, stillir sva til, at a sialfa paskanottina berr hann sik bvndinn[13] til sva bannaðra luta, eigi hvgleiðandi[14] vpprisvdag sins lavsnara drottins vars Jesv Kristz. Enn[15] með þvi at eigi villdi hann af syndvm vpp risa, helldr[16] a þeiri helgvztv nótt hormvliga hrapa ok dáliga deyia i forsfalli glępanna, hvat er siþan vm at tala? Þessi maðr lostafvllr gengr til sinnar hvsfrv a fyrr sagðri nott. Enn[16] við hans þarkvamv verðr hon[17] hrøðiligvm ótta slegin, mꜹrgvm snvbboligvm[18] orðvm hann asakandi, siþan hon verðr vis hans eyrindis. Nv sem henni stoðar allz ecki, ok hvergi fęr hvn vikit hans hiarta með nockvrri[19] skynsemi,

[1] *Denne Legende meddeles senere fuldstændig efter E.* [2] [Storrikr madr var i einum *233.* [3] [gôfugr at ætt *233.* [4] atti *233.* [5] hiu *233.* [6] [fiandi ok vuin mannkynsins *233.* [7] [lengr, at þau þiǫni i *233.* [8] for *233.* [9] [vikiandi *233.* [10] nockurn *233.* [11] gefi *233.* [12] [*mgl. 233.* [13] *mgl. 233.* [14] sinn *tilf. St.* [15] *tilf. 233.* [16] *saal. 233;* Ok *St.* [17] konan *233.* [18] sneypiligum *233.* [19] sinni natturu *233.*

kemr enn meiri ok ǫsiligri hormvng ofan a fyrri odęmi[1], þviat hvsfrv, sem hon rǫðr engv, reiðizt hon akafliga, talandi sva með mikilli brǫði ok vanstilltum hugarins æsingi: „Þat mæli ek vm, segir hon, at þat sem við getvm saman [eþa gervm[2] a þessi nott, se diofvlsins eigin[3] i helviti.“ Eptir sva haskasamligan tilbvnat ok fyrir allar greinir daligan[4] bva þessi veslv hion bǫþi samt, ok i þeima sambvnaði verðr hon þegar hafandi at barni ok getr son ok fǫðir vpp ok fostrar.

Þessi sveinn er agiętliga friðr synvm i sinvm vppuexti ok storliga fagr at[5] aliti, avllvm þeckr[6] i sinvm barndomi, fvllr af skilning þegar a vnga alldri, fliottǫkr i greinvm ok bokligv nami, ok yfirvottis sniallr ok skilinn i ǫllv framferði. Sem hann vex vpp, er hann akafliga elskaðr af sinvm frǫndvm ok feðginvm. Faðir hans gleymir ok fǫr eigi set fyrir synda þokv[7], hversv mikit hann hefir kostat þetta hit friða afspringi þegar i fyrstv. Enn moðir hans minniz optliga með hrygþarfvllv hiarta, hvat er hon talaði, aðr þessi sveinn var[8] getinn. Nv sem sa hinn vngi maðr er .xii. vetra at alldri, syniz moðvr sveinsins eina nott fiandinn sealfr sva segiandi til hennar með skyrvm orðvm: „Vertu bvin, segir hann, at giallda mer fyrirheit mitt[9] a þriðia ari heþan.“ Eptir þessi orð hverfr[10] hann a brott. Enn gratr konvnnar avkaz [þess at meirr[11] af þessvm atbvrð, þviat hvn pinir[12] sitt hvgskot i beiskligri[13] iðran vvitrligra orða, velltandi[14] i sinvm hvgrenningvm. Skiotliga skyniar[15] þat hinn vngi maðr, at allr lyðr fagnar honvm vel ok glaðliga, hvar sem hann kemr fram, vtan ein veslvg moðir hans, hvn grǫtr oaflatliga, þegar hon serr hann. Miok þickir honvm þetta vndarligt, ok opt hvgsar hann her vm,

[1] *mgl. 233.* [2] [*mgl. 233.* [3] eign *233.* [4] *saal. E;* dagliga *St.*, daligar *233.* [5] likams *tilf. 233.* [6] ok þydr *tilf. 233.* [7] blindleik *233.* [8] vęri *233.* [9] þitt *233.* [10] hvarf *233.* [11] [huersdagliga *233.* [12] finnr *233.* [13] beiskri *233.* [14] uellandi *233.* [15] skilr *233.*

hvat þessv mvn [1] vallda, þar til at einn tima talar hann sva við [2] moðvr sina: „Hvat velldr þvi, frv min, segir hann, at þv ein hryggviz af minni framferð, enn allir menn aðrir gleðiaz ok lofa gvð, fyrir huat mer er veitt. Nv þætti mer þat liklikt, at þvi øllv meirr mvndir þv gleþiaz af minni farsǫld [3] i þinvm hvgrenningvm, sem ek er [4] þer skylldari enn øllvm aðrvm.“ Frvin grøtr at øsiligarr [5], þott hvn finni þvilika eptirleitvn sonar sins. Sveinninn þickiz vita þvi giør, at her man [mikit nøckvt [6] vndir bva, ok leitar eptir meðr vitrleik þvi fastara, ok segir enn sva millvm annarra lvta: „Afskapligt man þat þikia [ok synazt [7] flestvm monnvm, segir hann, ef þitt moþvrbriost se sva grimt ok [steinliga hart [8] við þitt eiginligt holld, at þv vill eigi segia mer, ef ek a þann vfagnat nøckurn at varaz, er þv ein veizt.“ Með þvilikvm [skynsemðvm ok orðvm [9] førr hann vm siðir sva mikit at gert, at sv veslvg moðir segir honvm með sarvm grati allt þetta efni ýt igegnvm.

Enn er sveinninn [heyrir sva mikinn haska [10] sins lifs ok salv, verðr hann hlioðr við ok hvgsar með ser a margan hatt, sem einn vitr maðr, hvat likaz man til vppreistar ok orræða [12]. [Se þat [13] verðr honvm fyrir eina nott, at hann fyrirlǫtr alt goðz sins foður ok flyrr [14] i brott af hans garði með hrygðar andvørpvm. Ferr siðan viða vm lønd [15] ok finnr marga vitra menn at mali, ok sagði þeim sin vandręði ok biðr þa fyrir gvðs ast [16] til leggia með ser nøckur hialprǫði. Nv sem hann hefir mørg hervt [ok borgir [17] vm gengit með miclvm sveita ok erfiði, finnr hann þo eigi þat, sem hann leitar. Gengr hann nu [18] i sialfa Romam ok finnr [pavaligan herra [19], boðar honvm sin vandręði ok

[1] muni *233.* [2] med *233.* [3] farsælu *233.* [4] em *233.* [5] sarligarr *233.* [6] [nóckut mikit *233.* [7] [*mgl.* *233.* [8] [steinhart *233.* [9] [skynsemdar ordum *233.* [10] [heyrir sva haskasamligan ok hræðiligan vada *233.* [11] er *233.* [12] o(r)rada *233.* [13] [Sidan [14] ferr *233.* [15] herud *233.* [16] sakir *233.* [17] [borgir ok bøi *233.* [18] *tilf.* *233.* [19] [sealfan herra pauann *233.*

biðr, at hann sampiniz sem goðr hirþir sa/ðarins sivkdomi. Øllvm fǫrr mikillar hørmvngar þvilic tilfelli, enn þeim [æ þvi meiri sem návnginvm vorv astrikari[1]. Herra pavinn hvggiǫðisfullr leggr þat til með honvm af gvðs halfu ok hins heilaga Petri[2] postola, at hann skrifar[3] vt vm hafit til byskvpsins at Jorsolvm, biðeande ok eigi siðr bioðande, at hvat gott er hann má, skal hann til leggia með vnga manni. Sem þessi bref ero gor, tekr hann pavaliga blezan ok blitt orlof, hefir sic brott af Romam[4] ok stigr aa skip, er gengr til Jorsala.

Nv þo at hann vęri gervilict mannzefni, dasaz hann storliga miok af margfolldvm rekstri[5], vasi ok erfiði, er hann salvgr hafði þolat langan tima, siðan hann for .xii. vetra gamall heiman af garði føþvr sins. Sem skipit er farsǫlliga landfast orðit, gengr hinn vngi maðr a land ok sękir fram til Jorsala fyrir Jorsalabyskvp, ok tęrr[6] honvm virðvligs herra pavans letr[7]. Enn er byskvpinn hefir þeim við tekit, [vpp brotið[8] ok yfir lesit, er hann sva blezaðr i sinv hiarta, at hann grętr sarliga ok sampiniz envm vnga manni bęði fyrir sal ok likama. Allt byskvpsins raðvneyti táraz[9] oc með hiartaligri goðfysi, ok biðea sinn herra, at fyrir gvðs nafn leggi hann til hialparrað[10] með þeiri avmu[11] sal. Enn eptir hvgsanartima tekr byskvpinn þat rað, at hann kallar til sin[12] þa menn, [er hann veit[13] siðsamazta ok bezt gvði þionandi, hefir með þeim heilaga[14] tracteran af vnga mannz efni, er hann þa enn sealfr heyrði, hversv þessi atbvrðr allr hefir gorz. Allir goðir menn hryggvaz[15] ok sampinaz, biðeande almatkan gvð, at hann virðiz miskvnn at veita[16]. Nv sem Jorsalabyskvp sitr [i sagðri[17] raðagerð,

[1] [æ þui meiri sem framarra astriki hofdu til allzualldanda guds *233.* [2] Petrs *233.* [3] med honum *tilf. 233.* [4] Roma *233.* [5] *saal. 233*; rettri *St.* [6] tiar fyrir *233.* [7] bref, hversu þat lætr *233.* [8] [*mgl. 233.* [9] var *233.* [10] nokkut hialprad *233.* [11] olmosu *233.* [12] alla *tilf. 233.* [13] [*saal. 233;* sem hann kallar *St.* [14] hiartaliga ok heilagliga *233.* [15] sorgmæduz *233.* [16] hinum unga manni *tilf. 233.* [17] [*saal. 233*; i vpp sagðri *St.*

kemr honvm i hvg með gvðligri[1] tilvisan, at einn dyrðarsamr einsetvmaðr var langt i brott af[2] Jorsalvm. Þessi agiǫti gvðs vinr var vel kvnnr byskvpi, hann hafði flyit langt i brott fra ǫðrvm mǫnnvm, forðandizt allan fleck hegomligrar marginǫlgi. Hann var sva elskaðr af envm hǫsta guði, at hversdagliga talaði hann við himneska engla, oc þott hann vęri enn samtengdr holldinv her a iarðriki, [var hans atferð ok[3] astvndan i himinriki. Sva hafði gvð drottinn mikla elskv ok ast a þessvm manni, at hann let honvm eigi þꜹrf geraz, at hans likami mǫddiz i sveita eþa erfiði, ok hann sendi honvm [hvern dag[4] sniahvitan[5] brꜹðhleif til borðz, hverr er[6] honvm vinnr þꜹrf til dagligrar atvinnv ok saðningar. Kennimaðr var hann at vigslo, ok hafði alla þa luti hia ser [i einsetu sinni[4], sem[7] hann þurpti til guðligs[8] embættis. Þat staðfestiz með gvðs miskvnn i hvgskoti byskvps, at hann man senda hinn vnga mann til fyrr sagðz gvðs vinar, þvi at hann trvir ifalꜹst, at þvilikr astvinr almattigs guðs ma mikit vinna meðr sinvm bǫnvm ok blomgvðv skirlifi. Hann skrifar bref til einsetvmannzins, meðr sǫtvm orðvm biðiandi, at hann hialpi þessvm vnga manni ok frealsi af v́vinarins valldi.

Nv sem þessi bref ero gǫr, hefir hinn vngi maðr sik v́t af borginni ok tekr a sik nv af nyio mikla mǫðing ok erfiði. Nv sem hann nalgazt herbergi einsetvmanzins, virðizt almattigr guð at senda engil sinn fyrir honvm at boða hans þarkvamv, með [þeim hætti[9] at tveir brꜹðhleifar ero offraðir til borðz a þessvm sama degi, sem hinn vngi maðr kemr mæddr[10] af langri gǫngv ok miklu erfiði. Einsetumaðr þottiz[11] vita, at nǫckvrr okvnnigr[6] gestr man til garðz koma [með gvðs vilia[4], ok gerir þar fyrir margfalldar þackir almatkvm gvði varvm lꜹsnara. Tekr hvsbondi við honvm baðvm hǫndvm i sitt herbergi. Sitia baðir samt ok talaz við.

[1] guds *233.* [2] fra *233.* [3] [*saal. 233*; Enn þo var hans *St.* [4] [*tilf. 233.* [5] sniohuitan *233.* [6] *mgl. 233.* [7] er *233.* [8] guds *233.* [9] [þui *233.* [10] *tilf. 233.* [11] þickiz *233.*

Vndraz[1] hinn gamli maðr storliga miøk, hversv þessi maðr hinn vngi er friðr [at aliti[2], sniallr ok greiðr i ǫllvm frambvrði. Skamma stvnd hafa þeirr aðr setit, enn þessi enn vngi maðr bar[3] fram bref Jorsalabyskvps, ok less einsetvmaðr þaʼ[4] yfir. Oc siþan talar hann sva til vnga mannz: „Við skvlum fa þann mann at biðia fyrir ockr, er án duol þiggr allt af guði epter sinvm vilia, sv er gvðs moðir, skiǫr ok vfleckvt mǫr Maria[5], at hvn standi frammi ok brioti [diøfvlsins svira þins[6] vvinar meðr sinv ogvrligv valldi.“ Sva gerir hann ok baðir þeir, liggia a bǫnvm ok biðia miskvnnar. [Nv kemr sva tima[7], at hinn haleiti vpprisvdagr vars drottins Jesv Kristz er nalǫgr. Byðzt nv einsetvmaðr til þionostvgerþar. Er þa[5] hinn vnge maðr storliga hrǫddr, ok þvi skipar einsetvmaðr honvm á aðra hønd ser, sem nęst við alltarit, ok halp[8] honvm með halfvm likamanvm ok annarri hendi[9].

Nv sem messan er svngin allt fram vm drottinliga bǫn Pater noster, ok sa gvðs vinr ok kennimaðr byzt til at briota hina helgvztv oblationem, gripr diøfvllinn hinn vnga mann ok i stundinni niðr ferr[5] til helvitis. Enn er[5] kennimaðrinn skilr [ok hvgsar til[10], huersv mikinn skaða hann hefir beþit[11], er kvmpan hans er i brott tekinn af fiandanvm ok [til helvitis niðr dreginn[12], grǫtr sa gvðs vinr akafliga ok treystir með øllv megni sinnar andar, at mǫr allra meyia heilvg[13] guðs moðir Maria mvni[14] þessvm vnga manni við hialpa. Ok sva gerir hon eilifliga[15] blezut[16], at hvn dvelr eigi [hialpinni, helldr neytir hvn þegar i stað meðr sva miklv raʼksemðar valldi[17], at hvn frelsar sal ok likama sveinsins allt af env neðra helviti [ok skipar[18] hann

[1] vndrar *233.* [2] [i andliti *233.* [3] berr *233.* [4] þat *233.* [5] *tilf. 233.* [6] [svira sins *233.* [7] [Sua bar til *233.* [8] hialpar *233.* [9] hendinne *233.* [10] [*saal. 233;* við alltarit *St.* [11] fengit *233.* [12] [farinn til heluitis nidr *233.* [13] heilôg *233.* [14] man *233.* [15] æfinliga *233.* [16] sem hann væntir *tilf. 233.* [17] [hialpina, helldr reynir hon i stad sua mikit rôksemdar valld *233.* [18] [skipandi *233.*

aptr heilan[1] i hina fyrri[2] støðv við alltarit, ok hvggar sva gvðs mann af sinni svt ok grati meðr vdvaldri miskvnn ok milldi framarr enn nøckvt hiarta megi hvgleiða með[1] sinni smasmygli. Hygg at, kristinn maðr, sva faheyrðv stortakni[3], at eigi seinna enn [hann broðirinn hefir[4] brotit oblationem[5] ok segir Pax uobiscum[6] yfir kalechinvm[7], er hinn vngi maðr aptr kominn ok andsvarar Et cum spiritu tuo. Verða þeir nv baðir[1] fegnari enn fra megi segia, þvi at hinn vngi maðr er frelsaðr[8] af fiandans valldi, gengr nv glaðr til alltaris ok bergir sins drottins likama sætliga samtengðr[9] drottinligri hiorð fyrir heilagrar guðs moðvr arnaþarorð. Siþan boðar hann guðs þionostvmanni þat, [sem hann fek[10] skynsemi a komit i sinv brotthvarfi ok[1] segir, at [margar þvsvndir manna hafi hann set[11] brenna i heluiti.

Enn a[12] viðrkvęmiligvm tima snyr hinn vngi maðr aptr sinni ferð meðr orlofi ok sęlli[13] blezan [af þeim dyrðligvm gvðs vin[14]. Kemr nv glaðr til Jorsalabyskvps ok boðar honvm sinn fagnat, enn ferr siþan heim til fręnda sinna ok hvggaþi[15] þa mikiliga af stormerki[1] ser veittrar miskvnnar. Ok heyrandi menn þvilika luti lofi[16] almatkan gvð[17], er sva [dasamligr er i verþleikvm sinnar moðvr[18], lifandi ok rikiandi einn guð øllv styrandi per omnia [secula seculorum. Amen[19].

[1] *tilf. 233.* [2] somu *233.* [3] stormerki *233.* [4] [kennimadrinn hafdi *233.* [5] oblatuna *233.* [6] domini *233.* [7] kalcknum *233.* [8] nu frealsadr *233.* [9] samlagadr *233.* [10] [er hann hafdi *233.* [11] [hann hefir sééd margar þusundir *233.* [12] i *233.* [13] sætri *233.* [14] [þersa goda guds uinar *233.* [15] hvggar *233.* [16] allir *tilf. 233.* [17] ok hans blezvðv moðvr Mariam *tilf. St.* [18] [dasamlig hialp er sinna manna *233.* [19] [*tilf. 233.*

II.

MARIU SAGA[1].

Prologus[2].

I nafni[3] drottins vars herra Jesu Kristz byriaz her prologus fyrir agięta [lifs saugu[4] volldugrar fru Marie modur hans haaleitrar himinrikis drottningar, er bædi hefir ödlaz med nyium hætti senniliga at vera vfleckut mer ok freosom modir, huerrar nafn englunum er hinn sætazsti fagnadr i himinriki[5], rettlatum monnum [eilifdar aumbun[6] med ovirdanlighu verkkaupi[7], syndugum monnum liknar ædr[8], lækning miskunnar a. iardriki. Þessi dyrdar drottning hin mætazsta guds modir Maria er ollum helgum[9] ædri ok helgari [ok mannliga[10] koronud, vppsitiandi næst almattkum gudi sinum blezada syni, med guddoms birti göfugliga geislud i frabæriligum fagnadi, allar sinar bønir af hinu æzta einualldi an duol þiggiandi, med þeim sama drottni eylifliga rikiandi, sem hin skięrazsta mær bar fordum i sinum kuidi niu manadi, þa þegar i daudligum likam sua geislud af guddomsins velldi, sem segir in Floribus Virginis, at Joseph festarmadr[11] hennar matti æigi fyrir birtinnar

[1] *Maríu Saga meddeles her efter E, dog saaledes, at hvor der haves ældre Haandskrifter af denne Recension eller Fragmenter af samme, lægges disse til Grund, og Afvigelserne i E anføres.* [2] *Største Delen af denne Prolog findes i Membranfragment a, der lægges til Grund, saalangt det naar.* [3] faudr ok sonar ok anda heilags *tilf. E.* [4] [*saal. E;* frasogn *a.* [5] himirikis haull *E.* [6] [*saal. E;* eylifrar ömbunar *a.* [7] nerdkaupe *E.* [8] *saal. E;* edr *a.* [9] er hærre ok *tilf. E.* [10] [skinande *E.* [11] festarmann *E.*

sakir [sia i mote[1] hennar aaseonu, sidan hon vard kuidug af[2] þeim blezada burd, er allar heimsins attir[3] mattuliga[4] vmkringir, þat er at skilia, lifanda guds syni lausnara varum Jesu Kristo, er fyrir sina mętuztu miskunn leiddi alla sik elskandi af þungum þrèldomi til eylifs [ok oendaligs lifs[5] fagnadar i sealfs sins riki. Ok sva framt sem þersi rettlætiss solin hin haleitazta var fyrir briosti sancte Marie meyiar med skierri birti [gudligs lioma[6], skein bædi hennar aund ok likamr med liosi guddomsins, sem segir ein agiet bok, er heitir Compendium Theologie.

Huerr nu þa daudligra manna megi nockurs kyns grein edr ætlan aa koma, huersu hin dyrazsta drottningh himins ok iardar, gǒfugligs guds getara hin milldazsta męr Maria, hefir nu framarla odlaz guddomsins nalægd i himinrikiss dyrd, þuiat nu er hon vpphafin af holldzins daudleik til eylifdar, af allri brugdning til vendaligs fagnadar, kyssandi med sinum mannleik[7] seallan guddominn, sem vidrkuçmiliga segir hann[4] meistarinn af varri fru sancte Marie: [Deitatis oscvla frveris beata. Nu þa[8] minir[9] kięruztu, dyrkum [med virdingu ok[10] vegsomum sua haleita drottningu ok himneska [brudi med sæmdargiofum ok virdingar, sem[11] hefir audgaz af sialfum gudi vmfram alla menn adra, er af karli ok konu hafa getiz aa iardriki. Þegar i fyrsta tima er hon var helgud i [sialfum getnadinum[12], var hvn frabærlig[13] huerium sem einum iardlighum manni, er getinn var af likamlighu sadi, þuiat yfirvættis frægd[14] i synda fiarrlægd veitti almattigr gud fadir sins sonar musteri sælli Marie.

Huat megum ver stirdir af tala sva miklum reinleik ok heilagleiks styrkleik, sem sæmir þat veralldar lif, er

[1] [*saal. E;* vm litazt i *a.* [2] med *E.* [3] ættir *E.* [4] *mgl. E.* [5] [*mgl. E.* [6] [upp runnin *E.* [7] hreinleik *E.* [8] [*saal. E;* allz iardrikiss eilifa (!) drottningu ok h'rikis *a.* [9] systr minar *E.* [10] [uier ok uirduliga *E.* [11] [er einsligum sæmdargiofum ok virdingar *E.* [12] [modr kuide *E.* [13] frabærelig *E.* [14] fegrd *E.*

guds modir Maria leiddi fram i þersum heimi, er allt er fegra ok frægara, enn nôckur daudlig tunga megi enda aa gora. Edr huat munum[1] ver veslugir ok vmakligir ok storum syndafiôtrum bundnir i þersi myrkuastofu sterkliga framm bera skra edr skrifa af þersi fręgd ok fegrd, sæmd ok sælu, dyrd ok drottinlighum heidr[2], er virduligha vegsamar ok a allan hátt vpp hefr [hina agietuztu guds modur[3] Mariam yfuir alla himinrikis hird[4], er miklu margfalldligarr gengr vmfram þa alla luti, er mannligt hiarta ma skilning aa koma, helldr enn nôckur tunga megi þat sinum framburdi[5], sem verdugt er, fram segia[6]. Enn þo at se langt vm megn framm hennar yfirvettis dyrd[7] greina, skulum ver þo alldri af letta, medan ver lifum i þerssum heimi, hana at lofua dyrka [ok vegsama[8] sua [framarliga, sem fremzt megu[9] var ofl undirstanda. Þuiat hvn er [mey ok blomi allra meya[10], gofuglighr gimsteinn ok drottning allra drottninga, hon er hôfn ok hialp hertekinna, einkannligt olifotre ok modir miskunnsemda allra. Hon er vis hialp vesalla, blezadr milldibrunnr ok huggan harmandi manna. Hon er nægd allz hins goda, hurd himinrikis ok fylling fagnada. Hon er brudr hins hæsta brudguma, hôll himnakonungs ok yfuirvættis astuina. Hon er sônn birti blindra manna, miskunnar musteri ok skyling syndugra. Hon er munnr mallaussa[11], valit vintre ok klôckuing kalldra hugskota. Hon er koronud Kristz vnnazta[12], paradisar port ok hasæti vars herra. Hon er forstiori fôdurlaussa[13], heimsins hôfdingi ok leidtogi litillatra. Hon er myking misverka, frægr formælari ok gôfuglig smurning godra verka. Hon er vpplokit port idrandi manna, himnakonungs hasæti ok yfirdrottning englanna. Hon er skinandi[14] seouar stiarna, heilagrar þrenningar

[1] megim *E.* [2] heidre *E.* [3] [guds modr hina agætuztu mey *E.* [4] dyrd *E.* [5] malsemdum *E.* [6] bera *E.* [7] at *tilf. E.* [8] [vegsama ok uirda *E.* [9] [framt, sem uier med guds myskunn mega(!) ok *E.* [10] [blomstur allra blomstra *E.* [11] mallausra *E.* [12] unnusta *E.* [13] faudrlausra *E.* [14] morgins ok *tilf. E.*

haasætiss stoll ok vþrotnandi fagnadr allra himinrikis krapta.

Blezud ser[1] þu, hin kięrazta Kristz vnnazta, męr ok modir[2] Maria. Þu berr fram einkannlighan[3] sigr, þuiat engin[4] madr er þinn maki huarki i himinrikis curia ne a iardriki. Þu ert lof mannligs kyns, ǫdlandiz einslig priuilegia vmfram alla menn adra, sua til likingar at taka, sem sol er biartari en ǫnnur himintungl [aa festingarhimni[5], sua ertu ok ædri ok agiętari enn allar skepnur a iardriki. Sæl ertu, heilog prydi iardrikis[6] manna ok dyrd himneskra fagnada. Þu ert serligt[7] guds sonar ker fullt med ǫrleik gudligrar miskunnargiafa, af hueriu lifsins ilmr ok eylifr heilsubrunnr flaut fram til var vtlægra. Heil ok sæl ert[8] þu, lof trulyndra manna, skin veralldarinnar ok prydi allra meyia, koronud med yfuirvættis hofudgulli valldz, drottning himneskra krapta. Heil ok sæl blezut[9] mær grædarans modir, fagnadar sæl, þu ert herbergi heilags anda, ok þat musteri [konungs eylifrar dyrdar[10], sem fyrir þa eina sa*k var vppsmidat, at gud drottinn ynni sin gietzkuverk[11] fyrir þat. Heyr þu lifs vppras, lystilighr brunnr ok vpplokit port veslugum monnum, veittu oss [tenadar hialp[12], er þrongdir erum syndafiotrum þungum, at æigi fyrirdømimzt[13] ver af daligum verkum, er sidublod þins sætazta sonar leysti til eylifs lioss ok lifs fra myrkrum. Heil þu, blezud męr ok modir, þuiat þinn heilagr[14] kuidr bar þann dyrazta herra[7], sem daudinn ottaz, enn heluiti skialfanda rædiz, hverium er[9] þeonar vendalig tala himneskra engla, fyrir huern er gud fadir skapadi himin ok iǫrd af ongu fyrirliggianda[7] efni, skipar, stiornar ok mattuliga stillir gerua luti. Þuiat hann er samiafn ok sameylifr vsyniligum fedr i guddomi, æ lifandi, vskiptiligr gud[7] ok ovmrædilighr i sinu valldi.

[1] siert *E.* [2] uolldug *tilf. E.* [3] einsligann *E.* [4] eingi *E.* [5] [*mgl. E.* [6] himneskra *E.* [7] *mgl. E.* [8] sier *E.* [9] *tilf. E.* [10] [heilags anda *E.* [11] gædzkuuerk *E.* [12] [tienadar fullting *E.* [13] fyrirdæmumzt *E.* [14] blezadr *E.*

Litum 'aa nu þa, huer edr huersu haleit er þin virding, hin volldugazta heimsins drotning, þuiat þinn skiǫri[1] meydomr er musteri vordinn sua mikils konungs med gofugligri grein, at eylifliga eptir burdinn sem fyrir rikir med þer vbrigdiligt meydomsins blom. Huerr er sa lutr, er sua mætti þer framm ganga til vvirdanligs hroka sǫmdarfullra metorda, sem hafa þann [son eiginligan getinn[2], er dyrdligan[3] i valldi ok virdingu vmframm sonu mannanna þeonar ok kriupandi lytr oll himnesk, iardnesk ok heluitzk skepna. Þersi er konungr allra vallda ok verallda, er þins kuidar innri [lutir odladuz[4] bera ok þin blezud briost druckinn gera, sa[5] sami er þenna heim hôrmuliga saaran græddi miskunnsamliga med vthellingv sins hiarta dreyra. Huat ma þar af, hin miukazsta modir, truliga[1] truaz, huersu þu geymdir godmannliga ok nǫrdir innuirduliga þenna þinn sæla[6] son i vôggu liggianda, huggandi hann miukum ordum gratanda, sem innan gladdi gudliga þina saal miklu sætara. Vndrar[7] ek ok eigi litt, huerr fagnadr ok gledi var med þinu hugskoti, þa er þu hellt hann ok huggadir i[8] þinum fadmi, sem æigi ma halldinn vera[9] i himinsins ne iardanna viderni, ok saa vidr þik blidkadiz gefandi þer marga kossa, sem eflir ok styrkir natturu lutanna, fyrir huern allir lutir saman standa, fyrir huers valld [ok vilia solin vt gefr sina geisla, tunglit skinn aa iordina, sem huer ok ein himintungl[10] eptir hans bodi mattuliga birta. Þessi er nyr lutr ok storligha fáheyrdr [i heimi[11], at ein mær bæri þann i sinum fadmi, sem hana sealfa skapadi ok bar med guddoms mætti, ok sa er vordinn madr a iordinni, sem manninn skapadi af iardar dupti, fyrir huers hialp ok heilsu hann vt gaf sinn dyra dreyra aa hinum heilaga[12] krossi.

Enn huerr megi þat hugsa, huersu snarpeggiad suerd i

[1] *mgl. E.* [2] [eiginnligann son *E.* [3] dyrdligum *E.* [4] [hlutr audladizt *E.* [5] enn *tilf. E.* [6] sæta *E.* [7] Vndra *E.* [8] aa *E.* [9] uerda *E.* [10] [solin skin aa iordina ok tunglit ok aull himintunglin *E.* [11] [*mgl. E.* [12] helga *E.*

gegnum geck[1] þina saal, hin millda[2] Maria, edr huersu þitt auga marga becki[3] ok brunna vt steypti aa kinnina, edr huersu saarligr stynr mæddi briostit med framfalli táranna, þa er þu sátt þinn sæla[4] son seliaz i hendr vmilldra [ok selldan vera[5] bundinn sterkliga, bardan til blods vthellingar[6] einkar sárliga. Huar megi vid iafnaz sa æsiligr harmr, er i gegnum geck þitt hiarta, þa er þu leiz þinn liufa[4] son saklausan vægdarlaust med þyrni koronadan, af ollum [rekinn ok riadan[7], med sterkum stalgȯddum[8] aa kross negldan ok sidarst[9] spioti i gegnum lagdan. Her med sáttu rædiligt myrkr nidr stiganda[10] yfir iordina, þuiat solin fal sina geisla, æigi megandi sea pinsl ne dauda sua mikils konungs[11] a krossi hanganda. Her a ofan til hȯrmungar auka satt þu biorgin suudr bresta, daudra manna grafir vpp springa, framlidna menn storliga gamla [til lifs[5] vpp risa ok musteris tialld sundr rifna.

Enn aa bak þilikum þrȯnguingum ok margfalldligum mannraunum kom yfir þitt hiarta sua mikil gledi, at allt fyrra strid flydi[12] vndan [nyium fagnadi[13], þuiat þann hinn sama, sem fyrr [harmadir þu fyrir astarinnar hita[14] aa krossi deyianda, satt þu a þridia deghi af dauda vpprisanda[15] æ lifanda ok eptir litinn tima til [himinrikis hasætis[16] vppstiganda, [huar er hann samrikiandi ok sitiandi til hægri handar blezadum gudi fedr bio þer fyrir[17] odaudleiks stad, hin sæla modir, huern er þu bart fordum i þins kuidar leyndum lutum. Heyr þu, hin gofugliga męr heim komin sæmdarfull til himinrikis hallar[18], sua mikillar dyrdar ok fyrirbuins fagnadar, tak þu milldliga vid oss kriupandum[19] til þinnar virdingar, þuiat[6] þu ert vmæliligr brunnr milldinnar ok modir

[1] flaug *E.* [2] milldazta *E.* [3] læke *E.* [4] sæta *E.* [5] [*mgl. E.* [6] *mgl. E.* [7] [hriaadann ok rekinn *E.* [8] stalnauglum *E.* [9] sidan *E.* [10] stiga *E.* [11] herra *E.* [12] brott *tilf. E.* [13] [*saal. E;* fyrra vfridgnadi (!) *a.* [14] [gretz þu *E.* [15] þar med *tilf. E.* [16] [himirikis *E.* [17] [hans hasæti samrikianda ok til hægri handar sitianda blezudum gudi uerande, þar fyrir bio *E.* [18] fagnada *E.* [19] kriupundum *E.*

miskunnar. Bidium ver þik, blezud modir, at æigi byrgir þu fyrir oss einkannligt [musteri þinnar milldi, þat sem sua er einsligt[1] skiol ok hialpar vænting næst almattkum gudi, helldr tak þu[2] miuklatliga vid[3] oss, er litillatliga til þin kriupum, ok rett fram þina hônd miskunnarinnar oss stydiandi ok dugnad veitandi[4], er skialfandi reikum vndir varum synda[5] fiôtrum, ymizt gerandi, saarliga fôllum edr biugir vpp risum.

Heyr þu, sæt mẹr, einkannligs verdleiks verandi med almattkum gudi, blidka þu blezad andlit þins signada sonar vidr oss med þinu bọna fulltingi, huern ver fatækir ottadimz[6] alldri reidan gera med saarligu synda framferdi, huat er hôfudharmr[7] ma synaz astriku hugskoti, þuiat engi er sua til fallin at mykia reiting sonarins, sem modir hans eiginlig, ok engin er iafnnalæg hinum hæsta skapara allra luta sem su, [er blomgazt sua maurgum[8] ok miklum yfirvẹttis giôfum verdleikanna[9]. Engin er ok sa lutr, at milldr drottinn megi þer neita[10], er þu, blezut mẹr ok modir, villt hann bidia, þuiat saa sem virdiz niu manadi i þinum kuidi hinum sætazta inni at bua, veitir giarna bedinn allt þat, sem[11] þu villt [af honum þiggia[12]. Nu þa ris vpp, hin godgiarnazsta mær Maria, oss til hialpar ok miskunnar, til þin lyptum ver hendr varar ok fram steypum bọnir varar, at þu, hin milldazta[13] veralldar drottning, leysir af oss þann synda strenginn, sem oss vill draga til eylifs vfagnadar, verandi oss vernd ok skylingh i ollum varum naudsynium, at med þinu tenadartrausti sém[14] ver ôruggir, at æigi kyrkimz[15] ver i þersum suikianligum snôrum, er[16] grimmr mannkynsins rænari [optsinnis vpp[17] egnir bædi fyrir[18] hôndum ok fotum Veit þu oss[19], hin milldazta modir,

[1] [*mgl. E.* [2] hin sætazta mær *tilf. E* [3] i mote *E.* [4] þar med uid hialpande *tilf. E* [5] byrdum ok *tilf. E.* [6] ottudumzt *E.* [7] ofrharmr *E.* [8] [*saal. E; udskrabet i a.* [9] *mgl. E.* [10] eigi ueita *E.* [11] er *E.* [12] [hann bidia *E.* [13] miukazta *E* [14] seum *E.* [15] kyrkiumzt *E.* [16] *saal. E;* edr *a.* [17] [opt *E.* [18] ad *E.* [19] nu *tilf. E.*

at ver elskim þinn sæta son heitt ok iduliga, veit þu, hin milldazsta[1] mær, at vęr lifim [val ok[2] godmannliga, veit þu, hin gôfugligzta[3] modir, at ver halldim reinleik andar ok likama, at þar fyrir ôdlimz[4] ver miskunn vars herra Jesu Kristz nu ok eylifliga[5], at þa er hann kemr domari ognarligu valldi neytandi yfir [doms hasæti rædiligr vpp sitiandi[6], gialldandi godum ok illum eptir sinum tilverkum, skipimz ver æigi med vinstri handar geitsaudum af sviptir fagnadinum, helldr odlimz[7] ver valdra manna vist i vendiligri[8] himinrikis dyrd med hægri handar [saudum, huar[9] er lifir ok[10] rikir drottinn uor ok lausnare Jesus Kristr per omnia secula seculorum. Amen.

Her byriar vpp sogv gvðs moðvr Marie[11].

Sva seger[12] Jeronimvs prestr, at sæl ok dyrðlig mær Maria væri kominn af konvngligri ætt, ok tok hann þat af frasavgnn[13] Mathevs[14] gvðzspiallamanz, firir þvi at hann tok i vpphafvi sins gvðzspiallz at telia ætt drottinns [Jesv Kristz[2] fra Davið konvngi ok Abraham havfvðfeðr. Ok nefnir þvi Mathevs fyrr Davið konvng, at konvngdomrinn merkir eiliftt riki ok eilifvan gvðdom allzvalldanda gvðs, ok þvi Abraham siðarr, þott hann væri fyrr [i heimi[2], at gvð het honvm at taka a sik manndom ok lata berazt or hans [ætt ok fra hans ættmonnvm[15] i þenna heim. Ok var þvi Maria drottning bæði konvnga kyns ok kennimanna, at hvn fæddi þann son, er[16] bæði er konvngr ok kennimaðr, konvngr i gvðdoms velldi[17], kennimaðr i pisl[18] sinni, þaa er hann færði sik sialfvan i fornn gvði feðr a krossinvm helga.

[1] miukazta *E.* [2] [*mgl. E.* [3] guds *tilf. E.* [4] audlumzt *E.* [5] at eilifu *E.* [6] [hasæti sitiande doms atkuæde aa leggiande, hrædiligr þa uerande *E.* [7] audlumzt *E.* [8] oendaligre *E.* [9] *saal. E*; sonum huat *a.* [10] *Her ender a.* [11] *Til Grund for Sagaen lægges Codex A, de afvigende Læsemaader i E anføres. Overskriften der her mangler baade i A og E, er tilføiet af Udgiveren.* [12] hinn sæli *tilf. E.* [13] saugn *E.* [14] Mathei *E.* [15] [kyne *E.* [16] sem *E.* [17] eun *tilf. E.* [18] pinsl *E.*

Maria var borin i borg þeiri, er Nazareð[1] heitir, en fædd vpp i Jorsalaborg[2] ok lærð i gvðs mvsteri. Ok þegar er hvn kvnni greinir[3] goðs ok illz, þaa lagði hvn þegar alla ast a gvð, sva at hvn var avalltt[4] i gvðs þionostv, annat hvartt a bænvm eða hvn[5] hvgði at spamanna bokvm eða var i nockvrv goðv verki. En[6] þær meyiar, er at nami vorv með henni, þaa kavllvðv hana drotningv[7] sina, firir þaa savk at hvn hlavt iafnnan þat at giora, er avllvm þotti virðvligazt ok allar þær villdv hellz giortt hafva.

Af Joachim[8].

Joachim het faðir Mario, en Anna moðir. Favðvrkyn hennar var af Galilea heraði ok or Nazareth, en moðvrkyn hennar var af borg, er Bethleem heitir. Þav[9] vorv bæði faalynd ok[5] rettlat ok milld, ok var lif þeira heilaktt firir gvði ok mavnnvm. Þav attv mikinn avð fiar, en þav skiptv [avllv fenv[10] i þria staði, ok kostgiæfðv [þav meirr, at þav hefði mikit[11] kraptalán af gvði þar firir, en minna avra lan af heimi þaðan ifra. Einn lvt fiarins gafv þav til mvsteris drottins, bæði þvi til pryðingar ok þeim mavnnvm til atvinnv, er þar þionvðv[12]. Annan lvt fiarins[5] gafv þav vtlendvm mavnnvm fatækvm, þeim er þar attv enga dvgnaðarmenn eða frændr. Þav havfðv sialf hinn þriðia [lvt fiarins[13] ser til atvinnv [ok sinv liði[13]. Nv er[14] þeira rettlæti dyrðlikt firir gvði ok avðsæ[15] milldi þeira, ok þotti[16] þeim ser þess eins vant[17], er þav attv engan erfvingia. Þav hofðv þa saman verit .xx. vetr, þaa hetv þav a gvð, at[18] hann giæfvi þeim barnn, þaa skylldi þat barnn þiona drotnni i hans[19] musteri. Þav baðv gvð af avllvm hvg[16], at hann [skylldi heyra[20] heit þeira. Enn[5] þav forv a hverri hatið,

[1] Nazareth *E.* [2] borg þeire er Jorsalaborg heitir *E.* [3] grein millum *E.* [4] æ iafnan *E.* [5] *mgl. E.* [6] Ok *E.* [7] drottning *E.* [8] *Alle Overskrifter er tagne af E, da disse saavelsom de farvede Capitelinitialer mangle i A.* [9] *saal. E;* Þaa *A.* [10] [honum sva *E.* [11] [meir at hafa myskunn ok *E.* [12] gudi *tilf. E.* [13] [*mgl. E.* [14] uar *E.* [15] maunnum audsien *E.* [16] *tilf. E.* [17] uera *tilf. E.* [18] ef *tilf. E.* [19] *saal. E;* ih'c (*d. e.* Jesu) *A.* [20] [heyrdi *E.*

er [þa var halldin[1] i Moyses lavgvm til mvsteris drottins. Ok vorv[2] fiorar hofvthatiðir halldnar i Moysis lavgvm: pas(c)ha dagr[3], ok hinn fimtvgvndi[4] dagr fra paschadegi[5], þaa hafði Moyses þegit lavg af gvði, kirkivdagr, saa er vigtt var ok helgat Salomons mvsteri, ok tiall(d)bvða hatið i minning þess er Moyses helgaði gvði i eyðimork tialld, þat er hann hafði latið giora. Þav Joachim ok Anna væntv at hverri hatið, at eigi væri avrvæntt, [hverssv nær gvð mvndi þav at þessv hvgga[6].

Af h(e)lgan Marie.

Þat giorðizt at einni [hverri mikilli musteris[7] hatið, at Joachim for til templvm domini með morgvm frændvm sinvm ok vinvm. En Ysakar het byskvp, saa er þar var[8] i Jorsalaborg, ok veitti hann tiðir [i mvsterinv[7] aa þeim degi ok tok við fornvm, þeim er þannvg[9] vorv færðar, sva sem boðit var i Moyses lavgvm, at aa hinvm stærstvm hatiðvm skylldv allir kvangaðir menn færa fornn gvði, ok selia byskvpi i havnd, ok færa firir ser oc bornvm sinvm. [Þaa leit Ysakar byskvp Joachim ok saa, at hann ætlaði fornn at færa sva sem aðrir nagrannar hans[10]. Hann firirleit hinn sæla Joachim ok rækti[11] fornir hans [ok spvrði[12], hvi hann gengi sva diarfliga barnlavss maðr [a milli þeira manna, er ser attv bornn[7], „ok mattv ecki gvði fornir færa[13], þviat honvm erv eigi þægiligar fornir þinar, [þvi at hann[14] dæmir þik omakligan barnn at eiga[15], eptir þvi sem spamaðrinn sagði, at hverr sem einn væri saa bavlfvaðr i gyðinga kyni er barnnlavss væri. Nv skalltv fyrst þiggia þat af gvði, at hann taki af þer þetta brigzli ok gefi þer gott elði. En ef þetta veitir gvð þer, þaa kom þv higat i

[1] [halldin uar *E.* [2] þat *tilf. E.* [3] paschar *E.* [4] fimtugandi *E.* [5] paschum *E.* [6] [nær gud huggadi þau at þessu *E.* [7] [*mgl. E.* [8] fyrir *tilf. E.* [9] þangat *E.* [10] [Þa sa byskup, at Joachim ætlade at færa forn sem adrir *E.* [11] *saal. ogs. E.* [12] [.Byskup spurde hann *E.* [13] sagdi byskup *tilf. E.* [14] [sakir þess at gud *E.* [15] geta *E.*

avglit drottins með fornir þinar.“ En firir þvi þotti[1] svivirðing at barnnleysi i Moyses lavgvm, at þat var vitað, at eigi mvndi gvð[2] fra þeim manni koma, er barnnlavs var[3].

Þaa geck þegar hinn dyrðligi Joachim a brvt or kirkivnni einn saman ok skammaðiz miok ok þottiz vera svivirðr akafliga. Hann villdi eigi heim fara [til bvss sins ok konv[4], helldr for hann einn saman i eyðimork til fehirða sinna, [þeira er þar[5] giættv fiar hans. Þat kom mest til, at hann for eigi heim, at hann hvgði, [mvndv þessv honvm margir siðan bregða, sem kennimaðrinn hafði honvm[6] brvgðit. Ok þaa er Joachim hafði þar verit .xxx. daga, þaa vitraðiz honvm gvðs eingill, [þaa er Joachim var einn saman[4]. Honvm varð at þvi ognn mikil. En eingillinn mællti[7] við hann: „Eigi skalltv hræðaz, Joachim, þo at þv siair mik, þvi at ek em eingill gvðs sendr af honvm sialfvm til fvndar við þik[8] at segia þer, at bænir þinar erv heyrðar i avgliti drottins, ok at visv sa hann grandveri þina ok heyrði brigzli þat, er þer var brvgðit ok eigi at rettv [þer aa hendr fært[9], þvi at gvð hefnir synðar en eigi eðlis, ok til þess lykr hann stvndvm kvið kvenna, at þaðan af lvkiz hann vpp i annat sinn, ok vitvm ver, [at þat er gezt, er[10] eigi af lostasemi helldr af gvðligri firirætlan. Var eigi attræð ok obyria hin æzta Sara kona Abrahams moðir þioðar yðarrar, ok gat hvn[11] i elli sinni Ysaac, ok var þvi heitið favðvr hans, at i hans kyni skylldv[12] allar þioðir blezaz[13]. Rachel var dyrðlig firir gvði ok miok elskvt af Jacob bvanda[14] sinvm, hvn var lengi obyria, ok gat hvn þo Joseph ok Beniamin. Joseph var eigi at eins drottinn allz[15] Egiptalanz, helldr var hann kallaðr græðari heimsins, þvi at margar þioðir leysti hann af [hvngri með[16] raðspeki sinni. Hverr var i domanda kyni styrkari[17] en Samson, eða hverr var spaamaðr

[1] brigzle ok *tilf.* *E.* [2] guds son *E.* [3] uæri *E.* [4] [*mgl.* *E.* [5] [er *E.* [6] [at þessu mundu margir bregda honum, sem byskup hafdi honum fyrst *E.* [7] þa *tilf.* *E.* [8] þat *tilf.* *E.* [9] [heimfært aa hendr þier *E.* [10] [þat sem getz *E.* [11] þo *tilf.* *E.* [12] mundu *E.* [13] blezadar *E.* [14] bonda *E.* [15] *mgl.* *E.* [16] [*tilf.* *E.* [17] sterkari *E.*

vitrari en Samvel, ok hofðv obyria[1] kallaðar verið mæðr hvarsstveggia[2]. Nv þo at þv trvir eigi orðvm minvm firir skynsemi, [trvi þv[3] þo firir dæmi þessi, ok lit [sva aa, at gvð vill aavallt lata vera[4] daasamlig bornn kvenna þeira, er aðr erv lengi obyria, [firir þvi[5] man ok Anna kona þin þer dottvr fæða, ok skal sv [en helga[6] mær Maria heita. Hvn man vera drottni helgvð fra barnæskv sinni, sva sem þit hetvð, ok man hvn fylld vera helgvm anða i [moðvr kviði[7], ok man hvn hvarki[8] eta ne drecka þat, er[9] savrvkt [se i heiminvm[10], ok eigi mvn hvn reika vm daga raðlavsliga vti með alþyðvmonnvm[11], helldr man hvn vera at vist i mvsteri drottins, til þess at engi maðr megi[12] vita [ne eitt of[13] rað hennar, þat [er henni se[14] svivirðing at. Hvn mvn ok sva agiætliga lifva, sem hvn [er agiætliga[15] getin, allt þar til er hvn getr[16] son hins hæsta, sa man Jesus kallaðr vera, þvi at eptir nafni sinv mvn hann vera hialpari [allrar þioðar[17]. Nv skalltv þegar[18] heim fara, ok þaa er þv kemr til Jorsalaborgar [at hliði þvi[19], er Avrea heitir, þa man þar koma [at moti[20] þer Anna kona þin. Hvn hefvir verit ahyggivfeingin[21] vm bravtfavr[22] þina, en nv man hvn fagna, er hvn finnr þik.“ Þa hvarf engillinn [a bravt at syn fra Joachim[23].

Af Joachim ok Avnnv.

Litlv siðarr syndiz eingillinn Anne konv Joachims ok mællti sva: “[Hræz eigi þv[24], Anna, sagði hann, ok ætla eigi skrimsl vera, þat er þv ser, þvi at ek em eingill gvðs[25], ok færi ek bænir yðrar ok avlmvsvgiafvir i avglit drottinns.

[1] leingi obyriur *E.* [2] þeira *E.* [3] [trudu *E.* [4] [aa, at hann uill iafnann lata uerda *E.* [5] [*mgl. E.* [6] [hin dyrdliga *E.* [7] [kuide modur sinnar *E.* [8] *Her beg. Fragm. b.* [9] sem *E.* [10] [er *E, b.* [11] alþydu *E;* alþydu manna *b.* [12] hyggia ne tala ne *tilf. E;* hyggia eda męla, ne *tilf. b.* [13] [neitt um *E,* ne eitt vm *b.* [14] [sem henni mætti verda *E.* [15] [uar *E.* [16] mun geta *E.* [17] [allra þioda *E;* þioda *b.* [18] *mgl. E.* [19] [til hlids þess *E.* [20] [i moti *E;* aa mot *b.* [21] ahyggiufull *E, b.* [22] brottferd *E;* burttfor *b.* [23] [fra henne (!) at syn *E.* [24] [Hrædztu eigi *E.* [25] drottins *E.*

En ek em nv sendr af honvm til yðar þat[1] at segia þer, at þit Joachim mvnvð dottvr eiga, sv skal Maria heita. Hvn man vera framarr blezvð [af gvði[2] en allar aðrar konvr. Þegar[3] man hvn fylld vera allri giptt af[4] miskvnn drottins, er hvn er borin, ok skal þaa færð vera til mvsteris drottins, er hvn er þrevettr [at alldri[2]. Þar [mvn hvn vpp vaxa til mikilla goðra lvta, þar[2] man hvn gvði þiona [bæði nætr ok daga[5] i favstvm ok bænvm, ok man hvn varna við allri savrgan. Hon man alldregi karllmanz[6] kenna, hvn man ein lifva framarr dæmvm annarra kvenna. Sia hin agiæta mær man son geta an fleck, án brvgðningv, an karllmannz samblandi, saa[7] kallaz sonr hinns hæsta ok er hialpari allz heims. Þvi ristv nv vpp ok far fagnandi til Jorsalaborgar. Þar mantv finna glaðan Joachim bvanda þinn hia liði borgarinnar, þvi er Avrea heitir. Nv mattv trva at helldr þvi, er eptir ferr of[8] rað yðart, at þetta verði sva nv þegar, sem ek segi.“ Siðan hvarf eingillinn[9] fra henni at syn. En hvn for þegar [þannvg, er[10] hann hafði aa kveðit. [En Joachim for þegar i stað ok skvndaði sinni ferð[11], ok fvndvz þav hia hliðinu avrea, ok sagði hvart þeira avðrv fra þvi, er eingillinn hafði þeim sagtt.

Fra Joach(im).

Þav bæði hion tokv þegar þaa at fagna myckl framarr en fra megi segia [þvi env dyrðliga eldi[12], er gvð hafði þeim heitið[2]. Myckl var þeim tiðara til at þacka drotni milldi sina, en þav villdi aðr heim fara, ok [tokv þav þegar til i þeim hinvm sama stað, sem þav fvndvz, ok giorðv gvði þackir[13], sem siðvenia er til [litillatra manna ok goðra[14]. Ok eptir þat forv þav heim ok attv hivskaparfar

[1] *mgl. E.* [2] [*mgl. E.* [3] *saal. E, b;* aðrar *A.* [4] *saal. E, b;* ok *A.* [5] [nott ok dag *E.* [6] saad *tilf. E.* [7] mun *tilf. E, b.* [8] um *E, b.* [9] i brott *tilf. E, b.* [10] [sem *E, b.* [11] [En Joachim for i odrum stad ok skvndadi sinni ferd *b; mgl. E.* [12] *saal. b;* eðli *A.* [13] [gerdu þar gudi þackir i þeim stad, er þau funduzt *E.* [14] [rettlatum monnum *E.*

sin i milli, ok af þvi mvnvðlifvi gatv þav barnn, ok var þat barnn getið með hinni gavmlv synd sem hvertt annat, þat er af karllmanni ok konv getz. Ok er þat þaðan af, er firirboðit er at hallda getnaðartið hinnar helgv Mariv ok hinns helga Jons baptista, firir þvi at þav vorv með mvnvð getin. En af giptt heilags anda þaa[1] var Maria hreinsvð fra hinni gavmlv synd i moðvr kviði, aðr[2] hvn væri fædd. Ok ef menn vissi, aa hverri tið þat hefði verið, at hvn var hreinsvð ok helgvð fra[3] hinni gavmlv synd ok getin til fagnaðar, [sva sem nv er barnit getið til fagnaðar[4], þa er þat er [reinsað fra hinni gavmlv synd i skirnarbrvnninvm[5], þaa mætti þaa getnaðartið [hallda hinni sælv Mariv, ef i þessa minning væri giort[6], ok vitað i hvernn tima hallda skylldi.

Eptir þetta gat Anna dottvr, ok eptir boðorði[7] eingilsins var mærin Maria kavllvð. Maria þyðiz siavar stiarna, en [þa kavllvm ver[8] leiðarstiornv. En þvi var þessi meyiv þat nafnn gefit, at hvn lysir þeim avllvm eilifva bravt, hverssv ganga skal til eilifs fagnaðar, er sinna synda[9] iðraz, sem leiðarstiarna kennir [farandvm mavnnvm[10] til goðrar hafnar ok rettra leiðarloka[11].

Þess bað ok[12] einsetvmaðr einn, at gvð skylldi þat syna honvm, firir hveria savk þessir fim stafvir vorv[13] i nafni gvðs moðvr, sem erv, ok hvat hvergi[14] merkði. Þaa er hann [hafði þessa bæn ennt(!) hvert sinn[15] firir ser, þaa kom ravdd af himni ok savng þetta: M mater, A alma, R regis, I Jesv, A angelorvm. Þessir stafvir, [sem erv[16] i nafni Mariv, segir eingillinn, merkia þessi orð: Mater alma regis Jesv angelorvm. [Þetta þyðiz sva[17]: Moðir

[1] *mgl. E.* [2] en *tilf. E, b.* [3] af *E.* [4] [*tilf. E, b; mgl. A.* [5] [skirt ok hreinsat af hinne gaumlu synd *E.* [6] [sællar Marie hallda, ef i þa minning uæri halldin *E.* [7] bodi *E, b.* [8] [uier kaullum *E*; þat kollum ver *b.* [9] [henni *E.* [9] vilia *tilf. E, b.* [10] [farmonnum *b.* [11] leidarlykta *E, b.* [12] [*mgl. E, b.* [13] væri *E, b.* [14] hverr þeira *E, b.* [15] [bad þessa eitt sinn *E*; hafdi þetta talat vtt *b.* [16] [*saal. E;* erv *b;* erv fim *A.* [17] [*tilf. E, a.*

heilvg Jesv eingla konvngs[1]. Nv erv þessi ravk til, firir hvi gvð villdi, at hans moðir heti Maria.

Af Mariu[2].

Hvn[3] var heima vppfædd, þar til er hvn var þrevetr, en þaa var hvn færð til mvsteris drottins með fornvm, sem boðit var. [4]En þaa er[5] Joachim ok Anna komv at mvsteri drottins, þaa settv þav niðr Mariam dottvr sina hia sér aa hinn neðsta pall, er vpp var at ganga til mvsteris dyranna. En allz vorv vpp at ganga fimtan pallar. En er þav havfðv vm bviz ok ætlvðv meyna vpp at taka, þaa var hon komin at dyrvm kirkivnnar ok hafði gengit án manna fvlltingi fimtan palla.

Mvsterit merkir himinriki[6] ok eilifva sælv með almatkvm gvði. En fimtan pallar vorv at ganga vpp til mvsterissins, ok matti [engi annan veg koma[7] i mvsterit en vm pallana at ganga, ok skylldi engi[8] skiotara fara, en syngia psalm a hverivm pallinvm, ok erv þeir salmar siðan kallaðir cantica gradvvm, þat þyðizt palla lofsavngr.

Hinn neðsti pallr het[9] heims hafnan. Þaa er maðr steig aa pallinn vpp, þaa skylldi hann hefia vpp salminn Ad dominum cum[10] tribularer, ok biðia[11] þess, at gvð [veiti honvm þat at hafna þessvm[12] heimi ok hans bliðv, en elska himneska dyrð framarr avllvm veralldar fagnaði[13]. Annarr pallr merkir gvðliet skiol[14]. Aa þeim palli skylldi syngia psalm Leuaui oculos meos ok biðia, at gvð [skylldi mavnnvm við rangri fysi[15]. Hinn þriði pallr merkir fagnað himneskan, ok skylldi a þeim palli syngia[16] Letatus sum, ok biðia, at maðr mætti þann fagnað avðlazt, sem i salminvm er fra sagtt.

[1] *saal. E, b;* gvðs *A.* [2] *Her er nyt Capitel i E, men ikke i A, b.* [3] Blezut iungfru sancta Maria *E.* [4] *Her beg. nyt Cap. i b.* [5] þau *tilf. E, b.* [6] himiriki *her og ellers overalt E.* [7] [eigi annan veg komazt *E, b.* [8] eigi *E, b.* [9] merkir *E.* [10] dum *E, b.* [11] bedit *E.* [12] [ucitti honum þat, at hann hafnadi *E.* [13] fagnavdvm *b.* [14] *saal. E. b;* sliol *A.* [15] [skylldi manninum uid rangri freistne *E;* (skylldi) forda vid rangfysi *b.* [16] salminn *tilf. E.*

Fiorði pallr merkir travst gvðlict. A þeim palli var svnginn Ad te leuaui, ok synt, at ecki er annat [trvtt travst nema[1] af gvði. Fimti pallr merkir þacklæti, ok var a þeim palli svnginn salmr Nisi quia dominus, þvi at aa þeim palli skylldi þacka gvði lavsn, þaa er þeir vorv leystir gyðingar or Babilon [ok gefvit þeim frelsi at fara til oðalsiarðar[2] sinnar[3]. Setti pallr merkir iafnlyndi til goðra lvta[4]. Ok [var a þeim palli svnginn[5] Qui confidunt, ok beðinn[6] þess gvð, at maðr hneigðizt eigi til lavsvngar fra staðfesti, þo at hann sæi vanda menn i mikilli[7] sælv, en goða menn þola marga gagnnstavðv[8]. Siavndi pallr merkir [hvggan, ok var aa honvm svnginn[9] In convertendo, ok skylldi þar þacka drotni[10] hvggan þaa, er hann hafði hvggat gyðinga folk eptir herleiðingina micklv. Hinn atti pallr merkir fagnað þann, er þeir havfðv af vppreist ok endrbæting Jorsalaborgar, ok svngv þeir salm Nisi dominus ok þavckvðv gvði þenna fagnað, er þeir lifðv þar [i tignn ok[3] i frelsi. Nivndi pallr merkir ræzlv drottinns, ok var a þeim palli svnginn Beati omnes, ok þess beðit, at alltt, þat er þeir giorðv i gvðs þionostv[11], skylldi með gvðligri ræzlv framið verða. Tivndi pallr merkir þolinmæði, ok var aa þeim palli svnginn Sepe expugnauerunt, ok beðinn[12] gvð, at hann styrkti þaa sva, at þeir bæri þolinmoðliga sin meinlæti. Ellipti pallr merkir mivklæti sannrar iðranar, ok var a þeim palli svnginn De prvfundis, ok þess beðit, at gvð firirgiæfvi þeim allt þat, er þeir [gengi vm[13] tiv laga boðorð, ok var þvi sannrar iðronar[14] beðit a ellipta palli. Hinn tolfti pallr merkir litillæti, ok var þar sagðr[15] salmr Domine non est ex. ok beðit, at gvð leti þaa halldaz i savnnv litillæti firir gvði ok mavnnvm. Hinn þrettandi pallr var til þess settr,

[1] [traust aurugt utan *E.* [2] fostriardar *b.* [3] [*mgl. E.* [4] uerka *E.* [5] [skylldi a þeim p. syngia *E.* [6] bidia *E.* [7] veralldar *tilf. E, b.* [8] gagnstædu *E*; gagnstadliga hluti *b.* [9] *saal. E*; lagðr *A.* [10] [*mgl. b.* [11] auglite *E.* [12] bedit þess *E.* [13] geingu umframm *E.* [14] idranar *E, b.* [15] sunginu *E, b.*

at aa honvm skylldi syngia Memento, i minning þess er drottinn hafði þaa latið vppreisa mvsteri ser til dyrðar, i eptirliking þess er Salomon hafði giora latið. Fiortandi pallr merkir samþycki, oc var aa þeim palli svnginn Ecce quam bonum, ok þess beðit, at friðr ok samþycki skylldi halldaz at eilifv i gvðs mvsteri. Fimtandi pallr merkir eilifva ast, ok var a honvm svnginn Ecce nunc; sa var hæstr ok þaðan gengit i mvsterið, firir þvi at eingi maa i himinriki koma, nema hann standi aðr aa astarpalli ok þioni þaðan til eilifs fagnaðar, er mvsterit merkir..

Capitulum.

Hinir fyrstv ok hinir fremztv fim pallar merkia fim heimsalldra, þvi at i[1] þeim avllvm avlldrvm hafva gvðs astvinir með þessvm[2] mannkostvm þionat drotni, sem pallarnir[3] merkia.

Enoch hafnaði heimi ok firirleit[4] konv sina ok bornn firir gvðs sakir, ok var firir þvi setr [in peradisvm[5] ok nvminn fra heimi[6] i fyrsta alldri.

Noe stoð a varnarpalli[7], þaa er almattigr drottin [skylði honvm ok[8] varðveitti hann, ok .vii.[9] menn með honvm i [þeim siofvargangi, er vndirdivps brvnnar[10] opnvðvz ok [fyrstv i verolldina ofan himinravfvarnar[11], ok forvzt allir menn, þeir er i heiminvm vorv firir vtan þaa[12] er með Noa vorv.

Abraham stoð a fagnaðarpalli, þaa er gvð het honvm at lata or hans kyni[13] berazt i þenna heim, ok merkir þvi hinn þriði pallr himneskan fagnat[14]. Moyses stoð ok aa þeim sama palli, þaa er hann þaa lavg af gvði, þav er alla leiddv til himnesks fagnaðar, þaa er helldv eptir gvðs boði.

[1] *tilf. E, b.* [2] astar *tilf. A.* [3] *saal. E, b;* pl'arnir (*d. e.* postolarnir) *A.* [4] fyrirlet *E, b.* [5] [i paradis *b.* [6] monnum *E, b.* [7] uonarfialli (!) *E;* skiolpalli *b.* [8] [*mgl. E.* [9] sex *E.* [10] [siovardivpi þui er undirdiupin *E.* [11] [þustu ofann himinraufarnar *E;* himinraufarnar, ok þysti i verolldina ofan *b.* [12] þeir *E.* [13] ætt *E, b.* [14] fognvd *b.*

Davið[1] stoð a fiorða palli, þeim er merkir travst ok trvleik almattigs gvðs, þaa er hann barðiz við Goliam risa án manna tænaði[2] ok travsti, ok reyndi hann eptir þvi sem iafnnan birtiz, at ecki er trvtt travst, nema[3] þat er af gvði er. A þeim sama palli stoð Manases konvngr dottvrson Ysayas spamanz ok[4] drepa let Ysayam ok siðan blotaði skvrðgoðvm[5], þaa [er hann var hertekinn i Babilon eptir savgnn gyðinga[6] ok dæmðr til davða, með þeim hætti at gior var vxi af eiri ok settr Manases þar i vxann, ok lokit[7] aptr oxanvm, ok [siðan giort bal vm ok[8] slegit elldi i. Manases tok[9] at blota ok heita[10] aa skvrðgoð sin, ok þaa er þat tioaði[11] eigi ok vxinn hitnaði, þaa sneriz hann til iðranar ok het aa himna gvð. Þaa[12] syndi gvð honvm trvlyndi ok travst sins firirheitz, at aa [hverigri tið er[13] syndvgr maðr [iðraz glæpa sinna ok snerizt[14] til gvðs[15], þaa mvndi[16] gvð honvm miskvnn veita. Þaa kom engill [sendr af gvði[17] ok tok Manases[18] aa brvtt [at lyctvm oxanvm[19] ok setti[20] niðr aa Gyðingalandi, ok tok hann siðan riki sitt ok brazt eigi siðan gvði.

A fimta palli stoð Jesvs kennimaðr ok þackaði drotni[21] lavsnn þaa, er hann var leystr or Babilon, er hneykingar staðr þyðitz[22] ok helviti merkir, ok var [þvi þetta[23] aa [fimta palli[24] þackat frelsið, er[25] allir goðir menn erv nv með fim sarvm [drottins vars frelstir[26] fra helvitis hneykslvm ok diofla drottnan.

Hinn setti pallr merkir hinn setta heimsalldr, [27]þvi at aa setta heimsalldri birti gvð firir folki[28] sex miskvnnar

[1] konungr *tilf.* *E*, *b*. [2] fulltingi *b*. [3] utan *E*. [4] er *E*, *b*. [5] hann skurgod (skurgodum *b*) *E*, *b*. [6] [var hann hertekinn i Babylon *E*. [7] sidan *tilf.* *E*. [8] [eptir þat *E*. [9] þa *tilf.* *E*, *b*. [10] het *E*. [11] tiadi *E*, *b*. [12] ok þa *E*; ok *b*. [13] [huerri tid sem *E*, *b*. [14] cnyzt *b*. [15] [uill snuazt til idranar ok idrazt *E*. [16] mun *b*. [17] [guds *E*; guds sendr af honum *b*. [18] hann *E*. [19] [or uxanum luktum *E*. [20] hann *tilf.* *E*, *b*. [21] gudi *E*. [22] uar kalladr *E*. [23] [þui *E*; þat *b*. [24] [fimta stige *E*; fimtu gradu *b*. [25] at *E*, *b*. [26] [uors herra leystir *E*, *b*. [27] Fyrir *tilf.* *E*, *b*. [28] folkinu *E*.

verk, þav er hann het himinriki firir, ef með sannri ast væri gior. Þat er at herbergia þyrptvga[1], gefva þeim fæzlv dryck ok klæði, koma til sivkra manna ok geyma þeira, vitia þeira, er i myrkvastofvm[2] sitia eða[3] havptvm; ok var þvi enn setti iafnlyndis pallr kallaðr, at þessi verk skal iafnt giora við vini sem ovini firir gvðs sakir, at þvi sem navðzvn[4] beiðir.

Siavndi[5] pallr merkir hinn siavnda[6] heimsalldr, þann er helgir menn ok vanarmenn hafva til domsdags annars heims, ok var þvi aa siavnda[6] palli þackat[7] drotni hvggvn sv, er gyðingar vorv hvggaðir eptir vtlegð sina. Þvi[8] at oþrotnanliga[9] þacka [þeir gvði[10] a siavnda heimsalldri þat, er þeir erv leystir or anavð [ok vesolld[11] þessar veralldar.

Hinn atti pallr merkir hinn atta heimsalldr ok eilifva sælv, ok var aa þeim palli[12] þackat[13] vppreist Jorsalaborgar [ok endrbæting[11], þvi at aa attanda[14] [alldri heims[15] þacka helgir menn ok avll himnesk hirð endrbæting ok fylling himneskrar hirðar, firir þvi at þaa er fyllt þat skarð, er aa[16] hafði orðit aa[17] niv eingla fylkivm, ok þvi framarr at savgnn [hins helga[11] Gregorij, at eigi skolv færi menn [koma til himinrikis[11] eptir domsdag en einglarnir[18] erv firir, ok skal þo aðr fylla engla fylking[19] af þeim mavnnvm, er hreinlifvi hafva halldit alla sina daga.

Eptir þackaða vppreist Jorsalaborgar aa attanda[20] palli giorfva[16], var næst beðinn drottinn, at hann giæfvi þeim aa nivnda palli sina hræzlv, firir þvi at engi maa i sveit niv eingla fylkia koma[21] án gvðligri hræzlv, ne forðaz niv havfvtkvalar[22] i helviti, þær sem Avgvstinvs segir þeim avllvm bvnar, er eigi hræðaz gvð, þat er: elldr eilifr, frost

[1] þurftuga *E*, *b*. [2] myrkvastofu *E*. [3] i *tilf*. *E*. [4] naudsvn *b*, naudsyn *E*. [5] Sioundi *E*. [6] siounda *E*. [7] *saal*. *b*; þauckut *E*, *mgl*. *A*. [8] *mgl*. *E*, *b*. [9] oaflatliga *b*. [10] [gudi hans astuinir *E*, *b*. [11] [*mgl*. *E*. [12] *saal*. *E*, *b*; palla *A*. [13] þauckut *E*. [14] atta *b*. [15] [heimsalldri *E*, *b*. [16] *mgl*. *E*. [17] *mgl*. *b*. [18] einglar *E*, *b*. [19] taulu *E*. [20] atta *b*. [21] komaz *b*. [22] kualir *E*, *b*.

endalavst, myrkr oþrotnanda, vams minning, þess er maðr giorði i mot gvði bøtlavst, [skavm eilif, odavnan ok fyla botlavs[1], ogvrlig ok grimlig pisla sion[2] ok diofla, eilifr hræzlv vggr ok syting [gratzamlig ok[3] avrvilnan.

A tivnda palli, er merkir[4] tiv laga boðorð, baðv[5] þeir þolinmæði, þvi at þess er hverr maðr skylldr at þola avðrvm lavg ok fyrgefva [þat sem[6] manni er misboðit, sva at sa gialldi eigi annars heims. En þat er algior þolinmæði, sem[7] segir hinn sæli Gregorivs, at þola meingiorðir[8] með sva mikilli hoglyndi, at hann er[9] i engvm me(i)ra oþocka við þann, er honvm misbavð[10], en [við þann, er[11] ecki hefvir mot honvm giortt.

En með hræzlv ok þolinmæði þaa maa eigi án mivklæti[12] sannrar iðranar, ok[13] beðit er aa ellipta palli. En þat segir hinn helgi Gregorivs sanna iðran, at grata giorfva lvti, þaa er moti gvði vorv[14] giorfvir, ok giora[15] eigi siðan. En með iðran synða þarf skylldliga[16] litillæti, at menn[17] drambi eigi af yfvirbot sinni. En sva skyllt[18] sem er at fyllaz eigi ofmetnaðar af goðvm [lvtvm, myccklv herfviligra er[19] at þickiaz vaxa ok miklaz af havfvðglæpvm eða motgiorðvm við gvð.

Ok var þvi drottinn [aa tolfta palli[20] þessa mannkostar beðinn, at engi maa til fagnaðar koma, nema hann fari með [savnnv litilæti þannvg, er[21] Adam for vm metnaðar[22] gavtv [a bravt[23]. Satt litillæti er, segir hinn helgi Avgvstinvs, at bioða engvm rangt ok þola firir gvðs sakir þat, er sialfvm er misboðit. Ok eptir hvert ogiort[24] verk þaa skal hann þickiaz mikill onytiaþræll ok giora ecki eptir[25] þvi, sem hann væri skylldr til firir gvði. Ok er [litillæti sannr[26]

[1] [*mgl.* *E.* [2] syn *E.* [3] [ok gratsamlig *E*, *b; her ender b.* [4] merkiande *E.* [5] budu *E.* [6] [huat *E.* [7] *mgl. E*, [8] motgiordir *E.* [9] sic *E.* [10] misbydr *E.* [11] [þann sem *E.* [12] uera miuklætis *E.* [13] sem *E.* [14] ero *E.* [15] fremia *E.* [16] skyllduliga *E.* [17] madr *E.* [18] skylldugt *E.* [19] [uerkum, þa er miklu herfiligra *E.* [20] [af tolf postolum (!) *E.* [21] [satt litillæti. Enn *E.* [22] ofmetnadar *E.* [23] [i brottu *E.* [24] gott *E.* [25] af *E.* [26] [satt litillæti *E.*

grvndvavllr vndir avllvm mannkostvm, ok þvi er aa tolfta palli þess beðit, at tolf postolar erv grvndvavllr vndir rettri trv, er allir mannkostir fylgia.

Eptir groðvrsetta ok grvndvallaða [þaa mannkostv[1] ok samanlimða[2] með savnnv litillæti, er lím kallaz allra[3] mannkosta, firir þvi at ecki verk metz til mannkostar, nema með savnnv litillæti se giort, þa[4] er skylldvgtt [at þacka gvði[5] vppreist ok endrbæting eða leiðretting gvðs hvss, þat er leiðretting hvers manz salv, er gvðs skirnn hefvir tekit; þvi at sva segir Pall postoli, mælir[6] til gvðs vina: Þer ervð heilagt mvsteri drottinns. Ok er þessa mvsteris helgan ok vppreist skyllt [gvði at þacka[7] a þrettanda palli, þvi at af trv heilagrar þrenningar, er at kirkivvigslvnni er[8] iatað, þaa er maðrinn er[8] skirðr i nafni favðvr ok sonar ok anda heilags, ok af halldi tiv laga boðorða stendr dyrðliga prytt gvðs mvsteri, þeim til hialpar ok miskvnnar ok eilifs fagnaðar, [er sva varðveitir[9].

A fiortanda palli var samþyckis beðit, þvi at með tiv laga boðorðvm ok fiorvm gvðspiollvm byðr drottinn samþycki til allra goðra lvta, ok segia vitrir menn, at vndir þeim[10] tveim orðvm feliz [samþyktt, sannliga mælltvm ok siðan rettliga þolðvm[11], mitt ok þitt.

Hinn fimtandi var astar pallr samteingðr mvsterinv, þvi at hverr ann avðrvm, er til himinrikis kemr, ok sva er avfvnd ok ofmetnaðr firirdæmðr[12] i himinriki, at engi skal þar koma, nema hann fagni þar[10] iamvel annars sælv sem [sialfs sins[13]. Fiorar erv greinir goðrar astar ok heilagrar ok allar skylldar at hallda. Fyrsta[14] at elska gvð vm alla lvti fram, þar næst avnd sina, ok giora firir einskis manz sakir[15] þat, er davði andarinnar se, firir þvi at gvð er lif andarinnar, sem avndin likamans, en gvð ok hofvtsynd [mega

[1] [mannkosti E. [2] samanbundna E. [3] annara E. [4] *saal E;* þat A. [5] [*tilf.* E. [6] talandi E. [7] [at hallda E. [8] uar E. [9] [*mgl.* E. [10] *mgl.* E. [11] [samþycke, sannliga tauludum, E. [12] fyrirdæmd E. [13] [sinne E. [14] Hin fyrsta er E. [15] ok eingis hlutar *tilf.* E.

eigi [1] aa samt vera. Næst salv [mannzins sialfsins [2] aa maðr at elska avnd annars mannz ok leggia likama sinn i haska [3], at hinn fáriz [4] eigi i hofvtsynda [5] lifvi. I fiorða stað a maðr at giæta likams sins. En þvi var a fimtanda palli gvðligrar astar beðit, at hvn hefvir [þaa alla mannkosti vndir ser [6], sem boðnir vorv i Moyses lavgvm ok fiorvm gvðzspiollvm, ok gefz [7] af siav giptvm heilags anda, ok flytr ok færir manninn til [atta fagnaða, þeir [8] er goðvm mavnnvm erv [9] firirheitnir i himinriki eptir domsdag.

En [10] þvi geck hin [helga mær [11] Maria an manna fvlltingi vpp þessa palla, at hvn hefvir framarr i sinv lifve, en hverr maðr annarr fra karllmanni [12] ok konv kominn, alla mannkostv [13], þaa er pallarnir [14] merkia, [yfvir farið [15], ok með meiri dyrð til eilifs fagnaðar farið [16], en mannlict eðli megi skilia, ok var þessi hennar mvsteris [for forynia þeira dyrða [17], er eptir for [of rað hennar [18].

Af Joachim.

[Nv selldv þav Joachim ok Anna [19] dottvr sina Mariam byskvpe til fostrs, ok færðv honvm fornir þær, er boðit var i [lavgvm at færa skylldi firir hverri meyiv, þeiri er byskvp fostraði. En siðan forv þav heim til sinna heimkynna. En mær drottinns oxx [20] þar vpp með avðrvm meyivm [fosystrvm sinvm [15]. Hvn var prydd mavrgvm mannkostvm, ok [þott faðir hennar ok moðir [21] leti hana af hendi, sem Davið sagði, þaa tok drottinn [22] hana vpp at [23] hefvia dag fra degi i dyrðligv lifvi. Hvernn daganda dag þionvðv henni fosystvr [24] hennar. [Fyrst kvenna het

[1] [megu ecki *E.* [2] [sialfs sins *E.* [3] til þess *tilf. E.* [4] fyrirfarizt *E.* [5] synda *E.* [6] [alla þa mannkoste *E.* [7] getz *E.* [8] [siau haufutfagnada þeira *E.* [9] koma *E.* [10] fyrir *tilf. E.* [11] [sæla *E.* [12] karle *E.* [13] mannkoste *E.* [14] *saal. E;* pl'arnir *A.* [15] [*mgl. E.* [16] komit *E.* [17] [ferd forspa þeirar dyrdar *E.* [18] [um hennar rad *E.* [19] [Þau Joachim ok Anna selldu *E.* [20] [i Moyses laugum at færa. Hun uox *E.* [21] [þo at fadir hennar *E.* [22] *saal. E;* drottin *A.* [23] *tilf. E.* [24] fostrsystr *E.*

hon þvi heiti[1] at hallda hreinlifvi, ok nam hvn þat eigi af[2] annarra manna dæmvm ne[3] kenningvm, firir þvi at[4] er hvn hafði lesit spamanna bækr ok heyrðar allar kenningar ok hvgsat alla mannkostv[5], fanzt henni sva, at hennar forellrismenn[6] hefði haftt alla mannkostv aðra, en hreinlifvi hafði engi haftt[7] i eptirliking gvðs eingla. En firir þvi at hvn saa[8], at saa mvndi æztr ok hæstr vera mannkostrinn, er gvðs englar helldv, [þeir er himinriki pryddv[9], þaa het hvn gvði[10] at lifva eptir þvi reinliga aa iorðv, sem einglar aa himnvm.

Hvernn dag komv gvðs einglar hana at finna, ok færðv þeir[11] henni himneska fæzlv. En þaa vist gaf hvn alla faatækvm mavnnvm, er byskvp gaf henni. Hafva mega[12] goðir menn[13] hreinlifvi þilicktt, sem[14] Maria hafði, aðr hvn giæti gvðs son, [firir vtan[15] þat at meiri dyrð er at giora [fyrst goð dæmi[16] en eptir at likia.

Af iungfru Marie[17].

[En þaa er Maria var aa[18] fiortanda vetr, þaa villdi byskvp leita firir raði hennar ok gipta hana sem aðrar fosystr[19] hennar, [[þær er henni vorv iamgamlar[20]. En þaa er aðrar iattv[21], at byskvp reði firir raði þeira, sva sem lavg bvðv, þaa sagði sæl Maria, at hvn mvndi eigi giptaz ok letz hafva gvði þvi[11] heitið, at hvn mvndi [lifva alla æfvi hreinliga[22] ok hallda meydomi sinvm. En þaa er byskvp heyrði þetta, þaa varð hann okveða[23] við ok vissi eigi, hveriv hann skylldi svara, firir[11] þvi at lavgin bvðv sva[11], at hveria mey fiortan vetra gamla skylldi gipta, þa er [aðr hafði i sifellv með byskvpi[24] vpp vaxit, ok goðrar

[1] [Hon het þui fyrst kuenna *E.* [2] at *E.* [3] oda *E.* [4] þa *tilf. E.* [5] ok *tilf. A.* [6] forelldrar *E.* [7] halldit *E.* [8] uisse *E.* [9] [i himeriki þat prydandi *E.* [10] þui *E.* [11] *mgl. E.* [12] megu *E.* [13] nockurir med nockuru mote *tilf. E.* [14] sancta *tilf. E.* [15] [utan fyrir *E.* [16] [fyrstum *E.* [17] *Her er ikke nyt Capitel i A.* [18] [Þa er blezut iungfru sancta Maria uar aa hinn *E.* [19] fostrsystr *E.* [20] [*mgl. E.* [21] iatudu *E.* [22] [alla æfe hreinlife hallda *E.* [23] okuædo *E.* [24] [þar hefdi med byskupi i sidlæte *E.*

ættar væri. En hann vissi ok [1] i avðrv lagi, at Davið konvngr [með lavgvnvm [2] mællti sva: Heit þav sem þer heitið drotni [3] yðrvm skolvð þer enda [4]. I þriðia stað vissi byskvp, hverssv [dyrðlict lif Mariv [5] var ok af hverri staðfesti hvn mællti [6] þetta. Þaa tok byskvp þat rað, at [aa hinvm næsta hatiðardegi [7], er kiæmi, færi allr lyðr til Jorsalaborgar i mvsteri drottins, ok villdi hann þar leita firir raði [þessar meyiar [8], sem vitrvm mavnnvm syndiz. [9] Þat þotti avllvm til liggia, at biðia gvð almatkan, at hann vitraði a nockvrnn veg, hverssv hann villdi at væri. Þaa lagv allir aa bæn sinni, en byskvp stoð firir altarinv [10] ok færði fornn gvði. En þaa var [11] heyrð ravdd vpp i loptið yfvir altarinv ok mællte sva: Leiti þer i bok Ysayas [12] spamanz, hverivm manni þessi mær [er aa hendi felandi ok giptandi [13], þvi at sva mvn sagtt hafva spamaðrinn: Vpp mvn vavndr renna af rot Jesse ok blomgaz, ok yfvir þenna [14] bloma mvn hvilaz andi drottins, andi spectar ok skilningar, andi raðs ok styrkðar, andi froðleiks ok milldi, ok mvn hann fylla andi hræzlv drottinns.

Þat syndiz byskvpi rað ok avllvm lyð [15], þeim er heyrt hafði [16] þessa spasavgv, at allir vkvangaðir menn or kyni Daviðs konvngs sonar Jesse, þeir er þar vorv [17] komnir, gengi til altaris, ok hefði hverr þeira vavnd i hendi, en þeim væri mær drottins favstnvð, er blomgaz tæki vavndrinn ok kiæmi yfvir limit andi drottins i dvfv liki. Þaa gengv fram allir, þeir er þar vorv komnir af Daviðs kyni, en eingi kom saa er blomgaðan vavnd bæri. Þaa þotti byskvpi vndarlict, er eigi skylldi fram koma gvðlict firirheit. [Enn tok byskvp i annað sinn a gvð at kalla [18]. Enn svaraði [gvðlig ravdd brát ok biartliga ok sagði [19] einn eptir vera,

[1] þo *E.* [2] [*mgl.* *E.* [3] gudi *E.* [4] efna *E.* [5] [dyrdlig Mariu (!) *E.* [6] taladi *E.* [7] [hinn næsta hatidisdag *E.* [8] [hennar þat *E.* [9] Enn *tilf.* *E.* [10] alltare i musteri guds *E.* [11] uard *E.* [12] Ysaie *E.* [13] [sic aa hendi folgin ok gipt *E.* [14] þeim *E.* [15] *tilf.* *E.* [16] haufdu *E.* [17] uæri *E.* [18] [Þa tok byskup at kalla til guds i annan tima *E.* [19] [roddin biartliga segiande *E.*

þann er vavndinn skylldi bera, ok mvn saa Joseph heita, er mærin skal[1] favstnvð vera. [En eptir þat var at leitað, ef þeir væri nockvrir þar við staddir[2], er eigi hefði til gengit ok væri or Daviðs ætt. Enn [þaa var at leitað, ok[3] fanz einn maðr nockvð við alldr, saa het Joseph, saa[4] hafði [rettliga ok[5] dyrðliga gvði þionað alla sina æfvi, ok ætlaði ser ecki at kvangaz, enn firir þvi at hann var af[6] Daviðs kyni, þaa bavð byskvp, at hann bæri vavnd til altaris, ok varð sa vavndr þegar fagr af bloma[7], ok skiott kom dvfva or lopti yfvir[8] lim vandarins. Þaa tokv allir þeir er við vorv at lofa gvð. Siðan var[9] Maria favstnvð Joseph.

Eptir þat for Joseph[10] heim til Bethleem borgar, firir þvi at hann var þar fæðingi. Ok vorv þav Anna moðir Mariv komin bæði fra Davið konvngi, ok er þaðan af, er[11] i ættartavlv drottinns er[11] Joseph nefndr festarmaðr Mariv moðvr drottins vars Jesv Kristz, at þav Maria ok Joseph vorv iafnnlangt fra syskinvm komin, en karllmanna navfnn erv meirr sett i ættartal[12] en kvenna at[13] sið gyðinga. Aðr þeir Joseph ok Cleophas bræðr skilðiz[14], þaa fal Joseph festarmey sina aa [hendi þeim Avnnv ok Cleophas, er hennar hafði feingit[15] eptir andlat Joachims, ok fastnaði hann Mariv stivpdottvr sina [bræðr (sinvm)[16]. Ok for[17] Maria heim i Nazareth til moðvr[18] frænda sinna, þvi at moðir hennar var þar.

En þvi villdi gvð, at[19] Maria væri manni fest[20], at Joseph væri vitnismaðr hennar hreinlifvis ok sæi vm, at hvn hefði þaa lvti, er hvn þyrfti[21] ok sonr hennar til likamligrar atvinnv. Þat hellt ok til, at gvð villdi, at fiandinn væri dvlðr hans holldganar, ok hann mætti[22] engar velar finna til [sakargiptar við[23] Mariam, firir þvi at þat er i

[1] skylldi *E.* [2] [Þa uar at leitad, ef nockurir uæri þeir *E.* [3] [er leitad uar *E.* [4] hann *E.* [5] [*mgl. E.* [6] or *E.* [7] blome *E.* [8] aa *E.* [9] iungfru *tilf. E.* [10] hann *E.* [11] *mgl. E.* [12] ættartaulu *E.* [13] eptir *E.* [14] skillduzt· *E.* [15] [hendr Cleophe, er þa hafdi feingit Anne *E.* [16] [brodr sinum *E.* [17] þa sæl *tilf. E.* [18] faudr *E.* [19] sancta *tilf. E.* [20] faustnut *E.* [21] þurfti *E.* [22] honum *E.* [23] [sakargipta at iungfru sanctam *E.*

Moyses bok Devtronomio sagtt, at sva skylldi dæma meyiar til grytingar[1] [ef at yrði vm rað þeira, aðr en þær væri giptar[2], sem manna konvr, ef þær tæki oheimila menn vndir bvendr[3] sina. En þaa er at gvðs logvm bæði i hinv forna lavgmali ok hinv nyia hver kona manni gipt, er hvn er favstnvð. Ok var fiandinn þvi i meira [ifva i[4] hingatbvrð gvðs sonar, en hann mvndi, ef gvð[5] hefði fra þeiri meyiv beraz latið, er hvn [væri eigi manni fest[6]; firir þvi at hann vissi, at gvðs sonr mvndi fra meyiv beraz lata, en þess var hann vvitandi, at sv mvndi manni fest. En þat er eigi[7] vist vitað, at allar meyiar hafvi gryttar[8] verit i Moyses lavgvm, þo at lavnbornn ætti. [En þar fra segir i Devtronomio, þaa var af kennimanna kyni, ok sva er lesit, at hin sæla Maria var af kennimanna æt[2]. En ef hvn hefði eigi favstnvð verið, þaa hefði andzskoti[9] allz mannkyns velarefni[10] til sakargiptar, at hvn væri grytt.

En helga[11] mær Maria merkir ok helga kristni almenniliga, er bæði er ok kallaz festarmær ok konvngs kona. Festarmær gvðs var heilvg kristni framan til holldganar drottinns, [ok var brvðkaup þeira[12] giort firir briosti Mariv[13], er samteingðiz maðrinn[14] gvðdominvm. Sva skyra ok svmar ritningar, at kristni almennilig se festarmær drottins allt til domsdags, en i eilifvm fagnaði se þeira samgangr, ok er saa sæll, er til þess [brvðkavps er boðit[15] a domsdegi.

Hialparbod.

Þa er hin helga[16] mær Maria var heim komin i Nazareth, þaa[7] sendi gvð Gabriel eingil til Mariv festarmeyiar Joseph at boða henni drottinligan getnað. Ok er eingillinn kom inn i hvss þat, er sæl[17] Maria var ein inni a bæn

[1] sem manna konvr *tilf. her urigtigt A.* [2] [*mgl. E.* [3] bændr *E.* [4] [efa um *E.* [5] hann *E.* [6] [hefdi eigi fest uerit manne *E.* [7] *mgl. E.* [8] giptar *E.* [9] ouin *E.* [10] haft *tilf. E.* [11] heilaga *E.* [12] [enn brudlaup uar *E.* [13] Marie, þa *E.* [14] manndomrinn *E.* [15] [brudlavps kemr ok bodit er *E.* [16] ok hin dyrliga *tilf. E.* [17] hin sæla *E.*

sinni, þaa kvaddi eingillinn hana með þessvm orðvm: Aue, Maria, gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Þat þyðiz sva: „Heil ok sæl, Maria, fvll af miskvnn, drottinn er með þer, þv ertt blezvt framar avllvm konvm.“ Hin [helga mær[1] Maria, er hvn heyrði kveðiv eingilsins, þaa hræddiz hvn, firir þvi at i engvm spamanna bokvm [eða lavgbokvm[2] hafði hvn lesit þvilika kveðiv til [ne einns manz mællta[3] fyrr iafndyrðliga, sem þaa var hvn kvavdd af eingli gvðs.

En þaa er eingillinn saa, at hvn oaðizt[4], þaa mællti hann: „Eigi skalltv [oazt, Maria, sagði hann[5], þvi at þv fannt [miskvnn ok gipt firir gvði[6]. Se, þv mvnnt son [geta ok[2] fæða, ok mvntv kalla nafnn hans Jesvs. Þessi sveinn man vera mikill ok kallazt sonr hins hæsta, ok mvn gvð drottinn gefva honvm sæti Daviðs foðvr hans[7], ok mvn hann rikia at eilifv i hvsi Jacobs, ok eigi mvn vera endir hans rikis.“ Þaa spvrði hin helga Maria eingilinn: „Hverssv[8] ma þetta vera, sagði hvn, at ek geta son, þar er[9] ek hefvi alldregi við karllmann att?“ Eigi spvrði hin sæla Maria[10], firir þvi at hvn tryði[11] eigi savgnn eingilsins, helldr firir þvi at hvn villdi giorla vita haat(t) gvðligs getnaðar.

En eingillinn svaraði: „[Hinn helgi[12] andi man koma yfvir þik, ok kraptr hins hæsta man skyggia [þer eða skyla[13], sva at þv kennir alldregi ne eins losta hita eða mannligrar ostyrkðar, ok þat et helga [eðli, er[14] af þer man getazt, mvn kallaz sonr gvðs. Elizabeth frænkona þin man son geta i elli sinni, ok er [sia enn[15] setti manaðr fra þvi, er hann var getinn, ok er gvði engi lvtr [vm megnn[16].“ Þaa mællti Maria: „Se herna[17] ambatt drottinns, verði mer eptir orðtaki[18] þinv.“

[1] [sæla *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [neins manz framm koma *E.* [4] ottadizt *E.* [5] [hrædazt *E.* [6] [nad ok myskunn i augliti drottins *E.* [7] sins *E.* [8] Med huerium hætti *E.* [9] *tilf. E.* [10] þessa *tilf. E.* [11] trudi *E.* [12] [Heilagr *E.* [13] [þik eda skyla þier *E.* [14] [sem *E.* [15] [þessi hinn *E.* [16] [of megn *E.* [17] hier *E.* [18] ordi *E.*

Sermo de domina.

En þaa er hin sæla[1] Maria hafði þetta mællt, þaa[2] hafði litið holld skiliz fra avðrvm hennar likama, ok var firir hennar briosti at samvinnanda helgvm anda án dvavl algiorliga samteingðr manndomr gvðdomi með avnd ok likama sva framarliga, at manndomr hafði alla liðv [ok allt vit ok avnd[3], ok [eigi vorv þav avnd ok likami fyrr en gvðdomr, avll kvomv þav[4] samt til þessa sambanz, er langtt er vmfram manz vit eða eðli, skilning eða ætlan[5]. Sva sem sagði Jon baptista, at hann letz[6] eigi verðr vera[2] at leysa skoþveing drottins, ok kallaði hann skoklæði drottins manndom hans, en gvðdominn sagði hann merkia fotinn, er skoklæðit hvlði[7], enn þveinginn i skonvm sagði hann merkia samband gvðdomsins ok manndomsins. Ok lez Jon[8] þess eigi verðr at vita, hverssv dyrðlig [ok langt vmfram væri holldgan drottinns vm mannlict vit ok skilning eða[9] eðli. Er ok þvi firirboðit hverivm manni at hvgsa framarr vm leynda lvti allzvalldanda gvðs, en [ritningar heilagra manna standa til, ok[10] sem segir Jeronimvs prestr, at þat skal hverr kennandi varaz at [sveigia eigi ritningar eptir sinvm vilia, helldr[11] sinn vilia til ritninganna.

Þat skyra ok helgar ritningar, firir hveria savk Gabriel eingill[2] hafði helldr þetta orð Ave i vpphafvi sinnar kveðiv til sællar Mariu en annat, þat er ia(v)fnn þyðing fylgir. At[12] þat hellt til, at þessir stafvir erv i nafnni Eva[13], ok sva sem Eva leiddi bolvan yfvir allt mankyn[14] i ohlyðni sinni i boðorða broti, sva leiddi[15] Maria allan lyð til blezanar. Ok var þvi snvið stofvm i nafni Eva[13], ok hafðr saa fyrstr i hialparkveðivnni, er siðaðstztr[16] er i nafni Eva[17], ok

[1] helga *E.* [2] *mgl. E.* [3] [aund ok allt uit *E.* [4] [uoru þau aund ok likame ne(!) guddomr eigi fyrr aa samt. Enn þau kuomu aull aa *E.* [5] aa koma *tilf. E.* [6] kuedzt *E.* [7] hylr *E.* [8] hann *E.* [9] [uæri holldgan drottins vm framm mannligt uit ok *E.* [10] [ritad sie *E.* [11] [segia ritningar eptir sinum uilia, helldr sueigia *E.* [12] Enn *E.* [13] Euo *E.* [14] mannfolk *E.* [15] sancta *tilf. E.* [16] sidazt *E.* [17] Eue *E.*

allir stafvir [þess nafnns[1] ofgaðir ok giort af Ave, at þaa var avll sv bolvan, er af Eva hafði hlotiz, niðr brotin [ok bakferlvð[1], er almattigr gvð tok mandom a sik til hialpar avllv mannkyni.

Eptir þat er drottinn [var holl(d)gaðr[2] með Mariv moðvr sinni, þaa var allt[3] lif hennar helgara, en menn megi eptir likia eða fra segia. Ok þat segia svmir menn, at[4] meðan hvn for með[5] Jesvm Kristvm, at geislar stæði af avgvm hennar, sva sem af avgvm Moyses[6], siðan hann hafði þegið lavg i[7] fiallinv Synay, [ok segia þvi ritningar Moyses með hornottv andliti, at geislar stoðv af andliti hans[1].

En af þvi at Maria drotning tokz meira aa hendr gvði at þiona, en boðorð væri til eða dæmi, þa let gvð hana framarr naa goð verk at giora en aðra helga menn. Avll goð verk, þav er aðrir[8] menn giora við limv gvðs, þav giorði Maria við drottinn sialfvan. Aðrir menn gefva fæzlv dryk ok klæði þyrptvgvm[9], en Maria drotning fæddi drottin[10] varnn Jesvm Kristvm son sinn a briosti ser[11] ok af sinv erfviði, ok[12] skryddi hann fyrst með holldi sinv, en siðan klæðvm. Hvn fylgði honvm aa Egiptaland. Ok skiott yfvir at fara eptir ritninga greinvm, hvat skilr þær astgiafvar[13] lifs ok manndyrða, er gvð drottinn [himins ok iarðar ok allrar skepnv skapari[14] veitti meðr[15] sinni frv sancte Marie eða avðrvm helgvm mavnnvm sinvm, þaa skilr eigi minna [at tilteknvm dæmvm[1] en ilmming ok[16] berging hins sætazta grass eða viðar, at saa er ilmminn[17] kennir með navsvnvm, þaa hefvir[18] hann alla þaa sætv[19], er nasavitið maa faa, enn [hinn er bergir þar af ok etr[20], þaa fyllir eigi at eins [ilmr ok sætleikr[21] nasar helldr allan likama manzins[22].

[1] [*mgl. E.* [2] [uor holldgadizt *E.* [3] *mgl. E.* [4] *saal. E;* aa *A.* [5] son sinn *tilf. E.* [6] Moysi *E.* [7] aa *E.* [8] helgir *tilf. E.* [9] þurftugum monnum *E.* [10] *saal. E;* drotning *A.* [11] sinu *E.* [12] *saal. E;* þaa *A.* [13] astgiafir *E.* [14] [skapare allra luta *E.* [15] modr *E.* [16] eda *E.* [17] ilming *E.* [18] *Her beg. c.* [19] ilming *E, c.* [20] [sa er bergir eda etr af *E, c.* [21] [*mgl. E, c.* [22] *mgl. E, c.*

Sva fylldiz frv sancta Maria af miskvnn gvðs, þaa er miskvnnar brvnnrinn spratt vpp firir briosti hennar, at ecki var syndinni rvmit[1] inn at ganga, ok matti þvi en sæla Maria alldregi misgiora, siðan er drottinn [kom með henni at vera[2], hvarki hinar stærri ne inar smæri afgiorðir.

Fundr Marie ok Elizabeth.

A sama degi eptir þessa gvðliga tilkvomv[3] segia gvðzspioll, at hin sæla Maria for til fvndar við Elizabeth systrvngv sina [dottvr Esmerie systvr Anne[4]. Ok er hin sæla Maria kom inn i hvs þat, er Elizabeth var inni[5], þaa kvaddi hvn [bliðliga frændkonv sina. Þaa svaraði Elizabeth fagnandi ok mællti sva: „Heil ok sæl, eilif mær Maria! fvll[6] af helgvm anda; þv ertt blezvt [af gvði ameðal alra[7] kvenna, oc blezaðr er avavxttr kviðar þins. En hvaðan kemr mer þessi miskvnn [ok farsæla[4], at moðir drottins minns komi[8] til min, þvi at nv leynizt eigi firir mer fagnaðr eilifrar dyrðar, sa er þer fyllgir. Sveinninn fagnar i kviði minvm, siðan er ek heyrða ravdd þina, ok lytr hann nv, drotning min[9], syni þinvm. Ok sæl ertv, er þv trvðir avllvm lvtvm, þeim er [eingill gvðs[10] sagði þer, þvi at sva man hann[11] alltt giora, sem hann sagði[12] þer."

Eptir [þessa savgnn Elizabeth[13] segir gvðzspiallit, at Maria [hof vpp[14] lofsavng þann, er gvðzpiallamaðrinn setti siðan i bok sina, ok nv erv gvðzpiallzorð kavllvð, sem erv, firir[15] þvi at þar standa i Magnificat anima mea dominvm, ok er þvi skylldvct at standa vpp, er Benedictus ok Magnificat ok Nvnc dimittis erv svngnir i heilagri kirkiv, at þeir erv gvðzpiallaorð. En þat er skylldvct heilvm mavnnvm at standa vm gvðzpiall, firir þvi at staða i heilagri kirkiv merkir staðfesti, en[16] allir eigv staðfastir at vera

1 rum *E, c.* 2 [uar med henni *E, c.* 3 uitran *E, c.* 4 [*mgl. E, c.* 5 i *E, c.* 6 [hana blidliga. Enn Elizabeth suarade fagnande ok mællti: Huadan komtu, sæl mær Maria! eilif modir, fylld *E, c.* 7 [millum allra *E, c.* 8 kæmi *E, c.* 9 *saal. E, c;* minn *A.* 10 [eingillinn *E, c.* 11 drottinn *E, c.* 12 het *E, c.* 13 [þetta *E, c.* 14 [orti *E, c.* 15 *mgl. E, c.* 16 at *E, c.*

i rettri trv, er heilvg gvðzspioll kenna. Ok þvi er staðit vm Quicumque uult, Credo in vnvm eða Credo in devm, at þaa er rett trva greind, er þetta er svngið. Vm Miserere mei devs i efra ottvsavng sitia eigi skynsamir menn, þvi at hann er iðronar[1] psalmr, en iðron[2] aa með staðfesti at giora. En i env fyrsta versi i[3] Magnificat [þaa mællti Maria drotning[4] sva: Miklar avnd min drottinn[5]. Þetta atkvæði eða[6] orðtak gvðs moðvr Marie er af morgvm minnr[7] ihvgat, en snilld ritningarinnar skylldar frambvrðarmanninn[8] at skyra, firir þvi at sva skyra[9] margir: Miklar drottinn avnd mina En [sia skyring[10] stendr meirr til avðvelldis frasagnar en eptir rettv latinv mali. En hverssv matti avnd Mariv[11] eða vili mikla drottin, þann er sva er mikill, at ecki[12] ma vaxa ok avllv er meiri ok hæri, ok sva eilifr at eigi maa þverra ne[13] minnkaz. Þyðing orða sællar Marie syndi Salomon konvngr firir, [þaa er hann var i riki sinv, firir[14] þvi at eigi spaðv spamenn eðr havfvtfeðr siðr með athavfnn sinni en[15] orðvm oorðna[16] lvti firir. Salomon let giora ser hasætiss stol af filsbeini [ok settiz i þat hasæti[14], ok bar hann þa yfir allan lyð, er hia honvm[17] var. En aðr havfðv konvngar setið iamhat [sem annat folk[18]. Salomon þyðiz friðsamr ok merkir drottin varnn Jesvm Krist, er frið giorði a milli gvðs ok manna. Stoll or filsbeini giorr[17] merkir meydom heilagrar meyiar, firir þvi at fils tavnn er biort sem miolk ok sva kalldrar nattvrv, meðan hvn er með filnvm, at þo at lerept þvrt [ok smát[19] se [lact aa tenn[20] filsins, ok glæðr[21] aa lereptið, þaa brennr eigi lereptið firir kvlða tannanna[22]. En sva var[23] skirr ok hreinn meydomr heilagrar Marie ok kalldr fra avllvm

[1] idranar *E*, c. [2] idran *E*, c. [3] *tilf.* *E*, c. [4] [sagdi sancta Maria *E*, c. [5] *saal. ogs.* *E*, c. [6] ok *E*, c. [7] miok *E*, c. [8] til *tilf.* *E*, c. [9] skilia *E*, c. [10] [þessi skyring *E*; þessi skilning c. [11] Marie *E*, c. [12] eigi *E*, c. [13] eda *E*, c. [14] [*mgl.* *E*, c. [15] med *tilf.* *E*, c. [16] vvordna c. [17] *mgl.* *E*, c. [18] [audru folki *E*, c. [19] [*mgl.* *E*. [20] [lagit aa taunn *E*, c. [21] glod *E*, c. [22] tanna hans *E*, c. [23] *Her beg.* *b*[2].

hita[1] likamligs losta, at nattvran feck eigi kveiktt[2] eða tendrat [synda nioskinn[3] með henni, en þat er hyring hinna smæstv synða. En aðr en sæla Maria het[4] gvði at halllda [meydomi sinvm[5], þaa [hafði obvið þat sæti verit með[6] mandominvm, er allzvalldandi gvð drottinn villdi i setiaz, ok miklaði sva avnd hennar [eða vili drottinn[7], at hvn bio honvm þat[8] haasæti hreinlifvissins, er aðr hafði eigi dæmi til fvndizt. Sva ok sem[9] stollinn berr vpp konvnginn[9] eða þann, er i sitr, án allri æxlingv eða þvrði þess, er aa sitr i avgsyn avllvm hiaverandvm, sva mickladi Maria drottinn ok bar þann son i heiminn, er bæði er gvð ok maðr, ok [menn saa her likams[10] avgvm[11]. Ok mællti[12] hvn til þessar miklanar i vpphafvi lofsavngs sins, þaa er hvn hof vpp Magnificat.

I næsta versi sagði hvn sva: Gladdiz [avnd min[13] i gvði þri(f)giafvara[14] minvm, þvi at hann leit litillæti ambattar sinnar, ok man[15] heðan af mik allar þioðir sæla kalla, þvi at mickla lvti giorði drottinn mer[16], ok heilact er hans nafnn, hans miskvnn er yfvir avllvm mavnnvm, þeim er hann hræðaz. Mattvg[17] hans havnd[18] man matka[19] niðr briota, dreifði hann dramblatvm[20] af firirhyggiv [hiarta sins[21]. Alla man hann lægia, þaa er sik [vilia sialfvir vpp hefia, ok hann hof vpp[22] litillata [. Hvngrendr[23] til gvðs[24] fylldi hann af goðvm lvtvm, ok hegomligir mvnv verða þeir, er [treystaz sinvm[25] avðræðvm. Tok drottinn Israel svein[26]

[1] *tilf. E, b, c.* [2] kveykt *b, c.* [3] [synda hnioskinn *E, c*; synd *b.* [4] heti *øvr.* [5] hreinlifi *øvr.* [6] [uar þat hasæti fyrir buit med *E*; var þat hasæti bvit *c.* [7] [*mgl. E, c.* [8] þar *b.* [9] *tilf. øvr.* [10] lifs *E, c.* [11] [giordi þann audsen allra augum i manndominum af ser tecknum, er adr uar osyniligr i guddominum *b.* [12] taladi *E, c.* [13] [andi minn *b, c.* [14] þrifgiafa *øvr.* [15] munu *øvr.* [16] mattugr *tilf. b.* [17] *saal. øvr.*; Mattvð *A.* [18] *saal. øvr.*; avnd *A.* [19] mattuga *E, c.* [20] dramblata *E, c.* [21] [hiartans *c.* [22] [hefia upp, enn hann mun upphefia *E, c.* [23] Hungrandi *E, c.* [24] gods *E, c*; [hugrenning til gvds. Goda menn ok litillata *b.* [25] [treysta *E, c.* [26] þionostumann *øvr.*

sinn [til sin[1] ok endr minntiz sinnar miskvnnar, sva sem hann sagði[2] feðrvm[3] varvm Abraham ok avllvm hans kynsmavnnvm at eilifv.

Þar var hin sæla Maria þria manvðr[4] með Elizabeth ok tok við [hinvm sæla[5] Joni baptista, er hann var fædr, ok hof hann af iorðv ok vann honvm nyfæddvm.

Af Joseph.

At liðnvm þrim manvðvm þaa[6] hafði Joseph bvið til brvðkavps[7] sins, ok ætlaði[8] at faa Mariv[9] festarmeyiar[10] sinnar, þat var aa fiorða manaði fra þvi, er hvn varð hafvandi at gvðs syni, ok for[11] Maria þaa heim með Joseph. Ok litlv siðarr fann Joseph[12], at kviðr sællar[13] Mariv þroaðiz, ok spvrði hann hana, hvart hvn væri heil kona eða eigi. En hvn sagðizt eigi ein saman fara[14], ok sagði[15] hvn honvm allar ferðir vm rað sitt. Þaa fek Joseph mikillar aahyggiv[16], ok þottiz eigi allvist vita, hverssv hann skylldi með fara. Hann vissi, at gvð mvndi fra meyiv berazt lata, en þat þottiz hann eigi vita, hvart hann mvndi fra þessi meyiv beraz lata eða annarri. Oc ef sva væri, at hvn væri gvðs moðir, þaa þottiz hann eigi verðr at faa hennar. En með þvi at hvn hefði eigi son getið af helgvm anda, helldr eptir likams eðli ok mvnvð, þaa villdi hann firir engan mvn byggia samt[17] við hana, at eigi virðiz hann af gvði samþyckr við lavst[18] hennar af lavn[19] liotz hordoms.

En [þat er[20] gvðzpiallamaðrinn segir, at Joseph villdi eigi faa Mariv[9], þvi at hann var rettlatr, þarnaz eigi [skynsamligri grein[21]; hann villdi hennar eigi faa ok eigi[22] taka hana til sin, at eigi bæri sva [i mot[23], at[24] þav væri a

[1] [*mgl. E, c.* [2] het *E, c.* [3] fedr *ovr.* [4] manadi *ovr.* [5] [sælum *E, c.* [6] *mgl. ovr.* [7] brudlaups *E, c;* brullaups *b.* [8] þa *tilf. E, c.* [9] Mariam *E, c;* Marie *b.* [10] *saal. ovr.*; festarmey *A.* [11] sæl *tilf. E, c.* [12] hann *E, c.* [13] iungfru sancte *E, c.* [14] vera *c.* [15] greindi *E, c.* [16] um *tilf. c.* [17] aasamt *ovr.* [18] glæp *ovr.* [19] leynd *E, c.* [20] [af þui at *E, c.* [21] [skynsamliga grein, hvi *E, c.* [22] *Fra* þarnaz eigi *har b:* madr, ok eigi villdi hann ok [23] [at *E, c.* [24] ef *ovr.*

samt ok[1] [hvn hefði[2] aðr getið son af gipt heilags anda, en[3] hann[4] fremði mvnvðlifi við hana, þat er honvm væri hofvtsynd i, eða ef avðrvvis væri [vm hennar rað, en hans samvizka[5] hvgði, þaa villdi hann eigi misgiora[6] hofvðsynd með [lavn hennar misgiorða[7]. En firir[8] þvi at hann var rettlatr, þaa geck hann hinn rettazta veg fram a millvm þessa greina, ok villdi hann lata hana fara heim til frænda sinna ok fresta brvðkavpi[9], ok lata fara leyniliga, firir hveria savk hon væri með frændvm sinvm.

Ok[10] fvndvz i þessi [meðferð Josephs[11] þrir dyrðligir lvtir [með honvm[12]: rettlæti, milldi ok vizka. Rettlæti syndi hann i þvi, er hann [varaðiz hofvtsynd at giora, sem aðr er greint[13]. Milldi [sina beraði hann með[14] þvi, at hann villdi eigi bert lata verða, ef leynaz mætti honvm synðalavst, at Maria hefði barnn getið við oheimilvm manni, ok væri hvn þvi[15] grytt, ef vpp kiæmi. Vizka hans syndizt i meðferð raðagiorðar hans.

Enn er Joseph[16] hafði þetta rað staðfest með ser, þaa [kom engill drottins ok vitraðiz honvm[17] i svefni[18] ok [mællti sva[19]: „Heyrðv, Joseph sonr Daviðs, [sagði hann[12]; hirð eigi þv at hræðaz at taka Mariam konv[20] þina til þin, en varaz [þv at ætla eða hræðaz þat[21], at hvn hafvi savrlifvi framið, [ok sakaðv hana vm engan lvt, hvarki i hvg ne orðvm[22], þvi at hvn man son fæða, ok skal saa Jesvs heita, þvi at hann sialfr man holpin giora lyð sinn fra[23] avllvm syndvm.“ Eptir þat tok Josep [at boði eingilsins[24] Mariam til sin festarmey sina, ok varðveitti hana ok sik at[25] gvðs

[1] med þvi at *b*. [2] [hefdi hun *E*, *c*. [3] at *øvr*. [4] gæti ok *tilf*. *E*. [5] [en hann *E*, *c*. [6] giora *E*, *c*. [7] [leynd hennar misverka *øvr*. [8] med *øvr*. [9] brudlaupi sinu *E*, *c*; brullaupinu *b*. [10] Nu *b*; *mgl*. *E*, *c*. [11] [grein hans *E*, *c*. [12] [*mgl*. *øvr*. [13] [villdi fordazt (varaz *c*) haufutsynd *E*, *c*; villdi eigi giora hofudsynd *b*. [14] [syndi hann i *øvr*. [15] fyrir þat *øvr*. [16] hann *E*, *c*. [17] [uitradizt honum eingill guds *øvr*. [18] draumi *b*. [19] [sua segiandi *E*, *c*. [20] eiginkonu *E*, *c*; festarkonu *b*. [21] [at ætla *E*, *c*. [22] [*mgl*. *E*, *c*. [23] af *øvr*. [24] [sæla *E*, *c*. [25] med *øvr*.

firirhyggiv[1] reinliga fra allri [mvnvð likamligri[2]. En eigi vill [ravksamlig skilning[3] segia, at Joseph hafvi giort brvðkavp til [hinnar sælv Mariv drotningar[4], en þo vnnvzt þav af avllv hiarta.

Af Augusto keisara[5].

[6]Þenna tima heimstavðv reð Avgvstvs keisari firir [Romaborgar riki[7], ok var vndir hann allr heimr[8] skattgilldr. Ok þaa er hann hafði keisari[9] verið tva vetr hins fimta tigar, þaa bavð hann frið vm [allan heim[10], ok bavð at a hveriv landi skylldi skrá, hverssv margir menn væri, ok villdi hann sva vita manntal vm allan heim, ok var[11] boðit, at til þess staðar eða havfvtborgar [skylldi hverr maðr koma, sem hinn gofgazti maðr, saa er hann væri fra kominn, hefði leingztvm verið eða agiæztan (stað) reisa latið[12]. Ok þaa er þetta boð kom aa Jorsalaland, þaa attv þav Maria ok Joseph, sem allir þeir er fra Davið kvnvngi vorv komnir, at lata sin navfnn rita i Bethleem, [ok var akveðit, i hvernn tima missera þar skylldi koma[13]. Ok [þaa er þav vorv þar stavdd hina fyrstv nott, þaa ol[14] hin sæla Maria at miðri nott son sinn, sem[15] gvðzpioll segia, ok batt [sialf Maria[16] hann i reifvm ok lagði hann i etv firir oxa[17] ok asna. Þaa savmv eyki havfðv [þav þangat haft[18].

En sæla Maria drotning fæddi son sinn án allri sott [ok sivkleik með fvllvm[19] fagnaði án grati ok allri svt. Firir þvi at eigi er lesit, at drottinn hafvi optar gratit eða [tar fellt[20] en þrysvar. Einv sinni er hann kom til Jorsala-

[1] forsio *b*. [2] [saurgan *E*, *c*. [3] [ritningin *E*, *c*; rauksamlig ritning *b*. [4] [hennar *E*, *c*. [5] *A har her ikke nyt Capitel, men de øvrige.* [6] I *tilf. ovr.* [7] [Romaborg *E*, *c*. [8] lydr *E*, *c*. [9] konungr *E*, *c*. [10] [allt sitt riki *E*, *c*. [11] sua *tilf. E*, *c*; ok *tilf. b*. [12] [sem hinn gaufgazti madr sa er hann uære fra kominn, skyllde huer madr koma *E*, *c*; er gofgaztr madr væri lengstum a þvi landi, sa er hann væri fra kominn *b*. [13] [*mgl. E. c*. [14] [er þau kuomu þar, fæddi *E*, *c*. [15] *Her ender c*. [16] [hun sialf *E*. [17] uxa *E*, *b*. [18] [þangat haft borgarmenn *E*. [19] [med *E*. [20] [taaraz *b*.

borgar ok sagði firir avðnn borgarinnar[1]; annat sinn gret hann at leiði Lazarvs[2]; þriðia sinn i pisl sinni. En án grati var drottinn[3] fædr, firir því at þat var eigi efnið[4] til með honvm at grata, sem allir hafva aðrir, þeir er i verolldina koma; hann var getinn af helgvm[5] anda, en allir menn aðrir með mvnvð ok hinni gavmlv synd. Ok grætr þaa synd [hverr maðr[6], er a lagðizt a[7] ætrif þeira Adams ok Evo af þeira ohlyðni við gvð, ok skyra sva[8] ritningar, at sveinbarnn hafvi aa fyrst i hlioði[9] [sinns gratz[10], ok merkir sa stafr synd Adams, en meybarnn hefr sinn grat með e, [er fyrstr er[11] i nafni Evo, ok merkir þat hlioð[12] hennar glæp. [En þessa baða stafvi hafvi[13] barnið i sinvm grati a ok e, hvarr sem fyrri fylgir ravstinni, ok merkir þat i því, at barnið grætr þaa syndina, er bæði er tynd[14] avnd ok likami, ef eigi hreinsaz fra hinni gavmlv synð[15]. En sva sem drottinn kom at vera með moðvr sinni at [lyktvm kviði[16] ok obrvgðnvm liðvm, sva skilðiz hann ok við hana eptir þeim likendvm at manndoms eðli tilteknv, þo at allt se lágt hia gvðligvm mætti, ok ecki megi þangat[17] til iafnazt, sem þaa er hvgr liðr or briosti mannz at saman [havlldnvm ok lvkðvm mvnni ok obrvgðnvm vavrrvm[18], eða solar geisli skini[19] i gegnvm ravflavst[20] gler. En þo var vm getnaðarlið[21] drottinn alinn[22] með avllvm fagnaði ovmbræðiligrar miskvnnar[23].

Af fehirdum.

[Þat giorðiz ok til tiðenda vm þaa savmv nott[24], at þar sem fehirðar helldv hiorð skamt fra Bethleem, ok þeir vavktv yfvir fenv, at gvðs engill kom til þeira með miklv

[1] ok nidrbrot *tilf.* *E*, *b*. [2] Lazari *E*, *b*. [3] hann *E*, *b*. [4] efni *E*. [5] heilugum *E*. [6] [hvert barn *b*. [7] altt *b*; *mgl.* *E*. [8] sumar *tilf.* *b*. [9] hliodan *E*. [10] [sinu *b*. [11] [stendr sa stafr fyrstr *E*. [12] *mgl.* *E*. [13] hefir *b*. [14] tynt *b*. [15] [*mgl.* *E*. [16] [luktum likama *E*. [17] þannveg *E*, *b*. [18] [luktum munne *E*. [19] skinn *E*, *b*. [20] heillt *E*. [21] getnadarlim *b*. [22] fæddr *E*. [23] *Her ender* *b*[2]. [24] [Somu nott, sem nu uar fra sagt, giordizt þat til tidinda *E*.

liosi, ok er þeir sa engilinn, þaa hræddvz þeir. Þaa mællti engillinn: „Hirðit eigi þer at hræðaz, ek boða yðr mikinn fagnað ok avllvm lyð, þvi at i dag er borinn i verolld avllvm oss til fagnaðar græðari heimsins i borg Daviðs, ok [farið er i borgina, ok mvnvð er[1] þar finna barnn[2] nyfæddan svein i reifvm vafðan, ok man hvila i etv firir oxa[3] ok asna. En þaa er[4] engillinn hafði þetta mællt, þaa kom fiolði engla[2] himneskrar herferðar oc lofvðv gvð [ok svngv[5] Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bone uoluntatis. Þat[6] þyðiz sva: Dyrð se [þer, gvð, i hinvm[7] hæstvm lvtvm, ok aa iorðv se friðr mavnnvm, þeim er með goðvm vilia erv.

Þrefvalldr[8] er goðra manna friðr, sa er þriv Agnvs dei[2] erv i minning svngin i hverri messv. En[9] fyrsta friðargrein heitir briostfriðr eða hiarta. Þann hafði hin sæla Maria eða[10] gvðs postolar, at alldri vorv þeim þær motgiorðir giorðar[11], at þa hataði sina motgiorðarmenn, helldr elskvðv þav menn firir gvðs sakir, en havtvðv lavstv þeira, sem vitni beraz, at þeir savgðv, hvernn glæp [þeir Anna ok Kaiphas[12] havfðv giort i atkalli ok raðvm pislar drottins, en þeygi[13] kavllvðv þeir þaa diofla eða ovine, helldr hina hæstv kennimenn, oc synðv þeir i þvi hatrleysi ok frið, þann er þeim bio innan brioz[14]. Avnnvr friðargrein heitir salnafriðr, er[15] goðra manna andir hafva til domsdags, ok er þvi sva svngit Agnvs dei[16] i salvmessvm, at þeim er hvilldar beðit. En þriðia grein friðar[2] heitir eilifðarfriðr, ok merkir eilifvan frið eptir domsdag, þann er goðir menn hafva i himinriki[17] með avnd oc likama. En þessar friðargreinir[18] fær engi[19], nema hann se með goðvm vilia, sem gvðs englar svngv.

[1] [fare þier til borgarinnar ok munu þier *E.* [2] *mgl. E.* [3] uxa *E.* [4] *tilf. E.* [5] [syngiandi *E.* [6] þetta *E.* [7] [gudi i *E.* [8] þrifalldr *E.* [9] Hin *E.* [10] ok *E.* [11] gioruar *E.* [12] [Caiphas ok Anna *E.* [13] eigi þui helldr *E.* [14] briost *E.* [15] ok merkir þann frid er *E.* [16] fyrir þeim *tilf. E.* [17] himirike *E.* [18] fridargipter *E.* [19] madr *tilf. E.*

Eptir þessa vitran þaa er gvðs englar hofðv brvt[1] horfvit at syn, þaa ræddv[2] fehirðar, at þeir skylldv[3] fara til Bethleem ok[4] sia þessi tiðendi, er drottinn syndi oss. Ok eptir þat þaa[5] forv þeir skyndiliga til Bethleem ok fvndv þav[6] Mariam ok Joseph ok þar sveinbarnn[7], eptir þvi sem þeim var til kentt, ok skilðv fehirðar[8], at fra þeim sveini hafði gvðs engill þeim sagtt. Ok siðan savgðv fehirðar[8] Mariv oc nockvrvm mavnnvm þat, sem gvðs englar havfðv þeim sagtt, ok allir[9] er heyrðv orð fehirðanna, þaa lofvðv gvð. Ok hin sæla Maria hirði þessi orð [i briosti[10] sinv ok lagði i minni. En siðan forv fehirðar til hiarðar sinnar ok lofvðv gvð firir þaa lvti, er þeir havfðv seð ok heyrtt.

Af austruegs konungum.

[Þat vilia ravksamligar ritningar segia [eptir pafvaligri settning ok samþykð hinna beztv klerka a storþingvm tekna[11], at þessa lvti hafvi drottinn [a svnnvdegi giorfva[12]: skapað[13] heiminn, sennt Moysi himnamiol i eyðimork, þaa er aðr vorv gyðingar með sullti; Maria fæddi[14] drottinn varnn [sva at tima dægra, at sonr hennar bæði gvð ok maðr var drottinsdag fyrstan i verolldo[15], ok aa drottinsdag[16] var hans vpprisvtið, ok sva sendi hann helgan anda postolvm sinvm, ok aa drottinsdegi skal almennilig vpprisa vera.

Ok aa þeim dyrðardegi, er drottinn var borinn i heim, þaa sa þrir avstrvegs konvngar stiornv biarta nærr iorðv en avnnvr himintvngll. En þeir vorv [stiornvbokarmenn ok skilðv himintvngla gang, ok saa[17], at þat var himnakonvngs taknn, ok vissv þeir, at [saa mvndi þa borinn vera[18], er bæði var gvð ok maðr[5], konvngr ok davðligr maðr. Siðan [tok hverr þeira þrennar fornir[19], gvll ok

[1] brott *E.* [2] tauludu *E.* [3] skylldi *E.* [4] at *E.* [5] *mgl. E.* [6] þar *E.* [7] i etu hia *tilf. E.* [8] fehirdarnir *E.* [9] þeir *tilf. E.* [10] [aull i hiarta *E.* [11] [*mgl. E.* [12] [giort aa drottinsdeigi *E.* [13] skapadann *E.* [14] sinn son *tilf. E.* [15] [aa drottinsdeigi *E.* [16] drottinsdeigi *E.* [17] [astrologij skiliandi, ok skildu þo eigi *E* [18] [þa mundi sa borinn *E.* [19] [toku þeir þrennar fornir huer þeira *E.*

reykelsi ok mirrv, ok forv nætr ok daga, þar til er þeir komv til Jorsalaborgar ok fvndv Herodem konvng, oc spvrðv hann, hvar borinn mvndi vera konvngr gyðinga i hans riki. En hann varð hryggr[1] við þessi tiðendi, ok allt folk i Jorsalaborg[2]. En siðan let hann kalla saman[3] þaa menn, er froðaztir vorv ok betz kvnnv spamanna bækr, ok spvrði [hann sialfr[4], hvar Kristr mvndi beraz lata. En þeir savgðv sva spamenn hafva sagtt, at hann mvndi i Bethleem borinn vera[5]. Siðan [visaði Heroðes þessvm[6] þrim konvngvm til Bethleem. [Hann mællti við konvnga[7], at þeir skylldi hann finna, þaa er þeir færi aptr, ok sagðizt hann ok vilia þeim sveini fornir færa. Þat er ok sagt, at þaa at eins sæi þeir eigi stiornvna, er þeir vorv með Herode konvngi i Jorsalaborg. En þegar er þeir komv or borginni, þaa sa þeir stiornvna ok vvrðv [hennar syn[4] fegnir, ok for hon firir þeim til borgarinnar Bethleem, þar til er hvn stoð yfvir hvsi þvi, er drottinn var inni með Mariv[8] moðvr sinni.

En [þaa er þeir saa, at stiarnan nam staðar, þaa[9] vvrðv þeir fegnir ok gengv inn i hvsit, ok lvkv vpp fehirzlvm sinvm, ok færði hverr þeira drotni þrennar giafvir, [gvll ok reykelsi ok mirrv[4], ok fellv aa kne með miklv ok savnnv litillæti, [ok færði hverr þeira drotni Jesv þria lvti, gvll ok reykelsi ok mirrv[4], ok merktv trv sina með fornvm sinvm, sem segir [hinn helgi[4] Gregorivs: Gvll er konvnga eignn. Ok færðv þeir honvm þvi gvll, at þeir trvðv drottin Jesvm [gvð i avllvm stoðvm ok yfir avllvm lvtum riki hafva[10]. Reykelsi er til gvðs þionostv haftt, ok syndv avstrvegs konvngar með reykelsis fornn [þat, er[11] þeir trvðv drottin Jesvm sannan gvð vera. Mirra er hofð [við þionostv[12] andaðra manna ok riðit a likami[13] þeira, [ok var hvn af

[1] miok *tilf. E.* [2] med honum *tilf. E.* [3] alla *tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] uerda *E.* [6] [let hann visa þeim *E.* [7] [sagdi sua til þeira *E.* [8] Marie *E.* [9] [er stiarnan nam stadar *E.* [10] [yfir aullum lutum ok i aullum staudum riki hans aan efa *E.* [11] [at *E.* [12] [til *E.* [13] likam *E.*

þvi drotni færð af konvngvm[1], at þeir trvðv hann sannan mann[2] ok davðligan. En þessa þrenna grein rettrar trvar, er fornir avstrvegs konvnga merkia, er hverr kristinn maðr skylldr gvði at færa, at trva hann allzvalldanda [konvng gvð sannan[3], þann er dó aa krossinvm[4] ok reis af davða aa þriðia degi eptir pisll[5] sina.

En þaa er konvngar[6] havfðv dyrkaðan drottinn með fornvm sinvm, þaa[7] forv þeir heimleiðis ok ætlvðv at koma a fvnd Herodis, sem þeir havfðv honvm heitið. En vm nottina þaa[7] kom eingill drottinss til þeira i svefni ok mællti, at þeir skylldv[8] ecki Herodem finna, helldr skylldi þeir aðra leið aptr fara til heraða sinna. Ok eptir þessa vitran þaa[7] snerv þeir ferð sinni til Tharsvm[9] borgar, ok fengv ser þar skip ok [avllv favrvneyti sinv, ok[10] forv þaðan til sinna heraða. En er Herode konvngi þotti[11] avstrvegs konvngar seinir til fvndar sins, þaa ætlaði hann [i fyrstv[10], at þeir mvndi[12] villzt hafva i stiornvgang[13] ok fvndið engan svein, eptir þvi sem þeir savgðv[14], ok þott svivirþing at savgnn sinni ok vilia firir þvi eigi koma aa hans fvnd.

Af kirkiugaungu Marie[15].

Ok[7] þaa er drottinn var sva gamall at nattatali, sem Moyses lavg bvðv, at hann skylldi [fara til mvsteris drottinns, ok skylldi þat[16] aa fertvganda degi[17], er moðir sveinbarnnssins[18] skylldi i kirkiv ganga — ok var sva boðit, at .vii. daga fra þvi er konan[19] fæddi sveinbarnn, þaa skylldi hvn i savmv reyckiv[20] hvila, ok aa attanda degi þa[7] skylldi sveinbarnið taka vmskvrðar skirnn ok [moðvr barnnsinns færa[21] or þvi rvmi[22], en hvn skylldi þo eigi

[1] [þui *E.* [2] uera *tilf.* *E.* [3] [gud uera ok sannann mann *E.* [4] helga *tilf.* *E.* [5] pinsl *E.* [6] konungarnir *E.* [7] *mgl.* *E.* [8] skylldi *E.* [9] Tharsim *E.* [10] [*mgl.* *E.* [11] þottu *E.* [12] mundu *E.* [13] stiornuganginum *E.* [14] haufdu sagt *E.* [15] *Ikke nyt Capitel i A.* [16] [til musteris færa, en þat skylldi *E.* [17] uera *tilf.* *E.* [18] sueinsins *E.* [19] kona *E.* [20] reckiu *E.* [21] [modir barnsins fara *E.* [22] sem hun hafde adr i legit *tilf.* *E.*

ganga i sama[1] sæng bonda sinvm, fyrr en liðnir væri [fiorir tigir daga[2] ok hvn hefði i kirkiv gengit — þaa forv þav Maria ok Joseph með drottinn varn til Jorsalaborgar, ok færðv hann með fornvm til Salomonis[3] mvsteris, er þaa var kallat templvm domini, sva sem boðit var i Moyses lavgvm þeim konvm, er sveinborn[4] æli, at aa hinvm fertvganda degi þaðan fra, er hvn varð lettari, þaa skylldi ok[5] fornir færa gvði bæði[5] firir konvnni ok sva[5] barnninv. Avðgir menn skylldv færa lamb ok fimm skillinga ok gamla dvfv at svmra manna savgnn, en fatækir menn tva dvfv vnga ok tva turtvrv vaga. En eigi færði [hin sæla[6] Maria fornir firir ser eða syni sinvm af þvi, at þar skylldaði lavg til, af[5] þvi at lavgin bvðv, at sv kona er sveinbarn geti af likamligri mvnvð, skylldi[7] sik hreinsa með fornvm. En sæla Maria hafði son getið af helgvm anda, ok i þeim getnaði var hvn sva hreinsvt fra avllvm synðvm, at siðan matti hvn alldregi misgiora, ok var hvn af þvi frials [af þessv[8] lavgboði, en hvn villdi þo færa fornir firir syni sinvm ok ser, firir[9] þvi at drottinn kom at fylla lavgin en eigi niðr at briota. Þat var ok til þess annarr lvtr, [at hvn færði fornir[10], at þat er boðit hverivm manni at [forða navnga sina við[11] hofvtsyndvm ok gefva eigi[12] efni til vsannrar vmræðv. Sem segir hinn helgi Jeronimvs [ok mælir[13] til hverss goðs manz, ok biðr hann eigi at eins [sik hallda fra avllvm[14] syndvm helldr ok fra avllv [efninv rangrar[15] vmbræðv ok grvn rangrar meðferðar, ok segir þannig: Varaztv, broðir, með avllv kostgiæfvi, at [ne eitt[16] megi með likendvm illa [vm þik ræða[17]. Ok sva segir Pall postole: [Varnið er[18] við avllv yfvirbragði illv. Avgvstinvs segir[19] sva: Grimr ok illgiarnn er sa maðr, er hann

[1] saumu *E.* [2] [.xl. dagar *E.* [3] Salomons *E.* [4] sucinbarn *E.* [5] *mgl. E.* [6] [sæl *E.* [7] *saal. E;* skylldri *A.* [8] [fra avllv *E.* [9] af *E.* [10] [*mgl. E.* [11] [firra naung sinn *E.* [12] eingin *E.* [13] [talandi *E.* [14] [at hreinsa sik fra illum *E.* [15] [efni illrar *E.* [16] [ecki *E.* [17] [til þin tala *E.* [18] [Varizt þier *E.* [19] ok *tilf. E.*

gleymir ok vrækir frægð sialfs sins, ok þickir ecki vndir, hvat til hans er talaọ. En [1] þessar kenningar þriggia gvðs astvina byrgia vti ok skilia fra avllvm [2] goðvm mavnnvm heimskra manna orðtak, þeim er grvnsamliga meðferð vilia orðvm veria [ok segia sva [3]: „Hvat er mik vndir, hvat til min er talat? [4] Ek veit, at min samvizka er syndalavs vm þenna lvt.“ Vissi en [5] dyra drotning gvðs moðir Maria [sina samvizkv [6] reinsaða af giptt heilags anda ok engan lvt þann vera i sinv fari, [at hvn mætti grvna, at [7] hvn þyrpti hreinsvn firir at taka, en þó mætti sannliga giora [logna sakargipt [8] við hana vm lavgbrot, ef hvn færði eigi fornir firir ser, ok kalla hana lavgbrotzmann, firir þvi at avllvm [er avgliost [9], at hvn hafði son fæddan [10], en þat var i faara manna viti, at hann væri [11] af helgvm anda getinn. Ok þeir er eigi vissv, mattv mikinn grvn hafva vm rað Mariv [12], at hvn mvndi son hafva getið af likamligri mvnvð ok [verða firir þvi lavgskylld [13] þessa forna. Ok at saa lygigrvnr [14] hefði enga vppreist ok þeir ecki efni til at misgiora með lyginni, er eigi vissv hit sanna vm hennar getnað, þaa færði hvn dvfv vnga [ok tvrtvra vnga [15], ok syndi þat með [16] dæmvm sinnar atferðar [17] mavnnvm, er Pall postoli ok Avgvstinvs ok Jeronimvs bvðv i sinvm kenningvm siðan.

En er drotning sæl Maria kom til [18] templvm domini, þaa var þar firir gamall maðr ok retlatr, er Symeon het. Hann hafði beðit drottinn, at hann skylldi sia [gvðs son [19] borinn i heim þenna [2], ok ravdd [hafði svarat [20] honvm, at hann mvndi eigi fyrr af heimi [kallaðr vera [21], en hann hefði seð drottinn borinn i mvsteri drottins. Ok þaa er Maria gekc inn i kirkivna, þaa [2] tok Symeon fagnandi

[1] Ok *E.* [2] *mgl. E.* [3] [sua seigiande *E.* [4] þegar *tilf. E.* [5] hin *E.* [6] [i sinne samuitzku sik *E.* [7] [er *E.* [8] [lognar sakargiptir *E.* [9] [uar liost *E.* [10] getid *E.* [11] uar *E.* [12] sællar Marie *E.* [13] [uera af þui laugskylld til *E.* [14] grunr *E.* [15] [*mgl. E.* [16] i *E.* [17] medferdar *E.* [18] i *E.* [19] [drottinn *E.* [20] [svaradi *E.* [21] [fara *E.*

drottinn[1] Jesvm i faðm ser ok bar hann i [mvsteri drottins með micklvm lofsavng[2] ok orti þaa Nvnc dimittis, [ok sagði[3] frv sancte Marie, at sva mvndi henni sar vera pisl[4] sonar sins, sem hvn sialf væri sverði i gegnvm lavgð. Þar var ok kona sv, er Anna het, [ok var þaa sva gomvl, at hvn hafði fiora vettr hinns nivnda tigar[5]. Hvn lofvaði[6] gvð firir sina tilkvamv i [mvsteri drottins[7], ok var hvn spakona. En eptir þat forv þav Maria ok Joseph [heim til heimkynna sinna með Jesvm[8].

Fra Herode.

Þa er Herodes konvngr heyrði sagt fra spam þeira[9], ok hann skilði, at sa mvndi allr einn [vera sveinninn[10], er austrvegs konvngar savgðv stiornvna ser til visa, at konvngr væri gyðinga, ok þav havfðv lofspar yfvir svngit i gvðs mvsteri, þaa fylldiz hann vpp reiði i mot drotni ok ætlaði at [raða hann af[11], oc þottiz vera svikinn af avstrvegs konvngvm, ok [hvgsaði at lata[12] drepa avll sveinbornn i Bethleem vetr gomvl ok yngri i hefnd[13] þessa eptir savgnn Johannis gvllmvnnz. En Josephvs sagnamaðr segir savkna[14], hver til varð, er frestaðiz þar misseri, at[15] Herodes var rægðr við Avgvstvm keisara [i Romaborg[5] af sonvm sinvm sialfs[1], er vorv með Avgvsto keisara i[16] Romaborg til nams vm allar .vii. hofvtiðrottir[17], er [þaa þotti skyllt rikra manna sonvm[18] at kvnna, [ok Romveriar helldv skola af[5]. Ok het annarr þeira bræðra[1] Alexander, en annarr Aristobolvs, [sona Herodis konvngs[5].

Herodes konvngr atti marga sonv ok [við morgvm konvm. Hann hafði feingit konvngbor(in)nar konv af gyðinga ætt ok[20] tekit sialfr vmskvrðar skirnn ok fært fornir, sem Moyses lavg bvðv, til þess at [þaa þætti[21] hann ok hans ætt

[1] *mgl. E.* [2] [musterit med agætum lofsaungum *E.* [3] [segiande *E.* [4] pinsl *E.* [5] [*mgl. E.* [6] ok *tilf. E.* [7] [musterit *E.* [8] [til sinna heimkynnia(!) *E.* [9] Simeonis ok Anne *tilf. E.* [10] [sueinn uera *E.* [11] [lata drepa hann *E.* [12] [let *E.* [13] *saal. E;* hefð *A.* [14] saukina *E.* [15] er *E.* [16] af *E.* [17] haufutlistir *E.* [18] [skyllt þotti *E.* [19] þeira *E.* [20] [hafði *E.* [21] [honum þotti þa *E.*

siðan at lavgvm til rikis kominn yfvir gyðingvm. [Enn er þav attv miok marga sonv, ok vorv þeir Alexander ok Aristobolvs þeira synir ok[1] gyðinga ættar i moðvrkyn, [[þaa let Herodes konvngr þessa konv eina ok tok otigna konv til sin at bvrðvm, þa sem hann hafði fyrr haftt við havnd ser ok atti son við, er het Antipater, ok vnni hann þeim sva mikit, at hann let drepa nockvra sonv sina skilgetna, firir þvi at hann villdi eptir savgn Josephvs, at Antipater tæki riki eptir hann. Ok firir þaa arfræning, er hann villdi giora við Alexandrvm ok Aristobolvm, þaa var hann rægðr við Avgvstvm, ok stefnði keisari Herode a sinn fvnd, ok varð hann firir þvi seinni til þessa illvirkis. Ok er Herodes kom til Romaborgar, þaa svarar hann avllvm þeim savkvm, er honvm vorv gefnar, ok for við sva mickla virðing heim, at Avgvstvs keisari hafði sætta sonv hans við hann, ok skylldi Herodes konvngr raða, hverr sona hans skylldi riki taka eptir hann. Ok segia svmir menn, (at) Herodes hefði þa vavrnn við sonv sina, at þeir hefði gefvit favðvr sinvm davðasavk, firir þvi at þeir villdv taka riki þat, er hann hellt af Avgvsto, ok sannaði Herodes þat lavg vera, at þeir hefði i þessvm illvilia fyrr tynt[2] erfð sinni. Ok for Herodes hina mestv sæmðarferð ok virðingar firir vitrv sakir til Romaborgar aa fvnd Avgvsti keisara[3].

Ok þaa[4] er Herodes for heim[5] styrkðr i riki ok virðing af keisara, þaa kom hann i Tharsvm[6] ok spvrði þar, at avstrvegs konvngar hofðv þaðan skip haftt, ok þav skip let hann brenna. Ok kom þaa fram spa Daviðs konvngs, sv er hann sagði, at meidd mvnndv[7] skip verða i Tharsis. Enn er Herodes konvngr kom heim [til rikiss sinns[8], þaa lysti hann firir gyðingvm þeiri semð, er hann hafði þegit af Avgvsto keisara, ok sendi þaa riddara sina með micklvm[9]

[1] [ok uoru þeir Alexander ok Aristobulus *E.* [2] tynt *tilskrevet over Linien i A af en meget senere Haand.* [3] [*mgl. E.* [4] *mgl. E.* [5] aptr *tilf. E.* [6] Tharsim *E.* [7] mundi *E.* [8] [i rike sitt *E.* [9] mikinn *E.*

styrk til Bethleem ok let drepa alla tvevetra[1] ok yngri sveina [i Bethleem[2] ok i þeim hervðvm, er þangat lagv vndir. Ok var sva giorla [at farið[3], at drepnir vorv sveinar einnar nætr gamlir. Enn þar er vmbræða[4] með klerkvm, firir hveria savk Herodes let [tvevetra sveina[5] drepa, en drottmn Jesvs var eigi ellri[6] en tolf mana^a gamall ok fiogvrra daga. En her erv fleiri orlavsnir heilagra feðra en ein. Ok er saga Jons gvllmvnz sv, at avstrvegs konvngar sæi tolf manvðvm fyrr stiornvna aa himin koma, en drottinn[7] væri fædr, ok þickir þat at likendvm firir leiðar [(sakir) þeirar, er a milli er Gyðingalanz ok Kalldealandz, at avstrvegs konvngar hefði þyrptt .xii. manvðr til ferðar ok bvnaðar, ok segir Jon gvllmvðr, at konvngar[8] kiæmi a fvnd drottinns Jesv, þaa er .xii. manvðr[9] ok .xiii.[10] dagar vorv liðnir fra þvi, er þeir saa stiornnvna.

En firir þvi at Herodes hafði vandliga[11] haftt af avstrvegs konvngvm, aa hverivm tima þeir havfðv stiornnvna fyrst sena[12], þaa segir Johannes crissostomvs, at konvngrinn Herodes ætlaði, at drottinn væri[13] þaa vetr gamall, er[14] konvngar komv til Jorsalaborgar ok hann sendi þaa til Bethleem, enn[15] þaa havfðv liðit aðrir tolf manvðr[9], þeir er hann hafði verit til fvndar Avgvsti[16] keisara, ok bavð Herodes þvi at savgnn Johannis crisostomi[17] tvevetra[1] sveina drepa. En allir aðrir kennifeðr þaa[18] segia, at avstrvegs konvngar sæi eigi fyrr stiornvna, en drottinn[19] væri fæddr, ok forv þeir aa .xii. davgvm ok komv hinn þrettanda dag a fvnd drottins[20] ok frv sancte Marie, [sem fyrr var sagtt[2]. Ok segia helgir feðr, at þessi ferð hafvi myckl [skiotari vorðit, en menn komi

[1] tuiuetra *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [eptir geingit *E.* [4] umtal *E.* [5] [tuiuetra(!) gaumul born *E.* [6] meir *E.* [7] Jesus *E.* [8] [sakir, at konungarnir *E.* [9] manadir *E.* [10] .xii. *E.* [11] spurn *tilf. E.* [12] sied *E.* [13] mundi *E.* [14] austruegs *tilf. E.* [15] ok *E.* [16] uid Augustum *E.* [17] gullmunz *E.* [18] *mgl. E.* [19] Jesus *tilf. E.* [20] med fornum *tilf. E.*

skilningv aa, at verða mætti nema með storvm iartegnvm[1], ok segia menn, at þeir hefði faraskiota[2], þaa er dromedarij heita, ok erv [þeir hestar[3] sva skiotir, at þeir fara meira aa einvm degi en aðrir hestar[4] tva daga. En þeir segia, at Herodes hvgsaði, at sa sveinn, er stiarna hafði fyllktt ok margar spar vorv fra rakðar, at konvngr væri gyðinga, þaa ætlaði Heródes, at hann mvndi synazt mega tvevetr[5] ok einnar nætr, en eigi mvndi hann stærrvm hefia[6] sinn alldr. Ok þat er Herodes let drepa ellri sveina ok yngri, en sva sem hann vissi, at drottinn var gamall, þaa segia ritningar, at hann syndi i þvi grimleik sinn, at hann setti sva mikinn mvn firir vm hans alldr. En þat sem a þickir greina i [frasavgnn heilagra feðra[7], þaa er saa haatr tekinn af vitrvm mavnnvm at segia[8] hvaratveggiv frasavgnn[9], en dæma hvarki vmæt, en þo þickir þat biartazt [ok oerfviðaz[3] at hafva fleiri manna vitni til [mals sannanar[10]. En þær greinir[11], er til boðorða mannkosta [koma eða rettrar trvar[12], þaa erv eigi rett skilðar, nema aa samtt komi, ok þarf at vita, hver savk til hefir verit, [ef annarr hefir[13] þat bannat, er i avðrvm stað hefvir þolat verit, ok ma navðzyn [verða lavgvm rikri[14].

Af ferdum Marie.

En meðan Herodes [var i Romaborg[15], aa þeim misservm þaa[16] vitraðiz eingill gvðs Joseph i svefni ok mællti [við hann[17], at hann skylldi vpp risa ok taka[18] sveininn Jesvm með ser ok Mariam moðvr hans ok fylgia þeim a Egiptaland, þvi at Herodes konvngr [ætlar at[19] raða sveininvm bana ok drepa hann, [ef hann verðr fvndinn[20]. Eptir þat forv þav a Egiptaland með drotni varvm.

[1] [fliotare uerit, enn menn megi skilning aa koma nema med storum taknum *E.* [2] haft fararskiota *E.* [3] [*mgl. E.* [4] eykir *E.* [5] tuæuetr *E.* [6] eda færa *tilf. E.* [7] [frasaugnum heilagra manna *E.* [8] setia framm *E.* [9] saugn *E.* [10] [malsannanar *E.* [11] sagnir *E.* [12] [eda rettrar truar heyra *E.* [13] [*tilf. E.* [14] [uera laugum rikare *E.* [15] [for til Romaborgar *E.* [16] *mgl. E.* [17] [til hans *E.* [18] *Her beg. d.* [19] [uillde *d.* [20] [*mgl. d.*

Ok er þat sagtt, at i einhverivm stað við gavtv[1] þeira þaa stoð fiktre[2] mikið ok fornt, sva at af vorv fvnaðar[3] allar limar, en treit lavt allt til iarðar i mot drotni ok[4] Marie. Ok þaa er[5] þat [rettiz vpp[6], þaa vorv [gronar allar limarnar[7], ok hengv vmhverfsvis[8] a limvnvm sæt epli ok stor[9]. En þat tre stendr aavallt[10] siðan með blomi[11], ok fa menn heilsv af[12] alldini, ef af[13] eta.

Þat giorðiz ok til tiðenda i þessi ferð at svmra manna savgn, [þaa er hin helga mær[14] Maria for með son sinn til Egiptalanðz[15], at kona[16] kom i ferð með þeim Joseph, ok hafði sv kona son sinn með ser sva vngan, at hann drack briost. Ok [aa einvm hverivm degi þaa[17] forv þav Maria[18] fram hia borg nockvrri[19], ok þotti Joseph þar mal at ægia[20] [faraskiotvm sinvm vtan borgar[21]. Ok meðan þav davlðvz[22], þaa for Joseph i borgina at kavpa þeim vistir, oc með honvm kona sv, er i forina[23] hafði komit með þeim Mariv. En Maria giætti sonar hennar, [ok het saa sveinn Dismas[24]. Ok [er moðirin var fra farinn, þaa tok Dismas at grata, ok[25] let hin sæla Maria hann drecka briost[26] sitt ok hvggaði hann. Enn er þav komv a Egiptaland, þaa skilðiz sv kona [fraa favrvneyti þeira[27]. Ok er sonr hennar Dismas var fvlltiða[28] [at alldri[21], þaa giorðiz hann vtilegvmaðr ok illvirki a Gyðingalandi. Ok þaa er drottinn Jesvs Kristr var krossfestr, þaa vorv krossfestir[29] tveir illvirkiar[30] [a sina havnd honvm hvarr[31], en sa het Dismas, er til hægri handar[32] var, ok hyggia menn, at sa [hafvi allr einn verit[33], er drack briost hinnar sælv

[1] ueg *E*. [2] eitt *tilf. E, d*. [3] funar *E*. [4] sælli *tilf. E*. [5] *tilf. E, d*. [6] [reistizt upp ok rettizt *E*. [7] [groner aller quister *d*. [8] umhuerfsom *d*. [9] storum uijd *E*. [10] iafnan *E, d*. [11] bloma *d*. [12] þui *tilf. E*. [13] *mgl. d*. [14] ok modir *tilf. E*. [15] [*mgl. d*. [16] ein *tilf. d*. [17] [einn dag *d*. [18] *mgl. E, d*. [19] einne *E, d*. [20] *saal. ogs. d*; æia *E*. [21] [*mgl. E*. [22] *saal. ogs. E, d*. [23] ferdina *E*; fauroneyti *d*. [24] [meðan *d*. [25] [sem sueinninn tok at grata, þa *E*. [26] *saal. E, d*; briostz *A*. [27] [uid þau *E*. [28] fulltiðe *d*. [29] með honum *tilf. d*. [30] spilluirkiar *E*. [31] [*mgl. d*. [32] honum *tilf. E, d*. [33] [se allr einn *E, d*.

Mariv ok leiðrettiz til hægri handar gvði, þaa er annarr illvirki, saa er drotni var til vinstri handar, gvðlastaði Jesvm Krist ok firirforst [1], ok het saa Gesmas[2].

En er drottinn [var a Egiptalandi [3], þaa giorðvz þar þav tiðendi [hina fyrstv nott, er hann var þar, þaa fellv skvrðgoð [4] af stavllvm sinvm, sva at i hveriv hvsi, þar [er skvrðgoð [5] vorv inni, þaa laa eitt a golfvi ok svndr brotið. Ok af drottinns tilkvamv aa Egiptaland þaa [6] tokz af þeim Egiptalandz mavnnvm þat afelli, er aa hafði legit a [6] þvi folki, siðan er Moyses for þaðan, at hver kona fæddi davtt hit fyrsta barnn, [er hvn ol [7], ok avll berkykvendi [8] fæddv davðan frvmbvrð [9] sinn. En er drottinn Jesvs ok hin helgazta [10] moðir hans Maria komv aa Egiptaland, þaa tokz af þeim [6] þetta davða alag, firir þvi at þaa var sa kominn, er alla leysti fra eilifvm davða til eilifs lifs. En þeir taka þaa lavsnn, er til þiona.

En firir hveria savk flyði [drottinn Jesvs [11] vndan vfriði Herodis konvngs, þar sem [12] hann kom þess erendiss i [heim þenna [13] at lata pinaz til hialpar avllv mankyni? Fim erv flotta greinir. Hin fyrsta grein heitir varygðar [14] flotti, [þa er [15] maðr flyr vndan oc varaz at taka mein [16] af vvinvm sinvm ok forðar ser við grandi en [17] avðrvm við synd. [Ok firir þessa savk flyði drottinn Jesvs vndan ofriði Herodis konvngs [18]. Annarr heitir litillætis flotti, ok hafva þann hofðingiar þeir, er firir litillætis savkvm [19] lata [20] þat valld [21], er þeir hafva, ok [lægia sik firir gvðs sakir ok gefvazt i annars valld ok ganga i klavstr oc [18] flyia heiminn ok alla hans bliðv. Hinn þriði heitir miskvnnar flotti eða milldi, ok hafva þann goðir menn i eptirliking drottinligra

[1] firirforsk *d.* [2] *Her har E et Tillæg, der er trykt ovenfor S. 39, 40.* [3] [kom aa Egiptaland (til Egiptalanz *d*) *E*, *d*. [4] [at skurðgoð fello *d.* [5] [sem þau *E.* [6] *mgl. E*, *d.* [7] [*mgl. E.* [8] berkuikinde *E.* [9] frumgetnat *E*, *d.* [10] drottning *tilf. E.* [11] [Jesus Cristr *d.* [12] *tilf. E*, *d.* [13] [heiminn *E*, *d.* [14] uaruðar *d*; uaradar *E.* [15] [*saal. E*, *d;* þar *A.* [16] meinlæti *E.* [17] ok *E*, *d.* [18] [*mgl. d.* [19] saker *E*, *d.* [20] flyia *E.* [21] ok rike *tilf. E*, *d.*

dæma, [er hann flyði a Egiptaland ok gaf sinvm mavnnvm þav dæmi [1], at þeir vægði vm stvndar sakir vndan ofriði ovina sinna, til þess at siðan [2] mætti þeir með sinni gvðligri [3] [oc sannligri [4] kenningv meira goðv [a leið [5] koma til fvlltings við gvðs kristni. Sem Pall postole giorði, þaa er hann flyði or Damasko, eigi firir hræzlv sakir, helldr firir þvi at hann matti [6] þar siðarr [7] meira goðv [aa leið [4] koma [eða i brað annars staðar [4]. [Þaa er sa [8] hinn fiorði, er ravn er morgvm olygnvz, hvilikr er, ok heitir hræzlv flotti, ef [9] maðr flyr firir hræzlv sakir, sem drottinn segir fra i gvðzspialli, at leigvmaðr saa hafvi, er flyr fra hiorðinni, þegar er vargrinn kemr. Enn fimti er kallaðr ofmetnaðar flotti, oc hefvir saa maðr ravn [ok vitorð [4] aa þeim, er hann þickiz betri en aðrir menn [10], ok þickia allir [11] syndvgir hia ser, ok eigi makligir at vera asamt við hann [12], [ok flyr firir þvi fra samvistv annarra manna [4]. Ok er þessa flotta getið i gvðzspialli, er sagt er fra yfvirgyðingi einvm, at hann vattaði, at hann [væri framarr at ser [13] en aðrir menn, ok þotti saa maðr, er bersyndvgr var [ok sva bað firir ser [14], at gvð skylldi likna honvm [15], eigi verðr at vera aasamt við sik, ok af iðran sinni þaa sagði gvð [16], at hann var [17] holpinn firir gvði, en sa er goðr þottiz varð berr at hofvtsynd.

Fra ferdum Josephs.

Þat er sagtt, at drottinn var .vii. vetr a Egiptalandi. Ok er hann var þar, þaa varð saa atbvrðr, at gvðs engill kom ok vitraðizt Joseph [ok sagði sva [18]: „Tak þv nv sveininn, Josep [19], ok far með hann ok moðvr hans aptr aa Jorsalaland [20], firir þvi at nv erv þeir andaðir [21], er hann

[1] [*tilf. E, d.* [2] siðarr *E, d.* [3] goðuilld *d.* [4] [*mgl. E.* [5] [aleiðes *E, d.* [6] mætti *d, E.* [7] siðan *E, d.* [8] [Sa er *E, d.* [9] er *E, d.* [10] ok af þui fyrirlætr hann adra *tilf. E;* oc firirlitr aðra menn *tilf. d.* [11] lagir ok *tilf. E.* [12] sik *E, d.* [13] [uar framar *E;* uar betr at ser *d.* [14] til gvds *tilf. E.* [15] [*mgl. d.* [16] honum *tilf. d, som ender med dette Ord.* [17] uæri *E.* [18] [sua seigiandi *E.* [19] Jesum *E.* [20] Gydingaland *E.* [21] daudir *E.*

villdv [at davðamanni hafva[1]. Eptir þetta for Joseph at boði eingilsins[2] a Jorsalaland.

Ok hafði Herodes [aðr nockvrvm vetrvm[3] daið herfviligvm davða, sva[4] at holld hans bolgnaði, ok sprvngv[5] a sar, ok fellv maðkar or sarvnvm. Ok[6] er hann sotti þetta mein, þaa for hann þannig[7], sem heit vavtnn[8] sprvttv[9] or iorðv, oc ætlaði ser þar nockvra fro[10] af, ok þar[11] spvrði hann þat, at gyðingar favgnvðv miok, ef hann dæi. [Ok þaa bavð hann[12] til sin sonvm hinna rikvztv manna, ok letz vilia þeim til sæmðar bioða ok virðingar. [Ok er þeir komv til hans, þaa let hann þaa setia i myrkvastofv[14]. Ok er at honvm leið, þaa bað hann Salomam systvr sina, at hvn leti drepa þaa [hina vngv menn[14] alla, til þess at þat væri yfvirbragð aa, at gyðingar greti davða hans. En þat illviliaboð hans var eigi haft, ok[15] þaa er hann var davðr, þaa gaf Saloma þeim avllvm frelsis[16] grið, ok forv þeir heim til feðra sinna.

En er Joseph kom aa Gyðingaland, þaa spvrði hann, at Archelavs[17] son Herodis konvngs hafði riki vm Jorsalaborg ok helming þess rikis, er haftt hafði faðir hans, ok ef hann villdi vera ogrimmari maðr[16] en faðir hans, þaa var honvm [vænt af Avgvsto keisara avllv Gyðingalandi[18]. Ok firir þvi at Arkelavs[17] var grimr maðr, þaa þorði Joseph eigi at fara i hans riki, ok for hann þaa i Galilea herað til Nazareth borgar, ok var þar drottinn Jesvs vpp fæddr, ok firir þaa [savk var hann[19] kallaðr Jesvs hinn naddverski.

Af uorri fru.

Enn[20] meðan drottinn[21] var þessa heims, þaa fylgði hin helga mær Maria [honvm, hans elskvlig moðir[19], ok nam at[22] honvm alla specð ok giæzkv, sva sem framazt[23]

[1] [drepa *E.* [2] heim *tilf. E.* [3] [nockurum uetrum adr *E.* [4] þui *E.* [5] fiellu þar *E.* [6] Enn þa *E.* [7] þangat *E.* [8] uoru ok *tilf. E.* [9] upp *tilf. E.* [10] ro *E.* [11] þa *E.* [12] [Baud hann þa *E.* [13] [Enn *E.* [14] [*mgl. E.* [15] fyrir þui at *E.* [16] *mgl. E.* [17] Archilaus *E.* [18] [ueitt af Augusto keisara allt Gydingaland *E.* [19] [*tilf. E.* [20] Alla tima *E.* [21] uorr *tilf. E.* [22] af *E.* [23] *tilf. E.*

ma nema eða mvna[1], ok framarr mycklv en hverr annarra heilagra manna. En þo at gvð veitti henni þessa lvti, þaa mat hvn sik eigi mikils, helldr var hvn þess at litillatari aavalltt[2] i allri atferð sinni, sem gvð veitti henni meiri dyrð. Gvðs pininngarvattar[3], þeir er her taka piningar[4] af vandvm mavnnvm firir gvðs[5] sakir, þaa[2] taka ovmbræðiliga dyrð af gvði firir. En þo hefvir[6] Maria enn framarr þessa dyrð en aðrir helgir menn, þvi at [aðrir helgir menn[7] tokv piningar a likama[8] sinvm, en avnd Mariv[9] var þaa pind, er hvn saa avgvm sinvm [aa, er[10] sonr hennar [var pinndr ok[11] krossfestr. En þat ma marka hellz at likendvm, hverssv sar henni mvndi vera sv syn, at sia einka son sinn pindan, þann er hvn [hafði getið af helgvm anda, ok hvn vissi hann[12] hafva allan gvðdom með þeim likama[13], er hann tok af hennar[14] holldi, [er avðrvm mavnnvm[15] fellr nær, þo at litið [se i mein[16] giort barni þeira, þvi er af syndvm er getið, ok sialfr hefvir litils kosti. En þeim mvn vnni Maria meiri ast ok heilagri sinvm syni, sem hann hafði verit nalægri henne en avðrvm mavnnvm. En eigi er [þat sagtt, at hvn[17] gerði iartegnir i lifvi sinv likamligar[18], þvi at allt lif hennar var iarteinvm æðra, af þvi at vandir menn giora iarteinir stvndvm, sem goðir menn. En ecki var þess[19] i lifvi Mariv, er vandir menn vm[2] hafvi, en martt mycklv helgara, en goðir menn [of nai[20]. En þo er ein hennar iartegnn helgari [ok æðri[21] en allar aðrar iartegnir heilagra manna, [sv er hvn bar drottin varnn, þann er allar iartegnir[21] ok miskvnn veitir helgvm mavnnvm sinvm. Ok þat allt gott, er gvð hefvir veitt[22] . hingatkvamv sonar sins, þaa hofvm ver af henni hlotið, þvi at gvð kavs hana af avllvm

[1] minna *E.* [2] *mgl. E.* [3] pislaruottar *E.* [4] pislir *E.* [5] hans *E.* [6] fru sancta *tilf. E.* [7] [þeir *E.* [8] likomum *E.* [9] sancte Marie *E.* [10] [at *E.* [11] [drottinn uorr uar *E.* [12] [uissc *E.* [13] likam *E.* [14] likam ok *tilf. E.* [15] [at aullum *E.* [16] [mein sic *E.* [17] [fra þui sagt, at Maria *E.* [18] likamligu *E.* [19] þat *E.* [20] [naa *E.* [21] [*mgl. E.* [22] til myskunnar *tilf. E.*

meygivm ok konvm ser til moðvr. [En hvat vm iafni avðrvm mavnnvm við hana [1], þar er hvn hefvir sva [myckls meiri [2] navistv hafða við gvðdominn sialfvan [3] en aðrir menn, er þeir naðv framastz, er saa drottinn Jesvm, er bæði er gvð ok maðr, eða heyrðv orð hans eða vorv [4] i herbergi með honvm ok attv mat við hann ok svefnn. En [5] Maria naði þvi framarr, at hvn hafði hann niv manvðr [6] ser i kviði, ok tok hann af hennar holldi allt likamlict eðli. Ok svaa sem allir lvtir vrðv at helgvm domvm, þeir er drotni [varvm vrðv [7] nalægir, sva [8] sem etan, er hann var i lagðr, [þa er hann var barnn [9], eða klæði hans eða margir lvtir aðrir, þeir sem hann villdi, at menn tæki iartegnir af, [þaa maa af slikv [10] marka, hve heilvg [5] Maria gvðs moðir er, er [11] alla æfvi hefvir [12] gvði þionat, ok var likari gvðs einglvm en mavnnvm i atferð sinni, [þegar aðr [13] hvn bæri [gvðs son [14], ok naði sva mikilli samvistv við [15] gvð, at hvn hafði hann ser [16] firir briosti skryddan sinvm likam [17].

Af haufdingium.

Þa er Archelavs [18] hafði riki haft eptir Herodem foðvr sinn, halft Gyðingaland, þaa hafði Herodes broðir hans Galilea herað, ok er þat fiorðvngr Gyðingalandz. Itvriam et Traconitidem hafði Philippvs broðir þeira, [ok er þat [19] annarr fiorðvngr rikissins. Þrir [hafa verit [7] konvngar [i Gyðingalandi [20] með Herodes nafni. Fyrst [21] var Herodes [hinn gamli, er kallaðr var [9] Askalonita, hann let drepa sveina [22] i Bethleem ok var einn yfvir avllv Gyðingalandi; þaa [23] var Herodes son Herodis enns gamla, saa var kallaðr Herodes Antipas, hann hafði Galilea, [sem aðr var sagt [9],

[1] [Eda huat megi audrum maunnum vid hana iafna *E.* [2] [mikla *E.* [3] meir *tilf. E.* [4] aasamt *tilf. E.* [5] sæl *tilf. E.* [6] manadi *E.* [7] [uoru *E.* [8] *mgl. E.* [9] [*mgl. E.* [10] [ma þat med þuiliku *E.* [11] su sem *E.* [12] hafdi *E.* [13] [þegar *E.* [14] [drottinn *E.* [15] drottinn *tilf. E.* [16] *tilf. E.* [17] likama *E.* [18] Archilaus *E.* [19] [þuiat þat er *E.* [20] [aa Jorsalalandi *E.* [21] Fystr *E.* [22] sueinana *E.* [23] annar *E.*

hann let drepa Johannem baptistam ok samþyctiz Pilato vm pisl drottins; þriði Herodes var kallaðr Agrippa, hann var sonr [Aristoboli sonar[1] Herodis ens gamla, sa let drepa[2] Jacobvm postola Jons broðvr ok setia[3] Petrvm postola i myrkvastofv, þaa er gvðs eingill kom ok leysti hann þaðan. Enn er Arkelavs hafði [rikið haft .xi.[4] vetr, þaa var firir sakar grimleiks hans af honvm tekið rikit, oc skipaði Avgvstvs keisari fiora havfðingia yfvir allt Gyðingaland, ok hafði þaa sinn fiorðvng hverr þeira. Havfðv þeir Herodes antipas ok Philippvs broðir hans þat [allt riki, sem aðr[5] var sagt, en Pilatvs hafði þann fiorðvng lanðz, er Jorsalaborg [stoð aa[6], en Lisanias hafði einn fiorðvng landz[7]. Ok helldv þessir hofðingiar riki af Tiberio keisara, þaa er Johannes[8] var við[9] ana Jordan, ok var þat a fimtanda ári [riki(s) Tiberij[10] keisara er[11] Jon tok at bioða[12] vatz skirnn, ok hefvir Jon baptista þaa skortt varla[7] tva vetr aa þritvgan, firir þvi at drottinn Jesvs Kristr var .vi. manvðvm yngri en Jon baptista. [Siðan er[13] drottinn var fædr, þaa [lifði ok[1] reð firir Romariki Avgvstvs keisari fiortan vetr, ok tok Tiberivs eptir hann riki, ok var þetta aa fimtanda aari hans rikis.

Kennimanna (fundr).

[Enn er[14] drottinn Jesvs hafði .ix. vetr ok .xx. ok þrettan davgvm meirr, þa var hann skirðr af Jone baptista i[15] Jordan þrettanda dag iola. [Ok þaa er .xii. manvðr vorv þaðan liðnir ok annan þrettanda dag iola[1], þaa giorði drottinn vin or vatni. Ok litlv eptir[16] pascha [þat var eptir þaa[1] let Herodes Antipas konvngr setia Jon baptista i myrkvastofv. Ok liðv þaa .xii. manvðr[17] sva, at [Jon baptista[18] var i varðveizlv konvngsins[19]. Ok nær paskvm

[1] [*mgl. E.* [2] hoggua *E.* [3] let *E.* [4] [riki haft .ix. *E.* [5] [af rike, sem fyrr *E.* [6] [stendr i *E.* [7] *mgl. E.* [8] Jon baptista *E.* [9] *tilf. E.* [10] [fyrr nefndz *E.* [11] *saal. E*; ok *A.* [12] boda *E.* [13] [Enn sidan *E.* [14] [Sua sem *E.* [15] aanne *tilf. E.* [16] fyrir *E.* [17] manadir *E.* [18] [Johannes *E.* [19] Herodes *E.*

annat varit þaa var hann[1] havggvinn i myrkvastofvnni. Ok að liðnvm .xii. manvðvm fra [pisl Jons baptista[2], þaa var drottinn Jesvs pindr at paskvm. Ok eptir þessi[3] tavlv þaa verðr alldr drottins fra fyrsta[4] ioladegi, ok bar hann þaa aa drottinsdag, [þess er hann var fæddr aa[5], .xxx. vetra ok .ii. vetr ok þat hinns þriðia arsinns, er varð[6] fra ioladegi til pascha. En Jon gvllmvðr segir, að drottinn hafvi lifvat her i heimi þria vetr hinns fiorða tigar, ok þat af hinvm fiorða, sem þaa var fra ioladegi ok til paska. [En þessa aratavlv drottinns hefr hinn helgi Jon eigi aa hinvm fyrsta ioladegi sem aðrir menn, þeir er sagtt hafva alldr drottins, hann hefr[7] þessa aratavlv[8] Mariv messv, þaa er Gabriel eingill boðaði frv sancte Marie holldgan gvðs sonar, ok telr Jon þaa niv manvðr[9], er Jesvs sannr gvð ok sannr maðr var i moðvr kviði, ok kallar þat einn vetr, firir[10] þvi at þat er[6] meiri lvtr missera, ok verðr [at þessi atfavr Jon[11] samþyker við aðra menn vm aratavlv drottins [. Ok er sia aratala af hinvm æztvm ok hinvm skynsavmavztvm kennifeðrvm halldin vm alldr drottins vars[12], at fra þvi er hann holldgaðiz in annvntiatione sancte Marie hafi hann lifvat .xxx. vetra ok [tva vetr fvlla[13], ok hefiazt þaa avll ar a þeim dyrðliga[14] degi, er Gabriel var sendr til [hinnar sælv Mariv[15]. Ok þaðan fra liðnvm þrim vetrvm hinns fiorða tigar þaa var drottinn aa þeim sama degi krossfestr til hialpar[16] avllv mankyni. Nv hafva þessa [tavlv ok[12] trv vm alldr drottinligrar hervistar hverr pafvi eptir annan halldið [ok ritað, ok allir Romveriar þeim samþyckir aa þat orðit, þo at nockvrir froðir menn segi annan veg pisl hans verit hafva[12]. Ok a þeim[17] kennimanna fvndi, er Innocentivs [pafvi var aa ok[18] tveir patriarchar með honvm,

[1] Johannes *E.* [2] [pinsl Johannis baptiste *E.* [3] *saal. E;* þessa *A.* [4] *mgl. E.* [5] [er hann uar fæddr *E.* [6] uar *E.* [7] [Ok hefr hann *E.* [8] aa *tilf. E.* [9] manadi *E.* [10] fra *E.* [11] [med þessi atferd Jon gullmudr *E.* [12] [*mgl. E.* [13] [þria *E.* [14] dyrdar *E.* [15] [Marie *E.* [16] lausnar *E.* [17] sama *tilf. E.* [18] [helli ok aa uoru *E.*

[annarr af Jorsavlvm enn annarr af Micklagarði[1], ok með þeim erkibyskvpar tveir hins atta tigar, ok lioðbyskvpar tveir ok tvttvgv hinns fimta hvndraðs, abotar með priorvm a nivnda hvndraði, enn otal annarra [meistara ok[1] klerka, [er vm allan heim hofðv farit til Romaborgar at boði Innocentivs pafva, er hinn þriði var með þvi nafni i postola sæti[1], þaa var þessi aratala drottinligs alldrs havfð[2], ok þaðan fra talið, hverssv margir vetr liðit havfðv fra hollgan drottinns, þaa er þessi kennimanna fvndr var i Latran, ok var þat [þvsvnd vetra ok tvav hvndrað[3] ok .xv. vettr.

Sermo Johannis apostoli.

Þat vattar ok[2] hinn sæli Jon postoli, at hin sæla[4] mær Maria var við stavdd, þaa er[5] drottinn var krossfestr. Ok ma þat[2] hverr maðr sia, er nokkvra hvgsan [kann ok ætlan[6], hverssv mycklv hvn mvndi helldr vilia sialf taka [alla pisl[7] a sinn likama[8], helldr en sia son sinn pindan, þann er hvn vnni mycklv meira en sialfri ser. Þvi er hennar pining meiri ok helgari en annarra[9] manna, at [holld hennar varð mycklv sarara[10] við davða drottins sonar sinns, en[11] engi[12] maðr megi kenna aa [sinvm likam[13]. Ok maa sva hvgvitr maðr ok mivkhiartaðr næst vm[2] komaz at ætla vm hennar sarleika, þaa er hann ser a pislarmark sinns lavsnara, at varla man hann mega[2] vatni hallda, ef hann hvgleiðir vandliga [mikilleik gvðs piningar[14], ok er þat vitnissbvrðr, hverssv mikil ravn sællar Marie var at sia [avll meinlæti, þav er drottinn bar a sinvm pislardegi, ok sia[1] þat bloð, er dvnði or sarvm drottins, þaa er hann var krossfestr.

Ok segia[15] ritningar, at drotni hafvi fim sinnvm bloð rvnnið. Fyrst er hann var skirðr vmskvrðar skirnn; ok

[1] [*mgl. E.* [2] *mgl. E.* [3] [þushundrat uetra ok .cc. *E.* [4] blezada *E.* [5] uor *tilf. E.* [6] [eda ætlan hefir *E.* [7] [pisler *E.* [8] likam *E.* [9] helgra *tilf. E.* [10] [aund hennar uar miklu sarare *E.* [11] *saal. E; at A.* [12] nockr *E.* [13] [sinn likama *E.* [14] [mikilleika drottinligra pininga *E.* [15] þat *tilf. E.*

vm nottina, aðr [hann væri handtekinn[1], þaa sveittiz hann bloði aa bæn sinni; hit þriðia sinn, þaa er hann var bvndinn við stolpann[2] ok barðr; fiorða sinn, þaa er hann var krossfestr[3] ok fætr vorv neglldir aa krossinn; hit fimta sinn, þaa er Longinvs lagði spioti i siðv honvm, ok rann or sarinv bloð ok vatnn[3].

Sva segir ok[4] hinn helgi Jon postoli, at þaa er allir aðrir[4] gvðs astvinir havfðv flyit fra honvm firir hræzlv sakir, þaa stoð [hin sæla[5] Maria gvðs getara hia krossinvm helga til hægri handar syni sinvm, [[þar sem hann heck aa trenv[6], en Jon[7] systvrson hennar til annarrar handar gvði[8]. Ok aðr en drottinn leti lif sitt, sva at avndin skilðiz við likamann, [þaa mællti[9] hann til moðvr sinnar ok Jons postola frænda sinns, [ok bað[10], at Maria skylldi vera Joni i moðvr stað, en Jon[11] henni i sonar stað. Eptir þat dó Jesvs Kristr drottinn varr likams davða aa krossinvm helga, ok [var þaa Maria moðir hans halfimtvg at alldri[12], ok lifði .ix. vetr siðan at flestra manna savgnn.

En lavgardaginn eptir [er drottinn hafði aðr[13] fr(i)adaginn pindr verið, þaa vorv allir gvðs astvinir með ifva[14] vm hans vpprisv, ok trvðv eigi til fvllz, nema hin helgazta [mær ok moðir[15] Maria, hvn ifvaði[16] alldregi vm drottins vpprisv ok almátt, ok var hvn ein þann lavgardag af þeim mavnnvm[4] avllvm, er [i heiminvm vorv[17], með rettri trv, ok er þat þaðan af[4] tekit, [er henni er lavgardagr[18] mest

[1] [enn hann uar tekinn *E* [2] *saal. E;* stopann *A.* [3] ok hendr hans *tilf. E.* [4] *mgl. E.* [5] [sæl *E.* [6] [*mgl. E.* [7] postoli *tilf. E.* [8] *Her har E det ovenfor S. 48 Note 4 anførte Tillæg.* [9] [taladi *E.* [10] [biodandi *E.* [11] hann *E.* [12] [hafdi þa sæl Maria modir hans .uii. uetr hins .u.ta tigar *E.* [13] [sem drottinn hafdi adr aa *E.* [14] efa *E.* [15] [ok hin sælazta, hin dyrdligazta ok hin mætazta, ok hin sætazta, eilifliga blezut mær ok modir iungfru saucta *E.* [16] efadi *E.* [17] [þa uoru i heiminum *E.* [18] [med audrum skynsamligum greinum, sem sidar segir ok finnazt megu i iarteignum uorrar fru sancte Marie, þar sem ritad er af laugardeigi, at henne sie sa dagr *E.*

halldinn i hverri vikv, ef eigi er einvirðis avnnvr tiðagiorð til sett. En aa fyrsta paschadegi, þaa er drottinn reis af davða, i þann tima dægra er[1] ritningar visa til, þaa vitraðiz hann sinvm astvinvm, ok hyggia menn[2], at hann hafvi vitrazt einvirðis Mariv[3] moðvr sinni, þo at gvðzpioll greini eigi atbvrði vm þat [i sinni frasavgnn[4]. Ok maa sva hvg [eptir renna[5], at þeim mvn sarari sem henni var pisl[6] sonar sins en avllvm avðrvm[7] hans astvinvm, þeim mvn meiri fagnaðr varð henni at[8] hans vpprisv en avllvm avðrvm[7] hans astvinvm. Eptir pisl[6] drottins ok vpprisv hans þaa fylgði Maria drotning postolvm gvðs[9], ok varðveitti mest rað hennar Jon postoli [ok gvðzspiallamaðr, sva[4] sem drottinn hafði [boðit honvm[10], at hann skylldi henni þiona sem moðvr sinni.

Meðan [Maria drottning[11] var i þessvm heimi, þaa var hvn i þeim stoðvm, er Kristr var borinn eða pindr eða hann ste[12] til himna, [eða for þar a milli[4], til þess at henni skylldi alldregi fyrnaz stormerki drottins vars. Ok maa þaðan af sia hita astar þeirar, er hvn hafði, er[13] henni syndiz hverr staðrinn saa vnaðsamligr, er drottinn Jesvs hafði til komið ok nockvð til merkia orðit i[14] hans þarkvamv. [En er Maria hafði niv vetr lifvat eptir pisl drottinns at flestra manna savgnn, ok er þaa[15] orðin vetri minnr en halfsextvg, þaa kom sialfr drottinn Jesvs Kristr ok bavð henni til [eilifs fagnaðar[16] i himinrikis dyrð.

Framfor Marie.

Enn a þeim degi er [en dyra drottning en sæla Maria gvðs getara[17] andaðiz, þaa vorv[18] við staddir allir postolar gvðs. Ok segia sva froðir[19] kennifeðr, at hvar sem [hvergi

[1] sem *E.* [2] þat *tilf. E.* [3] sælli Marie *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [sinum eptir koma *E.* [6] pinsl *E.* [7] *tilf. E.* [8] af *E.* [9] drottins *E.* [10] [mællt *E.* [11] [fru sancta Maria *E.* [12] steig *E.* [13] at *E.* [14] uid *E.* [15] [Þa er hin dyrazta drottning himins oc iardar fru sancta Maria var *E, som med disse Ord begynder nyt Capitel.* [16] [til eilifra fagnada *E.* [17] [guds moder *E.* [18] þar *tilf. E.* [19] *mgl. E.*

þeira vorv aðr staddir, þaa var þaðan[1] vpp nvminn með engiligv fvlltingi ok settr þar niðr, sem hin sæla Maria andaðiz. [Eptir þeiri likingv sem gvðs engill giorði við Abbacuk spamann, þaa er hann for at færa verkmonnvm sinvm vist. Þaa kom til spamannzins engill sendr af gvði, ok tok Abbacuk vpp ok bar hann eptir lopti margar dagleiðir a litilli stvndv, ok setti aa dyragrof þaa niðr i Babilon hinni micklo, sem Daniel spamaðr var i settr, ok bavð engillinn, at hann skylldi faa vist Danieli til davgvrðar, sem hann hafði ætlat verkmavnnvm sinvm. Ok þaa er Daniel var mettr, þaa bar engillinn hann aptr ok setti hann niðr aa Gyðingalandi[2]. Svmir froðir menn segia, at gvð hafvi þat aðr vitrað postolvm sinvm, at þeir skylldv allir a þeim degi, er[3] hin sæla Maria andaðiz, vera komnir i [dal þann er heitir[4] Josaphat, ok hefir þaa þeira ferð verið eptir[5] manndoms eðli. [Ok erv margar frasagnir, sem segir hinn sæli Jeronimvs prestr, vm þenna atbvrð[2]. En flestir [menn þocka[6], at þeira ferð hafvi með [meira flyti ok[7] iartegnvm verið en minnvm.

Enn þat er allra manna savgnn, at þeir vorv þar við staddir, [er hin sæla[8] Maria andaðiz, [firir þvi at hvn andaðiz[9] fyrr en þeir skiptvz til landa, [firir þvi at þat var .xii. vetrvm eptir pisl drottins vars, ok aa hverivm .xii. manvðvm þaa havfðv þeir fvnd sinn a millvm, þann er þeir kvomv til Jorsalaborgar, ok forv aa hinn næstv lavnd ok hervð, er liggia i nand við Jorsalaborg, ok er þo kallat ecki, at þeir skiptiz til landa, meðan þeir havfðv þessa stefnv. Ok a siðazta fvndi þaa reðv þeir skilnað sinn ok bravtferð til fiarlægra landa, ok[10] þaa ortv þeir Credo in devm, til þess at allir kendi þeir [einn veg[11] at trva a gvð, ok skylldi við þessi trv[12] orð engi leggia ne af taka, ok þeir

[1] [huer uar adr staddr, þa uar hann *E.* [2] [*mgl. E.* [3] sem *E.* [4] [dalinn *E.* [5] med *E.* [6] [hyggia *E.* [7] [meirum *E.* [8] [sem sæl *E.* [9] [þuiat þat uard *E.* [10] [Enn er þeir riedu skilnat sinn *E.* [11] [*saal. E; einning A.* [12] *mgl. E.*

lvtir [er þar[1] vorv boðnir, skylldv eigi breytaz, [sva sem nv er þat avllvm skyllt at hallda, sem aa storðingvm eða prestastefnvm er tekit, þar sem hinir vitrvztv menn hvers landz eða rikis finnaz at[2]. En þrim vetrvm [aðr hafði en dyra drotning gvðs moðir Maria[3] andaz at hiaverandvm avllvm[4] postolvm. En Jacobvs postole Jons broðir var fyrr af heimi kallaðr, en [hin sæla[5] Maria andaðiz, ok kom hann þaa[6] með almatkvm lavsnara[7] drotni Jesv Kristo i moti avnd sællar gvðs moðvr Marie sialfs sinns moðvrsystvr.

Þat[8] finnz optt i sagnnvm[9] heilagra manna, at einglar gvðs koma ok vitraz i andlati þeira með liose, eða þeir er hia standa kenna himneskan ilm, eða heyra [fagran savng[10]. En[11] ef drottinn Jesvs Kristr veitir optt mickla dyrð i andlati þræla sinna eða þiona, þaa megvm ver af[12] likendvm þaðan af ætla[13], hversv mickla[14] dyrð hann mvndi veita i andlati moðvr sinnar, er drottning er[15] allra heilagra, [eða ella[16] hefði hann eigi halldit lavg sin sialfr[6], þav er hann bavð hverivm manni at vegsama foðvr sinn ok moðvr. Af þvi skolvm ver trva, at sa er lavgin kom at fylla en eigi at eyða þeim[6], drottinn sialfr Jesvs Kristr, for i moti avnd moðvr sinnar með allri himna dyrð ok ovmbræðiligvm ilm, ok var af þeim mavnnvm, er við andlat gvðs moðvr Marie vorv, [i andlati hennar, at sumra manna frasavgnn en allra manna trv[2], sen ok heyrð avll sv dyrð, er menn megv[17] bera eða standaz at sia eða heyra. En avnd hennar var vppnvmin[18] yfvir avll eingla fylki, ok lvta allir englar henne ok allir helgir[19] aa himni. En likami[20] sællar heilagrar[6] Marie var iarðaðr i dal þeim er heitir Vallis

[1] [sem þa *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [eptir er hin dyra drottning blezut guds moder Maria hafdi *E.* [4] guds *tilf. E.* [5] [blezut *E.* [6] *mgl. E.* [7] norum *tilf. E.* [8] Medr þui at þat *E.* [9] saugum *E.* [10] [fagra saungua *E.* [11] ok *E.* [12] at *E.* [13] marka *E.* [14] haleita *E.* [15] uar *E.* [16] [ella hui mundi hann eigi heidra sina modr sina (!), þui þa *E.* [17] mega eigi *E.* [18] upphafin *E.* [19] menn *tilf. E.* [20] likamr *E.*

Josaphat, ok var þar siðan dyrðlig kirkia gior henne til dyrðar. [En nv er grof hennar tom fvndin[1].

Staðr sa er [hin helga mær Maria andaðizt, heitir sem aðr var sagtt vallis Josaphat. Hann[2] liggr a milli fialla tveggia þeira[3], er annað heitir[4] Oliveti enn annað[4] Syon. En [avðrvm megin Syon stendr Jorsalaborg, ok iafnt i fiallzhliðinni hafði Davið konvngr latið giora tvrnn hafvan i borginni, sa er yfvir bar at hæð aðra tvrna, þaa er i borginni vorv, ok tok saa tvrnn nafnn af fiallinv, þvi er borgin stoð i, ok het Syon. Ok[1] af þvi fialli Oliveti steig drottinn Jesvs[3] til himna.

Þat er oc savgnn heilagra ritninga, at [domrinn efzti[5], saa er drottinn dæmir vm[6] alltt mankyn, skyli þar vera vppi i loptinv yfvir dalnvm Josaphat, ok horfvi[7] en vinstri havnd drottins til iarðar, enn hinn hægri til himins. Ok skal[8] þo ecki hallt ne skagtt[9] vera, firir þvi at iafnerfvitt er at renna hvginvm[10] til himins sem til iarðar, [11]avstr sem i[3] vestr, ok hvergi ferr hann hallr, hvertt sem hann rennir[12]. En þaa er avndin hefvir tekit [likamann, þann sem hann bar her i heimi[13], þaa skolv goðra manna likamir taka ferfallda[14] pryði, firir þvi at hverr maðr er skapaðr af fiorvm hofvtskepnvm, elldi, lopti, vatni[15], iavrðv, [ok er þetta efni saman haftt til allra likamligra lvta af gvði[1], en avnd er af engv efnni skopvð. En likami[16], sa er gvði hefvir þessa heims þionað, þaa tekr þessi lavn aa domsdegi: hann skal vera sva [lettfærr ok[1] skiotr sem hvgr mannz, sva gagnnfærr eða[17] smasmvgall, at þo at hit styrkazta fiall væri firir, þaa væri[18] hann þegar i gegnnvm ok þravngvir engan stað eða minkar ecki rvm, þo at [se i[19]. Hann skal vera .vii.[20] lvtvm biartari en sol, en lifva an avllvm

[1] [*mgl. E.* [2] [fyrr uar nefndr, at sæl Maria andadizt *E.* [3] *mgl. E.* [4] mons *tilf. E.* [5] [hinn efsti domadagr *E.* [6] yfir *E.* [7] horfir *E.* [8] þaa *tilf. E.* [9] skakt *E.* [10] hugnum *E.* [11] i *tilf. E.* [12] rennr *E.* [13] [likama i audru life *E.* [14] fiorfallda *E.* [15] ok *tilf. E.* [16] likamr *E.* [17] ok *E.* [18] er *E.* [19] *saal. E*; sæi *A.* [20] siau *E.*

sivkleika ok rikia at eilifv með gvði. En hverr mætti þessv trva, at sa hinn sami likami[1], er nv ma eigi einn faðm lypta ser af iorðv, sva at eigi falli hann aptr þegar til hennar, mvni sva greiðfær vera[2] sem hvgr manz, ok iafntt[3] mega fara eptir lopti sem [4]iorðv, ok þessa nattvrv eða eðli alla[5] taka, sem aðr var taltt[6], nema drottinn Jesvs Kristr, er bæði er gvð ok maðr, hafði[7] þetta synt [i dæmvm hervistar sinnar[8].

Firir[9] pisl sina syndi hann lettfæri likamans, þaa er hann geck þvrrvm fotvm vm [sia, ok gaf þat Petro postola, at hans likami geck a vatni sem a landi, meðan hann trvði ifvalavst, at lyða mvndi. Ok[10] sa hinn sami likami, er getinn var af Mariv meyiv, þyrpti[11] eigi rvm, þar[12] hann let beraz fra henni at obrvgðnvm hennar likama, [sem fyrr er sagtt[13], ok syndi þaa, hvertt eðli likamir manna skolv hafva [eptir vpprisv[14], þeir er i fagnaði lifa með gvði, en þar kemr engi, nema [aðr se[15] reinsaðr af avllvm syndvm.

[Eptir vpprisv drottins kom hann sialfr til lærisveina sinna at lycðvm dyrum, ok syndi þeim þann sama likama, er krossfestr var ok bað Thomas postola taka hendi sinni aa avrvnvm, þar sem naglarnir hofðv i gegnnvm staðit, ok sva aa siðvsarit. Ok sva er ok lesit, at Thomas postole kom til Dionisivs ok brvðar hans at lvcðv þvi hvsi, er þav hvilðv i.

At likamir manna skolv vera biartir sem sol, en hvn .vii. lvtvm þaa biartari en nv, þaa syndi drottinn þat a fiallinv[16], þaa er hann bavð, at Petr postole ok Johannes ok Jacobvs skylldv[17] ganga vpp aa fiallið [með honvm[13] fra avðrvm mavnnvm. Ok þaa er þeir kvomv [vpp aa Tabor[18],

[1] likamr *E.* [2] uerda *E.* [3] einn ueg *E.* [4] aa *tilf. E.* [5] *mgl. E.* [6] tiad *E.* [7] hefdi *E.* [8] [med dæmum i hervist sinni *E.* [9] Eptir *E.* [10] [sio. Enn *E.* [11] þurfti *E.* [12] þa er *E.* [13] [*mgl. E.* [14] [aa upprisudeige *E.* [15] [hann sie adr *E.* [16] [Þat syndi drottinn ok aa fiallinu Thabor, at likamir manna skyllde uera biartari enn sol, enn hun .uii. hlutum biartare þa enn nu, *E.* [17] skyllde *E.* [18] [þar *E.*

þaa syndi drottinn Jesvs þeim sinn likama biartan sem sol, ok klæði sin hvit sem snio, ok var [þaa þeim Petro[1] synd sv fegrð, er goðra manna [andir skolv hafva eptir domsdag[2]. [Ifvalaust er avllvm rett[illegible]vðvm mavnnvm, at lif er eilift ok endalavst riki með almattkvm gvði, þat sem avllvm goðvm mavnnvm verðr til boðið eptir domsdag, ok drottinn sialfr syndi eptir vpprisv sina ok sagði at[3] goðir menn skylldv hafva[4].

Nv erv þessar fiorar astgiafvar veittar likavmvm goðra manna i andligv lifvi [. En avnd[5] tekr þrefvallda[6] pryði af gvðe, firir þvi at hvn er með þrennv afli skavpð[7], [henne er gefvin skynsemi, fyse, bræði, ok maðrinn er skapaðr[8] eptir likneskiv heilagrar þrenningar ok likingv gvðs[4]. En hvað er þat at segia[9], at maðrinn beri likneski[10] gvðs, þar er gvð er i avllvm stoðvm, ok eptir gvðdoms eðli ma honvm eigi limv ætla, hvat skal þaa heita hans likneskia, [þat er maðrinn berr[4]? Giafvar þær [erv kallaðar likneski[11] gvðs, er nattvrvgiafvar heita ok sameiginligar erv goðvm ok vandvm, þat er afll, vit ok froðleikr[12], ok[13] allt þat er hafa ma goðr maðr, sva at eigi minnkizt[14] hans verðleikr [við til gvðs[15], ok vandr maðr, sva at eigi æxliz[16] hans verðleikr [við firir[17] gvði. Nv er þetta kallat gvðs likneski, firir þvi at gvð er sva styrkr, at hann er til einskis afllvani[18], þvi at hann er almattigr, [hann er kallaðr ok spekin[19] sialf, friðari ok fegri en alltt annat, ok sva langt vmfram i avllvm lvtvm, at eingi[20] maa samvirðingv til[21] koma ok [enga ætlan aa hafa[22]. Ok er maðrinn með þessvm hætti gvðs likneskia, at engvm er allz varnað [af giof likamligs eðlis[23].

[1] [þeim þa *E.* [2] [likamir hafa eptir domsdag *E.* [3] *Her beg. d.* [4] [*mgl. E.* [5] [, at aundin *E.* [6] þrifallda *E.* [7] skauput *E.* [8] skapðr *d.* [9] at kalla *tilf. d.* [10] likneskiu *E.* [11] [er likneskia *E.* [12] friðleikr *d, E.* [13] *Her beg. e.* [14] minkar *e, E.* [15] [vid gud *E.* [16] æxlazt *E.* [17] [firir *E.* [18] vanafli *d.* [19] [hann er kallaðr spekðin *d*; hann er ok kallaz spektin *e;* ok kallazt spektin *E.* [20] engri *d, e.* [21] við *e, E.* [22] [engri ætlan a koma *d;* eingi ætlan aa koma ne hafa *E.* [23] [af þessum giofum likams eðlissins *e; mgl. E.*

En hvat skilr likneskiv [ok liking gvðs[1]? Liking gvðs erv kallaðar andligar giafvar hans, þær er engir megv hafa nema goðir menn [ok eigi erv sameiginligar með vandvm mavnnvm[2], þat er styrkð við freistni, þolinmæði við motgiorðamenn sina, retlæti vm alla lvti, hofstilling[3] við allt, firir þvi at sva segir rittningin, at ecki er verk heilagtt nema stilling fylgi. Nv berr maðrinn þaa liking gvðs, sva[4] sem hann er til skapaðr, er hann hefvir andliga mannkosti, en þaa tynir hann þessi liking, er hann misbyðr gvði ok lifvir i[5] hofvtsynda lifvi. En með iðran sannri skal hana aptr kavpa ok vpp taka. En eigi maa tyna likneskiv gvðs, firir þvi at hvn er sameiginlig[6] goðvm mavnnvm ok vandvm. En sv avnd er berr gvðs liking a[7] ser, sva at þessa mannkostv[8] hefvir a [efztv stvndv[9] sinnar hervistar, þaa[10] tekr þaa dyrð ok orvggleik gvðs astrikis, at alldregi maa misgiora af þeim astarhita, er hvn ann gvði. Þaa veit hvn[11] allt, þat er hvn ma bera af sinvm verðleik, ok henne er vndir, at hvn viti, ok iafnnvel annars vilia sem sialfs sins, ok þaa skal hverr kenna annan. Ok er þat þaðan af vitað, at þaa er drottinn syndi þeim Petro, [Jacobo, Johanne[12] a Tabor[13] likama sinn biartan sem sol, þaa komv til drottinns[14] þeir Moyses ok Helyas, ok kendi Petrvs baða ok hafði hvarngi[15] seeð fyrri[16], ok gafz Petro þat vit[17] kennispeki, sem menn skolv hafva i eilifvm fagnaði. Ok er her leyst or margs mannz spvrningv[18], hvartt hann skal kenna astmenn sina i avðrv lifvi. Þaa er hinn þriði lvtr fagnaðr endalavss, er avndin fagnar eigi minnr annars sælv en [sialfs sins[19].

[1] [eða liking guðs *d;* guðs ok liking *e;* guds eda liking *E.* [2] oc goðum *tilf. d;* [*mgl. E.* [3] hof ok stilling *E.* [4] þa *øvr:* [5] *mgl. øvr.* [6] sameigin *øvr.* [7] i *E.* [8] mannkosti *øvr.* [9] [efstum daugum *E.* [10] *mgl. E, e.* [11] ok *tilf. E, e.* [12] [Jone oc Jacobo *d;* Jacobo ok Johanni *e; mgl. E.* [13] sva heitanda fialli *tilf. e.* [14] hans þangat *E, e.* [15] *saal. e;* huorngann *E;* hvargi *A; bortrevet i d.* [16] aðr, *e, E.* [17] ok *tilf. E.* [18] spurning *øvr.* [19] [sinne *E;* sialfs sin *e.*

En þessar .vii. giptir, er maðrinn[1] tekr i vpprisv sinni, þaa hefvir gvð synt [avital[2] til[3] með nattvrv solarinnar. Solin hefvir .vii. nattvrvr: Geisli hennar ferr i gegnvm [gler, þar sem þat er heillt[4], [ok þarf ecki rvm[3]. Solin er[5] biort [i sinni nattvrv[3]. A einv avgabragði lysir hvn allan heiminn, sva er hvn[6] skiotfær. Alldregi þverr hvn ne[7] vex, ok merkir hvn i þvi oþrotnanda lif [ok stoðvglict[3] eptir domsdag. Solin heitir [ok floar[3] alla verolld, ok merkir hennar hiti eilifvan astarhita, þann er goðir menn hafva til gvðs ok sin a millvm annars heims. Solin [birtir vm[8] allan heim, ok merkir hennar lios[9] þat, at hverivm manni, er i fagnaði eilifvm [er, er[10] annars vili iamlioss[11] sem sinn. [Solin birtir[12] ok gleðr[13] alla þaa, er heiminn byggia, þvi at[14] af henni taka himintvnglin liosit[15], [ok verolldin, loptt ok iorð[3]. Af hennar hita [rennr vpp ok[3] grær viðr ok gras með þeiri vavkv, er gvð vill tempra solar hitann, at eigi verði ofheitr[16], firir þvi at ecki fræfvaz[17] iarðar eðli, nema samtt[18] komi hiti ok vavkva. [Ok gleðr þannig[19] ok giorir fagnað solar nattvra allri verolldv, ok merkir þetta þann fagnað, er avndin fagnar annars heims i himinriki ok glez iafnnvel af annars gleði ok sælv sem sialfrar sin[20].

Sva segir[21] ok, at goðir menn liði vpp i lopt, fra þvi [er gvð[22] dæmir, ok merkir þat i þvi, at þeir allir, er gvði verða til hægri handar [aa alþyðv vpprisvdegi[3], elskvðv meir himneska lvti en iarðliga. Enn þeir er gvði erv til vinstri handar, þaa erv niðri aa iorðv ok megv eigi komaz i loptið vpp, þvi at þeir elskvðv iarðliga lvti, en hofnvðv himneskvm.

[1] manndomrinn *ovr.* [2] *saal. ogs. d, e.* [3] [*mgl. E.* [4] [ravflavst glær *d.* [5] ok *tilf. e, E.* [6] ok *tilf. d, E.* [7] eða *e, E.* [8] [birtir oc lysir *d*; lysir ok *e, E.* [9] lius *e.* [10] [er, þa er *d*; *mgl e, E.* [11] iafnliuss *e.* [12] bliðir *d, e.* [13] glaðar *e.* [14] [ok *E.* [16] liusit *e.* [16] ofheitt *E.* [17] friovaz *ovr.* [18] asamt *e, E.* [19] þannveg *d, e.* [20] *saal. ogs. d, e*; [*mgl. E.* [21] seigizt *E.* [22] [sem drottinn sitr ok *e, E.*

Af uppnumning Marie.

En[1] firir þvi at grof hinnar [sælv Mariv[2] er tóm ok likami hennar finnz eigi, þaa hyggia menn, at hvn hafvi af davða risit ok siti nv i hasæti með syni sinvm yfvir avllvm eingla fylkivm með avnd ok likama. En þar kveðr Jeronimvs[3] skyrtt aa, at hvn andaðiz [ok varð i iorð lagit[4], en hann segir eigi vist, hvart helldr var, at hon tok vpprisv likama sinns litlv eptir andlát sitt, eða væri folginn likami hennar, til þess at syndgir[5] menn næði eigi at sia eða havndla.

Vm vppnvmning hinnar sælv Mariv ok motferð drottinns ok himneskrar hirðar með honvm sagði firir Salomon enn spaki, [ok hafði[6] þat[7] orðtak, sem astvinir erv vanir at hafva til sinna [kvnnra manna[8], þa[9] er[10] þeim kemr til handa sv tignn ok hofvtgiæfva af havfðingivm þeim veitt, [er[11] eingi hefvir þvilika[12] hlotið hans ætmanna, ok hans kvnnir menn sia hann tignaþan vm alla menn fram[13], þaa spyria þeir, [sem þeir[14] kenni manninn eigi, [hverr saa se[13]. Eptir þessv orðtaki til lofs gvðs moðvr Marie ok heilagre kristni mællti Salomon a þessa leið: Que est ista, que ascendit sicut aurora consurgens, pulcra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorvm acies ordinata. Þessi orð þyðaz sva: Hver er þessi sva mycklv dyrðligri en aðrar, er vpp ste[15] sva sem vpprennandi[16] dagsbrvn, favgr sem tvngll, valit[17] sem sol, ogvrlig sem skipvð fylking hermanna.

Til þess at sia[18] spasaga megi lios[19] verða, þaa verðr at hvgleiða nattvrv þessa[20] lvta, [er hinn vitrazti maðr hefvir dæmi af tekit til lofs frv sancte Marie[13]. Firir þvi at þat

[1] Nv *e*, *E*. [2] [dyrðligsto (dyruztu *E*) drotningar himins ok iarðar sællar Marie guðs moðor *e*, *E*. [3] sanctus Jeronimus prestr *e*, *E*. [4] [ok var iorðot (iarðat *e*) *d*, *e*; *mgl*. *E*. [5] syndugir *e*, *E*. [6] [hafandi *E*. [7] *saal. ovr.*; hann *A*. [8] [kunningia *E*. [9] þat aar *E*. [10] *Her ender d*. [11] at *e*. [12] *saal. e*; þvilik *A*. [13] [*mgl*. *E*. [14] [*tilf*. *e*, *E*. [15] stigr *e*, *E*. [16] upprisandi *e*, *E*. [17] ualin *E*. [18] þessi *e*, *E*. [19] lius *e*. [20] þessarra *e*, *E*.

var[1] hattr spamanna, at þeir [mælltv myrktt oc ræddv[2] til ymissa lvta ok savgðv, hverr mattr þeim [var gefvinn, eða mælltv[3] til skynlavsrar gvðs skepnv ok savgðv hana mæla mvndv eða lofva gvð[4]. En þaa hvgðv þeir at þyðingv nafnna þeira, [er þeir settv i bækr sinar[5], eða at nattvrv þeira lvta, er þeir savgðv fra, ok settv hvat firir annað, þat er liking a samt[6]. [Ok at gvðs firirhyggiv, þaa skyrðv þar eptir helgir feðr[7] spamanna orð[5]. Ok firir þvi at hinn sami lvtr hefvir fleiri nattvrvr en eina, [þaa er hans nafnn stvndvm sett[8] firir goða merking eptir goðri nattvrv[5], sem hit oarga dyr merkir drottinn varnn gvð favðvr firir þaa [nattvrv, er[9] [hit oarga dyr[10] lifgar sonv sina aa þriðia degi; þat hit sama dyr merkir ok fiandann [eptir nattvrv grimleiks sins[11]. [En firir sakir myrkleiks spasagnanna, þaa giætir saa varligar sins vitz ok snilldar, er tekr skyringar heilagra feðra til frasagnar, hvat[8] þeir lvtir merkia, er spamenn hafva firir spað, helldr en hinn er tekr af sialfvm ser, ok aa þaa at hafva svavr firir við gvð ok menn[5].

En firir hveria savk [dagsbrvn er[12] iafnað til vppnvmningar[13] Marie, eða [enn sannara orðtak, at[5] Mariv er iafnat til dagsbrvnar, [þaa skyra sva ritningar, at her skal marka i vpphafvi, hvat dagsbrvn er[5]. Dagsbrvn er kallat lios[14] þat, er verðr at dægramoti[15], þaa er himinn hefvir bæði samt lios[14] ok myrkr, firir þvi at nottin[16] er eigi af liðin til lyceða, [enda er[17] dagrinn eigi fvlliga[18] kominn. En hverssv maa sia[19] liking dagsbrvnar [ok nattvra[5] koma til sællar Marie [nema með þessi atfor[20], at[21] þaa er Maria var hreinsvð fra hinni gomlv synd, ok hvn þionaði almatkvm gvði sva dyrðliga, at hvn misgiorði eigi nema hinar smæstv

[1] er *E.* [2] [talaðo (toluðu *E*) myrkt ok *e*, *E.* [3] talaðo *e.* [4] [fyllgdi *E.* [5] [*mgl. E.* [6] saman *e*, *E.* [7] menn *e.* [8] *tilf. e.* [9] [þa sauk at *E.* [10] [þat *e*, *E.* [11] [i grimmleik sinvm *E.* [12] [*saal. e*, *E*; er dagsbrvn *A.* [13] uppnumningar sællar *e*; sællar *E.* [14] lius *e.* [15] dægramotum *E.* [16] nattin *e*, *E.* [17] [en *E.* [18] fylliliga *e*; fullkomliga *E.* [19] þessi *e*, *E.* [20] atferð *e.* [21] [utan *E.*

afgiorðir, þær er eigi erv i sialfræði mannzins, sem þat er[1] maðr maa eigi raða, hvat[2] honvm skal i hvg koma. En meðan saa [nioskr eða keykving[3] var með Marie, at hvn matti misgiora, ef hvn hefði við [hyrztt[4] eða samþykz[5], þaa kallaðiz hvn dagsbrvn. En þaa er gvð kom at vera með henni [ok tok likama af henni, sem fyrr var sagtt[6], þaa hafði dagrinn sigrat nottina, firir þvi at rettlætis solin[7] skein þaa firir briosti hennar, sva at siðan[8] matti hvn alldregi misgiorð fremia með sinni hvgrenningv.

En alla stvnd [siðan, meðan gvðs moðir lifði[9], fra þvi er Gabriel [hafði kvadda[10] hana hialparkveðivnni Ave Maria, þaa merkir nattvra tvnglsins [atferð ok[9] lif hennar, firir þvi at tvngll berr likneski solar a[11] sinvm vexti ok fegrð. Sva bar̄ ok [hin sæla Maria framarr gvðs likneski eða liking þess, er rettlætis solin er sialf, i sinv lifvi ok nattvrv en hverr annarra[12] manna i nattvrv sva langt vmfram, at hvn ein af allri verolldv hefvir nað sva nattvrvgiofvm fvlliga[13] at avllvm skirleik[14], sem hinir fyrstv menn vorv til skapaðir, ok þeir havfðv, aa meðan þeir brvtv eigi gvðs boðorð ok giorðv með lyðni hans vilia; ok þeim mvn framarr hafði en sæla drotning, at hvn matti eigi misgiora, sem aðr var sagtt. I lifvi sinv bar hvn ok liking sialfs gvðs sva sem tvngll solar, firir[15] þvi at tvngll hefvir meiri birti af solv en avnnvr himintvngll, þeim mvn meiri ast ok alltt mankosta lán hafði hvn af syni sinvm[16], sem tvngll er biartara fvlltt en stiornvr, ok sagði þvi Salomon hana fagra sem tvngll, valin[17] sem sol. Til hverss er sol sett eða valin nema[18] lysa þeim avllvm, er heiminn byggia, mykia þat er aðr er hartt, sem harðan snio eða

[1] at *e*, *E*. [2] *saal. E, e;* hvartt *A*. [3] [hnioskr *E;* hnioskr eða kveiking *e*. [4] hyrðz *e*. [5] [uiliat *E*. [6] [takande likam af henne *E*. [7] *tilf. e, E*. [8] þadan af *E*. [9] [*mgl. E*. [10] [kuadde *E*. [11] sier ok *tilf. E*. [12] heilagra *tilf. e*. [13] fylliliga *e*. [14] skærleik *e, som ender her*. [15] [guds modir liking guds *E*. [16] enn adrir helgir menn *tilf. E*. [17] uallda *E*. [18] utan *E*.

iokvl, herða eða[1] styrkia þat, er aðr er blavtt, sem tigll eða þat annat, er hvn þvrkar með sinvm hita.

Hin sæla gvðs getara, drotninng himins ok iarðar, sitiandi i hasæti með sinvm einka syni yfvir avllvm eingla fylkivm solv biartari [ok lysir[2] alla gvðs kristni með dæmvm sins lifs ok þeira lavna, er hvn hefvir tekit avllvm æðri af almatkvm gvði, valin ok kosin af gvði[3] ser til brvðar, syni sinvm til moðvr, avllvm til hialpar, þeim sem[4] þar vilia til stvnda, hvn floar ok heitir af sinv arnaðarorði við gvð kolnvð hiortv af astleysi við [gvð ok[5] iokli harðari, ok[6] frosin af langri[7] heiftt eða rangri[6] agirni eða[1] margfolldvm illvilia, sva at hverr sa er sinna synda iðraz ok krypr til hennar, þaa gefz þar[6] sv miskvnn, [ok gefviz hefvir til dæma[8], at hvgrinn blotnar ok braðnar harðyðgiz[9] iokvllinn, ok sprettr iðranar vatnið vpp i hiartanv ok fellr fram [aa avgv̄[10]. Sva ok sem solin þvrkar ok herðir tiglit, sva styrkir en sæla drottning frv sancta Maria þaa menn til sannrar vanar[11], er gvði vilia þiona [ok henni[12] með sannri[13] hræzlv, þat er at þeir[14] falli i enga avrvilnan, ok þo at þeir væri[15] i storvm mannravnvm eða fianda freistni, at þeir hafvi allt vanar travst til gvðs miskvnnar ok moggli eigi i moti, at þeir se overðir þviliks bardaga, sem aa þaa legz.

Nv af þessi solar[16] nattvrv þaa kallar Salomon, at Maria se valið[17] sem sol, eða af þeiri siofalldri solar[18] nattvrv, er aðr var savgð, at avnd ok likami skal[19] tak(a) [a vpprisv sinni[20] a domsdegi, firir þvi at þat er flestra eða allra manna trva[21] naliga, at drotning allra lvta hafvi af davða risit ok site [a himni[8] með allri[22] pryði bæði andar ok likama mycklv meiri, en [likamlig ostyrkt[23] megi [eptir hyggia eða[8] ætlan a koma.

[1] ok *E.* [2] [lysandi *E.* [3] honum *E.* [4] er *E.* [5] [hann sialfan *E.* [6] *mgl. E.* [7] *saal. E;* rangri *A.* [8] [*mgl. E.* [9] hardyggis(!) *E.* [10] [um augun *E.* [11] idranar *E.* [12] [*saal. ogs. E.* [13] idran ok *tilf. E.* [14] *saal. E*; þat *A.* [15] uerdi *E.* [16] birti ok *tilf. E.* [17] valin *E.* [18] hennar *E.* [19] skulu *E.* [20] [eptir upprisu sina *E.* [21] tru *E.* [22] fullri *E.* [23] [likamligr ostyrkr *E.*

Sva sagði Salomon ok[1] [Mariv drotningv[2] ogvrliga sem skipaða fylking hermanna eða hermenn til bardaga bvna, firir þvi at hvn hafði avll folkvapnn mannkostanna, sva at hvn varð[3] hvergi særð af [talarskeytvm fiandligrar velar[4], firir þvi at hvn [heyrðiz við[5] engan lvt, þann er gvði er[3] i moti. Ok af þvi erv[6] vhreinir andar við enga gvðs riddara iafnnræddir sem[7] frv sanctam Mariam, þvi[1] at hvnn stoð vndir sigrmarkinv[8] hia konvnginvm, þaa er allir hans riddarar flyðv, [ok hann bar sialfr merkit krossinn helga[9]. Ok er hvn af þvi ogvrlig[10] avllvm gvðs ovinvm sem fylking hermanna [eða herbvða[9].

Nv er sagtt nockvt fra lifvi [eða upprvna[11] frv sancte Marie gvðs moðvr, til þess at þeir er lesa eða heyra mætti skilia henni til lofs ok[12] dyrðar,[13] ser til hialpar ok miskvnnar, ok trva, at hvn er langt vm[14] aðra helga menn i sinni dyrð ok verðleikvm [firir gvði. En sva sem ver trvvm, at hvn er avllvm helgvm helgari, sva skolvm ver ok þvi trva, at hvn er avllvm varkvnnlatari ok betri bæna, þviat allt hvggiæði er af gvði, ok erv þeir allir hvggoðaztir, er honvm erv likaztir[9]. Af þvi skolvm ver aa hana kalla til arnaðarorðz fyrst allra heilagra manna, ok [ohræddir vm þat vera, at hvn mvn[15] oss þvi betri bæna, sem ver þyrfvm[16] hennar meirr, ef ver biðivm[17] með trv rettri ok með [rettv hvgskoti ok með[18] iðran afgiorða. En ef eigi þickir hvn við aheit vakna, [þaa er[19] aa hana er heitið i sottvm eða avðrvm likamligvm meinvm, [en þaa er sva berr i moti[9], þaa er þo vist, at hvn mvn oss[20] þat veita, er[21] myckly mvn meiri var navðzyn at þiggia, en þat sem ver biðivm. En hvat se af meiri ast við oss[22], en veita oss

[1] *mgl. E.* [2] [Mariam drottning *E.* [3] uar *E.* [4] [skeytum fiandligra uela *E.* [5] [heyrdizt *E.* [6] *saal. E;* at *A.* [7] uid uora *tilf. E.* [8] sigurmerkinu *E.* [9] [*mgl. E.* [10] *saal. E;* ogvrligvm *A.* [11] [sællar *E.* [12] eda *E.* [13] enn *tilf. E.* [14] vmframm *E.* [15] [uænta, at hun se *E.* [16] þurfum *E.* [17] hana *tilf. E.* [18] [hreinu hugskoti ok *E.* [19] [þau sem *E.* [20] þa *tilf. E.* [21] at *E.* [22] giort *tilf. E.*

betra, en ver kvnnvm [biðia eða beiða[1], þvi at ver biðivm stvndvm, at þeir lvtir hverſvi fra oss, er ver [ervm sizt án at hafva[2], en ver vilivm eigi þess[3] biðia, er ver ættim mesta þavrf að þiggia. Þvi skal þat vpphaf[4] bæna varra, at gvð gefvi oss þat vit, at ver [megim skilia, hverss oss er mest þavrf, ok ver lifvim[5] sva her, at [gvðs moðir Maria[6] telði oss i sveit sinna vina. Þat veiti oss allzvalldandi drottinn, saa er lifvir ok rikir [vm allar alldir[7]. Amen.

MARIU JARTEGNIR.

Sermo de domina[8].

Þa er sagdar ero iarteignir heilagra manna til lofs almatikum gudi, þær er hann giorir fyrir arnadarord þeira i þessum heimi, þa er oss skyldugt, er til hlydum, at ueita i moti þeckiligt lof bædi i hug ok med ordum gudi sialfum ok þeim helgum maunnum, sem þa heyrum uier fra sagt. Fyrir þui at rettlatra manna hiortu ok hugskot megu þadan margfalldliga huggan taka ok astrike miok elska, er þeir sia eda heyra sagt fra, huersu allzualldande gud launar sinum astuinum þat, er þeir þiona honum hier i heime. Ok til þess at uier haulldumzt i astrike ok litillæte fyrir gudi, þa er oss þat til kent, at þa er uier heyrum sagt fra life heilagra, þa skulum uier at hyggia, huat uier hafim til iafnadar ok huat oss skortir. Enn fyrir þui at mikit mun skorta, þaa megum uier eigi fyllazt þess ofmetnadar, at þikiazt iafnann betr giora enn iafnkristinn madr oss. Hafim uer miok giort i moti gudi, þa er oss aull naudsyn

[1] [at bidia *E.* [2] [mættim sizt missa *E.* [3] hins *E.* [4] uera *tilf. E.* [5] [skilim, huer mest þaurf se oss at bidia, ok at uier lifdim *E.* [6] [gud *E.* [7] [per secula seculorum *E.* [8] *Saaledes er Overskriften til Prologen foran Jertegnene i E.*

til, þa (er) sagdar eru iarteignir guds uina, at hugsa, hvert traust ok formæle þeir mega oss uit gud ueita, einkannliga þa framazt ok forkunnligazt þa er sogd eru stormerki sællar guds modr Marie. Þui skulum uier trulige flytia hennar takn sialfum himirikis herranum heitanda, at þadan af megi fagna huger rettlatra manna ok til nockurs athuga styrkiazt i hennar ast, þuiat gudlig milldi rettir þeckiliga haund sins almattar fyrir hennar uerdleika til hialpar morgum manni, ok risa þui margir or diupe lastanna, er heyra mikilleik hennar stortakna. Huar fyrir uier bidium milldibrunninn mey Mariam, at hun arne oss þeirar myskunnar af sinum syne, at aa siduztu stundu lifs uors hafim uier ok halldim retta tru ok ast algiorua til guds, ok at uier faim alla þa þionustu, er gud hefir godum maunnum til skipada, ok at sem næst andlatinu megim uier oss hialpar bidia med fullri idran ok uidrkomning.

Heyrdu, haleit himnakonungs modir, uorar bænir, at þann tima sem uorar salir eru utleiddar af likama framm fyrir þinn son hinn hæsta domara, siér þu blezut oss aurugg forstod uerndar mote fiandanum, ok þa minning sem uier giorum þier hier aa iardrike, ber þu, himirikis drottning, þar framm, at uier leysumzt med þinu fylge af ovina uallde, þui sem oss onadadi, ok at þui brott reknu med þinu bodi leidumzt uier af helgum einglum i eilifann fagnat, huar uier niotim ilms ok eilifrar gledi aan nockuru endemarki. Amen.

I.

De Theophilo[1].

Maurg dæme dyrdligra iarteigna fru sancte Marie styrkia miok hiortu syndugra manna til mikillar uonar guds myskunnar, enn þo syndizt gudlig milldi ok sællar Marie naliga framar aullum dæmum i þeiri myskunn, er þau giordu uid þann mann, er nu skal fra seigia.

I nockure borg agætri uar einn mikils hattar byskup.

[1] *Jfr. ovenfor S. 65.*

Hann hafdi med sier marga þionustumenn, ok giorizt einkannliga uort mal af rædismanni byskups, þeim er Teophilus het, agiætr ok miok sæmiligur i sinu frammferdi Huar fyrir byskupinn leggr sua mikil metord til hans, at bædi gefr hann honum i ualld andliga hluti oc ueralldliga, skrifa ok skipa aullum hlutum eptir sinum uilia. Hann neytir ok sua þuilikrar sæmdar ath hafa aull uices byskupsins ok heita uicedompnus, at eigi digrazt hann eda drambar sem sumir adrir, þeir er fyrir þat eru optliga med haadung brott kastadir or sæmdinne, at þeir kunna eigi i hofi at hafa, helldr uar þessi godi madr æ þui litillatari, sem hann uar i metordunum hærre, stiornandi fagrliga guds hiord, þat er at skilia heilaga kristne, med hofsamligri stillingu ok hialpsamligri kenningu blezadra guds bodorda. Uar hann af þui hiartaliga elskadr af meira manni ok minna, þuiat hann uar uid alla miukur ok myskunnsamr.

Sidann giordizt sua med guds uilia, at fyrr sagdr byskup andazt. Sem hann er greptadr, er þat allra manna uile, ath Theophilus uerdi byskup, þuiat aullum lyd uar kunnigt, huersu mikil gudhrædzla birtizt i hans giordum. Þui giordu þeir, sem kosninginum til heyrir, samþyckiliga eleccionem aa uidrkuæmiligum tima, ok kiosa Theophilum fullkomliga sinum salum til hirdis ok stiornara. Huar fyrir korsbrædr kirkiunnar senda skiotliga menn med brefum til erchibyskups, er confirmera atti kosninginn ok vigia byskupinn. Þat bref heitir decretum ok hefir þuilikan framburd[1], sem her ma heyra:

Virduligum fedr ok herra sinum sua heitanda med guds myskunn þeirar borgar byskupi senda litillatir brædr af þess stadar capitulo sua godfusa hlydni sem skyllduga i aullum hlutum ok sua miklum herra tilheyriliga. Þann tima sem uor kirkia uar hirdiligri [stiorn svipt[2] fyrer dauda fordum uors byskups sællar minningar, ok hann uar sæmeliga greptadr, kuomu uier samann i voru capetulo, tracterande huern dag

[1] *rettet;* kosning *E.* [2] [*saal. rettet;* skiput *E.*

uier skylldum til nefna at kiosa byskup i stad hins andada. Ok sem uier haufdum daginn stadfest, kaulludu uier allir samþyckiliga eptir kirkiunnar laugum þa brædr uora, er eigi uoru uid þann tima, at aa nefndann dag skylldu þeir koma til byskups kosnings i uort capitulum. Ok aa þeim deigi, nalægum þeim, sem skylldir uoru, uilldu ok mattu þar koma, ok at aakalladri heilags anda myskunn, kusum uier fyrir hans iblastr med einum uilia ok hinu kærazta samþycki Theophilum oss til byskups ok uorre kirkiu hirdi, skynsamann mann, dygdugann, forsialann ok sæmiligann, þaurf uinnanda klerkdoms ok yfiruættis uitzku, auflugann ok rettuisann at uernda rettuise uorrar kirkiu, uel skygnann ok greiniligann bædi i andligum hlutum ok ueralldligum. Nu til þess at fylgia framm sagda eleccionem fyrir ydr, sendum uer brædr uora litillatliga ok godfusliga bidiande ydart faderni, at þier uirdizt at styrkia sagt erende erchibyskupligri rauksemd, þeire sem hæfir ok til heyrir. Ok til sanninda hier um setium uier fyrir þetta bref capitula uors insigli.

Sem herra byskupinn hefir uid tekit brefinu ok yfir lesit, skilr hann, huersu makligr sa madr er at uera byskup, sem þuilikar dygdir hefir med ser, sem nu uoru greindar. Þui confirmerar hann kosninginn þegar i stad, ok giorir bref til Theophilum byskupsefnis [1], at hann kæme til uigslu aa uidrkuæmiligum tima.

Enn er brefin koma til hans af erchibyskups halfu, helldr hann þeim nidri leingi, þuiat lifsgiarna uilldi hann eigi i þenna punkt byskup verda. Huar fyrir hann duelur sina ferd allt þar til, at lydrinn geingr at honum nærre med hardindum, at hann skule fara. Hann talar þa til lydsins sua: „Giorit sua uel, at þier þuingit mik eigi til at uera byskup, þuiat ek kenni mik aa alla uega omakligann sua hafum stett. Uinnr mier ok þaurf i alla stadi þat ualld, sem adr hefir ek haft, at uera uicedompnus." Enn þo at hann tale

[1] erchib'psefnis *E.*

slikt, kemr hann aunguo uid fyrir akefd lydsins, utan i stad uerdr hann at fara aa fund erchibyskups. Skortir hann eigi foroneyti bædi mikit ok uegligt, þuiat lydrinn fagnar nu hiartaliga ok girnizt at uera nær staddr uigslunne.

Sem þeir koma aa erchibyskups gard, bidia nockurir þegar af kirkiunnar halfu, at uigsla Theophili fare framm sem fyrst. Enn hann stendr i mote med aullum hug, fallandi flatr nidr fyrir erchibyskupsins fætr ok haundlar þa sinum haundum, bidiandiz undann sagdre sæmd ok þunga med slikum ordum ok audrum þuilikum: „Herra minn sæti, segir hann, ek bidr ydr(a) faudurliga millde, at þier setid mik eigi undir byskupligann vanda oc þunga, þuiat þeirar sæmdar em ek omakligr fyrir allar greinir. Huat mun ek dirfazt mega at taka stiorn yfir drottinnligre hiord ok geyma hennar med uakurligri ahyggiu, þar sem ek hefi enn eigi sialfr numit at fordazt syndirnar.“ Nu sua sem hann hefir þann ueg fyrir erchibyskupsins fotum legit ok bidz undan aa allar lundir, talar erchibyskupinn sua til hans: „Medr þui, son minn, seigir hann, at aullum uitruztum maunnum þeirar borgar synizt þu hellzt til fallinn byskups tignar fyrir goda raun, er þu hefir adr gefit aullum maunnum, ok nu af annari halfu mælizt þu undan, sem mest mattu, þa uilium uier eigi skiott eda oforsialiga uenda um uorri giord, helldr gefum uier þier nu enn at nyiu þriggia daga rum, at þu tracterir med sialfum þier, huort helldr uiltu byskupsdominn taka eda resignera“ Eptir þria daga lidna var Theophilus kalladr inn i consistorium erchibyskupsins. Erchibyskupinn tiaar enn fyrir honum aa marga uega, at hann skuli samþyckiazt kosninginum, enn hann er allr hinn same sem fyrr, þuerneitandi nu i siduztu at giorazt byskupinn. Ok sem erchibyskup sier stadfesti hans sua ouikianliga, lætr hann kiosa annann byskup med beztu manna rade, uigiandi þann sidann ok til sinnar stiornar med blidri blezan heim sendandi.

Nu sem þessi nyie byskup hefir litinn tima setid at

stolnum, uerda til nockurir af hans heimonligum klerkum at ofrægia sagdan Theophilum, þar til at alla fyrre sæmd, ualld ok uirding tekr byskupinn giorsamliga af honum, sua ath nidrsettr af stettinum hefir hann eigi meira uid ath uera enn sitt hus ok herbergi. Sem hier er komit, fær ouin allz mannkyns hinn slægazti fiandi fangstad aa þessum manni Theophilo, sva at med aullum uelum sinnar prettuise tekr hann at knosa hans hiarta tiaande fyrir hans augum, huilikr hann er ordinn eda matti uerda, ef hann hefdi uiliat, siaandi aa bak aullum hlutum, hefir latid uicedominatum, ok er nu þar fyrir einskis virdr af maunnunum, idrandiz geysi miok yfir sinum þuerleika, at fyrir ogiptv sakir villdi hann eigi tilbedinn byskupsdominn taka. Af þuilikum hlutum fylldizt hiarta hans med sua odæmiligri metnadargirnd ok ranglæti, at þar fyrir gleymir hann sinne stadfesti, takandi suo ouiturligt rad, at hann i sagdri þraunging sækir eigi gudligt traust helldr mannligt fullting, girnandizt meir ok akafligar stundliga tillotning enn eilifa dyrd ok himneska uirding. Enn fyrir þa sauk grimmazt diofullinn sua miok aa þenna mann, at hann aufundadi hans fyrre uerk, aulmosugædi hogværi ok margskyns sidlæti. Enda fær hann nu ok bauluadr sua sterkliga undir sig brotid hans hiarta, at alla hluti uirdir hann[1] einskis hia þui sem at fa ueralldliga uirding, ok fyrirlætr sua haurmuliga sidlætis regluna, at alldri hirder hann, huadann at kemr þess hattar uirding ok fullting, at hann fai sæmdina.

Þui snyr hann sinu hiarta aa bak aptr ok hugsar nu innvirduliga um, huar nockur galldramadr mune sua gilldr i sinne kunnuztu, at honum megi bot uinna. Ok af þuilikri umleitan kemr honum i hug, at i þessi[2] saumu borg uar einn ebreskur madr. Þessi ebreus uar fullr af eitri illzkunnar sua sem hinn uesti uillumadr, ok hafdi morgum drekt i helviti eilifrar glatanar med slægd ok prettvise sinnar flærdar. Ok þenna suiksemdar meistara girnizt hann

[1] *rettet;* hans *E.* [2] *rettet;* þessu *E.*

nu heim sækia. Puiat sua er hann nu uppgeystr med broddi hiegomligrar dyrdar, at hann brennr i metnadargirnd hinnar fyrre virdingar, gangandi eina nott aumr ok yfirstiginn til herbergia þessa mikla guds ouinar. Ok sem hann kemr at herbergisdyrum knyr hann hurd ok beidir inngaungu, ok inngenginn er hann skiotliga kendr af ebreska manne. Ebreus ser þat þegar, ath hann hefir mikit angr innann rifia, leidandi hann med sier i herbergi eitt sua seigiande: „Huert er erende þitt, Theophile, hingat til min." Enn hann til iardar fallande fyrir þeim guds ouin sua seigiandi af miklum modi: „Ek bidr þik, at þu hialpir minne uesolld med þinne uel ok kunnattu, þuiat byskup hefir sett aa mik mikit brigsle, takandi af mier allt ualld, þat er ek hafdi fordum, huar fyrir fokin er aull su mannvirding, er ek hafdi fyrr. For ek þui hingat til þin, at mier þotti þu allra manna likaztr at uinna nockura bot aa minu male. Uil ek oc i aullum hlutum þinum radum fram fara, ef ek ma þar fyrir faa minn heidr." Nu sem hann hefir þann ueg talat, þikir þeim diofulsins lim gydinginum storliga uænt um, at einn af huse hins krossfesta fer sua lagt fyrir hans fotum, bidiandi þar hialpar, sem ecki uar fyrir utann fals ok tilleiding eilifrar glatanar, ok suarar hans ordum med þessum hætti: „Hygg at þui, Theophile, at þuilik uerk sie nockut mins mattar. Enn ef þier er aluara, at þu uillt her orda fulltings bidia eda leita, sem ek er, þa uil ek giarna fylgia þinu male, sem ek kann, ok flytia þat fyrir minum herra, er ualld hefir þuilikum hlutum at skipa. Mattu nu þegar uid þat huggazt, at ek ætla hann ueita þier, huat sem þu uill hann med litillæti bidia. Nu kom til min adra nott i sama tima, mun ek þa vera forgaungumadr þinn aa gard mins herra." Theophilus þackar gydinginum fyrir aull sin ord.

Adra nott, sem allir menn ero i naadum, fer hann miok leyniliga til herbergis gydingsins gangande med honum fyrir farandi ut af borginne. Ebreus talar þa til hans:

„Huat sem þu sier eda heyrir mikils i þessari ferd, ottazt ecki, þat einkanliga geymandi, at eigi hlifir þu þier med krossmarke, þuiat þess hattar fystir fremiazt eigi vndir hans nafne.“ Theophilus iatar giarna bodna hluti fullgiora. Þeir ganga sidann þar til, sem fyrir þeim uerdr einn skogr ok riodr. I þui riodre synizt Theophilo fiolment þing. Aa midiu þinge sier hann einn sua sem uppsitianda[1] domara ok haufdingia aa vegligum stoli, hafandi koronu aa haufdi ok skryddr konungligu skrude. Vmhuerfis stolinn synizt honum, sem standi hvitklæddir menn, halldandi i sinum haundum digra tortisa med brennundum logum, ok aunguann þionustumann synizt honum sem skorte, þann sem haufdingia byriar at hafa. Enn hier sannazt þat, sem ritningin seigir, at ouinrinn liker sig opt eingli liossins, þuiat haufdingi þeirar samkundu er hinn gamle konungur eilifs dauda diofullinn sialfr med sinum aarum heluitzkum aundum.

Glatanar leidtogi hins aumazta Theophili geingr þegar framm aa þingit ok fyrir þann, sem aa stolinum sitr, hneigiandi honum med knefalli. Hofdinginn tekur honum blidliga sem kunningium ok kunnum uin ok kærum riddara, talandi sua til hans: „Fyrir hueria sauk leidir þu þenna mann hingat til uor, sem þier fylgir?“ Hann suarar: „Herra minn, seigir hann, þessi madr er fyrirdrifinn oc aull hans sæmd fyrir umskipti nyuordins byskups stadarins. Enn hann hefir þui litillatliga sott ydarn fund, at hann uæntir ydra milldi ser fulltingiande. Er ek ok mikilliga bidiandi, at þier sieut honum uel takande fyrir mina þionustu langa ok aluoruliga þar til uirdandi.“ Þuilikum fluttninge suarar sua haufdinginn: „Sua kunnigt sem þier er, huat til heyrir uoru rike, þiker oss undarlikt, hui þu flytr þangat hans erendi. Huern styrk eda fluttning mun ek ueita þeim manni, sem þionar gudi sinum, ok er sua gagnstadligr minum laugum? Enn ef hann girnizt minn þionustumadr at uera ok reiknazt millum minna riddara, skal ek ueita

[1] *rettet;* uppsitiandia *E.*

honum, huat er hann kann þiggia, ok framar enn hann vill bidia." Gydingrinn snyzt þa til Theophilum sua talandi: „Heyr þu nu, seigir hann, huersu minn herra er nu þegar þinu mali myskunnande ok miukliga takande. Hygg at, hversu hialþin er reidubuin, ef þu giorizt hans vilia hlydinn." Theophilus suarar: „Heyrde ek giorla, ok uil ek giarna giora, huat er hann uill mer hellzt bioda." Ok fellr til fota gydinginum ok hans haufdingia, bidiandi myskunnar yfir sinum uesolldum. Konungr daudans talar þa til ebreska mans: „Ef þessi uin þinn ok foronautr uill, at ek giorizt hans fulltingiare, þa neiti hann Jesum Mariu son ok Mariam modr hans, þuiat [1] þau ero mestir minir uvinir. Þessa afneitting skal hann sinni hendi sialfr [2] skrifa ok eiginligu fingurgulli innsigla [3], ok sua gert siðan mer i hendr fa [4]." Sem Theophilus [hefir heyrt þuilikt [5] diofulsins kostaboð, gengr fiandinn sua framt i hans hiarta, at eigi [oskraz hann eða ottaz fyrr sagð [6] vdæmi at fremia ok fullgera, neittandi sinn skapara ok [þar meðr [7] sialfa skaparans [8] moðurina eigi at eins meðr orða framburði helldr sua miok með verki styrkiandi, at þessa samo neitting er hann nu [9] sinom hondum skrifandi [10], sino fingrgulli innsiglandi ok [innsiglaða dioflinom sialfom meðr knefalli ok miuklætis kossi i hendr [11] seliandi, til allra ambana [12] firir þessa gerð vndir fiandans heit matt ok [merkleik hættandi [13]. Eptir sua suiuirðliga gert [14], sem nu matti heyra, snua opt greindir farunautar heim til herbergia glaðir af sinni glatan ok daligri dauðans framhrapan.

A næsta dag eptir þegar [2] sem sagðir illir lutir hafa aðr um nattina fram farit, gerir sagðr byskup sina menn arla morgins til Theophilum, biðiandi hann koma a sinn

[1] *Med dette Ord begynder Fragm. f¹, som her lægges til Grund.* [2] *mgl. E.* [3] insiglande *E.* [4] fáinde *E.* [5] [heyrir þuilik *E.* [6] [ottazt hann fyrr saugd *E.* [7] [*mgl. E.* [8] myskunnar *E.* [9] med *E.* [10] ok *tilf. E.* [11] [innsiglat dioflinum i hendr faandi med miuklætis kosse framm *E.* [12] aumbuna *E.* [13] [uerdleik heitandi *E.* [14] giord *E.*

garð, huat er meðr guðs [forsio ok firirskipan truiz vorðit[1]. En er hann kemr i byskupsins herbergi, riss byskupinu vpp i moti honum rettandi baðar hendr meðr [bliðligo viðbragði[2], setíandi hann hit næsta ser, iattandi sik [misgert hafa[3], at sua val reyndan mann ok virðingvnni[4] tilheyriligan hafði[5] hann nackorn tima með braðræði brott [skipað af sinom stett[6], ok þann annan i sett, er minnr var makligr ok þvilikom meðr engom hætti samuirðiligr. Þess hattar sæmdarorðom, sem nu voro greind, ok aðrom fleirom firirrennandom skipar herra byskupinn Theophilum aptr i allan heiðr ok æro, er hann hafði forðom, þar a ofan leggiandi meiri [sæmdir ok[7] mætari, en hann hefði fyrr þuilikar[8] spent a sinom dagom, veitandi honum valld ok ifirboð[9] sua lærðra sem leikmanna, þar meðr skipan ok forsio andligra luta sem likamligra. Skortir hann nu huarki innan farra daga lof ne [penga rikleik[10] eptir sinom vilia. Þui at a byskupsins garði er hann vpphafinn ifir alla menn aðra, vill nu ok huerr maðr sua sitia ok standa, sem [hans veit vilia til vera, ottandiz[11] geysi miok at falla i hans reiði [ok misþykt i nackorom lut[12]. Nu sem hann kemr i þuilikan punkt, kemr fiandans þionastomaðr, [þat er at skilia, fyrr sagðr ebreus[12] optliga til mals við hann[13] leyniliga sua segiandi millom annarra luta: „Lat þer eigi or hug ganga, Theophile, huerso margfalldliga þu ert skylldugr minom herra þackir at gera firir sua vdualda sæmd [ok virðing[12], sem nu hefir hann þer [veitt mikla a marga vega[14]. Ætla ek ok til engra annarra launa af þer firir mina fylgð [ok framstoðo[12], en þu ser honum sem dyggastr[15] ok i yckrom maldaga[16] merkastr.“ „Ja, ia, segir[17] Theophilus, senni-

[1] [uilia ok forsia truizt ordit hafa *E.* [2] [blidu yfirbragde *E.* [3] [sekann *E.* [4] virdingum *E.* [5] hefdi *E.* [6] [kastat *E.* [7] [sæmd ok agætari ok miklu *E.* [8] þuilika *E.* [9] *rettet;* ifirbot *f,* yfirbod *E.* [10] [penninga *E.* [11] [hann uill, ottazt *E.* [12] [*mgl. E.* [13] hinn ebreski miok *tilf. E.* [14] [ueitta *E.* [15] dyggvaztr *E.* [16] sem *tilf. E.* [17] sagdi *E.*

liga ma ek þat muna, at þu fylgdir mino mali val ok vinattoliga, huar firir ek gerir þer þackir hiartaliga[1]."

Af [þuilikom lutum[2] ma marka, huersu Theophilus var um tima kalldr i sinu hiarta, ath gudlig heilags anda myskunn taki i godra manna hugskoti þvi margfalldara lof fyrir hans idran ok yfirbot. I þessum hlutum er ok aalitanda, huersu himneskr fadir helldr konungliga ouininn ok hans giordir sier i hnefa. Þuiat ef ouinrinn hefdi sialfradr uerit i sinum illuilia, þa mundi hann eigi bedit hafa sua langann tima, helldr drepit hann þa þegar i fyrstu neitann ok med sier dregit i steyptan bradum bruna eilifra kuala. Virdanda er ok i saugdu efni, huersu lofsamlig er guds þolinmæde uit manninn, ok huersu ovirdannlig er hans þolinmæde med myskunnseme, þuiat hann er sa sem eigi uill dauda syndugs manz, helldr at hann leidrettizt ok life. Hier synizt ok, at madrinn giorer alldre sua stort moti gudi almattkum, at eigi megi hann aptr huerfa ok sattr uerda uid sinn skapara, ef hann idrazt i þessum heime makliga sig iatande uel ok godmannliga yfirbætande.

Nu sem Theophilus hefir litinn tima stadit yfir greindum metnadi ok metordum, minnizt allzualldandi gud med sinne myskunn þeira godra uerka, sem sagdr vicedompnus hafdi margfalldliga framit innan fyrri[3] lifdaga stiornandi heilagri kristni meðr retti ok ravksemd guðligra setninga. Þui slær himneskr drottinn[4] þessa mannz hiarta meðr haleitri innleizlo sins otta, klockuandi kallda iorð sarrar samuitzko meðr himneskom hita, gefandi honum viðrkenning[5] greindra glæpa. Ok meðr þui at otti drottins er vpphaf spekinnar, er nu inn komin i hiarta Theophili. Huerr megi orðum skyra heilags anda fliotuirki, þuiat þessi sala pinar[6] sik nv þegar i[7] sarligom beiskleik sinna glæpa, knyiande afuegut aufl til rettrar vpprisv, lægiandi sem mest sekia[8] samvitzko,

[1] margfalldligar ok hiartaligar *E.* [2] [þui *E; her ender f*[1]. [3] *Her beg. f*[2]. [4] konungr *E.* [5] vidrkomning *E.* [6] pinir *E.* [7] *mgl. E.* [8] seka *E.*

hugsandi [sem giorst[1] grat ok tanna gnisting eilifrar pino, þuiat nv er hennar auga til synar [af suefni vppvakit[2], [huersu i[3] hræðilikt forat hon hefir fallit. Firir sua oskranligan otta heluitzkrar pino gengr æsiligr gratr fram af hiartanu, sa er fullkomliga pinar andann til rettrar ifirbotar. Huerr megi orðum skyra þær miklo avitanir [brigðzli ok snubbanir[4], sem hann leggr a sik nu meðr sut ok grati. [Ok med guds uilia taladi hann sua uid sialfan sik: „Huert mun ek fara glæpafullr, huat mun ek villtr madr ok uesall giora[5] hrokadr af vfyfiani illra luta, at ek megi salina heila gera, huat man ek raðs taka aumr ok veslugr, er framdi sua mikit vdæmi fyrr vheyrt i verolldinni, neittandi drottin minn Jesum Krist, rikianda konung i himinriki ok hans sætasto moðvr fru sanctam Mariam, er at verðugu truiz miskunnar herbergi, huar firir ek gerðumz daligr diofulsins þræll i heluiti meðr þvi boluaða brefi. Nu þa huerr er sa er mina sal man frialsa or fiandans houdom, þa er hon leiðiz til heluitis brend ok bundin elldligom bondom? Huat var mer [verr en vitlausum nauðsyn a at[6] sækia heim þann boluaða elldzmat ebreska mann, þar sem ek uissi aðr, at hann var firirdæmdr ok af heilagri kristni vtkastaðr firir sina glæpi ok diofuliga galldra, er hann hefir i legit langan tima. Se, þuilikar ero sæmdir þeira, sem lifanda gud firirlita[7] dyrkandi diofulinn[8] hlyðnir hans vilia. Huat stoðaði mer timaligr stettr liðandi virðingar ok brigðiligt ifirbragð valltrar verılldar. Vei mer veslugum, syndugum ok glæpafullom. Suci mer syndugum, þuiat ek glataði satt lios drottin Jesum Krist, stigandi i myrkua[9] grof handgenginn fiandanom. Huerr[10] hefir heyrt þuilikann kaupmann, sem ek er uordinn, selia anda sinn i heluiti, takandi hegomliga dyrd fyrir ok litla fegrd. Huat mun ek andsuara fyrir mik aa ogurligum deigi drottins, þa er allir hlutir erv nauktir i augliti drottins?

[1] [aa *E.* [2] [upprisit *E.* [3] [i huersu *E.* [4] [ok brigslc *E.* [5] [*taget af E; her er et Par ulæselige Linier i f.* [6] [verra enn *E.* [7] fyrirlata *E.* [8] ok erv *tilf. E.* [9] myrkra *E.* [10] *Her ender f*[2].

Huat mun ek segia aa þeiri stundu, er rettlatir koronazt enn ek fyrirdæmumzt? Huern mun ek fulltings bidia i þeire naudsyn? Huer mun mier myskunna? Rett eingi madr, þuiat eigi er þar fylgi fyrir annars framferdir, sem huer hefir fullt at uinna suara fyrir sialfann sig. Allir munu giallda goda skynsemi utann ek einn, sem aullum er glæpafullari."

Enn er hann hefir þvilika hluti trakterat miok leingi, stadfestir milldr ok myskunnsamr drottinn[1] hans hiarta, steypandi i hans skilning styrkri uon, reisandi sina skepnu eiginnliga brott fra eilifri glatan. Huar fyrir Theophilus talar enn med þessum hætti, sem hier maa heyra: „Þo at guds ouin ebreski madr leiddi mik astlausann til þeirar ohæfu, at ek neitada fullkomliga guds son drottinn uorn Jesum Kristum, fæddann af flecklausri modr iafnann blezadri mey Marie, ok þar med sialfa myskunnar modrina, skal ek eigi þui helldr fyrir leggiazt eda auruilnazt. Ek skal kriupa til þeirar saumu drottins modr, heilagrar, biartrar, gaufugligrar, hana eina skal ek mier fulltings bidia med aullu afli mins hiarta, faustr ok uaukr ok bænahalld skal ek i hennar musteri aan aflati giora ok alldri fyrr uppgefazt, enn ek uerd fyrir hennar arnadarord uonarmadr aa domsdeigi. Med hueriu hiarta eda huilikre samuitzku mun ek hræra saurgar uarir, iatande sua skæra drottning ok dyrdliga? Huerra synda mun ek fyst bidia fyrirgefningar? Eigi ma ek litt hræddr uera, ef ek uesall ok glæpafullr ber mik ofdiarfliga til, at elldr af himne brenni mik med minu ranglæti, þuiat liklikt er, at heimrinn megi eigi bera i sier þa illa hluti, sem ek giordi." Ok enn talar hann sua: „Suei þier, ueslug sala, ris upp þu nu af myrkrum, þeim er þik haundludu, ok frammfallinn bid modur drottins vors Jesu Kristz, at hun likne þier med sinne milldi, þuiat mattug er hun at græda þin saar af aullum siukdomi." Hier med styrkizt hann med trausti uonarinnar nidr uerp-

[1] *rettet;* j *E.*

andi allar fiolskylldr ueralldarinnar, rennandi til musteris heilagrar guds modr Marie drottningar, .xl. daga ok natta fastandi, þar med gratandi ok framme liggiandi fyrir hennar alltari helgazta, æ sifellt med hiartans styn ok angre sier myskunnar bidiandi, framar enn skyrazt megi med nockurum frammburdi. Þuiat hann hrædiliga ottande, at fiandinn mune hans sal med ser til heluitis dragande, huar fyrir hann knyr knaliga myskunnar portid med griote taranna, uel uitande, at modir himnakonungs hefir bædi til valld ok virding diofulsins gaupner sundr at leysa ok þat brott at taka, sem hann truir sik adr fullkomliga hallda.

Eptir fyrr greinda .xl. daga audlazt hann frægann fagnat fyrir sin tár ok trega, þuiat honum synizt aa midre nott fullting ueralldarinnar, buin skyling uakandi manna til hennar sytandi, kristinna manna vidhialp til hennar rennandi ok lausn hertekinna, lios myrkranna, likn kvalldra ok hyggan harmþrunginna, drottning uor, saunn modir guds, hin skærazta mær Maria eilifliga blezut. Synizt honum i fyrstu sua sem nockut reiduglig, talandi til hans sem hier fylgir: „Þu, madr, seigir hun, bidr mik diarfliga, at ek mune þier vid hialpa, þar sem þu neitadir son minn heimsins grædara ok mik, er audladizt hans modir at uera. Med huerium hætti ma ek hann bidia fyrirgefningar sua odæmiligra glæpa? Huilikre asionu mun ek lita upp i mote haleitazta domara syne minum, þa er ek bid fyrir þier, sem adr neitadir honum? Med huerium hætti mun ek frammi standa fyrir hans ogurligum domstole ok minn munn upp ath luka bidiandi fyrir þier hans gaufugligstann godleika? Þuiat eigi þolir ek at sia son minn reidann ok stygdann fyrir meingiordir þinar eda annara. Enn nu allt at eins þott ek auite þik miok makliga, uertu styrkr i tru þinne, þuiat ek skal giarna fyrirlata þier þa miklu sekt, som þu hefir i moti mier giort, þuiat ek elska miok kristinna manna kyn. Bu þik sua undir milldi ok myskunn drottins þins Jesu Kristz sonar mins, einkannliga elskandi þa mest, sem

renna til musteris mins med rettri tru ok hreinne samvitzku. Þeim aullum ueitir ek fullting ok vidhialp i sinum naudsynium, nærandi þa minum haundum ok umfadmandi elskuligum halsfaungum. Enn fyrir afbrot manna uerdr ek optliga at sia ok heyra beiskleik sonar mins. Nu er einkannliga þier naudsynligt at bidia stadfastliga myskunnar med erfidi ok pinu hiartans, þuiat ek skal med þier frammi standa fyrir þeim haleitazta domara, sem bædi er milldr ok rettlatr, son minn Jesvs Kristr, konungr allra uerallda."

Þessum drottningarinnar ordum suarar sua Theophilus: „Senniliga, drottning min iafnan blezut, senniliga, drottning min, haufn ok huilld flyiandi manna til þin! Ek veit aumr madr ok uesall, at sua grætiliga hefi ek misgiort i moti þier ok þinum eingetnum syne, drottne uorum Jesu Kristo, at ek er eigi makligr myskunn ath faa. Enn þui dirfizt ek drottinn minn ok þik blezudu hans modr uægdar at bidia, at ek hefi dæme af þeim maunnum, sem fyrr misgiordu vid almattkan gud, enn audluduzt sidann synda lausn fyrir giorfa idran. Med hueriu hefdi Niniuite hialpazt, nema idran uæri sett af gudi, ok margir adrir? Nu drottning min sæta, seigir Theophilus, leidir ek þuilik myskunnar dæme mier fyrir hugskotz augu, huadann af ek tek fullkomit traust ok aurugga uon minnar saluhialpar, ef ek giore mikiliga idran fyrir mina glæpe i augliti þins sæta sonar." Saugdum frammburdi Theophili svarar drottning himins ok iardar, heilug mær Maria, einkannliga blezud bædi i sal ok likama, audlandizt fyrir lifanda gud frabærannn faugnut: „Jata nu, madr, seigir hun, at sa son, sem ek gat aan karlmannligu frioue ok fæddi án harme med obrugdnum meydome, er Kristr son guds lifanda, huern þu salugr neitadir fyrre. Jata þar med hiartaliga, at hann er komandi lifandi ok daudra ogurligr domandi, hueriam gialldandi. Enn ek mun vera fyrir þier bidiandi, at þin trua sie eigi þrotnandi ok minn sætazti son uirdandi þina idran hreina þiggiande." Til þessara orda sællar iungfru Marie suarar

sua Theophilus: „Heyrdu, drottning min sælazta, blezut eilifliga! Huersu ma ek syndugr ok glæpafullr minn saurgann munn til gudligrar iatningar upp lypta, eigi at eins upprættr ok nidurbrotinn af uindzbyl hiegomligrar dyrdar, helldr haurmuliga af flettr hlif ok skyling, þat er at skilia, krossi drottins mins ok haleitu stormerki skirnarinnar, huat er ek fullkomliga fyrirsmadi ok fra mier rak i odæmiliga glæpsku minnar neitingar? Ok huersu ma ek dirfazt þenna at iata, sem adr neitada ek sva haurmuliga?" Heilaug mær ok flecklaus guds modir Maria talar þa enn til hans: „Gef þier gott traust iatandi lifanda gudi, þuiat hann er myskunnsamr at hialpa syndugum maunnum, sannr gud ok sannr madr, eilifr ok oumrædiligr."

Med þuilikri drottningarinnar aeggian kemzt Theophilus meira uit af hinum inztum rotum sins hiarta, enn med nockurs kyns ordum megi ut skyra, sua seigiandi: „Ek truir, ek dyrkar, ek uegsamar einn gud almattkan, eilifann ok oumrædiligann, faudr ok son ok heilagann anda. Ek iatar med hiarta ok munne drottinn uorn Jesum Kristum lifanda guds son, fæddann oumrædiliga af sinum haleita fedr fyrir allar ueralldir, enn aa siduztum daugum getinn af helgum anda i þinum skærazta kuidi, hin flecklausa mær Maria, fæddann med saunnum manndome af þinum obrugdnum meydomi, þenna iatar ek sannann gud ok sannann mann, er fyrir uora skulld syndugra manna þolldi saklaus baund ok bardaga, spott ok spytingar, sar ok suida med sialfri daudakvol krossins. Ek iatar med fullri tru, at hann reis af dauda aa þridia deigi eptir pinsl sina ok steig upp til himna aa fertuganda deigi med sama likama, sem hann tok af þinu helgazta hollde, hin mætazta Maria, sitiandi til hægri handar almattigs guds faudr, komandi rettlatr domari lifendr ok dauda dæmandi. Med þessari iatning bidr ek þik, en sætazta guds modir, at þu offrir mik syni þinum ok fyrirliter mik eigi syndugann ok glæpafullann heilags anda myskunn af flettann, helldr sier þu

mier, drottning myskunnar.“ Nu sem Theophilus hefir þuilika hluti talat, tekr milldifull Maria þessa iatning sua sem nockura yfirbot misuerkans, ok med þui at hun er uon ok uis huggan kristinna manna, medalgaungumadr sins blezada sonar ok syndugra manna, talar hun sua til hans: „Sie nu, seigir hun, fyrir skirnar stormerki, er þu tokt i nafni sonar mins drottins uors Jesu Kristi, ok fyrir þa myklu sampining er ek hefi med kristnu folke, skal ek framm kriupandi til fota sonar mins liggiandi, þier myskunnar bidiande, þuiat ek er þinum ordum nu truandi, at þu uilir hann uera elskandi ok honum alla þina daga þionandi.“ Eptir þetta lysir af deigi. Huarf þa su hin blezada drottning heim til unadsemda himneskra fagnada.

Enn Theophilus er enn aa bæn þria daga i musteri guds modr, stadfastliga til guds bidiandi ok hans signadrar modr sinnar heilsu uænting sier bidiande ok sua bidandi. Eptir sagdann tima birtizt honum i annat sinn biort ok blezut kristinna manna skyling, aullum helgum helgari, medr sætri raudd ok blidum augum sua til hans talande: „Heyr þu, madr guds, sagdi hun, þin idran er opinberut i guds auglite skapara allra hluta, þuiat þin tar ok bænir hefir hann þegit med minu bænafulltingi, ef þu stadfestizt i sua godu uerki, sem þu hetz gudi undir minu[1] uitni.“ Theophilus suarar þa: „Senniliga, drottning min[2] sætazta, skal ek ὸll þau mal dyggiliga hallda ok stadfastliga vardueita, sem ek het nu syni þinum, grædara heimsins. Ok med þui at þu ert min uernd, skyling ok uidrhialp til styrkingar godra hluta, skal ek minna frammiatana eigi ominnigr uera, þuiat ek ueit þik ὸruggaztan styrk mannanna uera. Huerr uænti um alldr i þinni miskunn, sa er hneyktiz sidan, eda huerr bad med hreinu hiarta þina godgirnd, ok uar sidan fyrirlatinn? Huadan ek sarliga syndugr bidr eilifan brunn þinnar blezadrar milldi ok miskunnar, at þu ueitir mer miuka sampining minnar skelf-

[1] *Her begynder a*[2]. [2] sælazta ok hin *tilf. E.*

ingar, er suikinn ok blecktr liggr sua sem i saurfullu diupi nedarliga drecktr, at þat bòluada neitanarbref, sem ek feck dioflinum sialfum, mætti ek fyrir þitt fullting gladr ok fagnandi aptr uera[1] takandi.“ Eptir fyrr greinda hluti huerfr synin brott fra honum annan tima.

Leidir hann enn fram ònnur þriu dægr gratandi ok sytandi, at almattigr einualldz drottinn ok hans dyrazta modir væri honum þat ueitandi, sem hann i sidurstu uar bidiandi. Ok sua lòngum tima lidnum birtiz honum enn heilug mer ok ofleckut guds modir i þridia sinni setiandi fyrr greint neitanarbref fyrir briost honum sofanda. Þessi miskunn uerdr hann sua feginn, at hann skelfr allr ok piprar, þuiat þacklætis andinn hafdi uarla rum i briostinu, sa er med hitnanligri girnd aeggiar at leyna eigi uerolldina sua storum uerkum miskunnarinnar, helldr boda ok senniliga fram bera fyrir utan hrēdlu nockurs kinnroda, allzualldanda gudi til lofs ok dyrdar ok hans signadri modur til sèmdar ok uirdingar.

A nèsta morgin eptir þetta uar heilagr drottinsdagr, a huerium Theophilus ferr af greindu musteri sællar Marie fram til þeirar kirkiu, sem sialfr byskupinn flytr messu embætti. Hann hlydir messu fram yfir gudspiall, enn sidan fellr hann til fota byskupi med òllu litillèti, byriandi sagdan euentum allt fra upphafi ok til þess sem nu[2] uar komit. Her nèst synir Theophilus byskupi sialfum þat sama neitanarbref med innsigli, bidiandi at þat upplesiz, sua at allr lydr heyri Sem þat er gert, þytr upp mikit kall allz lyds, lofanda lifanda gud ok hans signudu modur, er iafnan virdiz sinn miskunnarfadm moti þeim at breida, er fra honum snunir uilia til hans aptr huerfa. Enn er byskupinn fer hliod fylldr miklum fagnadi, talar hann sua: „Komit þer, allir kristninnar synir, at samþyckiliga dyrkiz af oss miskunn ok milldi drottins vars Jesu Kristz. Komit þer allir alitandi iarteinir. Komit þer allir, elskuligir guds

[1] *tilf. E.* [2] þa *E.*

synir, syngiandi þeim sèta ymna, sem eigi uill dauda syndugs manz, helldr at hann lifi til leidrettu sinna misverka. Komit þer, brèdr minir, ok siait fliotuirki idranarinnar, uegsamandi þau sômu tarin, er andann frialsar ok sua dyggiliga heilan gerir, at hann uerdr huitari enn snior. Giôrim[1] uær nu þa allir samt uorum lifanda gudi margfôlld lof ok oendanligar[2] þackir, er fyrir arnadarord sinnar sætuztu modur ofleckadrar meyiar Marie drottningar tok blidliga brodur uarn til sinnar miskunnar. Þessi mèr ok modir er hinn sætazti milldibrunnr milli guds ok manna, girnilig uan godra manna, huilldarstadr pindra manna. Þessi blezud iungfru hepti ok nidr brôt[3] langa ok uida boluan mannligrar natturu, huar fyrir hon er ordin sônn hurd til eilifrar inngôngu, uorar bènir offrandi i ôgliti[4] sins blezada sonar þègar gerandi, oss synda fyrirgefningar bidiandi ok giof oendiligrar[2] miskunnar þiggiandi. Ok enn talar byskupinn sua: „Minnztu vor, himinrikis drottning, er i þer uèntum ok til þin flyium nèst almatkum gudi ok til þin uor ôgu[5] vpplyptandi a nott ok degi, þik heilsandi drottin uorn Jesum Kristum dyrkandi, er af þinum blezada meydomi uar fèdandi, hreinum ok oskôddum berandi. Enn huat mun ek bera tala edr segia um hans drottinligan heidr edr èru? Eru þin uerk sannliga mikil, drottinn, sua mattulig, at engi tunga ma þau fram bera makliga. Sanniliga eru þin uerk mikil drottinn, þuiat sua sem Moises lôgmadr fastadi .xl. daga i eydimôrk, fyrr enn hann þègi heilagt logmal a steinspiolldum skrifat med þinum blezada fingri, fastadi þessi brodir vorr .xl. daga i guds modur musteri, ôdlandiz synda lausn ok fyrirgefning i þinu nafni. Sannliga bodar ok kirkiunnar fagnadi i dag þat, er segiz in evangelio af munni husbondans til sins sonar, er glutrandi hafdi i brott uerit ok sidan til sialfs sins aptr horfit: „Takit hit bezta klèdi, segir hann, ok skrydit son minn, latit gott fingrgull honum a hond, prydit fètr hans godum

[1] Giorum *E.* [2] oendaligar *E.* [3] braut *E.* [4] augliti *E.* [5] augu *E.*

skoklèdum, ok buit oss samkundufagnat med beztum krasum, at uer gledimz[1] allir saman. Þessi fagnadr er oss fyrir þina miskunn, drottinn, nalègr i dag, þuiat brodir uorr endr lifnadi, er fyrr uar daudr, huar fyrir þer se lof ok dyrd, sèmd ok uirþing, kraptr ok eilift riki, sa sami lifir ok rikir einn almattigr gud vm allar veralldir[2] verallda."

Allan tima er byskupinn talar þuilika hluti, liggr Theophilus litillatliga fyrir fotum byskups, offrandi skèrar bènir med sannri godfysi. Enn eptir lyktada bèn ok blezan byskupsins bydr hann Theophilo upp at risa ok þat boluada bref i elldi brenna, sua at allr lydr sèi upp a, hvat er hann fyllir giarna. Ok er lydrinn ser, at þat boluada bref stiknar[3], kallar hann haari roddu segiandi Kirieleison med fliotundum tarum, þar til er byskup gerir endiligt signum pax uobiscum, gangandi sidan til heilags alltaris flytiandi signat embètti guds. I þeiri sômu messu bergir Theophilus litillatliga holldi ok blodi drottins uors Jesu Kristz, er an duol uirdiz audsynt at gera fyrir sina milldi, huersu þessi madr uar algiorliga frialsadr af fyrra syndamyrkri, huersu makligt musteri hann var uordinn þeim[4], er lysir huern mann komanda i þenna heim. Þuiat sèla samtenging guds ok salarinnar uottar likamann liosi[5] biartara med frabærri fegrd sinnar asyndar. Huar fyrir asiona Theophili uard sua biort, at sigradi alla mannliga natturu nu þegar a iardriki. Kallar lydrinn enn at nyiu Kirieleison, lofandi sannan gud, er uirdiz uerolldinni bert at gera, huersu syndugr madr ma fagrliga vid skiliaz sina misuerka.

Sem þionostugerd er uti, ferr heilagr guds uin Theophilus aptr i sama guds modur musteri, gerandi sinar bènir þria daga med haleitri[6] godfysi. Enn eptir þat gefr hann Pacem ôllum brèdrum med ast ok sônnum fridi, sua heilagr uordinn sem einn guds eingill, uel fyllandi ritningina, at þar sem fyrr var ranglètit rikti nu rettlètit. Ok

[1] glediumzt *E.* [2] aldir *E.* [3] *saul. E;* stignar *a.* [4] þeira *E.*
[5] solu *E.* [6] hinni mestu *E.*

at gerri bèn til allzualldanda guds ok hans sèluztu modur Marie drottningar, lidr hann sèlliga fram af þessi heimligri myrkuastofu til biartrar himinrikis hallar, makliga takandi sin uerkaup[1] i dyrd ok unadsemd eilifs fagnadar. Hans signadr likamr er greptadr i þeiri sômu kirkiu, þar bidandi almenniligrar upprisu, i huerri ômbun skrydir hann ok sèmir tuifolldum stola, þat er at skilia, oumrædiligri gledi, dyrd ok gôfugligum fagnadi bèdi med ônd ok likama. Þann fagnad ueiti oss sinum olmusum lifandi guds son, herra Jesus Kristus Mariu son, sa er med fedr ok heilogum anda lifir ok rikir einn almattigr gud per omnia secula seculorum. Amen.

II.

Af keisara fru[2].

Svo er senniliga[3] skrifat, at einn romuerskr keisari styrdi fagrliga sitt riki, þuiat hann uar frègr ok storum agietr af ualldzins uiderni, þar med gôfgu kyni ok godu sidferdi. Guds milldi hafdi audgat þenna fyrr nefndan herra med marghattudum aurleik sinna miskunnargiafa, fyrst med kynning sins blezada nafns ok biartra bodorda, þar med[4] keisaradемi ok sua mikilli ueralldar uirþing, sem heimrinn ma mest manninnn upp hefia. Her med hafdi gud gefit honum sèmiligt kuanfang, þuiat hans drottning var hin fegrsta fru i ôllu Romaborgar riki. Enn fram yfir þessa alla hluti hafdi keisarinn þa giof, er miok var frabèrilig[5], ollum odrum metari ok agietari, þat er at skilia gudligan otta ok iduligar þackir, er hann ueitti sinum lauardi ok lausnara fyrir fliotandi gnègd ok miskunn tiadra godgerninga. Sua uar þessarra hiona lifnadr gudi þeckiligr, at eigi nockurs kyns liot edr leidilig gladning[6] tok þeira hugskot framdragandi til bannadrar holldzins framningar, helldr elskuduz þau sin i milli miok sètliga lifandi undir logligu sambandi.

[1] uerdkaup *E.* [2] *Overskriften sees ikke i a.* [3] lesit ok *tilf. E.*
[4] kynning ok *tilf. E.* [5] frabærare *E.* [6] beidning *E.*

Nu kemr sua til efnis fyrir iblastr godfysisanda, at konungr uill brott ferdaz med sèmiligu foruneyti heim at sekia gud ok hans helga menn, heidrandi þeira stadi med sinni pilagrimsferd ok semiligu offri. Þessa hialpsamligu hugrenning berr hann upp fyrir frunni, enn sidan fyrir radi sinu ok stormenni, at hann girniz at fara uida um heim til heilagra stada. Drotningin er iafnan fysandi keisarann þat at gera, sem hon[1] skilr sialfum gudi mestann heidr i[2]. Eptir stadda radagerd skipar keisarinn rikit[3] med þeim hètti, at fruin sialf skal hafa yfirualld ok hèstu[4] stiorn allra þeira hluta, sem at luta[5] krununni, ok setr þo marga menn uel uitra henni til styrks ok rȧdagerdar, at þui ǫllu megi hon uitrligar ok forsialigar rikit[3] yfir bioda. Þat er ok greinanda, at keisarinn atti ser brodur ungan at alldri. Þenna lètr hann eptir at sinni, biodandi at hann skal henni[6] dyggr ok trur, [7]undirgefinn sem sonr modur sinni, enn fruin skal vera honum þar i mot sem milldr herra syni sinum. Ferdaz keisarinn nu i brott med sinu foruneyti.

Enn sidann hann er fiarlègr, geriz her sem opt kann uerda, at hinn forni fiandi ǫfundar þa menninа mest, sem hann ser mest gagnstadliga sinum uilia. Þui eflir hann nyian storm moti drotningunni med sua faheyrdum bardaga, at hann boluadr fyllir ok spillir þess unga manz hiarta, sua at hann tiar optliga fyrir hans hugskoti, huersu fǫgr ok frid drotningin er, þar til at þessa unga manz hiarta brennr i boluodum girndarelldi til sialfrar drotningarinnar, sua miok þegar framgeystr, at i stad gerir hann drotningunni kunniga sina ohèfu. Enn drotningin bædi uitr ok raduǫnd leidir hann brott af ser i fyrstu med blidum ordum kerliga bidiandi, at [hann karlmannliga brott se huerfande[8], segiandi at þessi er ein fiandans freistni, [þess hins sama hauggorms, er[8] alla tima var gagnstadligr mǫnnunum. [Enn

[1] hann *E.* [2] vera *tilf. E.* [3] rikinu *E.* [4] ædztu *E.* [5] keisaranum ok *tilf. E.* [6] honum *E.* [7] henni *tilf. E.* [8] [*saal. E; bortrevet i a.*

fyrir þat at sagdr hauggormr[1] hefir nu hertekit þess unga manz hiarta, er [þuilikt sem fruin uerpi[1] sinum ordum i vind, helldr magnaz med [honum ranglætisandinn[1], þuiat hann vesnar dag fra degi, þar til at hann guds ominnigr [tumbar i sua[1] geysiligan glêp, at hann þrongir optliga drotningunni freistandi marga vega, at hann sinum illuilia[2] fai hana samlagandi; þuiat fyrir þann [heimonlegleik[1] sem keisarinn hafdi med þeim skipat, var þessi odyggi madr i fruinnar herbergi[3]. Gafz honum af þui lidugr gangr huern tima at na hennar fundi, er hann uilldi. Enn med þui at med drotningunni rikir sônn reinlifis dygd, ok þat ueitir himnakonungs miskunnsemi, at iafnan fèr hon fagran sigr i þeira[4] stridi. Her af leidir henni þo marga stygd, þuiat hon skilr, huilikr uandi [i þessu mali uar[5], at fyrir ast ok elsku keisarans vill hon huetuetna gott þessum unga manni, huadan af angrar eigi litt hennar goduilld, ef hon naudgaz til fyrir greindar onadir at prisa hann eda pina, þuiat hvat sem kostar, vill hon med ôngu moti brot uerpa sinni raduendi.

Nu sem þannig[6] hefir lengi fram farit, at optliga kemr i hardan punkt sagdra onada, leidiz henni um sidir, med þeim hètti at einn tima, sem hinn vngi madr girniz sinn uilia, likir drottningin sik i uidrbragdi miklu blidari enn uant uar, segiandi at hann skal þat nu skiotliga þiggiandi, sem hann[7] hana optliga bidiandi. Enn med þui at hon segir sik nu eigi at sinni liduga, anefnir hon bèdi stad ok stund, nèr þav skulu med nadum saman vera, segir med heilagri vndirhyggiu, at þa skulu[8] bèdi samt þar koma i þann borgarinnar turn, er sua heitir. Þessu fyrirheiti verdr hinn vngi madr sua feginn, sem eigi ma ordum skyra. Enn drottningin hugleidir sem einn uitr madr, at þetta strid skal hon uenda i godan frid med uitrleik. Þui

[1] [*saal. E; bortrevet i a.* [2] uilia *E.* [3] herbergium *E.* [4] *saal. E;* þeiri *a.* [5] [*saal. E;* þessv mali *a.* [6] þann ueg *E.* [7] er *tilf. E.* [8] uid *tilf. E.*

kallar hon .iiii. sina þionustumenn uel reynda, .ii.[1] sueina ok .ii.[2] meyiar, sua til þeira talandi med trunadi, sem her fylgir: „Medr þui, segir hon, at ek hefir[3] ydr optsinnis profat i dygdugri[4] þionustu, uil ek, at þer uitit mina radagerd, þa sem ek bydr, at þer fyllit ok framkuèmit med ueniuligri hollustu. Sua er tilkomit, at brodir herra keisarans bonda mins er fallinn i mina oblidu ok misþyckt fyrir einshueria sina tiitekt, huar fyrir ek uil, sem makligt er, at hann se fanginn ok bidi sua brodur sins. Skulum ver þo sua fyrir sia, at einn sèmiligan stad hafi hann i at vera. Þvi bydr ek, at þer farit i þann stad ok fyrirbuit alla þa hluti gnogliga, sem þer siait ydr ok honum naudsynliga, ok bidit þar sidan til þess vikudags, sem ek skipa, þuiat þa mun ek ok inn ungi madr þar koma. Skulu þer hafa ydr liodliga, sem vid komum i herbergit. Enn þann tima sem ek bydr, skulu þer fram ganga ok inn unga mann inni strengia, þar allan tima hans truliga geymandi, vnz keisarinn kemr heim, at eigi nockur[5] gangi hann vidara." Þetta geriz nu sua hvert ord, sem fyrr var greint, at a nefndan dag sem hinn vngi madr hyggr til nyfengins[6] fagnadar, skilr sua med þeim drotningunni, at hon gengr vt af turninum frials ok lidug med lofligri raduendi, enn hann er fanginn ok inni strengdr, liotliga skemdr i hiartaligu saurlifi.

Se, nv lida[7] timar framm med godum nadum, þuiat Romarike stendr undir drottningarinnar stiorn med fullum fride, þar til at eptir fimm aar utlidin koma þeir sendibodar, er uotta herra keisarann heimleidis aa ferd uera. Þui giorir drottningin bod um allt rikit til allra mest hattar manna bædi af kirkiunne ok curia, kunnikt giörande, at miok er nalæg hans heimkuoma, ok eigi sidr biodandi, at sem fyrst fyrir utan alla hindran kome þeir aa hennar fund moti keisaranum ut ath rida, at þui aullu sæmeligre ok

[1] tua *E.* [2] tuær *E.* [3] hefi *E.* [4] dyggiligre *E.* [5] nockut *E.*
[6] *saal. E;* nyfengis *a.* [7] *Her ophorer a*[2].

stormannligri uerdi hans innleidzla ok aptrkuoma, sem fleiri uolldugir menn eru samannkomnir hann at uegsama. Nu giorizt, sem brefin budu, at mikill mannfiolldi kemr samann af borgum ok bæium, kaustulum ok kauptunum innann litils tima. Hier med lætr drottningin pryda ok fagrliga fyrirbua hallir ok herbergi, þuiat nu gledzt aull borgin af sins herra tilkuomu. Nu sem þetta fer ok flygr hueruetna manna i millum, frettir eigi sidr keisarans brodir þetta sama, þar sem hann sitr i turninum, ok giorer til fruinnar einn af sinum geymorum, bidiande undir litillætis yfirbragdi, at honum gefizt lidugur gangr ut af turninum, at hann fari i moti brodr sinum med audrum maunnum. Ok med þui at drottningin er margfalldliga þraungd i þenna punkt med mikille fiolskylldu, gefr hon þetta ordlof med minne uarygd enn skyllde, þuiat þessi aume madr er þui sidr idrandi umlidna glæpi, at enn frammleidis smidar hann framm nyiar uelar med teyging ok tillaugu hins uesta radgiafa, ok huessir upp prettuisa tungu sem tuieggiat suerd saklausum til skada, bruggande gallblandit eitr med sinum barka.

Sie, i stad sem hann uerdr laus ok lidugr ut ath ganga af turninum, hefir hann sik framm aa ueg fyrir alla menn adra mote keisaranum, at þui auduelligar megi hann suikia ok særa sinn herra med bauluodum lygdarinnar broddum, sem sidr ero þeir nalægir, at skilldi megi fyrir hann skiota med sannendis armleggium. Ok sem hann nalægizt keisarans ferd, giorir hann sig eptir megni alla uega liotann ok leidiligann, oslettir sitt andlit ok oþeckir, at fyrir þuilikt haurmungar yfirbragd stangi hann sem skiotazt hiarta keisarans ok ut steytti af rettlætis gotunne. Ok þegar i stad sem herra keisarinn sier hann þuilikann, sturlazt hann storliga miok i sinu hiarta eptir spyriande med reidu yfirbragde, hui hann er sua bleikr ok blodlaus, ufenn ok illa farande. Hann suarar ordum keisarans med tarum sua segiandi: „Þann ueg hefir putan husfru

ydur[1] leikit mik, sidan þier forut brott, seigir hann, at eg undra[2] storlitt, þott ek sie þuilikr uordin, þuiat nær allann tima ydarar brottueru hefir ek inne setid i hinu þraunguazta herbergi eda uardhalldi.“ „Fyrir hueria sauk?“ segir hann. „Þa hefi ek saukina, segir hann svikarinn, sem ek uæntir at godum maunnum þiki eigi sækilig, at ek giorde mik einhlitann fra þui sem flestir allir adrir i rikinu, þuiat ek uilldi eigi liggia aa hennar fadmi putligum, særande sua mina sal ok raskandi ockart broderni. Enn sua haurmuligt er hier af at seigia, minn godi herra, at ek hyggr, at þeir sie miok fair i huerium .c. flocki, at med aullu seu hlutlavsir þuilikra hordoma, þuiat huer sem einn, er til hennar uilldi ganga, uar af henni feiginsamligr fadmadr.“ Enn sem konungrinn heyrir sva mikil haurmungar tidinde, fær honum sua mikils, at þegar i stad hrapar hann nidr af hestinum nær andlaus i ovit, liggiandi sua heila dags stund aa iordinne, at hann er likare daudum enn lifanda manne, þuiat sua hefir nu angrsemdar brodduriinn aurugliga smogit hans hiarta, at einskis kyns uidrettu fær hann innan sua langs tima. Storliga faheyrdr var sia keisarans brodir, at fyrir eitt aufundar skeyti giordizt hann þrifalldr manndrapare. Senniliga drap hann sialfs sins saal ok þar med tva likami, sva sem framt var i hans sialfrædi, ok hratadi sua framm eptir fiandans bodi, at hann uar þeim .iii. maunnunum uestr, sem hann atti at uera beztr aa iardrike, þat er at skilia sialfum sier, keisaranum ok drottningunne. Nu sem keisarinn hefir þann ueg legit greindann tima, fær hann aptr um sidir heila samuitzku med guds uilia, heyrandi styrkingarord sinna uina, ris upp sidann, stigr aa hest med þeira studningi ok ridr leid sina.

Næsta dag eptir þessi tidinde, kemr drottningin sialf mote keisaranum med morgu stormenni ok foruneyti faugru, þat hugsandi at allann heidr ok sæmd skal hun giora bonda sinum keisaranum med fullu astrike. Enn hun tekr aunnr

[1] *rettet;* ydar *E.* [2] eigi *tilf. E.*

starflaun nu ath sinne, enn hun hugdi til. Þegar i stad sem hun geingr at keisaranum ok ætlar at kyssa hann med hæveskligu halsfangi, þolir hon sua þungann pustr af hans hendi, at hun hratar langt brott aa vollinn ok iordina med hneykiligu falli. Ok þegar i stad aan nockuru profe eda uidrmæle kallar keisarinn tva þræla sua seigiandi: „Med þui, seigir hann, at einskis kyns strid er eiganda uid putuna, þa takit portkonu þessa ok flytid i þann stad, er heitir Insula profunda ok halshoggit hana.“ Sie, þuilik ero hiabraugd heimsins, sem hier maa heyra. Se, su hin sama, sem allskaummu reid i þenna stad sem hin rikazta drottning med mikils hattar personur ok kurteisum þionustumaunnum, er nu aa saumu stundu fra keisarans fundi hædiliga dregin sem hin liotazta ambatt af tueimr herfiligum þrælum. Nu sem þeir koma framm i fyrr nefndann stad, setia þrælarnir hana i eitt skogarriodr, þar sem þeir ætla hana af life at taka. Ok er þeir hyggia at, huersu faugr ok frid hon er, finzt þeim fagnadarlausum mikit um, ok tala millum sin: „Eingin kona mun aunnr sua frid undir heimsolinne sem þessi, ok þui skulum vid fyrir uist þess niota ok kenna hana, adr vid endum hennar lifdaga.“ Sua giora þeir gudrækir þrælar, hlaupa nu framm aa fruna med afli. Enn þessi pina geingr henni sua fast med hiarta, at feiginsamliga uillde hun helldr lifit lata med huers kyns pislum ok dauda, enn fa nockurn minzta fleck af saurgan þrælanna. Þui kallar hun med hareysti til al[l]zvalldanda guds i himeriki ok til hinnar mætuztu Mariam modr hans, at þau uirdizt fyrir sina dygd henni uid at hialpa i þessari þraunging ok med nauckurum hætti frelsa. Ok himerikis fadir, aullum þeim nalægr er hann kunna i sannleik, heyrir fliotliga hennar tár ok bænir, frialsande hennar lif ok salu af allri suiuirding, med þeim hætti sem hier fylgir.

Einn agætr madr ok mikils hattar haufdingi af fiarlægu heradi hefir giort sina pilagrimsferd framm til Romam aa fund heilagra guds postola Petri ok Pauli ok annara guds

postola, enn er nu aptr aa leid med sinu volldugu foruneyti, giorandi sinn ueg rett aa sama tima nalægr þessu skogarriodri, sem i gioræzt þessi haurmungar tidinde. Þessi riki madr ok hans fylgiarar heyra opid til konunnar, þuiat þat hliodar storliga huellt i skoginum, enn hafa þo eigi i fyrstu grein aa, þuiat þat hyggia þeir, ath skogdyr nockut mune hafa geingit i veidimanna snorur, ok þar fyrir mune þat illa lata. Ok þo allt at eins med guds uilia slær hann sinn hest med sporum sem snarazt ok rennir framm eptir hliodinu, kemr i þenna stad ok sier fullgiorla, um þvilika ohæfu hier er at tala. Huadann af honum gefr at skilia, huorum helldr her er hialpanda med skiotu radi, dregr ut sitt suerd ok snidr i sundr i midiu bada þrælana, enn spyr eptir konuna med godfysis samharman, hver hun er eda hui hun sie sua naudugliga staudd. Enn drottningin leynir nu at sinne bædi nafne sinu ok uirdingar edli, miuklatliga bidiandi med saunnu litillæti, at fyrr nefndr herra lati hana med sier i sitt fostrland framm at fara, med þeim hætti at hun hafi ambattar þionustu i hans herbergi, þeiri grein einkannliga fylgiandi med, at huorki fyrir sik ne nockurn annann se hann raskandi hennar skirlifi. Ok herrann huggædis fullr ueitir giarna þat sem hun bidr sua godmannliga, iatandi þar med, at sua sem bezt fysir hana, skal hun fyrir hans skulld lifa mega. At sua giorfu lofar hun allzualldanda gud i sinu hiarta fyrir sua mikla velgiorninga, fyst fyrir þat at smanarlausa vardueitti ok frialsadi gud drottinn hana af ualldi þrælanna, ok þat annat, at nu er hun komin i fyllgd beztu manna.

Enn eptir sua langan tima sem ueginum hæfir, kemr herrann heim i sitt fostrland. Hann er kuæntr madr ok aa eina hæveska fru ok med henni einn son ungann. Þessi godi madr giorir suo dyrdliga uid hina utlendu ambatt, at hann setr hana i sæmiliga þionustu sialfrar fruinnar, biodande at huer sem einn i hans hyski skal uera uel til hennar med ordum ok uerkum. Hun er nu med guds uilia uel

komin, þuiat herrans husfru elskar hana sem sina dottr, giorandi henni marga huggan dagliga. Ok eptir litinn tima lidinn fær hun sua mikla uinattu þessara hiona, at þau gefa sinn einka son undir hennar fostr, þar med skal hun sofa i sama herbergi hueria nott sem þau. Hun tekr giarna þenna suein unga ok geymir med fullum goduilia, sua elskandi heitt ok hiartaliga, at eigi minnr enn hun hefdi sialf hann getid af sinum likama. Unir hon sier nu storuel, heilagrar kirkiu opt uitiandi enn allann saurlifisfleck miok suiuirdande, fagrliga lifandi ok sinum gudi þionandi. Þui eflir fiandinn nu enn nyiann storm upp i moti henni, þuiat hann uæntir sik sigrazt munu i þeira uidskipti vm sidir. Enn þat geingr eigi sua sem hann ætlar, þuiat þessi guds ambatt slitr allar hans snorur med rettlætis stadfesti.

Enn þuilikt er upphaf þessa bardaga, at hinn riki madr aa einn likamligann brodr, hann er riddari ok hefir eigit herbergi aa sama garde, þenna mann kueikir upp hinn forne fiandi, þuiat fyrir siena fegrd ok atferd nyiu ambattar hitnar hann med auflugum girndar elldi, sua framt at eigi fær hann leynt, ber upp sitt erendi fyrir henni sialfri, heitandi huerskyns sæmdum med glysligum ordum, ef hun uill giorazt hans eiginkona med laugligu sambande. Enn hon svarar med þuilikum hætti: „Fyrir þann mikla kærleika, sem ek hefi til brodr (þins) enn herra mins, uil ek giarna þik elska med hreinni ast ok hiartaligri, enn hitt med aunguo moti at uera þin eiginkona.“ Uid þessi fortaksord uerdr hann storliga faar, þuiat hann uirdir, sem hin mesta skomm ok suiuirding sie honum gior, fyrir þa grein at hann ætlar, at þui suari hun sua, at henni þiki smaan i ath eiga hann at bonda. Hier med fyllizt hann bolginnar reidi, sua at þar er hann um hugsandi nott med deige, at þessi kona fái skiotann dauda. Enn þat uerdr statt i hans fúlum ok ferligum radagiordum ok þar med fiandans, er at uar med honum, at nockura nott, sem myrkt er ordit ok allir menn eru i suefni, skal hann fara ok drepa sueininn brodrson

sinn aa fadmi fostrunnar, enn fylgia sidann sua, at manndraps pina kæmi nidr aa konunne saklausri.

Sie, hann giorir aa saumu leid, sem fiandinn fyrir honum diktar, stendr upp eina nott af sæng sinne ok tekr einn talguknif, geingr sidan kyrliga i þat herbergi, sem herrann sialfr ok barnfostran sefr i, ok med þui at aull herbergis gaung eru honum i nog kunnig, fer hann til sagdrar guds ambattar, þar sem hun liggr sofandi ok sueinninn hia henni, ok setr sidann þat snarpeggiada iarn aa barnsins barka sua hrædiliga, at þegar hefir pilltrinn bana. Hier eptir lætr hann knifinn blodgann i haund konunnar, geingr sidann i brott at sua giorfu bauluodu erendi. Enn er hun uaknar, finnr hun, at sueinninn er drepinn, enn sængin[1] flytr aull i hans blodi, æpir nu med haurmuligu hareysti, sem huer ma uorkynna, huersu kuensligu briosti mundi þungbært. Huar fyrir herran ok hans fru risa upp med aullum skunda, koma til med liose ok sia hier eymdar tidinde. Nu skortir eigi sorg ok sut, hark ok hareysti. Ok aa milli annara manna er sa ouinarius sonr, er aa þessari nott hefir sua suiuirdligt nafn feingit at heita morðingi[2]. Hann lætr sva firir manna avgvm, sem hann grati sarliga skaprævnir [ok skaða[3] broðvr sins, [[þvi allv meirr en aðrir sem hann mvn honvm skylldari[3], rifandi sitt andlit [ok bleðiandi sin klæði[3], sem siðr er til i þeim landvm, þa er menn verða firir ofharmi nokkvrvm. En hann [gerir skiotliga skilianligt firir sinn hvgganarlæsan frambvrð, at hans hrygðarbragð[4] er af engv goðv hvarki við broðvr sinn ne nokkvrn mann annan, þviat hann hvgsar þat eina[5] at tala, sem [skekr ok skelfr ok[3] margfalldliga eykr mikinn vfagnat. Hann segir sva til broðvr sins: „Fvrðv makliga er þat vorðit, segir hann, at[6] þv hefir þvilikan skaða ok skemðar kinnroða fengit [i dag. Þv[7] leiddir illræðiskonv þessa

[1] *rettet;* sængr *E.* [2] *Med dette Ord begynder 655a, som her lægges til Grund.* [3] [*mgl. E.* [4] [synir þat skiotliga, at hans harmur *E.* [5] eitt *E.* [6] er *E.* [7] [þuiat þu *E.*

heim a þinn garð, halldandi hana þer sva [nalæga ok heimolliga[1] sem hinn bezta mann, þar sem[2] þv vissir aðr fvllgerla, at firir liotar vdaðir var hvn i sinv landi dæmð at verðvgv til hins versta dauða[3]. Ok ef þv ert sva mikill ættlæri[4], at enn lætr þv hana lifa þer til[5] svivirðingar [ok allvm þinvm ættboga[6], mvnv til spyriandi menn þina fadæmis heimskv i frasagnir færa, þviat drap ok dauði sonar þins gerir hana þess makliga, at hvn [brenni kvik i brakanda elldi ok loga[7]. Ser þv eigi, hversv[8] mikinn skaða þv hefir beðit[9], ok ver allir, er þik elskum[10], sem vvist er, hver bot a vinnz, meþan þv lifir.“ En hversv margt ok illt sem sa gvðrækr glæpamaðr leggr til [þessa mals[6] með sinni eitrblasinni tvngv, hefir herrann at sva miklv hans fvlar fortalvr, at firir sina dygð ok drengskap [viðr konvna vill hann firir engis[11] mannz orð henni bana raða, þviat bæði þessor hion elskaðv hana sem dottvr sina. En þo segir herrann, sem nv er varkvnn a, at þessi atbvrðr man skilia þeira samvist at sinni, ok byðr þegar i stað nokkvrvm sinvm þionastvmonnvm[12], at [bva eitt skip ok[6] flytia hana i annat riki, þat sem hann merkir firir þeim [með nafni[6]. Se, þat hefir nv enn illzkan aflat[13] með sinvm vpphafara fiandanvm, at þessi gvðs pinslarvattr er vt skyfðr af sinvm friði ok [naðvm ok[6] nv leidd til skips sarliga harmi þrvngin, [með leystv hari, tarstoknvm augvm ok þrvtnv andliti, firir þat einkannliga mest, at hvn[6] skilr sik nv enn vppgefna i valld [ok miðil[14] ranglatra.

Nv sem [hvn hefir i skip gengit ok kemr langt i haf með sinvm fylg(i)arvm, verðr enn sem vant er stvndvm[15], at ifirvættis fegrð [ok friðleikr likama snaraz manni[16] til pinv hvgskotzins, þviat skiparvm litz sva skemtiligt [þessarrar konv[17] ifirbragð, at þeir fysaz lifs giarna hennar

[1] [heimugliga *E.* [2] *tilf. E.* [3] liflatz *E.* [4] ættleri *E.* [5] skemdar ok *tilf. E.* [6] [*mgl. E.* [7] [sic brend *E.* [8] hue *E.* [9] feingit *E.* [10] elska *E.* [11] einskis *E.* [12] maunnum *E.* [13] at giort *E.* [14] [mille *E.* [15] [þau koma i haf, uerdr enn sem optar *E.* [16] [snarazt henni *E.* [17] [hennar *E.*

faðmlags; hvar firir þeir tala, at hvn mvni þeim samþykkia. En gvðs ambatt i goðv staðfost neitar þvi þverliga. Þeir tala þa með forðzi til hennar i annan tima: „Kios nv vm .ii.[1] kosti, segia þeir, sa er annarr, at þv samþykkir [þvi er ver vilivm[2], hinn er annarr, at her rett [sokkvm ver þer niðr i siofar divpi[3]. En hvn svarar [þeira orðvm[4] með sannri staðfesti sva segiandi: „Giarna fegin vil ek helldr, segir hvn, drvkna i siofar bylgivm, [ef þat er gvðs vili[4], en samþykkia [með nokkvrvm hætti[4] yðrv savrlifi.“ En sem her er komit þeira viðrmæli, ok við sialft liggr at þeir mvni hana a kaf steyta [með forðzi[4], sia þeir einn klett storliga mikinn standa vpp or sionvm, [þagat leggia þeir til skipinv[5], ok venda nv sva til mikillar miskvnnar raðagerðinni[6], at her vpp a klettinn kasta þeir konvnni. Sva skilia þeir við hana vmannliga, [at þar liggr hvn eptir a sogðv siofarbiargi i miðiv hafi[4], hvarki hafandi mat ne drykk með at hialpa sinv lifi, eigi hafa ok þeir vdrengir hana betr til bvit sagðrar vtlegðar en sva, at þria daga samfast hafði hvn engan mat haft.

Nv er siðla vorðit, er þeir niðingar snva heimleiðis[7]. En greindr gvðs pinslarvattr konan liggr her eptir gratandi, þviat alla næstv nott piniz hvn hormuliga bæði af angri[8] hiartans ok hvngri likamans. En með þvi at drottinn Jesvs Kristr sonr gvðs lifanda er sannr hvggari allra þeira manna, er firir hans[9] rettindi þola þian ok þvnga, lætr hann bliða farsælld koma a bak þessvm bardaga, þviat eptir langan grat sigr svefn a [þessa gvðs ambatt ok þvngar henni[10] moti dags vpprasinni. I þeim hofga oðlaz hvn mikinn fagnað, þviat hin skærasta[11] dagsbrvn, þat er at skilia, drotning allra verallda mær ok moðir gvðs hin sælasta Maria birtiz henni með vvmræðiligri birti[12] fegrð ok agiæti,

[1] tuo *E.* [2] [uorum uilia *E.* [3] [drockium uier þier i siafar diup *E.* [4] [*mgl. E.* [5] [þangat at leggia þeir *E.* [6] *mgl. E.* [7] heim *E.* [8] *Med dette Ord begynder a*[3]. [9] nafni ok *tilf. E.* [10] [hana *E.* [11] biartazta *E;* kierazsta *a.* [12] *mgl. a.*

sva til hennar talandi með bliðv viðrbragði[1]: „Þv, dottir min, segir hvn, hefir margar pinvr [þolat firir trvlyndliga[2] geymslv rettz hivskapar. En nv skal heðan af lægiaz ok með allv sæfaz[3] hinn fyrri þinn freistnistormr ok allar þær meingerðir, sem þv hefir þolat goðmannliga firir rettlæti sonar mins. Skallt þv fra þessvm tima birtaz ok vitrvm mannvm avðsynaz. En þann tima sem þv vaknar af þessarri syn, þa les þv saman gravs þav, er vndir hofði þinv erv sprottin a holminvm[4], þviat þav ero þer miok navðsynlig, þann tima sem þv kemr til landz, a þann hatt sem við sonr minn gervm rað firir. Þessor[5] gros skvlv þeirar nattvrv[6], at hverr likþrar maðr, sem drekkr af þeira part, skal i stað [hreinsaz ok heill[7] verða. Eptir þessor[5] orð hverfr drotningin brott at syn, en konan vaknar, ok er meiri fagnaðr i hiarta hennar en avðvellt se með orðvm at greiða til frasagnar, þviat hvn skilr sik nv a allan hatt styrkia[8] vera i hiarta ok likama. Þvi riss hvn nv vpp glaðliga lofandi gvð ok hina gofvgstv[9] hans moðvr frv sanctam Mariam ok less saman grasit af holmanvm[10], sem gimsteinn allra meyia hafði boðit henni, ok fyllir glofa sina baða.

[Ok sem a liðr morgininn, sva at komin er hin þriðia stvnd dags, geriz sva[11] með gvðs vilia, at eitt skip snarar fram hia holmanvm[10] [skipat vaskvm liðsmannvm[12]. En er hvn ser [þessa fagnaðarsyn[13], kallar hvn [a mennina hari rodd[14] ok biðr þa þagat at leggia. Þeir gera sem hvn biðr. En þann tima sem þeir lita sva fagra konv vera setta i þvilikv vtskeri, sampinaz þeir henni storliga miok firir sina goðfysi ok vilia hana giarna til landz flytia. En þat er greinanda, at vegr þessarra kompana er fram til þeirar samv iarðar, sem skemztv hafði hvn verit af flvtt. Þvi [kemr hvn til goðrar hafnar með sinvm kompanvm[15]

[1] yfirbragdi *E.* [2] [þolt fyrir trulynda *a.* [3] sefaz *a.* [4] *saal. 655, a, E.* [5] þessi *E.* [6] vera *tilf. a.* [7] [hafa heilsu hreinsazt ok hreinn *E.* [8] styrka *E, a.* [9] gaufguztu *E.* [10] holminum *E.* [11] [Sua giorizt ok *E.* [12] [*mgl. E.* [13] [þetta *E.* [14] [med harre roddu *E.* [15] [koma þeir til godrar hafnar *E.*

eigi allnærr þeim sama garði, sem hvn hafði fyrr verit. Hvn gengr nv a land vpp af skipi, ok er mikil forvitni a vis at verða, hversv profiz dygð grasanna þeira, sem moðir miskvnnar ba*ð henni saman at lesa. En þat profaz bæði vel ok skiott, þviat hvn finnr einn likþran mann harmvliga spilltan i allvm likama, ok lætr niðr i vin litinn part af grasinv. En þegar i stað sem hinn likþrai maðr hefir bergt af þessvm hialpardrykk, er [hann sva heill[1] vorðinn, at engis[2] kyns flekkr eða [rvfa birtiz eptir[3] a hans likama. Eptir þessa heilsvgiof flygr ok frægiz [viða vm landit iartegnarinnar stormerki, þar til at þat[4] kemr inn i þa samv borg, sem sa gvðrækr manndrapari[5] herrans broðir var i, sem fyrr gatvm ver þo at vmakliga i þessv mali. Ok hefir gerðz i þessvm stað sem optliga[6], at almattigr gvð striðir þeim monnvm með rettlatvm hefndarsprota, sem ranglatir ofsækia meinla*san dreyra hans astvina, einkannliga mest, ef þeir [sem meingerðirnar[7] þola, vilia með [engvm hætti[8] sin hefna. Þvi er sva vorðit, at sa[9] veslvgi maðr er lostinn [hinni mestv likþra ok hinni verstv[10], sva at þar firir er hann kominn at da*ða.

Ok sem herrann broðir hans heyrir [raddar lioð þeirar sogv[11], at einn læknir er sa kominn inn i rikit, at hvervetna gerir heila þa menn, sem aðr vorv likþrair, gerir hann vt sina sendimenn til þessa læknis, biðiandi margfalldliga at hvn komi til ok geri heilan broðvr hans. Ok vm siðir [fæz þat, er hvn ferr[12] með herrans sendimannvm[13] [ok kemr fram i þa borg, sem fyrr var hvn kvnnig morgvm monnvm at aliti. En nv veitir þat gvðs miskvnn, at engin maðr kennir hana i þessvm stað, hvarki herrann ne nokkvrr af hans hyski[11]. Nv sem hvn stendr firir þeim sama herra, biðr hann hana [með mivklæti, at hvn skyli gera[14] heilan

[1] [*saal. E;* sva heill *655;* sva *a.* [2] einskis *E.* [3] [hrufa er *E.* [4] [um allt landit þessi fregn, þar til er hun *E.* [5] mordingi *E.* [6] uerdr *tilf. E.* [7] [er meingiordina *E.* [8] engu (aunguo *E*) moti *E, a.* [9] sia *E, a.* [10] [mestu likþra *E.* [11] [*mgl. E.* [12] [fer hun *E.* [13] sendibodum *E.* [14] [margfalldliga, at hun giore *E.*

broðvr hans, ok taki sva mikla penninga [sem sialf vill hvn a kveða. En lækniriun[1] svarar sva: „Ek skal giarnsamliga[2], segir hvn, hialpa þessvm [veslvga manni broðvr yðrvm[3], ef hann byr sik sva til heilsvbotarinnar[4], sem ek segir[5] firir. En þat er sa tilbvnaðr, at hann skal iatning sina gera af allvm størstvm syndvm, er hann man til at segia, sva at ek ok .vii. aðrir skilrikir menn [skvlv hia[6] vera.“ Nv er sva gert, [at .vii. menn ero inn kallaðir i þat herbergi, sem hinn sivki[7] liggr firir, ok þeir skvlv við vera iatningina. Ok hann tekr til at segia[8] bæði margar ok storar syndir, er hann hafði framit[9] moti gvði, en þessvm ogvrliga morðzins glæp, [sem skommv hafði hann i fallit[10], leynir hann [eptir ser ok þorir eigi til at segia sakir[11] skammfylli. Ok sem hann gefr vpp ok[12] ætlar at hætta, talar lækniriun sva til hans: „Vit þat firir vist, segir hvn, at engis[13] kyns miskvnn geriz a þinv mali, ef þv leynir eptir þer nokkvrvm þeim glæp, er þv gerðir moti allzvalldanda gvði [með allv visvitandi[14].“ En sva sem [her stendr, ok eigi gengr iatningin lengra fram[15] sakir skemðar ok kinnroða, talar sa goði maðr herrann [ok leggr sva til[10], sem her ma heyra: „Broðir minn, segir hann, ger sva vel, sem ek biðr, lvk vpp hiarta þitt ok reinsa af allri synd, ok lat engis kyns otta þik sva miok skelfa, at eigi gerir þv þina hæstv nøðsyn. Vit ok þat efalø̈st[4], at giarna feginn[4] skal ek firirlata þer, þo at nokkvrn lvt hafir þv moti mer gert, [hvart sem helldr hefir vorðit með orðvm eða verkvm[10]. Ok er hinn sivki maðr heyrir sva mivk orð ok miskvnnsamlig [af mvnni[10] broðvr sins, [ok virðir þann manna mvn sem var með þeim[10], kemz hann akafliga við ok færr með gvðs vilia sva [mikla iðran ok skæra[16], at fliotandi i tarvm boðar[17] hana sinn glæp fra vpphafi til

[1] [til sem hun uill. En hun *E.* [2] giarna *E.* [3] [manni *E.* [4] *mgl. E.* [5] segi *E.* [6] [sic *E.* [7] madr *tilf. a.* [8] [ok seigir hann *E.* [9] giort *E.* [10] [*mgl. E.* [11] *tilf. a.* [12] [ok er hann *E.* [13] einskis *E.* [14] [uitandi *E.* [15] [hann seigir eigi leingra *E.* [16] [skiota idran *E.* [17] seigir *E.*

enda vel ok einarðliga. En [sva framt sem[1] herrann heyrir [sva harmvligan lvt[2], skelfiz hann storliga miok i sinv hiarta, segiandi sik meirr harma firir konvnnar skylld en sialfs sins[3]. Ok sem hann angraz einkar miok af þeima atbvrð, syniz konvnni navðsynligt at birta firir goðvm mannvm [en leyna eigi[4], hvat gvðlig milldi hefir[5] henni veitt, ok segir sua: „Herra minn, ek er su hin sama kona, er þer harmit sua sem vtkastada edr[6] med ǒllu liflatna, ok[7] æigi skal ǒmbuna illu illt, helldr gott moti illu, sem skiott man audsynt verda.“ Hon [gerir nu eptir sama hætti, slær[8] nidr litinn lut[9] grassins i vin ok gefr hinum siuka þar af at drecka. Enn þegar er hann hefuir kent þann dyrdliga dryck, er hann sua dyggiliga reinsadr af [hinni fyrri likþra, sem engiss kyns spilling hefdi snortit hans likama[10].

[At þessum lutum fylldum, sem nu ero greindir, bidr herrann ok margir med honum, at hon muni[11] þar stadfestaz ok taka þann sama mann ser til bonda, [er nu var heill vordinn af sagdri likþra[12]. Enn hon neitar [þeim kosti enn sem fyrr, ok hefuir sik brott an duol af þeim sama stad, þuiat nu var þat (statt) med henne, at hon vill fara heimleidiss[13] af utlegdinni ok profua, huersu Roma gorir nu uid hana [fra þi sem fyrr[12]. A þeima[14] veg, [sem hon sækir fram til Romam[12], gorir hon marga menn heila med guds miskunn. Enn er hon [nalægiz sealfa Romam medr þilikum heilsugiǒfum[15], frægiz mikilliga vida vm landit, at sua [mikill agiętiss[16] læknir er kominn i[17] rikit, at fyrir vtan allan sarleik [skurda edr[18] bruna gerir huervetna

[1] [er *E.* [2] [þessa hormuligu framsogn *a.* [3] enn med guds uilia uard sua, at einginn madr kendi hana *tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] *Her ender 655a, herefter lægges a til Grund.* [6] eda *E.* [7] ek er su sem *E.* [8] [lætr *E.* [9] hluta *E.* [10] [allri likþraa, at einskis konar spilling er aa hans likam *E.* [11] [Eptir þetta bidr herrann ok adrir, ath hun skuli *E.* [12] [*mgl. E.* [13] [þui ok fer i brott aan duol, þuiat nu uill hon sækia heim *E.* [14] þessum *E.* [15] [nalgazt Romam *E.* [16] [agætr *E.* [17] landit ok *tilf. E.* [18] [skurd ok *E.*

likþra menn heila. Her næst er þat greinanda [nockut eins ok i fyrra stad[1], at rettlatr gud hefuir slegit þann ranglata mann keisarans brodur med hinni fuluztu likþra, sua at verduliga [fyrir sina glæpi er hann nalægr hinum versta[2] dauda. Ok medr þui at keisarinn sampiniz honum[3] med hiartaligri godmenzku, sendir hann menn sina eptir þessarri konu, [þuiat hon skal leidaz fram i Romam til heilsugiafar vid brodur sinn. En sem þat er gert, ok hon kemr i sealfa Romam ok fram fyrir sealfuan[4] keisarann, kennir hon[5] sinn eiginbonda, þar med riddara ok serhueria þeonostumenn, enn engin [madr hærri stettar ne lægri[1] kennir hana. Nu bidr keisarinn ok adrir beztu menn med honum, at hon skyli gera heilan brodur hans. Hon svarar: [„Ek vil giarna fyrir guds ast gora[6] honum heilsubot, ef hann byrr sik sua til, sem ek segir fyrir, enn ella ma ek ecki, ok [eigi vil ek nockut[7] at gera. [Enn sa er tilbunadr enn her um, at hann skal gera[8] iatning sina af ollum lostum ok lytum, er hann man [til at segia[1], sva at herra pauinn sealfr ok [allr romuerskr[9] senatus skal hia vera ok heyra vpp aa. Ok med [þuiliku kostabodi kemr þat fram[10], at mikit skal til mikils vinna. Þui er virduligr herra pafuinn nu til kalladr ok allir[11] agietuztu menn i Roma at heyra iatningina. Ok sem hon ferr fram, heyraz vm sidir þessor[12] vdęmi, sem ollum monnum gnestr i eyrum, [huat sia salugi madr hefir gert fordum sva omannliga vid brodurkonu sina[1]. Keisarinn taraz af harmi, er hann heyrir sua mòrg illvirki, [þui slær hann med hnefum sitt briost ok asionu kallandi sik ueslugan ok syrgiliga suiptan. Her med þytr vpp sem einn gratr af aullum lyd, þuiat endrminning sua gaufugrar fru hryggir miok þeira hiortu. Ok sem[13] keisarans brodir er [heill vordinn ok fullkomliga

[1] [*mgl. E.* [2] [er hann kominn at *E.* [3] brodur sinum *E.* [4] [Enn er hon kemr fyrir *E.* [5] fullgiorla *tilf. E.* [6] [Giarna uil ek fyrir guds ast ueita *E.* [7] [ecki uil ek *E.* [8] [Hann skal *E.* [9] [allir *E.* [10] [þui *E.* [11] adrir *E.* [12] þessi *E.* [13] [*saal. E; kan ikke læses i a.*

hreinn af fyrra vanmegni ollv[1], þolir hon vist æigi lydsins grát [ok syrgiligt hareysti[2], helldr segir hon opinberliga [ollum þeim, er nær standa[2], at hon sealf er su keisara[3] kona, sem[4] folkit grætr [med storum anduorpum sua sem andada[2]. Ok er lydrinn heyrir þenna lut, verdr [meira vmskipti en auduellt er fra at segia[5], þuiat gratr er langt i brottu enn fagnadr fyllir allra manna hiortu. Keisarinn vill nu lifs[6] giarna taka aptr sina fru[7] sem gudi gefna ok af dauda reista. Allr lydrinn kallar sem einni roddu, at drottning þeira samlagiz nu bonda sinum [ok styri med honum lônd ok skipi vndirskipudum lyd til fridar ok nada[2]. Enn drottningin [storliga miok[2] moti blasandi [fridsômu aakalli[2], talar sua diarfliga til herra pauans, [er med odrum storhôfdingium sitr þar inni[2]: „Ydr se[8] kunnigt, postoligr fadir, at þann tima sem ek var nauduliga stôdd i minum þrônguingum, het ek þui almatkum gudi, at alldrigi sidan skyllda ek karlmann kenna [aa minni æfi[2], helldr[9] ganga i klaustr ok lifa med hreinlifismonnum vndir sidlætiss bunadi. Nu huart sem þer gorit þat fyrir vinattu sakir [edr otta vid keisarann[10], at þer vilit æigi gefa mer heilagan klædabunad, þa suarit þer þi ollu vid hinn hæsta domara ok gialldit skynsemd fyrir mina saal, þa er hann kemr at dęma lifendr ok dauda.“ Ok fyrir sua skynsamliga ok storum einardliga[11] konunnar atstodu, fyllir hennar beidzlu þegar i stad herra pauinn ok gefr henni heilagan klædabunad, [vndir þeim er su goda kona þeonadi drotni varum ok hans sælli modur fru sancte Marie[2], þeim se lof ok dyrd vm oendiligar veralldir verallda. Amen.

III.

Af presti einum.

A dogum Theodosij keisara var einn [agiętr prestr i þeim stad er Stotolis heitir aa Girklandi, Johannes at nafni[12]

[1] [fullkomliga heill uordinn *E.* [2] [*mgl. E.* [3] *mgl. E.* [4] er *E.* [5] [skiot umskipti *E.* [6] *saal. E;* lifua *a.* [7] husfru sua *E.* [8] *saal. E;* er *a.* [9] skyllda ek *tilf. E.* [10] [uid keisarann eda otta *E.* [11] ok þo godmannliga *tilf. E.* [12] [prestr áá Grichlande er Johannes het *E.*

enn kalladr [Damacenus kenningarnafni[1]. Þersi madr var sua[2] fliotuirkr i allri bokligri list, [at þegar i bernsku tima[3] fyrr en hann vęri .xii. vetra hafdi hann numit [giorsamliga Girklandz bôkr ok allar þęr[4] .vii. hôfudlistir, er liberales heita. Ok þegar [i fyrstu sem hann hefir skilningar alldr[5], hitnar hann hiartaliga[6] til guds þeonostu ok einkannligrar elsku vid guds modur Mariam vara fru, sua framt at huersdagliga less hann henni tidir miok[2] godfusliga, ok þar kemr at sua kueykiz[7] hann i gudligu[8] astriki, at alla heimsins skemtan fyrirlætr hann, gengr i klaustr ok geriz munkr vfleckadr med ollu aa sinn likama[9], sua reinan meydom vel vardueitandi allt til dauda. Nu sem hann er prestr vordinn, lætr hann vaxa þeonostuna varrar fru, þuiat med einkannligri godfysi syngr hann hennar messu optligha [aa hennar hatidardogum[10]. Þar med diktar hann henne[11] sequentiur ok bænir ok antempnur, þær sem hann syngr [henne sidan sætliga[12]. Nu sem hans frægd ok fridr lifnadr kynniz monnum nærr ok fiarri[13], selia mikils hattar menn sina sonu honum til læringar, hueria hann frædir[14] æigi at eins med bokligum listum, helldr ok iafnvel sæmir hann þa ok prydir med huerskyns blomgandum[15] sidum, biodandi at allir hans[16] lærisueinar ottizt gud umframm alla hluti.

Hier næst er þat greinanda, at sagdr brodir Johannes geingr einn dag ut af borginne med sinum skolaklerkum þess erendis, at letta sier ok spazera um eina litla stund aa faugrum uelli, er nalægt liggr stadnum. Ok sem hann er ut kominn eigi uggandi sier nockurs otta uonir, hlaupa at honum þeir menn, er Saarasceni ero kalladir, gripa hann þegar i stad ok alla hans lærisveina med sua greypiligri

[1] [Damascenus *E.* [2] *mgl. E.* [3] [þuiat *E.* [4] [allar Gricklandz bækr ok þær *E.* [5] [aa unga alldri *E.* [6] hardliga *E.* [7] kueikizt *E.* [8] gudligt *E.* [9] likam *E.* [10] [*mgl. E.* [11] optliga *tilf. E.* [12] [optliga ok sætliga hennar hatidir *E.* [13] firr *E.* [14] fædir *E.* [15] blomgudum *E.* [16] *Her ender a*[3].

grædgi illzkunnar, at þenna goda mann giora þeir fullkomit ranfeingi ok alla hans sueina, flytiandi þa med ser i Persidaland, til þess at þeir þrælkizt ok mædiliga þione. Enn er þeir uondu menn komu heim til sinna odala, skipta þeir milli sin gripnu herfangi, ok giorizt sua med guds uilia, at hinn rikazti madr, er i uar þeim illgiordum, hlytr hinn bezta manninn brodr Johannem. Eru uu þegar allir adrir settir i þián ok þrældom, utan þessi einn fær med uerdleikum uorrar fru meiri myskunn, þuiat miukara giorir herrann vid þenna mann enn nockurn annann. Johannes helldr ok enn enum saumum hattum sinum, uakir ok fastar ok bidz fyrir huersdagliga, lofandi uora fru sanctam Mariam med hiartaligri godfyse ok iduligu astrike. Ok þat sier skiotliga hinn heidne madr, huersu Johannes er frabæriligr i sinu medferde, huar fyrir hann uendir til hans sinne uinattu sua framt, at hann gefr honum lidugann gang um aull sin hus ok herbergi. Nu sem hann hefir þar uerit um nockurn tima, talar husbondinn sua til hans einn dag: „Heyr, minn kæri Johannes! segir hann. Ek undra eigi litt þina uitzku, þar med klerkdom, agætliga diktan, nyttsemd at skrifa, sætleik at syngia, streingfæri at leika, hier med heilagt fyrirheit ok gott sidferdi. Þier sie kunnikt, at ek aa einn ungann son, huern ek bidr at þu takir ok lærir boklistum, ok idnir þat mest, at i aullum hlutum uerdi hann þier sem likaztr, at þann tima, er uerda kann at þu farir i brottu, se med nockurum hætti, sem þu sitir eptir i þessum syni minum.“ Ok Johannes litillatr guds þionustumadr ueitir giarna hinum rika manne sina bæn, tekr þann unga suein ok kennir, þar til at innann farra uetra uar þessi ungi madr sua fullkominn i allar listir, at uarla matti mun giora, huor þeira var.

Nu er þar til at taka, at Theodosius keisari uerdr uiss, huar brodir Johannes er nidr kominn. Huat er honum mislikar miok, þuiat honum gefr uel skilia, huersu mikinn mannskada hans rike hefir þar bedit, er sua godr madr er

brottu, pryddr helgum framningum, storliga sniallr i greinum, sæmiligr af lifsins uerdleikum ok miok naudsynligr ok nyttsamligr rikissins naudsynium. Þui sendir hann sina erendreka med brefum ok bydr undir halsins pinu, at sa heidni madr lati Johannem lidugan fara. Ok enn riki madr þorir nu med aunguo moti at hallda brodr Johannem, sendir hann heim med sæmiligu foruneyti. Nu sem hann kemr þar, tekr Theodosius keisari vid honum badum haundum, ok gefr honum eitt hit fridazta munklifi, huar hann ma frialsliga gudi þiona med audrum brædrum. Ok her med leggr herra keisarinn sua mikil yfiruættis metord aa hann, at nær huern dag kemr hann til þessa munklifis, heimoliga trakterandi med honum stundum af stiett ok viturligri stiorn ueralldligs rikis, stundum af innrum krauptum ok andligri heilsu sialfs sins.

Ok sem hier er komit, at sia hinn godi madr þroazt dagliga i godum uerkum, aufundar hinn forni fiandi salu manzins ok kueikir upp hiarta þess sama manz, sem Johannes hafdi lært, þuiat hann drambar sik hafa iafna ment sem Johannes, enn harmar sina ogiptu, er hann nytr þess eigi sua framt i heimligum metnade. Þui diktar hann med diofulsins tilstille eitt bannsett bref undir nafni ok formi penna ok ordfelli brodr Johannis, þuiat sua uoru þeir likir menn i þessum hlutum, sem fyr greindi. Sem hann hefir fullgiort þenna flærdarpistil, sendir hann til Constantinopolim ok bydr þeim sem brefit ber, at hann skal lata þat nidr koma i sialfri keisarans haull, þar sem skiotazt megi þat af keisarans maunnum finnazt. Sua giorizt her, sem rad uoru til sett, at pistillinn uerdr fundinn ok skiott upplesinn. Enn þuilikr uar sensus i brefinu, sem hier ma heyra: Johannes Damascenus hinn minzti af munkalifnadi sendir elskuligum uinum i Persidalandi q. guds ok sina. Ydr sie kunnigt, at keisarinn hefir brott sent allann bezta styrk sins herlids moti grimum þiodum, sua at þar fyrir er borgin naliga eydd af herfærum maunnum. Nu med þui at þier erut

uitrir ok uopndiarfir, komit auruggir ok uinnit fagrann sigr aan allri duol.

Þegar i stad sem þessi pistill er heyrdr, fyllazt allir moti saklausum brodr Jone bolginnar reide, sua at án duol renna nockurir af haullinne framm til munklifissins takandi þann meinlausa mann, suiuirda ok hadugliga draga fram fyrir keisarans hasæti. Þar med þytr upp kall lydsins, at þessi megi eigi munkr heita helldr hinn uesti suikare. Sidan sem hliod fæzt, talar keisarinn med miklum modi ok stygdarfullu uidbragde: „Heyrdu, hinn ranglati Johannes ok hinn uesti suikare! segir hann. Sem nu er profat, at suik gelldr þu moti uorum goduilia, sua mikit sem þu mattir ath giora, hefir þu undann oss suikit fodrleifdina, þar med allt uort frelsi, ok keyrt i hina uestu utlegd uorra fiandmanna.“ Ok til kinnroda er brefit framm borit ok synt brodr Jone. Ok sem hann hefir aa litid, seigir hann sua til keisarans: „Senniliga kennir ek aa þessu brefi bædi form ok penna mins klerkdoms, enn þo allt at einu er drottinn minn uottr, at þetta bref giordi ek med aunguo moti.“ Nu þytr upp lydsins akefd, ok segia allir, at þess eins sie hann makligr at faa skiotan dauda. Enn nu sakir þess at hann uill eigi saukinne uidrgaungu ueita, hier eptir eru domar nefndir yfir sauk Johannes, huort hann skal helldr þola limalat eda bana, ok kemr þat asamt med þeim, at med þui at hann hafdi uerit hinn mesti uin keisarans, skal honum veitazt sua mikil uægd ok myskunn, at hann skal eigi drepinn uera, helldr lata at eins þann liminn, sem þeir segia þessa uhæfu hafa[1] giort. Nu sem hondin er afhogguin, giorir brodir Johannes gudi margfalldar þackir bædi fyrir sarsins pinu ok limarins missu. Enn þo fyrir godfysis dygd harmar hann eina grein, at sua haurmuliga uanadr nia hann eigi syngia heilagá messu gudi til heidrs ok uorre fru. Enn haundin er fest upp i kirkiu hans honum til suiuirdingar.

[1] *rettet;* hafi *E.*

Enn er Jon uerdr laus, fer hann sem skiotazt heim i klaustr sitt, ok geingr einhendr framm fyrir likneski uorrar fru sancte Marie guds modr, er þar er sæmiliga sett innann kirkiu, berar sidann stufinn ok rettir framm handlegginn, sem hann syne skriptinne, huersu sarliga hann er leikinn, sua talandi til drottningarinnar med heilagri diorfung ok milldum auitanarordum: „Sie hier, drottning min, seigir hann, aumbun þinna þræla. Se hier, þuilikt er anduirdi uorra uerka ok uerdleika. Sie, drottning min, hui uilldir þu þola, at ek syndugr uæri pindr sua sarliga ok rangliga, eda fyrir hueria sok uilldir þu blezut þat leyfa, at þionustulimr þins embættis uæri af snidinn af minum likam. Þessi er senniliga su sama hond, er optliga skrifadi þina sæta lofsaungua ok þier til sæmdar offradi morgu sinne gudi fedr hinn helgazta likama sins sonar, aullum kristnum maunnum til syndalausnar, hialpar ok myskunnar.“ Þuilikum ordum, sem nu var greint, talar hann optliga framm fyrir skriptinne, kueinandi med haurmungar gráte fyrir myskunnar modrinne af sinu harmkuæle. Ok eina nott sem hann hefir þannueg bedizt fyrir med sorgmodu hugskoti, legzt hann nidr i sæng sina miok modr af sliku tilfelli, ok er hann liggr þannig, at hann þikizt huorki sofa ne uaka, birtizt honum drottning allra vor fru sancta Maria med sua miklu liose, sem eigi ma utskyra. Drottning litr i moti honum blidliga ok talar sua til hans: „Huat giorir þu, minn trulyndi sueinn?“ sagdi hun. Hann suarar: „Drottning min, ho ho, hui spyr þu mik? Helldr krefr naudsyn, at ek spyria þik. Huar uartu, þa er ek þolda þuilika pinu? Sie hier haund þins þionustumanz afsnidin hangir uppi i kirkiu bædi þier til haadungar ok mier.“ Drottningin suarar þa: „Styrkzt þu i drottni þinum, þuiat mattugr er sa at gefa þier aptr haund þina, er allan heiminn skapadi af aunguo efni.“ Eptir þessi ord sier brodir Jon, at drottning himins ok iardar geingr framm i kirkiuna ok tekr hana aa brott, ok geingr sidann aptr ok setr hondina

framann vid stufinn sua meistarliga sem aluarliga ok stormerkiliga, at alldri sidann þurfti þui sare umbond at ueita, þuiat þegar i stad uar honum hondin sua alheil, sem alldri hefdi hun pinu kent. Hann uaknar nu fylldr af miklum fagnadi, giorandi margfalldar þackir almatkum, brædr saman kallandi, þegar sem fyrst lysir af deigi, ok synir þeim haundina heila, enn skyrir ut alla synina, hier med kostgæfiliga aeggiandi, at þeir dyrki med honum gudligt stormerki. Ok sem fliotazt maa skrydizt hann til messu, hatidliga syngiandi ok med hárri rauddu gud drottinn lofandi ok hans blezudu modr sæmandi, sæmiligt officium sem mest orkandi, uora fru sanctam Mariam tignandi.

Nu sua framt sem herra keisarinn heyrir frægd þessa stormerkis, rennr hann med idranargrate framm til munklifissins, fallandi litillatliga til fota brodr Johanne, bidiandi liknar sins misgiornings, ok þa saumu haund, sem fyrr liet hann af hauggua, kyssir hann nu, lofande allzualldanda gud oc hans sætuztu modr med fridara ordfelli, enn mier se auduellt framm at bera. Sidann leitar hann eptir vid brodr Johannem, ef hann uissi nockurn mann, þann at honum uæri sua likr i aullu klerkdoms forme. Johannes segir þa, at þann tima sem hann uar hertekinn lærdi hann einn ungan mann i Persidalandi ok giorde sier i aullum klerkdome sem likaztann. Ok lyktazt hier þessi iarteign med þeim enda, at almatkum gudi se lof ok dyrd ok hans blezudu modur um oendaligar veralldir ueralldа. Amen.

IV.

Her seghir fra tueim hionum[1].

A dogum uirduligs herra Luciani pafa var einn burgeiss storliga rikr i sialfri Róma. Þersi madr atti góda husfrv vel cristna af godu kynferdi tiltekna. Bædi voru þessi hion loflig i sidferdi, þuiat þau þionadu gudi med olmosu-

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 157—169 efter St., med Varianter af E. Her trykkes Begyndelsen efter 233, dernæst benyttes 655b, hvor den tager fat, og hvor denne ophører, f³.*

giędi i sinu astriki. Gud allzualldandi veitti þeim sua mikit þegar þessa heims, at nær allir eptirlatligir lutir þio(n)adu þeira fystum med nogum rikdomi ok sæmdarfullum metordum. Enn þo var sa einn lutr, at þeim þotti miok aa skorta rad sitt, er þau attu engan son sin i milli. Ok af þeim lut angraz þau opt storliga miok. Nu kemr þar, at þau bidia gud almattigan[1] þeirar bænar, at hann gięfi þeim son med sinni miskunn. Ok sua sem þau þess beðit hafa, lata þau vaxa huarttueggia, þat er fatękum monnum til heyrir ok sua lifi sialfra þeira, hreinsandi samuitzkur sinar til godra verka, at himinrikis konungr heyri þeira bænir þui skiotara.

Nu kemr sua tima, at drottinn heyrir akall þeira beggia, ok einkannliga litr hann konunnar taar ok trega. Þui gefr hann henne son at geta, þann er hon fædir siðan[2] eptir skipaðan tima. Sem þessi vngi sveinn er fæddr, geriz hatiðlig samkvnda i hvsi rika mannz af þeim nyfengnvm fagnaði. Allt hans herbergi leikr i gleði með fogrvm strein(g)leikvm ok organa song, allvm sinvm beztvm vinvm saman kallaðvm. Ok fra þessarri stvndv hefir hinn riki maðr sik eigi iafnfram vakran til gvðs þionastv sem fyrr, þviat hann hneigir vvarliga sitt hvgskot[3] til holldligrar astar við sitt afspringi framar en fvllv hofi gegnir, sva at naliga kæfiz þar firir vpplitningar synin. Verða bænar stvndir skemri ok miskvnnar eptirleitan miklv sliofari. En með gvðs vilia hverfr hann aptr til sin eptir nokkvrn tima, ok iðraz miok, at hann hefir holldliga ast framarr virðt i morgvm greinvm en andaliga[4] girnð ok goðan vilia. Ok þvi vill hann nu með engv moti, at þessi lastr se skriptalaᵛs, sva at eigi piniz hann i þessvm heimi, at andinn se þvi heilli a degi drottins. Her firir semr hann eitt mikils hattar heit i gvðs avgliti, at hann skal firirlata alla sina fiarlvti ok ferðaz til eyðimerkr eða til einshvers sva fiarlægs staðar, at hann kenni engi maðr eða nokkvra vegsemð honvm veiti, at með dvfvligvm einfalldleik megi hann þar gvði

[1] *rettet;* almattikan *233.* [2] *Her begynder C55b, som nu lægges til Grund.* [3] hofud *233.* [4] andliga *233.*

þiona ok varðveita[1] friðar hæð með hiartaligvm reinleika. En með þvi at hann er þrongðr með hivskapar bandi hvsfrv[2] sinnar, berr hann firir hana sina raðagerð ok biðr hana samþyktar. Ok sem hvn heyrir þvilikan frambvrð bonda sins, gret hvn miok sarliga slaandi nefvm a briost ser, ok segir sva: „Þa eina hvggan hefir mitt hormvngarfvllt hiarta i þessv efni, at ek se gvðs son framar[3] virðan vera en mina ast. Er ok sv grein sva mikil með sinvm grvndvelli, at þott ek missi at sia þitt elskvligt andlit, vil ek giarna firir gvðs elskv þat samþykkia, ok i hans nafni gerir ek þetta helgazta firirheit með allvm greinvm frialst ok liðvgt af minni halfv, þess biðiandi af allvm hvg, at þv minniz min sem optaz i þinvm bænvm við gvð.“

Eptir litinn tima heðan liðinn vtlægiz þessi goði maðr fra allv sinv gozi, fagnandi mikiliga af sinni dreingiligri tiltekt harðla sigrsamligri, leitandi himneskan thesavr, firirsmaandi iarðlig avðæfi sem leiðiligan savr. Sva ferr hann, sem gvð gerir rað firir. En hvsfrvin sitr eptir i Roma. Ok sem hvn er vppgefin af logmali sins bonda, hvgsar hvn optligar ok miklv leyfiligar þa lvti, er gvðs ero, fremiandi margt hvggæði við gvðs fatæka menn. En er sva kemr tima, at hinn vngi smasveinn son hennar er af moðvr briosti vaninn ok or voggv tekinn, gefr frvin þessv barni tvifallda elskv, þviat astriki bondans, er nv var brott farinn, nemr staðar at þvi holldi, sem af hans lendvm var fram[4] gengit, ok þvi tekr hvn nv pilltinn einkannliga ser til hvgganar, leikandi við hann hvern dag með skemtan. Hvern dag sitr hann eða liggr i hennar skavti eða leikr ser með þeiri grein frami, at æ iafnan er hann firir avgvm moðvrinni, hveria nott eina[5] sem aðra liggr hann hia henni, ok alldri hverfr hans elska brott af hennar mvnni. Nv kemr sva, at þessi sveinn þroaz bæði at vexti ok aratolv, ok gengr fram or bernskv tima, takandi alla karlmannliga likams nattvrv, ok eigi at helldr gengr hann or sæng fra moðvr

[1] *Her begynder f*[3]. [2] husfreyiu *233*. [3] meira *233*. [4] ut *233*. [5] adra *233*.

sinni, ok eigi nv helldr en fyrr hafa þav nokkvra forsia eða varygð a kossvm faðmlogvm eða oðrv bliðlæti. Hvat þarf her langt vm at gera, sonr verðr her vm siðir i bonda stað, þviat holldlig ast með allv tꜹmalꜹs er i sinvm framningvm miok fagnaðarlꜹs. Þat profaðv þessi veslvgv mæðgin, þviat sonr spillir her moðvr i holldligri nalægð, ok moðir verðr kviðvg af saði sins afspringis með sarligri synd ok vvinligv[1] vmstilli. Heðan kemr sva tima, at hvn kennir sik fvllkomliga með barni vera, þviat hvn fellr sva optliga i þann krankdom, sem konvm er titt, þa er þær skvlv með bornvm ganga. Geriz henni þar firir storliga mikil þrongvuing bæði samt hvgskotz ok likama, þviat hvn þorir eigi firir skemðarinnar mikilleik, at nokkvrr maðr viti hennar vanmatt. Sva syniz henni ok ræðiligr sinn glæpr, at nærr hellt við vm tima, at hvn mvndi firir leggiaz ok orvænta. En siðan styrkir hvn hiarta sitt með orvggri van ok styðr sik með morgvm goðvm verkvm, fostvm, bænvm, vokvm ok olmvsvgerðvm. Siðan semr hvn ser eitt klæði storliga rvmt, þat er með sinvm skvkkvm leynir hennar kviðar voxt firir manna avgvm. Dagliga synir hvn sik vel glaða við sina menn, en er þo reyndar storliga rygg með sialfri ser.

Nv liðr sva fram timvm, at hvn skal fæða þann veslvga bvrð. Ok sem hvn starfar i þeiri sott, er þvilikt sem hvn se alla vega skekin i brottvm bylgivm hafþrvngins[2] siofar, harmrinn hvessir, at hvn æpi, skemðin sliofar[3], at hvn þegi, ok hversv illt sem hvn þolir, berr hvn þat allt firir sinn kinnroða þegiandi. Meðr þvilikvm hætti, sem nv var greint, fæðiz i heiminn sa daligi sveinn[4], takandi naliga bæði senn vpphaf ok enda. Þviat [sv grimma moðir[5] tekr hann iafnfram sem fyrst er hann var greiddr, kæfir hann ok kastar honvm dꜹðvm niðr i einn divpasta kamar, hyliandi sva haðvligan bvrð með svivirðligvm greptri[6]. Sva leyniz firir mꜹnnvnvm þessi vdæmiligr glæpr at tilgangandi gvðs þolinmæði, þess er

[1] *saal. ogs. 233.* [2] *saal. ogs. 233, f.* [3] eggiar *233* [4] burdr *233.* [5] [*saal. f, 233;* sva grimma moðvr *655.* [6] grepti *233.*

eigi girniz dꜹða syndvgs mannz, helldr at hann leiðrettiz ok lifi.

Nv sem þannig er komit, at diofvllinn helldr sva hertekna sal þessarrar konv i geysiligvm glæpvm, hvgsar hann, at sameiginligan sigr skyli hann fa bæði ifir ond ok likama, þviat sva villdi hann lavna henni þa þionastv, sem hvn veitir honvm i lostvnvm, at þar firir tæki[1] hvn hæðiliga[2] svivirðing ok pinv þessa heims a likamanvm ok annars heims eilifan brvna helvitis i andanvm. Fiandinn tekr vpp a sik eins skolaklerks mynd ok kemr skrꜹtbvinn til Romam, gengr inn i cvriam ok fram firir volldvga menn borgarinnar, heilsandi þeira personvr með einkannligvm hætti kvrteisinnar. Ok sva sem hann var aðr allvm mꜹnnvm vsenn i staðinvm, er hann eptir spvrðr, hverr hann se eða hvaðan til kominn. Hann svarar sva: „Ek er[3] einn klerkr, segir hann, storliga vitr ok smasmvgall i rasvm ritninganna ok engvm manni lægri i sniallvm frambvrði ok greindvm orlꜹsnvm spvrninganna. Ok til þess at yðr se eigi geta til, hverr ek er i minvm visdomi, þa profit hvat ek kann, ok segi mer hverr yðarr, ef nokkvt hefir stolit verit ifra yðr, en ek skal með nafni ꜹðsyna þa sem stolit hafa, sva at [þar firir[4] skal engin yðarr sins eigins missa, ef þiofarnir mega fvndnir verða. Sva gera borgarmenn giarna, at hverr segir at hendi[5] þat, er fra honvm hefir stolit verit. En þessi nyi klerkr svarar með visligvm vrlꜹsnvm borgarmonnvm serhverivm, hverr þessv ok þessv hefir stolit. Þar með lætr hann ok fylgia, at þegar segir hann, ef þessi þiofr ma eigi hondlaðr verða, þviat hann hefir brott flyit i fiarlæga staði. Her ferr af mikit orð, at nyrr spekingr eða spamaðr se kominn i Romam. Ok þar firir koma til hans vtꜹlvligir flokkar, eigi at eins borgarmenn einir, helldr ok borginni miok fiarlægir, allir eins ok hins sama erindis, hann at sia, visdom hans at reyna ok sin goz vpp at fretta. Ok firir þenna dyn sem nv er vndir kominn, gera ransmenn ok

[1] taki *233*. [2] smaan *tilf. 233*. [3] em *233*. [4] [fyrir þui *233*. [5] *saal. ogs. f;* odrum *233*.

þiofar annat tveggia, letta af stvldvm [ok gera betr[1] eða flyia brott i hina mestv fiarlægð.

Nv sem her er komit, at keisaranvm sialfvm virðiz ok hans raði, sem þessi nyi spamaðr endrbæti lyðsins rett ok skipi aptr þat, sem aðr var brott tekit, dirfiz þvi meirr i sinvm gerðvm sa hinn vreini · andi, þviat nv skilr hann, at heðan af mvn hans orðvm trvat vera. Ok einn dag sem herra keisarinn sitr inni i herbergi með sinv stormenni, stendr fyrr sagðr klerkr frammi ok byriar þat efni, sem leikr var til gerr. Hann talar með þeima hætti: „Ek mvnda tala her i dag vndarliga lvti, segir hann, ef þer borgarmenn heitið mer þvi at vera trvlyndir ok miok athvglir ifir minvm frambvrði, þviat þat sem ek kann yðr segia, er storvm vtrvanligt i orði en sarliga satt i grimmligv[2] verki." Nv sem folkit gefr lioð, byriar hann sva annan tima: „Gvðs miskvnn er þat eignanda, segir hann, at þer Romaborgar menn ervt eigi allir giorsamliga vpp eyddir ok af iorðinni eilifliga brott slegnir, ok þar [er yðvr[3] borg sokkr eigi[4] með allvm sinvm grvndvollvm, er hans þolinmæði þakkanda, þviat sva svivirðligr glæpr er framinn i þessi borg a nalægvm tima, at engis kyns illzka ma naliga við iafnaz. Sv hin rika kona, er sva heitir ok þer veslvgir kallit heilaga vera i framningvm goðra verka, er með fvllvm sannindvm hin glæpafvllasta. Hvn gengr vt a stræti ok viðsyna vegv reisandi vpp i sitt lof frægðartitvlvm, en hvn er með sialfri ser hin liotasta ok hin grimmasta allra kvinna, þviat hvn hefir getið son með sinvm eiginligvm ok holldligvm syni, ok siðan setti hvn sva glæp ifir glæp, at þann svivirðliga bvrð nyfæddan drap hvn sialf með sinvm hondvm, ok þar eptir varp hvn honvm dꜹðvm niðr i einn divpan þrekk, at sva skilldi glæprinn leynaz mega firir manna ꜹgvm. Þvilik er gersimin yðvr[5] borgarmanna, sem nv hefir ek boðat hana."

[1] [*saal. ogs. f; mgl. 233.* [2] *Her ender 233.* [3] *saal. f*; sem yðr *655.* [4] niðr *tilf. f.* [5] *saal. f;* yðr *655.*

Viðr þessa spamannzins ræðv verða allir menn otta slegnir ok tala sem eins mvnni: „Geym, segia þeir, at þv lastir eigi herbergi heilsvnnar ok mvstari milldinnar. Margar dætr Romaborgar sofnvðv saman rikleik[1] kraptanna, en þo gengr þessi ein ifir allar aðrar.“ Sa fagnaðarla·si klerkr talar þa enn til lyðsins i annat sinn: „Mer kom þat ekki a vvart, þott þer trvit varla þessvm minvm frambvrði. En geymim ver raðs at ok færim fram leingra, komi higat sv hin sama hvsfrv, sem þer hyggit sva goða vera, profiz hvn ok hennar malefni. Siðan gerit mikit bal a miðiv stræti, ok hvart sem helldr er, at hvn gengr við glæpinvm eða verðr hvn sigrvð ok ifirstigin af minvm greinvm, þa verpit hana[2] lifandi fram i logann. En ef sva verðr vndarliga ok miok vlikliga, at ek profiz lyginn i þessv mali, þa skvlv þer binda hendr minar a bak aptr ok kasta mer vægðarla·st fram i mitt balit.“ Þessor kostaboð lika vel keisaranvm ok allvm hans raðgiofvm, sva at þegar i stað vorv sendiboðar gerfir fram til frvinnar, at sæmiliga leiðiz i keisarans holl, sva þo at hvn er leynd með allv, hvert erindi hennar er þagat at sinni. Þvi ferr hvn, sem fliotaz ma við koma, eptir keisarans boði. En þann tima sem hvn kemr inn i hollina, er hvn sva mikils hattar, at allir menn standa til vegsemdar vpp i moti henni, ok sialfr keisarinn byðr henni bliðliga at sitia vpp hit næsta ser. Sem[3] hlioð er vorðit talar keisarinn sva til frvinnar: „Ek þickiz vita, segir hann, at frægðarvisdomr þess nyia spamannz, sem guð vakti vpp til nytsemdar romverskri þioð mun yðr firir tilsogn kvnnigr vera. En þat er vppsprottit af honum, sem oss kom sizt i hug ok ver hormum allir, at hann asakar þik i morgum lutum, vattandi moti þer hormuliga hluti með anefndum greinum. Nu ef þu gerðir nockura synd, þa gef guði makliga dyrð ok iatta hana, ella ef þu ert tilfær, hreinsa þik brott af þeima lesti, sem nu er vorpinn

[1] *saal. f;* likleik *655.* [2] *saal. ogs. f.* [3] *Med dette Ord ender 655b; Fortsættelsen følger efter f.*

i moti þer.“ Þessum keisarans orðum svarar fruin sua vitrliga, sem heilagr andi gaf henni skilia, sa er alldregin[1] er vanbuinn við vandum spurningum, þott skiotliga þurfi til at taka. „Me[ðr þui, herra, segir hun, at upp]runnin sok a minn skaða er storliga þung ok mikil i sialfri ser, ok h[itt annars, at hann spek]ingrinn lærir engan hlut an raði geranda, syniz mer eigi orugt ne vitrligt[2] . . . heyri þeir sem giorst. Eptir vmhugsaðan tima talar keisarinn til hins nyia [klerks með þeim hætti], sem her ma heyra: „Se, klerkr, segir hann, nu er su her, sem þu asakaðir. Nu er hon nalæg. [Ber nu fram, ef þu he]fir nackuat til i moti henni.“ En sa vandi klerkr ser vpp a konuna ok vndraz [storliga miok, hui hon] matti sua fogr vera. Ok senniliga var hon eigi hin sama, þuiat firir miskunn heilags [anda var hon skipt i] miklu friðari personu en nokkuru megi til iafna. Nu standa allir menn at kl[erkinum, at nu skuli hann] fram bera þat sem hann er tilfærr. „Nei, nei, segir hann, ek ma ecki at hafaz, þessi er hei[log, þessi er dyrðlig] meðal dætra Hierusalem, þessi er sv sem vpp steig a eyðimork fliotandi meðr [skemtunum, fogr sem] tungl, valin sem sol, ottanlig sem skipat fylking hermanna. Ok þat sem ek k[ann segia ottumz] ek hræðiliga vpp at kueða. En þo i annan stað ma ek ei ifir þegia. [Maria moðir drott]ins Jesu er til fulltings komin viðr þessa husfru, hon skylir henni ok tru[liga varðueitir með sinni] atstoðu.“ Viðr þessi orð skelfaz allra manna hiortu framarr en fra megi se[gia, ok huerr sem einn maðr] vngr ok gamall gerir heilagt krossmark i enni ser. En þat sama með sinvm [mætti ma diofullinn] eigi standaz ok huerfr i brott þui likazt sem reyk legði.

[1] *Med dette Ord ender f^3, og her begynder f^4, et Blad som er beklippet saaledes, at paa Forsiden mangle de sidste Ord i hver Linie, og paa Bagsiden de første. Det manglende er sat mellem [ ].*
[2] *Da Resten af Forsiden i f^4 saa godt som er ulæselig, henvises for Indholdets Vedkommende til S. 164^{27}—167^{14} ovenfor.*

At þessum lutum fyll[dum gera allir menn er við] eru almatkum guði ok hans milldaztv moður margfolld lof ok þac[kir, þuiat hon firirlætr] engan mann sem henni treystiz. Ok sva sem nu er greint frialsaðiz þessi [husfru af allri skemd] ok brigðzli, ok þat með at siðan feck hon meiri sæmd ok virðing en fyrr i manna [augliti. Sua frialsi] oss blezuð Maria guðs moðir af allu diofulsins valldi, þa er [ver fram liðum af þessum h]eimi. Þer se lof ok dyrð eilifliga, hin sætazta mær ok moðir, virðulig [Maria, er með syni] þinum Jesu Kristo himinrikis konungi sitr vpp i sæmd ok pryði vm vendaligar [veralldir verallda. Amen].

Firir þenna æfintyr, sem nu heyrðum ver, verðr vel skilianligt, huersu var[liga þat er geranda], at lofa manninn, meðan hann lifir enn i dauðligum likama, þuiat optliga berr sva [til, at sa sem lofaðr er], er þui siðr lofs verðr, at hann er i guðs augliti lagr ok hæðiliga skemdr [með liotligu framferði. O]k sa sem þann lost elskar at lofa manninn veralldliga, brytr ritn[ingar boð sua segianda:] Ne laudaueris hominem in vita sua. Þat þyðiz sua: Eigi skalltu manninn lofa i sinu [veralldar lifi, lofa hann eptir] haskann, lofa hann þann tima, sem hann er kominn i hofnina ok hefir sigrat [siofar bylgiuna. Her af] verðr liost, at ritningin vill eigi lofa lata rettlatan mann i þessum heimi, þviat [hennar vpphafari skildi] vel, huersu þat er vfallit, at maðr lofi þat með flaumsemi tungunnar, er hann [veit eigi, huart] er gott eða illt. Hyggim at i fyrra stað, huersu mikinn vfagnað af þui ma [leiða, ef rettlatr] maðr er lofaðr veralldliga, með þui at hann er bundinn i dauðligum likama [ok er settr sem at sko]tspæni sinna vuina, er honum þat mikit efni til hiartaligs striðs ok freist[ni, at hann hyriz við orðlof] mannanna ok drambi með ofraðarsynd moti sinum græðara. Er sa mik[ill vgiptumaðr, er með] sinni loftungu stingr hinum rettlata i forað drambseminnar af þeiri li[tillætis hæð, sem fyrr var] hann a staddr. Ok þo at með guðs miskunn ok heilags anda viðrhialp [fai hann við set at falla],

er honum orðlofit, sem fyrr sagði, hit mesta efni til striðs ok bardaga. [En þat er siðr greinarm]al, huersu afskapligt er at lofa manninn rangliga, þuiat hann verðr æ þui verri, sem hann [er meirr lofaðr, einkann]liga ef hann trvir sig goðan ok eykr þannig sina misverka. Ma [þat ok senniliga kallaz onn]ur vgipta at leiða ranglatan mann til þess, at hann fai meiri hefnd [ok mattugri pinu sinna] glæpa. Huat er liotara en vera illr ok þikkiaz goðr? Huat er sæl[ara en vera goðr ok þik]kiaz ranglatr? Heyrðum ver af husfruinni, huersu miog hon var lofuð af al[lum borgarlyð i Roma, þa]nn tima sem hon var fallin i vaðaligt forað sinna glæpa, þuiat þat er opt[liga hatt ok sæmiligt] i manna augliti, sem er lagt ok leiðiligt i guðs augliti, þuiat m[aðrinn ser at eins i asi]anu, en guð allzualldandi rannsakar allra manna hiortu. Kann [ok vera, at þessi k]ona væri þui sua miog vndirgefin vuinsins freistni vm nockurn ti[ma, at henni meina]ði laustr orðlofsins með sinum skugga. Sua ok af annarri halfu [berr sua til stundum], at þat er miog viðtækiligt i guðs augliti, sem vfagrt ok ferligt er i manna augliti. Huaðan af ver skolum heyra eitt dæmi, er byriaz með þuiliku vpphafi.

V.

Af Gregorio pava.

A daugum Heinreks keisara, sonar Konraads keisara, uar Benedictus paui hinn .ix.di med þui nafni brott kastadr af sinum stole, þuiat þat uar kristninne liost uordit, at hann hafdi simoniace pafadominn[1] tekit. Hann var kalladr Benedictus iunior, þuiat Benedictus [er uar[2] octauus, var kallaðr Benedictus maior[3]. Millum þeira var Johannes paui, enn sietti med þui nafni. Eptir Siluestrum paua uar Gregorius sextus, sannheilagr madr, uirduligr uinr ok einkannligr elskari uorrar fru sancte Marie, þuiat hann uar uakr ok uiss i stridi ok bardaga, at hann hafdi auruggann fulltrua. Hann

1 *saal. f*; pauadæmi *E.* 2 [*mgl. f.* 3 *Her ender* f^4 *med følgende Tillæg:* hann var frændi Ben . . . .

var adr Gracianus nefndr skirnarnafne, enn sidann Gregorius, sem hann uar i kominn pauadæmit. Profar hann þat satt uera, at optligt formanna umskipti er kirkiunne miok ohentiligt, þuiat auflugir ok gradugir uargar i hlaupandi erfd hins krossfesta hafa eytt ok upp etid þær rentur, sem heilug Roma kirkia atti frialsliga. Enn nu hafa ribballdar ok ransmenn sua omannliga at geingit hennar æru, at hun ueitir minna expens herra pauanum enn sumar adrar kirkiur hennar dætr, sem aa þui ma marka, ath allar hennar eignir, þær sem meir standa i fiarska uid Romam, eru af ransmaunnum ok ribbolldum sva sterkliga undan kirkiunne gripnar, at herra pauinn tekr einskis kyns af nockure þeira i sinar naudsyniar. Þau ein þorp fa ok felitil hefir hann til aftektar sier, sem nalægiazt liggia borginne.

Sua mikill uar þessi illzkutime, at uarla matti finnazt dæmi til annars þuiliks. Allir uegir uoru halldnir af spelluirkium um Italiam, at eingi madr matti sinne ferd framm koma til Romam. Allir pilagrimar uoru gripner ok sinu goze ræntir, en sumir drepnir, ok sakir þuiliks ofridar gefz upp fullkomliga tilsokn borgarinnar. Enn i sialfri Roma uar sua bannsettr ofridr, at þar ganga menn um borgina sitiandi fyrir þeim, er ut ganga af sinum herbergium at uitia heilagra kirkna, sua at þar af feingu menn mikinn skada bædi lifs ok pennings. Hier med fylgir þat, sem enn er faheyrdara, at i sialfri Petrvs kirkiu ganga menn med brugdnum suerdum yfir likama postolanna ok pislaruotta, þuiat þeir gudrækir glæpamenn hallda uord aa, ef nockurir offradi, at þeir megi gripa, skakandi sin suerd yfir sialfu alltarinu, medann messurnar syngiazt, fyrr gripandi offrit, enn nidr uerdi sett aa alltarit. Uar þui uarid sidann til atz ok ofdryckiu med allzkyns saurlife.

Enn er herra pavinn godfus i gudligu uandlæte sier huersdagliga heilaga kirkiu forsmada, angrazt hann geyse miok i sinu hiarta, ok eigi minnr fyrir þa sauk, at honum er sagt, at hinir rikuztu menn i Roma styrki ransmennina

undir nidri til slikra odada, þuiat fyrir mikinn rikdom ok kynferdi skammazt þeir opinberliga ransmenn at giorazt, enn hafa þo fullann illvilia til. Hann giorir i fystu, sem ritningin bydr, ris upp i moti sagdri ohæfu stadfastliga ok þolinmodliga, meir med ast enn otta, biodandi borgarmonnum, at þeir af letti ofsokn pilagrima ok ranfeingi heilagra luta. Þvilik ord tiar hann med morgum greinum ok mætum skynsemdum, uottandi at hin fyrre grein ofsoknarinnar er motstaðlig sialfum natturu laugunum, enn hin sidari grein geingr i moti gudligum settningum. Þat segir hann moti natturu, ef sa hefir eigi frid sameiginnligann, sem dyrkar ok vegsamar sinn skapara aullum sameiginnligann. Ok med þui at uier þionum einum skapara, ok allir leystir med eins banablodi, er naudsynligt, at kristinn madr gangi frials ok lidugr milli kristinna manna. Þat segir hann moti gudligum settningum, ef þeir ræna guds kennimenn sinum rentum, þuiat þat bydr gud, at þeir sem þiona heilugu alltari skulo taka sinar lifs naudsyniar af alltari. Þar med uottar drottinn in ewangelio, at hans hus skal uera stadr ok skipat herbergi heilagra bæna, enn eigi hellir spelluirkia eda samkunduhus ranglatra. Þui bydr herra pauinn, at þeir leggi af þessa ohæfu. Ok enn talar hann sua: „Þeir menn sem standa i þuilikum fiarafla fyrir fatæktar sakir er uorkynnandi ok med þolinmæde hirtanda, ok fyrir þaa grein at uier fyrirbiodum, at þeir fremi þuilikann fiarafla, skulum uier sua fyrir sia, medann uier lifum, at þeir þurfi eigi annara manna, ef uier kunnum med guds myskunn þær (eignir) aptr at fa. Enn þeir sem fyrir eina samann agirndarsauk ok astleysi uid gud standa i þuilikum osoma, hæfir fyrir guds sakir ok sialfra sinna sæmd at giora skiott enda þuiliks uoda, bætandi sitt brot uid gud ok hans kæruztu modr ok hans postola." Hier med giorir herra pauinn bref til þeira, sem i hafa setz heilagrar kirkiu eignir aflogliga, biodandi þeim annat huort, gefa upp eignir eda koma til Romam ok suara þar skynsamligum greinum fyrir.

Enn ef þeir uilia þetta huorki, skulu þeir vita sik heilagrar kirkiu limum fra skilda.

Nu er greint nockut af, huersu hoguærliga herra Gregorius paui mælir eptir kirkiunnar rett, huer hans herradomr er sua aumbunadur, at fair eda aunguir uilia fra snuazt illu ok giora gott, helldr skipazt þeir fra illu til uerra. Ok sem herra pauinn skilr, at eigi uinnr linleikr eda þolinmædi, þui bregdr hann um sidir bitru suerdi hins heilaga Petri postola sua sem auruggr kappi i gudligu stridi med fullu uandlæti, steypandi yfir alla ouini guds, þa er stodu i fyrr saugdum raanum, sua framarliga, at huer sem þeim samþyckti, skylldi falla i sama bann, ef þat giordizt i kirkiunnar fyrirlitning. Sem hier er komit, snua þeir eigi til betranar, helldr leggia þeir glæp aa glæp ofann, fyllandizt upp bolginnar reidi moti herra pavanum, fyrir þa sauk er hann hegnir þeim af kirkiunnar halfu sina glæpiliga frammferd, at synir ovinarins koma samann i einn stad moti drottni ok Kristi hans sua sem heruikingar bunir til bardaga, fyllandi borgina med ope ok uopnabrake, pauans leitandi grimmliga, eptirspyriandi huar hann er, segiandi, at nu skulum makliga gialldandi fyrir sitt umfang ok illmæli. Enn þo at synir andskotans hefdi fliota fætr til blods uthellingar, uardueitir milldr ok myskunnsamr drottinn sinn ualldan kennimann virduligann herra pauann, hlifandi hans lif ok anda brott af ouina ualldi. Ok þo skilr hann einkar glauggliga, i huersu mikit oefni nu er komit, ok dæmir um sidir, at afsnidningar iarne er neytanda uid sua boluada þiod. Þui leitar hann uopna ok hesta, huar hann kann faa, dubbandi fritt ok mikit herlid hinna diorfuztu riddara. Og[1] sem hann hefir feingit nogann styrk i moti guds ouinum, lætr hann þeira oalldarflock drepa ok dreifa ok utlægia, hreinsandi sua kristnina, frialsandi erfd hins krossfesta, skipandi allar þær eignir aptr undir kirkiuna, sem langann tima hafdi hun adr mistar med marghattudum skada. Sem herra

[1] *Saal. her E.*

pauinn hefir þuilik storuirki framit, leggia hier til hans aufundarmenn þunga uirding, segiandi hann uera blodugann kennimann ok heilagri alltaris forn miok omakligann, uottandi, at þat uæri ouidrkuæmiligt, at dreyrugar hondr i manna blodi fornfæri sialfum gudi. Ok sua afskapliga nemr stadar þessi aleitne, at sialfir cardinales samþyckia þessi mauglan, þo lagt ok leyniliga, medann pavinn helldr sterka lifdaga, enn þann tima sem herra pavinn tekr þann krankdom, sem hann skilr fra þessi ueraulld, birta sialfir kardinales sinn skilning yfir herra pauans maale.

Nu sem herra Gregorius paui er miok mattdreginn i laungum krankdom, ok skiott er uon, at hann muni sik til framferdar bua, skipandi þeim hlutum, sem honum syndizt hellzt naudsyn aa uera, koma cardinales samann i einn stad, berandi saman sin rad, huilik ord ok heilrædi þeir skulu sinum andligum fedr at skilnadi uera gefandi. Nu sem þeir ero inn kalladir i pauans herbergi ok heyrdar ero pauans skipanir, talar einn þeira til herra pavans, sua segiandi: „Vier ydrir brædr cardinales uilium ydr kunnikt giora, at oss synizt eigi uidrkuæmiligt, at þier skipit ydarn legstad i kirkiu hins heilaga Petri[1] sakir þeirar flekkanar, sem a hefir rvnnit yðarn pafadom af margra manna drapi.“ En er herra pafinn [hefir heyrt þvilikt[2] orð karðinalium, [les hann af ser likams ꜹflin, siandi vpp i moti þeim hvossvm ꜹgvm, sva talandi með rꜹksamliga reiðv viðrbragði[3], sem her ma heyra: „Ef nokkvrr gneisti skynsemdarinnar eða vitzka dyrðligrar rꜹksemdar væri með yðr, mvndvt þer eigi gnist hafa yðarn byskvp með sva snarpri meingerðar ꜹr, [bæði sem nv birtiz raðagerðar ok rasanda frambvrðar[4], þviat allan tima vars pafadoms hafvm ver verit yðr sannr faðir ok hvggari; vart eiginligt[5] goz [ok foðvrleifð[4] hafvm ver vspart[6] latið ganga til yðarra nꜹðsynia, vara frægð

[1] *Med dette Ord begynder C55c.* [2] [heyrir þessi *E.* [3] [litur hann til þeira med reidu vidbragdi sua talandi *E.* [4] [*mgl. E.* [5] eigit *E.* [6] *mgl. E.*

hofvm ver [vanrækt ok engis virðt[1], til þess at þer [fengit helldr[2] yðart frelsi. Se her ambvn vara! Þat var yðr fvllkomin skyllda, þa er þer sat[3] vara frægð afblomgaða[4] með aleitni ok vmlestri heimskra manna, at risa i moti [vvitra manna ætlanvm ok firirleggia með goðgiarnari þyðingum[5], þvi siðr attv þer þvilikv at samþykkia [i raðagerðvm[5] ok vm siðir firir oss sialfa fram bera. Nv þa, [ver spyrivm[5], hverivm til heyrir sa thesaur, er ver aðgaðvm með varri mæðv ok framstoðv[6]? Vera kann, at [oss se þvi[7] svarað, at ver hafim sialfa oss aðgat. En ver neitvm þvi [ok fvllkomliga eyðvm með þeiri skynsemi, at allt goz þat sem ver attvm, þa er ver vorvm kosnir til þessa sætis, logðvm ver niðr i fehirðzlvr varra forfeðra, ok hofvm siðan sialfir ekki agirndar efni til veralldligra penga. Hveria skipaðvm ver aptr i farsælld ok frialsleika með varv starfi ok mæðiligvm sveita? Þat mvni þer segia, at þetta allt hafim ver fram haft oss til handa, þvi manvm ver hafa her firir vegsemd mikla ok tillotning af lyðinvm, ok allir lvtir mvndi þionandi vera varvm fystvm, ok varr heiðr mvndi hvervetna lioða a strætvm, torgi ok herbergivm, var lof ok mikilmennzka mvndv margfalldliga saman lesin ei siðr vm nætr en daga. En ver segivm, at þessa fagnaði skemtan ok glaðværi tyndvm ver með frægðinni firir yðart fatæki, til yðar vendvm ver fvllvm goðvilia, ok þvi dæmðvm ver striðligarr fram faranda. Ribballdar ok ransmenn forv með yðra sæmð, gerandi ser gabb af yðrv lofi ok hamingiv, ver tokvm þetta allt brott af þeira valldi skipandi aptr i fornan[8] rett, eptir þvi sem vera atti. Þer er fornfærðvt gvðligt brað, geingvt fatækliga bvnir með obreyttvm klæðnaði[9], en gvðs vvinir ok yðrir barv gvllskotin klæði, þav hin samv sem þeir hofðv kostað með kirkivnnar gozi ok trvlyndra manna offri. Ok er þer litvð þa sva prvða, stirðv þer veslvgir vpp a þeira fegrð,

[1] [uannuirdt *E.* [2] [hefdit *E.* [3] *tilf. E, der har* saut. [4] afuirda *E.*
[5] [*myl. E.* [6] frammistodu *E.* [7] [þui se *E.* [8] *rettet;* fornar *655.*
[9] *Der synes at staa* kliðnaði i *655.*

en barvt sialfir einfolld ok vvirðilig klæði. Ok er var skylldvlig ahyggia matti eigi lengr þola þvilikan agang, dreifðvm ver með bardaga gvðs vvini þott með drapi ranglatra borgarmanna. Hvgðvm ver kavpandi dyrð ok frelsi klerkanna. En nv hofvm ver profat, at allvm varvm velgerningvm hafi þer vþakklatir verit. Glatað hafvm ver dygð yðra, þviat þat sama, sem aðrir varir avfvndarmenn moglaðv her ok hvar i hyrningvm með harðri ok hatrsamligri rodd, settv þer i opinbervm stað fram moti sialfvm oss[1]. Senniliga lofvm ver ok þakkir gervm gvðligri milldi firir þat frelsi, er ver vvnnvm, þot þakklæti takim[2] ver nv at sinni minna þar firir, en ver hvgðvm. [Hvar er heyrt fyrr en her[3], at synir vili sinn feðr[4] brott kasta af logligvm grefti? Meðr hverri skynsemðar atferð megit þer oss firirbioða þat sama hvs framfornvm, sem aðr er sameiginligt dauðligvm monnvm? Hversv fagrt man synaz, at [pvtan ok portlifismaðrinn skal[5] hafa frialsa inngongu kirkivnnar, sva ransmaðrinn [ok okrkarlinn[6], en þer vilit með nyivm hætti steingia[7] vti pafann sialfan af kirkivnnar inngongv. [Fai þer eigi skilit, hver grein i miðil[8] er, at lifandis[9] maðr ok andaðr se innan[10] kirkiv. Lifandis[9] maðr er margfalldliga þrongðr [i ymisligvm girndvm holldzins[11], ok eigi er hann frials af þeira þynganvm[12] helldr innan kirkiv en vtan, ok i þeim sama stað, sem[13] honvm er skipaðr til ifirbotar, fellr hann optliga i onytt[14] afbrot syndarinnar. En framfarinn[15] maðr veit eigi misgerning fremia i heilagri kirkiv, ok eigi ma hann, þvi er þat frabærilig[16] vvitzka at byrgia þann andaðan vt af gvðs hvsi, sem [hvarki er með til misgerðarinnar mattr ne vili, ok[6] kristnin helldr sameiginligan sinni hiorð, meðan hann lifði. Þvi, synir minir, gerið iðran [sva framlvtrar[17] diorfvngar. [En til þess

[1] [fullkomliga *E.* [2] tækim *E.* [3] [Huad er heyrt fyrre *E.* [4] faudr *E.* [5] [portkonan ok okrkarlinn skulu *E.* [6] [*mgl. E.* [7] streingia *E.* [8] [Skili þier eigi, huer grein milli *E.* [9] lifandi *E.* [10] i *E.* [11] [ymisligum girndum *E.* [12] þyngan *E.* [13] er *E.* [14] *mgl. E.* [15] frammlidinn *E.* [16] mikil *E.* [17] [þuilikrar *E.*

at ver synimz eigi sigra yðr með einv saman valldi, þa takit skilianliga með varri framsettri skynsemi. Hvert ok eitt mannzins verk skal iafnan profaz af astvndan hiartans, ok i þann stað skal domr vitzkvnnar snara hvert malit, sem þat rann vpp i fyrstv, þa er verkit var vvnnit, sva sem segir varr herra sialfr sannleikrinn: „Ef avga þitt hefir einfallt verit, mvn allr þinn likamr myrkrafvllr.“ Avga er at skilia i þessvm stað astvndan hvgskotzins, en likamr merkir framning verksins, þviat hvert verk er þægiligt fylgianda goðri astvndan firirrennandi. Vndir þessvm orskvrði vars herra, litvm a eitt dæmi, er oss fysir i fyrstv framsetia [1]. Sem yðr kvnnigr illzkvtimi stoð her ifir i Roma, komv til var optsinnis veslvgir menn, biðiandi [2] at ver mvndim [3] hvgga þeira fatæki, ok ver, skiliandi vara [4] skylldv til þess at gleðia gvðs olmvsvr, gafvm þeim marga penga [5] ok letvm fagnandi brott fara. En þegar er ransmaðrinn fekk þat set, at fatæki maðr hafði penga [5] [meðferðar, setti hann sina rvddv honvm við eyra ok drap hann, en tok feit i sitt valld [6]. Hvat mvndi nv rettaz [7], hvart ver skylldim [8] dæmaz daðamenn hins fatæka, sakir þess at ver gafvm honvm þa olmvsv, [er hann beið siðan af sva mikinn skaða [1]? Eitt ok hit sama verk er bæði i kirkivnnar lagvm ok landzins pint ok lofat með ymisligvm atvikvm, sva sem manndrap, þviat þat er miok pinanda með ransmonnvm ok leyniligvm morðingvm [9], en storliga gott ok lofligt með voskvm riddarvm i rettvm bardaga ok logligvm. [Nv með þeiri grein at manndrapit (er) i fyrra stað lastanligt en i siðarra lofsamligt, her með er hinn sami lvtr ymisliga gerandi a vmskiptiligvm timvm vndir ymisligvm personvm. Lofligr er forverari várr Adrianvs primvs predicandi minningar firir þat, er hann gaf [ok skipaði [10] a sinvm timvm Karolo Magno sva mikinn kirkivnnar rett, at engin electus i Frakka konvngs

[1] [*mgl. E.* [2] *saal. E;* bibiandi *655.* [3] mundum *E.* [4] *saal. E;* varv *655.* [5] penninga *E.* [6] [drap hann hann ok til sin tok feit *E.* [7] rettr *E.* [8] skylldum *E.* [9] *saal. 655 og E.* [10] [*rettet;* oss *655.*

riki skylldi fyrri vigiaz in episcopvm, en hann hefði þegit skyrar iartegnir bliðs samþykkis af keisaranvm, þat er at skilia bagal ok fingrgvll, þviat engin skilldi sva diarfr, þott aðr væri kosinn af capitulo kirkivnnar, at hann tæki vt af stolinvm þessa tva lvti vtan keisarans samþykki. En firir þa grein skipaði sva herra pafinn þessv mali, at Karolvs Magnvs var profaðr i þeiri dygð, at engin femvta ne manna mvnir sveik hans ꜹga, hvar firir engvm gafz færi at skiotaz með leynd eða lymskv i gvðs sꜹðaher, helldr gekk hverr ok einn retliga inn firir opinberar dyrr. Firir þa aðra skynsemi skipaði sva herra pafinn, at þat var kirkivnvm of mikil þvngan, ef engi electus skylldi fyrr vigiaz, en hann hefði confirmeran þegit af sialfvm herra pafanvm, matti þat ok varla standa firir kristninnar viðerni. En nv a varvm timvm, sem keisararnir miok ymisligir ok margra þeira kvrt er fvllt með drambi agirnd ok gialifi, mætti brvðr gvðs mær ok moðir heilog kirkia rettliga aptr taka sitt frǫlsi, þviat miok er vfallit, at metnaðarhalsinn setti sitt agirndarok ifir kirkivnnar frialsleik, hafandi hennar svt ok skaða ser til framkæmðar ok frama, þviat engin lvtr er henni iafnsarr, sem illir menn ok vmakligir se skipaðir hennar formenn. Firir settar greinir er sva vorðit, at hvartveggi herra pafinn er lofligr i sinni gerð, sa ær valldit vt gaf i fyrra tima, ok sa sem aptr tekr i siðarra. Vinna þorf þessar greinir sogðv efni. Senniliga er þat eigi bysk-vpsins regla at bioða monnvm bardaga, en þat er honvm vissvliga boðit, at hvar sem hann kennir saklꜹsa vera mædda aflagliga, skal hann bæði með tvngv ok hendi moti risa. Sem vattar Ezechiel spamaðr, þa er hann [avitar kennimennina[1] firir þat, er þeir settvz eigi i motstoðv ok eigi skipvðvz þeir mvrr eða skiolldr firir hvsi Israel, at þeir stæði a degi drottins i bardaga, þat er at stiga vpp i motstoðv, risa i gegn með frialsri skynsemdar rodd hveriv sem einv ranglatv valldi. Ok þa stondvm ver i bardaga a

[1] [avitaðar kennimanninn *655*.

degi drottins skipandi oss mvr ok skiolld firir hvsi Israel, ef ver hefnvm saklavsra kristinna manna með retlætis ravksemð, lifandi þeira meinlavsi firir dramblatra manna ofsa ok illgirni. Hverr byskvp er eigi gerir sva, ma retligarr heita leigvmaðr en lofligr hirðir. Ok þvi dreifðvm ver ranglata, at oss virðiz miklv betra at reiknaz miðil briostlitilla byskvpa en retra leigvmanna. Tvær personvr erv til þess skipaðar i kristninni at sniða brott lastana, ein af þessvm striðir með orði, annvr vegr með sverði. Þessar personvr erv pafinn ok keisarinn. Þer sialfir ervt þess vattar, at ver vanræktvm eigi þa vtvegv, sem ver væntvm hellz stoða mvndv, verndvm ver tvngvna ok vagvm með sverði hins heilaga Petri, ok villdi engi fram fylgia varv merki. Sem þat var i nog profat, gerðvm ver sendiboða til keisarans, er likams hefndirnar a at fremia, gerandi honvm kvnnigt, hvat fram for her i Italia með varv brefi. En hann skrifandi i moti, vattandi sik miok fiolskylldvgan i stridi Vandalicorvm, her með biðiandi, at ver mvndim frialsa heilaga Romam, samkvndvr spellvirkianna rivfandi, þat með varv starfi gerandi ok erfiði a sialfs hans kostnaði. Ok er keisarinn hafði sitt rettinda valld ok refsingar stiorn (oss) i hendr fengit, hveria skynsemd mvndim ver þa gvði giallda, ef ver svæfim[1] enn ok þyldim firir leti sakir, at ransmaðrinn dræpi pilagriminn ok hervikingrinn rænti[2] kennimanninn. Hvat mvndim ver gvði svara, ef ver neitaðim keisarans bæn kristninni sva navðsynliga[3]? Þviat hverr sem lifir ransmanninvm, sa rænir ok drepr saklavsan. Þessi er alþyðvnnar[4] romr, at eigi se byskvpligt at flekka sik með nokkvrs [mannz drapi[5], ok þat er satt. En ver segivm, at sa flekkar eigi sinn byskvpdom, sem frelsir meinlavsan með drapi þess, er meirr en fvlla sok hefir til at deyia, helldr ero þeir sælir, sem rettlætið varðveita [a hverivm tima.

[1] *Med dette Ord begynder* a^4. [2] gvðs *tilf. 655; mgl. a.* [3] *Fra S.* 460^{16} [Nu með þeiri grein at *mgl. E.* [4] *saal. a, E*; alðynar *655.* [5] [kyns manndrapi *E.*

Frægir vorv gvðs kennimenn tveir[1] af milldv lofi, Finies ok Matathias, þviat hvartveggi þeira var orvggr at reka gvðs rettar, lyptandi sinar hendr til rettrar refsingar. Þann tima sem Moises var með sonvm Israelis i þeim stað, er Sethim heitir, niddvz Israelite þa enn með nyivm fvndningvm moti gvði sinvm ok horvðvz með dætrvm Moab, blotandi skvrðgoð firir kvinnanna lokkan ok astriki. Ok einn dag sem israelita Zambre at nafni gengr inn til þess kyndis horkonv allvm lyð harmanda ok byr með henni, riss vpp Finies son Eleazari sonar Aarons kennimannz[2] . . . . Sialfvm virðiz gvði sva vel þetta verk, at hann lypti þeim bardaga af lyðnvm, er lengi hafði a legit, ok sagði[3] Moisi leiðtoga folksins, at Finies skylldi firir sagða dygð ok vandlæti vera kennimaðr ok hans kynsmenn hverr eptir annan eilifliga[4]. Zacharias kennimaðr reis einarðliga i moti Oziam Israelis konvngi, er sik bar til at fornfæra gvði moti lagvm Moisi, sva at greindr kennimaðr rak hann brott or fornfæringar þionastv, ok hefði ekki [ifaz i[5] at drepa hann, ef drottinn hefði eigi skiotari vorðit i hefndinni, [þviat hans armleggr frialsaði byskvpliga hond af konvngligv valldi[4], steypandi hrivfri likþra ifir þann sama likama, sem sik hafði rært til vleyfðra lvta[6]. Mathatias kennimaðr drap einn israelitam, er niddiz a gvði sinvm [i borg Modin[4], fornfærandi bolfaðvm skvrðgoðvm [eptir boði Antiochi konvngs Grecorvm[4], sneið kennimaðrinn sva snart i svndr gyðinginn, at hans dreyralækir samflutv fornfæringarbloðinv. Er Mathatias firir þetta snilldarverk ok morg annvr reiknaðr með sterkastvm gvðs kavppvm. Ok framsettar greinir vinna þorf varv mali, þviat þvilikir vorv með gvðs domi rettliga drepandi, [er ranglatr a eigi at vera agalavs i gvðs kristni[4]. Vandvm monnvm tæðv ver

[1] *saal. a;* tver *655.* [2] *Her er lidt over en Linie ulæselig i 655.* [3] *Hvad her og senere er sat med mindre Skrift, er ulæseligt i 655 og tilføiet efter Gisning.* [4] [*mgl. E.* [5] [fyrir i(!) þott *E.* [6] uerka *E.*

nytsemð ok velgerning, þa er ver brott tokvm af iorðinni þeira minning, [minkaðvm ver þeira svt ok sviða, þa er ver skvndaðvm þeira likams dꜹða, þviat glæpamaðr er þvi verri, sem hann lifir leingri tima ok verðskylldar ser meiri pinv vpp a salina, þeim frateknvm, sem til gvðs snvaz hiartaliga fra illvm lvtvm ok verða siðan þvi betri með einkannligv dæmi miskvnnarinnar, sem þeir hitna meirr i gvðs boðorðvm, halldandi varygðar otta i flestvm lvtvm. Dꜹðinn er firir vtan ifasemð allvm mannvm goðr, sva ranglatvm sem rettvisvm, þat er vel vattar agætr maðr Ambrosivs Mediolanensis erkibyskvp i sinni bok, er hann kallar Librvm de bono mortis. Þvi er dꜹðinn goðr rettvisvm, at þeir ꜹðliz firir hans miðilgongv eilifa fagnaði, en þvi ranglatvm, at hann lyktar þeira ferligt framferði. Goðvm monnvm er hann lifs innleiðing, en illvm ranglætis fylling. Hann veitir heilagvm monnvm fagran sigr með andvirði rettlætis, en syndvgvm liknarefni firir enda ranglætis. Þvi er oss miklar þakkir gerandi af þeim allvm, er ver brott tokvm or glæpvnvm[1]. Þvilikar erv varar greinir, at þar firir eyðiz yðrar vskynsemðir[2].

Nv firir þa sok at ek dꜹðligr maðr ma falleraz i minvm hvgrenningvm, gef ek allt þetta mal vpp vndir dom skapara mins [ok lꜹsnara himnakonvngs, treystandi hans miskvnn ok virðvligv arnaðarorði minnar sætastv frv sancte Marie, at her a falli þat doms atkvæði, sem mer verði til hialpar i oðrv lifi[3]. Þvi skipvm ver i gvðs nafni ok hans milldastv moðvr, at sva sem ek er[4] andaðr, skvlv þer bera likama minn til Petrs kirkiv með þeim vmbvnaði, at [þer fyrr aptr steingit[5] hennar dyrr með sterkastvm lasvm. Nv ef sva veitiz firir gvðs milldi ok miskvnn, [sem allvm lvtvm stiornar[1], at kirkiv dyrnar lvkiz[6] vpp firir mer an manna

[1] [*mgl. E.* [2] *Fra S.* 263^{3} Þann tima sem *hertil har a:* ok mörg onnur skynsemdar dømi hefir ek fyrir mer til suara med ydr. [3] [*mgl. a.* [4] em *a.* [5] strengit *a;* [fyrr se aptur streingdar *E.* [6] lukaz *a.*

fvlltingi, þa greftið mik, sem ek [sagði aðr[1]. En ef þær [standa læstar ok[2] lvkaz eigi vpp, þa kastit minvm likama, hvar yðr likar, þviat almattigr gvð dæmir með [samv rettlætis vag[3] rikan ok[4] fatækan.“ Sva sem virðvligr herra Gregorivs pafi hefir þvilikar greinir fram sett, gengr hann almenniligan veg holldzins[5] fram vm davða dyrr. Gera kardinales hans likfylgiv sæmiliga, berandi likamann til kirkivnnar fram. Ok [fyrr en þeir nalægiz mvstarið, er likit bera, fara til nokkvrir mikils hattar menn ok[2] streingia aptr kirkivdyrnar bæði lokvm ok lasvm, morgvm lyð nær veranda [ok þenna lvt dasamanda[6]. En þegar i stað sem likami hins goða Gregorii kemr fram firir kirkivdyrrin, fivka lokvr ok lasar allir i senn með miklvm þyt [ok liom[7] brott fra hvrðvnvm[8]. Er nv sa blezaðr likami inn borinn með gvðs lofi ok allra manna fagnaði, [siðan i iorð laginn með sæmiligsta hætti, er Roma kirkia veitir sinvm formonnvm[2]. Af þessv stormerki verðr skilianligt, hversv mikils verðleiks þessi maðr er firir almatkvm gvði ok hans dyrðligv moðvr. Her birtizt ok eigi siðr, at brotttekning ranglætis af iorðinni er þægt offr ok viðtækiligt[9] i gvðs avglit[10], ef þat er gert með rettlatv hvgskoti. Senniliga er þessi maðr sæll elskari varrar frv hinn goði Gregorivs sextvs[5], ifir sinvm gerðvm ok goðri samvitzkv oðlandiz sva skyran vitnisbvrð af sialfvm gvði, þviat vpploknar dyrr iarðligrar kirkiv vattaðv hans eilifa inngongv. Liost varð allvm er nærr vorv, hversv fagnandi heilog kirkia tok þann livfa likama, er friðinn keypti með sinvm sveita a[11] fotsporvm sins græðara, er einkannliga veitir þeim allvm veg[5], er friðinn elska, [þviat hann gvð[5] friðar ok elskv gefr, sem birtiz i allvm hans verkvm ok vilia[12], hvar af ver skvlvm setia aðra friðar iartegn sialfvm honvm[13] ok hans sætaztv moðvr til lofs ok dyrðar, [sem þav gefa skilia[6].

[1] [sagda *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [sama rettlætiss veg *a.* [4] [saunnu rettlæti sua rikan sem *E.* [5] *mgl. E.* [6] [*mgl. a, E.* [7] [ok hliom *a; mgl. E.* [8] hurdinne *E.* [9] medrtækiligt *E.* [10] augliti *a, E.* [11] at *E;* þat gerandi a *a.* [12] [*mgl. a.* [13] gvdi *a; mgl. E.*

VI[1].

Fra friðargerð meðal konvngs ok iarls.

Þat geriz a nokkvrvm tima, at mikit svndrþykki riss vpp miðil[2] konvngs Rogonensem ok Ravnvndvm[3] iarls af stað heilags[4] Egidij, er stendr i Franz. Þeira misþykt var sva horð af langri heipt ok þrvtin með sollinni þykkiv ymisligra meingerða af beggia þeira alfv[5], at engin friðargrein matti formeraz miðil[6] þeira sakir goðgirnðar ok miðil[7] þeira vina. Þvi[8] lvtaz til þessa mals sa friðsami konvngr, er skommv nefndvm ver, hverr hiortvn hefir all[9] i sinv valldi mykia ok lika[10], þegar honvm likar, þott aðr se stirð ok frosin af[11] stinnvm harðyðgis iokli. Með þeiri[12] atferð gerir drottinn varr mikil[13] stormerki i þeim stað, at i þeiri borg, er Anicivm heitir, birtiz hann nokkvra nott einvm[14] fatækvm manni rettlatvm, er Dvrandvs het. Drottinn selr þessvm manni i hond eina tabvlam, þar er a skrifat[15] i miðiv likneskia varrar frv sancte Marie gvðs moðvr, með þeima hætti formeraða[16] sem hon siti[17] a stoli ok hafi sinn blezaða son i faðmi. En vmbergis skriptina gengr einn ringr sva vaxinn sem velldisringr vars herra [er viða markaðr[18]. En innan i sialfvm ringinvm [var þetta[19] skrifat: Agnus dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem. Þessa tabvlam byðr drottinn varr at fatæki maðr beri fram af hans alfv[20] firir greinda hofðingia, ok segi þeim einarðliga, at firir þetta mark vill gvð ok heilog Maria drotning at þeir sættiz. Eptir þat vaknar fatæki maðr, ok sannaz hans firirbvrðr [með allv lygilavs[18], þviat i hia honvm liggr þessi tabvla með fyrr greindv marki. Segir hann þessa syn i fyrstv staðar byskvpinvm ok biðr hann

[1] *Trykt ovenfor 170—174 efter St. med Varianter af E. Her meddeles Legenden efter 655, jevnført med a.* [2] milli *a.* [3] Raunundum *a.* [4] hins heilaga *a.* [5] halfu *a.* [6] millum *a.* [7] medalgöngu *a.* [8] þij *a.* [9] oll *a.* [10] lina *a.* [11] med *a.* [12] þessi *a.* [13] mikit *a.* [14] einshuerium *a.* [15] skrifut *a.* [16] formerud *a.* [17] sæti *a.* [18] [*mgl. a.* [19] [er *a.* [20] halfu *a.*

þagat kalla þessa baða hofðingia. Ok þat sama gerir byskvpinn, skrifandi til þeira með skyrv mali, hvat Dvrandus vattar ser birt hafa verit af gvði. Ok þegar i stað eptir þessor[1] bref vpp lesin, bregða þeir við baðir sem hvatligaz ok fara til Anicium. Berr[2] sva til með gvðs vilia, at þeir koma þar in assvmptione[3] sancte Marie. Er þa miok fiolment i staðinvm af þessvm baðvm hofðingivm i einn stað saman komandvm[4]. Setia þeir sættarfvnd i hofvðkirkiv staðarins. Er þa Dvrandvs til kallaðr [ok kominn[5] a miðiv þingi skipaðr, at allir megi sem innvirðiligaz hans orð vndirstanda. Hann segir i fyrstv skorvliga, hvat honvm hefir birtz af gvði til friðargerðar miðil[6] konvngs ok iarlsins, leiðandi fram siðan skilrikan vatt, at hans framburðr er vfalsaðr. Sa vattr er sv scedula[7], er gvð fekk honvm ok a er skrifvt koronvt drottning var frv sancta Maria. En þegar i stað sem hann bregðr likneskivnni i lopt ok hofðingiarnir sia hana, fylgir henni sva mikill gvðs kraptr, at baðir i senn risa þeir vpp, rennandi hvarr at aðrvm[8] sem hiartaligstv nafrændr eða astvinir eptir langan skilnað, kyssandi hvarr annan með tarstoknvm ǫgvm ok iðranarfvllvm andvorpvm, firir þat er hvarr þeira hafði gert moti aðrvm, styrkiandi miðil sin eilifan frið bæði með orðvm ok verkvm. Ok til einkannligs marks þar vm lata þeir baðir grafa ser innsigli eptir friðarlikneskinv[9] ok semia þar til eitt klæði þvi likt a sitt form sem skapvlare gramvnka, með hettv ok miofv skǫti bak ok firir, festa siðan þetta nyia innsigli við skǫtið fremra ok bera ytz[10] ifir allvm klæðvm, sva at hvarr matti sia, er gekk moti aðrvm. Helldv þeir þenna frið af gvði formeraðan vbrigðiliga, meðan þeir lifðv, en siðan þeira erfingiar [ok ættmenn[5] hverr eptir annan. Enn [dreifðiz viðara[11] sv mikla miskvnn, er fylgði þessarri likneskiv, þviat engin maðr er hana sa matti nokkvrs

[1] þessi *a.* [2] Stendr *a.* [3] annunciacione *a.* [4] komnum *a.* [5] [*mgl. a.* [6] millum *a.* [7] sedula *a.* [8] ǫdlaz(!) *a.* [9] fridarlikneskiunni *a.* [10] ytst *a.* [11] [dreifiz vida *a.*

mannz[1] heipt eða hefnð i sinv briosti varðveita, helldr sneriz æ firir hennar nalægð forz i frið, grimð i grið ok fiandskapr i fvlla vinattv, hversv storar sakir sem vorv manna i miðil[2], þo at einn væri broðvrbani annars, þviat eigi[3] seinna en sa sem[4] eptirmalit atti fekk sett[5] likneskivna a klæði vegandans, rennr[6] hann brosandi a hals broðvrbana sinvm, bliðliga kyssandi ok með ser til samkvndv laðandi[7]. Matti af þvilikv marka, hversv margir mvndi[8] til verða at lata eptir henni formera, at sem flestir mætti þvilikrar gvðs giafar niotandi verða.

[Nv sem ver hofvm heyrt sva stormerkiligan lvt, er dveliandi litill timi, aðr vpp byriz annat mal i iartegna frambvrði, þviat fysiligt er fram at setia fogr orð heilagra gvðspialla rettliga gloservt firir spekt ok vfalsaðan skilning lærifeðra, til þess at oss megi liost verða, hversv viðkæmiliga var frv sancta Maria gerði þenna faheyrða frið með gvði[9]. Senniliga er þessor[10] frasogn eigi vndranar verð[11] helldr mikillar dasemðar, þviat almattigr gvð endrnyiar forn stormerki ser til lofs ok dyrðar ok sinni blezaðri mæðr til eilifrar [sæmðar ok[9] virðingar, at [hvn skærasta[12] moðir ok rikasta drotning se dyrkvð lofvð ok prisvð næst gvði sialfvm af allvm tvngvm veralldarinnar, ok er þat[13] verðvgt, þviat allr heimr hefir af henni lotið sva mikla giptv, sem [eigi ma avga sia ok eigi eyra heyra ok engin(!) mannz hiarta hvgsan a koma. Hvat er nv þa vndarligt[14]. . . . .

VII[15].

Af Anselmo.

A dogum virduligs herra Gregorij septimi, er fyrr het

[1] kyns *a.* [2] millum *a.* [3] *tilf. a.* [4] er *a.* [5] sed *a.* [6] renn *a.* [7] leidandi *a.* [8] mundu *a.* [9] [*mgl. a.* [10] þessi *a.* [11] segir meistarinn *tilf. a.* [12] [hans kiǫrazsta *a.* [13] vel *tilf. a.* [14] *Med dette Ord ender 655c, jfr. ovenfor S.* 172^{29}*—*174^{15}; [engiss mannz hiarta ma hugsan aa koma. Ok þij sama valldi, sem gud almattigr hefir ok helldr ok hans signada modir, se eylift lof vm alldir allda. Amen *a.* [15] *Jfr. ovenfor S. 174—180, hvor Legenden er aftrykt efter St. med Varianter af E. Her meddeles den efter a, og senere efter f.*

Hilldibrandus, en hann yrdi postoligs sætis stiornari, skinu tueir agiętir menn i guds cristni fyrir nordan fiall, þat er at skilia, Anselmus Cantuariensis erchibyskup ok Hugo aboti Cluniacensis. Ok med þui at þersir guds astuinir voru samtida vppi, hiartaligir kompanar sin i millum, samtengdir himneskri ast, fagrliga kueyktir med elsku haleitrar himinrikis drottningar ok a somu stundu framm kalladir af þersarri verolld, sem birtiz vndir einni syn, skulom vęr skrifa nockut skamt af þeira lifui, þat er einkannliga til heyrir guds modur lifui(!), sua at ver hafim lesit. Skal guds vin Anselmus sua hallda fremra stett i frammburdinvm, sem hann helldr i vigslupallinum.

Anselmus var fæddr ok vppfostradr[1] fyrir sunnan fiall i Lungbardi. Þegar settr til bækr aa vnga alldri heilagar ritningar i skola at nema, var hann fliottækr i godum lutum, sua at fyrr enn hann vęri fiortan ára gamall, gieddiz hann gnogliga bokligum listum, elskandi sæla guds modur Mariam af ollu hiarta, sem sidan birtiz i hans lifi med sætum framningum ok orda framburdi. Nu sem hann er vel til manz kominn, fysiz hann nordr yfir fiall til Franziam, ok þat sama gorir hann, þuiat gud drottinn ok hans blezud modir hefuir sua skipat i haleitri forsio sealfrar spekinnar, at sagdr gimsteinn skal nordarr meirr geisla vpp smidi kristninnar. Lidu sua hedan ifra .iii. aar, at Anselmus var stundum in Francia, stundum i Nordmandia edr Borgundia.

I nefndan tima er hann vel tekinn af virduligum herra Tholerano(!) erchibyskupi. Hann var vigdr subdeakn, verandi aa erchibyskups gardi þeonandi honum optliga i gudligu embætti vid heilagt alltari. Nu berr sua til einn hatidissdag, sem sealfr erchibyskup syngr messu i hofudkirkiu stadarins, at fyrr sagdr Anselmus þeonar honum med odrum klerkum. Ok er sua lidr embættinu, sem ewangelium skal lesaz, gengr nefndr subdiaconus fyrir lesdeakninum vpp aa chor, sem sidr er til, halldandi reykelsi ok texto fyrir ber-

[1] *Herved berigtiges Læsemaaden i St.* i borg Fanstraðr *ovf. 175*[11].

andi. Ok er þeir ero vpp komnir, sua at ewangelium er lesit hatidliga, gripz vpp deakninn i andar syn, seandi framm yfir chorinn yfuir durum kirkiunnar, huar fiandinn sitr aa þrepi einu. Hann er þa bôluadr i apa mynd, hafandi blekhorn storliga mikit vppi hia eyranu, penna digran hefir hann i klonni hægri, ok skrifar i fasta fari. Þetta kuikendi er miok hrædiligt aasyndar. Enn huat hann skrifar, birtiz Anselmo þegar i stad. Þuiat tuer veslugar konur rett sitiandi vndir nidri tala millum sin æ sem tidaz af sinni bôluadri vsnilli. Nu fyrir heilags anda birting skilr Anselmus sagda syn ok vndirstendr innuirduligha, at i apamyndinni leyniz forn asakari brædra varra, sa er fyrir kuinnanna margmælgi ætlar at endrbæta forna cirographum mannligrar fyrirdomingar. Her næst ser hann klerkrinn, at bokfellit fiandans er alskrifuat vtan ok innan, enn konurnar hallda fram hinu sama ordtaki. Verdr skelmirrinn illskeptr vid, er hann ma eigi skrasetia þeira ord vt til enda, ok tekr þat raads, at hann bitr i annan bokfellzendann, enn togar annan med klonum ok sperriz vid fast, ok reynir aflit. Enn er hann stendr i þessa hattar vmfangi, sua kleykiliga sem hann er adr kominn, stockua tennrnar af bokfellinv sua hart, at haussinn skellr vppi aa murinum ok hrytr af þrepinu rappandi nidr alla leid medr sua miklum brest ok ogurligum gny, at Anselmo þotti þui likt, at oll kirkian mundi nidr falla. I þersarri syn gledz hann geysi miok, þuiat hann fagnar hiartaliga af slysfôrum fiandans. Ok med þui at i sagdan punct hefuir hann æigi sealfs sins volld, stillir hann minnr gledina enn veralldligum monnum mætti synaz bezt standa, þuiat hann slær saman sinum lofum hátt ok huellt med storum hlatri, þeonostuna fyrirlátandi, hart rennandi fram eptir kirkiunni, þuiat þess beidir gledi hugskotzins at fagna temprananarlaust sman vuinarins. Ok fyrir þa sók at engi næruerandiss madr veit vndirstôdu þessa máls, vndra allir geysi miok klerksins medferdi, er hann hleypr innan kirkiu æpandi sem einn leikari, þa er hann skylldi gudi þeona

med hæstu sidsemd vid heilagt alltari, nærverandiss ollum lyd a sua miklum degi. Eptir þetta lidit er synin brott tekin, huerfr nu Anselmus aptr til sealfs sin ok þickiz osuinnr ordinn, hugsandi med ser huat hann hefuir gert, ok huar edr aa huerium tima edr huersu mikils hattar monnum nalægum. Huar af hann fylliz mikillar rygdar, hafandi sik i þeonostugordinni einkar sæmiliga allt til enda med agiętri vidkomning hiartans.

Enn er þeonostugerd var vti, gengr erchibyskup til sinnar hallar med odrum mikils hattar personum. Er nu fyrr sagdr Anselmus settr vndir rangan hugardom allra sinna kompana, vheilsadr ok fyrirlitinn[1] . . . . . . kundu med byskupi. Varrar frv klerkr sem hann [er af ollum ria]dr ok rekinn, flyr til sins huggara ok ǒflu[gs full]trua, gangandi inn i Mariu kirkiu fallandi fram til bænar med sut ok anduarpan. Ok eptir þat gert lidr yfir hann lettr hǒfgi, fyrir huern hann odlaz mikinn fagnad, þuiat drottningh himins ok iardar mær ok modir virdulig Maria birtiz honum einkar blid ok fagnadarsæl, huggandi sinn þeonostumann bædi med elsku andlitzins ok hunangligum seim orda framburdarins, gǒrandi hann styrkan ok fyrir allar greinir oruggan, leggiandi þat sama letr nidr hia honum, sem fiandinn hafdi skrifuat, til annarrar handar til asakanar efnis vid konurnar, lidandi sidan fra hans augliti vpp i lopt ok heim til himinrikiss hallar. Eptir greinda syn vaknar Anselmus styrkr ok fullr med fagnadi, gorandi vmæliligar þackir almattkum gudi ok hans mætuzstu modur, erchibyskupi kunnigt gerandi, huersu stormerkiligha gud drottinn hefir goraz latit hatt ok skipan þessarra syna. Huat erchibyskupinn heyrandi lofar sannan gud med godum vilia, huersu Maria hin milldazsta drottning er buin til hialpar syndugra manna. Heyrir hann ok æigi sidr huern skilning su boluada skræda hefir at hallda, sem andskotinn skrifuadi sinni bannsettri klo vpp aa kuennanna skada. Ok þuisa næst ero

[1] *Her mangler $1^1/_2$ Linie i a; jfr. S. 177^{24-26}.*

þær badar fyrir erchibyskupinn inn kalladar. Er at þeim borit i fyrstu breflaust, sua sem til profs at þær hafi illa geymt tungu sinnar innan kirkiu, þann tima sem framm for guds þeonosta. Enn þær þræta sakir skammfyllis, æigi þorandi moti at ganga, medan þær meg[u n]ockurn veg vndan fara. Enn þegar letrit er fram borit ok greiniliga[1] vpp lesit, iatta þær sektina, en kriupa vndir skriptina, gefa lof guði firir miskunn sina, takandi sua firirgefning ok hialpsamliga lausn sinna misuerka. Eptir þessa luti fagrliga fyllda tekr erchibyskup Anselmum aptr vndir alla fyrri velgerninga, gefandi honum þar med einkannligri vinattu[2] en nockurn tima aðr, þuiat honum virdiz hann vera merkiligr maðr ok dyrdarsamligr i guds augliti ok milldastu Marie drotningar, sem profaz i þuisa efni.

Nockurum tima siðarr sækir Anselmus heim þat klaustr er Bectvm[3] heitir i Nordmandi, gangandi at nyiu i skola vndir læring brodur Lanfranci meistara, er skommu hafdi snuiz fra verolld fremstr meistari i allri Italia. Þui næst gengr Anselmus sama veg verpandi verolldinni, gerandiz munkr vndir herradomi Hersuini abota, er funderat hafdi nyia klaustr Bekti[4]. Ok eptir tima framras sem priorr Lanfrancus er vtgripinn af Becti med atgongu Viliams bastarðz[5] vigdr Kadonensis aboti en sidan gorr Kantuariensiss erchibyskup i Englandi, tekr Anselmus prioratum Becti, en vigiz eptir dag virduligs Lanfranci næstr[6] erchibyskup Cantuariensis, med guds lofi þolandi margar mædur firir kristninnar frelsi, vtlegd ok vnadir i sinum byskupdomi af þeiri grimd ok gudhræzleysi, er Viliamr[7] vngi konungr son Vilialms bastardz þeysti vpp a kirkiuna i Englandi, huert ofsoknar suerð reið arvm sidarr ifir krunu Thomas erkibyskups, sem enn man sidarr getið verða. En huerr man greina mega þa sæmd ok nytsemi, er Anselmus erchibyskup villdi

[1] *Med dette Ord begynder f*[5] *som nu lægges til Grund.* [2] ast *a.* [3] Britum *a.* [4] Becti *a.* [5] Vilhialms basthardz *a.* [6] næsti *a.* [7] Vilhialmr *a.*

fram hafa med sinni kristni predicandi, kirkiunnar rettindum fylgiandi, bækr [1] dictandi ok onnur byskuplig verk framliga gerandi, halldandi fulla elsku af æsku til elli vid vara fru sanctam Mariam guds modur, semiandi henni sætar bænir[2] af hunangligum hiartans mergium med faheyrdu formi klerkligrar kunnastu, sem alldregin [3] gleymiz i heilagri kristni, medan hon stridir her a iardriki. I þeim vtlegdar tima, er Anselmus erchibyskup þolir a dogum Viliams [4] vnga konungs, tekr hann mikla huggan ok hiartaliga vinattu af fyrr nefndum Hugone Cluniacensi abota, huers minning er þessu næst gerandi med skommu mali vndir miskunn almattigs guds ok hans sætastu modur orlofi.

VIII.

Sermo Sigiberti [5].

Sva hefir skrifat meistari Sigibertus, at þessi Hugo var ættadr af þeiri borg er Augusten heitir, hann var storburdigr [6] madr. Fadir hans var einn agætr herra ok bardagamadr mikill, storliga sigrsæll i orrostum. Merkiligar forspar runnu firir þessum sueini longu fyrr en hann væri fæddr. Ein af þeim er su, at sua sem modir hans var þyngd af burdinum ok hafdi kent sottarinnar, bidr hon nu einn sidsaman kennimann [7] messu syngia bædi firir sinni frialsing ok heilsu barnsins. Ok er prestrinn stendr at embættinu hafandi sik allan til himneskrar vpplitningar, er hann ifir sik vpphafinn i styrk andarinnar ok ser i kalekinum barns likneskiu sua fagrliga skinandi, at hennar pryðilig asiana [8] gengr vmfram mannligan hátt. Maklig syn firir sua helgum [9] ok sannliga forsagnarfull til vkominna hluta. Sa var sefðr [10] i kalek en eigi fæddr a iardriki, sem dyrkaði nafn drottins allt til elli, takandi þegar i barnæsku heilsukalek, er salmaskalldit af talar [11] i sinni bok, firir þann

[1] bøkr *a.* [2] bønir *a.* [3] alldrigi *a.* [4] Vilhialms *a.* [5] *Saaledes er Overskriften i E. Legenden er trykt ovenfor S. 180—193 efter St. med Varianter af E. Her meddeles den efter f og a.* [6] storburdugr *a.* [7] prest *a.* [8] aseona *a.* [9] manni *tilf. a.* [10] sæfdr *a.* [11] segir *a.*

sama kalek er hann gerdiz eptirlikari[1] drottinligrar pinu, fyllandi guðspiallz boðorðin med gofugligum verkum.

Nv sem þessi vngi madr Hugo vex vpp med sinum fedginum, leysir hann ei[2] til framrasar vsnilldar beislin[3], sem þess hattar alldr er optliga vanr at gera, eigi[4] gaf hann sitt holld til vþrifnadar eda gialifiss[5], eigi fylgdi hann leikligu skrapi eda vskapligu glennzi, helldr bygdi hann, sem skrifat er af Jacob, meinlauss ok kyrr i sinu husi. Sidan sem gudi virdiz timi til, gordiz Hugo brott af sins fodur gozi[6], gefandi sik vndir meistaradom virduligs herra Odilionis abota ifir Cluniacensis lifnadi. Var fyrr nefndr aboti merkiligr madr ok virðuligr i sinu lifi, [klerkr vaskr ok vinr mikill[7] varrar fru sancte Marie, sem vattar su bok er heitir Flores Uirginis, þuiat hans orð ero þar optliga fram sett midil[8] annarra meistara, ok her vilium ver setia eina klausu, er hann talar i fyrr nefndri bok.

Eitt vitum ver firir vist, segir hann, at allt lif ok atferd[9] sællar Marie drotningar var iafnan fundit i drottinligum bodordum sialfum gudi þionanda, þuiat allan tima drottinligrar bernsku, sueindoms ok vaxandi æsku var hon med varum herra Jesu Cristo, þionandi sonnum syni sins manndoms sua sem sonn modir i sætleik astarinnar. En huat er ætlanda, huersu sæt ok elskanlig varu[10] vidrmæli þeira mædgina, þa er meydomrinn skein ok friosemdin gladdiz i modurinni, en manndomr birtiz ok guðdomr leyndiz i syninum. En ef oss girnir vita, huat sæl guðs moðir hefir firir sik lagit[11] eptir vpprisu[12] sins sæta sonar, adr hon steig vpp til himinrikiss, er þat an efasemd halldanda, at hon vitiaði heilaga staði drottinligs burdar, piningar, graftrar ok vpprisningar, framsteypandi gnoglig[13] tar i huerium þeira[14] firir hita astarinnar, kyssandi med sinum

[1] eptirlikiari *a.* [2] æigi *a.* [3] heims *a.* [4] eighi *a.* [5] giolifiss *a.* [6] gardi *a.* [7] [mikill klerkr ok vin *a.* [8] millum *a.* [9] varrar fru *tilf. a.* [10] *saal. ogsaa a.* [11] lagt *a.* [12] vars herra *tilf. a.* [13] noglig *a.* [14] stad *a.*

blezada munni endrminningar stadi vuirdanligs fagnadar. Eptir asynd hervistar vars herra huarf hon aptr med fagnadi til heilagra guðs postola, huerra felagskapr henni var vel kunnigr til allz hreinleiks ok hiartaligs goduilia. Efalaust truum ver, at hon hefir nærri verit vppstigningar gleði vars herra Jesu Kristi, ok hon hefir tekit astargiof heilags anda med postolum guds a huitasunnudegi, hueria miskunn audsynt er at hon hefir framarr auðlaz en nockurr maðr annarr þegar i fyrstu frabæriliga, at henni var bodat, at hon skylldi guds son getandi verda, þuiat ferdaz hon nu med hofdingium himinrikiss i vnadsamligri curia paradisi vndir læring heilags anda ok allz gudligs rikiss meistaradomi[1], hin fremsta finnz hon midil fyrstu borgarmanna himnakonungs, huerra lif allt er i himnum firirlatnum[2] iardligum hlutum.

Þuilik ero ord hins sæla Odilionis abota midil annarra vtoluligra af varri fru framsettra. Vndir hans meistaradom gengr fyrr sagdr Hugo, skiptandi eptir litinn tima bædi samt sidferdi ok klædabunadi, takandi med mikilli godfysi heilagan habitum munkligrar sidsemdar, skiotliga steikiandi brott af sinu lifi allan heimligan ryð skærliga profaðr i læringar ofni fodurligrar hlydni, langan tima ellri manna med biortum lifnadi ifirstigandi. Eigi liðr langt aðr en hann er priorr skipadr Kluniacensis. Ok þann tima sem virduligr guds madr Odilio aboti for til guds, er Hugo kosinn af ollum samþyckiliga i hans stað. Geck þat fram, þuiat gud villdi, þott hann sialfr stædi alla vega med tarum i moti, at a viðrkæmiligum tima vigdiz þar einn godr aboti, godr i vitzku, betri i samuitzku, en beztr i stilling ok allri hofsemi, einkannligr i felagskap, fagr ok storliga hæfeskr i sinum framningum, ynniligr ok frabæriligr [i huers kyns[3] astargiofum, þuiat med honum skein opinberliga spadomsgipt heilags anda. Einkannliga elskadi sæll Hugo aboti vara fru sanctam Mariam næst gudi sialfum vmfram adra helga menn, þar næst patronum sinnar kirkiu Petrum

[1] meistaradoms *a.* [2] fyrirlitnum *a.* [3] [pryddr med ollum *a.*

postola, Benedictum abota ok Martinum gimstein kennimanna, sem enn man siðarr i þessu mali liost verda. Ef nykomnir[1] menn af verolldu gengu inn i hans munklifi til profanar, greindi hann gloggliga firir gipt heilags anda, huarir varu þeir er i sannri staðfesti varu [satt hveitikorn til gods avaxtar, makligir niðr setiaz i kornhloðu vars herra[2] eda þeir er bleckiliga inn gengu brott kastandi med helmnum illgiarnra anda. Sua var hann madr olmosugiarn[3] við guðs fatæka menn, at hann reiknadi hvern hlut engis verdan hia þui at hugga þeira fatæki, takandi þar til huat er firir hondum matti verda. Sva stilliliga mæling ok gnogliga tempran hellt hann i guðs bodordum, at hann syndiz med ollu mundangligr, eigi miog stridr ok eigi of linr, sem enn man sidarr i nockurum stad nockut til talat, adr þessu mali se lyktat.

Þat er sidr i Cluniacensis munklifi, at burðartið vars herra Jesu Cristz er þar halldin vmfram allar adrar hatidir med einkannligri ast ok godfysi. Allr tilbunaðr þessarrar hatiðar er sem mest vandadr, sungit einkannliga, lyst vel ok glaðliga innan kirkiu, ok þat vmfram, sem þessum greinum er miklu agætara, at bræðr myktu sin hiortu med agætum hugrenningum ok doggaðu[4] sinar asianur[5] med fliotandum tarum, fagnandi sua i guðs burðartið a þeiri nott med himinrikiss englum. Nu berr sva til einn tima, sem sæll faðir Hugo er gamall vordinn at aratolu, stendr nalæg burðartið vars herra Jesu Cristz, ok bræðr bua sik ok sina hluti moti hatiðinni. Koma þeir allir samt vigiliudaginn i sitt capitulum eptir prim vm morgininn, ok virðuligr Hugo andligr munklifissins faðir sitr vpp millim brædra sva til orðz takandi, sem her ma heyra: „Yðr se kunnigt, bræðr[6] minir, segir hann, at hinn goðgiarni Jesus hefir sua skipat at vera nalægr yðru hatidarhalldi, sem þer megit skilia a þeima hlut, sem nu vil ek fram bera:

[1] nockurir *a.* [2] [*mgl. a.* [3] olmusugodr *a.* [4] dogguadu *a.* [5] aasionur *a.* [6] brodr *a.*

Einum brodur gaf þa syn a þessarri nott her i klaustrinu, at hann sa vara fru sialfa miskunnar modurina. Hon bar son sinn Jesum Cristum i sinum hreinsta fadmi. Hardla mikill engla fioldi stod þar vmhuerfis med himnesku liosi ok frabæriligri birti. Ok sem hann sér broðirinn, snyz varr herra Jesus Cristr bliðliga at sinni blezadri modur ok segir sua til hennar: „Ser þu, moðir min, at nalæg stendr hin helgasta nott mins burdartima. Þessi er su nott, er liosan gerir framburð spamanna, en endrnyiar lof ok fagnað englanna. A þessarri nott munu gleðiaz allir hlutir af þeim ovmræðiliga fagnadi, er gud ok madr fæddiz af þinu skærasta holldi. Ok med þui at nu syngia [1] allir hlutir himneskir ok iardligir med samþyckiligum fagnaði, huar er nu mattr ok illzka mins vuinar ok andskota, huar er nu hans mikli styrkr ok riki, er hann heiminum miog med drotnaði adr þessi vuirdanligi fagnaðr fram kæmi?“ Sem varr lauardr ok lausnari, lifandi guds son ok iungfru Marie, hefir talat þessi hin blezadu ord, ser broðirinn, at fiandinn miog ferligr gengr syniliga fram af einshueriu leyni herfiligr asyndar. Þuiat firir þau helgastu ord er skommu heyrdi hann af munni vars herra, at vuinarins valld [ok fyrra riki [2] væri miog minkat i verolldinni, grætr hann ok [ylir snoktandi [3], mikilliga bidiandi at honum gæfiz orlof til at profa, at hann fai spillt hatiðarhalldinu firir brædrum þar i munklifinu, „þuiat ek væntir, segir hann, ef vtuegum verdr vid [4] komit, at enn afliz mer nackuat i oðrum munklifissins herbergium, þott engin þeira vili i kirkiunni hlyða minum fortalum.“ Þessum anskotans ordum suarar Jesus Mariu son: „Far nu at sinni, vandr þiofr, sem þer likar, freistandi huat þu matt, þuiat ek vil eigi binda þik sua miog med [5] minum almætti, at þar firir minkiz þeira verdleikr ok korona, sem þina prettu fa sigrat med stadfesti truarinnar.“ Nu sem vuinrinn hefir orlof þegit, ferr hann fyrst til capit-

[1] hlæia *a.* [2] [*ngl. a.* [3] [snocktar ok ylandi *a.* [4] til *a.* [5] *Her ender* a^4.

ulum ok ætlar þar inn ganga. En þess er nu eigi kostr, þuiat capitula dyrrin ero sua mio, en hann sua digr, at med engri list fær hans bolgin illzka þar inn komiz. Ok sem hann ser sik þar engu afla, snyr hann til dormitorium, þess erendiss at vnaða sofandi bræðr veniuligum sionhuerfingum. En her kemz hann eigi fram helldr en fyrr i capitulum, þuiat hans mikli digrleikr rekr hann brott tuifalldan fra dyrunum. Siðan snyr hann leidinni til refectorium, berandi fullt traust med sialfum ser, at hann muni her nockuru afla, þuiat honum þickir þat likligt, at fir obmikla(!) tilteyging likamans muni bræðr vanrækia geymslu hiartans, sediandi framarr girnd ok græðgi kuiðarins en guð bydr firir reglu rettlætissins. En þar fær hann aðra kaupferð, þuiat hann tekr i þessum stað mikil motkaust af lesning ok framburði heilagra orða, her þolir hann morg ok horð skeyti fliugandi af goðfysis athygli heyrandi brædra, her finnr hann mikla firirlitning ok mattugan brottrekstr firir litillætiss elsku þionandi bræðra, sua at nu ma hann eigi lengr við halldaz, ok er nu brott keyrðr med afli af conuentu bræðranna bannsettr suikari, skemdar fullr ok brottkastadr af guðs augliti.

Nu, bræðr minir, segir virðuligr herra Hugo aboti, verit i guðs nafni sem varastir, gerandi almattigum gudi ok hans blezadri modur margfalldar þackir, þuiat hann rak brott fra oss grimman vuin, en virðiz sialfr vera med oss blezaðr ok lifandi drottinn." Sem aboti hefir sua talað, lofa allir ok ser huerir bræðr hæsta guð ok hans mætastu moður vppkveyktir at nyiu með astarhita, dyrkandi drottinliga burdartid af allu megni, sem agætligast mattu þeir.

Firir þenna euentum verðr skilianligt, at nu er þar komit, at fiandinn þarf ei at geta til, huerr edr huersu mikill sa Jesus er, sem fordum fæddi Maria mær, þuiat þat var sua lengi, at vuinrinn heimskaði sialfan sik ok leiddi ymissum getum, huerr þessi mundi vera, at sua var miog fæddr moti vana. Her af segir einn agætr byskup Maximus at nafni, setiandi fram med klerkligu ordtæki þat sama

vmfang vuinarins, er hann gerdi ser þann tima, er varr herra Jesus Cristr var fæddr a iarðriki. Þann tima sem andskotinn sa þat, at Jesus var fæddr af Mariu dottur Eve hinnar gomlu, vndrar hann geysi miog, ok þat ætla ek, segir byskupinn, at hann vellci med ser þuilik orð ok vtuegu: „Huerr er þessi maðr, er sua geck inn i heim þenna, at ek vissi eigi? Veit ek þat, at hann er af konu fæddr ok vpprunninn, en þat er mer blint, huernig hann er getinn. Auðsynt er þat, at su sem hann fæddi. er senniliga hans moðir, en þat er mer þui vskilianligra, huerr er hans faðir. Se ek burðinn, en huarki fæ ek skilit fæðing ne getnaðinn. Miog er þessi hlutr vndarligr ok vheyrðr fyrr i verolldu, at su er soninn fæðir, fagnar sem mær eptir burðinn ok firir. Sveinn þessi liggr i voggu ok grætr bernsligum tarum, synandi sik likan dáuðligra manna sonum, en hefir ecki med ser gratligt, hlutlauss af bernskunnar misuerkum. I reifum var hann bundinn sem litilmagni, en af annarri halfu brosir loptit moti honum, sendandi af ser honum til virðingar fegrstu stiornu, her med þiona honum himinrikis englar, rennandi ok fagnandi æ sem tiðazt millim himins ok iarðarinnar, gleðiandis ovmræðiliga af fæðing þessa getnaðar. Huat hefir þuilikt vndr at þyða? eigi er ek froðari en sua, at ek se vpp a. en þo huersu vorðit er ma ek ei skilning a bera. Heyri ek þuilikar ræður hueruetna, ok verðr mer vsuipt við, at sa se vegsamaðr allt eitt ok guð firir þionastur englanna, sem fæddr er maðr i verolldina. En eigi ma ek við þat dyliaz, at alldri a fyrstu verolld bar sua til, at maðr kæmi syndlauss inn i lif þessarrar veralldar vtan þessi einn. Hann er sua raðinn i þui, at engan lut hefir hann með ser þann, er glaðning heimsins eggiar, helldr eyðir hann ok niðr brytr sua minar framferðir sem veralldarinnar Ok þui þickiz ek sizt skilia, huat mer skal til raða verða, þuiat nu er þar rett komit, at mik grunar, at skiott dugi mer illa, þuiat ek skil fullkomliga, at þessi vngi maðr er þegar

sterkari en ek gamall. Huat er þa vlikligt, at hann vili gera mer afls mun ok leggia vndir sik riki mitt? Mun ecki þat til efnis, at hann se guð? En þat vil ek ætla, at eigi þurfi firir þuilikum lutum rað gera, þuiat ef hann væri guð allra verallda, mundi hann eigi þuilikar vanuirðingar þola vilia. Ei mundi hann i voggu halldinn eðr i reifum bundinn, eigi mundi hann grata, hungra eðr kuensliga miolk drecka, þuiat eigi mun þat synaz talat skynsamliga, at hungr se með guði lifanda.“ Sem her er komit, snyr virðuligr herra Maximus byskup orðræðunni segiandi með þeima hætti: „Diofullinn vissi eigi, segir hann, at þær bernskuligar næringar ok likamligt hungr, er varr herra Jesus Cristr þoldi i sinum manndomi, var ei firir sauk veniuligrar vstyrktar, helldr firir stormerki himneskrar miskunnar, ok þat er hann dvldiz við, hugsandi fæðing ok manndom vars herra, eggiandi hann fram til bardaga. En meydomr Marie iamskærr eptir burðinn sem firir, skelfdi hann vdæmiliga, sva at þar firir hafði hann ecki vita. Veitum ver þetta capitulum guðs þionastumonnum, þat er at skilia andligum sonum gamla foður Hugonis abota, at með þessu mali aumbuni þeir fiandanum þa freistni, sem fyrr var skrifut, guði til lofs, þeim til koronu, en freistaranum i eilift brigdzli.

Nu sem i nalægð er komit við þann tima, er allzvalldandi faðir himinrikiss hefir disponerat aumbun veita Hugoni abota firir langa mæðu ok sueita, er hann hefir þolat i stiorn ok starfi, þian ok þunga margfalldra meinlæta, birtiz fam dogum firir hans andlat sua merkilig syn, sem nu man sagt verða. Einn gamall maðr ok rettlatr er vtgorr af Cluniacensis munklifi til akruerks i einnhuern stað. Skilldi hann þar vera staðfastr nætr ok daga, ei til munklifiss heim farandi fyrr en gort væri firir enda. Ok a einni nott sinnar þaruistar ser hann gofugliga syn mikils mannfiolda skamt i fra ser fram faranda. Hann ser eina vollduga drotning ifirvættis friða ok fagrliga koronaða gangandi i miðium flocki þeirar biortu sueitar. Var honum

þat skilianligt, at allir þionaðu þessi drotning, sumir firir rennandi, sumir fylgd halldandi, aðrir siðarr gangandi. Þessu næst ser hann einn virðuligan mann siðarst ganga. Sa vikr þagat til, sem hann þickizt liggia, talandi til hans bliðliga: „Huerr a akr þenna, er þu fagar, gamli maðr.“ Hann suarar vskelfdr: „Petrus postoli ok þar með Cluniacensis aboti.“ Sa virðuligi maðr talar þa i annan tima: „Minn er akr þessi, ok minn þionastumaðr er Cluniacensis aboti, en þu skunda þinni ferð, boðandi abota yðrum, at hann skipi spakliga þui husi, sem hann fæddi langan tima sinum kenningum, þuiat eptir litinn tima mun endir geraz hans lifdaga. Seg honum þat til marks, at Petrus postoli byðr þer þessa luti fram bera, þat skal þu vita ok honum kunnigt gera, at þessir allir, sem þu satt her skommu fram koma, ero honum bunir þionastu veita, þegar sem hann er buinn þeim fylgia. Er allra þessarra foringi sæl ok blezut moðir græðara vars fru sancta Maria. En þu gior, gamli maðr, þetta eyrendi vel ok vakrliga.“

Eptir sua talat huarf synin, en akrkarlinn gerir sinn veg með allum skunda til fundar við Hugonem abota, tiandi truliga huat hann hefir seð ok heyrt af hinum sæla Petro postola. Abotinn setr sik staðfastan moti slikum ræðum, lofandi sannan guð firir allar sinar giafir, meirr þat gerandi i leyniligum sætleik sins hiarta en með hareysti varranna. Sua var hann auruggr i guðligri van ok vskelfdr i sinum dauða, at fam dogum firir andlatit reiknar hann eptir artiðardogum tueggia manna, er aðr hofðu gleymdir verit, bioðandi nu i stað vera skrifaða ok i minni halldna. Var þessi annarr Gofridus erkibyskup, en annarr Vindo aboti. Dasamandi er hugarkraptr þessa mannz, er i haska dauðans hugleiddi annarra nytsemdir, þar sem fair vinna þaurf i þann punct at skoða til fullz sinar nauðsyniar. Sua bar virðuligr faðir Hugo karlmannliga sinn krankdom, at hann fylgdi settum tiðum nætr ok daga. Ok a somu nott sem hann gallt guði sinn anda, sagði hann sialfr benedic-

tiones ifir bræðr, er lasu lectiones. En þat heyrðiz siðast orð af hans munni, at hann sagði benedicite með bliðu andliti. I þuilikri heilsanar kveðiu geck hann brott af dauðligri myrkuastofu til vendaligs fagnaðar eilifrar sælu. Giorðu bræðr eptir hann með allri elsku þuandi likamann ok smyriandi með balsamo. Birtiz þa þegar guðs miskunn ifir þessum signaða likam, þuiat hann var tysuar smurðr með þui balsamo, er la i litlu keri, ok ei matti þaurf vinna eins mannz hofði, nema þat væri blezat guðs sonar hendi.

Litlu firir andlatztima sæls Hugonis abota birtiz heilagr Dionisius ariopagita einum munk i þeim stað, er Beneuentum heitir, sua segiandi: „Ris vpp huatliga ok far til Cluniacum heilsandi Hugonem abota, aðr hann firirlati verolldina.“ Broðirinn gerir sem honum er boðit, farandi til Cluniacum finnandi sælan foður skommu andaðan. Verðr hann við þetta miog ryggr, biðiandi allzualldanda gud nockurrar hugganar ifir sinni missu. Ok þat heyrir guð veitandi salinni sia þat, er likaminn var eigi makligr at fa. Þui birtiz broðurinum mikil syn ok haleit a fyrstu nott sinnar þarkuamu. Hann ser skinandi flocka himneskra borgarmanna til iarðrikis koma, einkannliga skilr hann vera fru sanctam Mariam guðs moður floks foringia, kennir hann ok Martinum gimstein kennimanna ok Benedictum sol abotanna með vtoluligum flockum sinna munka. Syniz honum, sem i þenna punkt geriz andlat virðuligs foður Hugonis, ok se þessor fylgd honum moti gior fram til vnaðsemdar ok eilifrar himinrikis vistar. Ok er andlatið geriz, ser hann vhreina anda, blamenn i bogmanna likium nær fara bendandi sina boga meinlausan skiota. En drotning himinrikiss skærligarr skinandi hueriu himintungli, setr sik oruggan skiolld ok styrkan mur firir sinn agæta vin, rekandi þa suortu anda með skini valldz ok verðleika langt a flotta sua til[1]

. . . .

saarin[2] af slimi ok olikani. Enn fyrir vidsmior miukiaz(!) þau

[1] *Her ender f[5]; jfr. ovenfor S. 190[30].* [2] *Her begynder a[5]; jfr. ovenfor S. 192[13].*

til grodrar. Huadan af þeir skilðu naudsynligt þeim er saarin skulu græda at hafua i þeiri tempran hirtingh olei fram a saarit med istangan, at skiotliga fylgi myking millddinnar med smurningh feitinnar, at fulnandi lutir hreinsiz ok lifgiz fyrir vin, enn g(r)ædandi lutir næriz ok endrbætiz fyrir olevm. Miskunandi er linleikr med hardleika ok temperamentum geranda med huarotueggia, huat er vel merkir tiallbudarorkin eptir ordum hins sæla Pauli apostoli, þuiat i orkinni eru geymd logmalsspiolld Moysi[1], þat er i merkingh vizka heilagra rittninga, þar med vondr Aaron ok himnamiol. Orkin hefir formanzins briostid at merkia, hvar logmalsspiolld Moysi byriar vera. Hvar fyrir godr meistari salnanna skal samteingia sinu briosti hirtingar vond ok sættleik himnamiols, hvat er salmista vel samþyckir sua segiandi: Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt. Lofsamliga fagudu fyrr greindir guds astuinir ok vorrar fru sancte Marie þessar hafandi spakligan visdom ritninganna, halldandi rettlætis vond til mykingar kalldra hugskota, veitandi hugganar staf til studnings vndirgefinna, nęrandi med sætri fædzlu himneskra bodorda, styrkiandi med sanri elsku godra verka. Þi urdu þeir eptir ordum englanna heilagir fedr margra sona i eilifri dyrd, hvar hofud allra valdra manna lifandi guds son vorr herra Jesus Cristus lifir ok rikir med sinni haleitaztu modur ok ollum sinum astuinum per omnia secula seculorum. Amen.

IX.

Af munki einum[2].

I þi klaustri er[3] domus heitir Cisternensis, er storliga þung regla, sua at [ungum alldri[4] er uarla mattuligt hana bera. I þetta klaustr gengr a nockurum tima einn ungr madr in nouiciatum, Hugo at nafni, elskandi af ollu hiarta guds modur Mariam, takandi þrongan[5] veg fyrir hennar

[1] *Herved udfyldes Lacunen i St., jfr. ovenfor S. 192*[23]. [2] *Saaledes er Overskriften i E, den kan ikke læses i a.* [3] *saal. E;* þer a [4] [ungir menn at alldri þola uarla eda *E.* [5] þraunguann *E.*

hunanglikt nafn ok astriki. Nu sem hann [hefir bergt a reglunnar beiskleikum nockurn tima [1], verdr hann fyrir sua mikilli freistni, at hann hefuir i radi at lata [2] klaustrit ok snua aptr til veralldar. Enn af annari alfu [3] ser hann sem vitr madr, huerso mikill skadi stendr fyrir hans dyrum, ef hann brott kastar sidsemdinni. Þi bidr hann sialfan gud ok iafnan mey Mariam, at þau lati þat rikazt verda i hans radagiordum [4], sem honum gegnir bez bædi til lifs ok salu [5]. Medr þilikri bæn gengr hann gratandi nockurn dagh fram fyrir alltari heilaght. Er þa strid mikit i hiartanu, þuiat gudhrædzla ok godfysi eggiar, at hann stadfestiz, enn [reglunnar rigr [6] fysir, at hann flyi [ok firriz [7]. Ok sem hann hefuir a kne fallit, bædi hendr ok augu upphefiandi i loptid, ser hann gofugliga syn [yfiruettis heilaga ok himneskliga [7] ser ueitta. Upp yfuir alltarit i midiu ser hann sitia [8] sæluztu mey ok modur virduliga guds getara [9]. fru sanctam Mariam [yfirualldz englanna drottningh [10]; annan vegh ut ifra ser [11] hann þann fagnat, er Gabriel hofudengill bodadi Marie tilkuomu guds sonar; þar næst ser hann umskurdar skirn vors herra Jesu Cristi, ok huerso hann var af gydingum gripinn, bardr ok bundinn, hæddr ok halldinn, spottadr ok spioti laginn [12], deyddr ok grafuinn [13], af dauda risandi [14] ok til himins [15] vppstigandi. Nu sem nouicius hefir greint ok skilningh a komit sua blezada syn, tekr hann enn framleidiss þui [16] meiri huggan [ok vvirdanligri [7], þuiat su gofugliga drottningh iungfru Maria virdiz þilikum ordum [med spamanzins rodd [7] til hans at tala: „Hugo, [viriliter age, et confortetur cor tuum in domino, liberaberis enim a temptatione sine dubio.“ Þessi fruinnar ord þydaz sua skyringarlaus i skommo mali: Hugo, gior karllmanliga,

[1] [er inn geinginn *E.* [2] fyrirlata *E.* [3] halfu *E.* [4] uerkum *E.* [5] salar *E.* [6] *saal. E;* reglurnar rigur *a.* [7] [*mgl. E.* [8] sitiande *E.* [9] geturu *E.* [10] [yfirualldz drottning einglanna *E.* [11] sier, sier *E.* [12] lagdr *E.* [13] eptir þat *tilf. E.* [14] upprisande *E.* [15] himinrikis *E.* [16] þess *E.*

ok hiarta þitt styrkiz i drottni, þuiat an efasemd muntu frealsaz af freistni[1]. Fyrir þessa vitran [veitta ok miskunsamliga huggan tillagda[2] giorir Hugo meiri þackir [ok miukari bænir[2], enn oss se mattuligt fram at setia, [styrkr ok radinn til reglu lifnadar alla sina daga, upptendradr at nyio til astrikiss ok vleysiligrar vinatto blezadrar fru sancte Marie[2], pinandi sitt holld morgum meinlætum, geymandi sinn anda med litillætiss hugrenningum, [sediandi hann helgum ritningum[2]. Hvar fyrir milldr gud med radi sinnar sætuztu modur hefr[3] þenna mann skiottliga til hærri stettar, gerandi hann abota [þess stadar, er Beneuallis heitir, frægum safnadi gods lifnadar[4].

Ok [sem hann er makliga i sitiandi fyrr sogdum abotadomi, er þilikt lesit af honum millum annara luta, sem her greiniz i skommu mali. Nockur vngr madr kemr[5] af verolld til klaustrs fodur Hugonis, beidandiz[6] litilattliga inngongu, ok þat veitiz honum eptir sua langan tima, sem regla kennir. Stendr hann vm hrid in nouiciatu godrar atferdar i sinu vpphafui, þar til er hann fellr i sua mikla freistni, at hann [gerir sik radinn brottferdar af munklifuino. Ok þetta sama kuedr hann upp fyrir[7] abota. En er blezadr Hugo heyrir þilik ord, minniz hann sialfs sins, harmandi meir enn asakandi hart, er þessa manz sidferdi skal nu eydaz þegar, klaustrino til misso enn salinni til mikillar hætto. Þui tiar hann fyrir þeim vnga manni, [hvat hann kann hiartaligaz[2], at hann standi ok gefi fiandanum ecki færi [a ser[8], enn sagdr nouicius helldr [enn sinni lund ok uill æigi skipaz vid ord abota[9]. Wirduligr fadir segir þa: „Til þess, son minn, at þu firriz þat forat, sem nu hugsar þu [i at hlaupa[2], vil ek bioda[10] þer fram mina borgan[11] vid almattkan gud ok hans blezadu modur Mariam,

[1] [uer styrkr, þuiat án efasemd muntu frialsazt *E.* [2] [*mgl. E.*
[3] upp *tilf. E.* [4] [Boneuallis *E.* [5] [eptir litinn tima kemr einn ungr madr *E.* [6] beiddizt hann *E.* [7] [er radinn at fara brott or klaustrinu ok segir þetta *E.* [8] [*tilf. E.* [9] [enn sama *E.*
[10] *saal. E;* borda *a.* [11] signan *E.*

at ef þu stendr i munklifino[1] til daudadags, skal þin sal hinn beinsta[2] vegh til himinrikiss fara [ok samlaga verda heilogum guds englum[3]." Vid þessi ord [þidnar hinn vngi madr, þuiat honum synizt fyrirheitid vera miok fagrt at fara til himinrikiss. Þui tekr hann[4] orugga stadfesti i sitt hiarta, hugsandi, at hvat sem hann[5] kostar, skal hann alldregi sua haleitan heilsovegh fyrirlata, medan gud ler[6] honum lifdaga. Ok þat fyllir sannr gud ok sæl Maria drottningh [a þessum manni, sem þeira vin virduligr Hugo borgadi, þuiat miskunnar þel i sannri þolinmædi sverfr þessa saal med saro meinlęti a þann hatt, at .ii. ar i samt, adr hann brott liði af þesso lifui[7], liggr hann iafnan i sott ok sarligum krankdomi godmanliga fyllandi sina raas. Ok sem hann hefir eptir sannleiks ordum eignaz sina ond i sannri þolinmędi, vill almattigr gud sua rad fyrir giora, at su blezada saal ottiz ægi af heiminum [brott fara[8], þi birtiz honum gofuglig syn a næsta dagh fyrir andlatid med þeiri grein, at agætr guds astuin [ok þolinmædiss eptirdæmi signadr[3] Job spamadr vitiar hans, fyllandi herbergit medr ilm [ok sæio[3] ok unadsemd, talandi blidliga til siuka brodur sua segiandi: „Son minn sæli, segir hann, fagna þu af þinni gipto, þuiat gud allrar hugganar fadir allra[9] miskunsemda hefir sent mik hingat þess erendiss at hugga þik. Ek er sa Job, er þu hefir heyrt getid, at þyldi nockurar mannraunir [i uolki veralldarinnar[3]. Ok þi at þu giordiz minn kumpan [ok forunautr[3] i þolinmædis [dyrdinni ok dygd[10], hefir sua skipat drottinn allra[9] verallda, at i[11] morgin skalltu fagnadarsæll[5] med mer fara ok minn samlagari vera i dyrd eilifra fagnada." Eptir sua talat huerfr synin. Enn brodir segir skilrikliga, hvat honum hefir birt verit. Fyllir ok framkuæmdin[12] i alla stadi [þat, er hinn

[1] allt *tilf.* *E.* [2] beinazta *E.* [3] [*mgl.* *E.* [4] [uerdr ungi madr feiginn ok tekr *E.* [5] *mgl.* *E.* [6] lær *E.* [7] [þuiat tuo ár i samt, adr enn hann andadizt *E.* [8] [at lida *E.* [9] *tilf.* *E.* [10] [dygdinni *E.* [11] aa *E.* [12] frammkuæmir *E.*

godi karll Job hafdi fyrir sagt, at brodirinn andaz med fagnadi a næsta degi, takandi þau starfualaun[1] sem honum voru iatud af gudi. Þuiat litlum tima sidarr birtiz hann abota sinum med mikilli dyrd ok gofugligu yfirbragdi, þackandi honum sina [borgan vel lyk(t)ada[2].

Annan tima berr enn[3] sua til, at [.ii. menn[4] koma til klaustrs[5] virduligs fodur Hugonis, annar riddari enn annar einfalldr klerkr [a ungum alldri[6]. Þessir voru menn olikir, þo at i þenna punct syndiz þeir a eina gôtu snunir. Riddarinn hafdi ranglatr verit vid ser minni menn, [prettottr ok vndirhyggiusamr, eigandi marga ovini i verolldu sakir sinna ranginda[6], en klerkr uar[3] meinlauss ok litillatr i hiarta. Þessir .ii.[7] ganga inn vndir profuan, ok sem þeir hafa stadit um stund, falla þeir badir i somu freistni at fyrirlata klaustrid ok snua aptr til veralldar. I þann tima[8] dreymir riddarann eina nott, at hann þickiz falla i sua[3] diupan pytt, at .iii. daga i samt var hann [i nidrfallinu[9], fyrr enn hann fyndi botninn. Þenna draum segir hann Hugoni abota, ok þar med freistni sina alla. Aboti bidr hann miukliga, at hann stadfestiz, segiandi honum liosliga, at sa pyttr hefir [diup heluitis at merkia, i hvert at[10] hann man skiotliga falla, ef hann[11] hann firirlætr gvði[12] þiona. En vgiptan æpir a þenna riddara [með sva miklv efni[13], at hann anzar [engan veg forspa eða[14] orðvm abota, firirlatandi siðsemdina vendandi[15] aptr i verolldina. En þat verðr honvm skomm glaðning, aðr hans sialfs dravmr dettr honvm i hofvð með sannri skyring Hvgonis[16]. Þviat a þriðia degi [eptir klavstrsins firirlatning er[17] hann drepinn af sinvm vvinvm með nogri sok [ok svivirding[6]. Af einfallda klerk

[1] [takandi þau starflaun *E.* [2] [signan vel lukande *E.* [3] *tilf. E.* [4] [tueir munkar *E.* [5] heilags ok *tilf. E.* [6] [*mgl. E.* [7] tueir *E.* [8] punkt *E.* [9] [nidr i fallinu *E.* [10] [heluitis pytt at merkia, i huern *E.* [11] *Med dette Ord begynder 655d, som nu lægges til Grund.* [12] at *tilf. a, E.* [13] [sua *E.* [14] [ecki *E.* [15] *saal. E;* væntandi *655, a.* [16] abota *tilf. a.* [17] [var *E.*

er þat skrifanda, at hann biðr litillatliga foðvr Hvgonem heyra iatning sina. Ok er sæll faðir vndirstendr freistni hans [ok bardaga[1], talar hann[2] sva blezaðr millim annarra lvta: „Son minn sæli, segir hann, grein þv vitrliga, hversv þer byriar salv þinni þyrma ok miskvnna, at eigi glatir þv þa dyrð, sem þer er fyrirbvin af gvði. Vil ek þat[3] ok iatta þer, ef þv vikz eptir minvm orðvm, at drotning himinrikis frv sancta Maria skal koma moti þinni sal a davðadegi, leiðandi hana beinsta[4] veg til himinrikis fagnaða.“ Við þetta heit styrkiz[5] algerliga novicivs, standandi siðan i munklifis þionastv vel ok fagrliga, þar til er[2] hann tekr þann krankdom, er honvm firir boðar [brott liða[6] af þessv lifi. Ok eigi [rivfaz honvm firirheit eða framiattanir Hvgonis abota[7], þviat moðir miskvnnar blezvt drotning frv sancta Maria birtiz honvm með mikilli dyrð ok liosi, hvggandi hann sætvm orðvm sva segiandi: „Fagnaðv, vin minn, þviat þin biðr eilifr fagnaðr. Nv er ek komin moti þinni salv, sem minn elskari Hugo aboti het þer forðvm vndir minv trausti ok einkannligri milldi. Nv byriar þer at bvaz til framferðar ok gleðiaz i giof himneskrar miskvnnar, þviat i[8] morgin mvnt þv koma til [eilifs fagnaðar[9].“ Fylldvz þessir lvtir eptir orðvm drotningarinnar syni hennar ok henni sialfri til eilifrar virðingar. Sem nv er greint samnaz hveitikorn af akri Hvgonis i haleita kornhloðv himnakonvngs, hvar hann sialfr inn gengr i goðri elli frægr i kroptvm ok skinandvm iartegnvm, takandi erfð ok vþrotnandi ambanir[10] sinnar mæðv i þvi sama lifi, er samanstendr i varvm lavarði Jesv Cristo lifanda gvðs syni, er með feðr ok heilagvm anda lifir ok rikir einn gvð firir vtan vpphaf ok enda[11]. Amen.

[1] [*mgl. E.* [2] *tilf. a, E.* [3] þui *E.* [4] beinazta *E.* [5] styrktiz *a, E.* [6] [brott at lida *a;* brottferd *E.* [7] [ryfzt honum fyrirheitid *E.* [8] aa *E.* [9] [himneskra fagnada *E.* [10] ombonir *a;* aumbun *E.* [11] per omnia secula seculorum *tilf. a, E.*

X[1].

Af Bernardo abota[2].

I þeim kastala Borgvndie er Kastelio heitir, var einn mikils hattar herra Oscelin at nafni. Hann a gofga hvsfrv, er Elerin heitir. Bæði vorv þessor hion gvðrædd ok rettlat i sinni stett gvði þionandi með gestrisni ok olmvsvgæði[3]. Sva geriz a nokkurum tima, at frv Elerin er hafandi [vorðin ok kviðvg með sveinbarni[4], ok er hvn gengr með bvrðinn, dreymir hana eina nott, at smarakki lati sinni rodd i hennar lvktvm kviði. Her fylgir þat meira, at hvn þikkiz sia, hversv hann er litr, hvitr allr vtan vm bakit nokkvt irauðr. Ok er frvin vndrar miok þessa lvti, stendr i hia henni gvðs engill sva segiandi: „Elerin, vndraz eigi, þviat þat barn, sem[5] þv berr firir briosti, mvn siðarr gefa miklar raddir vpp a gvðs vvini, gangandi hvitr i sannv reinlifi, roðinn i þolinmæðis eptirdæmi. Þessi er skyring synar þinnar, þott hvn biði vm tima sinnar stvndar.“ Eptir fylldan tima fæðir frv Elerin fagran svein, er hann skirðr[6] ok kallaðr Bernardus. Þegar sem hann hefir fengit skilningar alldr, er hann i skola settr vndir frægvm meistara i nefndvm kastala, lyðinn foðvr ok moðvr ok allvm þeim, er honvm villdv gott kenna, snimmindis gvðræddr, elskandi vara frv sanctam Mariam af allv hiarta, þegar hann kvnni nokkvra grein gera.

Sem Bernardus er vel frvmvaxti, tekr moðir hans siðarsta sivkdom[7], hvar firir klerkar ok kennimenn saman kallaz henni þionastv veita. Ok er .vii.[8] psalmi erv lyktaðir ok kennimaðr segir vers Per passionem et crvcem tuam libera eam domine, hefr hvn vpp sina hægri hond ok með krossmarki, ok i þvi sama gengr vt hennar andi blezaðr, sva at hondin stendr i lopt vpp rettleiðis til himins[9], eigi

[1] *Trykt ovenfor S. 193—198 efter St. med Varianter af E. Her meddeles Legenden efter 655 med Varianter af a, saa langt denne naar.* [2] *Saaledes er Overskriften i E; den kan nu ikke læses i 655.* [3] ölmosogiordum *a.* [4] [at barni *a.* [5] er *a.* [6] ok nafn gefuit *tilf. a.* [7] *saal. a;* svikdom *655.* [8] septem *a.* [9] himinsins *a.*

sik beyiandi[1] niðr at likamanvm helldr ꜹðsynandi, hveria leið ondin for vt af holldinv. Ok þat profar vngi Bernardvs skiotliga, at moðir hans Elerin lifir með gvði, þviat hvn birtiz honvm eina nott nokkvt [reiðilig i[2] viðrbragði, sva segiandi: „Þv, Bernarde, segir hvn, fæz i bokvm veralldligrar speki, æ verandi i sama skola, sem þv inn gekt i þinvm barndomi, þar sem þv matt vel skilia, at eigi byriar þer iafnan smasvein vera. En ef ek hefði vitað firir, at þv villdir sva[3] fram fara[4], skilldi ek þik með engv moti a minv briosti fæðt hafa.“

Eptir þessa vitran vendir Bernardvs alvarliga sinv lifi til andligs avaxtar, forðandis verolldina sem sialfan vvininn, firirlatandi skiotliga skolann, girnandiz ekki annat en gvði þiona. Ok sem hann er raðinn i klꜹstramaðr geraz, vilia margir goðir menn honvm fylgia sem merkismanni ok sigrvegara, sva at meirr en .xxx. kompana verða saman i flokki. Miðil þeira var Hvgo Masticonensis, er siðan fvnderaði klꜹstr Pontinianvm, en varð Vtisiodorensis byskvp at lyktvm. Gengv þeir allir kompanar vndir noviciatvm Cisternensis ordinis. Þa hafði Bernardvs tvá vetr ok .xx., er hann hafnaði verolldv, ok innan .vi. ara fvnderar hann klꜹstr Clarevallis ok geriz þar formaðr ifir. Þa var hann .viii. ar ok .xx., er hann vigðiz Clarevallensis aboti með mikilli sæmð ok heiðr af Cataleonensi byskvpi. Tok Clareuallis mikinn hofvtbvrð ifir oðrvm klꜹstrvm sakir sins vpphafara, hvar firir blezaðr Bernardvs vitiar optliga vndirgefin mvnklifi sem sannr faðir af moðvr hvsi.

Sva berr til einn tima, sem hann blezaðr vtgenginn af sinvm klꜹstra gerir sinn veg með tveimr bræðrvm fram vm einn skog i miklvm solar hita, þess erindis at vitia sina vndirmenn ok styrkia til gvðs boðorða, þyrstir hann akafliga ok sva bræðrna, bæði af ofrhita solarinnar ok erfiði gongvnnar, en hafa eigi meira vin meðferðar ser til næringar en i litlvm legli, sva at eigi var ofdrykkr einvm manni. Ganga

[1] *saal. ogs. a.* [2] [reiduligu *a.* [3] iafnan *tilf. a.* [4] *Her ender a*[b].

þeir sva leingi, at hvarigir vilia drekka af leglinvm sakir astar hita. Aboti vill at bræðr drekki þat, sem er til, en bræðr pinaz, ef aboti missir. Her stendr, sem þeir erv allir at þrotvm komnir, at aboti byðr bræðrvnvm niðr setiaz ok eina stvnd hvilaz, meðan þeir drekka af leglinvm. En hann vikr i eitt rioðr brott i fra þeim, fallandi a kne litillatliga til bænar, ok skiotliga kemr ifir hann lios mikit. I þvi liosi birtiz honvm sæl ok blezvt himinrikis drotning gofvglig gvðs getara, mær ok moðir, milldasta ivngfrv sancta Maria. Hvn er einkannliga blið i asianv moti Bernardo sinvm elskara, sva til hans talandi með himneskvm sætleik orðanna: „Minn kæri Bernarde, set hefir ec, hversv þvngan hita sv tvnga hefir i dag þolat, sem mina dyrð hefir dagliga lofað. Þvi gakk til min, moðvr þinnar, bergiandi af þvi briosti, sem forðvm drakk minn elskvligr sonr drottinn Jesvs Kristr himna konvngr, endrbætari skepnvnnar. Eptir þessor orð berar hvn blezvð sitt haleitasta br(i)ost rettandi fram at vorrvm Bernardi. Ok almattigr gvð veitir honvm sva mikit þoran dauðligvm manni, at hann lykr vpp sinn mvnn drekkandi frvinnar briost sem barn a moðvr sinni. En hverr megi orðvm skyra þann ilm, sætleik ok astarhita, er fylldi þenna mann Bernardvm abota firir veizlvr sva storar ifirvættis giafa, þiggiandi her með at skilnaði bliða blezan af drotninginni. Þessa syn alla samt veitir almattigr gvð ok signvð Maria þeim bræðrvm fvllgerla at sia, er fylgt hofðv Bernardo abota. Ok sem hann verðr vis aptr horfinn til þeira, at þeir dasama synina varla þorandi moti honvm siandi, byðr hann þeim vndir krapti lyðninnar, at þenna lvt skvlv þeir engvm segia, meðan Bernardvs aboti lifir i likama.

Eptir þessa vitran var hans tvnga sva lagin, vigð ok samin til gvðligra orða, at hans frambvrðr er þvilikr i heilagvm bokvm sem mergr ritninganna, einkannliga þiggiandi at lofa vara frv með hiartaligvm greinvm ok mætvm skynsemdvm fra þvi sem annarra meistara. Hann segir

sva i einvm stað: Jesvs lifandi gvðs son fæðiz nv i millim lilia, sa er forðvm fæddiz i kviði Marie meyiar, vppsitiandi millim margfalldra hennar dygða ok mannkosta. Var meydomsins astargiafir ok litillæti hvitastv lilia. Nv heyr senniliga þann, er at ferðaz millim lilia in evangelio, sva mælanda: Hvar sem .ii. eða þrir hafa i minv nafni verit saman lesnir, er ek millim þeira. Iafnan elskar Jesvs i miðiv vera, flyr hann hasætis sæmd volldvgr vpp sitia, þviat hann er sonr mannz, mediator gvðs ok manna. Geymim ver alla þyrna brott ræta, en planta fagrar lilia ifir vart hiarta, at elskvligr gvðs son virðiz til var niðr stiga ok með oss vera. En hvat, kristinn maðr! gott, sem þv firirætlar gvði offra, fa þat i hendr sælli Marie gvðs moðvr, ok bið hana fram bera, þviat eigi seinna en reinleiks elskarinn ser sva friðan vmboðsmann af þinni alfv firir sik ganganda, þiggr hann giarna sakir astar við sina moðvr Mariam, þo at offrit veri lvtlæst af ilminvm, ef þv berir fram.

Nv sem blezaðr Bernardvs fremr sik allan i goðvm verkvm, virðiz almattigr gvð ok hin sætasta Maria drotning þegar honvm æmbvna enn framleiðis með dyrðarsamligvm birtingvm heilagra syna. Honvm veittiz eina iolanott þat at sia firir giof heilags anda, sem eigi var mannligt helldr firir gvðs miskvnn salinni veitanligt. Hann var vpphafinn til sva gofvgligrar synar ok hveriv lofi makligrar, at honvm birtiz drotning himins ok iarðar a þann hatt, sem hvn fæddi sinn sætasta son með fagnaði an sott ok harmi. Sva gengr hinn fagri Jesvs af herbergi sinnar moðvr, sem David segir i sinni bok: In sole posvit tabernaculum suum et ipse tanquam sponsus de thalamo suo. Firir þvilikar giafir hofz Bernardvs eigi til metnaðar, sem enn profaz i þvi er eptir ferr, þviat almattigr gvð fyllir þat i þessvm manni, sem hann sialfr segir, at hverr mvn vpp hefiaz, er sik lægir. Eina nott ser Bernardvs standa hia ser einn fagran svein með gvðligri birti. Þessi byðr honvm vndir rækseimdar

valldi, at hann tali heðan af með fvllv travsti þat, er skipað verðr af gvði i hans vpploknvm mvnni.

Eptir þessa vitran var Bernardvs aboti sva orvggr ok einarðr rettlæti at boða moti ranglatvm, at matti þar kallaz mvnnr snilldarinnar ok hamarr hirtingarinnar. Þvi er af honvm lesit likara byskvpligri framferð en abotaligri, er hann tok valld af gvði langt vmfram þa vigslv, sem honvm veittiz a iarðriki sva framarliga, at allir Clarevallensis abotar eptir hann komandi hvilldvz vndir hans valldi ok verðleikvm agætir menn ok mikils verðir. Þar var siðan annarr Bernardvs heilagr maðr ok miok frægr, er eptir liðinn tima var pafi i Roma. Þar var Geirardus ok Petrvs monacvlvs. Sa Petrvs var gofvgrar ættar ok mikillar heims virðingar, ef hann hefði þat viliat. En hann kavs helldr brott verpa stvndligvm metorðvm, aflandi þann thesavr, sem með engvm endanvm er. En með hverri skipan hann gekk vndir noviciatvm i þann stað er heitir Igniacum, ok hversv hann gerðiz siðan aboti þess staðar er heitir Vallisregis, ok eptir þat aboti Clarevallensis, skvlv ver greina með skommv mali.

XI.

Af Petro [1].

I þann tima sem Petrvs var veralldar maðr [ætlandiz firir nokkvra grein [2] i klavstr at ganga, en hvgrenningar talma hann sva sem lokkandi til bliðv [3] veralldarinnar, styrkir gvðs miskvnn ok sællar Marie drotningar hans firirætlan með þvilikri vitran. A einni nott ser hann [vndir vitranar giof [4], hvar stendr a slettvm velli ein gofvglig hall [5] sva frið ok fogr, at enga hafði hann slika set [a sinvm lifdogvm [6]. Hann gengr inn diarfliga [i þat agæta herbergi [4] siandi i miðiv hasæti hvit virðiligt [7]. I þvi sama [3] sitr ein volldvg frv sva ifirvættis biort ok blezvt, at langt berr ifir hallar pryðina, hvar firir Petrum [8] fysir þat eina at sia

[1] *Overskriften af E, mgl. 655.* [2] [girntizt hann *E.* [3] *mgl. E.*
[4] [*mgl. E.* [5] haull *E.* [6] [fyrre *E.* [7] uirduligt *E.* [8] hann *E.*

vpp a drotningina. Ok sem honvm þikkir þat miok skemtiligt, lavpa moti honvm hvndar svartir miok ræðiligir, sva latandi sem þeir mvni hann svndr rifa. [Ok er hans mal[1] stendr i sva miklvm haska, [lvtaz til sv mikla drotning hvndvnvm ognandi, þar með skiott bioðandi, at þeir af letti grimri[2] atsokn við Petrum. Hvat er allt[3] geriz i stað eptir hennar [orðvm. Her með kallar sv blezaða drotning[4] bliðliga Petrvm til sin, styrkiandi hann sætvm orðvm, bioðandi at hann se frials firir vtan rygð[5] ok otta.

Sem hann vaknar af þessarri syn, þyðir hann hana [rettvm skilningi[6], at holl a fagrvm velli er dyrð ok vnaðsemdar vist [valdra manna[7] i himinriki, [[þviat þeir sialfir megv vel heita skygðir steinar ok meistarasamliga samðir i gvðligv smiði[7]. Virðvliga frv i hasæti sitiandi veit hann vera sæla gvðs moðvr sanctam Mariam, er með virðvligri sæmð kallaz dottir himneskrar Jervsalem, ok enn helldr sialf Sion borg hæsta gvðs. [Ok með þvi at Sion þyðiz friðarsyn, en Petrvs girntiz einkannliga at sia, en þvi næst lvpv at honvm svartir rakkar með miklvm gny ok nogvm[8] grimleika, skilr hann vera þarflavsar hvgsanir ok vvinarins talmanir, at heimta hans avgv[9] af sanri friðarsyn, er einkannliga aflaz af[10] klavstra inngongv. Firir sagðar greinir[11] verpr hann brott af ser allvm vvinarins talmanvm, heim sækiandi sva glaðr sem krasir fyrr nefnt klavstr Igniacvm, gangandi vndir noviciatvm, leynandi sitt kynferði sakir litillætis firir allvm monnvm. Sem hann hefir vt staðit probationem, makliga reyndr i allri lyðni ok þolinmæði, er hann tekinn i bræðra samnat með gvðs lofi. Ok eptir [tima liðinn[12] tekr hann heilagar vigzlvr með boði abota sins, [sva at hann er kennimaðr vorðinn makligr þessarrar stettar

[1] [Sem hann *E.* [2] [bydr su blezada drottning hundunum af letta *E.* [3] *mgl. E.* [4] [bodi, hier med kallandi *E.* [5] hrædzlu *E.* [6] [rettliga *E.* [7] [*mgl. E.* [8] [Suartar hyndlur ok rackar med miklum *E.* [9] ogn *E.* [10] *tilf. E.* [11] iarteignir *E.* [12] [litinn tima *E.*

sakir reinlifis astar ok litillætis, dagliga vegsamandi vara frv sanctam Mariam annat tveggia með alltaris þionastv eða skærvm bænvm ok lofligvm, sem verðvgt var, sakir þess at sv blezað drotning hafði dregit hann or heimsins boðafalli, skrifandi sva vel stoðvgan i reinlifra manna samnaði [1].

Einn tima berr sva til, at nokkvrr af samnaðinvm [gerir confessionem[2] firir broðvr Petro, iattandi sik freistaðan i skynsemdar leitan eða eptirskoðan almenniligrar trvar. Ok með þvi at heimolleikr[3] var þeira i millim, spyrr broðirinn diarfliga, hvart Petrvs hefði [engan tima[4] kent þess hattar freistni. En hann svarar: „Eigi neitti ek, segir hann, at optliga [hefir ek kominn verit i þvilikvm hvgrenningvm[5], en profan trvarinnar frialsaði[6] mik þar vm.“ „Profan hver?“ segir broðirinn. „Sv, segir Petrvs, at ek skipaði[7] firir minv hiarta, hvar ek villdi standa i styrk trvarinnar, þo at lif mitt lægi við, ok siðan geri ek mer enga pinv, hvar þær hvgrenningar flvgv, er ek villdi þvi siðr iatta sannar vera, at[8] ek villdi með [engv moti[9] samþykkia, þott mer[10] veri skotið i elld brennanda. [Sv er min profan ok þin, at þv standir þar, sem þv villt gvði svara.“ Hvggaz broðir af þvilikvm skynsemðvm gvðs vinar Petri ok lætr ser vel gagna[1].

Litlvm tima siðarr geriz Petrvs prior Igniaci ok þvi næst abbas Ualliregensis. En firir þeim kosningi ser aboti Igniacensi[11] þvilika birting. Honvm syndiz sem ein kertistika harðla frið standi með skærv liosi fram[12] firir mikla alltari þar i kirkivnni, snarandi[13] siðan i lopt vpp [með allv sinv blomi[1] flivgandi vt vm einn [glerglvgg, er a var kominn, sva hverfandi honvm abotanvm[14]. Framkvæmdiz[15] þessi vitran i prior Petro, þviat[16] vel lysandi sinvm

[1] [*mgl. E.* [2] [confessionem giorandi *E.* [3] heimonleiki *E.* [4] [alldri *E.* [5] [hefi ek þuilika freistne haft *E.* [6] frelsti *E.* [7] hefi *E.* [8] er *E.* [9] [*saal. E;* engvm *655.* [10] honum *E.* [11] *saal. ogsaa E.* [12] frammi *E.* [13] snarandizt *E.* [14] [glugg, er aa var kirkiunne *E.* [15] *saal. E;* framkændiz *655.* [16] hann uar *tilf. E.*

monnvm sanna gotv goðra verka gerðiz hann litlv siðarr Valliregensis aboti með gvðs vilia. I þeim[1] abotadomi profaz hann i meinlætvm ok krankdomi sem skærasta gvll i gvðligvm ofni. Einkannliga vilivm ver þat greina, at af striðvm hofvðverkivm sprakk vt annat hans ꜹga [brott or vmbvnaðinvm[2], hvar firir hann var kallaðr siðan Petrvs monaculus[3]. Þvi siðr angraðiz hann af sagðri pinv [eða synarinnar missv, er[4] hann gerði ser af[5] gaman, glenzandi[6] sva millim sinna[7] kompana: „Ek atti vm rið .ii. vvini, ok ræddiz[8] ek hvarntveggia, en nv er ek ottalꜹs, þviat [annarr þeira er[9] dꜹðr.“ Þa var spvrt, hvat [orðzkviðr þessi[10] hefði at þyða. „Ek hafði vm tima, segir hann, tvꜹ skygn ꜹgv, ok var ek ræddr vm bæði þꜹ, at þeim yrði ekki til meins, en nv er annat brott tekit, ok þvi er ek nv bvinn at leggia til annat, ef gvð vill.“

I þenna tima er [fyrr nefndr[2] Geirardvs aboti Clareuallis, hverr með fogrvm pislarsigri liðr skiotliga brott af þessv lifi vndir sva vheyrðvm hætti, at einn vlyðinn broðir Hugo at nafni, fram sendr[11] Igniacum af Clareualli firir abotans goðfysi, drepr sinn nefndan herra ok andaligan feðr[12] með hvossv morðiarni, fyrstv nott sem Geirardus [aboti var Igniaci vitiandi[13] þann veslvga broðvr af sannri goðfysi, hversv hann hefði[14] sik þar með bræðra samnaði. Ok nærri sinv andlati segir Geirardvs aboti þetta vers [or psalmabokinni[2]: Dirige me in ueritate tua et doce me, quia tu es saluator meus et te sustinui tota die. Firir þessi eymdartiðindi vorv margir menn i doprvm hvg, ok einkannliga synir eptir sinn foðvr sva ryggiliga drepinn. Þvi vilia bræðr af klꜹstri Bernardi, at likamr Geirardi se sæmiliga flvttr af Igniaco til Clareuallem ok iarðiz hia sinvm forfeðrvm. Firir sagða grein ero [sendimenn vtgerfir[15]

[1] þessum *E.* [2] [*mgl. E.* [3] monoculus *E.* [4] [at *E.* [5] at *E.* [6] *saal. E;* glezandi *655.* [7] *tilf. E.* [8] hræddumzt *E.* [9] [nu er annar *E.* [10] [þetta *E.* [11] i *tilf. E.* [12] faudr *E.* [13] [uar aboti Iguaci uitandi *E.* [14] hafdi *E.* [15] [menn sendir *E.*

með brefvm til herra Petrum monaculum, at hann komi sem hvatligaz til Igniacum, gerandi likfylgiv Geirardi abota, kiosandi siðan [gvðs hvsi þann til formannz[1] með bræðrvm capituli ok goðra manna tillogvm, sem bezt semði firir gvði ok monnvm. Viðr þessi bref [sen ok vpplesin[1] verðr Petrvs aboti nokkvt vglaðr, þviat hann grvnar þegar, sem abotasætið Clareuallis er vacans vorðit, at honvm man[2] nærr detta flisin. En hann vill lifs giarna sakir litillætis eigi formaðr verða sva mikils staðar, ef hann skal raða. Ok með þvi at honvm er ahyggia, hverr verða man aboti i stað hins framfarna, biðr hann drottin syna ser, hverr verða man faðir ok forstiori ifir Clareualli[3]. Svarar honvm gvðlig rodd sva mælandi: „Þa er þv kemr[4] Igniacum, man þv viss verða af abotakosninginvm.

Eptir þetta byrr hann sina ferð. Riðr með honvm einn mikils hattar broðir Robertus at nafni, kærastr ok allra heimolligastr[5] þeira, sem i voru hans forvneyti. Ok er þeir nalgaz staðinn Igniacvm, snyrr aboti til bænar i annat sinn, at gvð syni honvm, hverr abotakosningrinn man verða. En hans bæn svarar enn[6] gvðlig rodd sva mælandi: „Spyr eptir þann mvnkinn, er ferr með þer, þviat hann man segia þer, hverr abotinn skal[7] verða.“ Ok þegar i stað kallar hann til sin broðvr Robert sva segiandi: „Þer[8] ero, segir hann, nafnkvnnigir allir þeir bræðr [af klaustranvm, sem mest hattar ero kallaðir[9], þvi bið ek, at þv segir mer, hvern þv mvnt hellzt [makligan dæma stiorn at taka ifir Clarevalli[10].“ Broðirinn svarar einarðliga: „Minn herra, segir hann, yðr [sialfan se ek þeirar stettar makligastan[11]. Þriðia syn rann firir þessvm kosningi heima i Clarevalli. Þar var einn siðsamr broðir Nicholaus at nafni, marga bæn i gvðs augliti fram steypandi firir vvorðnvm abotakosningi[12], ok

[1] [*mgl. E.* [2] munc *E.* [3] Clareuallensi *E.* [4] i *tilf. E.* [5] heimogligaztr *E.* [6] *saal. E;* ein *655.* [7] mun *E.* [8] *saal. E;* þeir *655.* [9] [er mest hattaı eru kalladir i klaustrinu *E.* [10] [kiosa yfir Clareuallum *E.* [11] [sialfa *E.* [12] kosninge *E.*

einn tima [lioðar rodd i hans eyra[1] sva segiandi: „Nicholae, ſa man[2] þv abotann, þann er þer man ſvllvel syna, hvat þer byriar gera.“

Nv sem Petr aboti kemr[3] Igniacum, verða allir menn honvm fegnir, skipandi hann hofðingia [firir sæmiligri vtferð Geirardi abota, hverr a sinvm tima ferr ok framkemr til Clareuallem vndir[4] gvðs loſi ok heilagra manna. Ok a [degi graftrar hans[5] syngr herra Petrus sialfr messv, i hverri honvm birtaz blezaðir gvðs vinir aboti Bernardus ok Malachias spamaðr, vattandi greiniliga, at sal Geirardi er samlagari vorðin heilagra gvðs engla. Nv sem Geirardus aboti er sæmiliga greftaðr, geriz tractatus abotakosnings, [hverr litinn tima hefir aðr staðit, en vel ma skilia, hvern samþyktar anda allir hafa, þat er apelera Petrum monaculum[6]. En er hann [vndirstendr, hversv horfir[7], leyniz hann brott af staðinvm ok leitar i ſylsni. En þat vinnr eigi, [þviat i þessv mali er raðinn gvðs vili, sva at ſylsni dvga engi, helldr er allt reiðvbvit, þat er kosninginn matti flytia, styrkia ok framkæma. Bræðrnir af Valleregis samþykkia giarna eigi[8] með likendum einvm helldr firir einn saman gvðs vilia. [Her með dvga engi ſylsni Petro, sem fyrr er skrifat[9]. Þvi er hann vigðr a viðrkæmiligvm tima Clareuallensis aboti, helldr dreginn en liðvgr kosinn. En sva sem hann er i kominn [stettinn, stendr (hann) betr ok karlmannligarr i klaustrsins erindvm en sa margr, er sakir metnaðar rennr vndir vandann þvnganvm gleymandi, sva mikit dyrðar eptirdæmi gerandi, þessi aboti sinvm vndirmonnvm veitandi, sem eigi vár vit framberandi eða með stirðvm orðvm vtskyrandi[10].

Sva var þessi blezaðr maðr iafn ok vmislyndr i sinv

[1] [heyrir hann rodd *E.* [2] munt *E.* [3] i *tilf. E.* [4] [med *E.* [5] [graptardegi Geirardi abota *E.* [6] [ok kiosa allir Petrum monaculum *E.* [7] [ueit þat *E.* [8] [þuiat brædr af Uallegeris styrkia ok samþyckia giarna eigi at eins *E.* [9] [*mgl. E.* [10] [stettina, synir hann sinum undirmonnum uirdulig eptirdæmi ok dyrdlig *E.*

atferði, at æ var hann [með sama hætti[1] bliðr i asianv, þekkr i viðræðv[2], i allv sætr ok miok elskvligr. Hvat einn aboti vndrar miok, spyriandi virðvligan[3] Petrum, hvi hann mætti sva stoðvgr vera i sinv framferði [ok vlikr oðrvm monnvm[1]. En hann signaðr svarar sva [til spvrðra lvta[1]: „Þann tima, segir hann, sem ek var nygeinginn i klaustr, syndiz mer goðr andi liða inn i mvnn mer ok sva niðr i briostið. Styrði siðan þessi andi minar gerðir [ok framferðir[1], aminnandi heilagar bænir ok hverskyns iafnlyndi i goðvm verkvm fremiandi.“ Byðr hann abotanvm[4] þetta aungum manni segia, medann hann lifir.

Þa er Petrus uar uordinn aboti Clareuallis, for hann nockurn tima medr brædrum, þa er þeir skaru akr. Ok sem brædr huillduzt ok suafu uti, sier aboti, er hann uakir, .iii. fagrar konur kômandi millum brædranna, ok ein af þeim uar skinande med mestri ok einkannligri birte. Abotinn geck i moti þeim ok mællti: „Sannliga eru þier diarfar, er þier farit til uor. Uitu þier eigi, at eingin kona skal uera hia brædrum þeim, er af uorum lifnadi ero.“ „Uel ma ek koma til minna manna, þuiat ek er Maria modir uors lausnara Jesus Kristz, kom ek til minna uerkmanna at uitia þeira, sem skaru minn akr. En þær sem med mier ero, er aunnr Maria Magdalena, enn aunnr Maria egipciaca.“ Sem abotinn heyrir þetta, fellr hann til fota henni, ok er hann uillde minnazt uid fætr henni, huarf hun fra honum at syn.

XII.

Af Stephano.

Stephanus het einn madr i halfum þess kastala er Aruernia kallazt, hann uar kynstor ok mikillar heims uirdingar. Hann atti einn son, ok gaf hann honum nafn sitt ok setr hann i skola i þeim stad, er Beneuentom heitir, undir meistara(dom) Milonis erchibyskups. I greindum skola duelz ungi Stephanus tolf ar, nemandi margann fagnat

[1] [*mgl. E.* [2] vidrbragdi *E.* [3] *mgl. E.* [4] *Her ender 655d.*

fræ(g)darsamligs lifs ok lifnadar. En eptir þat fysizt hann at fara i eydimerkr uids uegar, rannsakandi einsetumanna lif ok munka, styrkliga i minne halldande, huat hann sa i huerium stad eptirlikianda[1]. Um sidir kemr hann framm in Aquitaniam, nærre þeim herudum er Lenionice heitir, þar finnor hann eitt fiall, er Muretum kallazt. Medr guds uilia nemr hann stadar skodandi fiallit umhuerfis ok finnr hreinar uppsprettr godra uatna, huar [fyrir hann[2] skilr sier þann stad af gudi ueittann ok fyrirbuinn. Þa uar hann þritugr madr at alldri, er hann kom i þenna stad. Tuo hluti femæta hafdi hann af faudr gardi ok huse, þat uar einn brynia ok fingrgull. Af yzta skilningaralldri elskadi hann ok sinn geymara skipadi hann þa saumu drottning, er styrkliga lamdi diofulsins haufut med auflugum fæte. Þvi for hann ut i eydimaurk, gangandi aa holm uid ouininn sem miok sterkr kappi undir insigle guds modr sins fulltrua ok meydoms meistara. Setr Stephanus aa sina haund þat sama fingrgull, sem fyrr uar greint, fastnandi sinn sueindom sialfum gudi ok hans signudu modr, sua mælandi: „Ek Stephanus afneita diofli ok aullum hans hiegoma, enn ek offra mik faudr ok syne ok helgum anda.“ Þessa frammiatan skrifar hann fallandi litillatliga til bænar, at gud almattigr ok hans blezada modir styrki hann til æskiligs enda. Eptir sua giort megu uier eigi skrifa, huersu hann lærdi likamann gudi at þiona med huerskyns bindinde ouirdannligs stridleika. Alldri bergdi hann annari fædu enn braude ok uatne. Þa bryniu, sem fyrr uar nefnd, hafdi hann fyrir skyrtu næst sier, þolande þar af þuilikann bakstr ok beiskleika, sem iarnid kann af sier at gefa. Sæng hans uar su, at liggia aa berre iordu. Ok med þui at sua geislandi lampi mætti (eigi) leynazt i kristninne, birtizt hans nafn ok heilagleiks frægd godra manna i millum, sua at nu þegar i stad sækia þeir til hans, gefandi sik i þann blezada skola, sem fullr uar med ast guds ok manna.

[1] eptirlikiandia *E.* [2] [*rettet;* er *E.*

Sua uar þessi blezadr madr Stephanus gudi nalægr i sinum bænum, at rettliga ma segia, at hann drægi synduga menn or diofulsins kuerkum þeira uesolld frialsande. Uar þat eigi sua miok undrandi, þott hann audladizt þeim maunnum skiota hialp[1] ok myskunn af gudi, sem sialfir idruduzt syndanna ok badu þann guds mann bidia fyrir sier, enn hitt maa synazt faheyrdara, at gud heyrdi hans bæn aan duol fyrir þeim manni, er sua uar uansignadr, at hann bad þess eins guds mann, at hann skylldi eigi fyrir honum bidia.

Sem[2] alla vega hliodar frægd ok lifnadr þessa guds vinar[3], gefua nalægir bygdarmenn sik vndir bænir hans, offrandi honum ok hans brædrum likamligar naudsyniar. Þvi skipar[4] heilagr fadir einn af sinum monnum til þeirar syslu at [fara millum eydimerkr ok bygdarinnar med[5] þann

[1] *Her begynder a*[6] *med en udførligere Beretning om den Mand (en Ridder), som frabad sig Stephanus's Forbøn, men da den er defekt i Begyndelsen og ikke passer ind i Texten ovenfor, aftrykkes den her nedenunder:*

„Hialp þu ok miskunn veit odrum monnum med þinum bænum, enn lat mik sitia i hia.“ Skilia þeir eftir þessi ord, ok bregdr þeim miok vlikt vid, þviat riddarinn (ferr) storliga gladr sinn veg, enn guds madr sitr eptir hryggr ok sorgmodr. Ok þegar i stad kallar hann brædr a capitulum, segiandi þeim med sannri vidrkomning ok taara vthelling, hverso riddarinn hefuir bediz vndan hialpinni. Þi bidr hann þa alla saman med ser i guds augliti fram falla, bidiandi at hinn helgi andi birti þessa manz hiarta medr sinum almętti, leidandi af dockum myrkrum diupra synda til vidrkenningar hins eilifua lios odaudligra fagnada. Ok an duol heyrir almattigr gud framsteypta bæn sins elskara vmvendandi sua skiott riddarans hiarta, at oll fyrri bænarord fyllduzt med honum endaliga, sva (at) aptr horfuinn til munklifiss iatar hann sina sekt af hiarta ok munni, litilattliga kriupandi vndir guds vinar bæn med sannri godfysi.

[2] *Her lægges a til Grund.* [3] astuinar *E.* [4] *saal. E;* skipadr *a.* [5] [taka samann *E.*

kost, er lydrinn gaf til klaustrans. Ok med þvi at saa vegr vard varla sottr a einum degi, venz þionostumadrinn ser herbergi at taka, [hvart sem hann ferr aptr edr fram[1], med einum bonda, [er næst byr morkinni[1]. Nu berr sva til einn tima, sem hann hefir farit i bygdina ok mikils aflat, gistir hann i nefndum stad ok lætr allt godzit vndir geymslu bonda [um kuelldit ok at osynio, þviat a þeiri somu nott[2] rangturnar fiandinn sua illa husbondans hiarta, at honum syniz fagrt fe klaustramanna, ok uill vndir sik draga, [ok af annari alfu hugsar hann, at fyrir þessum, sem godzinu hefuir fylgt, þarf naudsynliga rad giora, at æigi megi hann honum hrop veita ok vfrægd[1]. Þij riss bondi vpp snimma[3], takandi þann meinlausa mann i sinni sæng, bindandi hans hendr a bak aptr [med stirdum reipum[1], rekandi sua til skogar sem einn þiof, þar til sem hann veit fyrir vera spellvirkia bæli. [Er þat truanligt, at þeir fiandans limir hafui til þess verit vinir, at uinna illt ok gudi motstadligt[1]. Þegar sem hann bondi kemr fram i skoginn, kallar hann med hareysti beriandi a badar hlidar[4] þann auma mann, segiandi at þessi vondr[5] þiofr hafui[6] mikit illt giort i hans husi, en[7] hefir engan hlut til at bæta firir sik. „[Nu vil ek, segir bondi, at kroppr gialldi þar sem eigi er kyr til. Skulu þer taka med honum ok prisa hann, latið hann alldri sol sia ok kastið honum i nockura iardarholu[8] ok med þessum bondum, sem ek feck honum, at ei megi hann suikia yðr. Man hann þa ok helldr, hvat hann hefir mer gort.“ Sua gerir bondi rað firir sendimanni varrar fru sancte Marie ok heilags fodur Stephani[9].

Lida [hedan dagar þar til, at firir millimfarandi menn verðr kunnigt huarf sendimannzins fram til klaustrans. Ryggiaz brædr af þessu tilfelli, kueinandi firir sinum fedr,

[1] [*mgl. E.* [2] [.Enn um nottina *E.* [3] *mgl. E.* [4] hendr *E.* [5] uondi *E.* [6] hefir *E.* [7] *Her begynder f*[6], *som nu lægges til Grund.* [8] holu *a.* [9] [„Þat uil ek, sagdi bondi, ath þier kastid honum i þa iardholu, at hann komizt alldri i brott“ *E.*

ok blezaðr faðir suarar þeim a þann hatt[1]: „Hui vglediz þer, segir hann, af þeima lut. Ek visa yðr veg til þess mannz, er storliga vel veit, hversu við hann er gort. Ver skulum ganga berfættir fram til kirkiu varrar fru sancte Marie ok biðia modur vars herra Jesu Kristi, at hon veiti fullting þessum manni, þviat hann hefir gripinn verit brott or hennar þionastu [ok varnaði." Sua geriz, sem heilagr faðir byðr ok aeggiar[2]. Næsta dag eptir er klaustrsins port sterkliga knuit [af nockurum nyliga tilkomnum[2]. Þui gengr sa brodir skiotliga til [portið vpp[3] luka, sem þat [hafdi geyma[4]. Ser hann þar fiora menn vti standa, þria bundna sem þiofa, en einn lausan ok lidugan. Kennir brodirinn skiotliga [hinn frialsa[2], at þar er kominn þionastumaðr bræðranna, en þrir ero honum miog vkunnir. Her firir lofar hann þegar i stað almattigan gud ok hans milldastu modur fru sanctam Mariam, eptir spyriandi þionastumanninn smasmugliga[5], hueriu gegnir vm hans ferðir. En hann segir þat, er honum er kunnigt, [vattandi sik hafa verit gripinn rekinn ok bundinn, halldinn ok hadvliga leikinn, suelltan[6] ok margfalldliga þyngadan[2]: „En þenna dag, [sem nu er ifir kominn[2], segir hann, kann ek ecki greina með minum ordum, þviat hann hefir mer sua gladliga vpprunnit moti ollum natturunnar[5] likendum. [Ek man þat, i morgin sat ek hardliga bundinn vndir valldi þeira vuina, sem nu ser þu her standa. Siðan var allt senn, at ek var lauss, en þeir af ymisligum staudum saman lesnir ok sterkliga bundnir, ok allir saman her hia klaustranum nidr settir[2]." At heyrdum [sua dásamligum[8] lutum rennr brodirinn [huatliga i miklum fagnaði[2], þar til er hann finnr sinn virduligan[9] fodur Stephanum [sitianda med uana med predicanarordi millim sinna andaligra[10] sona.

[1] [nu sua stundir, ok uerdr kunnikt huarf sendimanzins. Uerda brædr hryggir ok kueina fyrir sinum fedr, enn hann suarar sua *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [vpp at *a.* [4] [geymdi *E;* hafdi at geyma *a.* [5] *mgl. E.* [6] svelltadan *a.* [7] þuingadan *a.* [8] [þessum *E.* [9] *mgl. a.* [10] andligra *a.*

Þuiat þessi guds uin hafði sua mikla ifiruættis giof af heilagum anda[1] þegit predicanarord fram[2] bera, at allum nærruerandis monnum gaf auduelldliga skilia firir þann ilm, er vt geck af hans munni, at sialfr sætleiks meistarinn bygdi med hans hugskoti. I þenna punkt kemr brodirinn innfarandi ok segir sinum feðr greiniliga[3], huat Maria drotning hefir nu gort i sinum styrkleik. En er heilagr faðir vndirstendr sagda nyiung, fylliz hann miklum fagnadi [leidandi allt eins sitt mal til æskiligs enda, sem hann hafdi aðr ætlat[4], veitandi sidan miskunn lausn ok fararleyfi[5] idrandum monnum [firir gerfa[6] folsku, þuiat milldin hafdi eiginligt herbergi i hans blezada hugskoti.

Þa er vars herra vin virðuligr Stefanus var vordinn attatigi[7] ara, skilr hann firir heilagan anda, at litill timi stendr eptir hans lifdaga. Þui leggr hann vidr[8] predicanar embættit styrkiandi sina vndirmenn i gudligum otta ok astriki, þar til er[9] hann tekr sott ok legz i rekkiu þegar mattfarinn, þuiat holld var litið a beinum, huar firir sua blezadr fadir[10] lætr timaliga gefa ser alla guds þionastu. Vurdu hans endalok gofuglig ok huerri sal margfalldli(ga)[11] girnilig, þuiat rett i þann tima, sem hann hefir smurdr verit ok drottinlig sacramenta vid tekit, segir hann þat sama vers, sem drottinn varr Jesus Kristr song a[12] heilaga krossi vid sitt andlat: In manus tuas, domine commendo spiritum meum etc. Sua geck vt [af leirligu keri likamsins[4] su blezada sala hatidliga prydd med huers kyns blomi kraptanna, makliga skiput millim guðs pinslaruatta firir margfallda[13] pinu, er hann þoldi veralldliga. Hann leid fram af þessu lifi setta dag viku idus februarij. Voru firir þa grein [hans sidaztu ord sét ok[14] merkilig, at hann

[1] sterkliga *tilf.* *a.* [2] at *tilf.* *a.* [3] [segiandi *E.* [4] [*mgl.* *E.* [5] farargreida ok gott leyfi *E.* [6] [fyrir gefandi spellvirkiunum sina *a.* [7] *saal.* *a;* attati *f*, .lxxx. *E.* [8] vit *a*, *E* [9] *tilf.* *E;* *mgl.* *a*, *f.* [10] madr *E.* [11] makligri *a:* margfalldligar *E.* [12] hinum *tilf.* *E.* [13] þionustu ok *tilf.* *E.* [14] [sett hans hin siduztu ord *a;* hans sætuztu ord sæt ok *E.*

þau fram bar nærri sinu andlati a sama vikudegi, sem heimsins grædari, er med feðr ok heilagum anda lifir ok rikir einn gud per omnia secula seculorum. Amen.

XIII.

Af brodur Kristianus.

Nockurr brodir Kristianus at nafni var i einshueriu[1] kanokaklaustri [i Franz, er til heyrir erchibyskups stolinum i Turon[2]. Þessi brodir var mikill meinlætamaðr, hitnandi sua miog til gudligrar astar dag fra degi, at vm sidir firirlætr hann greindan lifnat ok gengr i[3] stridari reglu til profanar. Ok sem hann hefir stadit vel reyndr in probatione, reisaz dioflar moti honum med sua mikilli aufund ok illzku, at varla ma hann nockurn tima nadir hafa. I svefni birtaz þeir honum med harki ok hareysti, ognandi at þeir skuli[4] reka hann tuifalldan vt af þui husi, segiandi honum hegomligt [i faz[5] þuiliku vmfangi, sakir þess at hann muni niðr lykna vndir reglunni [ok hafa eigi[6] karlmenzku at hallda henni[2]. En brodir Kristianus flyr iafnan til bænar fulltings, at gud almattigr styrki hann ok stydi karlmannliga striða moti agangi sinna vuina, huar firir varr herra gefr honum huggan med þeima hætti, at einn tima sem Kristianus stridir vid dioflana, hliodar gudlig rodd sva mælandi einkar sætliga: „Brodir Kristiane, ver minnigr þess salltaravers, er sua hliodar: Deus in nomine tuo saluum me fac et in uirtute tua iudica me etc.“ Ok þegar i stað kann hann versit, gerandi ser af þessu styrkasta[7] skiolld moti ollum diofulsins freistanum, þuiat æ sem hann skildi sik a striddan[8], las hann þetta sama vers, gerandi sik med ollu vskelfdan[9] ok auruggan. En er dioflar sia þat, at hann hefir sva mikit traust i[10], þui versi, vilia þeir giarna skiolldinn lemia firir honum med prettuisligum brogdum. Þui[11] tala þeir sua til hans einn tima, sem her ma heyra: „Þat er þo sannindi, segia þeir,

[1] einhueriu *a.* [2] [*mgl. E.* [3] undir *E.* [4] *saal. a, E;* skili *f.* [6] [at fazt i *E.* [6] *tilf. a.* [7] sterkazta *a, E.* [8] *saal. E, a;* stiddan *f.* [9] skiolld *tilf. a.* [10] a *a.* [11] þa *E.*

at varla man til vera heimskari broðir en þu. Ver kompanar lærdum þik eitt litid vers, ok er þer þat nu þegar sva kært, sem þu kunnir engan lut annan, klifandi þat [iafnan æ fram i heiminn [1]. En þo ferr oss [2] nv eigi merkiliga, er ver snubbum [3] þik vm þenna lut, þuiat til þess kendum ver þer versit, at þu veifdir þui, þa er þer likadi.“ Þessi fiandanna kyndugskapr gerir brodur Kristianum miog efanligan, huart hann skal [med fara versit eda nidr leggia [4], þuiat engum fiandans vilia vill hann fram fylgia, helldr alla fottroda [ok firirsma [5], en veit sik sua [einfalldan ok [5] litt lærdan, at honum er eigi kunnigt, huadan þessi ritning er tiltekin. Þui spyrr hann eptir sannorda klerka [þessu efni [5]. Er honum sagt skiluisliga, at þetta vers se vpphaf at einum psalmi or David [6] salltara. Verdr brodirinn storliga gladr vid þetta, oruggar [7] nu annan tima skiolldinn ok festir vtan bækr allan psalminn.

A sama ari sem þessir lutir gerduz, ser brodir Kristianus ottanliga syn, a þann hatt at hrædiligr fioldi suartra diofla slær [alla vega [5] hring vm þenna sama stad med sua mikilli ogn ok dimmu, at loptit fylliz þaðan af sua sem þyckastu [8] þoku. Ok er hann brodirinn ser sua marga illgiarna anda med ymisligum [þialmum sinna flærda [9], ottaz hann storliga miog, litandi vpp til himinsins [10] sua segiandi: „Drottinn minn, herra Jesus Kristr! huerr megi fordaz þessar snorur allar.“ Ok [11] rodd af himni suarar [hans eptirleitan [12] sua segiandi: „Sa [maðr fordaz þessar allar flærdir ok gilldrur [5], er vardueitir litillæti i sinu hugskoti [13].“ Eptir [þessa luti sena ok heyrda, litr brodir til austrs [14], at vpp rennr gudlig birti, sua at engi matti annur þuilik skina ifir iardriki. Þessi geislandi syn nalægiz [15] klaustrann [16]

[1] [æ iafnan i heiminn fram *a*. [2] *mgl. E*. [3] suiuirdum *a*. [4] [fara med uersit eda eigi *E*. [5] [*mgl. E*. [6] Dauids *E*. [7] hann *tilf. a*. [8] þyckuaztri *a;* hinne þyckuztu *E*. [9] [flærdum *E*. [10] himnanna *a*. [11] Enn *E*. [12] [honum *E*. [13] hiarta *E*. [14] [þetta litr hann i austr *E*. [15] nalgaz *a*. [16] klaustrans herbergi *E*.

rennandi fram eptir loptinu, flyr vndan [hennar asionu [1] su hin dimma þoka, [sem fyrr vt geck af samkundu heluitzkra anda [2]. I þessi fegrstu birti ser brodirinn vara fru sanctam Mariam sitiandi med mikilli virding sua sem hæstu himinrikis drotning, hennar foruneyti skin allt med einu liosi hatidliga pryðt [himnesku skrudi [3]. Ok er brodir Kristianus ser þessa luti, kallar hann til himins [annan tima [4] sua segiandi: „Herra minn Jesus! huert ætlar [modir þin at gera sinn veg [5]? huert man fulltingiari varr ferdaz ætla? [huat man drotning heimsins sua mikil i sinu valldi gera hugsa [2]?“ Þessum ordum [eda hugrenningum [2] suarar drotning [allra meyia [6] virdulig guds modir sancta Maria: „Þat er mitt erendi, brodir, segir hon, at vitia stad minn, er þenna tima þarf einkannliga minnar asia, þuiat hann er fatækr ok vppgefinn [7] firir sinum vuinum, ef ek styrkir [8] hann eigi minum bænum. Sua ok i huerium stad sem minir uinir ok þionastumenn eru saman lesnir [9], skal ek þeim fullting veita i sinum naudsynium bædi til andar ok likama.“ I hliodi sua blezadra orda gledz brodir Kristianus hiartaliga, lofandi þa signadu drotning med allu sinu viti firir miskunn ok milldi, er hon veitir ollum heimi, skylandi sinar olmosur firir fiandans skeytum, styrandi þeira salur til sællar huilldar brott af heiminum, [veitandi þann fagnað i himnum, er saman stendr i [10] gudi sialfum, huers nafn er blezat per omnia secula seculorum. Amen.

XIV.

Af Petro þræl.

A dogum virduligs herra [11] Hugonis, [þeirar borgar byskup er Grationopilis heitir [12], gerdiz þuilik iartegn, sem nu skal [13] heyraz guði til sæmdar ok hans sætastu modur. Einn rikr madr ok miog agiarn var i einshuerium stað

[1] [þessi birti *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [himneskum skruda *a.* [4] [i annat sinn *E.* [5] [signada modir at fara *E.* [6] [himins ok iardar *a.* [7] uppgior *E.* [8] styrki *E.* [9] komnir *E.* [10] [leidandi med *E.* [11] herra *tilf. E.* [12] [Gratinopolisborgar *E.* [13] mun ek lata *E.*

hafandi marga þræla ok þionastumenn vndir sinu valldi [ok ifirboði[1]. Millim þeira var einn vngr madr Petrus at nafni, [kyniadr af einu þorpi nalægu fyrr nefndri borg Grationopolis[1]. Nu berr sua til eitt sumar, sem messudagr sællar Marie Magdalene guds brudar stendr nalægr[2], at husbondi talar til[3] Petrum snimma messudags morgininn, at hann taki tua yxn[4] ok fari vt a akrland at eria vm daginn. Petrus [kastar þui moti[5], at byskup hafi bannat ollum monnum at vinna þrælsligt verk a þeim degi. Husbondi reiddiz þa talandi sva [miog forliga[1]: „Ok þu, vandr þræll, [segir hann, mauglar[7] i moti at gera mitt bod. Far til[8] firir vtan [alla duol[9], ef þu vill vlamdr vera [med heilli hud[1]." Sua lykr þessu mali, at sa rædr er verr villdi. [Hlytr[10] Petrus at gera visvitandi moti rettindum, takandi med ser tua[11] yxn farandi [vt af þorpinu[1] til akrlandzins ok miog þarflaust, þuiat skamman[12] tima hefir hann þar adr dualiz, en handleggr himnakonungs birtiz ok bannar honum[13] at styggia sina vnnastu Mariam Magdalenam, a þann hatt at þegar i fyrstu sem hann bregdr saman taumunum ok ætlar yxnina[14] leida firir ardrinum, kemr su ellding med guds domi, at i augabragdi slær [bada yxnina[15] ok allan reidinginn med, sua at engis ser ormul eptir. En sa er yxnina[16] [hafdi til þess buit at eria þuilika hatid[17], tekr lengri pinu[18] en deyia skiotliga, med þeim hætti at su reid hin sama er yxnina hafdi slegit, slær vndan honum annan fotinn i oklalidnum, en leggz sidan vpp i fotarstufinn, setiandi þar sitt heimili, medan gud drottinn vill at sua standi[19]. Uida annars stadar uar hans likame miok elldi leikinn, þo sua at hann lifa ma.

[1] [*mgl. E.* [2] nærr *E.* [3] vid *E.* [4] yxna *E.* [5] [segir *E.* [6] bondi *E.* [7] muglar *a.* [8] [maugla eigi i moti at giora mitt bod, segir hann *E.* [9] [hindr *a.* [10] *saal. a*; Hlyðir *f.* [11] [Tekr Petrus .ii. *E.* [12] litinn *E.* [13] fyrr saugdum þræl *E.* [14] yxnin *a, E.* [15] [*saal. ogs. a;* bædi yxnin *E.* [16] yxnin *a, E.* [17] [til bio *E.* [18] *Her ender a*[6]. [19] *Her ender f*[6].

Hier liggr hann sua salugr, at hann ma sik huergi hræra, þar til sem hans er uitiad heimañ af þorpinu. Fyrr[1] græindr bondi wæitir Petri litinn manndom i sua mikilli naudsyn. Þui werdr [þersi weslughi madr[2] mesta wandrædi sinna faatekra fręnda, þui at saa elldr sem i fotarstufinum[3] hafdi stadar numit, hlæypr i legginn ok sidan wt i [sinarnar, etandi þann weg smaatt ok smaatt nedan af ǫllu saman dag fra degi med sua miklum harmi, sem æigi er auduellt at skilia, er æigi hefir þuilikt ræynt[4]. Ok sua kemr, at æsiligzsta þrota slær vpp i allann liminn[5] at smaaþormunum. Funar holldit þa i morgum stodum med storum wagfǫllum, þegar aakafligarr i odrum stad, ef i odrum stad linar.

Nu med þui at ollum monnum syniz æinn veg, sem þessi wanmaattr see[6] olæknanligr aa iardriki, leggia witrir menn ok gudhræddir [þat raad þersum auma manni[7], at hann med ollu[8] fra snariz mannligu fulltingi, sękiandi þat traust, sem nogt er [i sialfu sier. Greina þeir ok witrliga, at þat wirdizst þeim naudsynligt[9] til miskunnar, at hann idriz [sem godmannligazst[10] syndarinnar komandi sier i frid ok sætt wid þa guds astvinu Mariam Magdalenam, sem hann hafdi ræida gort adr i misþyrming hatidarinnar, æigandi þar sidan warkyndar wan ok miuklætis[11] sinna uandræda[12], sem fyrir tok hann hefnd sinna ranglæta. Sua giorer hann, sem honum uar radlagt, ok lætr flytia sik til einnar kirkiu, er helgut uar sælli Marie Magdalene, idrandizt þar sinnar ogiptu, med tarum bidiandi litillatliga, at su gaufugliga fru minnizt hans i hans akalli, fyrirgefning uæntandi. Ok su blezada fru tekr allann bruna brott af Petro, sem vpp hafdi stridt aa hans likam at frateknum

[1] *Her begynder g*[1]. [2] [hann *E.* [3] fætinum *E.* [4] [smaþarmaua þann etande dag fra deigi *E.* [5] fotinn *E.* [6] mundi *E.* [7] [honum þat *E.* [8] hiarta *tilf.* *E.* [9] [Segia þeir, at honum ok þeim synizt naudsynligt upphaf *E.* [10] [*mgl.* *E.* [11] litillætis *E.* [12] *Her ender g*[1].

fotarstufnum. Nu þo at Maria Magdalena uægdi sier meira manni ok leti kyrt standa hit hæsta uannmegn Petri, þeim til handa sem hun uisse fyrir ætlat af gudi, hefir hun allt at eins sua mikinn hugarstyrk ueitt honum, at hann ætlar alldri upp gefazt heilsubotar sier at bidia, þuiat sua sem milldur drottinn ueitti honum minne hlute, mun hann eigi sidur ueita stærre, ef eptirleitan þrotnar eigi. Ok med þui at þat er hans hugbod, at sæl Maria Magdalena mvne giort hafa slikt hun ætlar, uikr hann sier enn til hærra traustz ok matkara, kriupandi undir þann mauttul litillatliga, sem auruggaztr er aullum at skyla, þat er sællar ok gaufugliga blezadrar, eilifliga mær ok modir Maria.

Hann salugr heyrir optliga, huersu margar ok miklar iarteignir uor fru sancta Maria uinnr i einhueriu sinu musteri, þat sama musteri hefir ok minning hins heilaga Ypoliti martiris, þui fer hann til þessa hins sama musteris ok skridr ut ok inn dagliga med sua miklum ohægindum, sem einn gud ma virda, þui leggrinn uar med ollu undann tekinn allt upp at knie. Marga sier hann fa heilsubot, huar fyrir hann harmar þui ollu framar sialfs sins syndagialld. Bidr hann med tarum ok godfysi, ok þo duelzt heilsubotin, mædizt þa miok hugskotid, þuiat æ fer uaxanda likamans uannmegnit. Nu sem hann pinizt i uitian musterissins huersdagliga, sier hann sem einn uitr madr skiliandi, at þessu ma hann eigi leingi orka. Þat hus sem hann liggr i, er litt uandat, uoru þar inne ambattir nockurar. Þessu næst er þat greina(n)da, at ambattirnar uakna eina nott uid sua mikit op hins siuka, at aunguann tima hafdi hann sua latid fyrre. Huar fyrir þær risa upp ok foruitnazt med liose, huat er um lide. Ok fyrr enn þær nalægiazt, skulum uier heyra med fám ordum, hvilik sauk til er þuiliks halætis.

Drottning himins ok iardar uor fru sancta Maria synir enn at nyiu ovirdannligt litillæte, sarann vitiande, framme uerandi fyrir sæng hins siuka. Þar er ok heilagr Ypolitus guds pislaruottr. Uor fru sancta Maria talar þa til hans

sua seigiandi: „Gack til, Ypolite, segir hun, ok gior heilann þenna mann bædi at afle ok limum.“ Ok þegar i stad fyrir utan alla duol hlydir hann bode drottningarinnar ok setr þegar i stad fotinn med sva miklum hagleik vid stufinn, at hvor endir kyssir annann, sidann samkuomunum þrystandi, þuiat hann uill uera trutt um radande, at þessi fotr se honum eigi uerr treystandi, enn hinn fyrre. Ok uid þessa atgiord verdr manninvm sart, ok þui æpir hann, sua sem fyrr uar sagt. Er nv ok allt miog i senn, at algiort er stormerkit ok ambattir koma med liose i herbergit. Þegar i stad sem þær koma til reckiunnar, sia þær, at Petrus hefr tuo fætr heila. Uerda þær sua hræddar uid þessa syn, at uarla helldu þær samuitzkunne. Ok litlu sidar uaknar hann af þeim þunga ok haufga, sem aa hann hafdi runnit i uitraninne, ok sem hann bregdr i sundr augunum, ætladi hann frammi standandi menn sæla Mariam drottning ok heilagann Ypolitum. Enn sua sem hann heyrir iardneskra manna mal med undran ok eptirleitan heilsubotar fyrr ueittrar, enn kennir sik alheilan, sprettr hann upp or reckiunne, profandi stormerkit ofalsat uera, lofandi almattkann gud med hareysti, segiandi sidann, huerium sem heyra uill, alla þessa uitran. Enn er eptir at segia nockut gudi til lofs ok uirdingar af þessum Petro.

Nu sem Petrvs hefir þuilika myskunn af sialfum gudi þegit ok hans sætuztu modr, hugsar hann margfalldliga, huersu gudi mune bezt lika, at hann framm leidi sina lifdaga. Enn þat stadfestizt med honum, at hann skal byrgia sik i þraungvazta kofa ok koma alldri til annara manna, þionandi sinum skapara nott med degi. Ok med þui at hann er ættadr nær Gratinopolim, geingr hann i sagda einsetu skamt fra borginne. Þar er mikill bær ok sæmelig kirkia, er honum ueittr einn kofe ok storliga litill, samteingdr kirkiuuegginum. Þar er(u) aunguar dyr aa, þuiat þann tima sem kofinn uar gior, for hann inn fyrr enn rafrit uar yfir sett. Einn gluggr uar fram i kirkiuuegginn, framm i gegnum,

at hann sæi heilaga þionustu, ok honum mætti færazt su litla fæda ok vist, sem hann hafdi til likamligra naudsynia. Sem hann er i kominn i sua frægdarfullann lifnat, aufundar þat sa same fiande, er iafnann stendr þeim i moti, er vel uilia giora, uekiandi moti þeim gud(s) riddara sua oheyrdann bardaga, at eina nott sem hann liggr i sinum kofa, kemr til hans ein kona. Hon geingr inn miok undarliga, þuiat hun fer upp i kofann um þa litlu for, sem gior uar ut undir uegginn, at likams naudsyniar mætti brott berazt. Þessi kona uar med aullu klædlaus. Hun slær fyst i fagrgala uid hann, sinn likama sem giorzt tiaande, ok fyrir þuilika medferd uæntandi ok osnillisord skuli hun fa uppuakit til lostasemdar einsetumanzins holld. Enn er hon ser sik ecki uinna med þessari atferd, litandi guds kappa enn osigradann, geingr hun nærre ok sparir sik ecki, hafandi uid hann mikit blidubragd, suo framt sem i uar hennar sialfræde. Nu sem hun sier þetta med aunguo moti uinna, ognar hun honum med uondu yfirbragdi, heitandi grimmum giolldum fyrir, ef hann uill eigi samþyckia henni, segir at hann skal naudigr giora uerda. Ok sem guds riddare uiknar huergi, þrifr fiandinn til sinna uopna, þat er raasandi reidi ok eiturlig illzka, gripandi þann stauduga guds uin med sua haurdum handagangi, at hann uerdur allz sins megnis moti kosta, ef hun skal honum eigi naudgat faa til saurlifis. I þuiliku umfangi stendr Petrus alla nottina, sua at alldri ma hann fyrir þeim fianda nadir hafa. Enn sua sem lysir, huerfr þessi fiandi enn ohreini andi saumu leid brott sem hann kom.

Þuilikt er starf þessa guds kappa hveria nott hiedann, at ueriazt þessum ouin med aullu afle, er at honum sotti. Ok sua geck honum optliga nær þetta erfide, adr enn lysti um mornana, at hann matte uarla ordi upp koma. Þui giorir hann maunnum kunnikt, i hueriu hann hefir at standa, bidiandi goda menn bæna fulltings uid gud, at hann uerdi eigi sigradr ok oflugliga undirbrotinn af ovininum. Þessi

odæme spyriazt vida ok fliuga, huat einsetumadrinn hefir hræra. Fyrir hueria sauk margir koma uida af staudum til greindrar kirkiu ok uilia sanninde hafa sagdra hluta. Millum þeira uar uirduligr herra Remansis byskup. Nu sem hann duelz þar um nottina, uaka nockurir riddarar af hans fyllgd i skrudhuse kirkiunnar fyrir sæmdar sakir uid gud ok heidrs uid kirkiuna, ok um midnætti heyra þeir hark ok hareysti ok dunur miklar til kofa Petri, sua at þeim þikir mikil furda i. Standa upp sidann ok ganga med liose til gluggsins ok sia þar atgang ouidrkuæmiligann, þuiat hinn uesti fiande i klædlausrar konu like sækir guds þionustumann med mesta akafa ok uill til saurlifis navdga. Enn er Petrus uerdr þess uar, at menn ero nalægir uid glugginn, kallar hann aa þa miok mæddr ok mattfarinn, at þeir fai honum uigda stolu af kirkiunne. Sva giora þeir, taka stoluna kastandi inn i glugginn ath honum. Enn er Petrus fær hana, rekr hann hana med auruggu kappe at halse þeim fianda, briotande þegar i stad nidr undir sik med truarinnar afle, kyrkiandi ok kæfande allar lundir þann hinn bauluada barka. Ok uisnar þa skrockrinn ok fyriruerdr sik, þuiat hans ibyggiare er sigradr. Er þetta einn kellingar skrockur, er ouinrinn hafdi i hlaupit, liggr hann þar kyr til morgins.

Ok um morgininn arla koma riddarar fyrir sinn herra byskupinn, segiandi honum greiniliga þau tidindi, sem þeir haufdu sied um nottina. Ok er byskupinn heyrir þuilika hluti, lofar hann sannann gud, er sina menn styrkir ok uerndar i aullum uandrædum, biodandi at nadir giorizt guds þionustumanni. Giorir hann sua rad fyrir, at rafrit af kofa Petri se upp tekit ok digrt reip til uppdrattar nidr dregit. Getr Petr þat giarna at reka rumsnoru at fotum kerlingar, at hun megi ute uerda. Syniz aullum opinberliga, huilikt uar herbergi þessa fianda. Lætr byskup draga þann bannsetta buk brott af stadnum ok brenna at kaulldum kolum, ok se auskunne kastat aa rennanda vatn, þar sem

huergi felli til manna bygda. Þuilikr uar sigr þessa guds kappa einsetumanzins, at hann afle deildi uid sialfann ouininn ok bar hærra hlut i þeira stridi. Fanz ok sidann i þeim þreck, sem undir einsetumannzins kofa ut geck, hittuzt hardla fornir tautrar, er fiandinn hafdi brott rifit af kerlingar buknum. Var þessi Petrus sidann enn rettuisazti madr i sinu life, frials ok lidugr af diofvlsins stride, takandi þau[1] starfalaun, er salunne bezt gegnir, eptir fyllda raas af sialfum gudi i eilifum fagnadi. Þangat ladi oss Jesus Kristr Mariu son, sa er lifir ok rikir einn almattigr gud per omnia secula seculorum. Amen.

XV.

Af tueimr kumpanvm.

Tueir riddarar voru i einshueriu riki, uitrir menn ok vel burdugir, reyndir i soknum ok godir kvmpanar, þott þeir sæti eigi dagliga aa einum gardi, fullrikir uoru þeir. Annar þeira atti son med sinne husfru, enn annar dottr miok iafnalldra. Jafnann þagu þessir riddarar ueislur ok heimbod ymsir at audrum, funduzt ok þeira baurn med þeim hætte leikandi ser kærliga, sem ueniuligt er ungum alldri. Huar fyrir elska fædizt þeira millum fyrst i barndome, enn sidann umframm bernsligann hatt med natturligum girndum. Ok sem riddarans son er fullkominn karlmadr uordinn aa sinn likama, birtir hann sinum fedr, huersu hann elskar jungfruna, bidiande at hann lati þat giorazt med laugum, at þau uerdi hion sin i millum. Hans fadir tekr þui male uel, byriandi þat sama bonord nockrn tima aa gardi sins uinar, sem hann þiggr heimbod af honum. Tekr fadir meyiarinnar þui mali uel, enn modir hennar stendr i moti ok dregr sundr allann kaupmalann, sua at um sidir er unga manni afuisat. Gi orazt fyrir þenna hlut samkundr færre ok minni blidmæle sagdra riddara, huat fedgin meyiarinnar undirstanda, hugsandi smasmugliga, huert rad þau skulu giora fyrir dottr sinne, þat sem gudi mætti bezt lika,

[1] su *Cd.*

ok þau fordizt uitrligazt mannligann oþoçka, þuiat þau skilia, at aa þeim manne liggr mestr fiandskapr þeira fedga, sem fær meyna, med þui at riddarans syni uar afneitad þuerliga. Þui nemr þar stadar i þeira radagiordum, at þau mune dottr sina himneskum brudguma (gipta), gefandi hana i klaustr millum hreinlifiskuenna, ef hun uill þui samþyckia. Ok suo kemr med þeira fortaulum, at mærin iatar giarna þeira fortaulum ok þui radi, sem þav uile henni til handa kiosa. Fyrir þessa sauk giora þau oll samann sinn ueg framm til næsta systraklaustrs. Þar var mikill stadr ok kirkia sæmilig uigd ok helgut blezadri guds modr Marie. Ok aa vidrkvæmiligum tima tala þau aull saman fyrir fru abbadise, þat stadfestandi i siduztu, at mærin skal hier inn ganga i klaustralifnat. Skiliazt fader hennar ok modir sua uid, at þeira dottir duelzt eptir offrandi klaustrinu fagrar presentur med fullum goduilia ok manndome.

Eigi lidr hiedann langt, adr þessi hion taka sott, gerandi bref framm til klaustrans, bidiande fru abbadise vitia sin i saugdum lifshaska medr dottur þeira nyuordinn(i) klaustrasystur. Huat er fliotliga giorizt eptir þeira brefum. Ok i nalægd vid abbadise giora þessi hion fridt ok mikit testamentum, gefandi allt sitt godz til guds modur kirkiu yfir nefndann klaustralifnat, kiosandi sier þar legstad vndir bænum guds þionustumanna, lidandi sidan af þessu lifi eptir skipan algiorua ok aa uidrkuæmiligum tima greptud sæmeliga. Styrkizt sa lifnadr storliga mikit fullrikr uordinn, ok eigi sidr innann klaustrs, þuiat su nyia systir þroadizt dagliga, ok innann litils tima sva roskin i kirkiunnar naudsynium, at fru abbadis skipar henni aull heyrilig uolld ok ræde stadarins med þeim rett, at cellerario skipazt i reglunne. Vard hun þvi makliga modir systranna, at hun setti sik fyrre undir sina hlydne litillatuzt allra þeira, einkannlig dæme gefandi aullum. Guds modr Mariam setti hun sinn geymara nætr ok daga, marga bæn segiande fyrir hennar alltari sid ok snemma. Þui tokuzt henni allir hlutir farsælliga.

Nu sem þann ueg er komit hennar rade, ber sua til med guds uilia, at sa riddare annar, sem fyrr uar nefndr, lidr brott af þessu life. Huar fyrir son hans giorir sæmeliga hans utferd, flytiandi hann til sama klaustrs, sem fyrr greiner. Ganga allar systr gladliga ut i mote suo rikum manni, giorizt su likfylgia med sæmeligsta hætte. I þessi þionustugiord sier sa ungi madr þa fridu systr, sem uier haufum nu nockut fra sagt um stund, ok þegar i stad er hann sleginn fornri astaraur i gegnum hiartad, sua at lifs giarna uilldi hann eiga med hana at tala, ok sakir mikils mannfiollda fær hann lagliga stund ok stad utann grunsemd allra manna, sua til hennar talande: „Ertu eigi su mær, er ek elskade fordum hiartaliga? hversu snerizt þu, min kærazta, brott af fadmi þins unnazta?" Hun suarar: „Þat uar eigi i minu sialfrædi, segir hun, at skipta forme minna klæda, enn þat syndizt mier alldri at ræta þina elsku brott or minu hiarta." Sua lykta þau þessu male, þora þau eigi sakir lydsins ath tala fleira samfast. Enn nockrt kuelld sid, sem sa ungi madr duellzt i stadnum, geingr nunnan eptir uana framm fyrir guds modr alltari, offrande henni fagrar bænir miok skærliga. Þann tima sem sungit uar completorium ok systr ganga at sofa eptir bæn giorua, geingr hon hliodliga at sinum uilia ut af klaustrinu sakir nockurra naudsynia, þat hugsandi, at allir menn mundu i nadum vera. Enn þat profazt audruuis, þuiat hinn ungi madr hefir uardhalld ok uissu feingit af hennar giordum, sitiandi fyrir henni i einshueriu leyni, gripandi hana þegar i stad, lockandi hana morgum blidmælum, at hun fære med honum. Hun kastar i mote morgum skynsemdum, segiande þat mestu ohæfu, ath hun bregdizt gudi ok maunnum, þau staurf greinande, er fru abbadis hefir henni skipat, þar med einkannliga uottandi sik med aunguo moti latandi sva illa ok omannliga giorandi, þvilikann enda sua ofagrann hafandi. Enn i annan stad bidr riddarinn hana miukliga, at hun aa minnizt fyrri tima, uirdandi nockrs þann kærleika ok elsku,

sem þau hielldu fordum i sinne bernsku. Huat þarf hier langt um at giora, suo lykr um sidir med uiguelum fiandans, þat er at skilia fortaulum riddarans ok lostaskeytum likamans, at meydomsins murinn þolir eigi. Enn þo at styrkleikrinn uiknade, stendr obrigduliga kraptr litillætisins, þuiat eigi gleymir guds ambatt, huer upp ma reisa þat nidrfall, sem byriazt aa hennar hag, huar fyrir hun talar sua til riddarans: „Nu þo at ek uerde aum ok ueslug at samþyckia þinni ogiptu, fer ek med þier huergi, nema þu latir mik lausa ok gefir mier ordlof at grata litla stund fyrir hasæti minnar frv sætuztu sancte Marie drottningar, at hun kalli mina aund brott or þeim myrkrum, sem nu lida yfir mik.“ Þetta ordlof þiggr hun tregliga, þuiat hann hrædizt, at hon mune eigi aptr koma.

Svo geingr hun inn i Mariu kirkiu ok framm fyrir guds modr alltari, fallandi aa knie litillatliga med sutfeingnum styn ok frammfalli taranna, sua segiande til drottningarinnar: „Heyr þu, drottning min sætazta, milldi brunnr ok medalgaungumadr milli guds ok manna, skær ok blezut mær ok moder, fru sancta Maria! Enn huadann kemr mier aumre ok ueslugri su mikla dirfd at kalla aa þinn skærazta meydom, þar sem ek ætla nu at ferdazt i fula grof lastasemdar, sua fyrirlatandi mina frammiatan at hallda hreinlife. Nu med þui at til þess finnazt eingin dæme, at þu hafir þann fyrirlatid, er þier treystir, þa fel ek þier aa hendi alla mina hialp andliga ok likamliga næst almattkum gudi, bidiandi at þui, sem mier til heyrir, skipir þu blezut eptir þinum uilia ok ualldi. Þui læt ek eptir hia þier oll forrædi, þau sem min fru abbadis skipadi mier, at þu latir þann uid taka, sem bezt gegnir i guds auglite ok manna.“ Eptir sua talat ris hun upp ok leysir af sier alla lyckla festandi aa kertistikuna fyrir skriptina, heilsar hun sidan uora fru i annann tima med knefalli, ok geingr sidann ut af kirkiunne. Er riddarinn þa med aullu þrotinn af bidstu(n)dinne, grip-

andi hana þegar i stad, ok suo sidann hafandi sik framm aa ueg þa saumu nott med ollu sinu foruneyti.

Hiedann lida margir timar, ok þo miok undarliga, þuiat af brotthuarfi sua mikils hattar konu leidir aunguum manni kaallz eda onadir, eingin rannsakan eda eptirleitan byriazt ut af klaustrinu, sem optliga kann at uerda, ef menn huerfa skiotliga, helldr stendr allt i fridi. Þetta hugsar systerin optliga ok undrar, hui sva maa uerda. Þriu aar i samt fæzt hun salug i veralldar lifnadi aa ridd-arans fadme, uid honum born getandi, sinn son aa hueriu are, ok allt at eins letti hun eigi af at hugleida til guds ok guds modr myskunnar, at hun ueitti henni sannan idranartima med yfirbot lastanna. Ok þat heyrir almattigr gud, godr læknir syndugra manna, ok miukazta modir fru sancta Maria, leidandi þenna saud til godrar hiardar med þeiri atferd, at einn morginn sem hun laa i sæng sinne, enn riddarinn uar uppstadinn, heyrir hun hlioda skæra raudd i loptid sua segiande: „Reuertere, reuertere, Sunamitis, reuer-tere, reuertere, ut intueamur te.“ Þessi ord skilr hun himn-eskann krapt til sin tala, þar med rad gefandi, at hun aptr huerfi fyrir guds augliti standandi ok honum æ þion-andi. Sua fylldi þessi uitran hennar hiarta med gudligum styrk, at sem fyrst naair hun herrans maale, talar hun þuilik ord med blidu andliti: „Nu er sua komit, minn kærazte elskari, segir hun, at ek uilldi giarna þiggia bæn mina, sua sem ek hlydda þinne bæn.“ „Huat uilltu þiggia?“ sagdi hann. „Þat, minn kærazti, sagdi hun, at uid snuumzt brott or myrkrum, þeim er ockr haundludu, at uid ofreynim eigi guds þolinmædi, ok kallim eigi yfir ockr hrædiliga hefnd i hans skiotum domi.“ Riddarinn suarar af miklum modi: „Ek ottumzt þat, segir hann, at ek fai uarla borit sua skiotann ockarn skilnat.“ Hun suarar: „Minn kæri, sagdi hon, þat er miok makligt, at uid skerim þann akr i sut ok harmi, er uid sádum i gudhræzluleysi.“ Ok sua kemr med heilags anda myskunn, at riddarinn samþyckir rettu

radi, buandi sina ferd i stad, gerandi allann sinn ueg med angri ok sut, miok sidla dags til klaustrans framm komandi, sva at allir ero i suefni. Sva giora þau sinn skilnat, sem gud einn ma uirda, huersu harmþrunginn uar. Talar nunnan aa minnandi riddarann morgum ordum, at hann idrizt sem hiartaligazt sinna misverka ok lære sitt afspringi i guds otta. Eptir sua talat geingr hun upp at klaustrinu ok kemz inn skiotliga, þuiat henni uoru aull port kunnig ok allar laundyr. Ok þegar i stad skundar hun enn beinzta ueg til Mariu kirkiu, fallandi oll til bænar fyrir guds modr alltari, lerkandi sina sal med tregasamligum styn ok hugar æsinge, ser hialpar bidiandi ok eilifrar myskunnar. Sem hun hefir leingi bedizt fyrir, ris hun upp ok litazt um siaande einkannligann hlut, at aa saumu kertistiku, sem fyrr uar greind, hanga þeir lycklar kyrir, sem hun let þar fordum. Þenna hlut undrar hun miok. Af annari halfu kemr henni i hug, huern hun giordi sinn umbodsmann, adr enn hun for, af þeiri hugrenningu treystizt hun suo miok, giorandi sier þat i hug, at Maria guds modir mune sua godmannliga ræktad hafa umbodit, at eingin hafi forfaull til uordit. Huar fyrir þessi kona giorir sik diarfa, sua at hun tekr i sitt ualld alla lycklana, rannsakandi sidann allar fehirdzlur stadarins, ok finnr allan uiduæriskost samann lesinn kostgæfiliga ok uel geymdann. Hier med ber hon sik sua diarfliga in conuentu systranna ok eigi sidr i nalægd uid abbadisina, sem einskis kyns lyti uiti hun aa sinn hag.

Enn nu sem hun skilr þann agætissigr, sem guds modir Maria hefir uunnit aa einhuern hatt i þessu male, ok þui vill hun helldr þola kinnroda fyrir sina giord enn leyna gudligum stormerkium, at eptir komandi monnum megi til nyttsemdar verda. Þui leidir hun fru abbadisi eina samt aa capitula, framm fallandi med grati ok sut iatandi sik miok seka. Sem fru abbadis heyrir þat, uill hon giarna sem fyrst letta hennar harmi sua segiandi: „Dottir min kærazta, seigir hun, ris upp heil ok sæl, þuiat miok er

liknanligt, þo at nockr hlutr misvinnizt eda audruuis verdi, enn þu mundir kiosa.“ Nunnan suarar: „Fru min, seigir hun, mitt rad ueit audruuiss uid, enn þier munit ætla.“ Abbadis suarar: „Mier þikir, segir hun, sem þu hafir alla tima uel stadit undir þeim regluþunga, sem þier uar skipadr, enn einna bezt þessi þriu aar, sem næst hafa lidit.“ Uid þessi ord abbadisar aukazt mikit godfyse systurinnar, þuiat hun heyrir dasamliga hluti. Þui greidir hun frammburd tungunnar til sannrar iatanar, skyrandi einardliga sinar syndir i moti guds logum, biodandi sinn hals audmiukliga undir alla þa skript, sem fru abbadis vill aa leggia. At heyrdum frammburdi nunnunnar þagnar abbadis, þuiat hennar saala skundar til þacklætis sva gofugligrar milldi ok miuklætis. Enn eptir stund lidna talar hon sua: „Maklig er su himirikis drottning at taka lof ok dyrd af flestum tungum, sem skina yfir uerolldina hefir latid sua mattuliga myskunn[1] yfir þinum ostyrktum. Þui bidium uier þig, at þu skammfyllizt eigi ok giorir þina iatning i annann tima fyrir oss ok systrum uorum svo opinberliga, at uerolldin megi uita, huersu sæt er ok blezut guds modir Maria. Systerin iatar þui feiginsamliga, huar fyrir fru abbadis kallar i stad allar systr in capitulum, sua til ords takandi, sem hier fylgir: „Dyrka skulum uier ok uegsama einn gud i þrenningu, er i sinum almætti lætr birtazt yfir oss einkannlig stormerki i dag, þuiat systir uor hefir uillzt ok er nu fundin, daud uar hun ok er nu til lifs upprisin.“

Þessu lofe[2] kunnu systr eigi andsuor ueita, þuiat þeim er okunnig undirstada, þui fellr su framm, er giorzt kunne, huersu gud drottinn er milldr uid syndugann mann. Enn (er) systrnar hafa heyrt iatningina, giorizt romr mikill af fagnadargrati ok ordaframmburdi. Eptir ordaframburdinn ok þackir gioruar talar abbadisin sva til systrinnar: „Ottazt eigi, dottir min, segir hon, styrkz, dottir min, ok uer aurugg, þuiat þat er vile minnar fru sancte Marie drottningar, er fyrir þik þionadi

[1] skina *tilf. Cd.* [2] life *Cd.*

oss syndugum maunnum þriu ar i samt, at eigi kastizt þu brott af þessu husi med nockuri sman eda sviuirdu, helldr skalltu taka af oss med fridarkosse samlag uort ok sama uinattu framar enn fyr i guds nafni, þuiat eigi byriar oss þann at pina, sem guds modir uill myskunna.“ Sua tekz hun aptr i allann heidr, sem nu uar greint, heitt unnandi, fagrliga elskandi, sæla guds modr vegsamandi af inztum mergium sins hiarta, takandi þar fyrir oendaliga gledi eilifra fagnada. Amen.

B [1].

Sealfum gudi til sæmdar ok hans signadu modur til lofs ok dyrdar skulum vęr heyra, huersu miskunnsamliga hon vpp reisir ok til sinnar hiardar aptr leidir fallinn klaustramann, er hon þoldi um stundar sakir hardla miok brotliga, at þui haleitari miskunn ok þolinmædi mætti hon syna aa þeim saluga saud, sem adr var lengra gripinn fra hiǫrdinni.

Jartegn Ma . . . . . riddorum.

Tueir riddarar voru i einu riki, uitrir menn ok uel burdugir, godir kompanar sin i millum, badir fullrikir i fiarlutum, nogliga gieddir ueralldligum uinsældum, badir kuentir ok audgadir logligum erfingium. Annarr nefndra riddara atti sun med sinni husfru, en annarr dottur iafnalldra. Funduz þeira born optliga leikandi ser kierliga, sem titt er a ungum alldri, huar fyrir elska fæddiz þeira i millum. Ok sem riddara son er fullkominn karlmadr ordinn a sinn likama, birtir hann sinum fedr, huersu hann elskadi iungfruna, bidiandi at hann lati þat goraz med lǫgum, at þau verdi hion sin i millum. Fadir hans tekr þui mali ual, byriandi þat sama bonord, sem hann þiggr nǫckurn tima heimbod á gardi sins kięra uinar. Fadir meyiarinnar tekr þuilikum ordum vel ok gladliga, enn modir hennar stendr i moti, sva at vm sidir er unga manni fra uisat þeim radahag. Enn meyiarinnar fedgin hugsa þat rad her i mot at gipta hana himneskum brudguma, gefandi hana i munk-

[1] *Her trykkes det foregaaende Jertegn efter 233.*

lifi millum hreinlifra kuinna, ef hon uill þi samþyckia, ok sua kemr med þeira fortolum, at męrin iatar giarna þui radi, sem þau uilia henni til handa kiosa. Fyrir þessa sꜹmu sꜹk gera þau ꜹll samt sinn veg framm til næsta systraklaustrs. Þar var mikill stadr ok kirkia sæmilig vigd ok helgad blezadri guds modur fru sancte Marie. Ok á vidrkuęmiligum tima tala þau ꜹll samt med fru abbadisi, þat stadfestandi i sidurstu, at mærin skal þar inn ganga i klaustralifnad.

Æigi lidr langt hedan, adr þersi bædi hion taka mikla sott, gerandi bref framm til klaustr(s)ins, bidiandi fru abbadisi vitiandi sin med þeira dottur nyuordinni klaustrasystur. Huat er fliott geriz eptir þeira bæn ok brefum. Ok i nalægd fru abbadisar gora þessor hion mikit testamentum, gefandi allt sitt godz til guds modur kirkiu i fyrr nefndan stad, kiosandi ser legstad undir bænum guds þeonostumanna at þeiri sômu kirkiu, lidandi sidan af þersu lifi eptir algorua skipan ok her med greptud sæmiliga. Styrktiz sa lifnadr storliga mikit i sinni hamingiu aa þersum timum af fiarlutum, efldiz hann ok æigi sidr innan klaustrs, þuiat su nyia systir þroadiz dagliga i lifs uerdleik fyrir gudi ok monnum, vel roskin i veralldligum skynsemdum, ok innan litils tima skipadi fru abbadis henni ꜹll forrædi stadarins. Vard hon þui modir systranna, at hon setti sik fyrr vndir sanna lydni, einkannliga ꜹllum dæmi gefandi, huersu kynstorum manni byriar at leggiaz vndir formanzins yfirbod fyrir guds nafni. Geymdi hon sina reglu med settum tidum ok bænahalldi, sem henne var matulig i greindu fiolskylldi. Guds modur sanctam Mariam setti hon sinn geymara nætr ok daga, marga luti segiandi sid ok snimma fyrir hennar alltari. Þui tokuz henne allir lutir farsælliga.

Nu sem þann ueg er komit giptusamliga hennar radi, berr sua til med guds uilia, at sa riddari, sem fyrr var nefndr, lidr brott af þessum heimi, huar fyrir son hans gorir sæmiliga hans vtferd flytiandi hann framm til klaustrs, sem

fyrr var greint. Ganga allar systr gladliga i moti sua rikum manni, goriz su likfylgia med sæmiligzta hætti. I þeiri þeonostugerd ser sa hinn vngi riddari þa fridu systur, sem vęr hofum af sagt vm stund, ok þegar i stad er hann sleginn fornri astarævr i gegnum hiartat, sua at lifs giarna uilldi hann med hana tala. Ok sakir mikils mannfiolda fær hann lagliga stad vtan grunsemd, sua til hennar talandi: „Ertu æigi su mær, sem ek elskadi fordum hiartaliga, huersu sneriz þu, min kærazta, af fadmi þins vnnazta?“ Mærin svarar: „Þat uar i minu sealfrædi at skipta formi ok lit klæda minna, enn þat veittiz mer enn alldri at reka þina elsku brott af minu hiarta.“ Sua lyktadu þau skommu mali. Enn aa nockuru kuelldi miok sidla, sem saa hinn vngi madr duelz i stadnum, gengr nunnan eptir uana framm fyrir guds modur alltari offrandi henne fagrliga fridar bænir miok skirliga. Þann tima er sunginn er completorium ok systr ero gengnar at sofa eptir gǫrua bæn, gengr hon hliodliga vt af klaustrinu, þat hugsandi, at allir menn mundi i nadum vera. Enn þat reyndiz odru vis, þuiat vngi riddari hefir vardhalld i einhueriu leyni fyrir hennar gerdum, gripandi hana þegar i stad, lockandi hana med mǫrgum blidyrdum, at hon færi brott med honum. Hon kastar mǫrgum skynsemdum i moti, segiandi þat hina mestu vhæfu, at hon bregdiz gudi ok monnum, greinandi fyrir honum [1] þau storf, er fru abbadis skipadi henne fordum, uattandi sik med engu moti mega vid skiliaz sua vmannliga. Riddarinn bidr, at hon aminniz [þann kærleika], er þau helldu i sinum [barndomi]. Huat þarf her langt vm at gera, med viguælum fiandans at meydoms murrinn þolir æigi, ok þeghar i hǫrdum vfridi aud . . . ok vpp gefinn at [afli]. Enn þo at sterkleikrinn lestiz, stendr ubrigdiliga kraptr litillætis, þuiat æigi gleymir guds ambatt, huat henne byriar at gera, [ok] talar hon sua til riddarans: „Nu þo at ek uerdi sua aum ok ueslug, at ek samþyckia þinni vgiptu, fer ek med þer engan

[1] henne *Cd.*

veǵ, fyrr enn þu lætr mik lausa ok gefr mer orlof at grata fyrir hasæti minnar sætuztu fru sancte Marie drottningar, at hon kalli mina ꜹnd brott or þersum, myrkrum, sem nu lida yfir mik.“ Þetta orlof þiggr hon ok þo tregliga.

Sua gengr hon inn i Mariu kirkiu ok framm fyrir guds modur alltari, fallandi a kne litillatliga med sarfengnum styn ok frammfalli taranna, sua segiandi til Mariv drottningar millum annarra luta: „Heyr þu, drottning min sætazta, milldi brunnr ok medalgongumadr, ok skięr ok blezud mær fru sancta Maria. Enn buadan tek ek aum ok vesol sua mikla dirfd at kalla vpp a þinn skierazta meydom, þar sem ek ætla nu at ferdaz i fula grof leidiligrar lastasemdar, sua fyrirlatandi at hallda minu hreinlifi. Nu med þui at til þers finnaz engi dæmi, at þu hafir þann fyrirlatit, sem i þer treystiz, þa fel ek þer a hendi alla mina hialp næst almatkum gudi, bidiandi, at þui sem mer til heyrir, skipir þu, blezud Maria, eptir þinum vilia ok valldi. Ok þui lætr ek her eptir hia þer ꜹll þau forrædi, sem min fru abbadis skipadi mer, at þu latir þann med taka, sem bezt gegnir i augliti guds ok manna.“ Eptir sua talat riss hon vpp ok leysir af ser luklana alla, festandi vpp a eina kertistiku fyrir (s)kriptina. Heilsar sidan vara fru i annan tima med knefalli. Gengr hon sidan vt or kirkiunni, enn riddarinn hana gripandi[1] þegar i stad hafandi sik framm a veg med sinu foruneyti.

Hedan lida nu langir timar sua, at engin leit byriaz vt af klaustrinu, helldr stendr allt i fridi ok nadum. Þetta sama hugsar nunnan optliga, ok undraz hui sua ma verda. Þriu aar i samt fædiz hon salug i ueralldar lifnadi, liggiandi aa riddarans fadmi medr honum bǫrn getandi, sinn son aa hueriu ári. Ok allt at eins baksetti hon æigi til guds at hugleida ok hans blezadu modur miskunnar at bidia, at þꜹ ueitti henne san(n)an idranartima med yfirbot lastanna. Ok þat sama heyrir almattigr gud ok hin miuk-

[1] gripanda *Cd.*

azta hans modir fru sancta Maria, leidandi þenna saud til guds hiardar, er villtz hafdi fyrir vslettur veralldarinnar, med þeiri atferd, at einn morgin sem[1] hon liggr arla i sænginni, heyrir hon skira raust hlioda upp i loptit sua segiandi: „Reuerte, reuerte, Sunamitis, reuerte, ut intueamur te.“ Þersi ord skilr hon himneskan krapt til sin framt talandi aaminnandi, at hon aptr huerfi fyrir guds auglit, honum æ þionandi. Ok sua fylldi þessi uan hennar hiarta med gudligum styrk, at hon talar sem fyrst til riddarans med blidu andliti þuilikum ordum: „Nu er sua komit, min kiȩri, at mit of reynim[2] æigi guds þolinmædi ok kallim æigi yfir ockr hrædiliga hefnd i hans skiotum daudadomi.“ Riddarinn svarar: „Ek otta, at ek fai varla (borit) sua skiott ockarn skilnad.“ Hon svarar: „Minn kiȩri! þat er sua makligt, at mit skerim þann harm med sut, sem uid sadum med gudshrædzluleysi.“ Ok sua kemr med heilags anda miskunn, at riddarinn samþyckir þetta, buandi sina ferd miok sidla dags til klǫstrsins, komandi sua at allir menn voru i suefni. Sua gera þau sinn skilnad, sem gud einn ma virda, huersu harmþrunginn var. Talar nunnan aminnandi riddarann morgum fogrum ordum, at hann idriz sem hiartaliga ..nna misuerka ok læri sitt af-pringi i guds otta. Ok þegar i stad skundar hon beinazta veg til Mariu kirkiu, fallandi ǫll til iardar fyrir guds modur alltari, lerkandi sina saal med tregasamligum styn bidiandi ser hialpar ok miskunnar. Sem hon hefir lengi bediz fyrir, riss hon vpp ok vm litaz, vpp seandi miok vndarligan lut, at aa somu kertistiku, sem fyrr var greind, hanga allir luklar kyrrir, sem hon let fordum, adr hon for brott or munklifinu. Kemr henne nu i hug, huern hon gerdi vmbodsmann luklanna, adr hon færi a brott, gorandi ser þat i hug, at iungfru Maria guds modir muni sua godmannliga reiknad hafa vmbodit, at engin fǫll hafi aa vordit, huar fyrir þessi kona gorir sik vdæmis diarfa, sua at hon tekr aa sitt valld alla

[1] liggr *Cd.* [2] reynimi *Cd.*

luklana, reiknandi sidan hirdzlur stadarins, ok finnr allann vidrværiskost saman lesinn ok uel geymdan. Þar med ser hon þann kost liggianda fyrir, sem systr skylldu hafa eptir um morgininn. Sua mikils hattar geriz her af, at ꜹll þau volld ok forrædi, sem fyrr hafdi hon, tekr hon aptr vndir sik, fru abbadisi med ꜹllu vspurdri at, sua sem engin lyti vissi hon aa sik.

Nu sem hon skilr þann agięta miskunnar sigr, sem guds modir hefir vnnit aa einnhuern hatt i þessu mali, þa vill hon helldr þola kinnroda fyrir sina gerd, enn leyna gudligum stormerkium, at eptirkomandi menn i verolldina megi hennar dæmi til nytsemdar leida. Þui gengr hon ỏrugg til fru abbadisar ok leidir hana eina saman i capitulum, framm fallandi medr sut ok gráti iatandi sik miok seka, skyrandi einardliga sina gerd moti guds lỏgum ok reglunnar, biodandi sinn hals undir alla þa skript, sem fru abbadis vill aa leggia. At heyrdum framburdi nunnunnar þagnar fru abbadis. Eptir stund lidna talar hon sua: „Maklig er himinrikis drottning at taka lof ok dyrd af ꜹllum tungum, sem skina hefir latit sina mattuliga milldi yfir þinum vstyrktum. Þui bidium vęr, at þu gerir annan tima iatning þina fyrir systrum sua opinberliga, at verolldin megi uita, huat satt er, ok huersu sæt ok blezud er guds modir sancta Maria.“ Systirin iatar þui feginsamligha. Fru abbadis talar þa at systrum saman kalladum: „Dyrka vilium vęr einn gud i þrenningu, er i sinum almætti lét birtaz i dag stormerki, þuiat þessi var systir, er uilltiz, er nu fundin ok til lifs vpp numin.“ Ok sem systr heyrdu iartegnina ut greinda, geriz mikill romr af fagnadargrati ok ordaframburdi til heidrs almattigs guds ok hans sætuztu modur, er hueruetna nalægiz gudi treystandum i huerium naudsynium. Eptir goruar þackir bidr fru abbadis hliod gefaz, talandi sua til nunnunnar: „Ottaz æigi, dottir min! styrkz helldr ok ver ỏrugg, þui at sa er uili varrar fru sancte Marie, er fyrir þik þionadi .iii. aar i samt, at

æigi kastiz þu brott af þersu husi med nockurri sman edr suiuirdu, helldr skaltu taka af oss med fridarkossi samlag vart ok sanna vinattu framarr enn fyrr i guds nafni; þuiat æigi byriar þann at pina, sem guds modir uill miskunna. Enn sakir þinna opinberra misuerka skaltu taka slika skript, sem þer skal vpp segia.“ Ok eptir sua gert reisir fru abbadis þessa sǫmu systur upp af iordu, gefandi henne sætan fridarkoss med fullri elsku. Tekz hon aptr i allan sinn heidr, sem engi dupt hefdi a fallit hennar lif, leidandi sidan blida daga med guds elsku blezadri ok sua manna, heitt vnnandi sælli guds modur af innztum rotum sins hiarta, takandi at fullri rás verålldar fotspora eylifa gledi vendiligra fagnada. Amen.

XVI.

Af konungi einum.

Einn konungr storliga rikr hiellt marga þionustumenn ymisligra stietta ok nafnbota, millum huerra uar konungs skyiare Petrus at nafne, standandi dagliga fyrir sins herra bordi, giorandi sier skipada þionustu uel ok fagrliga, huar fyrir hann feck konungs uinattu ok margan heimugleik framar enn adrir. Nv ber sua til nockrn tima, at med fiandans umsyslu eru konungsins beztu klædi stolin brott or hans hirdzlu, huar aa leika ymisligar getr, adr allra manna romr samþyckir eitt, at Petrus fyrr nefndr mune stolit hafa. Um sidir geingr hier sua mikil ofrægd af, at herra konungrinn þikizt eigi þola mega. Þvi lætr hann eptir laugum profa, huorki þyrmandi gaufgu kyne ne uinattu. I þui saumu rannsaki uerdr Petrus borinn male ok sannprofadr þiofr ok drottins suikare, ok sidan fiotradr þegar i stad med konungs bode, hleginn ok um stadinn hardliga dreginn, at þui framar ottizt adrir kynstorir menn at suikia sinn herra eptir dæmum þessa manz. Sem hann hefir leingi pindr uerit, er honum fiotrudum nidr uorpit aa strætid.

I þenna tima giordizt sva med guds uilia, at einn mikils hattar abote kemr i borgina med sinu foruneyti,

hann uar af lifnadi fodr Benedicti. I þeim sama stad atti guds modir uegligt musteri ok allann klaustrsins uarnat. Uar fyrr nefndr aboti diarfr madr ok einardr, traust hafande i fruinnar uerdleikum, ok sama dag geingr hann framm þat sama stræti, sem bandinginn liggr. Huat er Petrus sier, fyrir guds skulld bidiandi abotann at heyra iatning hans. Huat er abotinn giorir giarna, ok eptir þat geingr abotinn i brott ok heim til herbergis.

Annann dag eptir er til þings blasit, at taka Petrum af life. Hefir herra konungrinn sik þann tima brott af stadnum eptir sidueniu godra haufdingia, er illrædismenn skulu hanga, þuiat þeir uilia eigi uera nalægir til þess, at frændr eda uinir bidi þeim lifs, sem olifismadr er. Nu sem aboti heyrir blastr, spyr hann, huat þat hafi at þyda. Honum er sagt, at konungsins suikare skal at uerdugu hanga. Aboti segir: „Þat er dagskemtan, þuiat aa þess hattar motum hefi ek alldri uerit.“ Þeir segia þat med aunguo moti til heyra hans tign. Aboti suarar: „Ek skal senniliga fara, segir hann, huort sem þier kastit med eda mote; ok i stad sie uppi allir uorir menn.“ Fer fyrr greindr aboti aa einum karfa uel skipudum. Hann leggr at einum hamri i leyni nockut, bydr hann sinum monnum, at þeir halldi skutstafni uid hamarinn, enn frammstafnenn aa sio ut horfe, menn[1] uid aar, bidandi sua hans tilkuomu. Sidann geingr hann af skipi ok einn uaskr brodir med honum. Er þa skamt til motzins. Ok þegar sem hann kemr at mannhringinum, hleypr at honum gudlikt kapp ok kallmenska, þuiat hann sier galga reistann ok mann til leiddann. Huar fyrir þessir tueir kuflungar rydia sier gotu inn um mannhringinn, sua at ecki stendr fyrir. Sier aboti, at þa er stigi reistr ok snara lagin aa hals manni, huar fyrir hann rennr sem hvatazt at stiganum, sueiflandi einu saxi sem fyrst uar uon at snyrti, ok þat ueitir gud, at Petrus fell (heill) ok braustr til iardar. Er brodir þar undir nidri,

[1] mann *Cd.*

takandi badum haundum moti honum, hafandi til reidu munkabunat steypandi yfir hann. Er þaa aboti til kominn, ok renna suo brott moti aullum likindum, at eingi uar sua stor eda stollz, at þeim þyrdi grand at uinna eda motstaudu at veita, ok eigi sua mikit, at spurt uæri, hvi hann giordi sua. Med suo agætum sigri sækir aboti framm at skipi, stigandi ut aa, biodandi alla senn roa.

Sem aboti er sua langt kominn i ueg, sem honum er ohætt, kemr konungsmaunnum i hug at aaleita hans giord, med brædi uerpandi med umlestri fuul ord ok oþægilig upp aa hans personu, skundandi at seigia konunginum, huilikt forz ok fadæmi hann hefir giort. Sua rægia þeir hann þvilikum fortaulum ok audrum. Forzazt konungrinn storliga miok, giorandi sina menn sem akafazt med brefum framm til klaustrans, i huerium hann bydr med akefdarordum, at innann þriggia natta eptir brefin upplesin skipi hann aptr þann olifismann, sem hann greip med ranglatu forzi undann rettu konungs suerdi. Þeim brefum suarar aboti uel ok uitrliga, skrifandi aunnr moti med miklum ordum astarinnar freistandi, at sua linizt konungs reidi. Enn þat uinzt eigi at sinni, þuiat herra konungrinn giorir þegar aunnr bref miklu stridare, biodandi at innann nefndz tima lati hann brott manninn af sinum uarnadi, sua sem hann uilldi fordazt suikara nafn ok landrada sauk uid konung fyrir halld uid þiofinn. Þessum konungs brefum suarar aboti sem fyrr. Herra konungrinn linazt ecki uid þetta, giorandi þridiu bref miklu striduzt. Sua stendr millum annara meinyrda, at ef aboti lætr eigi manninn lausann þegar i stad, skal hann til fara med sinum styrk ok brenna klaustrit at kauldum kolum, þuiat hann seigir mikla ohæfu, at þat gods, sem menn gafu godfusliga til klaustrsins, skal þessi aboti tæra ut i hafnan ok nidrbrot rikissins, huar fyrir hann kallar þa sialfa eyda lifnadinum ok nidr briota, sem framm ganga i þuilikum osoma. Þessum konungsins brefum suarar aboti med allri þolinmædi, takandi sendimaunnum sins herra

blidliga, biodandi konunginum til ueitzlu upp aa sinn kost med .xxx. manna. Sem konungrinn hefir heyrt þessi bref, talar hann sua millum annara orda: „Ja, iaa, segir hann, med þui ath aboti sia er sua digr i drambi, at hann vill huorki mik heim sækia ne þiofinn lausann lata, skulum uier senniliga þetta klaustr heim sækia ok lata gradugann loga geisa vid. Drambsemishalsinn kriupe þa uoru ualldi, i aullum hlutum oss hlydandi, ok þar sem hann nefndi .xxx. manna, skulu fara sextigir manna."

Enn vinir abota giora honum leyniliga niosn, hvat herra konungrinn hefir i radagerdum. Þui safnar aboti sier maunnum eigi færrum enn hundrat, alla uel uopnada. Ok aa þann dag sem konungr nalægizt klaustrid, skipar aboti sinum maunnum at herklædazt, .lx. manna skulu standa aa huora haund fyrir innann portid, ok skulu bida þar til þess herra konungrinn hefir inn geingit, ok .v. menn med honum, „enn sidann skulu þier uti streingia med iarngrindum alla adra." Sidann skipar aboti agæta processionem framm i moti konunginum, giorandi ut allt at portinu, vikiandi blidliga at honum med helga doma. Enn herra konungrinn sturladr ok miok reidr i asionu sua segiandi: „Hygg af þui, segir hann, at uier þiggim af ydr nockura þionustu, fyrr enn þu lætr aptr þann olifismann, sem þu greipt illmannliga undann uorum herradomi, fyrirsmaandi laganna rettindi." Aboti suarar þessum ordum brosandi: „Minn herra, segir hann, giorit sem spakr madr, gefit ro reidi, ok leitid fyrst guds rike, gangit til bænar i Mariu kirkiu, sem ydari tign byriar, enn sidann talit med mik, huat ydr likar." Medr þessum ordum rettir aboti haundina, ok leidizt konungrinn inn um portid, þar til sem hann sier herklædda menn standa til beggia handa. Þui reidizt hann geysi miog talandi sua til abotans: „Harmr er þat, sagdi hann, at þier, er i manna augliti synizt litillatir, erut innan skædir uargar, reisandi moti ydrum konungi herskap ok odygdir." Aboti suarar: „Truit, minn herra, segir hann,

at þessir menn eru eigi ofridarmenn helldr uarygdar, allir bunir, ef þier uilit, til ydarar sæmdar."

Eptir sua talat ganga þeir allt til kirkiu. Fellr konungr til bænar fyrir likneskiu uorrar fru sancte Marie himirikis drottningar, ok eptir bæn giorua er hann upprisandi miukare ok i asionu blidare, enn hann lagdiz nidr, gangandi til sætis litillatliga sua talandi: „Vier undrumzt, sagdi hann, huert hugar umskipti uier haufum feingit aa litilli stundu i þessu musteri, þuiat hier komum vier med grimmum hug, enn nu er fridr godr i voru hiarta, sua sem uier munim oss eigi reidzt hafa." Þessum ordum uerdr aboti alfeginn, lofandi sannann gud ok hans sætuztu modr fyrir alla sina myskunn, ladandi konunginn ok alla hans menn til blidrar samkundu, segiandi opinberliga, at þat hundrat manna, sem uoru i gardinum, skal allt uera i konungs bode, honum til sæmdar, sua langann tima, sem hann uill sitia. Eru nu port aull upplatin ok konungsmenn inn latnir.

Ok sem konungrinn er til bordz buinn, kallar abotinn aa brodr Petrum, sua segiandi: „Bu þik hvatliga, þuiat i dag skalltu þiona fyrir konungs bordi med allri þeiri kurteisi, sem þu kant." Petrus svarar miok hryggr: „Minn herra, sagdi hann, hui uili þier sua skiotann enda giora þess herradoms ok haufdingskapar, sem þier hafit mier synt. Þiggr hann þui sidr mina þionustu, at hann lætr mik án dvol hanga, þegar hann kennir mik." Aboti segir þa nockuru snarpara: „Lat af ollu motmæli, þuiat þu hefir þa hlydni iatad gudi at giora eptir minu bodi. Ber þik diarfliga i guds trausti, at konungr siae ok hans foruneyti, at hier kann einn madr at þiona i voru husi." Petrus giorir eptir bodi abota, frammi standandi i konungsins herbergi, sua diarfliga ok fagrliga þionandi, sem ollum fanzt mikit um. Hann hefir kringlott hár ok klaustramanna bunat. Huar fyrir allt giorizt audruuiss enn hann hugdi, þuiat herra konungrinn tekr hæuerskliga allri þeiri þionustu, er hann ueitir. Konungrinn kennir þenna mann med aunguo

moti, enn undrar hardla miok hans hæuersku, þuiat hann ueit aunguann i rikinu þuilikann, sidann Petrus fell i sina ogiptu. Þui spyr hann abota, hvadann þessi madr sie kominn. Aboti suarar: „Eilifliga blezut guds modir sendi þenna mann hingat til vor fyrir litlu.“ Konungrinn talar þa: „Undarligr hlutr, segir hann, at sua mikils hattar madr uilldi i klaustr ganga, enn þiona eigi konungum eda audrum haufdingium.“ Aboti suarar: „Þat er eigi vndarligt, þegar gud uitiar manninn. Enn kunnatta þess manz þarf ydr eigi okunnig ath uera, þuiat hier er sa Petrus, er ydr hefir leingi þionat.“ Enn er konungr heyrir þat, litr hann upp i loptid ok mællti: „Blezadr sier þu, almattigr gud, er fyrir ast ok elsku þinnar sætuztu modr synir oss omakligum i dag þinar iarteignir. Huat er þessu likt utan þin uerk, at þann mann, sem fra barnæsku tima uox upp i vorri haull, skylldum uier eigi kenna i dag, til þess at þin myskunn sneri oss til gods fra illu.“ Eptir þessi ord uikr herra konungrinn enn til abota ok segir sua: „Skyrit oss, med hverri grein þier tokud Petrum i fyrstu.“ Aboti svarar þa: „Þann tima sem hann laa bund'nn aa stræti ok ek geck framm minn ueg, bad hann litillatliga, at ek heyrdi iatning hans. Ok sem ek ueitti þat, bar hann framm millum annara hluta, at hann gaf sik almattkum gudi ok hans blezudu modr Marie i þetta munklifi, ef þau ueitti honum ath hallda sinu lifi. Þui tok ek hann aa mitt ualld, eigi sua sem ydarn fanga, helldr kirkiunnar þion ok klaustramann uorrar reglu. Nu, huat er ydr synizt ek med rettum laugum hafa offramt giort i þessu uerki, bydr ek upp undir ydarn dom, þuiat ydarn konungligann sama uil ek i aullu heidra enn huergi minka.“ Konungrinn suarar þa blidliga: „Uier siaum nu, seigir hann, at i þessari giord ma oss rettliga ecki mislika, þuiat uier skil(i)um þat guds uilia, at Petrus þione hier æfinnliga, ok þar leggium uier til konungligt samþycke, at hann þione alla sina daga i herbudum uors herra, sem sialfum honum ok hans sætuztu modr ma

bezt lika." Eptir sua talat gefr konungrinn opinberliga Petro upp alla reide ok misþyckt, þiggiandi sva langa ueitzlu sem hann villdi med fridum personum ok faugrum presentum. Skillduzt sidann hinir kæruztu uinir, þat uel halldandi, medann þeir lifdu.

Synir enn þetta dæmi þat, er skrifat uar i fridargreinum, at guds modir Maria er buin at reka brott reidi enn giora sætt ok samþycki sier til lofs ok sinum blezada syni.

XVII [1].

Af presti einvm er vigiazst let.

Þann tima sem kirkiunnar lôg budu æigi medr full-komnu uandlæti, at huern klerk skylldi skiluisliga proua, adr hann tæki vigslu, hlupuz margir menn med daraskap ok toku uigslur ok kunnu onguan fagnad. Gordu sumir fyrir eiginliga vuitzku, enn sumir fyrir fortôlur vandra manna. Voru i þann tima uigslur fliotari enn nu, þuiat hon hefir lengi i skola setit, hversu hon megi fordaz sina vuini. Nu geriz sua, at i einni huerri borg lét vlærdr madr uigiaz til prestz, skipar byskup honum kapellu kirkiu folkinu til þeonostugerdar ok allrar skylldu. Er ok prestr þersi hinn vlærdi sua diarfr, at hann ferr til kirkiunnar, sem hann muni nôckurn fagnad ueita edr gera mega. Lidr nu skammr timi sua, at leyniz fyrir monnum, huerr prestr er, þuiat i ǫllum smahǫlldum syngr hann miok lágt, þar til at mikil hátid kemr at hendi, enn mart folk sækir til kirkiunnar. Ringir til aptansôngs vm kuelldit, ok er prestr kominn i slopp at syngia aptansông, ef hann kynni nôckut. Ok rett i þann punkt kemr honum i hug at heita aa blezada guds modur Mariam, at hon miskunni hans mali framarr, en hann er makligr fyrir sina ofdirfd i guds augliti. Her med idraz hann hiartaliga sinnar gerdar, bidiandi sealfan liknarbrunn-inn miskunnar. Ok æigi þrytr framnraas milldinnar, þuiat sua mikil heilags anda gipt kom yfir hann, at aan duôl er

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 223—224 efter St., med Varianter af E. Her meddeles den efter 233.*

hann val lærdr bædi til skilnings, lærdoms ok tidagerdar. Sua hefr hann upp aptansông hardla sæmiliga, miok linr i fagnadargráti fyrir þa yfiruættis giôf, er honum ueittiz af sealfum gudi fyrir arnadarord ok verdleika signadu guds modur Marie. Sagdi sidan sialfum byskupi ok odrum beztum monnum þersa iartegn, kriupandi undir skript eptir kirkiunnar lôgum. En hann feck hardla litla, þuiat byskup skildi sua, at guds son ok sæl Maria drottning himins ok iardar hafdi fyrirgefit sektina slika sem var likamliga ok andliga. Amen.

XVIII.

Euentus af (Thoma erkibyskupi).

(Trykt ovenfor S. 198—203).

XIX.

Af munki.

Hier segir fra, huersv freistat uar af fiandanum eins mans, er nyliga kom til gramunka lifnadar, ok huersu honum uar holpit af heilagri Marie modr drottins uors Jesu Kristz, ok huersu honum uar synd sæla himirikis fagnada, heluiti ok hrædiligar pinur uondra manna, ok sidann aptr leiddr i sinn likam.

A nockrn tima uar i Einglandi einn madr Gundelinus at nafni. Þessi madr uar aa likama sinn til afls ok frækleiks umframm adra menn, ok þar fyrir uard hann agætr, ok eptir lidnar stundir leidir hann sitt umlidit lif sier fyrir hugskotz augu, ok segir honum sua sialfs hans samuitzka, at bædi marga hluti ok stora hefir hann moti gudi giort sinum skapara ok lausnara. Þat angrar hann nu hardla miok. Ok þat skipar hann med sialfum sier til umbætingar, at hann skal taka helgann kross ok fara i Jerusalem ok tæra þar sinu' sterka afli i guds þionustu ok strida fyrir guds kristni, sem segir heilagr Dauid: Styrkleik minn mun ek uardueita þier til handa, drottinn. Eptir þetta fer hann til eins abota af gramunka lifnadi ok spyr hann at radum hier um. Aboti segir ok bidr, at hann afli sier himneskra

fagnada med fridu sidferdi, þat er at þiona almattkum gudi med rettri hlydni ok heilugu sidlæti ok litilæti. Hann giorir sua, geingr i klaustr med þeim abota hinum sama, ok giorizt þegar suo godsidugr i sinu lifi umskiptu, at uel matti hann kallazt uellandi i astar hita heilags sidlætis. Enn þo at hinn forni fiandi aufundadi godra manna giordir gudligar, leitandi þess, ef hann megi med sinum suikum suelgia, ok enn med þui at hann er hinn slægazti hauggormr, þa freistar hann sua stundum mannanna, at þeir kenna eigi, at þat se fiandans suik. Þa freistar hann sua i fystu hugrenningu þessa manz, at honum mundi þat eigi rett uera at skipta sua skiott um sinne fyrirætlan, ok þui hugsar hann suo til, at þat eina mune rett uera, at hann fare til Jerusalem, sem hann hefir fyrir heitid. Ok þui at aboti uar suo nær, at hann matti naa honum, þa dualldi hann sua sina brottferd allt til morgins, ok giorir þat þo moti sinum uilia.

Enn aa þeiri saumu nott sem hann geingr af naudsynium til reckiu sinnar, ser hann aa einum bita i sama husi, sem hann ok adrir suofu i, fiandann sitia suo sem i liking eins apa. Ok þui at þess kyns dyr fædizt ecki med gramunkum, þa hugsazt honum suo til, at þetta mune eingi api uera annar enn fiandinn i apa mynd ok likneskiu. Nu med þui at fiandinn er klokr ok hellzti marguis, sem hann finnr, at hann er kendr, hleypr hann af bitanum ok aa þenna nyia munk, ok ber hann suo sterkliga, at blod flaut bædi af munne ok nausum. Eptir þetta huerfr hann, enn nouicius kallar aa brædr sier til hialpar, ok uid þat uakna þeir ok ganga til at sia þetta. Taka hann sidann þadann upp ok bera hogliga til siukra manna hus ok leggia hann þar nidr i hæga reckiu, ok þar laa hann þria daga, ok syndizt þeim hann meira daudr enn lifandi, þuiat opnum augum sa hann ecki.

Enn sua sem hann laa, birtizt honum uirduligr herra heilagr Benedictus aboti, suo mælandi uid hann: „Benedicite.“ Enn hann suarar ok segir: „Dominus.“ Hann

broderinn spyr: „Huer ertu, minn herra?“ Hann segir: „Ek em brodir Benedictus, far nu ok fyllg mier.“ Hann fylgir honum i andligri syn, ok synizt honum, sem þeir gangi i lopt upp um marga palla. Enn aa þeim sierhuerium gradum uoru dioflar .vii., þeir sem freistudu þeira, er um þa palla geingu, ok aa sierhuerium gradum lostu þeir somu dioflar hinn nyia munk. Hann mæddizt sua miok af þeira hoggum, ath uarla matti hann fylgia sinum leidtoga. Þui litr hinn helgi Benedictus til hans aa bak ser aptr ok leggr hond sina yfir hann ok styrkir hann. Ok þa er þeir koma upp yfir pallana, sa munksefnit fagran stad med sua miklum biartleika i sialfu lifs herade skinandi, þat er i sialfri himirikis holl, ok eingi fer þar sua fra sagt sem er. Þar saa hann eina kapellu litla. Þa mællti heilagr Benedictus: „Eigi skalltu undrazt guds uerk, þuiat hann einn ma meta skynsemd sinna uerka.“ Heilagr Benedictus geingr inn i kapellpuna ok bad hinn nyia munk standa vti medann. Inn i kapellunni satu umhuerfis hann fiolldi manna, þeira er sua voru biartir, at alla uega þotti honum skina af þeim. A millum þeira sat modir myskunnarinnar ok heilug mær ok modir Maria himirikis drottning, skinandi millum annara heilagra manna sem sol millum annara himintungla. Heilagr Benedictus geingr fyrir hana litillatliga ok kuedr hana ok segir: „Benedicite.“ Enn hun sialf segir: „Dominus.“ Heilagr Benedictus talar þa: „Min kærazta drottning, hier er þat munksefni, sem þier badut mik hingat leida.“ Drottningin mællti þa: „Latid hann hier koma fyrir oss.“ Sem hann kemr fyrir drottninguna, segir hun sua til hans: „Villt þu stadfestazt med mier i minu herbergi mier til þionustumanz, sem þu hefir heitit?“ Hann suarar: „At saunnu drottning min.“ „Nu þa, suer mier þenna eid yfir þetta alltari, ok heit mier stadfastlega, at þu skallt mier þiona, ok guds drottins uerk giora.“ Hann giorir sem drottningin bydr.

Eptir þetta talar drottningin til heilags Benedictum:

„Leidit hann nu aptr sem þier leiddut hann hingat.“ Heilagr Benedictus leidir hann nu ut af kapellunni ok bidr hann standa utann dyra ok mællti uid hann: „Hygg at uandliga þui sem þu sier, ok hallt i minne uandliga ok truliga, þuiat þat er hardla nyttsamligt. Benedictus tekr eina munnlaug ok steypir i uatni. Þar med tekr hann einn linduk ok gyrdir sik med. Munnlaugina fær hann uorri fru. Enn hun faagar ok þuær fætr þeira allra, enn hinn heilagi Benedictus þerrir eptir med lindukinum, ok stod aa kniam medann. Enn at loknum fotaþuætti leidir heilagr Benedictus hinn nyia brodr um fagra stadi, þa sem fullir ero af allzkyns bloma med sua sætum ilm, sem einginn maa hug aa koma, huersu dyrdarfullir eru. Þar kom i moti þeim fiolldi munka ok þeira manna, sem fyrir litlu hofdu uid sidlætisbunadi tekit. Af þessum monnum uoru þeir nockurir, er fagrar koronur haufdu sier aa haufdum. Þar uoru ok adrir, er þuilikar koronur haufdu eigi þegit, helldr bidu þeir med guds trausti. I millum þeira var einn munkr, sa er fyrir nockurt mark bad af heilogum Benedicto þess leyfis, at tala vid hinn nyia munk. Huat hann fieck skiott. Ok at feingnu ordlofe talar hann til nyia brodr: „Ek uar munkr at þinu heimilishuse, ek bid, at þu seigir abota minum, at brodir Matheus, er fordum var hans munkr, bydr, at hann hirtizt ok hafizt at hugasamligar hedann af enn hingat til, vardueitandi sina stett, ok til marks hier um þa seig honum, at adr enn ek for af uerolldinne, sa ek i syn, sua sem korona stige nidr af himnum. Þa koronu hugda ek mier ætlada, enn hun uar gefin einum munk, þeim sem adr uar frammfarinn. Þar fyrir hrygdumzt ek fast, ok aufundada ek suo godleika brodr mins. Hier fyrir giorda ek iatning fyrir abota minum, hier fyrir minni ek þik aa, at þu ser stadfastr i þinni fyrirætlan, hlydinn ok litillatr, fordazt hegomligar sæmder, gledzt alldri af þui at giora þinn eiginnligann uilia, ok hrædzt iafnann gud.“

Sem hann sua talat hefir, bydr sæll Benedictus heil-

ugum Raphaeli at leida þenna mann i alla þa stade, er hann skylldi fara. Þa leidir Raphael eingill hann i paradisum, ok sem þeir nalgazt borgina, sier hinn nyie brodir borg nockura. Hun uar aull af gulle gior, hennar hlid haufdu suo mikla fegrd, at hann undrazt þat. Eingillinn leiddi hann innann borgar, ok sier hann þa um alla paradisum borg. Vndarlig graus sier hann þar, oll uoru þau med meira sætleik enn fra megi segia. Þar uoru fuglar sætliga syngiandi, sem aunguum daudligum eyrum er lofat at heyra. Vndir einu tre uar einn hinn skærazti brunnur, af þeim brunne runnu fagrir lækir um borgina midia. Nu sem munksefnit uilldi huila sik um stund hia brunninum, leiddi eingillinn hann til annars torgs. Þat uar undarliga mikit ok fagrt, þar stod hia einn fridazti madr, ok sua mikill sem hann uæri risi. Hann uar klæddr allt nedan af fotum ok upp undir briostid, þau klædi uoru med ymisligum lit ok fegrd. Eingillinn mællti þa uid munksefnit: „Þessi er frumskapadr fadir allz mannkyns Adam, leystr til paradisar fagnada fyrir blod ok dreyra Jesu Kristz guds sonar, enn klædi hans ero þau dyrdarklædi, sem fiandinn onin allz mannkyns rænti hann, þa er hann braut guds bodord, ok þenna sinn klædnat hinn dyra tok hann at endrbæta aa Abel sinum syni fyrsta rettlatum manni, ok skal suo endrbætazt fyrir god uerk sinna sona eda dætra, þar til sem hann er alklæddr allr. Þa mun ok full vera heilagra manna tala, sua sem gud vill henni skipa, mun þa ok verolldin hafa sinn enda.“

Eptir þat er Raphael eingill hefir synt brodrnum paradisar fagnadi, leidizt hann þadann i brott. Ok næst þessu koma þeir i myrkua stadi, ok til þeira herada, sem full ero af daudans skugga. Þar saa hann sua sem hrædiliga turna, ok eigi hugde hann annat, enn þat uæri sialft heluite. Eingillinn talar þa til hans: „Þessir turnar sem þu sier, er eigi sialft heluiti, helldr heluitis ofnar, þuiat um þessa saumu ofna fer ut reykr ok logi heluitis elldz.“ Eptir þat

litr hann, huar einn madr sitr aa brennanda stole, fyrir honum standa sua sem fagrar konur, þær hallda þuilikt sem aa brennundum kertum ok sla þeim iafnann framann i andlit honum. Þau somu kerti draga þeir inn i munn honum ok yfir hans innyfli, þuilika pinu þoldi þessi madr iafnann. Eingillinn segir þa til sins forunautz: „Þessi madr sem þu sier var mikill uin likama sins enn ouin salu sinnar, hann uar bædi ofdryckiumadr ok ofátz. Enn stoll sa sem hann sitr aa merkir þat, at hann uar mattugr miok i sinum likam, þa er hann lifdi. Hann elskadi miok konur, ok þui kvelia ohreinir andar hann i kuenna likingum.“ Eptir þat saa hann annann mann, þann er sua uar pindr, at hinir suortu a(n)dar flogu af honum hudina kuikum, ok gneru hann sidann allann med sallti, ok eptir þat steiktu þeir hann aa brandreid. Eingillinn segir þa til brodrsins: „Þessi madr uar rikr ok mattugr i uerolldinne ok miok grimmr uid sina undirmenn.“ Eptir þat saau þeir ridanda mann aa elldligum hesti ok bar elldligann skiolld, enn framm aa halsi hestinum hieck ein geit, enn uid hans hestz hala dragnade munks buningr. Eingillinn talar þa til sins fylgiara: „Þessi madr sem nu ser þu, uar i uerolldinni fatækr ok lifdi iafnann uid þat, er hann rænti adra menn. Hann tok eina geit fra fatækri konu. Enn uid enda lifs sins uilldi hann munkr giorazt, eigi til þess at hann idradizt at sonnu sinna glæpa, helldr til þess at hann skylldi hylia nockut yfir sina ofrægd, ok ef hann lifdi um stund, hugdi hann at huerfa aptr til sins fyrra lifs, ok þui dregr hann eptir sier sidlætisbunadinn, þann er honum syndizt litils uerdr. Enn geit hans ok skiolldr eru kuol ok piningar hans fyrirdæmingar.“ Eptir þat saau þeir ymisligar saalir þeira manna, sem i uerolldu haufdu sidlætismanna bunat borit, munka, systra, byskupa ok klerka. Af þeim uoru þeir nockurir, er hlogu fast, adrir uoru med haadi ok gabbi miok hlægiandi, adrir laustuduzt, adrir stundudu at sedia sina grædgi, adrir at fullgiora sina lostasemi. Þetta syndizt

eigi fyrir þui, at þuilikar munugdir se eptir daudann likamsins, helldr til þess at likingar þessara synda umlidinna ueitti þeim mun meire hrædzlu, hneykzl ok suiuirding ok sialfum þeim pining i sinum kuolum med þeim dioflum, er þa eggia til slikra synda ok med þeim obættum fara framm af uerolldinne. Þar eptir slogu þeir somu dioflar þær ueslu saalir i haufudit, sua at uti laa heilinn ok ut sprungu augun. Þessa pinu þolldu þær aumu salur oaflatliga, ok endrlifnudu þær æ ok æ til sagdra pinsla.

Eptir þat leidir Raphael eingill þenna mann nidr til hins nedzta heluitis pytz. Þar sa hann eitt elldligt hiol miok hrædiligt ok einn mann þandann yfir þat. Vid þessa syn uerdr hann akafliga hræddr, ok er hiolit uelltr, heyrdi hann, at nockr raudd taladi uid hann: „Sier þu þenna hrædiliga lut, enn muntu sia þat sem hrædiligra er.“ Enn er þetta var mællt, þa sier hann, at med akafligri raas hleypr hiolit nidr i sialfann heluitispyttinn. Enn uid þat er hiolit rendi nidr i pyttinn, vard sua mikill brestr, at hinum nyia brodr syndizt, sem allr heimrinn, himin ok iord ok sior, ok allt þat sem i þeim er, mundi fallit hafa. Enn er hiolit kom nidr i pyttinn, þa baurdu allar saalir, þær sem þar uoru herteknar, ok allir fiandr, er þar uoru, pindu þenna mann ok baulvodu honum. Þessi hinn aumi madr uar Judas, er selldi uid verdi vorn herra Jesum Kristum. Sem hinn nyie brodir hefir sied þessa hrædiligu syn, þa leidir heilagr Raphael haufuteingill hann þadann i brott. Þui næst birtizt honum saa eingill, er solinne styrir til allrar þionustu ok naudsynia allz mannkyns. Eptir þat mælir heilagr Raphael uid munksefnit suo segiandi: „Nu hæfir þier at hverfa aptr til likama þins. Enn syn þa er þu hefir sied, skalltu aunguum manni segia utann abota þinum i iatningu.“

Þegar i stad lifnar hann, ok hafdi adr legit .iii. daga sua sem daudr, tok hann fyrst at hosta enn sidann at tala. Hann gleymir bodi eingilsins ok tekr þegar at segia þeim,

er vid uoru ok eptir spurdu, huat hann hefdi sied, ok mællt' suo: „Sa ek heluite ok sa ek paradisum.“ Ok þegar sem hann hefir sua mællt, ser hann, at heilagr Benedictus stendr framme fyrir honum ok lystr med staf aa munn honum fyrir sina ohlydni. Hann rettir upp haundina moti hogginu, enn hoggit kemr aa hondina ok uerdr miok sart uid i fingrinum. Hann spyr, fyrir hueria sauk hann sie sua bardr. Heilagr Benedictus suarar honum: „Fyrir þat at þu uart suo ohlydinn, ok þo at þu siert nockut sar af þessu hoggi aa þinum likama, þa uit þat fyrir uist, at miklu meir ertu andar sare særdr af þinni ohlydni, ok med þui at þu misgiordir miok med þinum ordum, skalltu missa þins mals .ix. daga.“ Sem heilagr Benedictus hefir honum þa skript bodit, huerfr hann at syn. Enn munksefnit liggr þessa niu daga mallavs ok þungliga halldinn. Þrutnadi hond hans akafliga. Eptir .ix. daga uard hann heill ok sagdi þa einum samann abota sinum allt þat, sem hann hafdi sed ok heyrt. Enn þat var abotanum eigi bodit at þegia yfir þessari syn, ok sagdi hana alla, gudi allzualldanda til lofs ok dyrdar ok hans millduztu modr iungfru sancte Marie til sæmdar ok uirdingar, enn þeim til saluhialpar sem lesa eda heyra.

XX.

Capitulum.

Háleitr Michael haufuteingill almattigs guds hefir ualit ser einkannligann uirdingarstad aa iardriki, þann er hann sialfr gerdi ok helgadi, eigi sem madr med handa erfide, helldr sem guds kraptr med andligum mætti. Þessi uegsemdarstadr heilags Michaelis stendr i hvirfle fiallz þess er Garganus heitir, þat fiall stendr i halfum Apulie. Þar er kirkia heilags Michaelis, eigi pentud eda prydd, telgd[1] eda tiglsett sem aunnr iardlig smidi, þau er þuilikt nafn bera, helldr er þat einn hellir at sia upp aa, sua sem berg fiallzins se hogguit innann. Enn þessi oslietti hellir er i mikilli

[1] tegld *Cd.*

uirding hafdr af sialfum gudi, þar med hans heilugum einglum ok hinum kæruztum hans astuinum, eigi sidr uel lifandi maunnum, sem sidar mun lysazt i frasaugunne. Hier næst skal fra þui segia, huersu iardneskum maunnum kyntizt þessi stadr i fystu eptir þui efni ok undirstodu, sem su bok uottar, er uardueittiz ok geymizt i fyrr sagdri kirkiu hins signada Michaelis.

Sepontvs heitir ein agæt borg, er stendr i millum fiallzins Garganum ok þess siouar, er heitir Mare Adriaticum. Fiallit stendr tolf milur brott af borginne. I sagdri borg uar einn storliga rikr madr Gargaanus at nafne, hafdi fiallit dregit sitt heiti af hans nafne, þuiat hans smali, naut ok saudir, geck furduliga margt yfir fiallzins hlidir, þar sem uoru hagar godir. Er þo su grein millum, at fiallzins heiti skal seint leida enn manzins nafn skiott. Nu ber suo til einn tima, sem hiord hins rika manz stendr i fiallinu Gargano, at hverfr einn gridungr fra hiordinne i brott ok kemr eigi til huss med audrum smala. Enn sva sem herranum er sagdr þessi atburdr, kallar hann samann sina þionustumenn ok leitar gradungsins um fiallit med miklum mannfiollda. Ok er þeir ok hann koma upp aa fiallit, þar sem hæst er, sier hann, huar gradungrinn stendr hoguærliga fyrir einum hellisdyrum. Enn herrann þat siaandi verdr svo reidr þessu kuikuendi, er brott uilltizt fra annari hiord ok halfu, ok stendr eitt samann, at hann setr aur aa streing ok ætlar at skiota i gegnum gradunginn. Enn aurin snyr sier aa fluginum, suo sem huass uindr kæmi i mot henni, snarar hun aptr at rika manni ok i gegnum hann. Enn er borgarmenn hans fylgiarar saau þessor tidinde, uerda þeir storliga hræddir ok þora med aunguo moti framar at ganga, enn adr uoru þeir komnir, huerfa aptr i Sepontum ok seigia byskupi borgarinnar, huersu uordit er. Sem herra byskupinn heyrir þessi tidindi, segir hann, at borgarlydnum er skylldugt at bidia almattigann gud, at hann syni, hui fyrr sagdr eventus uard med þessum hætti.

Bydr sa godi byskup, at lydrinn skal hallda þriggia daga faustu. Eptir þat utlidit birtizt heilagr Michael haufuteingill byskupi i syn hina þridiu nott faustunnar ok segir suo til hans med fagnadarfullu yfirbragdi: „Uel giordut þier ok vitrliga, segir hann, at þann hlut, sem leyndizt fyrir maunnum, badut þier gud birta med sinni myskunn, þuiat oskrannligt[1] matti ydr vera, at sa madr sem utsendi aurina, uæri sialfr sleginn med sinu skeyti. Nu uitid þat satt uera, at þetta giordizt med minum uilia, þuiat ek er Michael haufuteingill, sa er iafnann stendr i guds augliti. Ualldi ek mier þenna stad til dyrkanar aa iardriki, at hann skal frials uera af allri blodsuthellingu ok vera stadr þægiligr almattkum gudi, skal ek ok hans eingill uera nalægr aullum þeim hlutum, er þar gioraztbædi med ordi ok uerki."

Sem sa blezadr byskup hefir feingit þvilika uitran, styrkir hann lydinn i lofi guds ok hins heilaga Michaelis, ok fra þeim degi [ueitizt Sepontinis[2] stadinn at vitia med skærum bænum ok rettri idran sinna misuerka. Bar þeim sidann sigrsæli ok margann annann fagnat til handa, er þeir uonduzt Michaelem sier myskunnar bidia. Þuiat þann tima sem Sepontini[3] striddu moti þeiri þiod, sem Neapolite eru kalladir, ueittizt þeim biartr sigr ok agætr fyrir arnadarord hins mæta Michaelis, med þeim hætti at reidar ok elldingar flugu af fialli hans framm i lid Neapolitarum, sua at þeir mattu ecki uid standa, dreifazt sidann uids uegar, ok letuzt fyrir elldingum .dc. manna. Af sua agætum sigri, sem nu uar sagt, pryddizt mikit ok margfalldliga elskadizt kirkia hins mæta Michaelis, sua at þegar sottu Sepontini[3] þangat ok margir adrir lydir med hiartaligri astud ok elsku. Ok til sæmdar uid gud ok hinn signada Michaelem var þar gior rikuligr bær ok sæmiligir kennimenn til feingnir af byskupi, at þeir skylldi tidir syngia dagliga i kirkiunni eptir almenniligri kristni. Alldri saungs þar

[1] oskiannligt *Cd.* [2] [ueitazt sepontim *Cd.* [3] sepontim *Cd.*

ottusaungr, fyrr enn miok uar liost af degi, þuiat fyrir kraptarins mikilleik þordu kennimenn eigi at uera um nætur i kirkiunni. En þo er senniliga lesit af einum haleita byskupi, er Bonus hiet, at hann bar traust til at uaka þar um nott aa bænum einn samann, þuiat gud sialfr ok hinn signadi Michael dæmdi hann þess makligann, sem sidar mun sagt uerda. Þessi hinn heilagi Bonus var ættadr ok uppfæddr i Fracklandi, mikill madr ok agætr i sinum byskupsdomi, þuiat gædzkunafn þat sem hann bar at likamanum fylldi hann dagliga med sæmiligum sidum ok andligum framningum, uardueitandi sik sialfann ok sier aa hendi folginn lyd undir rettu laugmali ok helgum guds bodordum, berandi sier i haundum logandi tortis godra verka til eptirdæmis sinum undirmonnum.

Enn med þui at fyrr saugd kirkia hins signada Michaelis uar nu storliga fræg uordin um heiminn, soktu hana, sem fyrr greinir, otaululigir lydir karla ok kuenna af fiarlægum hierudum, ok iafnuel byskuparnir sialfir, þuiat þessi stadr var einkannliga kosinn til þess af gudi, at menn þægi þar rettar bænir. Signadr Bonus byskup ferdazt heimann af sinum byskupsstoli med gloandi godfysi ok godu foruneyti framm til musteris heilags Michaelis. Ok sem hann kemr þar, geingr hann i musterit med audrum maunnum til aptansaungs um kuelldit. Enn er klerkar ok kennimenn ganga til herbergis at loknum aptansaung, duelzt heilagr Bonus einn samt eptir i musterinu, takandi sier leyndann stad undir einum hellisskuta, uardhalldzmaunnum uar þat ouitannligt. Uaker hann þar um nottina godfusari i guds lofi ok hinnar sætuztu modr Marie drottningar, enn uier megim sem uert er fra segia. Hann minnizt ok aa ok innuirduliga eptir leitar, huat hann hefir hæsta himnakonungi moti giort i umlidnu life, grætr þat allt ok sytir af aullu hiarta, bidiandi sanctum Michaelem haufuteingil, at hann offri hans bænir ok þægi hans tar i augliti hins hæsta domara.

Nu sem komit er midnætti ok byskup starfar i greindri godfyse, heyrir hann fagrann saunghliom upp i loptit med sua undarligum sætleik, at aunguar ueralldligar raddir mattu uid iafnazt. Þessi skemtanarsaungr nalægizt hueruetna fra audrum sialft musterid, þar til at byskupinum gefr at sia, at gudligt lios dreifizt uida huetuetna ok geislar nidr i gegnum þekiuna. Hier eptir sem liosit rennr fyrir, fara himneskir flockar heilagra guds eingla berandi sigrmerki fyrir sinum haufdingia med faugrum saung ok sætum hliodum. Hier med sier hinn signadi Bonus at fara skinande borgarmenn himneskrar Jerusalem, leidandi sin i millum sialfa drottning himins ok iardar mey ok modr hina sætu Mariam, hana sæmandi ok alla uega uegsamandi med sua fridri fyllgd ok elskuligu foruneyti, sem aunguo ma uit iafna eptir iardligum hætti.

Nu sem uirduligt sæti er fyrirbuit, ok drottning allra haufuteingla ok heilagra manna hefir nidr setz, ganga framm fyrir hana nockurir af hennar hirdsueitum, bidiandi hana litillatliga med knefalli, at hun skipi til nockurn kennimann at flytia heilagt messu embætti. Enn guds modir Maria suarar þa þeira mali: „Berit þau min ord Bono byskupi, at hann skrydizt ok syngi messu, þuiat honum ber ek þat uitne, at hann er makligr suo agætrar þionustu.“ Virduligr guds madr byskupinn, sem hann heyrir fruinnar ord þuilik, bliknar hann ok piprar allr af hrædzlu, færandi sik ut undir biargit sem mest, þuiat hann uill lifs giarna felazt fyrir fruinnar sendibodum. Se þar giordizt haleitt stormerki, þat er uottadi hans heilagleik, þuiat biargit gaf honum rum ok laut undann honum, sem hann halladizst i blautann snio. Sier þat merki allt til naauerandis daga. Enn þo at bergit hlyddi hans heilagleik, þa uinnr byskupi þo eigi þaurf, þuiat drottningarinnar sendibodar eru storliga funduisir, sua at rett ganga þeir hinn gegnzta ueg, huar byskup liggr undir berginu, þo at miok laagt ok leyniliga, gripa hann haundum þegar i stad, leida framm i musterit ok skryda

himneskum klædum, sem byskupi til heyrir. Þa er hann er skryddur, leida þeir hann fyrir haaalltari oc fara framm til messu embættis eptir kirkiunnar formi. Huer daudligra manna megi þat uirda, huersu mikla sæmd ok æru almattigr gud ueitti sinum uirktauin Bono byskupi hier þegar i daudligum likam. Hann stod iardneskr madr millum himneskra krapta pryddr himneskum skruda, takandi messunnar þionustu af litillatri undiruorpning haufutfedra ok spamanna ok annara guds astuina. Nærri uar staudd hans þionustugiord sialf drottning allra luta hin milldazta drottning mær ok mod(i)r Maria, biodandi honum hatidliga messu at syng(i)a. Suo uar til skipat þionustumaunnum, at haufudfedr ok spamenn bera framm kalek, uin ok uatn, ok hella aa hendr honum, postolar greida handklædi, pislaruottar bua reykelsi samtemprad himnesku thimiamate. Enn einglarner iatarar ok meyiar syngia hunangligum rauddum ut messuna.

Ok er guds madr byskupinn hefir utsungit messuna med einkannligri ast ok gloande godfysi, gefr gimsteinn allra meyia hin sætazta guds modir Maria honum þauck fyrir elskumark þionustugerdarinnar, gefr hun signudum Bono byskupi eitt himneskt klædi, þat er hann tekr med meiri ast ok litillæte, enn nockur tunga megi skyra sinum frammburdi. Eptir sua giort sem nu er greint, lidr sa himneski flockr upp i loptid ok heim til himirikis, enn byskup uakir, þat sem eptir stendr nætrinnar, lofandi almatkann gud ok hans blezudu modur fyrir þa myskunn, er honum uar ueitt i sinni uoku. Geingr sidan um morguninn ut af musterinu, kallandi til sin rettuisa menn ok godfusa ok segir greiniliga allan eventum, hvat hann hefir sied i mvsterinu, heyrt ok giort aa þeiri nott. Hier med synir hann litillatliga þat klædi, sem herbergi heilags anda hafdi honum gefit, bidiandi alla menn fagna med ser ok glediazt af suo miklu stormerki. Eptir þessa hluti fyllda fer heilagr Bonus byskup heim til sins byskupsstols giorandi gudi þackir af þeim hlutum, sem honum haufdu at borizt i þessari

ferd. Flygr[1] þat ok skiotliga um heiminn, huilika sæmdarfaur Bonus byskup hefir farit til musteris sancti Michaelis.

Ok fyrir þa sauk at margr er sa uirdingar giarn, sem eigi er i lifinu til fullz vandvirkr eda athugall, þa frettir einn byskup þessi tidinde, saa er miklu uar lægri at uerdleikum, enn hann mætti nockut uid iafnazt Bono byskupi, ok lyptir heimann sæmiligri for af sinum byskupsstoli med nogum kosti ok riku foruneyti þess erendis at profa, ef hann audlazt nockut likt, sem lesit er af Bono byskupi. Nu sem hann kemr framm i heilagt fiall hins mæta Michaelis, slær hann landtialldi sinu ok sitr gladr um daginn hia kumpanum sinum. Ok fyrir þa sauk at hann uill oþystr ganga til uokunnar um kvelldit, dreckr hann uin sua diarfliga, at hann er miok sliouadr bædi i samuitzku ok sinum goduilia, enn þo allt at eins geingr hann inn i musterit sid um aptaninn, olikt tilbuinn at þiggia mikit ok hinn fyrri byskup, saa uar þungr af tarum ok idranar godfyse, enn þessi suefnugr af uist ok uine. Enn þott þessi byskup byggi sik eigi sua til uokunnar sem skyllde, giordi almattigr gud ok hin heilaga Maria uid hann mikla myskunnsemi med faheyrdum hætti. Hann uindruckinn sofnar i musterinu, enn uaknar um morguninn eigi þar, helldr heima aa sialfs sins byskupsstole ok i sinne suefnskemmu. Nu sem hann lykr augum upp, signar hann sik, ok huersu vid ueit um hans efni, ueit hann eigi, þuiat hann kennir blauta sæng, sier kunnikt herbergi, enn man þo giorla, i huerium stad hann uar adr um kuelldit. Sem hann hefir leingi undrat sialfann sik, geingr hann ut af herberginu ok litazt um, sier sina þionustumenn þar uera i gardinum, ok heilsar aa þa, enn hyggr sik þo senniliga uillazt i aullum hlutum, þar til at eptir stund lidna, huerfr hann aptr til sialfs sins ok setz nidr hia sinum maunnum, segiandi þeim litillatliga, huersu hinn godgiarnazti gud hefir uit hann giort stormerkiliga ok miok myskunnsamliga ok þo einkar faheyriliga.

[1] Fliugr *Cd.*

Hedann af er uirdanda, huersu guds modir Maria er yfirvættis milld ok godgiorn, fyrir hueria sua dasamligar iarteignir verda, þuiat hun þyrmdi saugdum byskupi misgioranda ok let hann til sins herbergis heilann ok oskaddann ok osakadann aptr huerfanda, helldr uiliandi ath hann lifdi ok leidrettizt, enn i sinum misverka fyrirfærizt eigi. Enn sua elskadi hun annann, þann sem vel vakti ok hana godmannliga gaufgadi, at hun gaf honum sina þock ok eitt himneskt klædi fyrir astar sakir.

Nu til þess at eingi madr ætli þessa hluti osanna vera, sem vier saugdum, þa uite fyrir uist, at þat sama klædi, sem guds moder gaf Bono byskupi, vardueitizt fyrir utan spell ok faulvan allt til þessa dags i hinne fegrstu borg, er Clarusmons heitir. Su borg stendr i þui heradi, er Uermons er kallat. Klædit vardueitizt i kirkiu guds modr blezadrar Marie, ok einginn fær iardneskr madr skilt, huers uefnadar eda natturu er vtan eda innann. Ok til styrktar um þetta efni er sua skrifat, at virduligr herra Herbert byskup af Norvik hafi sed ok haundum umfarit þetta klædi. Nu ef nockurum synizt undarlikt, hui Maria framdi sva mikit myskunnaruerk med nogligu rauksemdarualldi i eiginnligri kirkiu hins sæla Michaelis, enn þar er lios skynsemd til, at musteri Michaelis se undirgefit gudligu ualldi ok hans sætu modr hier aa iardrike, þuiat sialfr Michael med sinum brædrum haufuteinglunum fellr aa kne ok lytr Marie koronadri drottning i himiriki. Margt ok merkiligt stendr enn eptir, þat er segianda[1] uæri af musteri Michaelis, þott uier munim þar at sinni um lida. Eitt alltari er þar helgat guds modr Marie til nordurs fra haaalltari, ok drypr skært uatn ok þeckiligt ofann or steinrafrinu, þui er eingillinn smidadi. Vndir þeim signada dropa hangir eitt glerker med silfrfestum, ok þa er lydrinn tekr corpus Cristi i kirkiunni, ganga menn þangat til um gradur nockurar at bergia af þui blezada uatni. Optliga uerda ok ridusiukir menn heilir, ef af þvi uatne bergia. Ymisligar sotter ok mein-

[1] segiandia *Cd.*

semdir grædazt þar aa huerium timum, einkannliga aa hatidardegi Michaelis kirkiu drottins, at ueitanda vorum herra Jesu Cristo, er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir einn gud med sinni blezadri modr um veralldir ueralllda. Amen.

XXI.

Af einsetumanni.

Heilog burdartid uorrar fru sancte Marie guds modr uar langann tima eigi dyrkut hier aa iardriki, sidann hun var uppnumin til himirikis, þuiat kristnin uissi eigi, nær halldazt atti, þar til at almattigr gud birte sier til sæmdar ok sinni modr med þeima hætti, at einn einsetumadr uar sidsamr, uel lifande ok gudi þionandi, i eydimork uerandi, sætar eingla raddir heyrandi, til himins hliodandi, hina saumu nott syngiandi aa huerium .xii. manudum, eptir þeim hætti sem messudagar renna framm. Hann undrar miok þenna hlut ok bidr allzvalldanda gud med tarum, at honum birtizt, huat þessi einglasaungr hefir at merkia. Ok þat ueitir gud honum giarna, sem hann bad godfusliga. Nu sem hann fær uitran af himnesku sæti, er honum sagt, at fagnandi himirikis einglar glediazt mikilliga ok syngia sætliga huert aar i samt aa þeim tima, sem i uerolldina fæddizt hin skærazta guds brudr, eilifliga blezut mær ok modir, hin skærazta, hin milldazta, hin myskunnsamazta ok hin haleitazta iungfru sancta Maria, þuiat sua sem hun uar fædd aullum heiminum til hialpar ok myskunnar, uard hun eigi sidr uppras til, at endrbættizt hrapan ok skard himneskrar Jerusalem. Þui lofa hana modr liossins aull himnesk ok iardnesk skepna, at hun er ædr ok uppspretta allz hins goda. Eptir þessa vitran merkir einsetumadrinn skyrliga daginn fyrir sier ok giorir kunnikt verolldinne, huat honum uar birt af gudi.

Enn þo geckz hatidarhalldit eigi uid, fyrr enn einn hiartaligr elskari vorrar fru sancte Marie reis upp med heilugu kappe ok flutti þat mal i sialfri Roma aa herra pavans gardi. Þessi drottningarinnar uin er biartr madr ok frægr i guds kristni uirduligr Philibertus sætrar minn-

ingar, Cantvariensis byskup ok postoligs sætis cardinalis. Marghattad lof heilagrar Marie drottningar, þar er almennilig kristne hefir ok helldr med miklum fagnadi, uottar þat uissuliga, tiár ok tinir einkar truliga, huersu blezadr, gloandi ok af ast hitnande, godfus uerandi, sæta elsku halldandi, þessi signadr byskup hefir uerit i sinu life, heidrandi ok af aullu hiarta uegsamandi hina skæruztu mey ok modr Jesu Kristz, fyrir huerrar astriki hann giorir fyrrgreindann hlut, leggr aa sik starf ok erfidi, þuingan ok mædi, ok fer framm til Romam med godu foruneyte, flytiande ok med aullu megni astundande, at uirduligr herra romuerskr byskup biodi allri kristni at hallda burdartid sællar Marie drottningar med sannri godfyse. Huat er fullkomliga giordizt eptir hans vilia, sialfum gudi samuinnanda, at burdartid vorrar fru sancte Marie er halldin hatidliga um alla uerolldina ok mun halldazt æ, medann heimrinn stendr.

Enn med þui at nu er greint med skommu male, huersu rauskliga Philibertus byskup flutti fruinnar eyrindi, skal nu þessu næst segia, huersu sialf drottningin uottar sik auruggliga skulu fylgia byskupsins mali fyrir sins sonar [1] domstoli. Eptir þessa hluti lidna fellr Philibertus byskup i siukdom likamans sua mikinn, at med langri pinu er hann kominn at dauda. Enn þann tima sem hann er miok mattfarinn ok ottafullr af sinum dauda, birtizt honum brudr drottins iafnann mær ok modir, styrkiandi þann hinn siuka med sua miklum stormerkis krapti ok hætti, at hun berar sitt briost ok miolkar i asionu byskupinum, talandi til hans þuilikum ordum: „Byskup Philibertus, hui ertu ottasleginn?“ Hann suarar: „Drottning min sætazta, segir hann, fyrir þa sok er ek hræddr, at ek ottazt akafliga dom sonar þins, þo at ek uænti miok framarliga i þinni myskunn, þuiat ek ueit fyrir uist, at þinn blezadi son er bædi myskunnsamr ok rettlatr.“ Drottningin ser þa hyrliga moti honum ok talar sua: „Minn kære Philibertus, gior sem ek bid, ottazt

[1] mali ok *tilf. Cd.*

eigi, tru þui fyrir uist, at ek skal sua aumbuna þier marga ok mikla þionustu, er þu ueitir mier. Ek mun uera medalgongumadr millum þin ok sonar mins, ok þat til marks um at ek giori þik med aullu efalausann af þessu minu fyrirheiti, mun ek i stad græda þik ok alheilann giora af þessari þinni likams sott, sem nu liggr þu i."

Eptir þessi ord leidir su blezut drottning sitt blezada ok signada briost ut i annann tima ok miolkar þria dropa i asionu hins siuka, enn lidr brott sidann. Sem þetta er lidit, er Philibertus byskup sua algiorliga græddr i stad af sinu vanmegni, sem alldri hefdi hann sottar kent, enn tekr þann helgazta sætleik med hæstu godfyse, þat er at skilia þa þria dropa, sem drottningin miolkadi sidazt yfir hans asionu, ok lætr giora at hit fridazta silfrker grafit ok gyllt, hvat er uandliga uardueitizt med eilifri minning til sæmdar ok uirdingar sællar himirikis drottningar. Ok þo at Philibertus hefdi adr godfus uerit i guds þionustu ok hans modr, ok aukazt margfalldliga hans hiartaligt astriki af þessi myskunnar ueitzlu, þui bodar hann eptir megni ok aullum predikar, huersu sæt ok milld, mattug ok myskunnsaum guds modir er. Ok suo framt kueikir hann hiortun med sinne predikan til astar uid drottningina, ok sua uel stillir hann uarrar ok tungur lydsins til sæmdar vid myskunnar modrina, at huer sa madr, sem at þui yrdi kunnr, at hann nefndi hana einfolldu nafni heilaga Mariam ok leti þau sæmdarord nidri liggia uor fru, skylldi af aullum fordæmiligr hafdr uera ok[1] sviuirdligr. Nu þa hyggi at huer sem einn kristinn madr i guds nafne, huersu sa madr er sæll, sem þat leggr fyrir sik at þiona myskunnar modrinne. Philibertus byskup elskadi ok hennar erendi uel flutti, enda uar hann styrktr ok huggadr i daudligu life, at hann væri þui auruggari af sinu oendaligu uerkkaupi.

Vidrkuæmiligt synizt ok i þessu mali, at þat sie uitad satt uera, sem uier saugdum fyrre, ath Philibertus byskup

[1] *rettet;* af aullum *Cd.*

þionadi uorre fru med marghattadri godfysi, sua sem predicandi eda bækr diktande, fagra saungua semiandi, heilaga tidagiord guds modr innleidande, þat bok uorrar fru uottandi, er heitir Flores uirginis[1], sua segiande, at hann hefir sætr uerit i sinum frammburde, einkannliga af þeiri saumu hatid sætliga talande, þar med birtande, at aa hans daugum var hatidin lavgleidande, sem þessi æviutyr uar frammberande. Þui uerum uier hier litla klausu heyrande, er hann setr in Floribus sua segiandi: „Þui ollu giorizt optligar ok hatidligar guds modr minning umframm adra helga menn, sem hun truizt hærre myskunn fyrir gudi fundit hafa enn nockr madr annar, þvi matti trulyndra manna hiortu eigi annat þola, enn hennar burdartid samlagadizt fornri sæmd fyrre hatida. Þessi mær ok modir er fyrirbodut af gudligum roddum ok spasaugum, fagrliga merkt med fridum stortaknum, miklu fyrr enn hun mundi fædd uera. Um sidir fæddizt hun af uirduligum ættboga, er gudliga var tilskipadr þuilikann avoxt fram leida. Fædd uar hun, sem uier lesum, af fedr kyniudum or borg Dauids ok af modr ættadri af Bethleem, huat allt fyrir saugdu spamenn, borgir þær nefnande, er ætt ok atferd ok sidar merkiandi uorrar fru uar synandi. Nu steig hun ut af rot hins trufrida Abrahe, af huerium himneskliga var i hans kyne fyrirheitin blezan allra þioda. Nidr stie hun af kyne Dauid, huern er gud drottinn haleitann giordi fyrir kunna dygd, suo segiandi: „Fann ek mann mier skaplikann." Bædi reistizt hennar ætt ok sæmd af konungligri ætt ok kennimannligre, þuiat hun uar fædande hinn hæsta konung ok byskup af sinum skærazta kuide.. Sua rann upp þessi brudr millum syndugra manna sem lilium milli þyrna. Sua segir guds uin Philibertus blezadr i sinum frammburde. Þat birtir ok saungr Mariu messu sidare, huersu hunangligr hann hefir uerid bædi i klerkdomi ok saunglistinne, þuiat hann hefir diktad þau tuo hæstu responsoria, er syngiazt aa

[1] uirgines *Cd.*

þeim signada degi ok sua byriazt: Stirps Jesse ok Solem iusticie. Þuilik eru hans starflaun i þessum heimi ok staurf, þuiat þau eru umframm allt þat, er madr ma skyra eda hugsan aa koma.

Langann tima sidann Philibertus byskup ok postoligs sætis legatus ok cardinalis uar frammlidinn til guds, uar burdartid sællar guds modr halldin utan octavam, þar til at Innocencius quartus baud hana ok laugtok um alla kristni. Enn þat giordizt med þeim hætti, at eptir frafall Gregorij noni helldu cardinales[1] optliga tractatum af pauakosningi, enn feingu eigi samann komizt, at þeim syndizt eigi einn ueg aullum. Nu lidr sua, at Romanis leidizt þessi hindran cardinalium ok giora faur at þeim, streingiandi i sterkazta uardhalldi ok hinu þraunguazta, ok at þeir skylldi (eigi) fyrr lidugir ut ganga, enn þeir hafa kosit heilagri Romaborgar kirkiu einnhuernn til formans, eptir þui sem naudsyn beidir ok laugin bioda. Sem þeir eru komnir i sua hardann punkt sagdra uandræda, heita þeir allir aa gud ok hans blezudu modr iungfru sanctam Mariam, at þeir skulo lata halldazt octauam eptir hennar burdartid, þa er adr hafdi ofleingi uannrækt uerit, ef hun arnar oss þess med sinum uerdleikum, at þeir fai concorderazt i kosninginum ok fare frialsir af fyrr saugdum þraungingum. Se þegar i stad eptir þetta heit heyrir allzualldandi gud þeira bænir fyrir medalgaungu sinnar modr, ok veitir þeim samþyckiligann vilia, at þeir kiosa agætann mann Celestinum til paua, ok eru sua frialsir ok lidugir lofande gud i himirike ok hans millduztu modr, er þeira bænir heyrdi sua skiott. Ok med þui at uirduligr herra Celestinus pavi lifdi eigi meir enn .xviij. daga i sinum pauadomi, matti hann eigi med pafaligri rauksemd heitid fullgiora. Eptir hann uar kiorinn Innocencius quartus, er uier nefndum fyrr, hann laugtok octauam ok baud at halldazt um alla kristni, eilifliga blezadre ok einkannliga signadri guds geturu mey ok modr iungfru sancte Marie til

[1] cardinalis *Cd.*

heidrs ok sæmdar, prydi ok uirdingar eilifliga utann enda. Amen.

XXII.

Af Urbano paua.
(Trykt ovenfor S. 211—214).

XXIII.

Af einum godum kennimanni.
(Trykt ovenfor S. 214—219).

XXIV.

Af illvm bonda
(Trykt ovenfor S. 219—221).

XXV [1].

Her segir af einvm rikum manne.

Einn rikr madr var i uerolldinni, sa er framdi med leik ok skemtan huers kyns sællifi, allt fram i ôruasa alldr sua kafidr i áhyggiu, at upplitningar lios var honum lôngu horfit [2] fyrir þycksetta þoku heimligrar natturu, þar til er hinn hæsti husbondi leiddi hann i sinn vingard, þat er sua liosara, at drottinn himinrikis leidir þenna gamla mann til idranar fyrra lifs, sua at hann fyrirlætr heiminn ok gengr i klaustr. Ok er hann hefir skamma stund inni verit, verdr aboti þers viss, at karl þersi er miok fakunnigr, þuiat meirr hafdi hann fengiz i ueralldar sucki enn sôngum ok bænahalldi. Nu sem at er leitat, prouaz þat satt, at gamli madr hefir tynt ꝍllum sinum frædum, sua at engan lut meira ne minna kann hann at lesa. Þui skipar aboti til einn brodur godan ok gudhræddan at kenna honum þat, er naudsynligazt þurfti hann. Enn er skolinn hefir lengi stadit, sua at bædi er mæddr meistari ok lærisueinn, verdr namit allt eins gott ok litit, þui at æigi fær hann numit Credo in deum ok æigi Pater noster, ok ônguan lut vtan heilsanarquediu várrar fru sællar guds modur Aue Maria. Sua gefz hann upp, at þau ár sem gud lier honum lifs, less

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 221—223 efter St., med Varianter af E. Her meddeles den efter 233.* [2] horfitt *Cd.*

hann þetta vers hit blezada bædi nætr ok daga, þar til er drottinn lifs ok dauda krefr hann andar sem adra cristna menn.

Syniz herra abota ok hans brædrum, sem þessi madr se vmakligr sakir fafrædis at liggia millum þeira brædra, sem bædi voru sidsamir ok godir klerkar. Þui er honum nidr skotit i ut afhyrning nôckura, þar sem ǫllum syndiz vvirduligaz vera. Stendr nu sua kyrt, þar til er guds modir Maria vill ódruviss gera lata, þui at innan fára daga rennr einn blomberandi vôndr hardla fagr ok fridr vpp or legstadnum. Vpprás uandarins stendr af hofudhlutnum ok dreifiz medr kuistum ok morgum laufum. Ok sem stadarmennirnir at hyggia innuirduliga sua blezada nyiung, til auka sia þeir, at aa laufinu er skrifat Aue Maria. Nu sem huataz renna þeir til abota ok segia honum, huilikt epithaphium vfrodi brodir hefir fengit yfir sinn likam. Ok er hann heyrir þersa luti sagda, álitandi med guds hrædzlu ok godfysis anda, gengr hann til med ǫllum skunda, ok bydr at grôfina skal vpp taka ok toma gera, at þui liosara verdi ǫllum stortaknit. Nu sem molldin er vpp borin, stendr æ vandarleggrinn nidr i gegnum, þar til er hans nedsta rót sprettr vpp af munksins tungurotum. Lofa nu allir gud med haafum raustum ok hans blezada modur, ok utan alla duôl er sa blezadr likamr vpp tekinn ok i sæmiligzsta grepti medr guds lofi sidan nidr laginn, sælli guds modur til sæmdar ok virdingar, enn ǫllum cristnum monnum til hugganar, er þilik miskunnarinnar dæmi heyra i bygd veralldarinnar.

XXVI.

Af Gregorio pava.

(*Trykt ovenfor S. 224—225*).

XXVII.

Fra pentur einum.

I frægri borg Constantinopolim, þat kalla Nordmenn Miklagard, var einn agætr[1] pentur uel kristinn, mikilla

[1] ægætr *Cd.*

lista ok natturugiafa. Hann hafdi sina mentan til mikilla nytsemda kristninni, prydandi guds musteri ok hans blezadrar modr med frabæru formi hagligrar pentanar. Stundum giordi hann sundrlausar likneskiur eingla ok manna, pentadi hann aa slettum tabulis eptir sid Girkia, selldi hann sidann ut i rikit til ymissa kirkna. Tuo uoru þau likneski, at frateknu pislarmarki drottins uors, at hann hafdi lagit i uana sinn at uanda sem mest med ollum hagleik, þat uar likneski sællar guds modr Marie, ok annat þuers i mot sialfs ovinarins. Þessi form giordi pikturinn af aullu uite sem hann kunni olikuzt, hit fyrra sem fegrst ok at ollu sem sæmiligazt, enn hit sidara sem liotazt ok leidiligazt ok fyrir allar greinir sem suiuirdligazt, hier upp aa spardi hann ecki sinn kost at giora med litaskiptum, eptir þui sem hvoru til heyrir. Sem hann hefir þessu leingi framm halldit, fær fiandanum miok i skap, er hann akafazt upp aa sagda giord, ok sua kemr, at aufundar meistarinn ok allrar drambsemi þolir eigi þessa misiafnan, utan helldr brennr hann innann af eitri illzkunnar, suo byriandi til hefndar sinn bardaga, sem hier maa heyra.

A nockra nott sem pikturinn sefr i huilu sinni, kemr til hans ouin mannkynsins med reidum hug ok illri asionu, suo til hans talande: „Svei uerdi þer æ, uondr piktur! Langann tima hefi ek þolinmodliga borit þat hiartaliga hatr, sem þu hefir aa mier, þuiat ek hefi bedit, ef nockurn tima uilldir þu af leggia uid mik, enn i minne bidstund fallerumzt ek eigi litt, þuiat dagliga stridir þu meir ok meir aa minn skada. Einkannliga talar ek til þess, at þinn snapr fæz i þui iafnann at giora mina mynd sem hædiligsta, sua sem hun sie allrar suiuirdingar maklig. Nu kiosum tuo kosti, legg af meingiordum uid mik, ella dregzt þu ecki langt undann þeiri pinu, er ek skal styra upp aa þik.“ Piktorinn suarar oskelfdr med ollu: „Þo at þu, uondr þiofr ok diofull, stridir aa mik medr eitrfullum smidartolum þinnar bolginnar illzku, skal ek eigi vægia fyrir þinum ognum ok

eigi af leggia þui, sem ek giordi rettliga, þuiat ek trui mik hialpazt af guds fulltingi ok sællar Marie drottningar. Hvar fyrir ok ottumzt eigi fiandaligar ognir, helldr ottar mik, at eigi giori ek þuilika grein millum heilagleiks ok hegoma, sem uera ætti, þuiat guds helgir menn ero fullir med myskunn, enn þu, fiandi, ert þrutinn med dul ok drambvise, ok sua uitr sem þu þikiz uera, undra ek þina heimsku." Sathan spyr, huer su heimska se. Pikturinn suarar: „Allann tima hier til hefir ek markat[1] þin lyti med ætlan ok gátu minne, enn hedann af þarf ek þess eigi, þuiat nu hefi ek sied, huersu bannsettligr þu ert, miklu framar ok ferligar enn mier mætti i hug koma. Skal ek nú þuilikann marka þik, sem þu ert. Enn med þui at þu ert upphafari allra flærda ok suikaradoms, hui birtizt þu mier eigi med biartri asionu, ef þier þiker þar uid liggia mest, at uera sem uestr enn synazt sem beztr?" Med þessi spurning hverfr fiandinn i brottu.

A þeim tima hefir greindr pictor þa idn fyrir haundum at penta huolf i guds modr kirkiu þar i borginne. Stendr nu ok suo til, ath sialfrar hennar likneski aa hann at giora. Næsta morginn eptir sua ris picturinn upp snemma, skundandi framm til kirkiunnar i aunguo hræddr moti uana, þott hoggormrinn hefdi blistrat aa hann um nottina. Ok er hann hefir giort bæn sina, stigr hann upp aa hiallinn, er hatt uar reistur undir huolfinu, formerandi uora fru eptir allri ast ok kunnattu. Ok i þann tima sem hann dregr klædafollin, leitar fiandinn til hefnda ok helldr lymskliga, þuiat hann leyndizt til ok brytr nidr allann hiallinn med suo bradum atburd, at picturinn fær aungua fotafesti. Enn þat ma mikit synazt, at guds modir gaf honum fulla tru ok stadfesti sins nafns i sua bradum atburd, þuiat rett i þann punkt, er hiallrinn brast, greip hann badum haundum upp i slett huolfit, þar sem morkut uoru klædafaull uorrar fru, ok hefir i stad med fyrirætlan guds myskunnar noga

[1] merkat *Cd.*

handafesti, þuiat þreifanuligt klædi fyllir hans badar hendr, er nidr leidizt or þekiunne af pentadri likneskiuune. Sua hangir hann i loptinu, þar til at guds modir sendir honum hialp, sua at gudhræddir menn setia hann nidr aa iord heilann ok oskaddann. Segir hann med fagnadi alla þessa iarteign, ok hans orda uar eigi mikil þaurf til sanninda hier um, þuiat hans handafestr synir til uitnisburdar allt til þessa dags. Helldr pikturinn framm sinu hinu sama, ok linazt ecki uid þetta fiandans bragd, er honum uar leikit.

Annann tima hefir hann pentad ok prydt ok fagrliga grafit margar lausar likneskiur eingla ok manna, ok ber enn vorrar fru likneski haufdingskap af audrum. Hann hefir einn turn eda lopthus miok hatt upp komit þar i stadnum, ath lios beri sem bezt i herbergit. Umbergis husit hefir hann skipat innann smidinu, sua at huert likneski er hia audru. Til austrættar hia gluggi einum stendr sæmiligt form guds modr undarliga giort i frabæriligum hagleik bædi prydi, gulli ok gimsteinum merkt, aa þann hatt sem hun siti halldandi sinn blezada son sier i fadmi. Til nordrættar þuers i moti stendr fiandans likneskia, þadann uest ok herfiliguzt, sem hellzt uar aa litid.

Nu ber sua til einn dag, sem piktrinn er kominn i turninn, giorandi sitt uerk eptir uana, kemr inn at ovauru okunnigr kaupmadr miok skrautbuinn, gangandi diarfliga án nockru ordlofi smidit skodandi, sem hann mundi kaupa uilia nockrt likneski. Enn eptir þat stadfestir hann sik ok litr til nordrættar eptir spyriandi, hvers likneskia þat uære. Pikturinn seigir, at þat er eitt eingiligt form. Kaupmadrinn talar þa: „Ef þat er eingiligt form, segir hann, hui er sua hrædiligt ok suiuirdligt, skyr mier þat.“ Penturinn byriar sua sitt mal, sem hier segir: „Þessi er sa eingill, er i fystu uar godr skapadr af agætum skapara, fegri ok fridare enn nockr annar af himnakonungs hirdsveitum, sua framt at hann uar kalladr Lucifer. Enn eptir skapan neytti hann illa þegar i stad frialsu sialfrædi, drambandi án duol moti sinum

skapara, ætlandi sik mundu setia stol sinn i nordri ok uera likr hæsta gudi. Þui fell hann ok fordæmiliga skridnadi, ok allir þeir er honum fyllgdu, i diup heluitis med miklu foruneyti illgiarnra anda, hardnandi med auruænting sua mikilli, ath i eiginnligri illzku sueik hann hinn fyrsta mann ok hans afkuæme brott or paradisar fagnadi, ok alla þa er hans fortaulum hlyda til alsendis leidir hann ok lockar i þann elld ok bruna, er stendr aan enda. Þessi er saunn skyring fiandaligrar suiuirdingar, ok þo at hann se eigi fagr markadr hier, þa er þat þo einskis uert hia þeiri smán, er hann sialfr hefir sier giort med diofuligum nidingskap huerskyns odada, miklu framar enn nokkurum mætti i hug koma um alldr.“ Sem kaupmadrinn hefir heyrt þetta, suarar hann aunguo til, helldr yglizt hann ok snyr til sudrættar, spyriandi, (huat) þar se miklu fegra enn nockut annat. Picturinn suarar: „Su drottning er skilz fyrir þessa mynd, [heilog Maria [1], hærre ok helgare aullum audrum med sama nafni, skærre ok hreinni hueriuin meydome, meiri ok matkare ollum meyium, dyrdligri ok dasamligri enn allar frur adrar, þessa miklu Mariam kaus eingetinn guds son sier til modr, skrydandi sinn guddom manndomligu skyi med holldi teknu i hennar kuidi. Þui sitr hann hier skrifadr i kne mædr sinnar Jesus at nafne, er sialfuiliandi gaf sik undir meingiordir, brigsli ok bardaga, saar ok suida, ok aa ofan hinn liotazta dauda fyrir heilsu mannkynsins, lemiandi styrkliga ueykar hallir heluitzkra byrgia, lysandi þeim paradisar port ok sannleiks gautu, lifs ok fagnadar, sem satu i myrkrum, aptr ladandi med faugrum sigri alla sina menn, upp lukandi þeim paradisar port med sinum pislardryck ok lyckle, eigi at eins þeim, helldr ok aullum þeim, er girnazt hans rike. Þessi er skyring med sannri [2] skynsemd, hui þess eingils mynd er hin suartazta formerut, enn Marie guds modr hin fegrsta, sem þu mattir nu heyra. Ok þott uerda mætti, at aull haufin ok rennandi uotn i heiminum

[1] [*rettet*; heilagrar Marie *Cd.* [2] skyring ok *tilf. Cd.*

snerizt i blek, ok allr skogr ueralldarinnar i penna, enn aull iordin i bokfell, yrdi alldri fyrir blekskorte penna oc bokfellis fulluliga skrifat, huersu morg lyte fylgia fiandanum, eda huer prydi ok goduile fylgir sælli Marie guds modr."

Ok sem hann hefir uarla uti sitt mal, synir kaupmadrinn, huer hann er, ok uar gripandi grimmliga þann meinlausa mann ut um glugginn skiotandi, ok hann nidr fallandi skylldi allr i stycki lemiazt i sundr. Enn sa mikli smasueinn son heilagrar Marie, sem heiminn helldr sier i hnefa, leyfir eigi, at hans pictor se sua illa leikinn, ok gripr ut um glugginn sinne hægri hendi, eptir honum takandi sem fliuganda fugl i lopti, skipandi heilann aptr i herbergit fyrir kne sinnar sætuztu modr. Þackar picturinn eingetnum guds syni ok hans ynniliguztu modr sina lifgiof frammfallinn med ast ok litillæti fyrir skriptinne, ok i þui heyrir hann raudd suo segiandi: „Fysta tima ok annan hefir þu fordazt minar hendr, enn i þridia sinni skalltu eigi undann komazt." Picturinn suarar med auruggum styrk truarinnar sem fyrr.

Laungum tima sidar ber þat til i borginne, at einn fesiodr er stolinn brott or læstri kistu, er hvsherrann aa, sem fyr sagdann piktorem hefir aa sinum garde. Ok er hann saknar fesiodarins, neytir hann spakligu rade, lætr fara lagt ok uanfrægir ecki, þuiat hann skilr giorla, at sa er brogdum beitandi, sem sua mikit illt uar giorandi. Pictor atti margar hirdzlur aa herrans garde, ok allt eins uar hann grunlaus millum godra manna af sua uondu tilfelli. Þui giorir herrann honum kunnikt næsta morginn, huilikann skada hann hefir bedit, birtandi honum alla sina radagiord, at hann uill taka til sin al'r lyckla þeira manna, sem aa hans gardi eru, sua uina sem ouina, at þeir sem hann hefir grun aa, megi þui sidr til meingiorda uirda, þott þeir uerdi frammi at lata lycklana. Pictor uerdr gladr uid þetta, framm leggiandi sina lyckla án nockru motmæli, þuiat hann er grunlaus yfir sinum giordum. Þvi fer hann

til sinnar syslu ok segizt iafnvel bonda trua sem sier sialfum at rannsaka hirdzlurnar[1]. Sua fer hann til kirkiu ok pentar enn nockut til sæmdar gudi ok sælli Marie.

Enn af herrans gardi er þat greinanda, at fyrst uill hann þann rannsaka, sem hann uissi uist at eigi hafdi. Þui lykr hann upp hirdzlur pictorsins, ok i þeiri kistu, sem hann lykr fyrst upp, liggr fesiodrinn. Er nu kall mikit, hark ok hareysti med oþægiligum ordum vannstilltrar gledi ok brædi bædi af herranum ok hans huskaullum, þuiat i stad bidr hann alla sina menn herklædazt sem til bardaga buna, renna sidann til kirkiunnar med opi ok eggian, spyriandi huar þiofrinn er ok drottins suikarinn. Ok sua geysir fiandinn framm þessa menn, ath þeir fara talandi uerr enn skynlaus kuikuendi, aunguum hlut gaum gefandi, eigi kirkiunne sialfri eda hennar priuilegijs eda laugunum eda nockurri uinattu, helldr gudrækiliga gripandi ok hrædiliga pina þann meinlausa kirkiunnar son, brott dragandi hadugliga bundinn af hennar fadmi, liosta ok lemia, beria ok buffeita, draga huctuetna ok dreyrugann gera, uerpandi honum sidla dags i þunga fiotra ok fula myrkuastofu, segiandi at þuilikann dag eda uerra skal hann faa annann fyrir sina glæpe, adr hann hangi.

Suo sem þeir eru brott geingnir fra dyflizunne sterkliga aptur streingiande, hugsar pictor sitt efni med miklu hugarangri, þuiat hann kennir sar ok suida upp aa sinn likam, enn hrædizt ognir uerri hluta ok hinn uersta dauda. Hier med skilr hann, at þetta strid ok bardagi[2] ris af fornu diofulsins hatri, ok þui er hans fullting ecki annat enn gud ok hans signada modir i himiriki, huar fyrir hann gefr sik allann gudi i ualld, einkannliga rennandi sinum hug til modr milldinnar næst almattkum gudi, bidiandi sier hialpar, med faugrum bænum sua segiandi: „Heyrdu, sæl Maria, millduzt allra meyia, þeira sem myskunnsamar ero, helguzt allra heilagra, full med krapti ok huerium godleika,

[1] hirdzlunnar *Cd.* [2] bardaga *Cd.*

kosin til guds modr af aullum dætrum Jsrael, haleitliga frumtignut med yfiruættis giofum ualldra verdleika, prydd ok tignut med himnesku haufutgulli, hafin upp yfir aull eingla fylke næst almattkum gudi. Bid ek þig, mær ok modir, fyrir ast ok elsku sonar þins, at þu litir mik syndugann illra manna þraungingum alla uega umkringdann, þuiat þinni uitzku er uel kunnikt, at ouin allz mannkyns grimmazt aa mik fyrir þina þionustu. Nu bid ek þik, blezut mær ok modir, at þu giorir uid þion þinn eptir þinu nafni, þuiat sæt er þin myskun, frialsa mik fatækann af munne leonis ok af þui brigsli, er allir kunnir menn bregda mier. Bid ek med aullu hiarta þina hunangfliotandi myskunn, at sa ouin, sem minum fotum egnir þessa snoru, se fyrir þina makt kæfdr ok undirbrotinn, suiuirdr ok nidrlaginn, at hans prettr snarizt honum i haufut, ok hans ranglæti stigi nidr yfir hans hvirfil, hneykizt hann ok skammizt, þuiat prettuisliga leita(r) hann mina aund. Nu treysti ek, fru min i þinni myskunn, þuiat ek uænti i þier, ok þadann af mun ek eigi eilifliga hneykiazt."

Sem hann hefir liknarrasina þann ueg knuit ok þuilikum ordum gratliga bedit, sigr aa hann lettr haufgi, huar af hann audladizt at sia mikil stormerki, þat er at skilia lios mikit ok birti glediliga, sua at fyllir myrkvastofuna. Þui næst sier hann hatidligann flock skinandi meyia, ok sidazt geingr blezut drottning biort sem sol i sinum krapti. Af hennar himneskum geislum liomar innann alla myrkuastofuna ok dyflizuna, framar enn madr megi hugsa. Pictor hugsar med sier, at hier muni komin drottning allra meyia mætazta Maria, ok þat profazt skiott satt uera. Þessi blezada drottning full med myskunn ok litillæte geingr þegar framm at brosandi, þar er piktor liggr bundinn ok segir sua: „Ver heill, piktor minn, þuiat þitt er himnariki, ef þu uel þreytir aa iardriki." Eptir sua talad, uikr hun at einni meyiu, er stendr hia henne, ok tekr klædi, sæmiligt at sia enn betra at reyna, latandi þat yfir haufut haals ok

likama pictoris. Eptir þetta segir hun sua: „Þetta klædi gefi þier hlifd ok heilsu ok forstod ouina, at þyrnar megi þitt holld eigi slita. Þui uer stadfastr ueitandi lof syni minum.“ Eptir þetta hverfr drottningin ok hennar foruneyte brott af hans auglite.

Enn er pictor uaknar, gledz hann framar, enn trua megi, þuiat saar ok suidi er langt i brott, enn heilsa godz hugskotz ok likama er til komin, eigi ottandizt nockut sina ouine. Sua sitr hann um nottina, þar til at ouinsins erendrekar koma upphrindandi myrkuastofunne med hark ok hareysti, lukandi fiotrunum uægdarlaust i alla stadi, meinlausann hart suiptandi ok hermiliga ut af husinu dragandi, fyrir allar greinir sem fyrra dag suiuirdandi, ok nu þui aullu uerr. sem þeir af diofulsins skola frodir uerandi, huersu hann saklausann ofsækia biodandi. Enn þo at þeir giore sem þeim samir uest, fyllir guds modir Maria sitt fyrirheit, þuiat þat blezada klædi, sem hun hafdi gefit sinum pictori, hlifir suo uel hendur haufut ok herdar ok likama, at eigi kennir hann helldr meinlætis, enn hann se dynum dreginn, einginn bardagi ma honum granda. Huar fyrir þeir ueslu menn grimmazt geysi miok, þuiat þeim þikir sem hann kenni ecki, sakir þess at huorke heyrizt kall ne andvarp til hans. Sua giora þeir sidla dags sem i fyrra sinn, fiotrandi, grimmliga ognandi, aa næsta dag hangandi.

Sem þeir eru brottu farnir, lofar pikturinn harri roddu almattkan gud ok hans sætuztu modr fyrir þaa uægd ok myskunn alla, sem honum ueittizt aa þeim deigi, ok eptir langa bæn sofnar hann. Ok þegar i stad birtizt honum blezut modir heilagrar þrenningar ok myskunnar med allri dyrd ok foruneyti, sem fyrr uar greint i þessu male. Su signada mey ok modir ok dasamlig drottning litr enn brosandi honum i mote, sua segiandi: „Heill, piktor minn, segir hun, þitt er himnarike, ef þu stridir kallmannliga.“ Eptir þetta snyr hun sier i husinu til nordrættar neytandi mikils ualldz ok uirdingar, sua mælandi: „I þess ualldi

er alla eingla skapadi, same drottnar ok yfirbydr þrenn smide med gudligum mætti, byd ek þier, ouin, er blekt hefir minn þionustumann, at þu gangir framm ok uerdir syniligr, takandi þa fiotra ok kennannligann sarleik allra pisla, sem ranglatir menn megu þier fremzt ueita. Sua falli þier þin snara iafnann, er þu reisiz moti mier ok minum þionustumonnum." Sem drottningin uikr aptr ok talar sua til piktorem: „Þu skallt i stad frials uera, enn sa skal reyna fiotrana, sem makligr er, ok aan duol," sier hann, at bauluadr blamadr digr ok lagr, suartr ok kollottr geingr ylandi framm af hyrningunne. Er nu allt i senn aa einu augabragde, at fiandinn er kominn i fiotrana enn pictor er laus fyrir utan myrkuastofuna, frials af ualldi sinna ouina, leitandi sier auruggra fylsna, þuiat hann vill eigi uera sienn i bland uid þenna niding.

Snemma um morguninn er gardzbondinn uppi med sinum aullum huskaurlum, hugsandi grimmliga, at nu skal endir aa ridazt pictorsins lifdaugum, fara framm, sem nu hafi þeir þauck fyrir, med æsingum miklum, þuiat nu þikiazt þeir fullir af nyfeingnum fagnadi ok godum raadum, huersu hegda skal pislunum, spyrnandi upp myrkuastofuna, gripandi þann uægdarlaust, er fyrir sitr, utskufandi af husinu. Þikir þeim nu uel aa horfazt, þuiat þessi sparir ecki at þacka þeim suipurnar, dratt ok keppingarnar med bloti ok beiskri blistran, opi ærligu ok diofuligri þackan, sua ath þeim þikir nær ofgangr at um sidir. Eru þeir allt at eins briosti heilir, sakir þess at þeir muna fyrra dag, huersu hauggin uoru þeigiandi borin, þuiat aungua grein bera þeir aa, at nockut sie skipt um mennina. Sua pinizt sa fiandi alla(n) daginn i gegnum med sarleik ok suida, þar til at um kuelldit er hann til skogar færdr. Er þa galgi reistr, ok sidan er snara sett aa hans bannsetta barka. Ok hann spyrnir uid i fyrstu, sem hattr er þiofanna. Enn er þar kemr, at hann mundi deyia, ef þess uære nattura, uisnar þa likneskian su ok þornar, þar til at ein halmuisk uerdr

eptir i snorunne. Ok er gardzbondinn ser þetta undr, snyzt hann eigi til idranar med sinum kumpanum, helldr æpa þeir allir i senn, segiandi at aa liotann þiofnat hefir pictor sett fulann fordæduskap med þeiri galldralist, sem nu er audsynt uordit, at hann sialfr hefdi undann skridit, skipandi sionhuerfing i stadinn. Þui fara þeir akafliga til þeira husa, sem þeir hyggia piktorem i vera, ok þarflaust miok, þuiat guds modir sancta Maria hefir enn eigi leitt hia sier, huat hennar þionustumanni byriar at gera, helldr (hefir) hun alla hluti synt, huort sem helldr er fyrir birting eda spadomsanda, hvat framm mundi fara. Þui hefir pictor snemma uid brugdit ok sott heim þeirar borgar patriarcha, segiandi honum greiniliga fra upphafi ok til enda, huat framm hefir farit millum hans ok fiandans, ok huersu guds modir sancta Maria hefir honum uel dugat.

Ok þegar sem uirduligr patriarcha hefir heyrt þuilika luti, gudi til sæmdar ok hans signadri modr, giorir hann sina klerka framm til gardzbondans ok hans kumpana, biodandi þeim undir banz pinu, at þeir sæki hans fund án allri hindran. Sua giorizt sem hann bydr, at þeir framm koma, er þeim bodat i kirkiu, þar sem mikit fiolmenni er saman komit. Sidan geingr patriarcha upp aa kór, greinandi þa hluti fyrir lydnum ollum, sem nu uoru greindir, biodandi gardzbondanum undir krapti hlydninnar, at hann taki skript ok allir hans kumpanar fyrir þa glæpsku, sem þeir hafa giort fyrir fiandans tilteyging ok sina illzku ok illmenzku fyrir utann laga ueg. Ok þat ueitir gudlig milldi, at allir þeir snuazt til sættar uid heilaga kirkiu, med tarum iatandi sina sekt uid þann mann meir enn saklausann. Lydrinn tarazt i fagnadi, þuiat allir hlutir eru i þessu mali þann enda hafandi, sem himneskur fadir ok hans milldazta modir er mest fyrir lofande, þuiat saklaus er frelstr af dauda, enn syndugr idrazt sinna misuerka undir skript kriupandi, sidann uel ok godmannliga halldandi, diofull sman ok brigzli hafandi af sinum odadum miok hrokande. Enn guds son

ok hans agiæt modir ero bædi blezut fyrir hialp ok heilsu allra manna. Sidan þackar pictor suo uorre fru, at hann geingr i klaustr ok gorizt agætr sidlætismadr i sinu atferdi, elskandi einkar uel uora fru sanctam Mariam, medann hann lifdi, bodandi hennar krapt med þessu uerki iafnann, finnandi eptir sigradann heiminn þat uerdkaup, sem Jesus Cristr Mariu son hefir fyrir buit sik elskundum, þat sama ueite oss ollum sinum aulmosum sa, er i heilagri þrenningu lifir ok rikir einn gud per omnia secula seculorum. Amen.

XXVIII.

Af vngvm manni.

(Trykt ovenfor S. 274—275).

XXIX.

Af einne hvstrv.

(Trykt ovenfor S. 207—211).

XXX.

Fra einne (nvnnv).

(Trykt ovenfor S. 226—230).

XXXI[1].

Af hionvm .ii.

Storliga rikr madr uar i einhuerium stad, hann uar gaufugrar ættar ok mikilla heims metorda. Þessi riki madr atti sier husfru bædi fagra ok uæna ok uel kynferduga. Þessi hion haufdu samann att einn son, enn lifdu sidann uel ok hreinliga i sins drottins þionustu fyrir utan likams munud, þar til at aufundsamr ouin fiandinn sialfr reisizt i moti þeim med eitri illzkunnar, þuiat hann þolir eigi leingr, at þau þioni i saugdu hreinlifi. Hann fer til med sinni slægd ok spillir hiarta bondans, uekiandi til oleyfdrar astar uid sina husfreyiu med þeim hætti, at nu leidir hann aptr fyrir hugskotz augu hans alla fegrd konunnar, sem fyrr hafdi hann nockrn tima skemtan af haft, þar til suo brennr

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 325—331 efter St., med Varianter af 233. Her meddeles den efter E.*

þessi madr, at eigi gefr hann nockrn gaum huorki tima ne fyrirheiti sakir sinnar odæmiligrar freistni. Enn fiandinn stillir ok sua til, at aa sialfa paskanottina ber hann sik til suo bannadra hluta. Huat leingra, enn þessi madr geingr til sinnar husfru aa fyrr sagdri nott. Enn uid þessa syn ok hans þarkuomu uerdr konan slegin hrædiligum otta, morgum snubbanarordum hann asakandi. Nu sem henni stodar ecki, reidizt hun akafliga, talandi sua med mikille brꝛde ok uannstilltum hugar æsinge: „Þat mæle ek um, segir hun, at þat sem uid getum samann aa þessi nott, sie diofulsins eign i heluite.“ Eptir tilbunat sua haskasamligan ok fyrir allar greinir daaligann bua þessi hion samann hinu aumu ok ueslu, ok i þeim sambunade uerdr konan hafande þegar, getr son ok geingr med, fædir sidann.

Þessi ungi sueinn er agætliga fridr i sinum uppuexti þydr ok þeckr i sinum barndomi. Sem hann uex upp, er hann elskadr af sinum frændum. Fadir hans gleymir ok fær eigi sied fyrir synda þoku, huersu mikit hann hefir kostat þetta frida afspringi, enn modir hans minnizt optliga med hrygdarfullu hiarta, hvat er hun taladi, adr þessi sueinn uar getinn. Nu sem ungi madr var tolf vetra gamall, syniz modr sueinsins eina nott fiandinn sialfr, segiandi sua til hennar med skyrum ordum: „Uer þu bvin at giallda mier fyrirheit þitt aa þridia are hiedan.“ Eptir þessi ord hverfr hann i brott. Enn gratr konunnar eykzt dagliga af þessum atburd, þuiat hun pinir sitt hugskot i beiskri idran ouitvrligra orda. Skiott skilr þat hinn vngi madr, at allr lydr fagnar honum, huar sem hann kemr, vtan modir hans, hun grætr oaflatliga, þegar hvn sier hann. Miok þikir honum þetta undarligt, ok opt hvgsar hann her um, þar til at einn tima talar hann sua til modr sinnar: „Huat uelldr þui, fru min, segir hann, at þu ein hryggizt af minne frammferd, enn allir adrir glediazt Nu þætti mier þat likende, at þui avllu meir mundir þu glediazt ok fagna ok lofa gud, sem ek er þier skylldari enn nockrum audrum.“ Fruin grætr

at meirr, þott hun heyri þvilika eptirleitan. Sveinninn þikizt uita, at hier mun nockut mikit undir bva, ok leitar eptir med vitrleik þui framar ok segir sua: „Afskapligt mun þat synazt, segir hann, ef þitt modrbriost er sua grimt ok steinliga hart vid þitt eiginligt holld, at þu uillt eigi segia mier, ef ek aa nockrn þann hlut ath varazt, er þu ein matt mier kvnnikt giora." Med þuilikum ordum fær hann sua mikit at giort, at sv ueslug moder segir honum þetta allt med sarum grati.

Enn er sveinninn hefir heyrt þessa hluti, uerdr hann hliodr ok hugsar med ser sem uitr madr, huat likazt mune til orræda. Se þat uerdr honum fyrir eina nott, at hann fyrirlætr allt faudr sins godz ok flyr i brott af hans garde, fer sidann uida um laund ok finnr marga vitra menn at mali ok seigir þeim med hrygdar andvorpum sitt uandrædi, ok bidr þa fyrir guds ast leggia til med sier nockut hialprædi. Nu sem hann hefir um farit morg herod med miklum sueita ok erfide, enn finnr þo eigi þat er hann leitade, kemr hann i sialfa Romam ok finnr pafann, bodar honum sitt uandkvædi, ok bidr at hann sampinizt sem godr hirdir saudarins sivkdomi. Aullum fær mikillar hormungar þetta tilfelli ok þvilikt uandræde, enn þeim æ meiri sem naunginum uoru astrikare. Herra pavinn huggædis fullr leggr þat til af guds halfu ok hins heilaga Petri, at hann skrifar ut um haf til Jorsala byskups i Jorsalalandi, bidiande (ok) eigi sidr biodandi, at huat gott er hann maa skal hann til leggia med vnga manne. Sem þessi bref ero gior, tekr hann postoliga blezan ok blitt ordlof, hefir sik brott or Romam ok stigr aa skip, er geingr til Jorsala.

Nu þott hann væri gioruiligt manzefni, dasazt hann storliga af margfaaulldum rekstri, uolke ok erfidi, ok finnr Jorsala byskup ok tiar honum letr virduligs herra pauans. Ok sem byskupinn hefir þeim vid tekit, upp brotid ok yfir lesit, er hann sua blezadr i sinu hiarta, at hann grætr sarliga ok sampinizt hinum unga manne bæde fyrir sal ok

likama. Allt byskupsins raduneyti tarazt med hiartaligri godfysi, bidiandi sinn herra fyrir guds nafn, at hann leggi til hialparrad þessari aumri salu. Enn eptir hugsanartima tekr byskupinn þat rad, at hann[1] kallar til sin þa menn, er hann uisse sidsamazta ok bezt gudi þionandi, hefir med þeim heilaga tracteran af vnga manzefni. Nu sem sagdr byskup sitr yfir sagdri radagiord, kemr honum i hug med gudligri tilvisan, at einn dyrdarsamligr einsetumadr uar langt i brott. Þessi agæti guds vin uar uel kunnr byskupi, hann haldi fluit langt i brott fra audrum maunnum, fordandiz allann fleck hiegomligrar margmælgi. Hann uar sua elskadr af sialfum gudi, at huersdagliga taladi hann uid himneska eingla, ok þott hann uæri enn samteingdr holldinu hier aa iardrike, var hans atferd ok hugar astundan aull i himiriki. Sua hafdi gud drottinn mikla ast aa þessum manni, at hann uilldi eigi þaurf giorazt lata, at hans likamr mæddizt i sueita eda erfide, ok sendi honum huern dag sniohvitann braudleif til bordz, huer honum uinnr þaurf til dagligrar sadningar. Jafnann kom sa blezadr braudleifr aa sama tima um middeigi. Kennimadr uar hann at uigslu ok hafdi hia sier alla þa hluti i einsetunni, sem hann þurfti til guds embættis. Ok þat stadfestizt med guds uilia i hugskoti byskupsins, at hann mundi senda hinn unga mann til fyrr sagdz guds uinar, þuiat hann truir efalaust, at þuilikir guds astuinir megu mikit uinna med sinum bænum. Hann skrifar bref til einsetumanzins med sætum ordum, at hann hialpi þeim unga manni ok frialsi af ouinarins valldi.

Nu sem þessi bref eru gior, hefir ungi madr sik til ferdar, ok tekr nu aa sik at nyiu mykla mæding ok erfidi. Þessi uegr er storliga langr ok toruelldr yfirferdar, enn (hann) fer einn saman, ok er allt okunnikt, enn helldr stefnuveg, sem honum uar til sagt i fyrstu. Nu sem hann nalægizt herbergi einsetumanzins, uirdizt almattigr gud at senda sinn eingil fyrir honum at boda hans þarkuomu, med

[1] visse ok *tilf. Cd.*

þeim hætti at tueir braudleifar uoru offradir til bordz aa þeim degi, sem hinn ungi madr kemr at kuelldi. Einsetumadrinn þikizt ok vita, at nockr gestr mune koma med guds uilia, ok giorir þar fyrir margfalldar þackir uorum lausnara drottni Jesu Kristo. Þat bregdz ok eigi, þuiat hinn unge madr kemr af langri mædu ok gaungu ok erfidi. Enn husbondi tekr uid honum badum haundum, leidandi i sitt herbergi, sitia sidann badir samt ok talazt vid. Undrar hinn gamli madr storliga, huersu hinn ungi madr uar storliga uænn at alite, enn sniallr ok greiniligr i sinum framnburdi. Litla stund hafa þeir adr setid, enn ungi madr ber framm bref Jorsala byskups, ok les einsetumadr þau yfir, ok talar sidann til unga manz: „Hygg at, brodir minn, segir hann, hversu mikit myskunnar rad almattigs guds skin yfir þier. Hvadann af þat er audsynt, at hann vill þier hialpa ok þik til sin koma lata. Þui skulu uid risa upp badir samt ok bidia gud myskunnar, ok megum uid sua mest þiggia, at faa þann mann at bidia fyrir ockr, er án duol þiggr allt af gudi eptir sinum uilia, su er guds modir skær ok ofleckut eilifliga blezut mær Maria, hvn er suo mikils ualldz ok uirdingar med almattigum gudi sinum syni, at hon drottnar ok yfirbydr alla heluitzka anda, ok sialfa heluitzka rekendr ok lasa maa hun leysa med sinu ualldi. Þui farim uid til ok bidium hana med allri astundan, at hun standi framme ok brioti suira þins ouinar med sinu ogrligu uallde.“ Sua giora þeir, liggia aa bænum ok bidia gud myskunnar ok blezada mey ok modr iungfru sanctam Mariam einkannligs arnadarordz. Nu kemr sua, at hinn haleitazti upprisudagr drottins uors Jesu Kristi er nalægr. Byzt einsetumadr til messu med tara uthelling mikilli, þuiat nu uill hann fornfæra fyrir unga manz frelsi, sua at fiandinn fai þadann af makliga sman ok suiuirding. Nu sem guds madr byzt til messunnar, er ungi madr storliga hræddr, þui skipar einsetumadrinn honum aa adra haund sier, hlifandi honum med halfum likamanum.

Nu sem messan er sungin ok komit er at briota oblacionem, gripr diofullinn þann unga mann ok steypir nidr til heluitis. Enn er kennimadrinn skilr, huersu mikinn skada hann hefir bedit, at kumpan hans er brott tekinn, grætr sa guds madr ok vin akafliga, treystir med aullu megni, at mœr allra meyia, heilog guds modir Maria, mun þeim unga manni uid hialpa. Ok giorir hun eilifliga blezut, sem hennar þionustumadr bidr. Hun duelr eigi myskunnina ok hialpina, helldr neytir hun rauksemdar ualldi, sua at hun frialsar saal ok likama sueinsins allt af nedra heluiti, skipandi hann aptr i hina fyrre standu vid alltarid, ok huggar sua guds mann af sinne sut med odualldri myskunn ok milldi, framar enn nockut mannligt hiarta megi greina. Ok sem prestrinn segir Pax uobiscum, er ungi madr aptr kominn ok suarar Et cum spiritu tuo. Uerda þeir nu fegnari enn fra megi segia, þuiat ungi madr frialsadvr af fiandans ualldi geingr nu gladr til alltaris ok bergir sins drottins likama, sætliga samlagadr drottinnligri hiord fyrir heilagrar guds modr arnadarord. Sidan bodar hann guds þionustumanni þat, sem hann hafdi skynsemi aa komit i sinu brotthvarfi, at margar þvsundir manna hafdi hann sied brenna i heluitis elldi.

Enn aa uidrkuæmiligum tima sneri sa ungi madr aptr sinne ferd med ordlofi ok sælli blezan þess dyrdliga guds uinar. Kemr nu gladr til Jorsala byskups ok bodar honum sinn fagnat, enn sidann heim til frænda sinna, ok huggar þa mikilliga af stormerki sier ueittrar myskunnar. Allir heyrandi menn þuilika hluti dasamandi, almatkan gud lofandi, sem sua miok er dyrkandi i uerkum sinnar milldi, lifandi ok rikiandi einn gud per omnia secula seculorum.

XXXII.

Af einum munki[1].

. . . .
min sal varð haleit með ifirvættis miklan, þa er [ek uar[2] mik firir heilagan anda skiliandi eingetinn gvðs son i minvm meyligvm kviði hafandi, sva sem i salminvm birtandi, er ek var diktandi. Firir þvi skallt þv einkannliga elskandi, litillæti i mina minning halldandi, þviat þat er grvndvollr allra mannkosta. Her næst fall a kne i annan tima segiandi allt með sama hætti sem fyrr, vtan nv salminn Ad dominum cum tribularer ok A. Genuit puerpera regem, vers Post partum, bæn Deus qui salutis. I þessi annarri salutacione af innztvm hiartans mergivm hvgsandi, hversv gloð ek sa einglana fagnandi ok Gloria in excelsis sætliga syngiandi, millim minna handa halldandi, gvð ok mann var ek fæðandi, ok firir eiginligv briosti berandi, með nyivm hætti faandi, mær ok moðir æ verandi. Firir þvi skallt þv hafa hreina samvitzkv i minning mina, hreina til gvðs sonar mins ok hreina til navngs þins. Sem þessvm tveimr er lokit, fall a kne þriðia tima, segiandi allt með sama hætti sem fyrr, vtan salminn Retribue, a. Videntes stellam, vers Omnes de Saba uenient, oratio Deus qui unigenitum. I þessi þriðiv salutatione hvgleið þv elskanliga, hversv með litillæti ok staðfesti mikiliga avstrvegs konvngar hvgleiddv roksamliga þrenning sonar mins astsamliga, eða hversv þeir avðsyndv með offri sinv fagrliga, þviat eigi firir davðans hræzlv faheyriliga, er Herodes konungr var þeim ognandi, eigi firir erfiðis þvngan, er þeir vorv a veginvm þolandi, eigi fyrri vppgefandi, en þeir mik ok sveininn Jesvm finnandi. Minn sæti, ver sva gerandi, fyrri pislarvætti takandi, en með nokkvrvm hætti þeiri trv brott verpandi, sem þv

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 230—243 efter St. med Varianter af E, samt S. 243—249 efter 233. Her meddeles det Fragment af samme, der findes Blad 655e, jfr. ovenfor S. 233*[15]*—242*[1]. [2] [*tilf. E.*

vart syni minvm i skirninni heitandi. Her með tigna þv son minn ok mik hit fiorða sinn segiandi allt með sama hætti sem fyrr vattandi, vtan nv salminn In conuertendo, a. Regina celi, v. Dignare me, bæn Protege domine famulos tuos. I þessi fiorðv salutacione mvn þv einkannliga hvgleiðandi, hversv minn sætasti son eingetin þolandi harðan ok hormvligan, saran ok sytiligan erfiðis dꜹða, ok hversv ek pinslar sverði i gegnvm grafandi, sarligan harm vvirðanligs trega þaðan af takandi. Her með stigi vpp i þitt hiarta sa vpprisv fagnaðr, er ek fylldiz með eptir þvilika harma, at avoxtr mins sætleika se þer eilif fæða, af hverivm avexti sva er skrifat in canticis: Bibi uinum meum cum lacte meo. Ok til þess at þv sampinandi mer nokkvt verandi i fyrr greinvm hormvngar tregvm, þa drepandi ok vleyfðar kveykingar holldligra girnða deyðandi, þær sem vpp ero striðandi a þinn likama eggiandi, með þer goðfvsliga vekiandi, van styrkrar vpprisv elskandi eptir iatningina, at eptir holldzins hætti syndina deyðir, en senniliga firir andans styrk ok staðfesti gvði lifir. Hit fimta sinni a kne fallandi, allt með sama hætti sem fyrr segiandi, vtan nv salminn Ad te leuaui oculos meos, ant. Assumpta est Maria in celum, her með þꜹ vers er diktvð ero af minvm fim fagnaðvm, Gaude uirgo mater Cristi, vers Exaltata est sancta d. oratio Deus qui beatissimam Mariam uirginem. Siðan þat vers Uirgo sancta suscipe mentis in. I þessi fimtv salutacione skallt þv hvgsa af þeim ovmræðiligvm fagnaði, er mitt hiarta ꜹðlaðiz þann tima, sem ek var vpp nvmin af iarðriki ok skipvð ifir oll engla fylki, elskanliga heyrandi, fagrliga syngiandi þa sætasta epithalamium lioðandi, sem sva er segiandi: Ueni, dilecta mea, ueni, coronaberis. Þat þyðiz sva: Kom þv, min sæt elskandi, kom þv, eilifliga koronandi. Her með hvgleið þv innvirðiliga, hversv gvð þinn son minn firir þik vpp reis til eilifs lifs a fyrsta morni vikvdags, at þv himneskrar Jervsalem goða lvti siaandi, þa sem gvð er firir bvandi allvm sik elskandi með goðv

halldandi. Nv hverr sem einn, er mer segir hversdagliga þessar salutaciones, viti firir vist vtan efasemð, at þess skal ek eigi vera vminning(!), at hann skal hafa mina nalægð a sinni davðastvnd. En þv, son minn kærasti, les nv saman með þer þessi boðorð, skrifandi þav i hiarta þinv sva sem á bok, ok mvn ek gefa þer iorð fliotandi með miolk ok hvnangi.

Eptir þessa lvti sagða hverfr at syn heilog himinrikis drotning. En cellararivs til sin aptr horfinn lofar almattigan gvð ok hans milldastv moðvr mey Mariam með fliotandvm tarvm firir þa miskvnn, er honvm hefir veitz i þessarri syn, ok eptir bæn skærliga gerfa vm langan tima, gengr hann til dormitorivm leggiandiz i sinni sæng hvilandiz. A næsta morgin eptir, sem prima er vt sagðr ok aboti er með bræðrvm i capitula, lykr opt nefndr cellararivs vpp firir abota ok allvm hans bræðrvm, hvat himinrikis drotning hefir honvm birt vm nottina. Ok at fylldv capitulo eptir reglvnnar formi gengr aboti fram i kor kirkivnnar með sinv collegio mikiliga lofandi ok þakkir fagrliga gerandi, moðvr miskvnnarinnar hatiðliga dyrkandi, eiginligan hennar lofsong lioðandi, þat er a. Salve regina skiliandi. Sem hvn er vt svngin, byriaz vpp festiue varrar frv messa Salue sancta parens, ok allir bræðr hana syngiandi ok dyrðarsamliga sæmandi, þa helgasta officium halldandi allt vt til enda leiðandi.

En af cellarario er enn nokkvt segianda, gvði til lofs ok dyrðar ok hans mætastv moðvr til sæmðar ok virðingar, þat fyrst, at oll þessi drotningarinnar boðorð hellt hann ok innvirðiliga varðveitti alla tima, meðan hann lifði. Her næst skal enn nokkvt af segia, hversv gvðs moðir Maria var nalæg at heyra þat, sem hennar þionastvmaðr v(i)lldi hana biðia.

Sva berr til einn tima, at mvnklifisins navðsyn ok nytsemð beðit(!) með abotans orlofi, vilia ok boði, at opt nefndr cellararivs fari vt af klavstranvm þess erindis at fylla

sitt starf ok sysla nokkvrn viðværis kost sinvm bræðrvm. Ok at blezan tekinni eptir reglvnnar formi, gerir hann sinn veg með sannri goðfysi. Nv sem hann fram kemr til þess staðar, sem hans erindi byriar, dvelz hann þar vm nottina. En snimma vm morgininn eptir sem svngnar ero ottvtiðir, hefir hann sik aptr a veg til mvnklifissins, ok firir eins-hveria skynsemi ferr hann nv aðra leið aptr, en aðr hafði hann fram farit. Liggr þessi vegr ifir einn storan skog, a hverivm vti liggia .l. ransmanna, gvðs þionastvmanni þat vvitanða. Þessir menn lifðv við ekki annat, en drapv fram-farandi menn vm morkina, sva graðvgir sem solltin dyr i mannligan dreyra.

Nv sem cellararivs gerir sinn veg fram i skoginn, hefir hann vpp byriat salutationes með þeim hætti, sem drotningin kendi honvm. Ok skiotliga sia spellvirkiarnir, hvar þessi riðr hinn meinlꝍsi, firir hvi(!) at synir illzkvnnar koma saman i einn stað moti drotni ok kristi hans boga vpp bendandi, at þeir meinlꝍsan skiotandi. En hvat gerði rettlatr i þenna pvnkt? Þat at sva sem hann ser rans-mennina saman komna með ogn ok oga, biðr hann gvðs moðvr Mariam með astsamligv hiarta, at allvm þessvm ransmonnvm liai hvn eilifliga blezvt þeirar miskvnnar, at þeir sniviz fra illv ok geri gott Jesu Kristo þionandi ok sialfri henni alla sina lifdaga. Siðan sem hann hefir beðit þeim greindrar milldi ok miskvnnar, segir hann salutaciones drotningarinnar með vskelfðvm hvg staðfastliga biðiandi þess, sem hvn vill skipa ifir hans efni.

En er hann riðr fram hia spellvirkivnvm, verðr þvi siðr nokkvr grimlig þeira atganga, at með þess vilia, sem oll hefir volldin ser i nefa, lꝍpa þeir fram a veginn firir hann broðvrinn litillatliga krivpandi niðr a iorðina, eptir spyriandi, miok innvirðiliga ransakandi, hver sv drotning væri, sem ifirvættis fogr ok frið var með honvm i forvneyti. Hann broðirinn vndrar þeira orð sva segiandi: „Hvar firir talit þer sva, bræðr?“ Þeir svara: „Sem þv reiðt fram

vm skoginn, segia þeir, sat hin dyrðligsta frv i soðlinvm halldandi þik i kniam ser. Miklv var hvn fegri ok friðari, en nokkvr megi þvilik verða a iarðriki. Hvn tok tiv rosas .v. hvitar ok .v. rꜹðar vt af þinvm mvnni, gerandi þer af þeiri tifalldri tolv hina agætastv koronv hana setiandi þer a hofvð, kyssandi þik æ sem tiðarst þar með. Nv biðivm ver þik með sonnv litillæti, at þv segir oss, með hverivm hætti þetta hefir vorðit.“ En cellararivs verðr fegnari þeira sogn en fra megi segia, skiliandi vpp i sitt hiarta, at þessi haleitasta syn var eigi vorðin likamliga, en leysir sva or þeira spvrning, at alla þa birting gerir hann þeim vel kvnniga, sem honvm virðiz var frv sancta Maria forðvm ꜹðsyna, her með vattandi, at a þeima veg hafði hann þetta sama lof henni verit offrandi. Sem hann hefir sva sagt, vitiar heilagr andi ꜹrligri miskvnn spellvirkianna hiortv, at með tarvm tala þeir allir i senn sva segiandi: „Nv vndirstondvm (ver) innvirðiliga, at þessi drotning sem oss hefir birtz, er volldvg gvðs moðir mær Maria. Ok siðan hvn virðiz at synaz oss glæpafvllvm, skvlvm ver heðan ifra af letta varvm ranglætvm, henni þionandi ok mikiliga dyrkandi alla tima, meðan ver ervm lifandi.“ Ok þegar i stað verpa þeir brott af ser skoklæðvnvm, gangandi berfættir fram at klꜹstranvm allir með einv hiarta, eigi nv minnr þystir til goðra gvðs, en fyrr til rans ok ranglæta, þat eitt girnandiz at ganga nv þegar vndir gvðs þionastv ok hans blezaðvm boðorðvm lyðandi, allt til dꜹðadags halldandi. Se her, hversv mikilli fylgð ok forvneyti sa sæmiz nv aptr horfinn til mvnklifis, sem einn samt reið vt i fyrstv. Sa er hinn goði cellararivs hiartaliga fagnandi af sva storvm salnanna sigri.

Nv sem þessi mikli flokkr nalgaz klꜹstrann, þikkiaz til siandi menn eigi vita, vm hver tiðindi her mvn at tala, þvi flygr skiotliga sia saga fram til abota, at miklv er meiri ferð til mvnklifisins en eptir nokkvrvm vana. Cellararivs hefir sik nv a veg fram firir sina kompana, ok til mvnk-

lifis komandi, herra abota til sin heimtandi ok allan conuentvm a capitula kallandi, þeim af sinni ferð hit liosasta segiandi, þar með at þessir .l. manna ero til gvðs snvnir fra latrocinio, bvnir sinvm lꜹsnara vel þiona. Þat sama gerði með sinv arnaðarorði blezvt mær ok moðir frv sancta Maria, sva framt at þeir vilia nv giarna i klꜹstr ganga, ef þat er abotans samþykki. Enn allir menn þessa lvti heyrandi, almattigan gvð lofandi, er sva skiott hiortvm skiptandi, firir sinn heilagan anda miskvnn veitandi. Ok sem aboti hefir halldit . . . .

XXXIII.

Af tueimr brædrum.

(*Trykt ovenfor S. 249—252*).

XXXIV.

Af hionum tueimr[1].

. . . .

at[2] firir þitt arnaðarorð reikniz hann millim þeira, er glaðir sia sinn skapara með eilifri dyrð an enda.

Nv sem bondi heyrir þvilika bæn sva mivka firir ser vmakligvm framsteypta, lystr allding heilags anda sva fliot i gegnvm hans hiarta, at þat, er litlv var hart sem sa steinn er senadamans(!) heitir, er nv klꜹkt, sva at flytr i tarvm, þar með sva styrkt i orvggleik rettrar vanar, sem boðit stendr i reglvm sannrar iðranar. Langan tima grætr hann i þeim sama stað, aðr hann ferr heim i borgina, eigi nv sem drambsamr riðandi, helldr sem maðr iðrandi, lvtv hofði gangandi, þenna sama dag farandi, þeirar borgar byskvp heim sækiandi, angrsamliga sitt briost ber(i)andi, alla sina sekt iattandi, i þessv mali framfallandi, vndir þa skript krivpandi, sem byskvpinn a leggiandi, ifir þvilikt afbrot skipandi. En þann tima sem hann hefir vti með fvllv sitt

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 282—291 efter St. med Varianter af E, og S. 291—297 efter 233 Folio. Her trykkes Slutningen af samme Jertegn efter 655.* [2] *Her begynder 655f, jfr. ovenfor S. 290*[7].

efni, lofar byskvpinn, sva klerkar hans ok nærrverandi leikmenn, þann, er ollvm vill likna ok til sinnar miskvnnar koma lata, drottin varn Jesvm Krist, er þoldi pinv krossins firir hialp ok heilsv mankynsins, syndvgvm monnvm hialpandi, sinn lyð or kverkvm diofvlsins gripandi firir þann vtgang, er hann gerði með gagnfærvm ꝍngli gvðdomsins. Næst almattigvm gvði fekk enn gvðs moðir sancta Maria maklig lof a þeim degi, þviat allvm gaf vel skilia i sannri goðfysi, hversv hvn blezvt mvn nalæg vera þeira bænvm, sem henni þiona ok vita sina þvrft, hvers þeir skvlv biðia, með þvi at hvn stoð sva frami firir þessi hvsfrv, er allz sins vandræðis var vvitandi. Bætti bondi siðan goðmannliga sitt lif, komandi at siðarstv til hiartaligrar elskv gvðs drottins þionastv, sva at hann varð með allv siðlatr maðr miok grandvarr af þeim lvtvm, sem fyrr hofðv honvm firir fætr stigit i veralldarinnar framferðvm. Sv goða hvsfrv þroaðiz dag fra degi, sætliga elskandi sanctam Mariam gvðs moðvr enn hiartaligarr en fyrr, siðan þessi lvtr gerðiz.

Lꝍsnari mannkynsins drottinn Jesvs Kristr hefir einkannliga valit sinni miskvnn tvær vistir, i hverivm hann framdi mestar dasemdir til heilsv lyðsins. Þessi annvr vist er kviðr Marie eilifliga blezaðrar, i hverivm hann skryddi sik ok herklæddi manndomligv skrvði til bardaga við heiminn ok hans hofðingia. Af þessarri vist steig hann niðr a iarðriki, ok eptir tima liðinn steig hann vpp a hit helgasta tre krossins, rioðandi þat með sinvm dyrmæta dreyra, er flꝍt vt af þeim helgasta likama, sem hann tok i fyrri vist af sancta Maria. Firir þa skynsemi ero helvitzkir andar við enga lvti sva hræddir sem gvðs moðvr Mariam ok heilagan kross drottins vars, at þꝍr barv bæði gvðdominn i manndominvm, hefir ok drottinn varr einkannliga sett hialp ok elskv mannkynsins (i) þessvm tveim næst sialfvm ser. Þvi skvlvm ver gera minning heilags kross i þessarri bok, er samanstendr i iartegnvm sællar gvðs moðvr.

XXXV.

Af ungum manni[1].

Nokkvr maðr var storliga mikils hattar, bæði kyngofvgr ok at veralldligvm ꜹðæfvm fvllrikr. Bæði atti hann eignir fastar ok lꜹsar, ok var þess van, þviat hann var skipaðr valldzmaðr [ok stiornari[2] ifir morgvm lyð. Hann var ok sialfr vinsæll ok vel kendr af sinvm vndirmonnvm[3], rettviss i lagadomvm[4], hinn vapndiarfasti [maðr ok reyndr[2] i orrostvm. Margir riddarar ok kvrteisir þionastvmenn þionaðv [dagliga þessvm rika manni[5], en þo var[6] sa einn, er hann elskaði [framarr en[7] alla aðra, þviat þenna hafði hann reynt i [margfalldri dygð[8] ok dreingskap, sem siðarr ma heyra. Þessi riki maðr atti einn vngan son, þann er hann elskaði sem sialfan sik, þviat[9] hann var a efra alldri, er sveinninn var getinn. Var ok þessi einn erfingi allz rikdoms [ok avðæfa[2] eptir hans dag, let hann ok þenna svein með allri virkt vppfæða, [sva sem skemtiligaz matti verolldin af ser gera[2]. Nv kemr þar tima, at hinn riki maðr [verðr at giallda þa dꜹðaskvlld, sem engin iarðligra manna ma vndan flyia. Ok sem hann hefir sott tekit[10] ok liggr i rekkiv, kallar hann til sin fyrr sagðan riddara, er hann elskaði vmfram aðra, ok talar til hans, sem her ma heyra: „Gvð drottinn allzvalldandi, er bæði hefir i sinv valldi lif ok dꜹða, trvir ek, at[11] se með sinni haleitri vitzkv[12] sva skipandi, at ek gamall gangi skiotliga fram [almenniligar dꜹða dyrr[13]. Hefir drottinn minn ok lꜹsnari veitt mer [sva marga[14] lvta ok mikla i þessvm heimi, at ek ma storliga ræddr vm vera, at eigi hafi ek þakkat [ok ombvnat[2] sem vera[15] skilldi. Nv er þer kvnnigt, minn kæri vin, at

[1] *Trykt ovenfor S. 317—324 efter St. Her meddeles Legenden efter 655f saa langt den naar, med Varianter af E, og siden efter E.* [2] [*mgl. E.* [3] uinum *E.* [4] ok *tilf. E.* [5] [honum dagliga *E.* [6] er *E.* [7] [umfram *E.* [8] [morgum dygdum *E.* [9] *saal. E;* þat *655.* [10] [tekr sott *E.* [11] hann *tilf. E.* [12] myskunn *E.* [13] [af þessi uerolld *E.* [14] [marga goda *E.* [15] *saal. E;* ver *655.*

ek a einn sva vngan son [at alldri[1], at hann ma eigi við taka sinni foðvrleifð, helldr krefr n*a*ðsyn, at hann fai gott fostr, [en fiarlvtir hans trvliga geymslv, þar til at hann ma sialfr styra ok firir sia[1]. Þvi bið ek þik firir þa [dygð, er þv hefir mer leingi synt[2], at þv takir sveininn ok allt hans goz i þina geymslv ok vendir til hans allri þeiri hollostv, sem þv [ve(i)ttir mer bæði at fornv ok nyiv[3]." Riddarinn iattar giarna bæn hans með [hlyðni ok[1] sonnvm goðvilia. Er nv ok[4] skamt at biða, [þar til at hinn[5] riki maðr firirlætr verolldina. Tekr nv riddarinn gozit allt [ok sveininn með[1] vndir sina geymslv, fostrandi[6] með allri virkt [ok fvllkominni elskv[1].

Þat er greinanda, at [fostri sveinsins[7] a ser eīna vnga dottvr. [Þ*a*r ero nærr iamgomvl bæði sveinninn ok mærin[1]. Ok sva sem þ*a*r vaxa vpp bæði a einvm garði, leikandi ser dagliga [bæði samt[1], fellir hvart þeira sva heita ast [ok mikla[1] til annars, at hvarki matti af oðrv sia, ok eigi mat bergia nema bæði samt. Nv sem þ*a*r erv bæði .xii. vetrvm ellri, ok ganga sva fram af bernsligvm alldri, skipaz elskan þeira i millim ok vm vendiz, sva sem alldrinn vex, þviat leikrinn minkaz en likams styrkrinn *a*kaz, ok [sva framt kemr þar vm[8], at faðir ok moðir meyiarinnar [ok allt þeira hyski skilr fvllkomliga ok vndirstendr innvirðiliga[9], at þessir vngv menn elskaz [sin i millim miok[1] hiartaliga. Þvi gera þ*a*r [riddarinn ok hans frv[1] rað sin, hvernig þ*a*r skvlv [skyraz vinna mega[10] sva, at þ*a*r styggi eigi [ne hryggi[1] hinn vnga mann, en varðveiti þo [meydom dottvr sinnar firir vtan flekk ok likamliga s*a*rgan[11]. Ok kemr þar, at þ*a*r sia ekki annat rað, en gefa [dottvr sina[12] i kl*a*str, þviat þ*a*r þikkiaz skilia, at firir þann vtveg ma hinn vngi maðr eigi [styggr verða[13]. Þetta sama ferr fram, at þ*a*r offra

[1] [*mgl. E.* [2] [laungu dygd, er þu hefir mier ueitt *E.* [3] [hefir mier ueitt *E.* [4] *mgl. E.* [5] [adr *E.* [6] sveininn *tilf. E.* [7] [riddarinn *E.* [8] [þar kemr *E.* [9] [skilia fullkomliga *E.* [10] [breyta *E.* [11] [ofleckadann meydom sinnar dottr *E.* [12] [hana *E.* [13] [styggiazt *E.*

gvði dottvr sina. Ok sva sem hinn vngi maðr kemr i klavstrit, hvgsar hvn vm ok kemr skilning a, firir hveria sok faðir hennar ok moðir [mvnv við hana þannig gert hafa[1]. En með þvi at hvn er nv skylldvt til at gera gott[2], snyr hvn[3] atferðinni ok firirlitr alla heimliga lvti, elskandi sinn drottin með [sonnv ok[4] skærv hvgskoti sva framt, at innan litils tima var hvn bæði elskvt ok vegsomvt af sinvm systrvm firir lifs verðleik ok heilagleiks eptirdæmi, er hvn syndi ollvm þeim með dagligvm verkvm.

Nv sem þvilikir lvtir ero vm liðnir, er nokkvt greinanda af vnga manni, þar sem fyrr var fra horfit. Hann kemr fram ifir tvitvgs alldr, ok er mikill maðr ok sterkr. Er hann siðan i skipaðr allar þær eignir ok [iarðir, metorð ok veralldligar sæmðir[5], er honvm tæmdvz eptir [dag foðvr sins[6]. Hann er diarfr maðr ok mikillar framkæmðar, nv þegar styrkliga stiornandi vndirgefinn lyð [fagrliga halldandi ok allt annat vel skipandi, þat er hann varðar[4]. En þott hann eigi i morgv at standa[7], gleymir hann [eigi vist[8], hversv skiotliga sv fagra mær var brott gripin[9] af hans garði. Þvi kvæniz hann með engv moti, ok hvgsar optliga, með hverri list hann mvn[10] fa brott tekit meyna af klavstrinv, er nv var nvnna vorðin ok brvðr gvðs i himinriki. Einn tima byrr hann [heiman sina ferð[11] ok riðr fram til klavstrsins með vegligv forvneyti. Ok er systr spyria þat, at sva volldvgr maðr er [þagat komandi[12], ganga þær vt i moti honvm með allri[13] bliðv, ok sv systir stendr i millim annarra, sem [hinn riki maðr[14] vill giarna finna. Þegar sem hann[15] ser hana, vik(r) hann henni brott fra oðrvm monnvm ok segir sva til hennar: „Ert þv eigi sv hin sama, er mik elskaði forðvm[16] kærliga[17], segir hann.“ Hvn svarar: „Herra

[1] [muni giort hafa aa þann ueg *E.* [2] *mgl. E.* [3] nu *tilf. E.* [4] [*mgl. E.* [5] [metord *E.* [6] [faudr sinn *E.* [7] ok starfa *tilf. E.* [8] [uist eigi *E.* [9] tekin *E.* [10] muni *E.* [11] [heimanferd sina *E.* [12] [kominn *E.* [13] sinni *tilf. E.* [14] [hann *E.* [15] riki madr *E.* [16] daga *tilf. E.* [17] ok enn *tilf. E.*

minn, ek er senniliga sv, er þik elskaði ok enn elskar þik.“ Herrann segir þa: „Ek fær þat skiott profat, segir hann. Ef þv elskar mik, þa far brott með mer, ok mvn ek ganga at eiga þik, þviat allt her til þoldi[1] ek firir þina ast at kvænaz eigi, sva sem væntandi, at ek mvndi þik fa með einsligvm hætti.“ Nvnnan svarar: „Bið[2] min vm litla stvnd, þviat ek skal bva mik sem skiotaz.“ Hvn ferr nv með samþykki hins rika mannz aptr i klaustrit at bvaz til brottferðar. Marga lvti hafði hvn lagit i [sinn vana, þa sem[3] gvði vorv þægiligir, siðan hvn kom i klavstr, ok geymdi þeira dagliga. Ok þott hvn verði nv veyk i sva miklvm illzkvtima, gleymir hvn eigi iamfram gvði at þiona. Þat var vani hennar, at hvern dag sagði hvn .v. sinnvm Pater noster firir pinslarmarki drottins vars Jesv Kristz, ok þetta er hennar erindi aptr i klaustrit a þenna dag, ok þessi er hennar brottbvnaðr.

Nv sem hvn hefir vt sagt bænirnar með venivligri goðfysi, ok hvn hneigir sik firir pinslarmarkinv, rettir likneskian fram sina hægri[4] hond ok tekr brott vilit af hofði nvnnvnnar ok lætr vpp a hofvt ser. En við þenna lvt verðr hvn vdæmiliga hrædd ok ottafvll, geingr vt af kirkivnni ok segir herranvm leyniliga, at hvn ma sva bvit með engv moti brott[5] fara, nefnir dag annan, nærr hann skal eptir henni koma, ok segir sik þa mvnv bvna vera. Herrann[6] samþykkir þvi, ok þo seinliga. Skilia þau nv at sinni, ok geingr hvn aptr i klaustrit ok fram firir likneskiv[7] vars herra Jesv Kristz, framfallandi ok litillatliga[8] biðiandi, at almattigr gvð gefi henni aptr þann siðsemðarbvnat, sem hann hafði aðr af henni tekit. Ok þat veitir drottinn gvð firir sina[9] ovmræðiliga milldi, þo at hvn salvg bæði þess eigi með sva skærv[10] hvgskoti sem skilldi, þviat eigi var hiartað enn fra snvit þeiri vvinsins[11] freistni at fara brott

[1] þollda *E.* [2] Ek bid, at þu bidir *E.* [3] [vanda sinn, þa er *E.* [4] *mgl. E.* [5] ganga ne *tilf. E.* [6] þegir ok *tilf. E.* [7] likneski *E.* [8] lutandi ok *tilf. E.* [9] *saal. E;* sua *655.* [10] skiru *E.* [11] ouinarins *E.*

með herranvm, þann tima sem hann kæmi. En þo allt at einv tekr likneskian vilit af hofði ser ok [setr niðr[1] a hofvt nvnnvnni.

Liða nv heðan stvndir, þar til at sa dagr kemr, sem þꜹ hofðv a nefnt [með ser[2]. Rysr herrann eigi stefnvna, helldr kemr hann með þeim anda at gripa brott fra lifanda[3] gvði eign sina. Hefir hvn salvg visat honvm til hit fyrra sinn, hvar vorv leyniligar dyrr klꜹstrsins, at þar skilldi hvn hans biða ok siðan með honvm brott fara. Nv sem þꜹ finnaz ok hafa vm stvnd við[4] talaz, segir hvn sik enn nꜹðsynligt erindi eiga aptr i klꜹstrit, aðr þꜹ brott ferðaz. Herrann lætr þat enn leiðaz, [at hvn ferr aptr i klꜹstrit rett hins sama erindis, sem aðr var greint. Þarf her eigi lang(t) vm, þviat allar þessar greinir geraz með somvm atvikvm, sem fyrr var skrifat[5]. Kemr nvnnan sva vt i annan tima [til motz við herrann[2], at hvn er sarliga hrygg, latið vilit[6] sem fyrr, segir sik eigi bvna vera, anefnir dag hinn þriðia[7], nær hann ma hennar uitia. Þessi hindran verdr hann storliga reidr ok sver vm, at sua sem hann kemr hit þridia sinn, skal hann eigi optar gabbazt lata. Sem hann hefir brott ridit, hverfr nunnann aptr fyrir likneskiu drottins vors ok audlazt vil sinn i annann tima med bænum ok tara uthellingum. Kemr hinn þridi dagr, ok uitiar herrann sins ránfeingis, kemr i fyrr greindann stad ok bidr nunnunnar. Enn med þui at henni þikir eigi uist, huort hun fær ordlofit at segia bænirnar, ok geingr hun nu framm fyrir alltari uors herra Jesu Kristz. Mikit strid ok bardagi ok ueykleikr ok af annari halfu godr uile i þessarar konu briosti. Gudhræzla uar med henni, þuiat med aungvo moti þordi hun at snarazt suo skiott af fadmi hins fyrra brudguma, at eigi giorde hon advr hans sæmd eptir uana, þo at af annare halfu geingi nu suo fast at ueykleiki holldzins ok tilteyging ouinarins, at hun þottizt eigi annat þola mega[8]

[1] [lætr *E.* [2] [*mgl. E* [3] *mgl. E.* [4] med *E.* [5] [fara allar greinir enn sem fyrr *E.* [6] uilinn *E.* [7] *Her ender 655f.* [8] annat *tilf. Cd.*

enn giora sinn uilia. Sem hun hefir aa kne fallit .v. sinnum ok sagt drottinnliga bæn Pater noster, harmandi sinn aumleik, hneigir hun sik ok ætlar til brottferdar. Enn nu giorizt enn sem fyrr, at hinn krossfesti tekr af henni uilinn ok hylr med sialfs sins haufut. Enn eptir þetta geingr hun at þeim laundyrum, sem fyrr uoru greindar, enn herrann þar fyrir storliga mæddr af langri bidstund. Hann giorir nu skamt um, rennr i moti henne, huort sem helldr naudiga eda lostiga flytr hana heim aa sinn gard ok giorir brudlaup til hennar. Se hier, med þvi at herrann uar mikils valldz ok virdingar, ok uar eingi sa kennimadr, ok eigi helldr byskupinn, at sua væri diarfr, at um þyrdi at uanda.

Hier næst er greinanda, huersu mikinn umlestr ok aleitni systrnar i klaustrinu ueita þessari konu, þuiat þær giora sem heimskir ero uanir, ef manni gefz einn hlutr yfir, at þeir kalla allt frammferdi manzins aunguo neytt. Sua giora þessar systr, fara nu ok rangsnua aliar fyrri giordir þessarar nunnu, sem fyrr hafdi rettlatuzt uerit kollut i þeira lide, ok millum annara hluta seigia þær suo: „Siai þier hier nu, segia þær, huilikann enda falslig sidsemd þessarar konu hefir feingit. Hon syndizt uera uidhialpan þessa huss, enn er nu fallin sialf inn i glæpa grof fagnadarlaus.“ Sidan ganga þær til alltaris þess, sem fyrr greind þionustukona [1] uar uon at bidiazt fyrir. Sia þær uil nunnunnar upp yfir haufdi likneskiunnar, ok at meir grimmazt þær i moti hennar gædzku, seigiandi atli þetta allt hefir hun giort fyrir eina samann drambuise. Nu bera þær til stiga ok ætla brott at taka uilinn, enn þat mega þær eigi, þuiat huorki faa þær tekit aa hofdi likneskiunnar ne nockut uikit uile nunnunnar, fyrir þa grein einkanniiga at sua syndizt, sem þat uæri limt vid likneskiuna eda muterad i treliga natturu. Gefazt þær upp ok fa ecki at giort.

Nu er þar til at taka, at fyrr saugd ambatt almattigs guds geingr suo mikinn uillustig langann tima, at hun þionar

[1] þionustakona *Cd.*

opt nefndum herra suo sem vndir hivskapar laugmale, getandi med honum tuo syni ok eina dottr. Ok er þau bædi hafa sua leinge legit i syndinne, gioriz þat med guds milldi, er aunguann uill fyrirfarazt lata, at þau hverfa aptr til sin um sidir, sem leingi haufdu afskeidis geingit, ok at fundnu hialprædi segir hon suo til herrans einn tima med litillatu hugskoti: „Herra minn, segir hun, huersu leingi skulu uid liggia i ockrum odæmiligum syndum, nær skulu vid taka til at ottaz reidi almattigs guds, þa sem yfir ockr er komandi, ef uid bætum eigi ockart frammferdi. Ek truir, at þu munir, huersu styrkliga ok miok hardliga þu greipt mik af fadmi mins fyrra brudguma, þat er at skilia mins drottins Jesu Cristz, skapara mins ok lausnara, huerium er ek het fordum at hallda hreinlifi, enn nu hefi ek sua sarliga af brugdit minu fyrirheiti, sem uerolldin ueit ok allir munu i frasagnir færa. Ok þo at ek hafi framar misgiort enn tungu megi skyra, þa uil ek feiginn til hans nu aptr hverfa, fyrir þui ek ueit, at gud er bædi milldr ok myskunnsamr ok tekr giarna idran mina, ef ek uil til hans snuazt med sannri idran, ok i hans nafni bid ek, at þu heyrir mik, ok mun hann ockr myskunna fyrir miuklæti sitt. Allar þinar iardir ok audæfi skalltu skipta i sundr i þria stadi. Af einum þeira skalltu munklifi reisa, ok gef þat i ualld syni ockrum hinum yngra, at med audrum brædrum ser samteingdum þioni hann gudi almattkum eilifliga. Annann hlut fiarins skalltu kyrann standa lata, ok gef[1] i ualld syni ockrum hinum ellra, at hann efli rettlæti konungdomsins med logligum frammferdum, en stydie ok styrki fatæka menn guds med fogrum aulmosum. Hinn þridia part skalltu taka sialfr ok krossazt ok fara til Jorsala ok vera þar stadfastr i þionustu hins krossfesta Jesu allt til dauda, mykiandi hans reidi þess hins mikla drottins ok ogurligs einvalldzkonungs, sem fordum framdir þu i mot suo styrkua motgiord, at þu ræntir sialfann hann sinni eign. Enn ek

[1] gaf *Cd.*

ueslug ok haurmulig mun aptr hverfa til mins fyrra stadar. Ok til þess at ek idrumzt sannliga, mun ek þangat lata fara med mier dottr mina, at allir þeir sem mik uilia i nockru hneykia ok fyrir mina glæpe mier brigsla, hafe syniligt efni mik at gabba, at þar fyrir fordumzt ek eilifann hlatr ok hædiligt brigsli minna ouina."

Sem herrann hefir heyrt sua skynsamlig ord, kemzt hann uid med sannri godfyse, ok er sua framt uitiadr af sialfum gudi, at hann uill giarna fylla ok fullgiora, sem fyrst ma hann, hueria þa grein, sem nu var skominu ritin. Ok skiotliga kallar hann til sin einn byskup ok marga klerka ok adra mikils hattar menn, ok byriar sua yfirbot sinna misverka, at hann lætr gefa sier helga kross til Jorsala. Þar næst uill hann aptr skipa þat ránfeingi, sem hann greip af sinum gudi. Er nu buin sæmilig ferd fruinne, er þar sialfr byskupinn i ferd ok margir klerkar, þar er herrann ok hans fylgiarar. Er þessi ferd hin uegligzta. Ok sem litill uegr er til klaustrsins, talar fruin sua til lydsins: „Þui at dioflinum aaeggianda[1] geck ek fordum ut af þessu huse eigi almenniligt hlid, sem godir menn ok i sinum uerkum aldyggiligir, helldr um eitt port leyniligt, ok er uidrkuæmiligt, at þar gangi ek inn til yfirbotarinnar, sem ek geck ut til syndarinnar. Sua ok ef ek er maklig at taka þann sidlætisbunat hinn fyrra, skal ek hann af þeim einum þiggia, sem fordum tok hann i brott af mier." Ok eptir þetta uerpur hun af sier skoklædunum ok geingr fyrst allra manna berfætt at klaustranum ok sidann inn um þær dyr, sem fyrr greindum uier. Geingr þar eptir byskupinn, þar med herrann ok allt þeira foruneyti. Nu sem þau ero inn komin, geingr hun hinn beinzta ueg framm eptir klaustrinu, þar til er hun geingr hit beinzta framm fyrir þann signada kross, sem hun hafdi einkannliga uegsamat, ok þegar i stad fellr hun aull til iardar med sarligum styn ok geysiligum grat. Eptir þetta ris hun upp af bæninne ok litr til kross-

[1] aa eggiandia *Cd.*

ins, talandi sua med gratligri rauddu: „Heyrdu, drottinn Jesus Kristr, er sua taladir med þinum blezada munne, fagnadr er guds einglum yfir einum syndugum manni, þeim sem snyzt til idranar, þu, drottinn minn, er þoldir sua haurmuligann dauda fyrir syndugum maunnum, sem nu siaum uier, tak þu idran mina syndugrar ambattar þinnar, er nu huerfr aptr til þin med ollu hiarta uidrkomningar. Drottinn minn, tak þu mik idrandi, þuiat þu þyrmdir mier allt hier til sarliga misgiorandi i moti þinum uilia. Drottinn minn Jesus Kristr, ef þu dæmir mik makliga idran rettri, gef mier uil minn, þann er þu sialfr tokt af mier, sem ek salug uikumzt i fra þier."

Sem hun hefir sua talat, sia allir, þeir er vid uoru, at hinn krossfesti tekr af sier uilinn ok setr aa hofut nunnunne. Enn allir næruerandi menn hefia upp sinar hendr ok dyrka almattkann gud, þann sem iafnann er buinn at ueita syndugum monnum sina myskunn. Nu sem nunnan hefir feingit sva sæla uon eilifrar liknar, geingr hun godfusliga med saumnu litillæti undir þa skript, sem fru abbadis uill aa hana leggia. Ok sua sem hun er adr uordin aullum maunnum dyrdligt eptirdæmi, tekz hun aptr i safnadinn med fullum fridi guds ok manna. Dottir hennar uigdizt aa uidrkuæmiligum tima til nunnu, ok þionadi þar i klaustrinu æfinnliga med hreinum meydome, enn tok hreinlifis aumbun af sialfum gudi, þa er hun for framm af þessum heimi.

Af herranum er þat segianda, at hann styrkir klaustrid margfalldliga med storum proventum bædi iarda ok annara penninga þeim til studnings ok dugnadar, sem þar skylldu eilifliga gudi þiona, mykiandi suo helga menn guds. Ok eptir þetta fer hann brott af klaustrinu med sinu foruneyte, geymandi uel allra þeira hluta, sem fyrr uoru greindir, ferdandizt brott af lande framm til Jorsala suo sem sannr uinr hins heilaga kross, eigi minnur berandi hans blezat mark sier i hiarta helldr enn i ytra stad sins likama. Sua

sem hann kemr framm til Jorsala med margri mædu ok miklum lifshaska, uitiar hann þann stad med agætri godfyse, sem drottinn uor Jesus Kristr uar pindr, þar med sækir hann heim fædingarstad drottins uors Jesu Kristi, eigi sidr hans uppstigningarstad, farandi þar i millum. Þuilik er hans idn, medann honum liggr lif i briosti, þar til at hann sækir heim af utlegd til sannrar fodrleifdar, þar er drottinn uor Jesus Kristr sannr guds son ok heilagrar Marie drottningar lifir ok rikir med sinni modr ok aullum sinum astuinum per omnia secula seculorum.

XXXVI.

Brodir ok systir attu barn[1].

Konungr nockur var rikr ok aagætr, hann atti ser drottning ok eina dottur bædi væna ok vitra, er ver kunnum eigi nefna. Konungr þessi hafdi vndir sitt riki marga hofdingia mikils verda, enn þo var einn allra honum kæraztr, iarl at tign. Hann var reyndr madr bædi i vitrv ok heilrædi vid konungdominn, sem allt hans forellri, þvi var hann id æzsta rad konungsins i ollum vandamalum ok rikis skiponum. Dualdiz hann fyrir þa grein optliga aa konungsgardi, enn skipar sitt valld ok eign vitrum manni til forsio. Jarl þessi atti ser fru ok med henni son vngan. Þessum sinum einka syni vnni hann storliga mikit. Ok þegar sem pilltrinn var nockut vaxinn, var hann iafnan aa konungsgardi med fedr sinum. Voru þau konungsdottir bædi samt i barnleikum nærr iafngomul at alldri.

Lida nu timar suo, at bernska lætr vndan, halldaz þo leikar konungsdottur ok iarlssonar sem fyrr med fullri vinattu. Þui ris ord upp aa, at eigi muni vel vera. Þat sama ord ferr suo haatt um sidir, at þat heyrir iafnvel iarlinn fadir hans. Þui kallar hann son sinn aa tal, sem þeir ero heima aa sinum eigingardi. Hann segir suo: „Ek hefir heyrt, segir hann, þat ord af þier fara, sem eigi er

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 306—314 efter St. med Varianter af E og 233. Her meddeles den efter D 2.*

giptuligt ok tilheyrir eigindottur mins herra konungsins, ok þui vit efalaust, at þu skallt lægia þessa ofrægd, sem þu hefir sialfr reist, ok verda brott af rikinu. Skal ek fa þier skip ok fiarhlut, suo at þu megir vel fara. Ver eigi suo diarfr, at þu komir fyrr aptr, enn .iij. aar ero lidin, ok ef þu gerir suo, mun þin ogipta snuast [1]." An duol verdr suo at standa, sem iarlinn skipar, huort sem hans syni þickir liuft eda leitt. Er hans ferd or landi buin, ok hann brott ferr miok angradr bædi af skilnadi vid fodr ok enn fleiri menn. Vtan landz er hann vm .iij. aar, enn kemr sidan aptr. Gengr fadir hans vt i mot honum med fagnadi ok segir hann hafa vel gert, bidr hann nu astsamliga, at hann til geymi. Tekzt nu ungi madr i alla blidu. Sem bezt var nockurn tima, hallar aptr aa sama pall ordz ok ofrægdar med þeim konungsdottur. Hier þarf eigi langt um. Jarlinn tekr hann ordum ok skriptar honum rett sem fyrr utlegdar þinu vm .iij. aar. Eptir þau lidin kemr hann aptr ok lifgar sina ogiptu, enda utlægiz þridia sinn. I þeim hans utlegdartima hinum þridia gerazt þau tidindi heima i landinu, at iarlinn fadir hans tekr sott ok andaz. Var hann miok harmdaudi, þuiat hann var vinsæll hofdingi.

Eptir hans vtferd hugleidir konungsdottir sem vitr madr sinar radagerdir. Hun skilr, at sa er nu lidinn, er i taumana hellt milli þeira vnga manz, þui talar hun vid fodur sinn leyniliga suo mælandi: „Herra minn, segir hun, ek bid, at þier hugleidit þat, er mer tilheyrir, huersu bezt ma standa fyrir gudi ok monnum. Ek veit, þott þier hafit konungliga [2] borit, at þat ord er talat var til min ok iarlssonar, hefir komit ydr til eyrna. Nu sakir þess at ek veit þa ydra elsku til vnga manz fyrir skulld fodr hans, at þier villdit eigi þurfa honum ouin gerazt, ok i annan stad er hinn vngi madr nu geymslulaus fyrir frafall fodur hans, ser ek þetta mikinn haska ok hættu, þui bid ek ydr fyrir guds nafn, at þier gefit mer orlof i klostr at ganga, þuiat

[1] *Her er aabent Rum for nogle Ord i Codex.* [2] k'gliga *Cd.*

þa er eigi hægt at at finna minni gerd eda annarra.“ Þessi ord oll saman tekr konungrinn fadir hennar med fullri blidu, gerandi alla leid sem henni likar. Gengr hun i systra klôstr ok gæddi þann sama stad storum prouentum, ok þat meira med, at innan litils tima er hun sialf vordin suo god klaustrasystir, ok upphellt þui helga husi, at frv abbadis skipar henni valld ok rædi yfir alla sina goda hluti.

Suo er þetta gert sem gud villdi, at iarlsson vngi kemr heim af vtlegd ok spyrr oll saman þessi tidindi. Werdr hann sleginn hier af þeim harmi, sem eigi ma segia. Eingan hlut hirdir hann at sia edr elska af sinni fodurleifd ok fullsælu, gengr fram med angri ok hefir engar nadir, þuiat allt veralldar lif er honum leitt, sidan hann misti einnar konungsdottur. Þat verdr efst i hans hugsanum, at þat sama rad mvni hann taka sem konungsdottir, þickir þat hellzt huggan at likiaz henni. Suo gerir hann, skipar sina fodrleifd ok veitir mikit þurfundum, gengr sidan i suartmunka klostr, ok offrar þangat mikinn fagnat. Þann veg styrir hann til um sina klôstragongu, at þessi tuô klôstr standa miok nærri, þat er hann er i ok konungsdottir. Gioriz hann brodir eptir tima ok er hlydinn abota sinum. Aboti leggr honum ok þa huggan framar enn odrum brædrum, at hann hefir einn smasuein hia ser til þionustu. Suo var hattat landzleg(i) milli klostranna, at þau skildi skogr nockr miok þyckr, ok aa þenna skog at ganga til lettis bidr brodir iarlsson sinn abota, ok hann veitir honum þat aurliga, þuiat hann var bædi vitr ok godgiarn, greinandi huersu sa madr matti rettliga þiggia sæmilig orlof, sem hann var kominn i klaustr or fullsælu.

Einn dag fyrr enn at vana hefir brodir sik vt af klôstrinu fram aa morkina. Gengr sueinn hans med honum. Ok er þeir koma naliga halfsottan veg milli klaustranna, segir brodir til sueinsins: „Þu skallt gera minn fullan trunat ok segia ongum manni, medan þu lifir. Ek vil senda þig til klaustrs systranna, ok er þu finnr rædiskonu, seg

henni, at suo heitandi madr bidi i þessum stad ok vill giarna finna hana. Ok ef hun ferr, sem ek væntir, vil ek, at þu bidir hennar aptrkuomu þar at klôstrinu.“ Sueinninn ferr, gerandi þetta bod, sem nu var greint. Ok er guds ambatt konungsdottir heyrir þetta, verdr hun miok hrygg ok spyrr sueininn, huat hann mvn vilia. Enn hann segiz eigi vita. Sidan gengr systirin i kirkiu signadrar sins fulltrua blezadrar Marie guds modur, tiaandi henni med knefalli þetta eyrindi, ok allt aa hendi felandi. Eptir þat gert gengr hun vt af klostrinu aa morkina, ok sem fyrst matti, finnaz þau brodir. Ris hann vpp i moti henni med veralldar blidu. Ok er hun skilr þann hátt med honum, sem eigi er ritinn i klaustramanna logum, spyrr hun at eyrendum. Hann segir liosliga, at eigi er um gott at tala, bidr hana minnaz fyrri vinattu ok samþyckia sinn holldligan vilia. Hun tekr þetta fyrir honum suo beiskliga, sem gud lærdi hana eptir ordum sinna bodorda. Hann stendr aa þui fastara, vottandi sik alldri æfinliga sidan skulu onadir gera, ef hun gerir nu hans vilia. Nunnan talar þa: „Gud virdi þann eymdartima ok ogiptu, er yfir ockr er kominn, at vid skulum vitandi ok siaandi hlaupa i loga heluitis fyrir ockarn glæp. Enn nu ef ek læt at þinni bæn, þa suer mer þann eid, at eptir framdan þinn vilia skalltu gera þat, er ek bid þik.“ Aan duol suer hann þetta. Ok eptir gert þeira verk segir nunnan suo: „Nu skalltu fa þier graftol, brodir, segir hon, þuiat þu ert sterkr madr, skalltu gera grof hier rett i iord nidr, sem vid hofum verit.“ Hann suarar: „Huat skal þessi grof?“ segir hann. Hun suarar: „I þessi grof skalltu iarda mik kvika, þuiat þuilikr fagnadr hæfir ockrum odæmum.“ Sem hann heyrir þetta uppkast, skelfr hann allr ok piprar, framar enn segiazt megi, vottandi sik þetta med ongu moti gera mega. Hun særir hann þa fyrir sialfs hans svardaga, ok at honum þrongvir med vitrleik, segir at honum skal eigi annat hlyda. Hier kemr, sem gud drottinn virdi, at hann giorir þetta erfidi,

setr hana sidan hier nidr ok eys hana molldu med suo miklum trega, sem guds almattr syndiz, at hann sprack eigi af harmi. Ok adr en skildi þeira sidazta vidmæli, bydr hun honum at grafa til hennar aa sama vikudegi at lidnum .xii. manudum. Eptir suo talat fyllir hann grofina, ok setr efst yfir þa vallartorfu, er hann hafdi fyst grafit, at sem sidzt skylldi nyvirki aa sia.

Sem hier er komit, setzt hann nidr miok hryggr ok riodr. Ok aan duðl at ouðru kemr fram or morkinni skosueinn hans, heilsandi upp aa hann. Brodirinn litr vid honum miok styggliga ok spyrr, hui hann var suo diarfr, at hann for fyrr af klostrinu, enn hann baud honum.“ Sueinninn suarar: „Meistari minn, segir hann, styggiz eigi aa mik, þuiat ek hefir gert yduart bod i alla grein, þuiat eigi for ek fyrr af klostrinu, enn systirin var heim komin, ok þat hafdi ek eigi at sogu, helldr sa ek hana minum augum.“ Brodir sem hann heyrir þuilik ord ok vndarlig af sueininum, þagnar hann ok kann engu suara. Snua sidan heim aptr til munklifis. Ok er suo vordit, at brodur er nu eigi betra i hug enn fyrra dags, er hann for heiman. Lida hedan dagar, fara menn milli klostra, ok er eingi kvittr eda kurr af nockurri nyiung. Vndrar brodir þat geysi miok, at af brotthuarfi suo tiginnar konu skulu systrnar enga frett eda leit gera. Huat er leingra, enn lida næstu .xii. manadir, ok er allt kyrt ok tidindalaust. Er brodir allan þenna tima optar i grat enn gledi, sem hann hafdi til verkat. Nu sem kemr jafnlengdardagr fyrri tidinda, tekr brodir orlof vndir þeiri aasyn, sem hann vili spazera. Hann hefir eitt graftol vndir kufli sinum ok lætr engan suein at sinni ser fylgia. Kemr hann fram i skoginn, ok gengr at hid beinazta þeim sama stad, þuiat hann hafdi merkt hann skyrliga. Tekr hann graftolit ok setr upp eina paltorfu. Ok þegar sem hun er vppi, þickir honum sem holt se undir, ok iafnskiott heyrir hann skyra manzrodd or grofinni suo mælandi: „Graf þu varliga, segir hun, þuiat ek lifi.“ Þessa rodd

kennir brodir konungsdottur vera, ok þat med, at hana bar miklu nærr honum ok ofar i grofinni, enn hann hafdi sett hana i fyrstu. Þui verdr hann bædi hræddr ok feginn. Roddin talar þa i annat sinn: „Eigi skalltu hrædaz, þo at þu heyrir til min, þuiat aan sionhuerfing er ek lifandi madr. Vik fra molldvnni hogliga, ok rnvnt þu þa giorr sia, huat almattigr gud lætr (ser) soma.“ Brodir styrkiz nu ok hreinsar ofan af grofinni. Er þui likazt, sem þar se huolf eda hus vndir. Hier sitr nunna heil ok kat, ok hefir meybarn i skavti, suo vngt sem þriggia manada. Ma nu eigi ordum skyra, hverr fagnadr geck i brodurins hiarta af biartri syn suo haleitra stormerkia. Stendr konungsdottir þa vpp, ok hefir suo þokat i haleika grafarinnar, at hun aa litinn grada vpp at ganga, adr hun stigr fæti aa hreina iord ok grasi vaxna.

Verdr þar mikill fagnafundr, ok nu meirr af guds halfu enn manndomligrar blidu. Segir konungsdottir þa, at allzvalldandi gud ok hin agæta hans modir Maria hafa gert med henni sina myskunn ok gefit henni lif i godri huild allan þenna tima aan likams fædu moti manz natturu: „fæddi ek þetta barn at lidnum .ix. manudum eptir kvenna sid, er vid gatum sarliga i ockarri navistu.“ Hier i mot segir brodir henni, at suo vndarliga hefir sa timi gengit, at engi madr hefir at henni spurt edr leitat. Eptir þuilika hluti sagda falla þav bædi aa kne til bænar, þackandi almatkum gudi ok hans modr Marie alla þa milldi ok myskunn, er þau hofdu framit i þessu mali. Eptir þat gert segir nunnan suo til brodr: „Nu skallt þu fara heim til klaustrs þins, en ek til mins klôsturs, ok giorum einn veg bædi, at eigi leynum vid iarteignum guds til hulningar ockar(s) kinnroda. Seg abota þinum fall þitt, ok gack undir med godum vilia alla þa skript, er hann leggr þier, til þess at drottning Maria fai þui hærri lof af hverri tungu. Ek skal fara med dottur mina til frv abbadisar, at hun megi þui giorr sia, hversu henni byriar mik at pina eptir

logum heilagra fedra.“ Sem allt er vti þeira vidtal, miklu lengra en hier stendr skrifat, skilia þau, ok vendir huort til sins munklifis. Er nu brodir fullr af idran ok gerir hueria grein, sem adr var skrifat. Systir geck med nyia dottur aa fund abbadisar, fellr fram iatandi sinn glæp ok beidiz lausnar. Frv abbdis kann engu svara, þuiat su færir henni barn ok kuezt eiga, sem hun hugdi hreinazta systur ok bezta i safnadi. Ok er þat eigi vndarligt, þo at diupleiki þuilikra guds verka verdi dimmr þvi hiarta, sem enn er lukt i daudligum likam. Langt er at greina serhveria hluti, er taladir voru aa þeim kapitula, adr menn fengi nockurri grein aa komit, hversu meistarliga frv Maria hefir nu enn eptir vana þessu mali til vegar vikit. Nu þuiat greindr var malavoxtr nunnunnar, þarf þat eigi at segia i annan tima. Enn hier aa moti leggr frv abbadis þa nylundu, at allan þenna tima hafa þær systurnar haft hinv roskuztu radakonu, ok hugdu vera þa somu, sem nu vottar sik vm næsta aar i iordu setid hafa ok barn eiga.

Nu þott eigi se langt skrifat, ma hver madr hugsa, hversu guds þionar i þessum munklifum mundu samfagna saarum saudum til hiardar af villistigum aptr komnum med hlydni ok taarum vndir bodi ok banni sinna formanna. Suo lifgar þu, signud modir, margan villtan i herfiligri hrapan, skipandi aptr i fadm heilagrar kristni sonar þins, enn leidir sidan af dyblizu til lifandi manna [1] iardar at sia þann eilifa guddom aan enda, er hana ualldi ser til modr ok musteris, rikiandi ok aullu styrandi per infinita secula. Amen.

XXXVII.

Suo er lesit.

(Trykt ovenfor S. 314—317).

XXXVIII.

Capitulum.

(Trykt ovenfor S. 298—302).

[1] *Her ender Legenden i D2; Slutningen er tagen af E.*

XXXIX.

Fra abota ok brædrum.

Suo seigir heilagr Gregorivs Tvronensis erchibyskup, at i Jorsalaborg stendr eitt munklife, þat sem helgat er guds modr Marie, þar er mikill munkasamnadr þionandi undir abota. Einn tima ber sua til i sogdu klaustri, at hueite þrytr sakir hallæris ok allann annann uiduæriskost sua giorsamliga, at sialfir brædurnir hafa aungvann uiduæriskost tvo daga. Sem hier er komit, ganga brædr fyrir abota ok segia sua: „Ydr se kunnikt, fadir, at tuo daga haufum uier aunguann mat haft, ok med þui at uier erum mannligrar ostyrktar, þolum uier eigi leingr sua buit, ok þui giorum uier ydr þria kosti med litillæte. Sa er hinn fysti, at þier gefit oss mat, sua at uier megim lifa; saa er annar kostr, at þier gefit oss brottferdar leyfi af klaustrinu, ath uier leitim oss i adra stade lifs næringar. En ef þier uilit huorngann þenna, þa er saa hinn þridi, at uier munum brott fara utann ydart ordlof, at uier farimzt eigi af hungri ok vesolld, sem nu horfizt aa.“ Enn sia godi madr abotinn hefir allt sitt traust i gudi ok svarar brædrum med hoguære: „Hui skulum uier skelfazt i þessum hlut, þott fyrir uorar syndir gangi oss eigi allir timar iafnblidir, ok þui er eigi af annare halfu hrygdar efni, at þat er omatturligt, at hveitid þrottni endaliga i þeirar munklife, sem lifsædi bar framm af sinum kuide, aullum trulyndum monnum til hialpar ok myskunnar i þessum heime. Þui skulum uier bidia, brædr minir, med godfusum hugskotum, at hun eilifliga blezut myskunne oss sinum aulmosum.“

Brædr þiggia þenna kost, sem aboti giordi, þo at hann uæri eingi af þeim, sem i fyrstu voru uppkastadir. Fara nu til bænar ok uaka alla nottina med ymnum ok lofsaungum. Um morguninn sem lysir, finnazt allar kornhlaudur klaustrsins sua truliga stappadar ok uel fylldar med stinzta ok hreinazta hueite, at uarla matti hurdernar upp færa. Taka nu brædr þessa uist, sem þeim uar af gudi send, giorandi

uorum herra Jesu Kristo ok hans millduztu modr margfalldar þackir.

Eptir morg aar lidin ber enn sua til i saugdu munklife, at brædr hafa aunguann uidværiskost, ok koma þeir þa enn til abota ok seigiazt uilia uist hafa. Aboti suarar miok enn sem fyrr: „Uakim uier ok bidium drottinn uorn ok uora fru, at þau ueite oss myskunn, ok þike mier uisa uon, at uier þiggium.“ Sua giora þeir, liggia frammfalluir aa golfi alla nottina i gegnum, uakandi ok hiartaliga bidiandi, at gud drottinn se þeira fatækt myskunnandi. Ok um morguninn sem þeir sofna eptir ottutidir, kemur guds eingıll at læstum laasum ok leggr storliga mikit gull nidr aa alltari, þat er aboti les saman um morguninn, gudi þacker giorandi ok hans signudu modr. Kaupir hann sidann nogligar uister med þui gulle hinu sama ok nærir sua sina undirmenn med heilugu faderni. Eigi er undarligt, þo at sæl Maria guds modir gefi sinum þionustumonnum nogliga uist fyrir utann sueita ok erfidi, er aan karlmannligu saade gat son, sua fyrir burdinn sem i burdinum ok eptir burdinn eilifliga mær uerandi.

Hier med segir hinn same byskup enn til sæmdar vorre fru annann hlut, þann er audsyniliga birtir ok uerolldinne uel kunnikt giorir, huersu uerdleikar hennar ero med almattkum gudi yfiruættis haleitir. Hann uottar sik þvi byskupinn eigi varazt hafa at bera helgann dom vorrar fru sancte Marie aa sialfs sins likama, þann er luktr uar i gvlligum krosse med uandvirkligum umbunade. Nu einn dag sem uirduligr herra Gregorius erchibyskup giorer sinn veg ok ber þann blezada kross sier aa halse, skamt ifra sier hann, huar laufskaale eins fatæks manz leikr i einum loga. Enn hann salugr ber til uatn æ sem tidazt med konu sinne ok sonum, ok ætlar at slockua, enn þat uerdr med aunguo moti, þuiat elldrinn gleypir laufit ok suelgir uatnit. Byskupinn sier þenna haurmungarhlut ok sampinizt miok hinum fatæka, tekr þat rad, sem vel dugir, at hann

dregr gullkrossinn upp undann klædunum ok setr i mote elldinum. Enn þegar i stad fellr loginn sua giorsamliga nidr i faulska i auglite heilags domsins, sem alldri hefdi þar brunnit.

Enn segir hinn same byskup adra iarteign af heilugum dome uorrar fru. Ek sa, seigir hann, einn mann Johannem at nafne, þann er for pilagrimsferd heimann af Gallijs til Jorsalaborgar. Þessi Johannes uar likþrar, uæntandi at almattigr gud mundi nockura myskunn aa giora hans male, ef hann færi til Jorsala ok vitiadi heilaga stadi. Ok sem hann kemr til Jordanem framm i þann stad, er uor herra Jesus Kristr var skirdr, dvelzt hann vid aana fullt aar i samt, ok þuætz iduliga i þui blezada uatne, er drottinn uor helgade, allt þar til at brott flyr aull hin fyrre likþra, enn hrein hud kom i stadinn. Nu sem hann hefir feingit heilsu ok marga heilaga stadi kannat, fysir hann aptr at huerfa til sinna odala, ok uill koma til Romam i aptrferdinne. Hann hefir med sier af Jorsaulum heilagann dom uorrar fru sancte Marie luktann uandliga i litlu skrine. Nu sem hann kemr hingat vm hafit til Italiam, fer hann vm eina eydimork sua þyckua ok langa, sem honum horfir til mikils uoda, þui at þar hlaupa at honum reyfarar ok ræna hann hueriu snitte. Skrinit taka þeir af honum hart ok hermiliga, þuiat þeir ætla, at hann mune þar hafa vardveitt i penninga sina. Enn sem þeir luka upp, liggr þar i heilagr domr uorrar fru, haleitare enn nockut agætazta gull aa iardrike. Spellvirkiunum synizt þat ecki femætt vera, ok reidazt þessu akafliga, leggiandi glæp aa ohapp ok illmennzku fyrir bannsetta oueniu, þeir sla pilagriminn sua hart, at þeir hyggia hann daudann uera, enn uerpa heilugum dominum i elld brennanda, fara sidann brott til sinna illgiorda. Enn er þeir eru brott farnir, raknar pilagrimrinn uit, ok þegar sem hann fær nockrn skilning, hugleidir hann, huersu mikils hann hefir mist, ef spelluirkiarnir hafa brent helgann dominn. Þui fer hann aa fætr ok leitar framm at elldinum, ef nockurs

kyns eptirleifar eda ausku mætti hann finna af helgum dominum. Enn er hann kemr framm at elldinum ok glodunum, ser hann, at heilagr domrinn liggr heill ok osakadr yfir glodunum, sua at eigi var nockrs kyns aa runnit þann þurra linskauta, sem at uar utann, ok eigi uar þui likt, sem hann lægi aa brennannligri skepnu, helldr sem hann væri huldr einshuerre voku, þo huergi doggadr eda fleckadr. Pilagrimrinn almattkann gud lofandi, med hinum mesta fagnadi saman lesandi, sidann leid sina farandi, heill ok osakadr heim til Galliam komandi med arnadarordi blezadrar Marie drottningar, morgum agætum monnum seigiandi, frægd ok fegrd þessarar iarteignar greinandi. Sua frelsi oss heilug Maria guds modir fra allri pinu ok bruna heluitis, sem hun uardueitti sinn helgann dom obrunninn. Þat ueiti oss sannr gud drottinn Jesus Kristr lofligr ok dyrdligr, i sinu velldi rikiandi ok alla hluti styrandi per omnia secula seculorum. Amen.

B[1].

Her seghir fra einum abota er guds modir veitti iartegn.

Sva segir heilagr Gregorius Turonensis borgar, at i Jorsalaborg stendr eitt munklifi, þat er helgat var várri fru guds modur. Þar uar mikill samnadr munka, er þeonadu undir sinn abota. Einn tima berr sua til at sogdu klaustri, at hueiti þrytr sakir hallæris ok allan annan viduæriskost um .ij. daga. Sem her er komit, gengr rádsmadr fyrir abota ok segir sua: „Ydr se kunnigt, fadir, at .ii. daga hafa brædr ònguan mat haft, ok med þui at uęr erom mannligrar natturu ok vstyrkrar, þolum ver æigi lengr sua buit. Ok þui gerum ver ydr þria kosti. Sa er einn, at þer gefit oss mat, sua at uęr megim lifa vid; sa er annarr, at þer gefit oss brottfarar leyfi af klaustrinu, at ver leitim oss i adra stadi lifs næringar. Ef þer uilit huarngi þenna, þa munum vęr þo i brottu uerda utan yduart orlof, at ver fyrirfarimz æigi af hungri.“ Enn sea godi madr abotinn hefir allt sitt traust undir gudi ok svarar brædrum med

[1] *Samme Legende efter 233.*

hogueri: „Hui skulum ver skelfaz þegar, þo at oss gangi æigi allt sem blidaz fyrir syndir varar, þui at þat er umatuligt at hueiti þrioti einkannliga i þeirar munklifi, sem lifs saad bar af sinum kuidi ꝍllum truandum maunnum til eylifrar hialpar ok miskunnar i þersum heimi. Þui skulum vær, brædr, bidia med hreinum hugskotum ok godfysi, at blezud guds modir miskunni oss sinum olmosum." Brædr þiggia giarna þenna kost abotans, þo at engin væri af þeim, sem þeir hofdu upp kastad. Falla nu til bænar ok vaka alla nattina medr ymissum lofsôngum. Enn vm morgininn sem lysir, finnaz allar kornhlodur þessa klaustrs fullar ok stappadar med hinu stinnazta hueiti, sua at varla matti hurdum vpp luka. Taka nu med fagnadi þersa uist, er þeim var gefin af gudi, þackandi honum ok hans sætuztu modur þetta sem allt annat gott, þat er hon ueitir, per omnia secula seculorum. Amen.

XL.

Af likneskiv.

(*Trykt ovenfor S. 252—254*).

XLI.

At illfusum gydingi.

(*Trykt ovenfor S. 254*).

XLII.

Fra audrum gydingi[1].

I fyrr nefndri borg Miklagarði er sagt, at einn avðigr maðr atti herbergi ok marga goða gripi i sinv hvsi. Þar var inni likneskia varrar frv sancte Marie drotningar, þviat hinn riki maðr dyrkaði almattigan gvð, trvandi fastliga, at gvð drottinn ok hans sætasta moðir mvndi honum við hialpa i allvm sinvm nꝍðsynivm. Þat bar til einn dag, sem hann var hia sinvm fiarlvt i sagðv herbergi, at þar liop inn gyðingr einn. Ok sva sem hann sa varrar frv likneski, spvrði hann, hvers liking þar væri, þviat hann sa, at hinn

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 255—256 efter St. med Varianter af E. Her meddeles den efter 655g.*

kristni maðr hafði þat virðvliga sett. Hann svaraði honvm: „Þat er likneskia Marie drotningar moðvr Jesv Kristz, at bæði er drotning himins ok iarðar, en hennar son er bæði gvð ok maðr.“ Þegar sem gyðingrinn heyrði getið Marie, rann hann til likneskivnnar ok bar hana brott or hvsinv, ok for siðan til skalhvs ok kastaði firir aptan tre. Gyðingrinn settiz þar vppi ifir, sendandi þann vreina sins kviðar skatt, er vt gekk af hans fvlvm eptra lvt, ofan a likneskit, sꝍrgandi þat með sva mikilli svivirðing, sialfvm ser þo til eilifrar fordæmingar ok sinvm fylgiarvm til glæpiligrar vmennzkv, sem skiott birtiz a sialfvm honvm. Þviat eptir þessa glæpzkvfvlla hvndz gerð helldr en mannz hvarf hann allr i brott, sva at (hann) fannz alldri siðan. Þat hafa menn firir satt, at fiandinn mvni gyðinginn dregit hafa með ser til helvitis. Siðan forv kristnir menn at leita likneskiv varrar frv sællar gvðs moðvr, ok fann einnhverr kristinn maðr hana ok tok vpp með goðfysi, skiotliga til vatz berandi ok vandliga þvandi, sem hann kvnni bezt. Siðan bar hann hana með allri sæmð til Mariv kirkiv, er stoð i borginni, hvar hvn er siðan af trvlyndvm monnvm ok gvðs astvinvm ok hans sætastv moðvr dasamliga dyrkvt. Þessi likneskia sveitiz optliga viðsmiorfi, siðan sagðr atbvrðr varð, ok verða þeir menn heilir sotta sinna, er af þvi viðsmiorfi bergia, at veitanda herra varvm Jesv Kristo, þeim er lifir ok rikir vm alldir allda. Amen.

Nv hafa heyrðz vm stvnd þriv hrygðarsamlig eventyr af likneskivm blezaðrar himinrikis drotningar ok hennar ynniligsta sonar heimsins græðara, hver þo ero miok dasamlig i sialfvm ser, vandvm monnvm til viðvorvnar vþægiligra ok eigi skynsamligra meðferða gvðligra takna ok hans heilagra manna, en goðvm monnvm til vppkveykingar fvllkominnar astar við sinn lꝍsnara ok hans milldastv moðvr ok hina skærastv mey, dyrastv drotning, ynniligstv brvði, er sva miskvnnsamliga sem liknsamliga, haleitliga ok dyrðarsamliga snva fiandans þionastvmanna illvirkivm, at þꝍr verða

gvðs astvinvm til taknsamligra lækninga sva andar sem likama iafnliga. En nv til vpptendranar gleði andaligrar eptir frasagnir ryggiligar skvlvm ver heyra gleðilig eventyr af gvðs moðvr likneskivm, þar sem bæði skemta ond ok likama.

XLIII.

Af egiptzkvm munk[1].

Sva berr til a nokkvrvm tima, at einn egiptzkr mvnkr for viða vm heilaga staði, eptir þeima hætti sem pilagrimar ero vanir, ok vm siðir ferr hann allt fram til Siriam ok til þeirar borgar, er Damascvs heitir. Þessi er sv Damascvs, er Saulvs reið til forðvm, ok var af baki felldr vtan borgar með himneskri rodd, ok siðan vppreistr ok snvinn i Paulum með gvðligri miskvnn. Nv sem broðirinn kemr at borginni, er sva siðla vorðit, at hann ma eigi samdægris þar inn ganga ne herbergi taka, ok þvi leitar hann ser herbergis vtan borgar vm kvelldit. En nokkvr hvsfrv agætis siðsom, ok ottaðiz gvð, tekr þenna mvnk i sitt herbergi með venivligvm goðvilia ok astriki, er hvn tæði morgvm oðrvm fatækvm ok vtlendvm með goðmannligri gestrisni. Ok sem hann dvelz þar vm nottina, tala þar broðirinn ok hvsfrvin marga lvti sin i millim af gvðs lofi ok goðvm lvtvm, ok i millim annarra lvta talar hvn sva hvsfrvin: „Ek bið þik, broðir minn, segir hvn, at i morgin takir þv sva mikla peinga af minv gozi, sem okkr syniz skynsamligt, ok hafir með þer i Damascum. En með þessvm peingvm skallt þv kavpa mer likneskiv heilagrar gvðs moðvr Marie, hvart sem þv vill, þa sem aðr er smiðvt, ef þer syniz fagrliga vorðin, ella lat þv penta eptir þeim hætti, sem gvðs moðir vill kiosa mer til handa.“ Broðirinn iattar þessv giarna. Ok er morginn kemr, tekr hann við fenv, heilsar siðan a hvsfrvina ok biðr hana gvðs þokk hafa firir viðtokvna. Hann kemr i borgina ok slær kavpi við einn pictur agætan, at i

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 256—259 efter St., med Varianter af E. Her meddeles den efter 655.*

verð þessarra peinga skal hann penta likneskiv varrar frv með allri vandvirkt ok goðvilia.

Eptir marga daga liðna, sem broðir hefir dvaliz i borginni at sinvm erindvm, kemr hann til pictvrsins ok beiðiz at hafa smiðit vt, ok þat er til reiðv, þviat nv er likneskian bvin, sva fagrliga vorðin, sem allir menn vndraz, þeir er sia, ok sialfr meistarinn vndrar mest, hvi hann hefir verit miklv hagari a þetta en nokkvt annat smiði. Likneskian var pentvð a slettri tabvlv eptir siðveniv þeirar þioðar. Nv með þvi at þessi likneskia var vorðin miklv meira agætisverk, en nokkvrr maðr þættiz þvilika hafa set, talar hann broðirinn sva i hiarta sinv, at þessi se vorðinn miklv betri gripr, en þeim peingvm iambioði, sem frvin kostaði. Heðan af verðr hann sva hormvliga tælldr ok svikinn af vvinsins fortolvm, at hann firirman frvinni at eiga skriptina, ok dictar hann þat i sinvm hvgrenningvm, at þessa likneskiv[1] skal hann með ser hafa, en senda hvsfrvinni annattveggia peinga sva mikla, sem hann tok, ella þa likneskiv at eigi se betri en peingarnir. Með þvilikvm hvgrenningvm ætlar hann vt af borginni. En þess er eigi kostr, þviat hvert þat borgarhlið, sem hann kemr at, er sterkliga aptr streingt, með þeim hætti at honvm syndiz þar hvervetna slettr mvrr, sem aðr vissi hann, at hliðin hofðv verit. En þvi vitiaði hann margra borgarhliða, at hann villdi giarna eigi þvrfa at ganga vt vm þat port, sem fyrr hafði hann inn geingit ok næst var frvinnar herbergivm. Ok sa gerðiz þo endir a þessv mali, at oll onnvr borgarhlið ero honvm bonnvt af gvði ok sælli Marie, vtan þat eitt, at hann villdi sizt, at honvm veri lofat. Ok er hann ser þvilikar iartegnir ok ifirvættis miskvnn almattigs gvðs, at hann drottinn milldr vill vikia honvm helldr fra sinv ranglæti með syndvm stormerkivm ok mivklæti helldr en hirta hann snarpliga með fvllv rettlæti, þessa aminning takandi með þakklæti. Her með hverfr hann aptr til sialfs sins ok

[1] likneskia *655*.

iðraz hiartaliga sinnar agirni. Geingr nv fram vm portið ok til herbergia frvinnar, segir henni allt hit sanna af sinvm ferðvm, berr siðan fram likneskivna ok biðr miskvnnar. Hvsfrvin tekr feginsamliga við likneskiv varrar frv eilifliga blezaðrar mey(iar) ok moðvr Marie drotningar, er hvn elskaði ok dagliga þionaði, mikiliga dyrkaði ok fagrliga lofaði, moðvr milldi ok miskvnnarinnar, með hiartaligvm hita astarinnar, en gefr mvnkinvm blið orð ok biðr hann fara fagnaðarsælan. Skilia þaꜹ siðan með vinattv, ok ferr broðir heim til sinna lvta.

En til sæmðar ok virðingar allzvalldanda gvðs ok hans sætastv moðvr blezaðri Marie drotning, er enn skrifanda nokkvt af þessarri likneskiv, sem stendr i frvinnar herbergi, en broðirinn syslaði i Damasco at geraz skilldi. Einn dag sem hvsfrvin stendr frami firir skriptinni með reinvm bænvm ok goðfvsv hvgskoti, ser hvn, at hin hægri geirvartan er blasin vpp a tabvlvnni sva sem i bolv voxt, ok grvnar hana nærr i fyrstv, at þat mvni vera af lesti pentarans ok vdygð. En þetta profaz siðan allt oðrvvis, þviat briostit vex a likneskivnni, ok þar fram af flytr hit skærasta viðsmior, þat er með gvðs miskvnn birtir blinda, hressir hallta, reinsar likþra, græðir hverskyns sivka menn. Er þar siðan fagrliga vmbvit ok fest vndir eitt sæmiligt glerker, sem viðsmiorit niðr drypr. At heyrðvm þvilikvm lvtvm biðivm ver allir, bræðr minir kærastv, at hin dyrliga mær Maria steypi viðsmiorfi sinnar astar i var hiortv, at með þvi smvrðir ꜹðlimz ver eilifliga at verða hennar vinir mikiliga, i vendaligt sæti skipaz, i himneska dyrð setiaz ok til betra þroaz, hvar ver megim ꜹðlaz sia valld ok virðing heilagrar þrenningar, hverri er sæmð ok eilif dyrð vm vendaligar veralldir.

XLIV.

Af dyrd likneskiu[1].

Sva er sagt, at eitt mvnklifi með miklvm mvnkafiolda

[1] *Denne Legende er trykt ovenfor S. 259—260 efter St. med Varianter af E, her meddeles den efter 655.*

i reglvligvm lifnaði hreins skærlifis stendr a fialli þvi, er Tvmba heitir, þar er Mikals kirkia hia mvnklifinv. I þvi mvstari var likneskia varrar frv gvðs moðvr sancte Marie sæmiliga með tre formerat a þann hatt, sem drottinn varr sæti i kniom henni ok væri dvkr sva sem af silki breiddr ifir hofvt þeim. I sogðvm stað komv opt reiðar storar ok elldingar, ok einn tima kom sva ryggiliga til efnis, at kirkivna lavst, sva at hvn brann oll, ok hvert þat herbergi, sem þar stoð nærri vinbergis. En fyrr sogð likneskia hinnar dyrðligastv drotningar var heil ok vskodd, sva sem elldrinn hefði hana ottaz, tynandi allri sinni grimdar nattvrv sva framarliga, at eingis kyns reykiar þefr eða elldzbrvna litr hafði helldr snortið sagðan dvk en sialfa likneskivna, slikt sama fotstallinn, er hvn stoð a. Lystv mvnkar þeassrri iartegn, ok lofaðv allir gvð, er heyrðv. Þat var viðrkæmiligt ok vel trvanligt, sem birtiz i sagðv stortakni, at þessa heims elldr þyrði eigi snerta þeirar likneskiv, sem bæði var rein mær i hvg ok likama, flekklavs með allvm greinvm af hverivm sem einvm brvna veralldligra girnda. Nv sem gvðs moðir sancta Maria verndaði sina likneskiv, sem ver sogðvm, af þeim elldzbrvna, gefr oss fvllkomliga skilia, at ser þionandi menn ma hvn avðvelldliga frialsa af eilifvm elldi. Þvi sem iðvligast verandi, i hennar þionastv standandi, at hvn se oss þat veitandi, sem ver ervm mest þvrfandi, sem alla lvti er faandi ok af sinvm sætasta syni þiggiandi, þeim er lifir ok rikir með feðr ok heilagvm anda vtan enda. Amen.

XLV.

Fra klerk einvm.

Sva er skrifat, at einn klerkr var liotr miok i siðferði, þviat hann kallaðiz klerkr [at nafni[1], en var [i sinv lifi[1] hinn mesti ribballdi. [Siðsemdar þionastv hafði hann, en var ogrliga langt i brott fra verkvm siðsemdarinnar, savrlifi holldzins let hann þiona lavsleika hvg(arins)[2]. Sa uar uani

[1] [*mgl. E.* [2] [*mgl. E; med Ordet* hvg *ender 655g.*

þessa auma klerks, at hueria nott sem adrir menn uoru i suefni, ris hann upp ok fer aa einum bate yfir þa modu, sem fiell hia stadnum. Þat uar erendit, at hann for til sinnar frillu ok framdi med henni saurlife. Nu þott hann uæri sua fyrirlitligr i sinu frammferdi, uar sa einn godur hlutr, er hann hiellt dagliga ok geymdi med mikilli stadfesti, hann las huern dag tidir sællar guds modr Marie, huort sem hann var heima eda i audrum staudum.

Nu ber suo til eina nott, sem hann hefir fullgiort þat illa uerk ok fer aptr um aana, at upp ris sua mikil allda med ofuidri, at hun synir skyrann dauda þeim manni, sem þar er staddr aa litlum bate. Hiedann af hrædizt klerkrinn odæmiliga, þviat hans hugr er skelfdr ok alla uega þraungdr med tuifalldre uesolld. Samuitzkan asakar hann ok seigir, at fyrir glæpi hans mvne hann taka eptir daudann eilifar pinur. Nu þott hann væri miok þraungdr, tekr hann þat rad, sem honum matti bezt gegna, at hann idrazt umlidinna lasta ok glæpa, upp til himins litande, þuilik ord med tarum segiandi: „Heyrdu, einslig hialp ok skyling uesalla manna, næring aumra manna næst almattkum gudi, hin flecklausazta mær ok hin sætazta modir guds sonar, drottning min Maria, til þin kalla ek, þik bid ek hialpa mier ueslugum, myskunna mier, ella ferz ek i minum glæpum. Minztu, drottning min, at ek hefi eigi uannrækt at giora minningh þina dagliga, þott ek hafi audruviss lifat enn skylldi.“ Þuilika hluti talar hann, ok kemr i hug, at eigi hefir hann lesit Mariu tidir, þær sem þeim deigi atti at fylgia, sem nu var komandi, tekr til i stad ok hefr upp tidernar. Enn sua sem hann hefir sagt nockr uers af Venite ok segir inuitatorium i mille Aue Maria, þa ridr at batinum sua auflugt, at honum huelfir, rekr þa klerkinn i kaf, sua at þessi heilsanarord hefir hann sidazt i munne.

Enn þegar sem liflat hans er uordit, koma i moti salinne margir dioflar ok ætla at draga hana til heluitis. Enn af annare halfu koma til himneskir einglar eptir spyr-

iandi illgiarna anda, huat þeir ætla framm at fara. Dioflarnir suara: „Þat er uort erendi hingat at draga þenna klerk til kuala vorra, þuiat hann fyrir alla hluti uar uor kumpan. Miok er þat makligt, at sa brenni med oss i pinunne, sem til meingiordar vid skaparann uar oss hlydinn ok eptirlatr i syndinne.“ Hier til suara himneskir kraptar: „Þat er uort hugbod, segia þeir, at eigi þurfe þer sua digıliga at lata, þuiat eigi munu þier þenna mann i heluite nidr steypa.“ Dioflar ganga upp at meir, ok segia sua: „Þeim manne hæfir eingi stadr nema i heluite, med þui at aungvann hlut giordi hann utan vor uerk.“

Nu sem heilagir einglar ok heluitzker andar skiotazt aa þuilikum greinum, kemr til hin sælazta guds getara ok eilif mær Maria, skinandi sem sol. Hun geingr til myrkra hofdingians ok talar þessum ordum: „Huat leite þier med þessum manni, er leystr uar med blodi sonar mins ok merktr med heilagri trv, fyrir þui þore þier at uannuirda minn klerk?“ Dioflarnir suara: „Eigi er oss þat kunnigt, at hann sie þinn klerkr, er at eins kalladizt kristinn, enn var iafnnann uorum uerkum fylgiusamr storliga. Latid oss koma greinum fyrir, hui hann uar sua drambsamr, med þvi at hann dyrkadi litillætis haufdingiann. Hui uar hann sua fullifr, med þvi at hann þionade skapara hreinleiksins? Ef son þinn er rettlatr, segia þeir, þa mun hann alldri þann mann audga sinu rike.“ Guds modir suarar þa: „Sonr minn tynir alldri sinu rettlæti, (þui) at þat er iafnann samtemprat milldinni. Enn med þui at þat er eigi vidrkvæmiligt, at ek disputera uid ydr leingi, þa forum framm til doms himnakonungs sonar mins.“

Nu sem þau framm koma fyrir hinn eilifa domara, taka þegar dioflarnir ath asaka klerkinn ok bera framm marghattadar hans illgiordir, sua segia þeir millum annara hluta: „Þessi madr hefir uerit alla gotu hinn mesti ouin godra uerka, saurlifr ok illa at sier gior, fullr hefir hann uerit af þeim fuluztum verkum, sem vaun eru lostasemi at

fylgia." Sem hier er komit rogi dioflanna, at þeir seigia klerkinn hafa endat sina lifdaga ok lyktad i þeira þionustu, svarar drottning himirikis fyrir klerksins saal ok segir sua: „Ranglatir uottar risa upp i moti mier, ok illzkan er liugandi til aukningar sialfri sier. Þar er um giort, segir drottningin, at þenna mann fai þier hvorki pint miok ne litt, sem adr ætludut þier at væri i ydru valldi. Þvi (at) profazt enn um sinn, at þier kunnit at liuga, þa er þier saugdut, at i ydari þionustu hefdi þessi madr endat sina lifdaga, þa se lokinn upp munnr hans, ok siait, huat hans tunga starfadi næst sinum dauda." Dasamlig er myskunn almattigs guds ok hans sællar modr eilifrar meyiar Marie, sannliga kallazt hun myskunnar modir ok uidrkuæmiliga drottning milldinnar. Sem klerksins munnr er upplokinn, finzt skrifat aa hans tungu þat sama privilegium sællar heilsanar iungfru sancte Marie, sem hann hafdi sungit fyrir tima sinnar frammferdar, þat uorrar fru priuilegium er kunnigt kristnum monnum ok saman stendr i þuilikum ordum: Aue Maria gracia plena, dominus tecum.

Huat giorir þu nu, diofull, segir meistarinn, sa er diktad hefir iarteignina, hui hrædizt þu nu, hui þegir þu nu? Enn audsynt er, at eigi þegir þu, fyrr enn þu ert ogurliga sigradr rauksamligu ualldi, fyrir hueria sauk brennr þu eilifliga med aufundar loga i þinu hugskote. Sie hier, lygi þin ste þier i haufut ok felldi þik. Huerf þu nu brott med smaan ok eilifu brigzle, skaumm ok suiuirding. Enn fyrir hveria grein er þu sua fagnadarlaus, at alldri lætr þu af at strida upp aa mannligt kyn? Volldi nockut mannlig nattura þvi, er þu drambadir moti þinum skapara ok steyptizt til helvitis?

Nv sem illgiarnir andar ero brott farnir fra klerksins saal med eiginnligri suiuirding, er sæl modir ok eilifliga blezut mær Maria til klerksins talandi, ok segir sva: „Sier þu giorla, segir hon, i huersu mikilli þraunging þu hefir uerit ok i huersu hardann punkt þu hefir komit. Nu huerf

aptr til þins likama, þuiat ek audladizt þat af syne minum, ok hygg at uanduirkuliga, huersu þier hæfir at lifa.“ Suo uerdr, at hann lifnar aptr, giorandi almattku(m) gudi ok hans sætuztu modr margfolld lof fyrir þa myskunn, er honum ueittizt, at hann heluite fordadizt. Endrbætti hann sidann allt sitt lif ok giordizt sidlatr madr, hafandi optliga sier fyrir augum þa hinu miklu þraunging, er hann var i staddr. Hann ottadizt sarliga, at eigi kæmi hann i annann tima i þuilikt, huar fyrir hann geymir sitt lif uel ok uakurliga, ok for sidann til guds med arnadarordi uorrar fru sancte Marie med drottni uorum Jesu Kristo rikiandi[1], þeim er lifir ok rikir i andligri uerolldu per omnia secula seculorum. Amen.

XLVI.

Af klerk er las Gaude dei.

(Trykt ovenfor S. 260—263).

XLVII.

Af klerk.

(Trykt ovenfor S. 203—207).

XLVIII.

Af tueimur brædrum[2].

Nockr riddare atti tuo syne med sinne fru. Þeir uoru badir frider menn, ok þegar aa unga alldri miklir ok sterkir. Fædazt þeir vpp aa faudr sins garde med allri blidu, þar til at þeira fadir geingr ut um dauda dyr, enn þeir setiazt i erfdina. Ok med þui at þeir unnazt mikit, taka þeir badir samt allann rikdom oskiptann. Enn med

[1] rikiandia *Cd.* [2] *Denne Legende findes ogsaa i 665h, der bestaar af to i Ryggen sammenhængende Blade. Det første af disse er dog saaledes beklippet, at kun et Par Ord i hver Linie ere tilovers. Begyndelsen trykkes derfor efter E og de fragmentariske Linier af første Blad 655h meddeles her nedenunder.*

Meðr þvi at ver . . . syniz oss viðrk . . .
grar hervistar meg . . . Nokkvrr riddari fæd .
. . menn ok þegar a . . . bliðv ok eptirlæ
. . . at þeir vnnaz mik . . . þykkiliga sem

þui at þeir eru badir oradnir enn uilia hallda alla risnu faudr sins, striuka skiott godzin, sva at innann litils tima maa þeira eign rettliga heita sutfeingin fatækt. ok sua gefzt þeim, þuiat þeir þraunguazt miok i hugskoti, ef þeir sua gaufugrar ættar skulo uerda mannþurfe. Þui hafa þeir aa hinn fyrra uarann, leynandizt brott af stadnum fra aullum sinum uinum ok kunningium med sua liotri hugrenning, sem godri ætt uar meira brigzle enn ganga aa fatæke. Þat ero þeira radagerdir, at þeir skuli fara ut i einn skog, er liggr kaupmanna uegr vm, ok ræna umfarandi menn sier til atuinnu. Sua giora þeir salugir, sem þeir uoru af fiandanum til fystir, gioraz þeir hinir mestu spellvirkiar, þui likt sem iafnan þystir til blods uthellingar, rænandi saklausa menn fe ok life, fyllandi med raanfeingi þann stora skala, sem þeir haufdu smidat i morkinne.

Eptir langann eymdartima ser uerndin allra uerdleika, huersu hans skepna geingr afleidis, þui gripr hann styrkliga þat ránfeingi brott af helvitzkum hermanne, gudliga leidandi aptr i samlag sannrar hiardar fyrir hialpsamligann iblastr sins heilags anda. Ok sva er uordit, sem gud uill, at griotligr grimmleikr hins ellra spellvirkians brotnar um sidir, sua at med hægri handar skipting himnakonungs muterazt grimd i grid ok forz i frid. Þar med geingr inn i hugskotid sannr astarhite hins krossfesta ok kristiligrar sidsemdar, ok sua sem hiortr girnizt faugr uotn, sua þystir nu hans sal til lifanda guds. Nu sem spellvirkinn hefir feingit þvilika uitran af guddrottins myskunn, talar hann einn dag

þeim . . . foðvr sins stry . . . heita svtfeingi . . . . þeir sva gofvgrar . . . nandiz brott af . . . gvm sem goðri ætt . . . ægð ok fvlvm forto . . . ræna farandi menn . . . cstv spellvirkiar. þ . . . karla ok konvr b . . . smiðat i morkinni . . . þvers af vega. þvi . . . aptr i faðmlag . . . gvð vill at griotli . . . dar skipting him . . . tar hiti kristilig . . . þegar hans salv til . . . skvnn talar hann e . . .

til brodrs sins, suo sem þeir sitia badir samt: „Huersu likar þier lif þetta, frændi?“ Hinn yngri segir ser vel lika. Hinn ellri talar þa enn: „Synizt þier eigi leidazt mega sva fulligt lif?“ Hinn yngri svarar: „Þetta lif syniz mier eigi fulligt, helldr miok skemtiligt.“ Hinn ellri suarar þa enn: „Villizt þu nu, frændi, þuiat augu þin ero miok blindut i syndamyrkri, suo at þu fær eigi greint, huersu þær gautr eru rangar, sem uid haufum uillz a langann tima. Enn nu se þier kunnikt, at fyrir guds myskunn þynnizt dimmr skugge dockrar nætr aa minu hiarta, ok, sakir þess umskiptis sem ek truir af siallfum gudi uera, skal ek eigi leingr aa þessi mork uti liggia, þuiat ek hefi iatad, ef gud lofar, at ek skal ganga i klaustr sællar guds modr Marie, þar sem hun uisar mer at med sinne myskunn, þuiat ek man fullgiorla, hvat predikarar saugdu, þa er ek uar aa faudr mins gardi, þat predikudu þeir, at almattigr gud er sva milldr ok myskunnsamr, at aungvann fyrirlætr hann syndugann mann, ef hann af aullu hiarta snyzt til hans, sem einkannliga baru þeir uitne spellvirkianum minum maka aa krossinum. Ok suo sem hann audladizt paradisum fyrir skamma ok fagra idran, suo mun ek nalgazt himiriki, ef ek idrazt af aullu hiarta. Nu bid ek þik, kære brodir minn, at þu gangir mier til hægri handar i þessari þraut, at sua sem uid uorum samþykkir alla stund i bodordabrotum moti skapara ockrum, sua gangim uid nu badir samt undir hans merkium, fylgandi hans fotsporum i godum uerkum.“ Enn brodir hans talar med þessum hætti: „Ef

ændi. Hinn yngri . . . fvlligt lif. Hinn . . . inligt ok einkar . . . blindvt i synda . . . villzt a langan . . . skvggi dokrar n . . . hætti minkaz . . . kir þessa vmskiptis . . . fram iattað ef gvð . . . mer at i sinni mis . . . dicaðv þeir með sk . . . eingan firirlitr h . . . invm maka spell . . . mvn ek aðlaz . . . ttaz. Nv bið ek . . . við vorvm samþ . . . amt vndir hans . . . hætti. Ef þv gerir . . . verolldv

þu giorir sem þu talár, ertv fremri huerium afglapa ok skiptingi, sem ek ueit vera i verolldu, at þu uillt hafna gledinni enn fagna uesolldinne, ok þat meira at girnazt id daaligzta lif svart ok herfiligt, deyiandi þar uesall ueslugum dauda aan nockuru lofi. Nu þo at þin haufutheimska giore þik sua haufutæran, sem ek vil enn eigi ætla, er betr at þu farir einn illa enn uid bader.“ Hinn ellre reidizt i guds nafni uid þessi ord ok seigir: „Huat dyrkazt þu i þinne illzku, mattugr i miklu raanglæte, kallande mik heimskann ok ouitrann. Ok þo at nu þysti þik med diofulsins tilteyging at druckna i suelgium hins nedra heluitis, skal ek þik eigi fyrir holldliga frændsemi þangat fylgia, helldr skal ek i stad upp risa ok leitandi fara þar til, er ek finn drottinn minn Jesum Kristum.“

Med þessum ordum ris hann upp, sem guds son leidir hann, sinn ueg gangande brott af aullu raanfeinge, er þar uar samann standandi. Ok er brodir hans ser þat, uerdr vndarliga mikill bardage i hans briosti, þui at hann einn ueit, huersu nær honum geingr at skiliazt uid þa fullsælu, sem er i skalanum. Enn i audru lagi ann hann sua mikit brodr sinum, at honum þikir uerr enn bradur daudi uid hann at skilia. Þui stendr hann upp, sem hann ser brodr sinn alvarliga aa ueg kominn, meir reikandi enn gangandi, ymizt augum aptr litandi til skalans eda framm til brodr sins. Þann ueg eru þeir farandi, at aa sinu leiti er iafnann huor verandi, þar til at brodir idrandi aa hals nockrn komandi sier þadann gott hierad ok bygdir storar, bædi klaustr ok adra bæi. Hann bidr þar brodr sins ok heilsar hann fyrre

at þv vil . . . herfiligt deyiand . . . fvtæran
sem e . . . nafni við þessi orð ok . . . þyrsti
þik með dio . . . olldliga frændse . . . tin
minn Jesum Kristum . . . ´f allvm þeim ranfein . . .
ikill hrygðar gv . . . kiliaz við þa fvll . . .
m þikkir verra en . . . a ferð komin me . . .
eða fram til broðvr si . . . til sem broðir iðran
. . . astr ok aðra bæi. Hann . . . svarar eingv

blidliga. Hinn suarar aunguo af reidi sua riodr sem blod. Brodir hans talar þa enn med blidu uidbragdi: „Þu sier þann stad, sem ek giorizt til, ok þui bid ek þik enn sem fyr gratandi, at þu fylgir mier i herbergi drottins ok hans blezadrar modr, þionandi badir samt i æfinnligri stadfesti.“ Þessum hans ordum suarar hinn yngri med drambsemi enn at nyiu sik eigi mega ok eigi vilia þvilika uannuirdu þola. Enn er sa godi madr sier sina bæn i þarflaust ut berazt, grætr hann akafliga sua segiandi: „Ok nu, brodir minn kærazti, þott þu uilir eigi mykiazt, ueit mier þat, at þu huerf eigi aptr i orad, sem vid haufum adr i legit, helldr far framm radum minum, ok mun þat vel duga med guds myskunn.“ Ok er hinn yngri iatar sik þat giarna gera uilia, talar hann sua i annann tima: „Þat er mitt fyrsta raad, at þv styrir hiarta þinu til gudligrar upplitningar, hogliga uekiandi suæfda samuitzkv til guds bodorda, aáminnandi þina skynseme, huat skepnann er skylldug skapara sinum. Þat gef ek þier annat raad, at þu sækir heim herra konunginn þessa rikis, uel ok hofsamliga med hans hird uerandi, trulyndr honum ok hans rike bædi med ordum ok verkum, þann stiett med litillæti halldandi, sem hann uill þier uera skipandi. Þat er mitt þridia raad eda enn helldr brodrlig bæn, at huert ár, medann þu ert aa konungsgardi, komir þu aa þeim deigi til klaustrs heilagrar Marie, þar sem ek ætla at enda mitt lif, sem ek set endimark aa, at þu huggir mik med þinum ordum segiandi mier af þinum framnferdum.“ Ok sem hann hefir aullu þessu iatad, standa þeir upp ok skilia med fridarkosse. Fer

orði af . . . ði. Þv ser heðan br . . . þv fylgir mer i herbergi . . . þessvm orðvm svarar hinn . . . þvilika vanvirðv . . . egiandi. Ok nv bro . . . sem mið hofvm . . . er hinn yngri iattar . . . hiarta þinv til . . . minnandi þina sk . . . þv sekir heim herra . . . orðvm ok verkvm . . . þriðia rað eða enn . . . til klavstrs hei . . . vm orðvm segiandi . . . riðar

nu huor sina leid, annar til klaustrs enn annar til curiam. Greidir guddrottinn þeira ueg. Annar er þeckiliga tekinn af abota inn i herbergi reglumanna, enn annar er uel tekinn aa konungsgardi. Sem novicius hefir ut stadit terminum uel reyndr, uigizt hann aa uidrkuæmiligum deigi samlagadr brædra sveit med heitri ast ok guds lofe.

Sua lidr framm at þeim degi, sem greindir brædr hafa aa kuedit til fundar sin i millum. Fer nu þat framm, at brodir geingr fyrir abota sinn honum allar greinir segiandi, þar med bidiandi, ath hann mune honum eitt litid herbergi med husbunadi uera veitandi ok sua miklum kosti, at hann mætti uel taka brodr sinn. Ok þegar i stad er honum allt til reidu, byzt hann vid sem honum likar. Enn brodir hans minnizt ok þess sama dags. Þui geingr hann fyrir konunginn þackandi honum sinn herradom, bidiandi hann ordlofs til brottferdar, segiandi at hann aa einn kiotligann brodr i einu klaustri ok hefir iatad at finna hann þann dag. Fær hann blitt ordlof med þeim hætti, at konungrinn talar uid hann sæmilig ord ok bydr honum sem fyrst aptr ath koma. Sua fer hann ok framm kemr. Tekr brodir hans sæmiliga uid honum, ladandi hann ok innleidandi, upp hia honum sitiandi sua talandi: „Sva hefir milldr gud skipat, brodir, at ek er nu munkr vordinn, þiki mier nu æfi min allgod, þuiat aboti minn huggar mik i aullum hlutum, ueitandi mier þessa þionustumenn, kost ok herbergi, at ek

kossi. Ferr nv . . . a at hvartveggi . . . annarr er vel te . . . iðr sva ar þat til en . . . boðorðvm vigiz hann . . . n litils tima er . . . hann vill biðia þviat . . . bezt lika bæði til . . . vndar sin i mil . . . með l. ðianði at . . . megi sæmiliga . . . kar. En broðir . . . ndi orlofs til brott . . . a hann a þeim degi. færr . . . t aptr koma . . . vpp hia honvm si . . . nn at ek er nv . . . lvtvm veitandi . . . k at þv segir mer . . . ar vist eða hvart . . . vita mege af . . .

mætti hia þier sitia. Nu uil ek, at þu segir mier, huersu þier likar i konnngs þionustu, eda med huerium hætti þu feckt ord godra manna fyrir þina þaruist, eda huort þu skallt nockut til konungs aptr koma.“ Leikmadrinn suarar: „Þat þottumzt ek uita af ordum þinum, at þu mundir munkr verda, enn hitt kom mier alldri i hug, at þu mvndir[1] þvi vna [sakir vndirbrotz ok vnaða[2], ok enn trvi ek þvi fyrsta sva. Rað þin hafa mer vel dvgat [at svà komnv[2], þviat herra konvngrinn talaði vel til min [at skilnaði, bioðanði mer sem fyrst a sinn garð[2], ok þat er mitt hvgboð, at ek hefiz skiott til virðingar með hans hirð, ef ek [stendr sva[3], sem honvm vel likar. Mant þv þa iðraz, frændi, þinnar skamsyni, ef þv ser mik i virðinginni.“ Broðirinn svarar: „Gvð gefi þer þa virðing, sem hann ser bezt gegna þer, ok skal ek þaðan af eigi angraz, helldr gleðiaz, [þviat þat er millim þeira lvta, sem gvð veitir mer, æskiligsta[2]. En skilia þikkiz[4] ek nv, frændi, at þer þikkir allvel at fara, ef virðinga metorð hefðir þv meiri af konvngi.“ Hann svarar: „Þat skilr þv rett, [at ek þikkiz[5] bæði hafa til þess bvrði, afl ok harðfengi, at ek veri eigi lægztr i konvngs holl. En þo er sa annarr lvtr, at mer þikkir meirr a skorta en nafnbotina[6].“ „Hvat er þat, frændi minn, segir hann broðirinn.“ Hann svarar: „Hvat man mer inn bera, þott ek segi þer naðsyniar minar, þar sem þv matt þer eingan fagnað ok eigi nokkvt tala, vtan þv farir aðr lvðrandi firir kne abota. Broðirinn svarar: „Eigi er þat brigzli, frændi, þott ek hlyði gvði, en segia matt þv, hvat þik stendr, þviat lofat er mer at gefa þer heilræði[7]. Mvn þer ok at minvm raðvm gagn verða, ef þv vill[8] þeim fylgia.“ Hann svarar: „Þat veit ek satt, at þv vill mer allvel, ok þvi skal ek segia þer trvnað minn. Vil ek þo, at þv leynir þessv abota. Þat tekr miok at angra mik,

[1] *Her bliver 655h fuldstændig og lægges nu til Grund.* [2] [*mgl. E.* [3] [stend *E.* [4] þikiumzt *E.* [5] [þuiat ek þikiumzt *E.* [6] metord *E.* [7] heil raad *E.* [8] villt *E.*

með hverivm hætti ek skal kvænaz, þviat ek þikkiz eigi annat mega, en firir aðra grein vil ek eigi sakir metnaðar eiga litils hattar konv, illmannligt syniz mer ok at liggia i fullifi eða frillvlifnaði." Broðir svarar: „Gvð drottinn hafi lof ok dyrð, er þitt a/ga hefir vakit[1] af þvngvm svefni til nokkvrrar synar sinna boðorða, millim hverra þat stendr at forðaz fvllifi. Nv vil ek bioðaz til at vera i vmleitan, at þv fair þa mey, sem allvm er a/ðsynt, at þer verði til sæmdar. Vil ek ok, at þv styðir mik til þeirar gerðar dagliga með þeiri minning, sem ek legg til með þer, þviat við fam engan fagnat gert, vtan gvðs son ok hans sætasta moðir hialpi til. En þat er min tillaga, at hvern dag heðan ifra lesir þv .v. sinnvm Ave Maria með knefalli, aðr þv tekr likamliga fæðv, ok lat einga fiolskylldv firir standa, at þv gerir þetta með iafnaði." Þessv iattar hann giarna, talandi siðan aðrar skynseindir, sem þeim likar, en skiliaz eptir þat með mikilli bliðv [ok broðvrligri elskv[2].

Sem hann [er a konvngsgarð kominn[3] ok hefir staðfastliga byriat þa [gvðs moðvr[2] þionastv, sem broðirinn hafði til lagit með honvm, liða fair dagar aðr hann er firir konvnginn kallaðr. Ok a þeim sama degi geriz hann konvngs riddari ok sa hofðingi er pentrarcha heitir. Sa er pentrarcha, sem formaðr er skipaðr [i konvngs kvrt[2] ifir .v. riddarvm. Sva stendr hann sæmiliga hit næsta ár i sinni stett, vel kærr konvnginvm ok trvlyndr i allvm lvtvm. Eptir ár liðit riðr hann með konvngs orlofi i nefndan dag fram til kla/strsins með sinvm kompanvm. Hefir broðir nv spvrn af, hvat fram siga[4] sæmdirnar, þvi hefir hann feingit af herra abota meira herbergi ok friðara kost at allv en fyrr, þviat sva sem riddarinn fram geingr i stvndligvm metorðvm, sva þroaz ok miklaz broðirinn i goðvm verkvm, þekkr gvði ok formanninvm. Nv sem riddarinn kemr, rennr broðirinn moti honvm. Ok alllitla stvnd hafa þeir aðr setið, enn riddarinn talar sva til broðvrins:[5] „Hvat

[1] naknat *E.* [2] [*mgl. E.* [3] [kemr heim *E.* [4] fara *E.* [5] brodrsins *E.*

liðr nv, frændi minn, segir hann, hefir þv nokkvt byriat þat erindi, sem þv baðz vndir næsta sinni. „Ja, ia, segir broðirinn, [þat kann ek segia þer þa sogv, er þv ma þik mikiliga gleðia. Þegar sem þv vart i brottv næsta tima[1], bar ek fram þitt erindi við þa mey, sem ek matti bezta finna bæði firir ætt, fegrð ok pryði siðanna. En hvn tok þvi mali vel firir allar greinir, ef þv staðfestiz i konvngs þionastv. En með þvi at ek iattaði af þinni alfv[2], at þv skylldir heðan ifra þinvm herra trvlyndr vera, retti hvn fram sina hond með fvllv[3] iayrði, at hvn skal þin brvðr verða. En sakir þess at hvn ér yfrit rik ok langt vmfram volldvg[4] þina bvrði, vill hvn eigi harðara taka þetta mal, en sitia i festvm .iii. vetr, þviat skemmr, en hvn villdi, þikkir henni þv enn framiz hafa i þinv betra lifi, en[5] navðsynligt er til astar sva gofvgrar meyiar. Nv sva sem ek hefir byriat þitt erindi ok allan mik við[6] fellt, at þv feingir þessa sæmð, bið ek, at þv briotir eigi a bek þav beztv orð, sem ek frvinni flvtti af þinni alfv[2], helldr styð mik karlmannliga ok baða okkr, avkandi þa minning vm nokkvrn[7] mvn, sem ek bað þer næst, ok seg nv dagliga .xv. sinnvm Aue Maria, þviat þvi meira mvndi þer þikkia við liggia at fa þenna kost, sem þv vissir giorr hennar form. En maðr þrotnar i sinni astvndan, vtan almattigr gvð styrki hann til framkæmðar. Þvi skvlvm mið[8] þagat fvlltings leita, sem eigi ma þrotna." Riddarinn svarar: „Ek villdi giarna nv at sinni hafa sva mikit erindi, at ek sæi þessa mey, [er þv, broðir minn, segir af sva mikit[1]." Mvnkrinn svarar: „Hallt sem bezt þa minning, er nv bað ek þer skemstv, en ek heitr þer, at næst er þv kemr her, skallt þv sia hana, en nv eigi." Riddarinn iattar þvi giarna, [ok þikkir allmikit, er honvm veitiz eigi at sia meyna[1].

Eptir venivligan tima snyrr riddarinn [brott með sinv forvneyti ok heim a konvngsgarð komandi[9], þa gvðs

[1] [*mgl. E.* [2] halfu *E.* [3] *saal. E*; fvlli *655.* [4] *mgl. E.* [5] er *E.* [6] til *E.* [7] hlut ok *tilf. E.* [8] uid *E.* [9] [heim aa konungsgard *E.*

moðvr þionastv vakrliga halldandi, [sem hann af broðvr sinvm var þiggiandi[1]. Hvar firir sva geriz með arnaðarorði ivngfrv sancte Marie, at riddarans hiarta linaz dag fra degi, sva at brott dregz hinn fyrri iokvll [ok harðyðgi[1], her með ꜹðgaz hann ytrvm giofvm með gvðs vilia, sva at innan litils tima [gerðiz hann[2] tribvnvs i herra konvngsins holl, ifirbioðandi .xxx.[3] riddara, sem þvi nafni til heyrir. Stendr hann i greindri sæmð næsta ar mikils virðr af konvnginvm, þar til er[4] hann tekr orlof at vitia broðvr sinn eptir vana.

Veitir aboti allan kost enn sem [fyrri, at honvm megi sem bezt fagna[5], þviat broðirinn geingr æ sva fram i vinattv gvðs ok manna, sem riddarinn þroaz i veralldligvm [heiðr stvndligra metorða[6]. Sem þeir hafa fvndiz með fagnaði, segir riddarinn sva til broðvr sins: „Margan tima [i þessvm argangi[1] hefir ek hvgleitt, hvat þv, broðir minn, iattaðir mer næst at skilnaði, ok þat sama er[7] ek nv kominn fram at heimta, þviat hiartaliga girniz[8] ek at sia þa friðv mey, sem mer hefir iattaz.“ Broðirin ser moti honvm, ok skilr þegar firir gipt heilags anda, at hiarta er vm vent [ok aleiðis vikit[1] til goðra lvta, ok segir sva: „Hefir þv vel halldit þat litla, sem ek bꜹð þer at lesa dagliga.“ Riddarinn svarar: „Minnr vel hefir ek þess geymt en vera skilldi, [en þo mvn mer vel lika[1], at þvi allv betr fyllir þv þitt firirheit, sem þer er vandara vm sakir þinnar stettar.“ Broðir svarar þa brosandi: „Rett talar þv, frændi, ok þat skal ek giarna með gvðs vilia [gera, sem ek iattaði þer bezt nokkvrn tima[9]. En bið nv þolinmoðliga til kvelldz, [þviat þetta geriz eigi fyrr, en allir þinir menn ero gengnir sofa, þviat eingvm þeira veitiz þvilika lvti sia[1].“ Riddarinn iattar þvi giarna.

Nv sem bræðr klꜹstrans hafa longv sagt completorivm

1 [*mgl. E.* 2 [*saal. E;* þviat hann gerðiz *655.* 3 xxxti *E.* 4 *tilf. E.* 5 [fyrr *E.* 6 [metordum *E.* 7 em *E.* 8 girnumzt *E.* 9 [fylla *E.*

ok miok er siðla vorðit, sva at allt folk ok eigi siðr riddarans menn [ero i svefni[1], ganga þeir .ii. bræðr til kirkiv lagt ok leyniliga. Segir mvnkrinn leið, vikiandi firir i afstvkv nokkvra, hvaðan vel matti sia vm einn glvgg fram i kirkivna, [ok einkannliga veit i moti sialfvm dyrvm[2]. Broðir talar þa til riddarans: „Her skallt þv standa kyrr við þenna glvgg, biðandi þess er gvðs miskvnn vill veita. En hygg at sem bezt þvi, er þer kann firir avgv at bera." Eptir sva talat geingr broðir fram i kirkivna, fallandi allr til iarðar með tarvm firir framan korinn, ok liggr sva vm hrið, þar til at riddarinn ser lios mikit fylla allan korinn með sva frabærri birti, sem alldregin[3] fyrr sa hann þvilika a sinni æfi. Ok sem þat hefir staðit vm stvnd, geingr ein ivngfrv fram i korsdyrnar, hvn hefir mottvl ifir ser en siðfalldin skavt a hofði. En er hvn hefir litla hrið sva staðit, lyptir hvn skavtin[4] brott af hofðinv, tiandi sina asianv vel prydda með leystv hari vt a herðar tva vega, berandi mottvlinn fra ser, at sa sem at vill hyggia megi sem giorst sia allan hennar voxt ok friðleika. En hversv hennar asiana var fogr, biort ok gleðilig, ok hennar klæði [hvit ok þekkilig, skinandi ok lystilig ok miok frabærilig[5], megvm ver eigi orðvm skyra, [þviat þat sigraði alla þa lvti, sem til dæmis ma draga[2], sem greindr riddari profar liosliga; þviat hann fellr til iarðar i vmegin, sakir þess at likamligt afl matti eigi standaz þann krapt ok skinandi birti, er vt geislaði af meyivnni. Eptir stvnd liðna [hverfr mærin at syn, en litlv siðarr[6] kemr broðirinn i stvkvna, spyriandi hversv honvm hefði a litiz meyna. En hann ma i fyrstv eingv svara bæði sakir otta þess hins mikla, er likaminn hafði kent a sik, sva ok goðfysi þeirar, sem nv var inn komin i salina. Siðan talar hann: „Lof ok dyrð se þar firir gior hinvm hæsta gvði, er hann gaf mer þvilikan broðvr, þviat með þinni vitzkv mvnt þv mik dregit fa vm siðir af divpi helvitis.

[1] [sofa *E.* [2] [*mgl. E.* [3] alldri *E.* [4] skautinu *E.* [5] [dyrdlig *E.* [6] [*tilf. E.*

Nv vndirstendr ek, at mina festarmey kallar þv eilifliga blezaða gvðs brvði mey ok moðvr sanctam Mariam, at firir þina meðalgongv[1] virðiz mer at birtaz syndvgvm manni. En hvat mvn ek aumr maðr ok vesall til þess hafa, at ek megi sva ynniligs faðmlags niota[2], þviat alla mina æfi hefi ek vvin verit miskvnnar verka."

Meðr þvilikri iðranar exi[3] hoggr hann synda streinginn, er saman var vafðr af þvngvm glæpvm [siobarins beiskleika, læknandi veyka sal með hofsamligri laug taranna, fogr aminningar orð þiggiandi af broðvr sinvm, hveria tempran byriar hafa með van ok otta. Ok sva talar broðirinn millim annarra lvta: „Nv hefir þv, frændi minn, sanna vissv, hver sv mær er, sem ek hefir beðit þer til handa, ok nv at segia þer liosara, hefir hvn[4] birt mer i sinni miskvnn, at eptir ar heðan liðit skvlvm við baðir a sama degi til hennar koma, ef þv stendr i hennar þionastv allt til enda, [ok firir þvilika dygð sem hvn iafnan blezvt vill þer giarna veita[5], skallt þv auka hennar þionastv ok segia hvern dag innan þessa ars með knefalli fim tigvm sinna Aue Maria. Lat einga fiolskylldv draga þik brott af þessarri þionastv, ok haf iafnan[6] giort, adr þu tekr likamliga fælu. Hier med skalltu uikia aullum þinum framınferdum til yfirbotar, sem þu eigir at buazt moti þinum dauda. Sva talar þessi godi madr, leidandi sinn brodr heim til herbergis. Skiliazt þeir at sinne med fagnadargrati.

Sem riddarinn er heim kominn, kemr upp hersaga, at ein ill þiod stridir aa rike konungsins, huar fyrir beztu riddarar ero kosner af konungsins hird at læg(i)a þenna ofrid. Millum þeira er sagdr riddari med sinum undirmonnum. Ok sem hann kemr i strid, synir hann sua mikit agæte sins hugar ok atgiorfi, sem eingi annar af konungs monnum, sua frama ok furduliga snarpa helldr hann sueit

[1] *saal. E;* meðalganga *655.* [2] niotandi uerda *E.* [3] auxi *E.* [4] [ok syndum. Broderinn suarar: þat hefir þessi iungfru *E.* [5] [*mgl. E.* [6] *Her ender 655h.*

sina. at hann einn ok hans menn mega heita hugdygguir konungs riddarar. Huar fyrir hann ryfr fylking ranglatra ok dreifir þeira dreyra med blodugu suerdı til beggia handa, faandi fagrann sigr. Þessi frammganga aflar honum sua mikilla sæmda, at herra konungrinn skipar hann centurionem, þat er haufdinge yfir hundrat riddara. Hier med giorizt hann hit fremzta raad konungsins i allri uirdingu næst honum sialfum, skipandi morgum hlutum, er krununni til heyra, rett eptir sinum uilia. En þui ualldi verr hann sua, at gudi sialfum uerdr til dyrdar enn konunginvm til ueralldligrar uirdingar, þuiat hann geymir uakrliga heilrædi brodr sins at leggia þat til allra mala, sem hann ætlar lifanda gudi bezt lika, ok huorki blekiizt hann i femutum ne manna munum. Fyrir þuilikar dygdir audgadi gud hann bædi andligum giofum ok ueralldligum audæfum, sem profazt i þvi, sem eptir fer.

Nu ber suo til nockrn dag, at þegar um morguninn arla kemr herbergissueinn konungsins til centurionem kallandi hann sem huatazt aa konungsgarð at skipa uandamalum. Hann bregdr uid þegar i stad, sitiandi yfir malum allt til middeigis, sua at nu i stad geingr konungrinn til bordz. Ok rett i þann tima sem þeir ero komnir i hollina ok konungrinn hefir uppstadit at taka laugar, ok hann tekr gullit af hendi sier, adr enn hann þvoizt, ok uill fa sinum bezta radgiafa eptir uana, kemr centurione i hug, at aa þeim deigi hefir hann eigi sagt .l. sinna Ave Maria, ok þegar i stad gleymir hann konungsins otta, uikiandi undann gullinu, er ath honum rettizt, snarandizt hart brott af haullinne, sua at eingi madr fær ord af honum. Þessa hans giord vndra þeir geysi miok, sumir afvirda med fiandligri aufund, segia at skiott mune hann konunginn fyrirlata ok einskis virda, ef hann skal æ framm ganga i metnadi sinna metorda. Enn er konungrinn heyrir sua illar tungr, bydr hann i stad þær allar þeigia, enn dregr gullit hoguærliga aptr aa sina haund, gangandi ut af haullinni kyrliga,

fyrirbiodandi ath nockr madr fylgi honum. Sua geingr hann hliodliga vt i sualirnar, siaandi framm i gardinn, sua sem foruitnandiz huert hann hefdi uikit, þuiat hann profa uill erendit. Ok framm i einum leyniligum stad sier hann, huar þessi madr stendr utan herbergis fallandi aa knie miok godfusliga, sua seigiandi sitt bænahalld, at hann tekr aungua huilld, hier med gefr konunginum þa syn, at fiorir menn hardla biartir standa hia honum. Þann tima uar uti regn mikit. Þessir halda skinanda klædi yfir hans haufud ok likama, skylandi honum vid allri uætu. Konungrinn skilr, at þeir eru eigi iardneskir helldr himneskir kraptar. Honum finz mikit til þessa, siaandi upp aa, þar til at honum uirdizt sem riddarinn buizt til brottgaungu.

Hefir konungrinn sik sem fliotazt aptr i haullina, ok er kominn i sæte adr enn riddarinn kom þar. Hann heilsar aa konunginn, þo lagt ok leyniliga, sem iatandi sina sekt uid hann ok sialfa hirdina. Konungrinn tekr honum eigi sua blitt i fyrstu, sem honum uar i hug, utan leggr sina haund yfir riddarans auxl suo seigiandi: „Huert geckt þu, godi uin, eda huar hefir þu dualizt, med þui at regn mikit er ute, enn klædi[1] þin eru dyggiliga þurr?“ Riddarinn suarar: „Herra minn, segir hann, ek setta mina yfirhaufn hier nidr uti i suolunum.“ Konungrinn suarar þa aunguo, nema stendr upp ok leidir þenna riddara med sier i malstofu, hann talar þa med tarum sua segiandi: „Ef ek hefdi þat uitad fyrr, segir hann, at þu uærir suo godr madr, sem þu ert i guds auglite, skylldi ek þinne gædzku meira heidr ueitt hafa.“ Riddarinn suarar: „Minn godi herra, talit eigi sua, þuiat illzku minne hefi ek leynt fyrir ydr enn eigi gædzku, þuiat min ranglæti hafa geingit yfir allt hóf. Þvi hafi þier eigi séd mina gædzku, at hun er eingin til.“ Konungrinn suarar: „Legg af þuiliku ordtaki, þuiat uier truum eigi, sakir þess at almattigr gud hefir uirdzt i dag at syna mier syndugum manni, at þu ert

[1] klæddi *Cd.*

uordinn guds madr ok godr i hans augliti, þvi tak til at upphafi ok seig mier þina æfe, enn ek heit þier vndir guds uitne, at þinn frammburd skal ek aungum segia, medan þu lifir i þessum heimi, þuiat ek veit, at þu uillt geyma satt litillæti." Riddarinn fellr þa allr til iardar fyrir konunginum, segiandi sina æfisaugu allt til þess, sem þa var komit. Segir hann ok, huat brodir hans hefir sagt um hans andlat. Þessa alla hluti iatar hann med hæstu uidrkomning ok taranna godfyse.

Enn er konungrinn heyrir þenna frammburd, laugar hann sina asionu i fagnadargrati, lofandi sannann gud, er ollum monnum uill hialpa ok til sinnar myskunnar koma lata. Ueitti hann sidann þessum riddara sua mikla uirding, sem honum uar mattuligt i sannri godfyse, þar til at riddarinn tekr sott, gangandi framm af þessu lifi brosandi, sem hann skylldi til blidrar samkundu fara. Ok sa godi konungr, sem nær stod hans andlati, skilr þui framar, sem honum var kunnara enn nockrum audrum, at þui var likt sem hann sæe sina festarmey hina sætuztu fru sanctam Mariam blezada guds modr til sin komandi, med gledi ok fagnadi sik ladandi til eilifrar dyrdar. Sem hann er andadr, giorir konungrinn sendimenn framm til klaustrsins, þa er at leiti ok eptir skodi, huat giorizt med þessum brodr riddarans, ok finzt sua til, at aa somu stundu sem riddarinn brodir hans hefir salazt, hefir hans aund ut gengit. Þuilik er skipan guds i himiriki, er hann fyllir i verkum sinnar myskunnar, einkannliga i sinne modr enni helguztu mey Marie, er med honum æ lifir ok rikir, einualldzdrottning eilifliga blezut ok oendalig prydi himneskra krapta utann enda. Amen.

XLIX.

Af einum spellvirkia sem snerizt.

(Trykt ovenfor S. 263—266).

L.

Af brodur ok guds modr.

(Trykt ovenfor S. 268—270).

LI.

Af presti.

(Trykt ovenfor S. 270—272).

LII.

Af riddara einum.

I einn þorpe, þui sem til heyrir þeire borg er Petragoris heitir, uar nockr riddare, er utlendis fystizt at fara ok sækia ut yfir hafit til Jorsala at uitia heilaga stadi guds. Ok aa uidrkuæmiligum tima fer hann ok framm kemur i Jorsali, dueliandizt þar um nockrn tima. Sidann uitiar hann marga stadi uorrar fru sancte Marie ok annara guds uina, einkannliga giorir hann sina ferd til þeirar guds modur kirkiu, er stendr in Ualle Josaphat, hver smidut er med einkannligum hagleik, blomgandizt af likamligum grepti sialfrar Marie drottningar, þviat allri kristni er uel kunnikt, at hun signut andadizt in Vallis Josaphath, ok grafin i fyr nefndri kirkiu, ok hier med er kunnikt af annare halfu, at hennar likami er brotthafinn.

Sem riddarinn hefir sagda stadi vitiat, uendir hann[1] aptr sinni ferð heim komandi i sitt fostrland. Ok eptir nokkvrn tima liðinn sækir hann heim kirkiu varrar frv i Rothomador a nokkvrvm hatiðisdegi, hver stendr i nalægð við greinda borg Petragorem. I þessarri kirkiv ser riddarinn fleiri takn ok merkiligri lvti, en fyrr hefði hann i nokkvrri [gvðs moðvr[2] kirkiv þvilika eða[3] iafnhaleita sena. Hvar firir hann fylliz mikillar vhæfv i sinv hiarta, þat falsliga hvgsandi, at sva margar ok miklar iartegnir, sem þar hangandi teikn til visandi mvni með eingv moti firir gvðliga miskvnn vorðit hafa, eigi trvir hann þat satt vera, at þar se af nokkvrvm[4] pilagrimvm eða oðrvm vtlendvm monnvm sakir dasamligra[4] stortakna þagat borin, helldr ætlar hann, þott eigi se miok goðmannliga, at þeir staðarins heimamenn[5], sem kirkivnni þiona dagliga, mvni firir sinn hegomligan kyndvgskap til þess gert hafa, at þvi meira

[1] *Her begynder 655i.* [2] [*mgl. E.* [3] ok *E.* [4] *mgl. E.* [5] menn *E.*

offr mætti þar af þagat sækianda lyð við taka, [sem þat[1] viðara færi ok her a lioðaði, at i sogðvm stað gerðiz fleiri takn ok stormerkiligri en i oðrvm nalægvm stoðvm. En firir þa sok var hann sagða lvti mest hvgsandi, at honvm þotti þat harðla vndarligt, at þessi kirkia mvndi framarr pryðaz af gvðs moðvr iartegnagerð, en hennar vppnvmningarkirkia in Valle Josaphat, eða aðrir merkiligir staðir, þeir sem henni vorv helgaðir.

Nv sem riddarinn ferr brott af Rothomador heim vendandi til [sinna herbergia[2], hefir hann [sva sem[3] i fleymingi firir sinvm[4] kompanvm, at [klerkar kirkivnnar[5] i Rothomador se miok fegiarnir, þviat hann segiz vist vita, at morg þar signa, sem þar tiaz, hafa þeir sialfir gert sakir [penga, sem[6] þvi fleiri sækti staðinn ok offraði sem mest. En þenna vmlestr ok vtrv lætr gvð drottinn ok hans sætasta moðir eigi leingi vpindan vera, þviat a greindan riddara fellr sa krankdomr [innan litils tima[3], at hans limir kreppaz [ok sinni þionastv fra verpaz[3], sva at hann verðr i stað kararmaðr. Ok[7] hann skilr at gvðlig reiði er komin ifir hann sakir þeirar smanar, sem[8] hann hefir veitt gvðs moðvr kirkiv [i Rothomador með sinvm orðvm ok atdrætti[3]. Þvi kallar hann til sin skynsama menn, iattandi með goðri iðran alla sina sekt, [vattandi opinberliga, at þat allt sem hann hafði talat vsæmiliga til gvðs moðvr kirkiv ok hennar klerka, tok hann af sinvm vandskap ok illmenzkv firir vtan sannindi allra skynsemda[3]. Eptir greinda iatning heyrir skiotliga hans bæn sv blezaða drotning, er einga firirlitning ma þeim veita, sem flyr vndir hennar fvllting[9], gerandi þenna riddara frialsan af [sinni reiði ok[3] ollvm krankdomi. Eptir liðna tva manaði vitiar hann siðan gvðs moðvr kirkiv með sannri goðfysi, boðandi hennar lof ok sæmd hverivm manni, þat a ser synandi, at sa er sæll verandi[10], sem eigi er i gvðs moðvr reiði fallandi[10].

[1] [þat sem *E.* [2] [sins herbergis *E.* [3] [*mgl. E.* [4] *tilf. E.* [5] [klerkarnir *E.* [6] [peninga, at *E.* [7] er *tilf. E.* [8] er *E.* [9] *saal. E;* flvtning *655.* [10] *mgl. E.*

MARIU SAGA.

LEGENDER OM JOMFRU MARIA OG HENDES JERTEGN.

EFTER GAMLE HAANDSKRIFTER

UDGIVNE

AF

C. R. UNGER.

Anden Afdeling.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS BRÖGGER & CHRISTIE.

1871.

PT
7302
.U5
Maríu saga.
(Unger ed.)

Maríu Saga. (Unger ed.) Pt. 1

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA

24413.